UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAŞI

CENTRUL DE STUDII BIBLICO-FILOLOGICE „MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM”

ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT, FREIBURG IM BREISGAU

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM

BIBLIA 1688

PARS XVII

Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michaea

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
IAŞI – 2015

Coordonator:

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Autorii volumului:

Dr. Ana-Veronica CATANĂ-SPENCHIU

Dr. Ana-Maria GÎNSAC

Prof. dr. Eugen MUNTEANU

Dr. Lucia-Gabriela MUNTEANU

Dr. Mădălina UNGUREANU

Versiune informatizată:

Vlad Sebastian PATRAŞ

Editorul volumului:

Dr. Mădălina UNGUREANU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Biblia 1688. - Freiburg : Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg ;
Iaşi : Editura Universităţii "Al. I. Cuza", 1988-
vol.
ISBN 973-8243-32-7
Pars 17 : Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michaea / dr. Ana Catană-Spenchiu, dr. Ana-Maria Gînsac, prof. dr. Eugen Munteanu, ... ; coord.: prof. univ. dr. Eugen Munteanu. - Iaşi : Editura Universităţii "Al. I. Cuza", 2015. - Bibliogr. -
ISBN 978-606-714-173-3

I. Catană-Spenchiu, Ana
II. Gînsac, Ana-Maria
III. Munteanu, Eugen (coord.)

002(498)"1688":22
003.349
091.07
22=135.1
811.135.1"16"

BIBLIIA

DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ŞI NOAUĂ

IÓSIIA, IÓIL, AMÓS, AVDÍU, IONÁ, MIHÉA

Fondatori ai proiectului Monumenta linguae Dacoromanorum:

Paul MIRON
Alexandru ANDRIESCU
Vasile ARVINTE
Elsa LÜDER-MIRON

Colaboratori ai colecţiei:

Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Iosif Camară, Ioan Caproşu, Ana Catană-Spenchiu, Mircea Ciubotaru, Ileana Cîmpeanu, Ştefan Colceriu, Elena Comşulea, Dan Constantinescu, Ioana Costa, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ştefan Aug. Doinaş, Mioara Dragomir, Vasile Drăguţ, Ion A. Florea, Ioan-Florin Florescu, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Ana-Maria Gînsac, Octavian Gordon, Anton Goţia, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionaşcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoş Moldovanu, Mihai Moraru, Maria Moruz, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Lucia-Gabriela Munteanu, Dumitru Nica, Ion Nuţă, Marie-Anne Nickau, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraş, Gabriela Pavel, Andrei Pleşu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Mihaela Paraschiv, Constantin Pîrvuloiu, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roşian, Sabina Rotenştein, Hans-Jürgen Speck, Felicia Şerban, Elena Tamba-Dănilă, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Mădălina Ungureanu, Sabin Vlad, Mihai Vladimirescu, Andreea Vlădescu-Lupu, N. A. Ursu, Jan de Waard, Petre Zugun

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

de Eugen Munteanu

1. Generalităţi

Prin prezentul volum continuăm publicarea seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (MLD), iniţiată în anul 1986, în cadrul unui proiect ştiinţific realizat în colaborare de Universităţile „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, prin Centrul de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum" din cadrul Departamentului de Cercetare Interdisciplinar – Domeniul Socio-Uman, şi „Albert Ludwig" din Freiburg, Germania. Structura iniţială a seriei a fost păstrată. *Nota asupra ediţiei* conţine normele aplicate în transcrierea interpretativă a celor trei texte pe care le editǎm împreună (*Biblia* de la 1688, MS. 45 şi MS. 4389) şi va fi tipărită în fiecare dintre volumele seriei MLD. Am păstrat, de asemenea, principiul transcrierii interpretative a textelor chirilice vechi, adoptat de iniţiatorii proiectului. Transcrierea în alfabet latin şi în grafie actuală a celor trei vechi versiuni biblice pe care le editǎm în paralel – *Biblia* de la Bucureşti (1688), MS. 45 (aşa-numita versiune „Milescu revizuită") şi MS. 4389 (aşa-numita versiune „Daniil Andrean Panoneanul") – este, aşadar, potrivit cerinţelor filologiei româneşti moderne, una de tip interpretativ. Prin transcriere fonetică interpretativă înţelegem, potrivit principiilor larg acceptate ale paleografiei chirilice româneşti, echivalarea constantă şi sistematică a slovelor chirilice prin corespondentele lor din alfabetul latin. Această operaţie este departe de a fi mecanică, din cauze multiple, între care cele mai importante sînt următoarele: existenţa în alfabetul chirilic a unor slove cu valori fonetice diferite, pe de o parte, şi a mai multor slove cu valoare fonetică identică, pe de altă parte; inexistenţa unei codificări ortografice explicite în epoca veche a culturii româneşti; numeroasele inconsecvenţe datorate scriptorilor sau tipografilor etc. Cititorul nespecialist trebuie să ştie că diferenţa dintre o transcriere filologică ştiinţifică şi alte modalităţi de transcriere este fundamentală. Atitudinea ştiinţifică ne obligă la un respect absolut faţă de autenticitatea lingvistică a textului, ceea ce implică deopotrivă excluderea oricărei modernizări sau actualizări a formei cuvintelor, dar şi a oricărei arhaizări artificiale a acesteia. Un factor deloc neglijabil care trebuie luat în calcul constă în opţiunile personale sau în preferinţele scriptorilor ori ale tipografilor. Soluţiile pentru care am optat în rezolvarea acestor dificultăţi sînt indicate detaliat şi exemplificate în paragrafele următoare.

Am respectat, în linii mari, normele de transcriere practicate în volumele anterioare ale seriei MLD, pe care le-am sistematizat, adăugîndu-le o serie de noi reguli de transcriere menite să amelioreze imaginea grafică a unor contexte fonetice şi, implicit, să faciliteze o lectură mai fluentă cititorului obişnuit. Înainte de a prezenta în detaliu aceste norme, comune pentru toate cele trei versiuni pe care le editǎm, vom menţiona particularităţile paleografice principale ale celor două manuscrise, MS. 45 şi MS. 4389.

Întocmit, după cum se ştie, de Dumitru din Cîmpulung pentru mitropolitul Teodosie Rudeanu al Ţării Româneşti, textul MS. 45, aflat astăzi la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, este scris pe hîrtie albă de foarte bună calitate, pe două coloane bine delimitate şi simetrice. Grafia reflectă semiunciala chirilică curentă în secolul al XVII-lea, cu puţine prescurtări, dar cu destul de multe slove suprascrise. Scrisul este regulat şi simetric, emanînd impresia de eleganţă şi siguranţă. Transparenţa hîrtiei face ca, adesea, „negativul" scrierii de pe contrapagină să fie vizibil, fără să îngreuneze însă lectura. Cerneala de bază este neagră. Se mai foloseşte cerneală roşie, la scrierea titlurilor, a numerelor capitolelor şi versetelor, precum şi a vrahiilor şi a altor semne convenţionale folosite pentru a marca intervenţii în text sau alte notiţe marginale.

În finalul *Cuvîntului înainte către cititori* din MS. 45 se oferă anumite indicaţii de lectură, inclusiv explicaţii cu privire la unele semne speciale folosite de scriptor. În transcrierea interpretativă a textului, urmînd aceste indicaţii, am procedat astfel:

a) Punctul (.) sau virgula (,) scrise în textul original cu culoare roşie, care marchează sfîrşitul unui verset, au fost interpretate ca atare şi notate cu punct, respectiv virgulă, potrivit „logicii interne" a frazei şi normelor actuale de punctuaţie.

b) Semiparantezele pătrate ⌊ ⌋, desemnate în prefaţa menţionată cu denumirea lor grecească, *diameson*, au fost reţinute ca atare în transcriere, fără nici o menţiune în notele filologice. Aceste semiparanteze încadrează în text unele cuvinte, sintagme sau propoziţii care nu se regăsesc în toate izvoadele folosite de traducători şi considerate, de aceea, facultative („şi cu acêlea poate fi, şi fără de acêlea poate fi, tot să înţelêge vorba").

c) Parantezele pătrate [ ] din textul original au fost reţinute ca atare în textul transcrierii. Ele încadrează, după cum ni se spune în acelaşi *Cuvîntu înainte către cititori*, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1653), izvor secundar folosit de revizori.

d) Semnele ˘ ˘ ˘ ˘ (vrahii), marcate cu roşu deasupra unui cuvînt sau a unei sintagme în interiorul textului şi repetate pe margine, indică, de regulă, opţiuni de traducere diferite sau variante lexicale, reţinute de traducător sau de revizor din izvoarele avute la îndemînă. Alteori, acelaşi semn marchează o omisiune de traducător sau de copist. În notele filologice am folosit formule adecvate de definire a acestor inserţii.

e) Semnele √ sau ‟ scrise cu roşu, inserate de regulă la începutul unui verset, marchează locul de inserţie al unei trimiteri biblice. Aceste trimiteri biblice au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de către cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat între paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581), însoţit, între paranteze, de prescurtarea titlului respectiv din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. De asemenea, au fost completate între paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, indicîndu-se şi traducerea acestora.

f) O mînă desenată marginal cu roşu atenţionează asupra unei trimiteri textuale la persoana lui Iisus Hristos. Am menţionat explicit acest fapt în secţiunea de note filologice.

Cît priveşte MS. 4389, textul biblic este prezentat pe două coloane, cu un scris regulat şi relativ curat, în grafia chirilică semicursivă specifică şi ea jumătăţii secolului al XVII-lea. Este folosită o cerneală neagră-cafenie în textul de bază şi o cerneală roşie la scrierea titlurilor cărţilor biblice, a numărului capitolelor, a literei ornamentale cu care începe un capitol, precum şi, rareori, la scrierea unor indicaţii marginale mai speciale. Scriptorul pare să fi fost aceeaşi persoană cu autorul traducerii sau al unei revizuiri, după cum deducem din numeroasele note marginale, scrise de aceeaşi mînă şi redactate în cunoştinţă de cauză. Ca şi în cazul MS. 45, am transcris integral toate aceste notaţii marginale, dîndu-le în note de subsol şi descriindu-le într-o manieră cît mai explicită.

La fel ca în cazul MS. 45, trimiterile biblice marginale din MS. 4389, marcate în text, de regulă, printr-o linie oblică flancată de două puncte, au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, uşor de recunoscut şi de completat de cititorul modern avizat. Cînd referinţele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat între paranteze pătrate titlul referinţei respective, aşa cum apare el în versiunea slavonă de la Ostrog (1581), însoţit, în paranteze, de prescurtarea corespunzătoare din lista titlurilor biblice ale ediţiei noastre. Au fost, de asemenea, completate în paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propoziţiile în limba slavonă, indicîndu-se şi traducerea acestora.

2. Notele filologice

Notele cu caracter filologic, pe care le-am tipărit separat, în capitolul *Note filologice şi textuale*, potrivit structurii tradiţionale a seriei noastre, au un caracter textual strict, referindu-se, pe lîngă transcrierea tuturor inserţiilor marginale menţionate mai sus, şi la alte aspecte precum: semnalarea greşelilor evidente sau probabile ale scriptorului, corectate în textul transcris; omisiuni, ştersături sau autocorecturi ale scribului; inversări de sintagme sau de secvenţe frastice, marcate de regulă în text cu cifre, lecţiuni nesigure sau probabile, grafii neobişnuite sau rare etc.

Aceste inserţii marginale reprezintă indicii foarte preţioase despre complexitatea procesului de traducere sau de revizuire în care anonimii noştri predecesori din secolul al XVII-lea se lăsau angrenaţi. Definirea nuanţată a semnificaţiilor şi a funcţiilor textuale ale acestor glose marginale este o sarcină filologică dificilă, implicînd urmărirea atentă a versiunilor de bază, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597) pentru MS. 45 şi *Biblia* de la Ostrog (1581) pentru MS. 4389, în paralel cu versiunile auxiliare (slavonă, respectiv latinească). Rezolvarea integrală şi sistematică a acestei sarcini am amînat-o pentru mai tîrziu, şi anume pentru momentul cînd vom edita integral şi autonom cele două versiuni manuscrise menţionate. Deocamdată, pentru a rămîne în cadrele schemei „clasice" a seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, aşa cum ne-am propus, ne-am mulţumit să le transcriem cu scrupulozitate, încercînd şi o scurtă calificare a lor (explicaţie, corectură, adăugire etc.).

3. Problema lui *î/â*

Am continuat să scriem cu *î* şi *sînt* din raţiuni de consecvenţă cu ansamblul seriei MLD.

4. Paginaţia

Ca în volumele anterioare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, paginaţia de referinţă în editarea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) o respectă pe cea originală. Întrucît paginaţia chirilică originală este consecventă şi nu pune probleme, am preluat-o ca atare, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe", numerotînd şi coloanele. Cît priveşte cele două manuscrise, am respectat, de asemenea, paginaţia originală notată, potrivit tradiţiei, cu literele chirilice corespunzătoare, renunţînd la paginaţia mecanică modernă.

5. Problema secvenţelor în slavonă

Cuvintele, sintagmele, propoziţiile sau frazele în slavonă, prezente în special în notaţiile sau glosele marginale din manuscrise, au fost transliterate ca atare (completîndu-se în paranteze pătrate slovele lipsă) şi traduse în secţiunea de note filologice.

6. Prescurtările

Prescurtările obişnuite ale scrisului chirilic au fost completate tacit. Se prescurtează, de regulă, substantive, adjective sau verbe cu mare frecvenţă în texte. Absenţa unei slove sau a unui grup de slove este marcată de obicei cu semnul prescurtării (҃), plasat deasupra cuvîntului. Cele mai frecvente prescurtări sînt de următoarele tipuri: ***бл҃свѝ*** = *blagoslovi* (B 1688, 289), ***сфн҃тꙋлꙋи*** = *sfîntului* (B 1688, 307), ***д҃вд*** = *David* (MS. 45, 499, 857 *et passim*; B 1688, 288 *et passim*), ***дѕ҃ꙋ*** = *Dumnedzău* (MS. 45, *passim*), ***дм҃нзъꙋ*** = *Dumnezău* (B 1688, 310), ***дм҃нзъꙋл*** = *Dumnezăul* (B 1688, 297), ***дм҃не*** = *Doamne* (B 1688, 307), ***дх҃ль*** = *Duhul* (B 1688, 317) sau ***дх҃ꙋл*** = *Duhul* (MS. 45, 751, 901 *et passim*), ***мл҃ъ*** = *milă* (MS. 45, 500, 507, 742, 834 *et passim*), ***мл҃стив*** = *milostiv* (MS. 45, 505), ***мл҃стив*** = *milostiv* (MS. 45, 511) sau ***мл҃стивꙋл*** = *milostivul* (MS. 45, 511, 517), ***мл҃ꙋеск*** = *miluiesc* (MS. 45, 507), ***мл҃ꙋи*** = *milui* (MS. 45, 509, 512 et *passim*), ***мл҃ꙋѣще*** = *miluiêşte* (MS. 45, 507, 508, 511 *et passim*), ***мл҃стеніѧ*** = *milosteniia* (MS. 45, 512 *et passim*), ***мл҃стивит*** = *milostivit* (B 1688, 334), ***мл҃стені*** = *milostenii* (MS. 45, 727), ***Іерсл҃м*** = *Ierusalim* (MS. 45, 728, 731, 832 *et passim*), ***мл҃ꙋит*** = *miluit* (MS. 45, 733, 734), ***немл҃стиви*** = *nemilostivi* (MS. 45, 501), ***сфн҃тꙋлꙋи*** = *sfîntului* (B 1688, 307), ***дом҃нꙋлꙋи*** = *Domnului* (MS. 4389 *et passim*), ***дв҃дъ*** = *David* (MS. 4389, *passim*), ***ꙟп҃рат*** = *împărat* (MS. 4389, *passim*), ***пр҃орк*** = *proroc* (MS. 4389, *passim*).

7. Suprascrierile

În cele două manuscrise, slovele suprascrise sînt destul de frecvente. Suprascrierea este marcată inconsecvent prin semnul suprascrierii (titla: ͡); de multe ori, slovele suprascrise nu sînt marcate prin titlă. Slove aflate în această poziţie pot fi toate consoanele, cu o frecvenţă relativ mai mare grafemele ***л***, ***н***, ***р***, ***с*** şi ***ч***. Foarte frecvent este suprascrisă semivocala *i* în poziţie finală, de regulă cu funcţie de desinenţă. În acest scop se foloseşte un semn special, o scurtă linie orizontală, semicurbă, cu un punct la mijloc (aproximativ: ҃, vezi mai jos, § 21, la slova ***ї***): ***пра*** = *prah* (MS. 45, 445), ***прѣ*** ***ма*** = *preajma* (MS. 45, 446), ***е*** = *eu* (MS. 45, 446), ***ꙟтрꙋ*** = *întru* (MS. 45, 447), ***вомыкà*** = *vor mînca* (MS. 45, 499), ***дъзлегърилє кꙋвинтєло*** = *dăzlegările cuvintelor* (MS. 45, 499), ***дꙋнєѕъ*** = *Dumnedzău* (MS. 45, 500), ***нъдъждꙋѣще*** = *nădăjduiêşte* (MS. 45, 500), ***пророчицъ*** = *prorociță* (MS. 45, 534), ***аꙋдѕи*** = *au audzit* (MS. 45, 552), ***афъкꙋ*** = *au făcut* (MS. 45, 553), ***волъдà*** = *vor lăuda* (MS. 45, 554), ***Ѳевѝ*** = *Thesvis* (MS. 45, 727), ***ара́ра*** = *Ararath* (MS. 45, 728), ***вѣникъ*** = *vêcinică* (MS. 45, 728), ***вѣчї*** = *vêcii* (MS. 45, 735), ***рꙋдꙋѣлє*** = *rînduiêlei* (MS. 45, 741), ***фрꙋсѣцє*** = *frîmsêțele* (MS. 45, 745), ***съдꙋчє*** = *să-i ducem* (MS. 45, 836), ***ꙋшило*** = *uşilor* (MS. 45, 838), ***месало*** = *Mesaloth* (MS. 45, 845), ***рꙋдꙋ*** = *rîndu* (MS. 45, 845).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în succesiune directă sau separat, la acelaşi nivel sau „în trepte": ***ни*** = *nici* (MS. 45, 445), ***нъдъждꙋеск*** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), ***ꙟфисєрьсь*** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), ***доꙋ*** = *Domnul* (MS. 45, 447), ***аѕи*** = *audzind* (MS. 45, 499), ***кꙋвь*** = *cuvînt* (MS. 45, 499), ***ꙟтра*** = *întrați* (MS. 45, 531), ***мо*** = *mort* (MS. 45, 539), ***пъмь*** = *pămînt* (MS. 45, 551), ***стѣпе*** = *stêpene* (MS. 45, 554), ***съри*** = *sărind* (MS. 45, 728), ***кꙋръ*** = *curînd* (MS. 45, 738), ***цъ*** = *țări* (MS. 45, 836), ***жидо*** ***ло*** = *jidovilor* (MS. 45, 845), ***лепъдь*** = *lepădînd* (MS. 45, 851) sau, mai rar, chiar în grupuri de cîte trei: ***прѐнекꙋрацїѧ*** = *pre necurați piêrde* (MS. 45, 499), ***вѣ*** = *vêrde* (MS. 45, 539), ***ꙋ*** = *unde* (MS. 45, 539), ***ръспꙋ*** = *răspunde* (MS. 45, 556), ***сфіці*** = *sfințindu* (MS. 45, 746), ***ꙋ*** = *unde* (MS. 45, 841).

Ca soluţie tehnică de transcriere, am ales „coborîrea" în rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie.

În textul tipărit al *Bibliei* de la 1688, slovele suprascrise sînt frecvente, în general la capăt de rînd. Suprascrierea este marcată prin semnul suprascrierii (titla: ͡) consecvent în cazul consoanelor ***л***, ***н***, ***р***, ***с***, ***ѳ***, ***ч***, ***ц***, ***ш*** şi al vocalei ***о***. În celelalte situaţii, suprascrierea nu este marcată întotdeauna. Exemple de suprascriere: ***детж*** = *dentîiu* (B 1688, 289), ***мл҃тивит*** = *milostivit* (B 1688, 334), ***ръма*** = *rămaşi* (B 1688, 292), ***ръбою*** = *războiu* (B 688, 292), ***нꙋмъръ*** = *numărul* (B 1688, 292) ***а*** = *al* (B 1688, 296), ***наѳа*** = *Nathan* (B 1688, 296), ***тъ*** = *tău* (B 1688, 312), ***диці*** = *dinți* (B 1688, 314), ***но*** = *noi* (B 1688, 316), ***лꙋа*** = *luat* (B 1688, 318).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în acelaşi cuvînt: ***вєсꙋ*** = *Vethsur* (B 1688, 289), ***пророчидь*** = *prorocind* (B 1688, 319).

Şi în acest caz am optat pentru transcrierea la rînd a slovelor respective, fără nici o indicaţie specială.

8. Scrierea cu majusculă

Potrivit regulilor ortografice actuale, teonimele şi numele asimilate acestora au fost scrise cu majusculă: *Dumnezeu*, *Domnul*, *Atotputernicul*, *Atotţiitoriul* etc. Nu am folosit scrierea cu majusculă a pronumelor teofore, pentru a nu crea dificultăţi majore în procesul prelucrării automate a textelor.

9. Numerotarea versetelor

Numărul versetelor a rămas cel din original, care reproduce numerotarea *Septuagintei* de la Frankfurt (1597). Nu sînt greşeli de numerotare, de aceea nu a fost necesară intervenţia noastră în textul *Bibliei* de la Bucureşti (1688). Numerotarea versetelor din manuscrise a fost păstrată ca atare, atunci cînd ea coincide cu aceea din textul-reper (*Biblia* de la 1688). Cînd apar diferenţe, numărul versetului din manuscrise a fost scris între paranteze drepte, [ ], iar textul a fost aliniat potrivit versetului corespunzător din textul tipărit la 1688, cu adoptarea numerotării de acolo. Varianta actualizată a traducerii *Septuagintei*, tipărită pe coloana a cincea, urmează întocmai numerotarea versetelor din *Biblia* de la 1688, confruntată cu izvorul grecesc principal, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597).

10. Accentul, spiritele

Problema accentului este una importantă şi delicată, ignorată complet pînă acum de filologii români, cu consecinţe regretabile. Atît în textul tipărit, cît şi în manuscrise, accentele sînt notate cu mare frecvenţă, deşi nu în mod consecvent: cel ascuţit (*á*) pe vocale din interiorul cuvîntului, cel grav (*à*) pe vocale finale sau pe cuvinte monosilabice. Am reţinut accentuarea, folosind, în mod convenţional, un singur accent, cel ascuţit, în următoarele cazuri:

1) atunci cînd accentuarea marcată a cuvîntului românesc obişnuit este diferită de cea din româna standard actuală: *âколѡ̀* = *acoló* (B 1688, 287, 302, MS. 45, 448) sau *âкwлѡ̀* = *acoló* (MS. 45, 501, 505, 731, 732, 737, 888), *пелúца* = *pielíţa* (MS. 45, 749), *дє᷈кwлѧ̀* = *dencoleá* (MS. 45, 842), *тáла᷈зи* = *tálanzi* (MS. 45, 854), *і̑торі́є* = *istoríe* (MS. 45, 905);

2) întotdeauna la numele proprii, atunci cînd accentul este marcat în textul chirilic original: *âдáмь* = *Adám* (B 1688, 287), *каїнáнь* = *Cainán* (B 1688, 287), *доданúнь* = *Dodanín* (B 1688, 287), *є̂вéрь* = *Evér* (B 1688, 287), *фалéкь* = *Faléc* (B 1688, 287), *Ливáнѳлѳ᷈* = *Livánului* (MS. 45, 454), *Корѐ* = *Coré* (MS. 45, 459), *Іѻ̑дáнѳлѳ᷈* = *Iordánului* (MS. 45, 459), *Ви̑савѐє* = *Virsavée* (MS. 45, 463), *Їсаї́а* = *Isaía* (MS. 45, 529), *Ѻ̂зї́а* = *Ozía* (MS. 45, 534), *Мана̑сі̀* = *Manassí* (MS. 45, 536), *їѡнáѳа᷈* = *Ionáthan* (MS. 45, 731), *навѳхѡдѡнóсѡ᷒* = *Navuhodonósor* (MS. 45, 736), *є̂ѳїѡпї́є¯* = *Ethiopíei* (MS. 45, 737), *вєѳѡрѡ́* = *Vethoró* (MS. 45, 738), *їарéѳ* = *Iaréth* (MS. 45, 738), *їѳдí́ѳь* = *Iudíth* (MS. 45, 744), *димитрі́є* = *Dimitríe* (MS. 45, 847), *їо́ппа* = *Ióppa* (MS. 45, 850), *Лисі́а* = *Lisía* (MS. 45, 878), *Никáнѡ᷒* = *Nicánor* (MS. 45, 880);

3) la cuvintele neologice în raport cu norma epocii (grecisme, slavonisme, latinisme, ebraisme): *âлимóѳь* = *alimóth* (B 1688, 298), *âмаѧ̑сенúѳ̑* = *amasseníth* (B 1688, 298), *їєсефúм̀* = *iesefím* (B 1688, 305), *заѧ̑хѡ̀* = *zachó* (B 1688, 307), *хїєрéѳи* = *hieréthi* (B 1688, 300), *фелéѳи* = *feléthi* (B 1688, 300), *заѧ̑хúлоѓ̑* = *zakhílor* (B 1688, 306), *хоѳарéѳ̑* = *hotharéth* (B 1688, 310), *фасéѧ̑* = *faséc* (B 1688, 328), *маса́на* = *masána* (B 1688, 332), *єлефáнѳ̑* = *elefánd* (B 1688, 314), *нъсúлїє* = *năsílie* (MS. 45, 863), *тíра᷈* = *tíran* (MS. 45, 869), *пє᷈дико̑тí* = *pendicostí* (MS. 45, 876). În rarele situaţii în care astfel de cuvinte nu sînt accentuate în textul tipărit, au fost transcrise ca atare: *софéр̀* = *sofer* (B 1688, 298);

4) atunci cînd diferenţiază forme flexionare omografe de prezent, respectiv perfect simplu la verb, ori forme verbale de alte părţi de vorbire: *âдѳнъ̀* = *adună* (B 1688, 298), *сѳрпъ̀* = *surpă* (B 1688, 301), *преоцїѧ̀* = *preoţiá* (B 1688, 303), *тѳѓбѳрѧ́съ* = *turbură-să* (MS. 45, 445), *âдь᷈кѣ̀* = *adîncă* (MS. 45, 446), *сѣбѳкѳрѧ́* = *să bucură* (MS. 45, 449), *сърѳтѣ̀* = *sărută* (MS. 45, 503), *сѳрпъ̀* = *surpă* (MS. 45, 512), *т᷈прецю́рѣ* = *împregiúră* (MS. 45, 517), *гѳ̑тѣ̀* = *gustă* (MS. 45, 519), *скѳтѳрѣ̀* = *scutură* (MS. 45, 537), *стригѣ̀* = *strigă* (MS. 45, 539), *сѣаѳзы́* = *să audzí* (MS. 45, 539), *рѣдикѣ̀* = *rădică* (MS. 45, 831), *т᷈тьᷣпинѣ̀* = *întîmpină* (MS. 45, 850), *мі᷈кѣ̀* = *mişcă* (MS. 45, 887), *сѣмѳтѣ̀* = *să mută* (MS. 45, 894).

Tradiţia ortografică chirilică românească a reţinut folosirea spiritelor (᾽ şi ᾿), grafeme cu valoare fonetic-distinctivă în scrierea grecească, dar fără valoare fonetică în chirilica popoarelor slave, ca şi în cea românească. În *Biblia* de la Bucureşti (1688) este marcat numai spiritul lin (᾽) pe vocalele iniţiale, singur sau însoţit de accentul ascuţit (᾽́), acolo unde este cazul: *а᾽ѳ* = *au* (B 1688, 287), *а᾽ѳрѳ* = *auru* (B 1688, 306), *е᾽л* = *el* (B 1688, 305), *оу᾽нѣ́лтелє* = *unêltele* (B 1688, 306).

Întrucît sînt păstrate în virtutea tradiţiei şi nu au nici o funcţie fonologică, spiritele au fost ignorate în procesul de transcriere.

11. Inconsecvenţe grafice

Am păstrat inconsecvenţele grafice de tipul *âвигéа* = *Avighéa*/ *âвигéıа* = *Avighéia* (ambele în B 1688, 288, coloana a doua).

12. *Scriptio continua* şi folosirea cratimei

Prezentă mai ales în MS. 45 şi mai puţin în MS. 4389 şi în *Biblia* de la 1688, nesepararea cuvintelor (*scriptio continua*), obişnuită în scrierea medievală şi chiar în unele incunabule din perioada Renaşterii, nu pune în general probleme de transcriere. Potrivit habitudinilor larg răspîndite la scriptorii din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, marcarea graniţelor dintre cuvinte este arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse, fiind scrise „legat” de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei româneşti actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul: *зикъндѳсъ* = *dzicîndu-să* (MS. 45, 791), *саѳзидúт* = *s-au zidit* (MS. 45, 792), *âѳдатоуопрєѧ̀* = *au datu-o pre ea* (MS. 45, 792), *помени́ва* = *pomeni-va* (MS. 45, 793), *тто́арчете* = *întoarce-te* (B 1688, 298), *грешúтам̀* = *greşit-am* (B 1688, 312). Cuvintele compuse de tipul verbului *binecuvînta* (*сѣлѧ̑бúне кѳвинѣ̑тѣзе* = *să-l binecuvintêze*, în B 1688, 300) ori al substantivelor *fărădelege* (*фъръ дѐ лѣ́цє* = *fărădelêge*, B 1688, 317) sau *untdelemn* (*оу᾽нѣ̑тъ дє лє́м̑нѳлѳи* = *untdelemnului*, B 1688, 306) au fost transcrise după regulile actuale. Dar, în situaţiile în care sudura elementelor componente nu era finalizată în epocă, am transcris despărţit: *оу᾽нѣ̑тѳл̑ дѐ лє́м̑нѳл̑* = *untul de lemnul* (B 1688, 309).

13. Consoane geminate

În general, consoanele geminate apar în tipăritura de la 1688 mai cu seamă în redarea, după textul *Septuagintei*, a numelor proprii ori a unor xenisme (ebraisme menţinute ca atare în traducerea grecească). Pentru a indica opţiunea „etimologizantă” a scriptorului, am păstrat în transcriere, în aceste cazuri, grafia din original: *âмал̑лúѳи* = *Amallíthi* (B 1688, 304), *âмаѧ̑сенúѳ̑* = *amasseníth* (B 1688, 298),

ма҃ѳа́нїѧ = *Matthániia* (B 1688, 298), **мε҃́лі́ѳи** = *Mellíthi* (B 1688, 298), **і҃ссахáрь** = *Issahár* (B 1688, 305), **χε҃́тéилорь** = *hetteilor* (B 1688, 309).

14. Punctuaţia

Pentru facilitarea unei lecturi corecte, am întrebuinţat semnele de punctuaţie curente (, . : ; ? ! –), în conformitate cu regulile punctuaţiei actuale. Folosirea acestor semne de punctuaţie urmează „logica internă" a discursului originar, aşa cum se configurează aceasta în originalul grecesc primar, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), confruntat cu textul critic modern din ediţia Rahlfs a *Septuagintei*. Cazuri mai speciale:

a) linia de pauză (—) a fost folosită pentru a marca absenţa unui verb copulativ subînţeles în originalul grecesc;

b) ghilimelele („ ", « » şi ‘ '), inexistente în original, au fost folosite potrivit regulilor actuale de marcare a vorbirii directe şi a vorbirii indirecte libere. Ordinea citatului în citat a fost următoarea: *Şi grăi Domnul către Gád, cel ce vedea, lui David, zicînd: „Pasă şi grăieşte către David zicînd: «Aşa zice Domnul: 'Trei eu voiu rădica preste tine. Alége ţie una dentru iale şi-ţi voiu face ţie'»"* (B 1688, 302);

c) parantezele rotunde ( ) au fost menţinute ca atare în transcrierea *Bibliei* de la 1688. Ele încadrează, ca şi în MS. 45, cuvinte, sintagme sau propoziţii care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1653).

15. Alineatele

În *Biblia* de la Bucureşti (1688) nu se folosesc alineate. Cu excepţia titlurilor cărţilor şi ale capitolelor, scrise centrat, pe rînd nou, versetele, numerotate marginal, sînt scrise în continuare. Începutul versetului este marcat prin majusculă, iar finalul prin punct. Între versete este lăsat, consecvent, un blanc tipografic suficient de mare încît să permită identificarea versetelor. Am optat, la fel ca în volumele anterioare ale seriei, pentru alinierea de la capăt de rînd a versetelor *Bibliei* de la 1688, cu numerotarea din original, păstrată ca reper şi pentru cele două vechi variante de traducere rămase în manuscris. Observăm, încă o dată, că, în mod firesc, între MS. 45 şi *Biblia* de la 1688 sînt puţine diferenţe în numerotarea versetelor, în vreme ce, în cazul MS. 4389, diferenţele, numeroase, sînt date de respectarea, de către traducător, a organizării versetelor din *Biblia* de la Ostrog (1581), de care s-a slujit şi sub acest aspect.

16. Greşelile de copist sau de tipar

Greşelile tipografice ori cele de transcriere ale scriptorilor din MS. 45 şi MS. 4389 au fost corectate în texul transcris, specificîndu-se acest lucru în notele filologice finale.

17. Versiunea modernă

Versiunea modernă originală a textului biblic („coloana a cincea" în schema redacţională a seriei) a fost concepută de iniţiatori ca un instrument auxiliar pentru înţelegerea vechilor versiuni româneşti editate. Autorii traducerii au fost rugaţi să ia ca bază textul de la 1688 şi cele două versiuni paralele (MS. 45 şi MS. 4389), în comparaţie cu originalele lor (SEPT.FRANKF., BIBL.OSTROG şi VULG.). Textul traducerii noastre este redactat în limba română literară actuală, în limitele stilului biblic tradiţional, adică fără inovaţii terminologice neologice, dar cu renunţarea la arhaisme anacronice.

18. Comentariile

La fel ca versiunea modernă, *Comentariile* sînt destinate unei mai bune înţelegeri a textelor biblice româneşti, se adresează cititorului român instruit şi vizează mai ales:

a) aspecte traductologice impuse de compararea textelor româneşti primare (B 1688, MS. 45, MS. 4389) cu originalele cunoscute; s-a urmărit evidenţierea eventualelor greşeli de traducere sau a pasajelor neclare (*loca obscura*);

b) aspecte traductologice impuse de compararea celor trei texte de bază (B 1688, MS. 45, MS. 4389) între ele şi cu principalele versiuni româneşti succesive (BIBL.1795, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.RADU-GAL., BIBL.CORN.1921, BIBL.ANANIA, BIBL. 1911, BIBL.1914); s-a urmărit evidenţierea greşelilor de traducere, a unor opţiuni aberante, a orientării spre izvoare diferite, a unor evoluţii semantice interesante;

c) succinte informaţii şi explicaţii cu caracter enciclopedic, cu privire la *realia biblica* (rituri, instituţii, veşminte, unelte, plante, animale, tehnică civilă şi militară etc.);

d) succinte explicaţii ale unor concepte sau cuvinte rare din textele de bază, nemaiînţelese de cititorul de astăzi;

e) referinţe la literatura antică, orientală sau clasică, precum şi la literatura patristică;

f) explicaţii privitoare la onomastica biblică (antroponimie, teonimie, toponimie, hidronimie etc.).

În prezentul volum, comentariile au fost realizate de Eugen Munteanu.

19. Indicele de cuvinte şi forme

Indicele de cuvinte şi forme al volumului cuprinde toate elementele lexicale care apar în textele tipărite la 1688 ale cărţilor *Iósiia*, *Ióil*, *Amós*, *Avdíu*, *Ioná*, *Mihéa*, împreună cu formele pe care acestea le au în context. Întrucît onomastica biblică specială (numele proprii) va face obiectul unui indice general final al ediţiei noastre, au fost incluse în indice, dintre numele proprii, doar teonimele.

Potrivit structurii practicate şi în volumele anterioare ale seriei, fiecare intrare cuprinde, în primul paragraf: forma-titlu a cuvîntului, precizarea primei atestări, descrierea morfologică, echivalarea în limbile germană şi franceză a sensului sau a sensurilor pe care le are cuvîntul în contextul biblic, numărul de ocurenţe. Următoarele paragrafe conţin formele cuvîntului, organizate după criteriul alfabetic, urmate de

analiza morfologică şi de ocurenţele fiecărei forme, în ordinea apariţiei, precizîndu-se capitolul şi versetul (exemplu: 13, 9;). Spre deosebire de volumele anterioare, am renunţat la marcarea îmbinărilor stabile, avînd în vedere dificultăţile generate de identificarea acestora şi de lipsa lor de stabilitate din perspectivă diacronică.

Pentru stabilirea formei-titlu, a fost luată ca reper forma literară actuală a cuvîntului, după *Dicţionarul limbii române*, redactat sub egida Academiei Române. Aceasta subsumează toate variantele grafice şi fonetice ale lexemului: ex. **drept** – *dirept*, **fier** – *hier*, **întîmpiná** – *întimpina*, *timpina* etc. Accentuarea s-a făcut conform normelor literare actuale, rămînînd marcat accentul şi pe formele care prezintă o accentuare diferită de cea actuală. Acolo unde accentul nu a putut fi stabilit, forma-titlu a fost lăsată neaccentuată. Nu am dublat accentul pe litera *ê*, care, prin convenţia stabilită în ediţia noastră, redă întotdeauna un *e* deschis accentuat.

Au fost utilizate, pentru stabilirea primelor atestări, *Dicţionarul limbii române* al Academiei Române, seria veche şi seria nouă, comparat cu *Micul dicţionar academic* (MDA), volumele I-IV, Bucureşti, 2001-2003 şi cu ediţia a treia a dicţionarului bilingv al lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, volumele I-III, Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005, verificînd exactitatea formelor şi a surselor şi indicînd, ori de cîte ori a fost cazul, atestarea cuvintelor prin antroponimele sau toponimele corespunzătoare, inclusiv derivate: ex. **máre**[1] : (1490 DERS / în antr. Toader *Marele*); **fîntî́nă** : (1426 DERS / în top. *Fîntîneale*); **de**[2] (prep.) : (1504 DLRV / în top. Vai-*de*-ei); **feciór** : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*); **lápte** : (1517 DERS / în top. Lacul *Laptelui*). În cazul surselor care nu au indici de cuvinte şi forme (nume comune şi proprii), s-a indicat pagina: **locuínţă** : (1642 CAZ. GOV. 21), **fericít** : (1581 CORESI, EV. 20), **greutáte** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 110). Alfabetizarea cuvintelor-titlu prefixate s-a făcut după principiul *Dicţionarului limbii române*, precizîndu-se, însă, atestarea formelor specifice textului *Bibliei* de la 1688, de exemplu: **întîmpináre** : (**tîmpináre** : înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Entgegenkommen, Empfang" : „bienveillance, réception". De asemenea, au mai fost utilizate ediţiile: *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române* [c. 1650], Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008; *Psaltirea Hurmuzachi*, vol. I–II, Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005, precum şi alte lucrări filologice şi volume de documente recent tipărite. În acest sens, bibliografia a fost actualizată, eliminîndu-se unele ediţii vechi, modificîndu-se, unde situaţia a impus-o, şi siglele. Pentru stabilirea perioadei de atestare în cazul unor texte din secolul al XVI-lea ne-am raportat la monografia *Originile scrisului în limba română*, Ion Gheţie, Al. Mareş (autori), Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.

În privinţa numelor de popoare, comunităţi etnice sau triburi biblice, am optat pentru considerarea acestora ca nume comune şi am stabilit forma-titlu în funcţie de izvoarele lexicografice utilizate sau, acolo unde a fost cazul, de *Biblia* ortodoxă sinodală contemporană, ca reper pentru formele aflate în uzul literar actual ale respectivelor etnonime.

Pentru stabilirea şi echivalarea sensurilor cuvîntului în limbile germană şi franceză am făcut apel la mai multe variante de traducere ale *Bibliei* în aceste limbi. Sensurile sau formele speciale, nelexicalizate în cele două limbi, au fost echivalate prin scurte definiţii: de exemplu **fiáră** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie" : „animal sauvage, bête"; **împărăţí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. herrschen, 2. zum König machen" : „1. régner, 2. proclamer qqn. empereur". În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri în text, acestea au fost echivalate şi diferenţiate prin numerotare: **adăugá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à"; **cercá** : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen, 4. behandeln" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, 4. s'occuper de".

Avînd în vedere faptul că textul biblic de la 1688 prezintă, în chip firesc, variante şi forme vechi sau rare, au fost făcute corelaţiile lexicografice necesare pentru majoritatea formelor diferite ale cuvintelor-titlu (variante lexicale şi fonetice, forme paradigmatice neregulate etc.).

Nu au fost stabilite intrări de sine stătătoare pentru instrumentele gramaticale, pe care le-am considerat împreună cu forma paradigmatică din care fac parte (este cazul conjuncţiei *să*, ca marcă a modului conjunctiv, al articolului, al pronumelui reflexiv, ca marcă a diatezei reflexive, al verbelor auxiliare). Articolul hotărît masculin *lui* nu a fost cuprins în indice, întrucît el însoţeşte de foarte multe ori, în textele publicate aici, nume proprii, care nu sînt cuprinse în indicele nostru.

O formă primară a indicelui a fost realizată semiautomat, cu ajutorul unui program de adnotare şi al unei interfeţe de verificare/ validare a corectitudinii analizelor, realizate de Vlad Sebastian Patraş, colaborator al Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum".

Indicele cărţilor cuprinse în volumul al XVII-lea al seriei MLD a fost corectat de Ana-Maria Gînsac, Ana-Veronica Catană-Spenchiu şi Mădălina Ungureanu.

20. Prezentarea textelor şi structura ediţiei

Potrivit proiectului iniţial al seriei, continuăm să prezentăm textele editate pe coloane, după cum urmează:

a) coloana I: textul chirilic original al *Bibliei* de la 1688, în facsimil;

b) coloana a II-a: transcrierea interpretativă a textului *Bibliei* de la 1688;

c) coloana a III-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Milescu revizuită" (MS. 45);

d) coloana a IV-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Daniil Andrean Panoneanul" (MS. 4389);

e) coloana a V-a: versiunea modernă realizată de autorii ediţiei (*vide supra*, § 17).

21. Inventarul grafemelor şi valorile lor fonetice

Setul de litere folosit la tipărirea *Bibliei* de la Bucureşti (1688) este cel întrebuinţat în genere în tipăriturile munteneşti din epocă. Este o scriere chirilică de tipar clară, lizibilă, regulată, relativ măruntă. Majusculele obişnuite au înălţimea de 3 mm, iar minusculele de 1,7 mm. Titlurile interioare sînt tipărite cu majuscule normale, iar colofonul cu minuscule, avînd dimensiunea de 3 mm. Oglinda paginii este de 300 x 180 mm, iar textul este cules pe două coloane, fiecare coloană avînd dimensiunile 300 x 85 mm. Primul cuvînt din fiecare capitol începe cu o literă majusculă ornamentală, înscrisă într-o casetă cu dimensiunile 25 x 14 mm.

Alfabetul chirilic folosit în toate cele trei texte pe care le editǎm în paralel este cel obişnuit, aşa cum a fost el folosit în tipăriturile şi manuscrisele româneşti din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Valorile fonetice ale grafemelor sînt relativ stabile, cu particularităţile care vor fi specificate în continuare.

Inventarul grafematic al textelor de faţă este format din următoarele slove: **А/а**, **Б/б**, **В/в**, **Г/г**, **Д/д**, **Є/є**, **Ж/ж**, **З/з**, **З (Ꙁ)/з (ꙁ)**, **И/и**, **І/і**, **/ї**, **К/к**, **Л/л**, **М/м**, **Н/н**, **О/о**, **П/п**, **Р/р**, **С/с**, **Т/т/т**, **Ѹ/ѹ**, **ОУ/оу**, **Ф/ф**, **Х/х**, **Ѱ/ѱ**, **Ѡ/ѡ**, **Ц/ц**, **Ш/ш**, **Щ/щ**, **Ч/ч**, **Ъ/ъ**, **Ь/ь**, **Ы/ы**, **Ѣ/ѣ**, **Ж/ж**, **Ю/ю**, **Ꙗ/ꙗ**, **Ѧ/ѧ**, **Ѩ/ѩ**, **Ѳ/ѳ**, **Ѯ/ѯ**, **Ѿ/ѿ**, **Ѵ/ѵ/ѵ**.

Reluăm mai jos aceste slove şi le prezentăm monografic, împreună cu valorile lor fonetice contextuale, redate în ortografia românească actuală şi potrivit opţiunilor ediţiei noastre:

А/а (az)

Notează în mod exclusiv vocala *a*, în orice poziţie: **а҆да́мъ** = *Adám* (B 1688, 287), **а҆дꙋнъ̀** = *adună* (B 1688, 298), **т҃ꙑпъра́тꙋл** = *împăratul* (MS. 45, 283), **а҆чє́ла** = *acela* (MS. 45, 512), **да́рꙋры** = *daruri* (MS. 45, 513), **кꙋра҃т** = *curat* (MS. 45, 530), **ва҆ба́тє** = *va abate* (MS. 45, 536), **а҆лъкꙋ҃** = *a lăcui* (MS. 45, 555), **фа́чеⷱ** = *faceţi* (MS. 45, 556), **съ҆кема҆̀** = *să chema* (MS. 833), **па́чє** = *pace* (MS. 859), **а҆́рмелѡ́** = *armelor* (MS. 871).

Б/б (buche)

Notează în mod exclusiv consoana *b*, în orice poziţie: **бꙋкꙋрі́є** = *bucurie* (B 1688, 297), **бъ́рба́ть** = *bărbat* (B 1688, 298), **ро́бꙋлꙋи** = *robului* (B 1688, 299), **бътръ҃** = *bătrîn* (MS. 45, 282), **тꙋ҆́рбꙋрѣ́съ** = *turburǎ-să* (MS. 45, 445), **би́не** = *bine* (MS. 500), **ли҃мвъ** = *limbă* (MS. 502), **а҆ба́тъсъ** = *abatǎ-să* (MS. 504), **бъ́ба́т҃** = *bărbat* (MS. 506), **ба́гъ** = *bagă* (MS. 530), **а҆бѧ** = *a bea* (MS. 543), **бъла҆́ꙋ҃** = *bălaurul* (MS. 545), **зъба́лъ** = *zăbală* (MS. 553), **бирꙋи҃цъ** = *biruinţă* (MS. 831), **ли҃би** = *limbi* (MS. 831), **пѡдоа́ба** = *podoaba* (MS. 832), **ѡ҆бръзꙋи҃т** = *obrăzuit* (MS. 833).

В/в (vede)

Notează în mod exclusiv consoana *v*, în orice poziţie: **Ва́ла** = *Vála* (B 1688, 288), **а҆́ꙋ вени҃тъ** = *au venit* (B 1688, 288), **кꙋвѧ́нтꙋль** = *cuvîntul* (B 1688, 299), **і҆ѡа́в҃** = *Ioáv* (B 1688, 296), **Лива́нꙋлꙋ҃** = *Livánului* (MS. 45, 454), **жи́довы** = *jidovi* (MS. 45, 455), **Ви҆́савѐє** = *Virsavée* (MS. 45, 463), **лега́вачинева҆̀** = *lega-va cineva* (MS. 45, 502), **ви́нѡ** = *vino* (MS. 45, 503), **т҃ъ҆въцъта́ра** = *învăţătura* (MS. 45, 511), **потри́ва** = *potriva* (MS. 45, 511), **т҃ъ҆ве́цꙋте** = *învaţu-te* (MS. 45, 513), **вѡрѡви҃ⷯ** = *voroviţi* (MS. 45, 514), **кꙋвынтꙋлꙋⷯ** = *cuvîntului* (MS. 45, 516), **ві́є** = *vie* (MS. 45, 545), **врѣ́мѧ** = *vrêmea* (MS. 45, 553), **пꙋ҆́невѡ҃** = *pune-voi* (MS. 45, 558), **вѡ́ѧ** = *voia* (MS. 45, 570), **жі́дѡв҃** = *jidov* (MS. 45, 833), **скꙑ҆нъвї́ѧ** = *scîrnăviia* (MS. 45, 841), **вѡ́є** = *voie* (MS. 45, 841), **и҆́звѡ́дꙋ҃** = *izvodul* (MS. 45, 852).

Г/г (glagoli)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează consoana *g*, atunci cînd este urmată de o consoană sau de o vocală nepalatală: **грєши́тамъ҆** = *greşit-am* (B 1688, 312), **погорѫ̀** = *pogorî* (B 1688, 318), **тоіаг҃** = *toiag* (B 1688, 296), **саꙋпогорѫ҃т** = *s-au pogorît* (MS. 45, 283), **вꙋ҆ꙋ́ꙋга́** = *vor ruga* (MS. 45, 499), **гръ҆́ѧще** = *grăiêşte* (MS. 45, 500), **съ҆бл҃гословъ҆́кь** = *să blagoslovăsc* (MS. 45, 501), **чи҃нгътъ҆а́рѣ** = *cingătoarea* (MS. 4389, 723), **стригА́рѣ** = *strigarea* (MS. 4389, 724), **гръи҃т҃** = *grăit* (MS. 4389, 725), **грѫ҆́пѫ** = *groapă* (MS. 4389, 728).

2. Notează consoanele palatale corespunzătoare grafemelor actuale *ghe* şi *ghi*, atunci cînd este urmată de **є**, **и**, **і**, **ї**, **ѵ**, **ѣ**, **ю**, **ѧ**, **ꙗ** sau **ѥ**. Exemple: **а҆́ꙋ жꙋнгїа́тъ҆** = *au junghiat* (B 1688, 327, 328), **гїе҆ргесе́ꙋ** = *Ghiergheséu* (B 1688, 287), **Є҆гꙋ́петꙋлꙋи҆̆** = *Eghípetului* (B 1688, 297), **є҆гꙋ҆́тѣ́и҆̆** = *eghiptean* (B 1688, 288), **оу҆̈нгюри** = *unghiuri* (B 1688, 314), **а҆ꙋжꙋ҃нга҃т҃** = *au junghiat* (MS. 45, 283), **стъ҃нгѧ** = *stînghea* (MS. 45, 461), **ꙋ҃нгю** = *unghiu* (MS. 45, 503), **привеги҃на** = *priveghind* (MS. 45, 504), **ги҃де҃** = *ghindei* (MS. 45, 531), **съ҆жꙋ҃гє** = *să să junghe* (MS. 45, 539), **негини́ца** = *neghiniţa* (MS. 45, 547), **раги҆** = *Raghis* (MS. 45, 729), **гіѡ̀чи҃ⷯ** = *ghiocile* (MS. 45, 734), **гесе҃м** = *Ghesem* (MS. 45, 737), **гє҆ргесе́и҃** = *gherghéseii* (MS. 45, 740), **привегѧ̀** = *priveghea* (MS. 45, 853), **гѡ҆ргї́ѧ** = *Gorghiia* (MS. 45, 877), **Є҆гꙋ́петꙋлꙋ҃ⷯ** = *Eghípetului* (MS. 4389, 726), **жꙋ҃гє҆́ри҃** = *jungheri* (MS. 4389, 727).

Д/д (dobro)

Notează în mod exclusiv consoana *d*, în orice poziţie: **дави́дъ҆** = *David* (B 1688, 296), **дм҃нзъꙋ** = *Dumnezău* (B 1688, 310), **додани́нь** = *Dodanín* (B 1688, 287), **фꙋдь** = *Fúd* (B 1688, 287), **дѡ҃мнꙋ҃** = *Domnul* (MS. 45, 283), **зикъ҃нꙋ҃** = *dzicîndu* (MS. 45, 285), **нъдъ҆ждѣ҆́кь** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), **адь҃къ** = *adîncă* (MS. 45, 446), **жи́довы** = *jidovi* (MS. 45, 455), **Іѡ҆да́нꙋлꙋ҃** = *Iordánului* (MS. 45, 459), **дрє҆҃та́тє** = *dreptate* (MS. 45, 499), **кредиⷱчюа́съ** = *credincioasă* (MS. 507), **нъдєⷠдѣ** = *nădejdea* (MS. 45, 513), **ва҆ꙗ҆́дє** = *va arde* (MS. 45, 557), **нърю́ꙋ҃** = *nărodul* (MS. 45, 564), **дъпъ҆́татъ** = *dăpărtată* (MS. 45, 568), **пе҆́си́да** = *Persída* (MS. 45, 736), **і҆́ши҃ⷯ** = *ieşind* (MS. 45, 737), **а҆́рь҃ⷯ** = *arînd* (MS. 45, 856), **ро́ю́ꙋ҃** = *rodul* (MS. 45, 856), **дєпрецю҆́** = *depregiur* (MS. 45, 869), **жꙋдєкъта҆́** = *judecător* (MS. 45, 877).

Є/є (iest)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *e* la început, la mijloc şi la final de silabă: *ѣгүптѣ́й* = *eghiptean* (B 1688, 288), *а҆лтре́илѣ* = *al treilea* (B 1688, 289), *манаѳисáрїей* = *Manathisáriei* (B 1688, 289), *фечóрїй* = *feciorii* (B 1688, 287), *деѻ҆́ѣдє* = *de unde* (B 1688, 287), *зи́сє* = *dzise* (MS. 45, 287), *ці́є* = *ţie* (MS. 45, 287), *нищтє* = *nişte* (MS. 45, 445), *шезѳт* = *şezut* (MS. 45, 445), *т҃ф҃и҃серьсь* = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), *Корѣ* = *Coré* (MS. 45, 459), *вáселє* = *vasele* (MS. 45, 833), *лéфı* = *lefi* (MS. 45, 848), *немı҃к* = *nemic* (MS. 45, 885), *дирє҃т҃т҃* = *direpţi* (MS. 4389, 723), *спорéск* = *sporesc* (MS. 4389, 723), *а҆ле ноа҆стре* = *ale noastre* (MS. 4389, 723), *де дѳрѣ́рє* = *de durêre* (MS. 4389, 723).

De asemenea, *є* notează vocala *e* la iniţiala de nume proprii străine: *ѣвéрь* = *Evér* (B 1688, 287), *ѣ҆лдáдь* = *Eldád* (B 1688, 288), *ѣ҆леáзар* = *Eleázar* (MS. 45, 833), *ѣфра҆ѳѳлѳ҃* = *Efrafthului* (MS. 45, 835), *ѣ҆фа҆́пáтѡр* = *Efpátor* (MS. 45, 861), *ѣ҆҃ватáнà* = *Ecvatáná* (MS. 45, 871), *ѣ҆фра҆҃ѳ҃* = *Efrath* (MS. 4389, 723).

2. Notează diftongul *ie* la început de silabă sau cînd formează singur o silabă: *ѣ҆шúт* = *ieşit* (B 1688, 289), *лъкѳ́ескѳ* = *lăcuiescu* (B 1688, 290), *рѫзвóае* = *războaie* (B 1688, 302), *сѳ́є* = *suie* (B 1688, 334), *сфътѳ́є҆́кѳ* = *sfătuiescu* (MS. 45, 283), *пáел҃є* = *paiele* (MS. 45, 287), *рѫзбшáелѡ* = *războaielor* (MS. 45, 288), *перúрє* = *pierire* (MS. 45, 391), *вшє* = *voie* (MS. 45, 530), *вà҆ѣшнà* = *va ieşi* (MS. 45, 531), *мѳ́єри* = *muieri* (MS. 45, 532), *плшáє* = *ploaie* (MS. 45, 532), *нъдъждѳ́є҆́кь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 733), *ѣшї҃҆҃* = *ieşiia* (MS. 45, 734), *мѳ́єрілѡ* = *muierilor* (MS. 45, 832), *вѡ҆҃є҆́та* = *vom ierta* (MS. 45, 862), *ѡ҆́вычѣ́є* = *obicêie* (MS. 45, 864), *тъмь́є* = *tămîie* (MS. 45, 887), *ѣ҆шнà* = *ieşi* (MS. 4389, 734).

Decizia pe care am luat-o, de a transcrie în aceste situaţii sistematic prin *ie*, conform regulii ortografice actuale, se justifică şi prin prezenţa multor situaţii în care diftongul respectiv este notat ca atare, prin grupul de slove *їє*, ca în contextele: *пїєр҆дѳ́т҃* = *pierdut* (B 1688, 313), *пїєр҆зж҃дь* = *pierzînd* (B 1688, 302), *пїє́трилє* = *pietrile* (B 1688, 314), *пїєтрил҃є* = *pietrile* (MS. 45, 362), *пїє҆́р҆дѳ҃т҃* = *pierdut* (MS. 45, 367), *пїє҆́р҆* = *pier* (MS. 45, 500), *съвà҆т҃пїєдекà* = *să va împiedeca* (MS. 45, 500, 516), *т҃пїєдекътѳ́ра* = *împiedecătura* (MS. 45, 505), *фїє҆р҆* = *fier* (MS. 45, 516), *са҆́т҃пїєдека҃т҃* = *s-au împiedecat* (MS. 45, 518), *нѳ́севш҆р҆ т҃пїєдека* = *nu se vor împiedeca* (MS. 45, 595), *фїє҆р҆вı҃́тє* = *fierbinte* (MS. 45, 728), *а҆҃пїє҆р҆дѳ҃т҃* = *au pierdut* (MS. 45, 732), *пїє́тры* = *pietri* (MS. 45, 736, 741), *ла҆пїє҆р҆дѳ҃т҃* = *l-au pierdut* (MS. 45, 737), *фїєрѳ́а҆* = *fierul* (MS. 45, 740).

Am considerat alternanţele grafice de tipul *кє/ кїє* ca reflectînd o incertitudine în rostire şi, de aceea, le-am menţinut ca atare în transcriere: *кїє́дрѳ* = *chiedru* (B 1688, 309) vs. *кедрѳ* = *chedru* (B 1688, 302), *кїема҃т҃* = *chiemat* (B 1688, 295) vs. *кемáт* = *chemat* (B 1688, 297), *съ҆кїє҆́тѳ҃҆҃ѣ҃* = *să chieltuia* (MS. 45, 368), dar *кє҆́тѳ҃҆҃съ* = *cheltui-să* (MS. 45, 549), *тевє҃кемà* = *te vei chema* (MS. 45, 530), *а҆ѳкема҃т҃* = *au chemat* (MS. 45, 543), *кема҃ı҃҆҃* = *chemaţi* (MS. 45, 887), *кїемъ҆҃* = *chiemări* (MS. 45, 887).

Ca o concesie făcută ortografiei româneşti actuale, motivată estetic, am exceptat de la această regulă de transcriere formele flexionare ale verbului *a fi* (*ѣ҆рà* = *era*, *ѣ҆шı* = *eşti*, *ѣ҆҃* = *e*) şi ale pronumelor personale (*ѣ҆́ѳ* = *eu*, *ѣ҆́л҆* = *el* şi *ѣ҆́и* = *ei*).

3. Uneori, în poziţie mediană accentuată, *є* notează, în B 1688, diftongul *ea*: *прє́жма* = *preajma* (B 1688, 290).

Ж/ж (juvete)

Notează în mod exclusiv consoana *j*, în orice poziţie: *а҆ѳ҃торà҃* = *ajutorá* (B 1688, 326), *жѳдекъцилє* = *judecăţile* (B 1688, 299), *жѫ́тъ҃вникѳл҆́* = *jîrtăvnicul* (B 1688, 291), *прє́жма* = *preajma* (B 1688, 290), *а́ѳ жѳ҃́нгать҃ь* = *au junghiat* (B 1688, 328), *а҆ѳжѳ҃́нга҃т҃* = *au junghiat* (MS. 45, 283), *примє́҃ж҃дїѧ* = *primejdiia* (MS. 45, 283), *жи҆́тъ҃вникѳл҆ѳ҃* = *jirtăvnicului* (MS. 45, 285), *нъдъ҃ж҃дѳє҆́кь* = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), *прѣ҃ж҃ма* = *preajma* (MS. 45, 446, 736), *жи҃довы* = *jidovi* (MS. 45, 455), 457), *жѳдека́та* = *judecata* (MS. 45, 499), *жє҃ı҃* = *jeţ* (MS. 45, 504), *нъдѣ҃ждє* = *nădêjde* (MS. 45, 507), *жи҆́тъ҃твелѡ҆́* = *jirtvelor* (MS. 45, 530), *жѳдекътѡ҆́* = *judecător* (MS. 45, 531), *ми҃ж҃лшкѳ҆҃* = *mijlocul* (MS. 45, 532, 741), *жáхѳ҆҃* = *jahul* (MS. 45, 532), *а҆ѳ҃ѳтѡ҆́҃* = *ajutori* (MS. 45, 738), *връ҃ж҃ма҃т҃* = *vrăjmaş* (MS. 45, 855), *жѳдека́тъ* = *judecată* (MS. 45, 871), *нѣ҃нъдъ҃ж҃дѳи҃а* = *nenădăjduind* (MS. 45, 872), *жа́лє* = *jale* (MS. 45, 882).

Ѕ/ѕ (dzialo)

În B 1688 slova *dzialo* apare doar cu valoare cifrică: *Кап ѕ҃* = *Cap 6* (B 1688, 291); la fel şi în MS. 4389. În MS. 45, *ѕ* notează, în orice poziţie, africata *dz*, specifică limbii scrise din zona nordică în perioada veche a românei literare: *съвà҆т҃кълзì* = *să va încăldzi* (MS. 45, 282), *Дѳ҃незѣ́ѳ҆҃* = *Dumnedzăul* (MS. 45, 283), *а҆҃ѕѳ҆҃* = *audzul* (MS. 45, 285), *зи́сє* = *dzise* (MS. 45, 445), *т҃ндрептѣ́ѕъ* = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), *зи́чє* = *dzice* (MS. 45, 499), *а҆҃ѕы* = *audzi* (MS. 45, 501), *бль҃зьтю́рю҆҃* = *blîndzîtoriul* (MS. 45, 507), *ѕ́ѳа* = *dzua* (MS. 45, 531), *зикь҃а* = *dzicînd* (MS. 45, 545), *а҆҃ѕи́тє* = *audzite* (MS. 45, 560), *фрѳ҃зелє* = *frundzele* (MS. 45, 571), *намїазъзы* = *namiazădzi* (MS. 45, 586), *зи́ле҆҃* = *dzilele* (MS. 45, 727), *бíнекѳвь҃тѣѕъ* = *binecuvînteadză* (MS. 45, 730), *Дѳ҃незъ҃ѕ* = *Dumnedzău* (MS. 45, 735), *къѕѳ҃* = *cădzu* (MS. 45, 831), *ѕм҆҃тр҆҃* = *dzêstre* (MS. 45, 860), *зи҃҆҃* = *dzişi* (MS. 45, 878), *т҃врı҆҃тѣ́ѕесѣ* = *întristêdze-se* (MS. 45, 881).

З/з (zemle)

Această slovă notează în mod exclusiv consoana *z*, în orice poziţie: *зи́лелє* = *zilele* (B 1688, 287), *а҆ѕ́ва* = *Azúva* (B 1688, 288), *ѻ҆бра́зели* = *obrazeli* (B 1688, 296), *вє҃пъзì* = *vei păzi* (MS. 45, 284), *па́за* = *paza* (MS. 45, 284), *са҆ѕзиди҃т҃* = *s-au zidit* (MS. 45, 287), *шезѳт* = *şezut* (MS. 45, 445), *вà҆слшбозì* = *va slobozi* (MS. 45, 550), *мїа́зънóа҆пѣтє* = *miazănoapte* (MS. 45, 562), *и҆ѕ҃бь҃дúрє* = *izbîndire* (MS. 45, 573), *за́ма* = *zama* (MS. 45, 571), *пра́зничє* = *praznice* (MS. 45, 728), *съпъзе҆́кь* = *să păzesc* (MS. 45, 729), *т҃҆҃дръзна́ѫшє* = *îndrăznêşte* (MS. 45, 732), *спѳ́за* = *spuza* (MS. 45, 732),

ѣ́ꙁдрілѡ҃ = *Ezdrilom* (MS. 45, 736), *вꙁрѣ́* = *văzu* (MS. 45, 739), *ꙁалѡ᷾* = *zălog* (MS. 45, 831), *прѣ́ꙁи᷾* = *prăzile* (MS. 45, 832), *сълѣ̀пꙁа᷾къ* = *să le păzască* (MS. 45, 862), *ꙁъчѧ̀* = *zăcea* (MS. 45, 863).

И/и (ije)

Această slovă are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i*, în orice poziţie: *и́нимъ* = *inimă* (B 1688, 307), *и́нимилє* = *inimile* (B 1688, 306), *ꙁи́лелє* = *zilele* (B 1688, 287), *шѝ* = *şi* (B 1688, 287), *и҆ꙁъвѣ́ще* = *izbăvêşte* (MS. 45, 283), *кѣви҃тє* = *cuvinte* (MS. 45, 499), *и́нима* = *inima* (MS. 45, 499), *причѧ́перѧ* = *pricêperea* (MS. 45, 499), *прѣ҃чилѡ᷾* = *pruncilor* (MS. 45, 499), *къръри᷾⸗* = *cărările* (MS. 45, 500), *чє́рюри᷾⸗* = *ceriurile* (MS. 45, 500), *чи҃ствѣ́щєѡ* = *cinstêşte-o* (MS. 45, 501), *чинєва́* = *cineva* (MS. 45, 502), *и́ними᷾* = *inimile* (MS. 45, 503), *лъщи́мѧ* = *lăţimea* (MS. 45, 503), *лѣ́крѣрил⸗* = *lucrurile* (MS. 45, 504), *вѫ᷾фолѡсѫ̀* = *vor folosi* (MS. 45, 504), *фъръми҃тє* = *fără minte* (MS. 45, 507), *нѣми҃тє* = *nu minte* (MS. 45, 507), *би́не* = *bine* (MS. 45, 509), *феричи᷿⸗* = *fericiţi* (MS. 45, 511), *ни́къю́ры* = *nicăiuri* (MS. 45, 513), *нѧ́мѣрил⸗* = *neamurile* (MS. 45, 727), *дє҃трѣми́не* = *dentru mine* (MS. 45, 729), *ꙁи́сє* = *dzise* (MS. 45, 729), *копи́лє* = *copile* (MS. 45, 729), *ти́гри᷾* = *Tigris* (MS. 45, 731), *пъри҃цы* = *părinţi* (MS. 45, 733), *сфи҃ці⸗* = *sfinţii* (MS. 45, 733), *ꙁи́сє* = *dzise* (MS. 45, 733), *прѐвє᷾титѡ́рї⸗* = *pre vestitorii* (MS. 45, 737), *а҆̂ѕ҆̂копери᷿* = *au acoperit* (MS. 45, 739), *фіи⸗* = *fiii* (MS. 45, 740), *пъри҃цилѡ᷾* = *părinţilor* (MS. 4389, 733), *пѡ᷾ни᷿* = *porniţi* (MS. 4389, 733), *фъръделе́ꙗюи́рѣ* = *fărădelegiuirea* (MS. 4389, 733), *вѡ́ши* = *voştri* (MS. 4389, 735).

2. Notează semivocala i la final de silabă: *мѧ́ика* = *maica* (B 1688, 309) şi pe *i* asilabic: *кѣ́чи* = *căci* (B 1688, 289), *лѣ́ви* = *lui* (B 1688, 315), *то́ци* = *toţi* (B 1688, 309), *ко᷿* = *coţi* (MS. 45, 363), *ни᷿* = *nici* (MS. 45, 445), *кь҃та᷿* = *cîntaţi* (MS. 45, 447).

3. Prevăzută cu semnul scurtimii (˘), marchează, nesistematic, semivocala *i*, în poziţie finală, după vocală: *дм҃нѣлѣв҆̆* = *Domnului* (B 1688, 288), *лѣ́в҆̆* = *lui* (B 1688, 287), *сфн҃тѣлѣв҆̆* = *sfîntului* (B 1688, 309) *вавүло́нѣлѣв҆̆* = *Vavilónului* (MS. 4389, 735).

Am renunţat la notarea în transcriere a alternanţei consoană dură/ consoană moale, la sfîrşitul unor cuvinte, în grafii ca *херѣви᷿*, transcris *heruvimi* (MS. 45, 363). Considerăm că avem de a face în acest caz cu o simplă alternanţă grafică, fără funcţie distinctivă, rezultat aleatoriu al dorinţei de economie a spaţiului din partea scriptorului. Exemple: *серафи᷿* = *serafimi* (MS. 45, 533), *ꙗ҆̂ръ᷾* = *iarăşi* (MS. 45, 535, 728), *нѣ᷿вѫ᷾ръ᷾пѣ᷿ѧє* = *nu-mi vor răspunde* (MS. 45, 556), *слѣ́гъ᷿ѥ́ши* = *slugă-mi eşti* (MS. 45, 559), *т᷿а҆̂дѣчѧ᷿* = *îmi aduceam* (MS. 45, 728), *а҆̂ра́тъ᷿* = *arată-mi* (MS. 45, 731), *а҆̂лє᷾* = *aleşi* (MS. 45, 733), *съ᷿дѣ́мі́ѥ* = *să-mi dea mie* (MS. 45, 733), *ші᷿ва᷿⸗* = *şi-mi va fi* (MS. 45, 747), *а҆̂чє́ла᷾* = *acelaşi* (MS. 45, 886), *тръгъ᷿дѣ᷾* = *trăgîndu-şi* (MS. 45, 888).

І/і

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, de obicei în poziţie iniţială, cu preponderenţă în numele proprii şi în cuvinte neologice, vocala *i*: *і҆́ла* = *Íla* (B 1688, 288), *і҆ꙁмаи́ль* = *Izmaíl* (B 1688, 287), *і҆сраи́л҆* = *Israíl* (B 1688, 309); notează, de asemenea, în aceeaşi poziţie, şi semivocala *i*: *і҆арє́дь* = *Iaréd* (B 1688, 287), *і҆есефи́м҆* = *iesefím* (B 1688, 305), *і҆ер᷾лм* = *Ierusalim* (MS. 45, 364), *і҆ѡсафа᷿* = *Iosafat* (MS. 45, 374), *і҆ѻ᷾дѧнѣл҆᷾* = *Iordánului* (MS. 45, 459), *і҆еровоа᷿* = *Ierovoam* (MS. 45, 468).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană, accentuată sau neaccentuată, vocala *i* (pentru valoarea accentuată fiind folosită, în B 1688, mai ales slova *и́*, vezi mai sus): *фі́ю᷾* = *fiiul* (B 1688, 300), *сарѣ́іеи* = *Saruéi* (B 1688, 288), *ца́рінı᷾⸗* = *ţarinile* (MS. 45, 728), *ꙁі́серъ* = *dziseră* (MS. 45, 729), *състї᷾гъ* = *să stingă* (MS. 45, 730), *копі́лѣ᷾* = *copilul* (MS. 45, 733), *прѐтї́не* = *pre tine* (MS. 45, 735), *а҆̂ѕ҆̂ прі᷾сь* = *au prins* (MS. 45, 737), *чіре́ꙁи᷾⸗* = *cirezile* (MS. 45, 738), *висѧ́річи᷾⸗* = *bisêricile* (MS. 45, 738), *ꙁі́сє* = *dzise* (MS. 45, 739), *а҆̂ѕ҆̂пері᷿* = *au pierit* (MS. 45, 740), *рѫдъчі́на* = *rădăcina* (MS. 45, 741), *ръ᷾плътіре* = *răsplătire* (MS. 45, 742), *сѧ᷾мірѧ᷿* = *s-au mirat* (MS. 45, 745), *сфі᷾ці᷾ѧѕ* = *sfinţindu* (MS. 45, 746), *бі́некѣвь᷾та́ръ* = *binecuvîntară* (MS. 45, 750), *стъпьні́ръ* = *stăpîniră* (MS. 45, 750), *стрігѧ́ръ* = *strigară* (MS. 45, 750), *чє᷾чісъспа́рїѥ* = *cel ci să sparie* (MS. 45, 751), *сфі᷾телѡ᷾* = *sfintelor* (MS. 45, 751).

3. Notează, uneori, în MS. 4389, pe *i* asilabic final: *бърба᷿ı᷾* = *bărbaţi* (MS. 4389, 748), *вѡ᷾* = *voi* (MS. 4389, 749).

/ї

Prezentă în textele editate de noi doar ca minusculă, această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *i*, apărînd mai ales înaintea altei vocale: *фі́юл҆* = *fiiul* (B 1688, 289), *ці́ѝи* = *ştii* (B 1688, 300), *слѣ́щіи* = *slugii* (B 1688, 300), *а҆̂вѣ́цїѥ* = *avuţie* (B 1688, 314), *ці́ѥ* = *ţie* (B 1688, 307, MS. 45, 284 şi 501), *къларторі́ѧ* = *călătoriia* (MS. 45, 499), *скрі́ѥ* = *scrie* (MS. 45, 503), *а҆̂вѣ́цї́ѥ* = *avuţie* (MS. 45, 505), *вѣ́кварі́ѥ* = *bucurie* (MS. 45, 505 şi 848), *ці́и᷿ѧ* = *ştiind* (MS. 45, 513), *вѧ̀скрі́ѥ* = *va scrie* (MS. 45, 558), *веселі́ѥ᷾* = *veseliei* (MS. 45, 561), *пѣ᷾сті́ю* = *pustiiu* (MS. 45, 571), *пр᷾рочі́ѧ* = *prorociia* (MS. 45, 723), *гъ᷿дї́ѧм* = *gîndiiam* (MS. 45, 733), *вѫ᷾ничі́ѥ* = *volnicie* (MS. 45, 886), *веселі́ѥ* = *veselie* (MS. 45, 887), *фі́ѧрълє* = *fiarăle* (MS. 45, 888), *са́бїѥ* = *sabie* (MS. 4389, 749), *робїѥ* = *robie* (MS. 4389, 750).

2. Notează semivocala *i*: *а҆̂мі́ѧꙁъзи* = *amiazăzi* (B 1688, 294), *мі́ѥ᷾* = *miei* (B 1688, 307), *мі́ѣѕ* = *mieu* (B 1688, 307), *мі́ѧꙁъноа́пѣтє* = *miazănoapte* (MS. 45, 287 şi 747), *вї́а́цъ* = *viaţă* (MS. 45, 501), *намі́ѧꙁъзы* = *namiazădzi* (MS. 45, 586), *мі́ѣѕ* = *mieu* (MS. 45, 728).

3. Semnul ⸗ *(i* suprascris), plasat foarte frecvent la sfîrşitul unui cuvînt, notează semivocala *i*, vocala *i*, sau vocala *e*. Am optat de fiecare dată pentru valoarea impusă de contextul fonetic. În caz de dubiu, am privilegiat rostirea literară actuală: *вє⸗а҆̂пропі́ѧ* = *vei apropiia* (MS. 45, 499), *съпрї⸗ма᷾къ* = *să prüimască* (MS. 45, 499), *къларторї⸗ѧ* = *călătoriia* (MS. 45, 499), *а҆̂лцї⸗* = *alţii* (MS. 45, 501), *нещї⸗᷿ѧ* = *neştiind* (MS. 45, 503), *дрє᷿тъцї⸗* = *dreptăţii* (MS. 45, 506),

мѣ́церїѝ = *meşterii* (Ms. 45, 507), ***прїа́тенїѝ*** = *priêtenii* (Ms. 45, 507), ***пър҃нцїѝ*** = *părinţii* (Ms. 45, 509), ***съц҃ фі́е*** = *să-ţi fie* (Ms. 45, 516), ***мл҆те́нїѝ*** = *milostenii* (Ms. 45, 727), ***въ҆ва́цїѝ*** = *bărbaţii* (Ms. 45, 729), ***сфи҃цїѝ*** = *sfinţii* (Ms. 45, 733), ***прѣве҆тито́рїѝ*** = *pre vestitorii* (Ms. 45, 737), ***четъ́цїѝ*** = *cetăţii* (Ms. 45, 742), ***о҃кїѝ*** = *ochii* (Ms. 45, 742).

К/к (caco)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează în mod exclusiv consoana *c*, în orice poziţie: ***къ҇тръ*** = *cătră* (B 1688, 295, Ms. 45, 501), ***зикѧ́нѣдь*** = *zicînd* (B 1688, 295), ***а҆коло́*** = *acoló* (B 1688, 287), ***а҆дь҃кѣ*** = *adîncă* (Ms. 45, 446), ***нъдъ҃ждѣ҆кь*** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), ***кь҃та҃ѧ҃*** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), ***а҆коло҆*** = *acoló* (Ms. 45, 448), ***Коре҆*** = *Coré* (Ms. 45, 459), ***кѳвьн҃т҃*** = *cuvînt* (Ms. 45, 499), ***кѳра҃т*** = *curat* (Ms. 45, 503), ***ка́лѧ*** = *calea* (Ms. 45, 513), ***а҆тѡ҃ка*** = *atocma* (Ms. 45, 515), ***фъкѳтѳса҃*** = *făcutu-s-au* (Ms. 45, 519), ***ка҆рта*** = *cartea* (Ms. 45, 859), ***къ҆ръри́мѣ*** = *călărimea* (Ms. 45, 859), ***трѣ҆ни҃к*** = *trêbnic* (Ms. 45, 876), ***съва҆т҃кѳнѳна*** = *să va încununa* (Ms. 45, 886).

Pentru a evita confuzia cu consoanele palatale corespondente (*che*, *chi*), în transcriere, am redat slova ***к*** prin *k* (consoana velară surdă), în situaţia în care această slovă, în cuvinte preluate ca atare din originalul grecesc, apare urmată de ***хе/ хи́***, ca în exemplele: ***во́кхе*** = *Vókhe* (B 1688, 391), ***закхи́лоръ*** = *zakhílor* (B 1688, 306).

2. Notează consoanele palatale *che* şi *chi*, atunci cînd este urmată de ***е***, ***и***, ***і***, ***ї***, ***ѣ***, ***ю***, ***ѧ*** sau ***ѫ***: ***кїе́дрѳ*** = *chiedru* (B 1688, 309), ***кїема҃т*** = *chiemat* (B 1688, 295), ***кинь*** = *chip* (B 1688, 298), ***а҆́ѳкема҃ѧ҃*** = *au chemat* (Ms. 45, 446), ***ѳрѧ́кѫ*** = *urêchea* (Ms. 45, 499), ***о҃кѡ҆*** = *ochii* (Ms. 45, 501), ***т҃кезъшѳ҆*** = *închezăşui* (Ms. 45, 502), ***ки҃п҃*** = *chip* (Ms. 45, 503), ***съкіа́мъ*** = *să cheamă* (Ms. 45, 512), ***кера҆т҃т*** = *cherast* (Ms. 45, 514), ***т҃кѫгъ*** = *încheagă* (Ms. 45, 516), ***о҃кїѝ*** = *ochii* (Ms. 45, 833), ***кема́ре*** = *chemare* (Ms. 45, 870), ***т҃пърекѧ́ре*** = *împărechêre* (Ms. 45, 871).

Л/л (liude)

Notează în mod exclusiv consoana lichidă *l*, în orice poziţie: ***ле́мнѳл*** = *lemnul* (B 1688, 312), ***нѳ́мелε*** = *numele* (B 1688, 312), ***га́лбени*** = *galbeni* (B 1688, 307), ***фі́ю҆л*** = *fiiul* (B 1688, 300), ***гла́сѳл*** = *glasul* (Ms. 45, 284), ***лъкѳи҃т*** = *lăcuim* (Ms. 45, 287), ***До҃нѳл҆*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***а҆коло҆*** = *acoló* (Ms. 45, 448), ***Лива́нѳлѳ҃*** = *Livánului* (Ms. 45, 454), ***парими҃ле*** = *parimiile* (Ms. 45, 499), ***Дѡ҃нѳлѳ҆*** = *Domnului* (Ms. 45, 500), ***кѳвь҃тѳ҆л*** = *cuvîntul* (Ms. 45, 501), ***къ҆ле*** = *căile* (Ms. 45, 502), ***чѧл҆*** = *cêle* (Ms. 45, 503), ***ка́рел҆*** = *carele* (Ms. 45, 504), ***дъ҆тѳ҆л*** = *dăstul* (Ms. 45, 834), ***лі҃вілѡ҇*** = *limbilor* (Ms. 45, 886), ***ло́кѳ҆л*** = *locul* (Ms. 45, 886).

М/м (mislete)

Notează în mod exclusiv consoana *m*, în orice poziţie: ***ма́ика*** = *maica* (B 1688, 309), ***нѳ́мелε*** = *numele* (B 1688, 312), ***і҆есефи́мѣ҆*** = *iesefím* (B 1688, 305), ***т҃мпъра́тѳ҆л*** = *împăratul* (Ms. 45, 283), ***ма҃ка*** = *maica* (Ms. 45, 283), ***прѣ҃жма*** = *preajma* (Ms. 45, 446), ***До҃нѳ҆л*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***мѣестрі́е*** = *măiestrie* (Ms. 45, 499), ***мь҃тѳ҆ре*** = *mîntuire* (Ms. 45, 505), ***мѳ҆тъ*** = *multă* (Ms. 45, 508), ***ръмѣ́не*** = *rămîne* (Ms. 45, 508), ***мл҆ти́вѳ҆л*** = *milostivul* (Ms. 45, 511), ***и҃мима*** = *inima* (Ms. 45, 516), ***филі҆тіи҃м*** = *Filistiim* (Ms. 45, 835), ***ми҃те*** = *minte* (Ms. 45, 893), ***жѳмъта́те*** = *jumătate* (Ms. 45, 895), ***мѡа҆рте*** = *moarte* (Ms. 45, 903).

Н/н (naş)

Notează în mod exclusiv consoana *n*, în orice poziţie: ***на҆́лте*** = *nalte* (B 1688, 317), ***и҃нимъ*** = *inimă* (B 1688, 307), ***а҆мо́нь*** = *Amón* (B 1688, 320), ***ни҃*** = *nici* (Ms. 45, 445), ***нъдъ҃ждѣ҆кь*** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), ***т҃дрептѣ́ѕъ*** = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), ***т҃трѳ*** = *întru* (Ms. 45, 447), ***До҃нѳ҆л*** = *Domnul* (Ms. 45, 447), ***кь҃та҃ѧ҃*** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), ***т҃фи҃серьсь*** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), ***мл҆те́нїѝ*** = *milostenii* (Ms. 45, 727), ***прѣ҆ми́не*** = *pre mine* (Ms. 45, 728), ***нѳ́мѳ҆л*** = *neamul* (Ms. 45, 731), ***а҆тѳ҃чѧ*** = *atuncea* (Ms. 45, 733), ***би́не*** = *bine* (Ms. 45, 735), ***ха҃манѳ҆л*** = *hatmanul* (Ms. 45, 737), ***ні́ме*** = *nime* (Ms. 45, 836), ***і҆ѡана́да҃*** = *Ioanáthan* (Ms. 45, 839), ***сфь҃тъ*** = *sfîntă* (Ms. 45, 903), ***пль҃сѳ҆*** = *plînsu* (Ms. 45, 904).

О/о (on)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala şi semivocala *o*, în orice poziţie: ***е҆́звоки҆*** = *Ezvóc* (B 1688, 287), ***о҆рга́нелε*** = *organele* (B 1688, 322), ***цїитоареи*** = *ţiitoarei* (B 1688, 287), ***то́ате*** = *toate* (B 1688, 290), ***но́а҃пт҆ѣ*** = *noaptea* (B 1688, 294), ***мо́а҆рте*** = *moarte* (Ms. 45, 287), ***къ҇лъторі́а*** = *călătoriia* (Ms. 45, 499), ***копила́шѳ҆л*** = *copilaşul* (Ms. 45, 499), ***тоа́тъ*** = *toată* (Ms. 45, 501), ***тоа҆г҇*** = *toiag* (Ms. 45, 505), ***ваповъцѳ҆*** = *va povăţui* (Ms. 45, 505), ***бл҆гослwвє́нїа*** = *blagosloveniia* (Ms. 45, 506), ***си҃цитоа́ре*** = *simţitoare* (Ms. 45, 507), ***ро́а́да*** = *roada* (Ms. 45, 511), ***скоа́те*** = *scoate* (Ms. 45, 513), ***погwрь҆*** = *pogorî* (Ms. 45, 729), ***вец҆т҃тоа́рче*** = *veţi întoarce* (Ms. 45, 731), ***акола́ѡ*** = *acoló* (Ms. 45, 737), ***ко҆ртѳ҆л*** = *cortul* (Ms. 45, 748), ***въ҆тоа́съ*** = *vîrtoasă* (Ms. 45, 749), ***ми҃локѳл*** = *mijlocul* (Ms. 4389, 754), ***тоатж*** = *toată* (Ms. 4389, 754).

2. Notează, uneori, în poziţie mediană accentuată, diftongul *oa*, scris, de regulă, ***ѡа́***, ca în exemplele: ***т҃нѡ́пт҆ѣ*** = *în noaptea* (B 1688, 299), ***то́тъ*** = *toată* (B 1688, 311), ***добито́че*** = *dobitoace* (Ms. 45, 376), ***коро́на*** = *coroana* (Ms. 45, 378).

П/п (pocoi)

Notează exclusiv consoana *p*, în orice poziţie: ***погорь҆*** = *pogorî* (B 1688, 296), ***пли́нь*** = *plin* (B 1688, 296), ***а҆пѳ́сь*** = *apus* (B 1688, 296), ***пъмъ҃тѳ҆л*** = *pământul* (Ms. 45, 284), ***пра҆х҇*** = *prah* (Ms. 45, 445), ***прѣ҃жма*** = *preajma* (Ms. 45, 446), ***т҃прѳднъ*** = *împreună* (Ms. 45, 727), ***пе҃трѳкъ҆*** = *pentru că* (Ms. 45, 729), ***па́ѱе*** = *pêşte* (Ms. 45, 731), ***па́съ*** = *pasă* (Ms. 45, 735), ***прє҆те*** = *preste* (Ms. 45, 736), ***пѳтѣ́рѧ*** = *putêrea* (Ms. 45, 741), ***лепъда́те*** = *lepădate* (Ms. 45, 849), ***пъка́те*** = *păcate* (Ms. 45, 869), ***пътіми҃*** = *pătimim* (Ms. 45, 869), ***а҆плекътѳ҆р҇*** = *aplecături* (Ms. 45, 904).

Р/р (rîţă)

Notează exclusiv consoana *r*, în orice poziţie: **рꙋви́нь** = *Ruvín* (B 1688, 290), **пре** = *pre* (B 1688, 288), **пърѝнцилоръ вѡ́шри** = *părinţilor voştri* (B 1688, 296), **пра** = *prah* (Ms. 45, 445), **прѣ҃ма** = *preajma* (Ms. 45, 446), **тр҃тръ** = *întru* (Ms. 45, 447), **тр҃фи҃серьсь** = *înfiptseră-să* (Ms. 45, 447), **Іѡ́данꙋлꙋ҃** = *Iordánului* (Ms. 45, 459), **прѣ́мине** = *pre mine* (Ms. 45, 504), **ка́рел҃** = *carele* (Ms. 45, 736), **вѡ҃а́копер҃** = *voi acoperi* (Ms. 45, 737), **мѣ̀гꙋрі҃** = *măgurii* (Ms. 45, 739), **дрепт** = *drept* (Ms. 45, 745), **тра́ю́** = *traiul* (Ms. 45, 748), **сꙋ҃шꙋри́҃**= *suişurile* (Ms. 45, 749), **а́ꙋр** = *aur* (Ms. 45, 849), **стра́же** = *straje* (Ms. 45, 849), **ръ҇та́тѣ** = *răotatea* (Ms. 45, 869), **а́рдѣ** = *ardea* (Ms. 45, 904).

С/с (slovo)

Notează exclusiv consoana *s*, în orice poziţie: **саꙋ** = *s-au* (B 1688, 296), **сїкри́юль** = *sicriiul* (B 1688, 296), **престє** = *preste* (B 1688, 299), **пꙋ́ст** = *pus* (B 1688, 299), **съ҇ме** = *sînge* (Ms. 45, 284), **тꙋрѡвръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **нъдъ҇дꙋ҆кь** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **тр҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **стьгл҃** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **Вирса́вѣѣ** = *Virsavée* (Ms. 45, 463), **чи҃стє** = *cinste* (Ms. 45, 737), **съ҇а́съ** = *să iasă* (Ms. 45, 739), **пѡрча́серъ** = *purcâseră* (Ms. 45, 741), **фрꙋмоа́съ** = *frumoasă* (Ms. 45, 743), **спрѣ** = *spre* (Ms. 45, 745), **ка́са** = *casa* (Ms. 45, 747), **повѣ҆ті́ръ**= *povestiră* (Ms. 45, 849), **гла҆** = *glas* (Ms. 45, 869), **са́тє** = *sate* (Ms. 45, 869), **вирѡтѡ҆** = *vîrtos* (Ms. 45, 870), **къ҇тръ** = *către* (Ms. 45, 282), **ръ҇съри҃** = *răsărit* (Ms. 45, 282), **тꙋрѡвръ́съ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **кь҇та҃и҃** = *cîntaţi* (Ms. 45, 447), **тр҃тръ** = *întru* (Ms. 45, 447), **стьгл҃** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **а҇ꙋфъкꙋ҃** = *au făcut* (Ms. 45, 736), **вьртꙋтѣ** = *vîrtutea* (Ms. 45, 739), **дрепт** = *drept* (Ms. 45, 745), **трꙋпꙋлꙋ҃** = *trupului* (Ms. 45, 747), **тоа́тъ** = *toată* (Ms. 45, 749), **а҇ꙋклъди҃** = *au clădit* (Ms. 45, 751), **съ҇бътоа́ре** = *sărbătoare* (Ms. 45, 876), **сь҃бъта** = *sîmbăta* (Ms. 45, 877), **аꙋ҇кꙋвь҇та҃** = *au cuvîntat* (Ms. 45, 878), **ті́ранꙋ** = *tiranul* (Ms. 45, 896).

Ꙋ/ꙋ (ucu)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, frecvent, vocala *u*, în orice poziţie, de obicei în interiorul şi la sfîrşitul cuvîntului: **лꙋкрꙋри** = *lucruri* (B 1688, 304), **а҇ꙋ мꙋри҃** = *au murit* (B 1688, 303), **нꙋ** = *nu* (B 1688, 317), dar şi la început de cuvînt, în Ms. 45: **аꙋ҇ꙋчи҆** = *i-au ucis* (Ms. 45, 284), **съ҇ ꙋ҃гь** = *să-l ungă* (Ms. 45, 283), **ꙋсъбїѧ** = *usăbiia* (Ms. 45, 504), **фꙋцы҃** = *fugind* (Ms. 4389, 754), **ꙋчи́дє** = *ucide* (Ms. 4389, 758).

2. Notează vocala *u* final: **кѫ́ндꙋ** = *cîndu* (B 1688, 314), **зикѫ́ндꙋ** = *zicîndu* (B 1688, 314), **лъкꙋ́ескꙋ** = *lăcuiescu* (B 1688, 290), **е҆ра҆тъмъи҃дꙋ** = *era tămîindu* (Ms. 45, 286), **а҇жꙋнсꙋ** = *ajunsu* (Ms. 45, 382), **дѡ҆мꙋ** = *dormu* (Ms. 45, 501), **дрепт҃ꙋ** = *dreptu* (Ms. 45, 506), **стрь҃бꙋ** = *strîmbu* (Ms. 45, 506), **кꙋцетꙋ** = *cugetu* (Ms. 45, 507), **кꙋвь҇тꙋ** = *cuvîntu* (Ms. 45, 510), **ѡ҃мꙋ** = *omu* (Ms. 45, 512), **кꙋ҃бꙋ** = *cuibu* (Ms. 45, 516), **кь҃пꙋ** = *cîmpu* (Ms. 45, 516), **чѥ́ркꙋ** = *cercu* (Ms. 45, 728), **змарагꙋ** = *zmaragdu* (Ms. 45, 735), **Ѣгиптꙋ** = *Éghiptu* (Ms. 45, 740), **тр҃творсꙋ** = *întorsu* (Ms. 45, 741), **съ҇ргꙋи҃ꙋ** = *sîrguindu* (Ms. 45, 745), **фа́птꙋ** = *faptu* (Ms. 45, 746), **сфі҃ци҃ꙋ** = *sfinţindu* (Ms. 45, 746), **кѡ҇тꙋ** = *cortu* (Ms. 45, 748), **мѥ҇гꙋ** = *mergu* (Ms. 45, 750), **пꙋтє́ри҃** = *puterile* (Ms. 45, 850), **саꙋ҇депъ҇та҃** = *s-au depărtat* (Ms. 45, 850), **ки҃** = *chip* (Ms. 45, 852), **кꙋ҃то́рю** = *cuptoriul* (Ms. 45, 905).

3. Notează semivocala *u*: **гръ́ꙋ** = *grîu* (B 1688, 294), **тъꙋ** = *tău* (Ms. 4389, 754), **рꙋшинатꙋсѣ** = *ruşinatu-se-au* (Ms. 4389, 755).

ѸѸ/ѹ (u)

Notează vocala *u*, de obicei la început de cuvînt: **ѹ҆ди́нѣ** = *unde* (B 1688, 287), **ѹ҆ди́нть де лѣ́мнꙋлꙋи** = *untdelemnului* (B 1688, 306), **і҆ѹ́дїи** = *Iúdii* (B 1688, 290), **ѡ҃ѹ҆҃** = *oriunde* (Ms. 45, 506), **ѹ҆ргиі́а** = *urgiia* (Ms. 45, 508), **ѹ҆рѣ́кѣ** = *urêchea* (Ms. 45, 511), **ѹ҆рїа́шїлѡ** = *uriiaşilor* (Ms. 45, 512), **ѹ҆҃гюл** = (Ms. 4389, 758).

Ф/ф (fertă)

Notează în mod exclusiv consoana *f*, în orice poziţie: **фечо́рїи** = *feciorii* (B 1688, 287), **фа́та** = *fata* (B 1688, 288), **са́ф҃** = *Sáf* (B 1688, 289), **фрꙋмоа́съ** = *frumoasă* (Ms. 45, 283), **феричи҃** = *fericit* (Ms. 45, 445), **тр҃фи҃серьсь** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **фі́юлє** = *fiiule* (Ms. 45, 500), **мъфъкꙋ҃** = *mă făcui* (Ms. 45, 500), **фичо́ры** = *ficiori* (Ms. 45, 503), **а҇ꙋфъкꙋ҃** = *au făcut* (Ms. 45, 736), **фа́ца** = *faţa* (Ms. 45, 742), **сꙋ҆летꙋ҇** = *sufletul* (Ms. 45, 743), **фръцїѧ** = *frăţiia* (Ms. 45, 852), **сефі́ла** = *Sefíla* (Ms. 45, 853), **фі́ли҃** = *Filip* (Ms. 45, 870), **жа҆** = *jaf* (Ms. 45, 895).

Х/х (her)

Notează în mod exclusiv consoana *h*, în orice poziţie: **хїѣ́рь** = *hier* (B 1688, 301), **хїерестрꙋи҆** = *hierestrui* (B 1688, 301), **зак҆хи́лор҆** = *zakhílor* (B 1688, 306), **хѡтаре́ꙋ҇** = *hotarul* (Ms. 45, 283), **моᵡорь҃** = *mohorît* (Ms. 45, 362), **праᵡ** = *prah* (Ms. 45, 445), **ва҆ѡ҆диᵡны** = *va odihni* (Ms. 45, 499), **ланцꙋᵡ** = *lanţuh* (Ms. 45, 499), **хъръзє҆кь** = *hărăzesc*, **харуры** = *haruri* (Ms. 45, 501), **хѡтаре́ꙋ҇** = *hotarul* (Ms. 45, 508), **хотъра́ще** = *hotăraşte* (Ms. 45, 510), **пъхаръ҇** = *păhară* (Ms. 45, 514), **хь҃вꙋ҇** = *hîrbul* (Ms. 45, 516), **хаᵡдемкѫ** = *haldeiască* (Ms. 45, 672), **харꙋ** = *har* (Ms. 45, 728), **а҃ѯꙋ҇** = *duhul* (Ms. 45, 729), **хаᵡнел҃** = *hainele* (Ms. 45, 730), **драᵡмъ** = *drahmă* (Ms. 45, 731), **хїа́рѣ** = *hîrea* (Ms. 45, 731), **а҆хїа́харꙋ** = *Ahiáhar* (Ms. 45, 734), **хꙋ́дицил҃** = *hudiţile* (Ms. 45, 735), **лаꙋхрани҃** = *l-au hrănit* (Ms. 45, 736), **навꙋхѡдоносѡрꙋ** = *Navuhodonósor* (Ms. 45, 736), **хаᵡ҃манꙋ҇** = *hatmanul* (Ms. 45, 737), **хаᵡдеилѡꙋ** = *haldeilor* (Ms. 45, 739), **хътмъни҃є҃** = *hătmăniei* (Ms. 45, 739), **ѡдиᵡне҃** = *odihnei* (Ms. 45, 744).

Ѱ/ѱ (psi)

Această slovă notează în mod exclusiv grupul consonantic *ps*, în orice poziţie: **лиѱи́** = *lipsi* (B 1688, 311), **рѳѱе** = *rupse* (B 1688, 332, MS. 45, 381), **на$лиѱи$т** = *n-au lipsit* (MS. 45, 363), **лиѱа̀́къ** = *lipsască* (MS. 45, 500), **сѣрѳ$ѱеръ** = *să rumpseră* (MS. 45, 500), **лиѱин$ы** = *lipsiţi* (MS. 45, 504), **ли́ѱъ** = *lipsă* (MS. 45, 505), **лиѱа́ше** = *lipsêşte* (MS. 45, 508), **лиѱи$т** = *lipsit* (MS. 45, 517), **коа́ѱеле** = *coapsele* (MS. 45, 674), **коа́ѱъ** = *coapsă* (MS. 45, 744), **нелиѱи$ы** = *nelipsiţi* (MS. 45, 852), **са$ѱаки** = *Sampsachi* (MS. 45, 858), **прокоѱа́лъ** = *procopsală* (MS. 45, 870).

Sporadic, grupul consonantic *ps* este transpus şi prin **пс**, precum: **рѳпсе́** = *rupse* (B 1688, 322).

Ѿ/ѿ (ot)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează de regulă vocala *o*, în orice poziţie: **ѿкóль** = *ocol* (B 1688, 295), **ѿмѳл̀** = *omul* (B 1688, 295), **лѿ́рь** = *lor* (B 1688, 295), **нехáѡ** = *Neháo* (B 1688, 333), **ѡа̀д́серъ** = *o aduseră* (MS. 45, 283), **дѡ́мы** = *dormi* (MS. 45, 501), **ваа̀да́ѡше** = *va adaoge* (MS. 45, 504), **Дѡмнѳ$** = *Domnul* (MS. 45, 510), **а̀пѡ$** = *apoi* (MS. 45, 511), **съ$нѳдвѡрѫ$къ** = *să nu dvorească* (MS. 45, 513), **ва̀ѡди$ны** = *va odihni* (MS. 45, 517), **съ$а̀дѡмола$къ** = *să-l domolească* (MS. 45, 869), **мі$лѡкѳ$** = *mijlocul* (MS. 45, 853), **ѡ̀бьѱ$ши$дѳсъ** = *obîrşindu-să* (MS. 45, 886), **а̀прóцилѡр** = *a proştilor* (MS. 45, 895), **збїера́вѡ$** = *zbiera-vor* (MS. 4389, 758), **тѳтѳрѡ$** = *tuturor* (MS. 4389, 758).

2. Notează semivocala *o* în diftongul *oa*: **ѡ̀а́менїй** = *oamenii* (B 1688, 315).

3. Asemenea lui **о** cu accent, şi **ѡ** accentuat notează frecvent diftongul *oa: ро́ѡделе* = *roadele* (MS. 45, 506), **кѳвїѡ́се** = *cuvioase* (MS. 45, 508), **кредии$чѡ́се** = *credincioase* (MS. 45, 509), **кѳнѡ́ше** = *cunoaşte* (MS. 45, 514), **кѡ́теле** = *coatele* (MS. 45, 519).

4. O utilizare specială a acestei slove, care tinde să capete în text funcţia unei veritabile norme ortografice, este notarea secvenţei fonetice corespunzătoare diftongilor *ua* şi *uă* din ortoepia românească actuală. Cu o consecvenţă ridicată, **ѡ** apare în formele flexionare ale cuvintelor precum substantivul *ziuă/ ziua*, verbul *plouă*, numeralele *două*, *nouă*, forma verbală *luă* etc. Întrucît nu avem nici o dovadă că diftongii *uă* şi *ua* ca atare existau şi erau rostiţi întocmai cum îi rostim astăzi, am transcris peste tot, în aceste cazuri, pe **ѡ** prin *o*. Dintre sutele de recurenţe cu grafie identică, reproducem cîteva: **дóаѡ** = *doao* (MS. 45, 287), **а̀мъ$дóаѡ** = *amîndoao* (MS. 45, 287), **нóаѡ** = *noao* (MS. 45, 287), **дѡ́а$** = *doao* (MS. 45, 362, 501), **нѡ́а$** = *noao* (MS. 45, 499), **а̀мь$дѡ́а$** = *amîndoao* (MS. 45, 511).

Potrivit aceluiaşi raţionament, am transcris slova **ѡ** prin *o* şi în formele flexionare ale verbului *a lua*, în secvenţe în care ortografia actuală recomandă notarea vocalei *ă*: **шѝ лѳѡ̀** = *şi luo* (B 1688, 288), **лѳѡтóриле** = *luotorile* (B 1688, 311).

Ц/ц (ţi)

Acest grafem chirilic notează în mod exclusiv consoana *ţ*, în orice poziţie: **ци́е** = *ţie* (B 1688, 302), **фа́ца** = *faţa* (B 1688, 302), **вице́їй** = *viţeii* (B 1688, 302), **ци́е** = *ţie* (MS. 45, 283), **сѣсимеції̀а** = *să simeţiia* (MS. 45, 283), **кь$та$$** = *cîntaţi* (MS. 45, 447), **т$$целе$чкѡнѣ** = *înţelepciunea* (MS. 45, 499), **си$ци́рѣ** = *simţirea* (MS. 45, 499), **а^цѝ** = *alţii* (MS. 45, 501), **кредии$цъ** = *credinţă* (MS. 45, 506), **вѳнътъц$** = *bunătăţi* (MS. 45, 510), **жѳдéцѳ^** = *judeţul* (MS. 45, 511), **пѡ̀$цы** = *porţi* (MS. 45, 513), **т$$въцътѳ́ра** = *învăţătura* (MS. 45, 514), **скопи$$$** = *scopiţi* (MS. 45, 672), **пре́$$цило$** = *preoţilor* (MS. 45, 728), **ца́ра** = *ţara* (MS. 45, 728), **фа́ца** = *faţa* (MS. 45, 729), **скѳла$$$въ** = *sculaţi-vă* (MS. 45, 732), **а^бѡ̀цел$** = *albêţele* (MS. 45, 734), **т$$пъръцї́а** = *împărăţia* (MS. 45, 735), **то$$** = *toţi* (MS. 45, 735), **тримиць$^** = *trimiţînd* (MS. 45, 743), **саѳт$$фрь$$сеца$$** = *s-au înfrîmseţat* (MS. 45, 745), **а̀тотцїиторю^** = *Atoţiitoriul* (MS. 4389, 758).

Ш/ш (şa)

Acest grafem notează în mod exclusiv consoana *ş*, în orice poziţie: **шѝ** = *şi* (B 1688, 287), **шъзѳ́** = *şăzú* (B 1688, 301), **а̀ша̀** = *aşa* (B 1688, 301), **мѳшкóи** = *muşcoi* (B 1688, 314), **ѳ́ша** = *uşa* (MS. 45, 64), **вашедѣ** = *va şedea* (MS. 45, 283), **шѝ** = *şi* (MS. 45, 283), **шезѳт** = *şezut* (MS. 45, 445), **копила́шѳ^** = *copilaşul* (MS. 45, 499), **шѳвъ$те** = *şuvăite* (MS. 45, 500), **ѳ́шил$** = *uşile* (MS. 45, 501), **а̀$$ешии$$** = *am ieşit* (MS. 45, 503), **а̀ша** = *aşa* (MS. 45, 504), **ши́поти$** = *şipotile* (MS. 45, 504), **шовьа́ше** = *şovăiêşte* (MS. 45, 507), **дешеѡ$та$$$** = *deşertat* (MS. 45, 586), **лъка́шѳлѳ$** = *lăcaşului* (MS. 45, 727), **са$нѐа̀шеза$$** = *s-au neaşezat* (MS. 45, 728), **а̀чѣ́ѧш$** = *acêeaşi* (MS. 45, 729), **съ$ътш$$$** = *sănătoşi* (MS. 45, 731), **іӑръ$$$** = *iarăşi* (MS. 45, 735), **дъшеѡци** = *dăşerţi* (MS. 45, 737), **лъка́шел$** = *lăcaşele* (MS. 45, 738), **нѳвѐа̀шѝ** = *nu va ieşi* (MS. 45, 739), **ченѳше** = *cenuşe* (MS. 45, 744), **шезь$^** = *şezînd* (MS. 45, 745), **дъшкии$^** = *dăşchiind* (MS. 45, 749).

Щ/щ (ştea)

Această slovă notează, în mod frecvent, grupul consonantic *şt*, în orice poziţie: **щїи** = *ştii* (B 1688, 300), **а̀чéщѣ** = *aceştia* (B 1688, 287), **на$щиѳ$$** = *n-au ştiut* (MS. 45, 283), **ӗщи** = *eşti* (MS. 45, 284), **нище** = *nişte* (MS. 45, 445), **повє$тѣщеми** = *povêsteşte-mi* (MS. 45, 526), **щи$** = *ştiu* (MS. 45, 834), **меще$шѳгѳ$$** = *meşterşuguri* (MS. 45, 854), **фїещека́ре^$** = *fieştecarele* (MS. 45, 856).

Ч/ч (cerfu)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *č*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: **четáтѣ** = *cetatea* (B 1688, 298), **зи́че** = *zice* (B 1688, 323), **съчѧ$че** = *să cêrce* (MS. 45, 282), **фъчѧ$$** = *făceam* (MS. 45, 727), **чѧ^$** = *cêle* (MS. 45, 728), **а̀чє$та** = *acesta* (MS. 45, 730), **бе$бѧ́че** = *berbêce* (MS. 45, 732), **чéлѳ$** = *celui* (MS. 45, 734), **фа́чевѡ$** = *face-voi* (MS. 45, 834), **порь$$че^$** = *porîncele* (MS. 45, 834), **че$четь$$дѳ$** = *cercetîndu-i* (MS. 45, 835);

2. cînd aceasta este urmată de *i*: **тчи́нсь** = *încins* (B 1688, 298), **ма́ичїи** = *maicii* (B 1688, 323), **ни$$$** = *nici* (MS.

45, 445), ***чиⁿчѕеч*** = *cincidzeci* (MS. 45, 728), ***чире́зилє*** = *cirezile* (MS. 45, 738), ***прꙋⁿчи*** = *pruncii* (MS. 45, 739), ***рѫдъчи́на*** = *rădăcina* (MS. 45, 741), ***чи́не*** = *cine* (MS. 45, 743), ***съзгърчи́ръ*** = *să zgîrciră* (MS. 45, 835), ***пwръⁿчит*** = *porîncit* (MS. 45, 836), ***лꙋчїѧсwарелє*** = *luciia soarele* (MS. 45, 841);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală (*a*, *o*, *u*) sau de un diftong (*iu*). În aceste cazuri, am aplicat regula din ortografia modernă, transcriind prin *ce* sau *ci*, conform normelor actuale: ***ачáста*** = *aceasta* (B 1688, 323), ***фечóри*** = *feciori* (B 1688, 324), ***ѫⁿцелеⁿчꙋне*** = *înţelepciune* (B 1688, 307), ***ѫцелепчю́нѣ*** = *înţelepciunea* (B 1688, 313), ***ачаста*** = *aceasta* (MS. 45, 283), ***ѫⁿцелеⁿчꙋнѣ*** = *înţelepciunea* (MS. 45, 284), ***кредиⁿчwс*** = *credincios* (MS. 45, 730), ***чwпли́те*** = *cioplite* (MS. 45, 736), ***ѫⁿцелеⁿчю́нѧ*** = *înţelepciunea* (MS. 45, 746), ***пичwа́рел*** = *picioarele* (MS. 45, 749), ***фичwа́рел*** = *ficioarele* (MS. 45, 751), ***сънѐчwⁿним*** = *să ne ciocnim* (MS. 45, 849), ***рꙋгъчю́не*** = *rugăciune* (MS. 45, 851), ***па́чѧ*** = *pacea* (MS. 45, 853), ***кредиⁿчwс*** = *credincios* (MS. 45, 870), ***фечóрилwр*** = *feciorilor* (MS. 4389, 728).

Ъ/ъ (ior)

Această slovă chirilică are următoarele valori fonetice:

1. Notează, cu un grad înalt de consecvenţă în B 1688, mai puţin consecvent în MS. 45 şi MS. 4389, vocala *ă*, în interiorul sau la finalul cuvîntului: ***ꙗтъ*** = *iată* (B 1688, 294), ***адевъ́рꙋл*** = *adevărul* (B 1688, 296), ***ѫпъратꙋл*** = *împăratul* (B 1688, 312), ***ѫⁿпъра́тꙋл*** = *împăratul* (MS. 45, 282), ***фрꙋмоа́съ*** = *frumoasă* (MS. 45, 283), ***адъⁿкъ*** = *adîncă* (MS. 45, 446), ***ѫндрептѣѕъ*** = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), ***адевъра́тъ*** = *adevărată* (MS. 45, 499), ***ѫⁿдръпничиⁿд*** = *îndrăpnicind* (MS. 45, 505), ***дрептъцлє*** = *dreptăţile* (MS. 45, 729), ***ѕи́серъ*** = *dziseră* (MS. 45, 729), ***ѫⁿпреꙋⁿнъ*** = *împreună* (MS. 45, 731), ***сънъта́те*** = *sănătate* (MS. 45, 733), ***пъриⁿтел*** = *părintele* (MS. 45, 735), ***кътръ*** = *cătră* (MS. 45, 736), ***въле*** = *văile* (MS. 45, 737), ***хwта̀ръл*** = *hotarăle* (MS. 45, 738), ***аꙋфъкꙋт*** = *au făcut* (MS. 45, 739), ***съръдика́ръ*** = *să rădicară* (MS. 45, 741), ***ръсплътире*** = *răsplătire* (MS. 45, 742), ***тоа́тъ*** = *toată* (MS. 45, 745), ***стъпьни́ръ*** = *stăpîniră* (MS. 45, 750), ***гъти́ци*** = *gătiţi* (MS. 4389, 758).

2. În cazurile în care norma literară actuală reclamă acest lucru, am transcris slova **ъ** prin *î*, ca în exemplele: ***пънъ*** = *pînă* (B 1688, 290), ***кънтѫрилор*** = *cîntărilor* (B 1688, 299), ***въртꙋте*** = *vîrtute* (B 1688, 305), ***тръмбицаци*** = *trîmbiţaţi* (MS. 45, 283), ***къте*** = *cîte* (MS. 45, 284), ***кꙋвъⁿтꙋл*** = *cuvîntul* (MS. 45, 285), ***пънъ*** = *pînă* (MS. 45, 285), ***мъни́еи*** = *mîniei* (MS. 45, 545), ***пъмъⁿтꙋл*** = *pămîntul* (MS. 45, 737), ***пъскъⁿдꙋсъ*** = *păscîndu-să* (MS. 45, 873), ***мъхнит*** = *mîhnit* (MS. 45, 886), ***мъни́ѧ*** = *mîniia* (MS. 45, 890). Transcriind slova **ъ** prin *î* în asemenea cazuri, am privilegiat imaginea grafică actuală a cuvîntului, conştienţi fiind de realitatea fonematică a opoziţiei „slabe” între *ă* şi *î* din sistemul fonologic românesc, ca şi de rostirile populare cu *ă* în diferite zone dialectale daco-româneşti.

3. Ca o reminiscenţă a ortografiei slavone, **ъ** apare la sfîrşitul unor nume proprii masculine, precum: ***Їи́лъ*** = *Israil* (MS. 4389, 742), ***дв́дъ*** = *David* (MS. 4389, 742).

4. La sfîrşit de cuvînt, ior apare uneori fără valoare fonetică: ***До́мнꙋлъ*** = *Domnul*, ***вѣ́къ*** = *veac* (MS. 45, MS. 4389, *et passim*).

Ь/ь (ier)

Acest semn, preluat din ortografia slavonă şi păstrat prin tradiţie de ortografia chirilică românească veche, este lipsit, de cele mai multe ori, de valoare fonematică. Apare notat şi în finalul consonantic al cuvintelor, uneori şi în final de silabă, ca semn suprascris (ь): ***Азмо́ѳь*** = *Azmóth* (B 1688, 296), ***га́дь*** = *Gád* (B 1688, 296), ***дв́дь*** = *David* (B 1688, 296), ***фечо́рꙋль*** = *feciorul* (B 1688, 296), ***ло́рь*** = *lor* (B 1688, 328), ***саꙋѫⁿторсь*** = *s-au întors* (MS. 45, 361), ***нъдъждꙋескь*** = *nădăjduiesc* (MS. 45, 446), ***хъръзескь*** = *hărăzesc* (MS. 45, 501), ***стрьмбь*** = *strîmb* (MS. 45, 503), ***ю́бъскь*** = *iubăsc* (MS. 45, 504, 517), ***грешескь*** = *greşesc* (MS. 45, 507), ***аскꙋнсь*** = *ascuns* (MS. 45, 512), ***адьⁿкь*** = *adînc* (MS. 45, 513), ***гръескь*** = *grăiesc* (MS. 45, 514), ***лемнь*** = *lemn* (MS. 45, 515), ***лъкꙋескь*** = *lăcuiesc* (MS. 45, 736), ***аꙋпри́ⁿсь*** = *au prins* (MS. 45, 737), ***аꙋѫⁿтиⁿсь*** = *au întins* (MS. 45, 739). Cu această funcţie „ornamentală” de marcare a sfîrşitului de silabă sau de cuvînt, ierul apare reprezentat şi prin semnul (ʼ) aşezat deasupra unei consoane, de obicei la finalul unui cuvînt: ***мынчꙋнилор*** = *minciunilor* (B 1688, 328), ***фѣлюл*** = *fêliul* (B 1688, 290), ***прибѣгилор*** = *pribêgilor* (B 1688, 290), ***повъцито́рюл*** = *povăţitoriul* (B 1688, 297).

Mai rar, **ь** poate avea, totuşi, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *ă*: ***ѫⁿфиⁿсерьсь*** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), ***кꙋѫⁿсь*** = *cu însă* (MS. 45, 509), ***шовьѧще*** = *şovăiêşte* (MS. 45, 509), ***пьрцы*** = *părţi* (MS. 45, 509), ***трьснете*** = *trăsnete* (MS. 45, 874), ***амърьчю́не*** = *amărăciune* (MS. 45, 886).

2. Notează pe *i* asilabic final, ca în exemplele: ***а́лць*** = *alţi* (B 1688, 313), ***ръни́ць*** = *răniţi* (B 1688, 291), ***то́ць*** = *toţi* (B 1688, 297).

3. Notează, frecvent în MS. 45, vocala *î*, ca în exemplele: ***касътьмьеѕь*** = *ca să tămîiedzi* (MS. 45, 362), ***ѕикьнд*** = *dzicînd* (MS. 45, 362), ***стьⁿд*** = *stînd* (MS. 45, 363), ***тъмье*** = *tămîie* (MS. 45, 371), ***адьⁿкъ*** = *adîncă* (MS. 45, 446), ***кьⁿтаци*** = *cîntaţi* (MS. 45, 447), ***рьⁿдꙋит*** = *rînduit* (MS. 45, 504), ***стрьмбꙋ*** = *strîmbu* (MS. 45, 506), ***кꙋвьⁿтꙋ*** = *cuvîntu* (MS. 45, 510), ***вwпогwрь*** = *voi pogorî* (MS. 45, 729), ***съмьнїе*** = *să mînie* (MS. 45, 737), ***пьнъ*** = *pînă* (MS. 45, 737), ***тримицьⁿд*** = *trimiţînd* (MS. 45, 743), ***неѫⁿпреꙋньⁿдꙋне*** = *neîmpreunîndu-ne* (MS. 45, 747), ***мьна*** = *mîna* (MS. 45, 749), ***вьртоа́съ*** = *vîrtoasă* (MS. 45, 749), ***съспъмьⁿта́ръ*** = *să spămîntară* (MS. 45, 750), ***кьте*** = *cîte* (MS. 45, 751), ***вьртꙋте*** = *vîrtute* (MS. 45, 885), ***мьнекат*** = *mînecat* (MS. 45, 887).

Ы/ы (ieri)

Folosit în *Biblia* de la 1688 şi în cele două manuscrise cu o frecvenţă foarte redusă, acest semn apare cu următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i* sau pe *i* asilabic, precum în exemplele: ***мынчꙋнилор*** = *minciunilor* (B 1688, 328), ***шы*** = *şi* (MS.

4389, *passim*), **да́рѳры** (Ms. 45, 362), **жи́довы** = *jidovi* (Ms. 45, 455), **ва҆ѡ̑дихны** = *va odihni* (Ms. 45, 499), **т҃шы҃** = *înşii* (Ms. 45, 499), **дрепцы** = *drepţi* (Ms. 45, 500), **нѣ́тесы** = *nêtedzi* (Ms. 45, 500), **хаѓрѳры** = *haruri* (Ms. 45, 501), **къ҆бѳныа҆пр҃шы** = *cărbuni aprinşi* (Ms. 45, 502), **съ҆нѳмє҆ѭы** = *să nu mergi* (Ms. 45, 501), **дѡ҆мите҆зы** = *dormitezi* (Ms. 45, 502), **легъ҆тѳ́ры** = *legături* (Ms. 45, 503), **ва҆а҆коперы҆** = *va acoperi* (Ms. 45, 505), **т҃целє҃пцы** = *înţelepţi* (Ms. 45, 507), **съва҆т҃мѳ҆цы** = *să va înmulţi* (Ms. 45, 507), **ма́ры** = *mari* (Ms. 45, 508), **а҆дѡ҃ны҃** = *a domni* (Ms. 45, 511), **пѡ́҆цы** = *porţi* (Ms. 45, 513), **съръ҆пѳ҃зы** = *să răspundzi* (Ms. 45, 513), **мѳ҆цы** = *mulţi* (Ms. 45, 517), **съ҆лзы́** = *să audzí* (Ms. 45, 729), **нѡ́шры** = *noştri* (Ms. 45, 740), **педе҆тры** = *pedestri* (Ms. 45, 741), **зы** = *dzi* (Ms. 45, 749).

2. Notează uneori vocala *î*, ca în exemplele: **съ҆ мъны҃кь** = *să mănîncă* (Ms. 45, 728), **зикъы҃҆** = *zicînd* (Ms. 4389, 753), **поръы҃ч҃҆** = *porîncind* (Ms. 4389, 753).

Ѣ/ѣ (iati)

Această slovă are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează, de regulă, diftongul *ea*, în orice poziţie: **т҃нтърѣ́скъ** = *întărească* (B 1688, 314), **ка́лѣ** = *calea* (B 1688, 311), **мѣ҆** = *mea* (B 1688, 311), **т҃наи҃тѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 282), **вашедѣ҆** = *va şedea* (Ms. 45, 283), **лѣ́цѣ** = *lêgea* (Ms. 45, 284), **нѡ́апт҃ѣ** = *noaptea* (Ms. 45, 361), **т҃целепчѳнѣ** = *înţelepciunea* (Ms. 45, 503), **прѣ** = *prea* (Ms. 45, 505), **лѳкрѣ́зъ** = *lucrează* (Ms. 45, 506), **нѳва҆а҆вѣ҆** = *nu va avea* (Ms. 45, 506), **ви҃декаѓѣ** = *vindecarea* (Ms. 45, 508), **т҃на҃нтѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 511), **а҆сѣ́менѣ** = *asêmenea* (Ms. 45, 515), **витѣ́зѳ҃҆** = *viteadzul* (Ms. 45, 517), **ва҆шедѣ҆** = *va şedea* (Ms. 45, 519), **ми҃тѣ** = *mintea* (Ms. 45, 518), **фіѣ́рберѣ** = *fiêrberea* (Ms. 45, 731), **мѳ́ѣрѣ** = *muiêrea* (Ms. 45, 733), **съи҆зъь҃дѣ҆къ** = *să izbîndească* (Ms. 45, 737), **трекътоа́рѣ** = *trecătoarea* (Ms. 45, 739), **нѣ҆** = *ne-au* (Ms. 4389, 753), **кѳ҆тѣ** = *curtea* (Ms. 4389, 753).

2. Notează, cu un grad înalt de frecvenţă şi consecvenţă, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), atunci cînd în silaba următoare apar vocala *e* sau diftongul *ea*: **видлѣ́емь** = *Vitlêem* (B 1688, 289), **мѣ́ле** = *mêle* (B 1688, 289), **сокотѣ́леле** = *socotêlele* (B 1688, 290), **пѳтѣ́ре** = *putêre* (Ms. 45, 287), **зидѣ́ще** = *zidêşte* (Ms. 45, 287), **лѣ҃҆не** (Ms. 45, 362), **врѣ́ме** = *vrême* (Ms. 45, 499), **а҆чѣ́ѧ** = *acêea* (Ms. 45, 503), **ѡ҆тенѣ́ще** = *ostenêşte* (Ms. 45, 509), **т҃҆тѳнѣре҆҃** = *întunêrec* (Ms. 45, 511), **нѳгь҃дѣ́ще** = *nu gîndêşte* (Ms. 45, 517), **ведѣ́ра** = *vedêrea* (Ms. 45, 523), **порь҃чѣ́ще** = *porîncêşte* (Ms. 45, 729), **ва҆трѣ́че** = *va trêce* (Ms. 45, 743), **чѣ́ла** = *cêlea* (Ms. 45, 747), **дѳрѣ́ра** = *durêrea* (Ms. 45, 886), **а҆чѣ҆тѧ** = *acêstea* (Ms. 45, 751), **фѣ́теле** = *fêtele* (Ms. 4389, 753/2).

3. Notează, rar, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **фѣ́люл҃** = *fêliul* (B 1688, 290), **привѣ́цилор҆** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **фѣ́лю** = *fêliu* (Ms. 45, *passim*), **къдѣ́҆ниці҃҆** = *cădêlniţile* (Ms. 45, 832), **вѣ́цй** = *bêţi* (Ms. 4389, 743).

Ѫ/ѫ (ius)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* în interiorul şi la finalul cuvîntului: **дѫ́нсѳль** = *dînsul* (B 1688, 295), **сѫ́нть** = *sînt* (B 1688, 300), **погорѫ** = *pogorî* (B 1688, 312), **а҆҃м҃порѫ҃чи҃м҃** = *am porîncit* (Ms. 45, 283), **погорѫ҃ц҃и҃** *pogorîţi* (Ms. 45, 283), **лѳѫ҃҆** = *luînd* (Ms. 45, 385, 503, 732, 741, 750, 836).

2. Foarte rar, notează vocala *ă*: **лѳ҆ѫ** = *luă* (Ms. 45, 287, 832 şi 835), **нѡѫ҆** = *noăr* (Ms. 45, 364), **дѡ́ра҆ѫ** = *doară* (Ms. 4389, 744), **сфътѳ́йрѫ** = *sfătuiră* (Ms. 4389, 744).

Ю/ю (iu)

Acest grafem chirilic notează diftongul *iu* în orice poziţie, inclusiv iniţială sau finală: **фїюлѳи** = *fiiului* (B 1688, 290), **повъцитѡ́рюл҃** = *povăţitoriul* (B 1688, 297), **мѳ҃҃кѡ́ю҆** = *muşcoiul* (Ms. 45, 284), **фі́ю** = *fiiu* (B 1688, 290, Ms. 45 362), **чє́рю** = *ceriu* (B 1688, 312), **вѡ́ю** = *voiu* (B 1688, 312), **гра́ю҆** = *graiul* (Ms. 45, 499), **чє́рюри҆҃** = *ceriurile* (Ms. 45, 500), **ѡ҆шоа́ръ** = *iuşoară* (Ms. 45, 507), **ѡ҆битѡ҆** = *iubitor* (Ms. 45, 510), **ни́къѡ́ры** = *nicăiuri* (Ms. 45, 513), **ѡ҆тє** = *iute* (Ms. 45, 516), **кѳнѡ҆кѳ́ю** = *cunoscuiu* (Ms. 45, 521), **пѳ҃҆тїю** = *pustiu* (Ms. 586).

Sporadic, diftongul *iu* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare componentelor sale: **ві́ѳ** = *viu* (B 1688, 319), **ви҆ѳ** = *viu* (Ms. 45, 283 şi 802).

Ꙗ҃/ꙗ (iaco)

Această slovă are, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: **ꙗ҃ѳ а҆ръта́т҃** = *i-au arătat* (B 1688, 307), **тъіа́таѳ** = *tăiat-au* (B 1688, 298), **міа́ѳ** = *mi-au* (Ms. 45, 283), **ꙗ҆ѳ҆ѳчи҆** = *i-au ucis* (Ms. 45, 284), **ꙗ҃ръ** = *iară* (Ms. 45, 517), **съмигъіа҆къ** = *să migăiască* şi **мигъіа́лъ** = *migăială* (Ms. 45, 519), **ꙗ҃ръ҃҃** = *iarăşi* (Ms. 45, 728), **ꙗ҃҆тъ** = *iată* (Ms. 45, 729), **ꙗд** = *iad* (Ms. 45, 729, 735), **съ҆нѳꙗ҃҆съ** = *să nu iasă* (Ms. 45, 733), **ꙗ҆ѳтріми҆** = *i-au trimis* (Ms. 45, 733), **а҃ѳт҃҃темеіа҃м** = *au întemeiat* (Ms. 45, 736), **рь҃дѳіа́лъ** = *rînduială* (Ms. 45, 737), **пръѭіа҃҃** = *prăştiaş* (Ms. 45, 741), **ꙗ҆ѳ҆т҃҆кѳ҃҃ѭюра҃м** = *i-au încungiurat* (Ms. 45, 742).

Această valoare o are slova iaco şi în cuvintele *iaste* (formă verbală) şi *iale* (pronume personal), scrise cu mare consecvenţă, în cele două manuscrise, **ꙗ҃сте** şi, respectiv **ꙗ҃ле** (vezi şi *infra*, la slova **ѧ**).

Sporadic, diftongul *ia* este notat şi prin cele două slove corespunzătoare: **мїаць фъкѳ́т҃** = *mi-ați făcut* (B 1688, 299).

2. Notează uneori diftongul *ea*, în concurenţă cu **ѣ** şi **ѧ**: **съмърїа́скъ** = *să mărească* (Ms. 45, 284), **съпричіа́пъ** = *să priceapă* (Ms. 45, 499), **съ҆сѡкота҆҆къ** = *să socotească* (Ms. 45, 499), **т҃҆дрє҃҃тіа́зъ** = *îndrepteadză* (Ms. 45, 501), **а҆ла҆ѓъ** = *aleargă* (Ms. 45, 503), **съмъкѳлі́а҆гъ** = *să mă culeagă* (Ms. 45, 503), **чє҆четіа́зъ** = *cerceteadză* (Ms. 45, 505), **викліа҃҃** = *viclean* (Ms. 45, 506), **чіартъ** = *ceartă* (Ms. 45, 507 şi 517), **чіа҆къ** = *cearcă* (Ms. 45, 509), **дріа́пт҃ъ** = *dreaptă* (Ms. 45,

511), *съ҃т҃вдниа́зъ* = *să îmbuneadză* (MS. 45, 517), *ниа́мдъ҃* = *neamul* (MS. 45, 731), *лиадаⷨ* = *le-au dat* (MS. 45, 733), *ниа́мдрилѣ* = *neamurile* (MS. 45, 735), *лиа́гъ* = *leagă* (MS. 45, 742), *плиа́къ* = *pleacă* (MS. 45, 747), *ѡ҃менита҃ꙗкъ* = *omenească* (MS. 45, 885), *диа́съ* = *deasă* (MS. 45, 886), *триа́въ* = *treabă* (MS. 45, 886), *ѡ҃стениа́лъ* = *ostenală* (MS. 45, 886).

3. Notează, uneori, un *e* deschis, la fel ca slova *ѣ*; în asemenea cazuri am transcris, de asemenea, prin semnul convenţional *ê*: *дриа́пте* = *drêpte* (MS. 45, 501), *тетиа́ме* = *te tême* (MS. 45, 524), *а҃лиа́се* = *alêse* (MS. 45, 711), *тⷨпърекиа́ре* = *împărechêre* (MS. 45, 885), *а҃лиа́ще* = *alêge* (MS. 45, 889).

ѧ/ѧ (ia)

Acest semn are, în ordinea frecvenţei, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziţie: *день҃ напо́ѧ* = *denapoia* (B 1688, 291), *тпъръцíѧ* = *împărăţiia* (B 1688, 295), *примéждїѧ* = *primejdiia* (MS. 45, 284), *ѻ҃нѡѧ* = *unuia* (Ms, 45, 374), *веселїѧ* = *veseliia* (MS. 45, 505), *бл҃гос҃лавéнїѧ* = *blagosloveniia* (MS. 45, 506), *са́бїѧ* = *sabiia* (MS. 45, 515), *мл҃тéнїѧ* = *milosteniia* (MS. 45, 730), *смерéнїѧ* = *smereniia* (MS. 45, 741), *съ҃т҃вїѧ* = *să înviia* (MS. 45, 854), *съвъмдѧ* = *să vămuia* (MS. 45, 855), *съ҃т҃ном҃къ* = *să înnoiască* (MS. 45, 856), *во́ѧ* = *voia* (MS. 45, 885), *съгдѧ* = *sîrguia* (MS. 45, 905). Slova aceasta se regăseşte frecvent în formele de imperfect indicativ, persoana a III-a, ale unor verbe de conjugarea a IV-a, care prezintă fenomenul de diereză, specific limbii române literare vechi, în grafii ca: *тпърїѧ* = *întăriia* (B 1688, 295), *вениѧ* = *veniia* (B 1688, 297), *сокотїѧ* = *socotiia* (B 1688, 297), *т҃въліѧ* = *învăliia* (MS. 45, 283), *а҃ждторїѧ* = *ajutoriia* (MS. 45, 284), *веніѧ* = *veniia* (MS. 45, 382), *дсъвїѧ* = *usăbiia* (MS. 45, 504), *хрънїѧ* = *hrăniia* (MS. 45, 677 şi 728), *пъзїѧ* = *păziia* (MS. 45, 747), *грънѧ* = *grăia* (MS. 45, 749).

2. Notează, în alternanţă cu *ѣ*, diftongul *ea*, ca în exemplele: *ѧ* = *ea* (MS. 45, 283), *мѧ* = *mea* (MS. 45, 283), *кáлѧ* = *calea* (MS. 45, 284), *съ҃т҃търѧ҃къ* = *să întărească* (MS. 45, 284), *събинекдвъ҃тá҃къ* = *să binecuvîntească* (MS. 45, 284), *а҃рдерѧ* = *arderea* (MS. 45, 383), *кáлѧ* = *calea* (MS. 45, 445), *сть҃гѧ* = *stînghea* (MS. 45, 461), *ндмѧⷨ* = *nu mi-au* (MS. 4389, 744).

3. Notează, frecvent, un *e* deschis şi accentuat (pe care l-am transcris, de asemenea, convenţional prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: *меⷣїа́шїи* = *megiêşii* (B 1688, 297), *вша́риндлѣ* = *boiêrinul* (B 1688, 298), *гръа́ще* = *grăiêşte* (B 1688, 302), *тъа́рѣ* = *tăiêrea* (B 1688, 298), *фѧ҃* = *fêl* (MS. 45, 287), *къдѧ҃ница* = *cădêlniţa* (MS. 45, 385), *мѧл҃ѣ* = *mêle* (MS. 45, 499), *причáперѧ* = *pricêperea* (MS. 45, 499), *пъза́ще* = *păzêşte* (MS. 45, 500), *гръба́ще* = *grăbêşte* (MS. 45, 503), *мъⷬтвриса́ще* = *mărturisêşte* (MS. 45, 503), *съмь҃тдя́ще* = *să mîntuiêşte* (MS. 45, 505), *лѧщѣ* = *lêgea* (MS. 45, 507), *веселѧщесъ* = *veselêşte-să* (MS. 45, 514), *чи҃ста́ще* = *cinstêşte* (MS. 45, 515), *лѧ҃не* = *lêmne* (MS. 45, 516), *прїятендⷨ* = *priêtenul* (MS. 45, 516), *т҃целя́щевѡⷬ* = *înţelêge-vor* (MS. 45, 517), *вѧ҃никъ* = *vêcinică* (MS. 45, 728), *помена́ще* = *pomenêşte* (MS. 45, 728), *фя́лѡ҃* = *fêliul* (MS. 45, 731), *пя́ще* = *pêşte* (MS. 45, 731), *пдта́рѣ* = *putêrea* (MS. 45, 737), *съдⷬмя́зе* = *să urmêze* (MS. 45, 739), *рь҃ддя́лѣ* = *rînduiêlei* (MS. 45, 741), *вшарѣ* = *boiêri* (MS. 45, 743), *фрь҃ся́цеѧѣ* = *frîmsêţele* (MS. 45, 745), *вися́рїка* = *bisêrica* (MS. 45, 861), *кеѧ҃тдяѧѣ* = *cheltuiêle* (MS. 45, 862), *бътрьня́це* = *bătrînêţe* (MS. 45, 886), *воя́рїѧ* = *boiêrii* (MS. 4389, 744).

O excepţie de la această regulă am făcut la cuvintele *я́сте* (forma de persoana a III-a singular, indicativ prezent a verbului *a fi*) şi *я́ле* (pronumele personal feminin de persoana a III-a singular), pe care le-am transcris consecvent prin *iaste*, respectiv *iale*. Aceste două forme, după părerea celor mai mulţi dintre specialişti, erau pronunţate ca atare în vechea română literară şi notate cu mare consecvenţă prin slovele *ѧ* (predominantă în *Biblia* de la 1688) sau *иа* (predominantă în MS. 45 şi MS. 4389).

ѳ/ѳ (thita)

Notează, în virtutea tradiţiei, consoana *th*, în cuvintele de origine greacă, în special în numele proprii, preluate de traducători în forma lor originară. Deşi consonantei greceşti *th* îi corespunde în sistemul fonematic românesc un *t*, am transcris totuşi acest grafem prin *th*, pentru a indica opţiunea grafic-etimologizantă a autorilor, tipografilor sau scriptorilor: *їѡанадáнъ* = *Ioanathán* (B 1688, 288), *мáхдвсала* = *Máhthusala* (B 1688, 287), *сúдь* = *Síth* (B 1688, 287), *дорѳгáма* = *Thorgáma* (B 1688, 287), *а҃вїáдаⷬ* = *Aviáthar* (MS. 45, 284), *а҃ⷩгеⷭ* = *Angheth* (MS. 45, 284), *каріадїарıⷨ* = *Cariathiarim* (MS. 45, 361), *дѳ҃ви҃* = *Thesvis* (MS. 45, 727), *а҃рараⷭ* = *Ararath* (MS. 45, 728), *їѡнáдáнъ* = *Ionáthan* (MS. 45, 731), *а҃ⷩдраⷯ* = *anthrax* (MS. 45, 735), *ѣфраⷮдь* = *Efrafth* (MS. 45, 736), *ѣдїѡпíѣѣ* = *Ethiopíei* (MS. 45, 737), *вѣⷦтилеⷭ* = *Vectileth* (MS. 45, 738), *вѣдѡрѡ҃* = *Vethoró* (MS. 45, 738), *їарéдъ* = *Iaréth* (MS. 45, 738), *дѡдаіⷨ* = *Dothaim* (MS. 45, 739), *вѣтомѣ҃даⷨ* = *Vetomestham* (MS. 45, 739), *гѡдѡнїиⷭ* = *Gothoniil* (MS. 45, 741), *їдиѳь* = *Iudíth* (MS. 45, 744), *вѣтомадѣⷨ* = *Vetomathem*, *нѣⷮдаⷬ* = *Nefthar* (MS. 45, 860), *ѳрасеⷭ* = *Thraseu* (MS. 45, 861), *тїмѡ́ѳеⷭ* = *Timótheu* (MS. 45, 871), *скі҃ѳѡ҃пóлин* = *Schinthonpólin* (MS. 45, 876).

ѯ/ѯ (csi)

Această slovă chirilică notează grupul consonantic *cs*, transcris, conform normelor ortografice moderne, prin litera *x*, precum: *а҃рфаѯáдь* = *Arfaxád* (B 1688, 287), *їеѯáнъ* = *Iexán* (B 1688, 287), *ѻ҃нияѯ* = *ónix* (MS. 45, 435 şi 807), *а҃ⷩдраⷯ* = *anthrax* (MS. 45, 735), *а҃ⷬфаѯаⷭ* = *Arfaxad* (MS. 45, 736, 737), *ѡ҃ѯ* = *Ox* (MS. 45, 742), *а҃лéѯа҃ндрⷭ* = *Aléxandru* (MS. 45, 831), *ѯа҃ⷭíⷦ* = *xanthic* (MS. 45, 875), *а҃леѯа҃ндрíа* = *Alexandrüia* (MS. 45, 884).

ѱ/ѱ (gea)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *ğ*, în orice poziţie, şi anume:

1. cînd aceasta este urmată de *e*: *слⷭѱеле* = *slugele* (B

1688, 300), **сѫ́нц҃е** = *sînge* (B 1688, 302), **ѵнц҃ер** = *înger* (B 1688, 302), **съ^{н}ц҃е** = *sînge* (MS. 45, 284), **кꙋцета́** = *cugeta* (MS. 45, 445), **фъ^{р}дълѧ́ц҃е** = *fărădălêge* (MS. 45, 870), **пль^{н}ц҃ере** = *plîngere* (MS. 45, 886), **съ^{н}ба́ц҃е** = *să-i bage* (MS. 45, 887), **ц҃енꙋ́не** = *genune* (MS. 45, 897);

2. cînd aceasta este urmată de *i* (vocală sau semivocală): **фꙋц҃и́т** = *fugit* (B 1688, 314), **слꙋ́ц҃и** = *slugi* (B 1688, 314), **слꙋ́ц҃и^{л}е** = *slugile* (MS. 45, 284), **съ́мерц҃и** = *să mergi* (MS. 45, 285), **а̑^{р}ц҃и^{нт}** = *argint* (MS. 45, 858), **ла̀ма^{р}ц҃інѣ** = *la marginea* (MS. 45, 866), **фъ^{р}дълец҃^{и}** = *fărădălegi* (MS. 45, 889);

3. cînd aceasta este urmată de altă vocală sau de un diftong notat prin **ю**, **ѣ**, **ѧ**. În aceste cazuri, am aplicat regula ortografică modernă, transcriind prin *ge* sau *gi*, conform normelor actuale: **а̑мъц҃ѣ́скъ** = *amăgească* (B 1688, 330), **лѣ́ц҃ѣ** = *lêgea* (B 1688, 299, MS. 45, 284), **нелец҃ꙋ́и́т** = *nelegiuit* (B 1688, 295), **ме^{р}ц҃ѧ^{м}** = *mergeam* (MS. 45, 284), **сь^{н}ц҃ю^{ри}** = *sîngiuri* (MS. 45, 870), **прец҃ю^{р}**= *pregiur* (MS. 45, 871), **лец҃ꙋ^{и}тѡ^{р}** = *legiuitor* (MS. 45, 896).

ѵ/ѵ (în)

Acest semn grafic, specific grafiei chirilice româneşti, are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *î* la începutul cuvîntului: **ѵ^{м}пъра́тꙋ^{л}** = *împăratul* (MS. 45, 283), **ѵндрептѣ́ѕъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 446), **ѵ^{н}трꙋ** = *întru* (MS. 45, 447), **ѵ^{н}фи^{п}серьсь** = *înfipseră-să* (MS. 45, 447), **ѵ^{н}дре^{п}тѧ́ѕъ** = *îndrepteadză* (MS. 45, 501), **ѵ^{н}тѡрс^{ꙋ}** = *întorsu* (MS. 45, 741), **съ^{с}ѵ^{н}па́че** = *să să împace* (MS. 45, 856), **ѵ^{н}пре^{ꙋ}нъ**= *împreună* (MS. 45, 863), **ѵ^{н}чепътѡ́рю^{л}** = *începătoriul* (MS. 45, 866).

2. Notează, uneori, silaba *în* la începutul cuvîntului: **съ ѵкина́ръ** = *să închinară* (B 1688, 312), **ѵкъпѣ̀** = *încăpea* (B 1688, 312), **ѵтра́рѣ** = *întrarea* (B 1688, 312).

3. Notează, uneori, silaba *îm* la începutul cuvîntului: **ѵпъра́т** = *împărat* (B 1688, 295), **ѵбръка́те** = *îmbrăcate* (B 1688, 314), **ѵбръка́ць** = *îmbrăcaţi* (B 1688, 311).

4. Notează, uneori, consoana *n*: **преѵмѫ́на** = *pren mîna* (B 1688, 299), **деѵси́рїа** = *den Síria* (B 1688, 301).

ѵ/ѵ/ѵ

Acest grafem chirilic notează vocala sau semivocala *i* în cuvintele de origine grecească, ca o opţiune etimologizantă fără semnificaţie fonetică, în special în numele proprii, acolo unde în greceşte apare un ypsilon: **е̑гѵпетꙋлꙋ^{и}** = *Eghipetului* (B 1688, 311), **е̑гѵп҃тѣ́н** = *eghiptean* (B 1688, 288, **ле́вѵ** = *Lévi* (B 1688, 294), **левѵ́цїи** = *leviţii* (B 1688, 291), **мо́ѵси** = *Móisi* (B 1688, 323), **тѵ̈рꙋ** = *Tiru* (MS. 45, 543), **мѵ̈р** = *mir* (MS. 45, 586).

22. Bibliografia

Bibliografia generală a acestui volum conţine lucrări folosite şi citate în procesul de redactare a *Indicelui de cuvinte şi forme* (secţiunea A), a *Notei asupra ediţiei* şi a *Comentariilor* (secţiunea B).

23. Lista de abrevieri

Am reluat lista de abrevieri generală, folosită şi în volumele anterioare ale seriei.

24. Fotocopiile manuscriselor

Facsimilele celor două manuscrise, MS. 45, de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, şi MS. 4389, de la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti, au fost realizate prin tehnica scanării color.

TEXTE

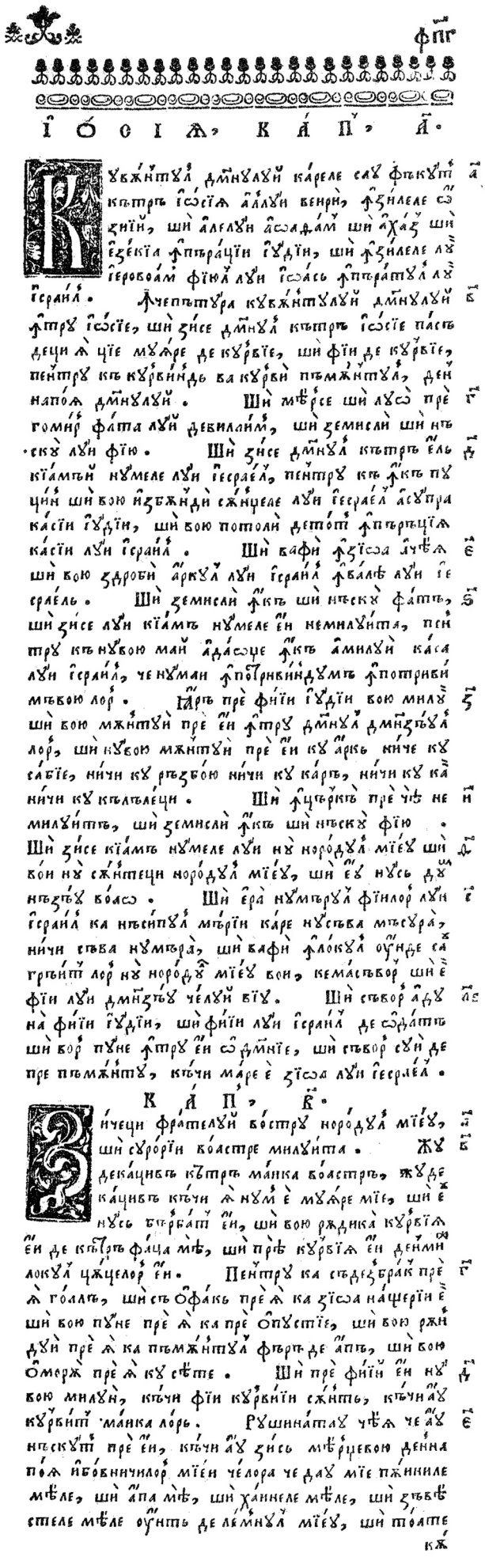

Biblia 1688, p. 583, col. 2

Iósiia

Cap 1

1. Cuvîntul Domnului carele s-au făcut cătră Iósiia al lui Veirí, în zilele Óziii şi ale lui Ioathám şi Aház şi Ezéchia, împăraţii Iúdii, şi în zilele lui Ierovoám, fiiul lui Ioás, împăratul lui Israíl.

2. Începătura cuvîntului Domnului întru Iósie. Şi zise Domnul cătră Iósie: „Pasă de-ţi ia ţie muiére de curvie şi fii de curvie, pentru că curvind va curvi pămîntul denapoia Domnului.”

3. Şi mêrse şi luo pre Gomír, fata lui Devilaím; şi zemisli şi născu lui fiiu.

4. Şi zise Domnul cătră el: „Chiamă-i numele lui Iesraél, pentru că încă puţin şi voiu izbîndi sîngele lui Iesraél asupra casii Iúdii şi voiu potoli de tot împărăţiia casii lui Israíl.

5. Şi va fi în zioa acêea şi voiu zdrobi arcul lui Israíl în valea lui Iesraél.”

6. Şi zemisli încă şi născu fată. Şi zise lui: „Chiamă numele ei Nemiluita, pentru că nu voiu mai adaoge încă a milui casa lui Israíl, ce numai împotrivindu-mă împotrivi-mă-voiu lor.

7. Iară pre fiii Iúdii voiu milui şi voiu mîntui pre ei întru Domnul Dumnezăul lor, şi nu voiu mîntui pre ei cu arc, nice cu sabie, nici cu războiu, nici cu cară, nici cu cai, nici cu călăreţi.”

8. Şi înţărcă pre Cea Nemiluită şi zemisli încă şi născu fiiu.

9. Şi zise: „Chiamă numele lui Nu-norodul-mieu, şi voi nu sînteţi norodul mieu, şi eu nu-s Dumnăzău voao.”

10. Şi era numărul fiilor lui Israíl ca năsipul mării, care nu să va măsura, nici să va număra. Şi va fi în locul unde s-au grăit lor: „Nu norodul mieu — voi” chema-să-vor şi ei „Fii lui Dumnezău celui viu.”

11. Şi să vor aduna fiii Iúdii şi fiii lui Israíl deodată şi vor pune întru ei o domnie şi să vor sui de pre pămîntu, căci mare e zioa lui Iesraél.

Cap 2

1. Ziceţi fratelui vostru „Norodul mieu” şi surorii voastre „Miluita”.

2. Judecaţi-vă cătră maica voastră, judecaţi-vă, căci ea nu-mi e muiére mie, şi eu nu-s bărbat ei; şi voiu rîdica curviia ei de cătră faţa mea şi preacuviia ei den mijlocul ţîţelor ei,

3. Pentru ca să dezbrac pre ea goală şi să o fac pre ea ca zioa naşterii ei. Şi voiu pune pre ea ca pre o pustie şi voiu rîndui pre ea ca pămîntul fără de apă şi voiu omorî pre ea cu sête.

4. Şi pre fiii ei nu voiu milui, căci fii curviii sînt, căci au curvit maica lor.

5. Ruşinat-au cêea ce au născut pre ei, căci au zis: „Mêrge-voiu denapoia ibovnicilor miei, celora ce dau mie pîinile mêle şi apa mea şi hainele mêle şi zăveastele mêle, untdelemnul mieu şi toate //

Ms. 45, p. 687-688

Ósiia

Cap 1

1. Cuvîntul Domnului carele s-au făcut către Osiia a lui Veirí, întru dzilele Ozíei şi Ioatham şi Áhaz şi Ezechía, împăraţii Iúdei, şi în dzilele lui Ierovoam, fiiul Ioas, împăratului Israil.

2. Începătura cuvîntului[1] Domnului în Osíia[2]: „Pasă, ia ţie muiére a curviei şi fiii a curviei, pentru că curvind va curvi tot pămîntul dendărătul Domnului.”

3. Şi mêrse şi luă pre Gomir, fata Devilaim; şi zemesli şi născu lui fiiu[3].

4. Şi dzise Domnul către el: „Cheamă numele lui Iezráel, pentru căci încă puţîn şi voi izbîndi sîngele Iezráel preste casa Iúdei şi voi potoli de tot împărăţia casei lui Israil.
5. Şi va fi întru dzua acêea şi voi zdrobi arcul lui Israil întru valea lui Iezráel.”
6. Şi zemisli încă şi născu fată. Şi dzise[4]: „Cheamă numele ei Nemiluita, pentru căci nu voi mai adaoge încă a milui casa lui Israil, ce numai împotrivindu-mă împotrivi-mă-voi lor.

7. Şi pre fiii Iúdei voi milui şi voi mîntui pre ei întru Domnul Dumnedzăul lor, şi nu voi mîntui pre ei cu arcu, nici cu sabia[5], nici cu războiu, ⌊nici cu cară,⌋ nici cu cai, nici cu călăreţi.”
8. Şi înţărcă pre Cea Nemiluită şi zemisli ⌊încă⌋ şi născu fiu.
9. Şi dzise: „Cheamă numele lui Nărodul mieu, şi voi — nu nărodul mieu, şi eu nu-s Dumnedzău voao.”
10. Şi era numărul fiilor Israil ca năsîpul mării, carea nu să va măsura, nici să va număra. [6]Şi va fi întru locul unde s-au grăit lor „Nu nărodu mieu voi”, chema-să-vor ⌊şi ei⌋ „Fiii lui Dumnedzău celui viu”.

11. Şi să vor aduna fiii Iúdei şi fiii lui Israil deodată şi *[688/1]* vor pune întru ei domnie una şi să vor sui dupre pămînt, căci mare-i dzua lui Iezráel.

Cap 2

1. Ziceţi fratelui nostru[7] „Nărodul mieu” şi surorii voastre „Miluita”.
2. Judecaţi-vă către maica voastră, judecaţi-vă, căci ea — nu muiére mie, şi eu — nu bărbat ei; şi voi rădica curvia ei de către faţa mea şi preacurvia ei den mijlocul ţîţelor ei,

3. Pentru ca să dăzbrac pre însă goală şi să o fac pre ea în ce chip dzua naşterii ei. Şi voi pune pre ea ca un pustiiu şi voi rîndui pre ea ca pămîntul fără de apă şi voi omorî pre ea cu sêtea.

4. Şi fiii ei nu voi milui, căci fii a curviei sînt, căci au curvit maica lor.

5. Ruşinatu-i-a cêea ce i-au născut pre ei, căci au dzis: „Mêrge-voi denapoia ibovnicilor miei, celora ce dau mie pîinile mêle şi apa mea şi hainele mêle şi prostirile mêle, untdălemnul mieu şi toate

Ms. 4389, p. 836

Cartea prorocirei Iósiei

Capul 1 *[836/1]*

1. Cuvîntul Domnului carele au fost către Iósiia, feciorul lui Veerí, în zilele Óziei şi ale lui Ioatham şi a lui Ahaz şi ale Ezéchiei, împăraţii Iudei, şi în zilele lui Ierovoam, feciorul lui Ioas, împăratul lui Israil.[1]

2. Începutul cuvîntului Domnului către Iósiia. Şi zise Domnul către Iósiia: „Pasă de-ţi ia muiére curvă şi-ţi fă feciori de curvie, că curvind au curvit ţara de către Domnul.”[2]

3. Şi mêrse şi luoă pre Gomer, fata lui Develaim; şi îngrecă şi născu lui fecior.

4. Şi zise Domnul către dînsul: „Pune-i numele Iezrail, că încă preste puţinea vrême şi voiu izbîndi sîngele lui Iezrail asupra casei lui Ieu[3] şi voiu odihni împărăţiia casei lui Israil.
5. Şi în zioa acêea voiu frînge arcul lui Israil în lunca lui Iezrail.”
6. Şi iar îngrecă şi născu fată. Şi zise lui Domnul: „Pune-i numele Nemiluita, că nu voiu mai adaoge a mai milui casa lui Israil, ce împoncişîndu-mă mă voiu împoncişa lor.

7. Iar pre casa Iudei o voiu milui şi o voiu mîntui întru Domnul Dumnezeul ei, şi nu o voiu mîntui cu arc, şi cu sabie, şi cu războiu, şi cu cai, şi cu călăreţi.”[4]

8. Şi au înţărcat pre Nemiluita şi au grecat şi au născut fiiu.
9. Şi zise Domnul: „Pune-i numele Nenărodul mieu, pentru că voi nu sînteţi nărodul mieu, şi eu nu sînt Dumnezeul vostru.”[5]
10. Şi va fi numărul feciorilor lui Israil ca năsipul mării, care iaste fără de măsură şi fără de număr. [6]Şi va fi în locul unde se-au zis lor: „Nu sînteţi voi nărodul mieu”, voi înşivă vă veţi zice acoló că sînteţi fiii Dumnezeului celui viu.

11. Şi se vor strînge feciorii lui Israil şi feciorii Iúdei denpreună şi vor pune un biruitor şi se vor sui de pre pămînt, că iaste mare zioa lui Iezraíl. *[836/2]*

Cap 2

1. Ziceţi fraţilor voştri „Nărodul mieu” şi surorile voastre „Cêle Miluite”.[7]
2. Judecaţi pre mumă-voastră, judecaţi-o, că ea nu-mi iaste muiére, nici eu nu-i sînt bărbat; să lêpede curviile ei de la faţa ei şi íbostele ei dentre ţîţele ei,

3. Că o voiu dăspuia şi o voiu pune goală ca în zioa ce se-au născut. Şi o voiu pune ca pre o pustie şi o voiu aşăza ca pre un pămînt fără de apă[8] şi o voiu piêrde cu sêtea.

4. Şi pre feciorii ei nu-i voiu milui, pentru că sînt feciori curviei, [5.] căci că muma lor au curvit.

5. Şi au fost de ruşine cêea ce i-au născut, că au zis: „Mêrge-voiu după ibomnicii miei, cei ce dau mie pîini şi apele mêle şi hainele[9] şi undelemnul mieu şi toate

Versiunea modernă

Osea

Capitolul 1

1. Cuvîntul Domnului care a fost trimis lui Osea, fiul lui Beeri, în zilele lui Osea şi ale lui Ioatam, Ahaz şi Iezechia, regii din Iuda, şi în zilele lui Ieroboam, fiul lui Ioas, regele din Israel.

2. Începutul cuvîntului Domnului prin Osea. Şi a vorbit Domnul către Osea: „Mergi, ia-ţi de soţie o femeie desfrînată şi [să ai] copii ai desfrînării, căci pămîntul s-a lăsat pe seama desfrînării, întorcînd spatele Domnului.”
3. Şi s-a dus şi a luat de soţie pe Gomer, fiica lui Debelaim. Şi aceasta a rămas însărcinată şi i-a născut un fiu.
4. Şi i-a spus Domnul: „Să îi pui numele Iezrael, căci peste puţin timp voi răzbuna sîngele vărsat de Israel asupra casei lui Iuda şi voi nimici regatul casei lui Israel.
5. Iar în ziua aceea se va întîmpla astfel: Voi distruge arcul lui Israel în valea lui Iezrael.”
6. Şi ea a rămas din nou însărcinată şi a născut o fiică. Şi Domnul i-a spus lui: „Să îi pui numele Cea lipsită de milă, căci de acum încolo nu voi mai avea milă de casa lui Israel, ci mă voi împotrivi lor cu toate puterile mele.
7. Iar fiilor lui Iuda le voi arăta milă şi îi voi salva prin Domnul Dumnezeul lor, şi nu îi voi salva nici prin arc, nici prin sabie, nici prin război, nici prin care, nici prin cai, nici prin călăreţi.”
8. Şi ea a înţărcat-o pe Cea lipsită de milă, a rămas din nou însărcinată şi a născut un fiu.
9. Şi [Domnul] a zis: „Să îi pui numele Nu [este] poporul meu, căci voi nu sînteţi poporul meu şi eu nu sînt Dumnezeul vostru.”
10. Şi numărul fiilor lui Israel era ca nisipul mării, care nu se poate nici măsura, nici număra. Şi va fi astfel încît în locul în care li s-a spus „Nu sînteţi poporul meu” vor fi numiţi şi „Fii ai Dumnezeului celui viu”.

11. Şi se vor aduna laolaltă fiii lui Iuda şi fiii lui Israel şi îşi vor alege o singură căpetenie şi vor ieşi din pămînt, căci ziua lui Iezrael este mare.

Capitolul al 2-lea

1. Să îl numiţi pe fratele vostru „Poporul meu”, iar pe sora voastră „Cea Miluită”.
2. Duceţi-o la judecată pe mama voastră, duceţi-o la judecată, căci ea nu mai este soţia mea, iar eu nu mai sînt bărbatul ei. Şi voi îndepărta din faţa mea desfrînarea ei şi adulterul ei dintre sînii ei,

3. Pentru ca să o dezbrac în întregime şi să o readuc întocmai în starea din ziua în care s-a născut. O voi face asemenea unui deşert, va fi ca un pămînt fără apă şi o voi lăsa să moară de sete.

4. Nici faţă de fiii ei nu voi arăta milă, căci sînt fii ai desfrîului, fiindcă mama lor s-a desfrînat.

5. Ruşine a adus asupra lor cea care i-a născut, căci a spus: „Voi merge după iubiţii mei, cei care îmi dau pîinile mele, apa mea, hainele şi vălurile mele de in, untdelemnul şi toate

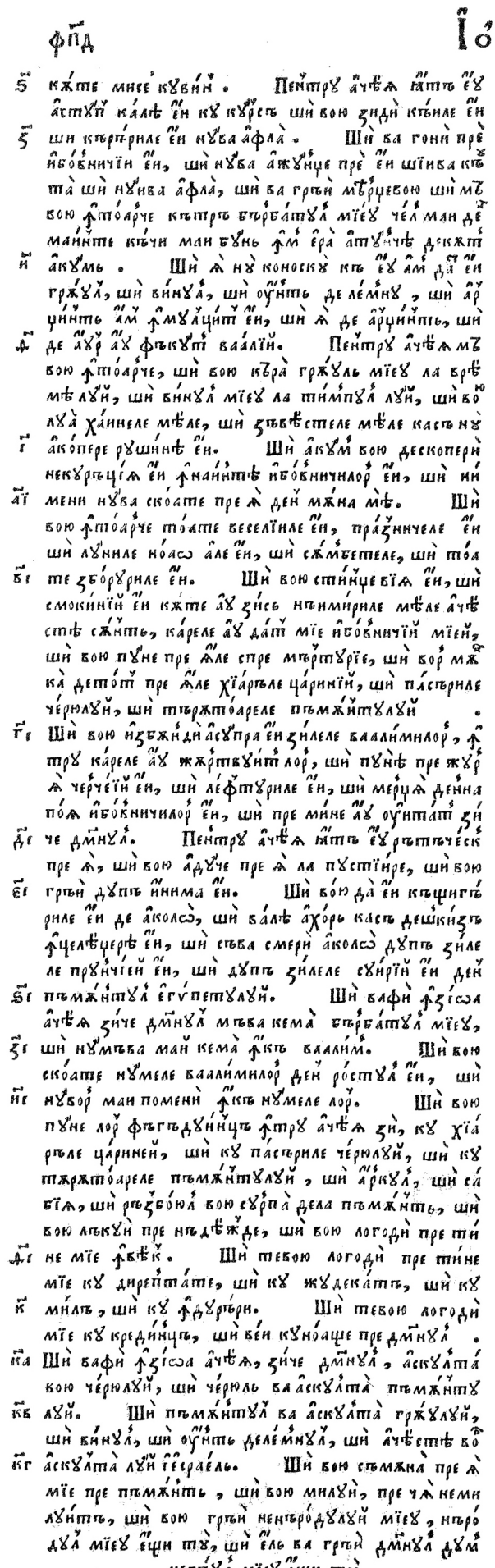

Biblia 1688, p. 584, col. 1

cîte mi se cuvin."

6. Pentru acêea, iată, eu astup calea ei cu cursă şi voiu zidi căile ei, şi cărările ei nu va afla.

7. Şi va goni pre ibovnicii ei, şi nu va ajunge pre ei; şi-i va căuta, şi nu-i va afla. Şi va grăi: „Mêrge-voiu şi mă voiu întoarce cătră bărbatul mieu cel mai den mainte, căci mai bun îmi era atuncea decît acum."

8. Şi ea nu conoscu că eu am dat ei grîul şi vinul şi undelemnu şi argint am înmulţit ei; şi ea de argint şi de aur au făcut Vaálii.

9. Pentru acêea, mă voiu întoarce şi voiu căra grîul mieu la vrêmea lui şi vinul mieu la timpul lui şi voiu lua hainele mêle şi zăveastele mêle, ca să nu acopere ruşinea ei.

10. Şi acum voiu descoperi necurăţiia ei înaintea ibovnicilor ei şi nimeni nu va scoate pre ea den mîna mea.

11. Şi voiu întoarce toate veseliile ei, praznicele ei şi lunile noao ale ei şi sîmbetele şi toate zborurile ei.

12. Şi voiu stinge viia ei şi smochinii ei, cîte au zis: „Năimirile mêle acêstea sînt, carele au dat mie ibovnicii miei." Şi voiu pune pre iale spre mărturie şi vor mînca de tot pre iale hiarăle ţarinii şi pasările ceriului şi tîrîtoarele pămîntului.

13. Şi voiu izbîndi asupra ei zilele Vaalímilor, întru carele au jîrtvuit lor, şi punea prejur ea cerceii ei şi lefturile ei şi mergea denapoia ibovnicilor ei, şi pre mine au uitat, zice Domnul.

14. Pentru acêea, iată, eu rătăcesc pre ea şi voiu aduce pre ea la pustiire şi voiu grăi după inima ei.

15. Şi voiu da ei cîştigările ei de acoló şi valea Ahór, ca să deşchiză înţelêgerea ei, şi să va smeri acoló după zilele prunciei ei şi după zilele suirii ei den pământul Eghípetului.

16. Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul, mă va chema „Bărbatul mieu" şi nu mă va mai chema încă „Vaalím".

17. Şi voiu scoate numele Vaalímilor den rostul ei, şi nu vor mai pomeni încă numele lor.

18. Şi voiu pune lor făgăduinţă întru acêea zi cu hiarăle ţarinei şi cu pasările ceriului şi cu tîrîtoarele pământului. Şi arcul şi sabiia şi războiul voiu surpa de la pământ şi voiu lăcui pre nădêjde. Şi voiu logodi pre tine mie în veac,

19. Şi te voiu logodi pre tine mie cu direptate şi cu judecată şi cu milă şi cu îndurări.

20. Şi te voiu logodi mie cu credinţă, şi vei cunoaşte pre Domnul.

21. Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul, asculta-voiu ceriului, şi ceriul va asculta pământului.

22. Şi pământul va asculta grîului şi vinul şi untdelemnul, şi acêstea vor asculta lui Iesraél.

23. Şi voiu sămăna pre ea mie pre pământ şi voiu milui pre Cea Nemiluită şi voiu grăi Nenărodului mieu: „Nărodul mieu eşti tu", şi el va grăi: „Domnul Dumnezăul mieu eşti tu." /

Ms. 45, p. 688

cîte mi să cuvin."

6. Pentru acea, iată, eu astup calea ei cu cursă şi voi zidi căile ei, şi cărarea ei nu o va afla.

7. Şi va goni pre ibomnicii ei, şi nu-i va ajunge pre ei; şi va cerca pre ei, şi nu-i va afla ⌊pre ei⌋. Şi va grăi: „Mêrge-voi şi mă voi înturna cătră bărbatul mieu cel de mai nainte, căci mai bun mie era atuncea decît acum."

8. Şi ea nu cunoscu că eu am dat ei grîul şi vinul şi untdălemnul şi argint am înmulţit ei; şi ea de argint şi de aur au făcut ii Vaal.

9. Pentru acêea, mă voi întoarce şi voi căra grîul la vrêmea[8] lui şi vinul mieu la timpul[9] lui şi voi lua hainele mêle şi prostirile mêle, ca să nu acopere ruşinea ei.

10. Şi acum voi dăscoperi necurăţiia[10] ei înaintea ibomnicilor ei şi nimini nu va scoate pre ea dentru mîna mea.

11. Şi voi înturna toate veseliile ei, praznicile ei şi lunile cêle noao ale ei şi sîmbetile şi toate nedêiele ei.

12. Şi voi stinge viia ei şi zmochinii ei, cîte au dzis: „Năimirile mêle acêstea sînt, carele au dat ibomnicii miei." Şi voi pune pre iale spre mărturie şi vor mînca de tot pre iale jiganiile ţarenii şi ⌊pa- *[688/2]* sările ceriului şi tîrîitoarele pămîntului⌋.

13. Şi voi izbîndi prestă ea dzilele alor Vaalim, întru carele au jirtvuit lor, şi punea pregiur ea cerceii ei şi lefturile ei şi mergea denapoia ibovnicilor ei[11] şi pre mine m-au uitat, dzice Domnul.

14. Pentru acêea, iată, eu rătăcesc pre ea şi voi aduce pre ea la pustiiu şi voi grăi după inima ei.

15. Şi voi da ei cîştigările ei de acoló şi valea Ahor, ca să dăşchiză înţelêgerea ei, şi să va smeri acoló după dzilele brudiérii ei şi după dzilele suirei den pămîntul Eghíptului.

16. Şi va fi întru dzua acêea, dzice Domnul, mă va chema „Bărbatul mieu" şi nu mă va mai chema încă „Vaalim".

17. Şi voi scoate numerile[12] a Vaalimilor den rostul ei şi nu vor mai pomeni nu încă numerile[13] lor.

18. Şi voi pune lor făgăduinţă întru dzua acêea cu fiarăle ţarenii şi cu pasările ceriului şi ⌊cu⌋ tîrîitoarele pămîntului. Şi arcul şi sabiia voi surpa de la pămînt şi voi lăcui[14] pre nădêjde. [19.] Şi voi arvoni pre tine mie în vac,

19. Şi te voi arvoni pre tine mie cu dreptate şi cu judecată şi cu milă şi cu îndurări.

20. Şi te voi arvoni pre tine mie cu credinţă, şi vei cunoaşte pre Domnul.

21. Şi va fi întru dzua acêea, dzice Domnul, audzi-voi ceriului, şi ceriul va audzi pămîntului.

22. Şi pămîntul va audzi grîului şi vinului şi untdălemnului, şi acêstea vor audzi lui Iezráel.

23. Şi voi sămăna pre ea mie preste pămînt [15]şi voi milui pre Cea Nemiluită şi voi grăi: „Nenărodul mieu eşti tu", şi el va grăi: „Domnul Dumnedzău mieu eşti tu."

Ms. 4389, p. 836-837

cîte mi se cuvin."

6. Pentr-acêea, iată, eu voiu închide calea ei cu mărăcini şi răspîntiile ei le voiu îngrădi, şi nu va afla cărările ei.

7. Şi va alerga după ibomnicii ei, şi nu-i va ajunge; şi-i va căuta, şi nu-i va afla. Şi va zice: „Să mă duc şi mă întorc la bărbatul mieu cel dentîi, că mai bine-mi era atunci decît acuma."[10]

8. Şi n-au ştiut aceasta că eu am dat ei grîu şi vin şi undelemn şi am înmulţit argintul ei şi aurul care l-au făcut lui Vaal.

9. Drept acêea, mă voiu întoarce şi voiu lua grîul mieu în vrêmea sa şi vinul mieu la vrêmea lui şi voiu lua lîna mea şi hainele mêle cu care-şi acopere ruşinea ei.

10. Şi acum voiu dăzgoli necurăţiia ei înaintea ibomnicilor ei şi nimini nu o va scoate den mîna mea.

11. Şi voiu întoarce toate veseliile ei şi sărbătorile ei şi înnoirea lunilor ei şi sîmbetele ei şi toate zilele ei cêle mari.

12. Şi viile ei le voiu pîrde şi zmochinii ei, pentru care au zis: „A mea plată sînt acêstea, care mi-o au dat ibomnicii miei." Şi o voiu pune întru mărturie şi o vor mînca fierile cîmpului şi pasările ceriului şi jigăniile pămîntului.[11]

13. Şi voiu izbîndi asupra ei zilele *[837/1]* lui Vaal, cărora le-au căzut jărtve, şi se-au împodobit cu cerceii ei şi cu lefturile ei şi se-au dus după ibomnicii ei, iar pre mine m-au uitat, zice Domnul.

14. Pentr-acêea, iată, eu voiu rătăci şi o voiu duce în pustie şi voiu grăi în inima ei.

15. Şi voiu da ei dentr-acel loc cîştigul ei şi valea[12] Ahor, spre dăşchidirea gîndului ei, şi se va umili acoló după zile tinerêţelor ei şi după zile scoaterii ei den ţara Eghipetului.

16. Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul, îmi va zice: „Bărbatul mieu", iar nu-mi va mai zice „Vaále".

17. Şi voiu lepăda numele Vaalimilor den gura ei şi de-acii nu se va mai pomeni numele lor.

18. Şi într-acêea zi voiu pune făgăduinţă cu dînşii, cu fierile cîmpului şi cu pasările ceriului şi cu jigăniile pămîntului. Şi voiu frînge arcul şi sabiia şi războiul de pre pămînt şi le voiu sălăşlui cu nădêjde.[13] [19.] Şi te voiu logodi mie în veac,

19. Şi te voiu lua mie întru direptate şi în judecăţi şi în milă şi întru îndurări.

20. Şi te voiu lua mie întru credinţă, şi vei şti că eu sînt Domnul.

21. Şi va fi în zioa acêea, te voiu asculta, zice Domnul, asculta-voiu ceriurile, iar iale vor asculta pre pămînt.

22. Iar pămîntul va asculta pre grîu şi pre vin şi pre undelemn, iar acêstea vor asculta pre Iezrail.

23. Şi le voiu sămăna mie întru pămînt şi voiu milui pre Nemiluita [24.] [14]şi voiu zice Nenărodului mieu: „Voi sînteţi nărodul mieu", iar el va zice: „Tu eşti Dumnezeul mieu."

Versiunea modernă

cele ce mi se cuvin."

6. De aceea, iată, voi astupa calea ei cu ghimpi şi căile ei le voi zidi, iar cărarea ei nu şi-o va mai găsi.

7. Şi va alerga după iubiţii ei, dar nu îi va mai ajunge; îi va căuta, dar nu îi va mai găsi. Şi va spune: „Voi porni şi mă voi întoarce la primul meu bărbat, căci îmi era mai bine atunci decît acum."

8. Şi ea nu a ştiut că eu am fost acela care i-am dat ei grîul, vinul şi untdelemnul şi argintul i l-am înmulţit; iar ea din argint şi din aur a făcut Baalii.

9. De aceea, mă voi întoarce şi îmi voi lua înapoi grîul la vremea lui şi îmi voi lua înapoi hainele şi vălurile de in, aşa încît ea să nu îşi mai poată acoperi ruşinea.

10. Iar acum îi voi dezvălui necurăţenia în faţa iubiţilor ei şi nimeni nu o va mai scoate din mîna mea.

11. Voi îndepărta acum toate plăcerile ei, sărbătorile ei, petrecerile ei de lună nouă, sîmbetele şi toate întrunirile ei.

12. Voi nimici via şi smochinii ei, despre care spunea: „Acestea sînt răsplăţile mele, pe care mi le-au dăruit iubiţii mei." Le voi lua drept mărturii şi le vor înfuleca fiarele cîmpului şi păsările cerului şi tîrîtoarele pămîntului.

13. Şi mă voi răzbuna pe ea din pricina zilelor Baalilor, cărora ea le aducea jertfe, se împodobea cu cerceii şi cu salbele ei şi mergea în urma iubiţilor ei, iar pe mine mă uitase, zice Domnul.

14. De aceea, iată, o voi face să se rătăcească, o voi conduce în pustiu şi voi vorbi către inima sa.

15. Şi de acolo îi voi da proprietăţile ei şi valea Ahor, ca să i se deschidă înţelegerea, şi va fi umilită acolo ca în zilele tinereţii sale şi ca în zilele ieşirii sale din ţara Egiptului.

16. Şi va fi aşa în ziua aceea, zice Domnul, ea mă va numi „Bărbatul meu" şi nu mă va mai numi „Baalim".

17. Şi voi îndepărta numele Baalimilor din gura ei, şi numele lor nu vor mai fi pomenite.

18. Şi voi încheia în ziua aceea pentru ea un legământ cu fiarele pământului, cu păsările cerului şi cu tîrîtoarele pământului. Voi rupe de pe faţa pământului arcul şi sabia şi războiul şi voi face ca tu să trăieşti cu speranţă. Te voi logodi cu mine pentru totdeauna,

19. Te voi logodi cu mine cu dreptate, cu judecată, cu milostivire şi cu compasiune.

20. Te voi logodi cu mine cu credinţă, şi atunci îl vei cunoaşte pe Domnul.

21. Şi va fi aşa în ziua aceea, zice Domnul, voi pleca urechea la cer, iar cerul va pleca urechea la pământ.

22. Şi pământul va pleca urechea la grîu, la vin şi la untdelemn, iar acestea vor pleca urechea la Iezrael.

23. Şi o voi semăna pentru mine pe pământ şi mă voi îndura de „Cea lipsită de milă" şi „Celui care nu este poporul meu" îi voi spune „Tu eşti poporul meu", şi el va spune: „Tu eşti Domnul Dumnezeul meu."

Biblia 1688, p. 584, col. 2

Cap 3

1. Şi zise Domnul cătră mine: „Încă pasă şi iubêşte muiêre ce iubêşte rêle şi preacurvă, în ce chip iubêşte Dumnezău pre fiii lui Israíl, şi ei caută cătră dumnezei streini şi iubescu frămîntătură cu stafide."

2. Şi am năimit mie cu 15 arginţi şi un gomor de orzu şi un nevel de vin.

3. Şi ziş cătră ea: „Zile multe vei şădea asupră-mi, şi să nu curveşti, nici să te afli cu alt bărbat, şi eu sînt asupra ta."

4. Căci zile multe vor şădea fiii lui Israíl, nefiindu împărat, nici fiind boiêrin, nici fiind jîrtvă, nici fiind jîrtăvnic, nici preoţíi, nici arătători.

5. Şi după aceasta, întoarce-se-vor fiii lui Israíl şi vor cerca pre Domnul Dumnezăul lor şi pre David, împăratul lor; şi să vor ciudi spre Domnul şi spre bunătăţile lui la zilele cêle de apoi.

Cap 4

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului, fiii lui Israíl, că iaste judecată Domnului cătră cei ce lăcuiesc pămîntul, pentru căci nu iaste adevăr, nici milă, nici cunoaşterea lui Dumnezeu pre pămîntu.

2. Blestem şi minciună, ucidere şi furtişagu şi preacurvie s-au răvărsat pre pămînt, şi sîngiuri preste sîngiuri să amêstecă.

3. Pentru acêea, plînge-va pămîntul şi să va împuţina cu toţi ceia ce lăcuiesc pre el, cu fiarăle ţarinii şi cu tîrîtoarele pămîntului şi împreună cu pasările ceriului, şi peştii mării să vor sfîrşi.

4. Pentru ca nimeni nici să judece, nici să mustre nimenea; iară norodul mieu — ca un preotu pricit.

5. Şi va slăbi zile, va slăbi şi prorocul împreună cu el, noaptea, şi asămănat-am pre maica ta.

6. Asămănă-se norodul mieu ca cîndu n-ar avea minte. Căci conoştinţa ai lepădat tu, lepăda-te-voiu şi eu, ca să nu preoţeşti mie; şi ai uitat lêgea Dumnezeului tău, uita-voiu pre fiii tăi şi eu.

7. După mulţimea lor, aşa au greşit mie; mărirea lor spre necinste o voiu pune.

8. Păcatele norodului mieu vor mînca şi întru strîmbătăţile lor vor lua alţii sufletele lor.

9. Şi va fi în ce chip norodul, aşa şi preotul; şi voiu izbîndi asupra lor căile lor, şi sfaturile lui voiu răsplăti lui.

10. Şi vor mînca, şi nu să vor sătura, curvit-au, şi nu să vor îndirepta, pentru căci pre Domnul au părăsit a-l păzirea.

11. Curvie şi vin şi îmbătare au priimit inima norodului mieu.

12. Cu sêmne întreba şi întru toiêgele lui vestiia lui, căci cu duhul curviei să rătăciră şi au curvit de la Dumnezeul lor.

13. Preste vîrfurile munţilor jîrtvuia şi preste dealuri junghiia, dedesuptul stejariului şi plopului şi copaciului ce umbriia, căci bunu e acoperemîntul. //

Ms. 45, p. 688-689

Cap 3

1. Şi dzise Domnul cătră mine: „Încă pasă şi iubêşte muiêre ce iubêşte rêle şi preacurvă, în ce chip iubêşte Dumnedzău pre fiii lui Israil, şi ei caută cătră dumnedzăi streini şi iubesc frămîntături cu stafide."

2. Şi am năimit mie cu 15 arginţi şi gomor de orzu şi nével de vin.

3. Şi dziş cătră ea: „Dzile multe vei şedea ⌊asuprâ-mi⌋, şi să nu curveşti, nici să te afli[16] la bărbat ⌊altul⌋, şi eu *[689/1]* asupra ta."

4. Pentru că dzile multe vor şedea fiii lui Israil, nefiind împărat, nici fiind boiêrin, nici fiind jirtvă, nici fiind jirtăvnic, nici preoţie, nici arătători.

5. Şi după aceasta înturna-să-vor fiii lui Israil şi vor cerca pre Domnul Dumnedzăul lor şi pre David, împăratul lor; şi să vor întrista preste Domnul şi preste bunătăţile lui la cêle de apoi dzile.[17]

Cap 4

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului, fiii lui Israil, căci judeţ — Domnului cătră ceia ce lăcuiesc pămîntul, pentru căci nu iaste adevăr, nici milă, nici cunoaştirea lui Dumnedzău pre pămînt.

2. Blastăm şi minciună, ucidere şi furtişag şi preacurvie s-au răvărsat preste pămînt, şi sîngiuri preste sîngiuri amestecă-să.

3. Pentru acêea, plînge-va pămîntul şi să va împuţina cu toţi ceia ce lăcuiesc pre el, cu fiarăle ţarenii şi cu tîrîitoarele pămîntului şi împreună cu pasările ceriului, şi peştii mării să vor sfîrşi.

4. Pentru ca nime nici să judece, nici să mustre nime; şi nărodul mieu — ca un preot pricit.

5. Şi va lîngezi[18] dzile, va slăbi şi prorocul împreună cu el, noaptea asămănat-am pre maica ta.

6. Asămănă-să nărodul mieu ca cînd nu are avea minte. Căci cunoştinţa ai lepădat tu, lepăda-te-voi şi eu, ca să nu preuţeşti mie; şi ai uitat lêgea Dumnedzăului tău, uita-voi fiii tăi şi eu.

7. După mulţimea lor, aşa au greşit mie; mărirea lor spre necinste pune-o-voi.

8. Păcatele nărodului mieu vor mînca şi întru strîmbătăţile lor lua-vor ⌊alţii⌋ sufletile lor.

9. [19]Şi va fi în ce chip nărodul, aşa şi preutul; şi vor izbîndi pre ei căile lor, şi[20] sfaturile lor[21] voi răsplăti lui.

10. Şi vor mînca, şi nu să vor sătura, curvit-au şi nu să vor îndrepta, pentru căci pre Domnul au părăsit a-l păzirea.

11. Curvie şi vin şi îmbătare priimit-au inima nărodului mieu.

12. Cu sêmne întreba şi cu toiêgile lui vestuia lui, căci cu duhul curviei rătăciră şi au curvit de la Dumnedzăul lor.

13. Preste vîrfurile munţilor jirtvuia şi preste *[689/2]* dealuri junghia, dedesuptul ştejariului şi plopului şi copaciului ce umbriia, căci bunu-i acoperemîntul.

Ms. 4389, p. 837

Cap 3

1. Şi zise Domnul cătră mine: „Încă mai pasă şi îndrăgêşte pre muiêrea cea iubeaţă şi curvă, precum iubêşte Domnul pre feciorii lui Israil, iar ei caută la alţi dumnezei streini şi iubesc scovărzile şi plăcintele."[15]

2. Şi-mi năimiiu 15 arginţi şi 12 obroace de orz şi 75 de vêdre de vin.

3. Şi ziş cătră dînsa: „Multe zile să mă aştepţi, şi să nu curveşti, nici să iêi bărbat, că şi eu te voiu aştepta."[16]

4. Că multe zile vor să şază feciorii lui Israil fără de împărat şi fără de căpetenie şi fără de jîrtvă şi fără de altariu şi fără de efud[17] şi fără de mărturisire.

5. [18]Iar după acêstea se vor întoarce feciorii lui Israil şi vor cerca pre Domnul Dumnezeul lor şi pre David, împăratul lor; şi în zilele cêle de apoi se vor ciudi[19] pentru Domnul şi pentru bunătatea lui.

Cap 4

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului, feciorii lui Israil, că iaste *[837/2]* judecata Domnului cu lăcuitorii pămîntului, pentru că nu iaste adeverinţă şi nu iaste milă şi nu iaste ştiinţa lui Dumnezeu pre pămînt.[20]

2. Blestemul şi minciuna şi uciderea şi curviia se-au răsfirat preste tot pămîntul, şi sînge cu sînge amêstecă.

3. Pentr-acêea, se va întrista pămîntul şi se va împuţina cu toate cîte lăcuiesc pre dînsul, cu fierile cîmpurilor şi cu jigădinile pămîntului şi cu pasările ceriului, şi peştii mării se vor împuţina.

4. Drept acêea nimeni nu se va mai prici[21], nici nu se va mai mustra nimeni, că nărodul tău iaste ca ceia ce grăiesc în poncişul preotului.

5. Şi vei slăbi astăzi, şi va slăbi aşijderea şi prorocul cu tine, noaptea am făcut pre mumă-ta să tacă.[22]

6. Închipuitu-se-au nărodul mieu ca cînd n-ară avea pricêpere. Că tu ai lepădat ştiinţa, ce te voiu lepăda şi eu pre tine de-a mai fi mie preut; că ai uitat lêgea Dumnezeului tău, şi voiu uita şi eu pre feciorii tăi.

7. Că precum sînt de mulţi, aşa au greşit mie; slava lor o voiu schimba în ocară.

8. Păcatele nărodului mieu vor mînca şi întru nedireptăţile lor vor lua alţii sufletele lor.

9. Şi va fi, precum va fi nărodul, aşa va fi şi preotul; şi voiu izbîndi asupra lui calea lui, şi cugetele lui i le voiu plăti.

10. Şi vor mînca, şi nu se vor sătura, şi au curvit, şi nu se vor îndirepta, pentru că au părăsit pre Domnul de a-l păzi.[23]

11. Curviia şi vinul şi beţiia au luat inima lor.

12. Nărodul mieu au întrebat pre lemnul lui şi toiagul i-au spus, că duhul curviei i-au înşălat şi au curvit de cătră Dumnezeul lor.

13. În vîrfurile munţilor făcea jărtve şi dăsupra dealurilor punea tămîie, supt stăjar rămuros şi supt plop, cărora le era umbra bună.

Versiunea modernă

Capitolul al 3-lea

1. Şi Domnul mi-a spus: „Du-te încă o dată şi iubeşte o femeie desfrînată, care iubeşte lucrurile rele, la fel cum Dumnezeu iubeşte pe fiii lui Israel, iar ei privesc spre dumnezei străini şi iubesc prăjitură cu stafide."

2. Şi am închiriat-o pentru mine cu cincispezece monede de argint şi un gomor de orz şi un nevel de vin.

3. Şi am zis către ea: „Vei sta multe zile în preajma mea, dar să nu te desfrînezi, să nu te duci cu alt bărbat, iar eu voi fi lîngă tine."

4. Căci fiii lui Israel vor sta acolo multe zile la rînd, şi nu vor avea nici un rege, nici o căpetenie, nici o jertfă, nici un altar, nici o preoţie, nici un terafim.

5. Şi, după aceea, fiii lui Israel se vor întoarce şi vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor şi pe David, regele lor; şi se vor minuna de Domnul şi de bunele sale daruri la sfîrşitul zilelor.

Capitolul al 4-lea

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului, fii ai lui Israel, căci Domnul ridică o învinuire împotriva celor care locuiesc pămîntul, căci nu mai există nici adevăr, nici îndurare, nici recunoaştere a lui Dumnezeu pe pămînt.

2. Blestem şi minciună, crimă, hoţie şi desfrîu s-au revărsat peste ţară, şi sîngele se amestecă cu sînge.

3. De aceea, ţara va plînge şi se va micşora cu toţi cei ce locuiesc în ea, cu fiarele cîmpului şi cu tîrîtoarele pămîntului, împreună cu păsările cerului, şi peştii mării vor dispărea.

4. Astfel ca nimeni să nu cheme la judecată pe cineva şi nici să nu învinuiască pe cineva; iar poporul meu este ca un preot condamnat.

5. Şi el va slăbi zi de zi, iar prorocul va slăbi împreună cu el; cu noaptea am asemănat-o pe mama ta.

6. Poporul meu s-a făcut asemenea celui care nu are înţelegere. Deoarece ai aruncat recunoaşterea [mea], te voi arunca şi eu, aşa încît să nu îmi mai fii preot. Şi la fel cum tu ai uitat legea Dumnezeului tău, voi uita şi eu pe fiii tăi.

7. Potrivit cu mulţimea lor, aşa au păcătuit împotriva mea; slava lor o voi preschimba în ruşine.

8. Ei vor mînca păcatele poporului meu şi datorită nedreptăţilor lor alţii le vor lua sufletele.

9. Şi după cum va fi poporul, aşa va fi şi preotul; mă voi răzbuna pe ei pentru căile lor, şi gîndurile lui le voi răsplăti.

10. Vor mînca, dar nu se vor sătura, s-au desfrînat, şi nu le va prii, deoarece au încetat să ţină seama de Domnul.

11. Inima poporului meu a primit desfrîu, vin şi băuturi tari.

12. Ei puneau întrebări prin simboluri şi dădeau răspunsuri prin toiegele lor, căci datorită unui duh al desfrîului s-au rătăcit şi, desfrînîndu-se, s-au depărtat de Dumnezeul lor.

13. Ei aduceau jertfe pe vîrfurile munţilor şi le înjunghiau pe coline, sub vreun stejar, vreun plop sau vreun copac umbros, căci acoperişul este plăcut.

Biblia 1688, p. 585, col. 1

14. Pentru acêea curvi-vor fêtele voastre şi nurorile voastre vor preacurvi.

15. Şi nu voiu socoti asupra fêtelor voastre cînd vor curvi şi spre nurorile voastre cînd vor preacurvi, căci ei cu curve să frămînta şi cu cei săvîrşiţi jîrtvuia. Şi norodul, pricepînd, să îngurluia cu curva.

16. Şi tu, Israíle, nu fii neştiut, şi, Iúdo, nu întraţi la Galgála şi nu vă suiţi la casa strîmbătăţii şi nu juraţi pre Domnul cel viu.

17. Căci ca junicea ce strêche au strechiat Israíl; acum va paşte pre ei Domnul ca pre miel la lărgime.

18. Părtaşul idolilor lui Efraim îşi puse lui piêdeci.

19. Alêse pre hananei, curvind au curvit, iubit-au necinstea de înhierbîntarea ei.

20. Volbura vîntului tu eşti în árepile ei şi să vor ruşina dentru jîrtvele lor.

Cap 5

1. Auziţi acêstea, preoţii, şi luaţi aminte, casa lui Israíl, şi, casa împăratului, băgaţi în urechi, pentru căci cătră voi iaste judecata, pentru căci laţu v-aţi făcut piscului şi ca o mreajă întinsă preste Itavirion,

2. Căci ceia ce vînează vînatul au întinsu. Şi eu sînt cercetătoriul vostru.

3. Eu conoscuiu pre Efraim, şi Israíl nu s-au depărtat de la mine, pentru căci acum curvi Efraím, să pîngări Israíl.

4. Şi n-au pus sfaturile lor ca să să întoarcă cătră Dumnezăul lor, căci duhu de curvie întru dînşii iaste, şi pre Domnul nu l-au cunoscut.

5. Şi să va smeri semeţiia lui Israíl la faţa lui, şi Israíl şi Efraim vor slăbi întru strîmbătăţile lor şi va slăbi Iúda cu dînşii.

6. Cu oile şi cu viţeii vor mêrge ca să caute pre Domnul, şi nu-l vor afla pre el. S-au abătut de la ei,

7. Căci pre Domnul au părăsit, căci fii striini să născură lor; şi acum vor mînca de tot pre ei păliciunea şi pre sorţii lor.

8. Trîmbiţaţi cu trîmbiţă preste munţi, răsunaţi preste cêle înalte; mărturisiţi în casa strîmbătăţii, de care s-au întristat Veniamin.

9. Efraim spre stingere să făcu în zilele mustrării. Întru fêliurile lui Israíl arătat-am credincioase.

10. Făcutu-s-au boiêrii Iúdii ca cei ce mută hotară; preste ei voiu vărsa ca apa pornirea mea.

11. Asupri Efraim pre pizmaşul lui, călcă judecata, căci au început a mêrge denapoia celor deşarte.

12. Şi eu — ca o turburare lui Efraim şi ca un boldu casii Iúdii.

13. Şi văzu Efraim boala lui şi Iúda durêrea lui, şi mêrse Efraim cătră asiriêni şi trimise soli cătră împăratul Iarím; şi el n-au putut mîntui, şi nu va potoli durêrea dentru voi. Pentru că s-au făcut Efraim ca o porumbiţă fără de minte, neavînd inimă: pre Eghípetu chema şi la asiriêni mergea.

14. Pentru căci eu sînt ca un panthír lui Efraim şi ca un leu întru Iúda; şi eu voiu apuca şi voiu mêr- /

Ms. 45, p. 689-690

14. Pentru acêea curvi-vor fêtele voastre şi nurorile voastre vor preacurvi.

15. Şi nu voi socoti preste fêtele voastre cînd vor curvi şi preste nurorile voastre cînd vor preacurvi, căci ei cu curve să frămînta şi cu cei săvîrşiţi jirtvuia. Şi nărodul, pricepîndu-să, să îngîrluia cu curva.

16. Şi tu, Israil, nu ne ştim, şi, Iúda, nu întraţi la Galgála şi nu vă suiţi la casa strîmbătăţii şi nu juraţi pre viul Domnu.

17. Căci ca junca strechind streché Israil; acum va paşte pre ei Domnul ca mielul întru lărgime.

18. Părtaş chipurilor, Efraim puse şie piêdeci.

19. Alêse pre hananei, curvind au curvit, iubit-au necinstea den astuparea ei.

20. Volbura a vîntului tu eşti întru áripile ei şi să vor ruşina dentru jirtvele lor.

Cap 5

1. Auziţi acêstea, preuţii, şi luaţi aminte, casa lui Israil, şi, casa împăratului, băgaţi în urechi, pentru căci către voi iaste judeţul, pentru căci laţ v-aţi făcut pisculuı şi ca o mreaje întinsă preste Itavírion,

2. Căci ceia ce vînează vînatul au întinsu. Şi eu — certătoriul vostru.

3. Eu cunoscuiu pre Efraim, şi Israil nu s-au depărtat de la mine, pentru căci acum curvi Efraim, pîngări-să Israil.

4. ⌊Şi⌋ n-au dat sfaturile lor ca să să întoarcă către Dumnedzăul lor, căci duh de curvie întru înşii iaste, şi pre Domnul nu l-au cunoscut.

5. Şi să va smeri semeţiia lui Israil la faţa lui, şi Israil şi Efraim slăbi-vor întru strîmbătăţile lor şi va slăbi Iúda cu înşii.

6. Cu oile şi cu viţăii vor mêrge ca să cêrce pre Domnul, şi nu-l vor afla pre el. Abătu-să de la ei.

7. Căci pre Domnul au părăsit, căci fii striini să născură lor; şi acum va mînca pre ei de tot cărăbuşii şi sorţii lor.

8. Trîmbiţaţi cu trîmbiţă preste munţi[22], răsunaţi preste cêle înalte; mărturisiţi întru casa strîmbătăţii, ⌊cariia⌋ s-au întristat Veniamin.

9. Efraim spre stingere s-au făcut întru dzilele mustrării. *[690/1]* Întru fêliurile[23] Israil am arătat credincioase.

10. Făcutu-s-au boiêrii Iúdei ca cei ce mută hotară; prestă ei voi vărsa ca apa pornirea mea.

11. Asupri Efraim pre pizmaşul lui, călcă judeţul, căci au început a mêrge denapoia celor dăşarte.

12. Şi eu — ca turburarea lui Efraim şi ca un bold casei Iúda.

13. Şi văzu Efraim boala lui şi Iúda durêrea lui, şi mêrse Efraim către assiriêni şi trimise ⌊soli⌋ către împăratul Iarim; şi el nu au putut izbăvi, şi nu va potoli dentru voi durêre. ⌊Pentru căci s-au făcut Efraim ca o porîmbiţă fără de minte, neavînd inimă; Éghiptul chema şi la assiriêni mergea.⌋

14. Pentru căci eu sînt ca un panthir lui Efraim şi ca un leu întru Iúda; şi eu voi apuca şi voi mêr-

Ms. 4389, p. 837-838

14. [13.] Pentr-acêea vor curvi fêtele voastre şi logodnicele[24] voastre vor fi dîndu-se altora.

15. [14.] Nu voiu căuta[25] asupra fêtelor voastre cînd vor curvi şi asupra logodnicelor[26] voastre cînd se vor da altora, că şi ei cu curve se-au încălzit şi cu cei ce era cu ale lor muieri făcea jîrtve. Şi nărodul, nepricepînd, se îngîrluia cu curva.

16. [15.] Iar tu, Israile, să nu cumva să nu înţelegi, şi tu, Iudo, să nu mergi în Galgal şi să nu întraţi în casa strîmbătăţii, nici să nu vă juraţi pre Domnul în minciuni.

17. [16.] Că, ca cum strêchie junicea de strêchie, aşa se-au înfierbîntat Israil; acum îi va paşte Domnul ca pre nişte viţei, în loc larg.

18. [17.] Părtaşul idolilor, Efraim şi-au pus zmintêle.

19. [18.] Îndrăgit-au pre Hananéia, curvind au curvit, iubit-au necurăţiia dentre mejdinele[27] lui.

20. [19.] Întoarcerea *[838/1]* duhului de-l va învălui în áripile sale şi se vor ruşina de jîrtvele lor.

Cap 5

1. Ascultaţi aceasta, preoţilor, şi luaţi aminte, casa lui Israil, şi, casele împăraţilor, băgaţi seama, că către voi iaste judecata, că aţi fost cursă străjii şi mreajă[28] întinsă asupra Thavorului,[29]

2. Că cei ce vinează întind cursele; iar eu sînt cercetător acelora tuturor

3. Eu ştiu pre Efraim, şi Israil nu se-au ascuns de mine, că acum au curvit Efrem şi se-au pîngărit Israil.

4. N-au pus gîndurile lor să se întoarcă către Domnul Dumnezeul său, căci că iaste duhul curviei într-înşii, şi pre Domnul nu-l vor cunoaşte.[30]

5. Şi se va smeri ocara lui Israil în faţa lui, şi Israil şi Efraim au slăbit întru nedireptăţile lor şi au slăbit şi Iuda cu dînşii.

6. Întru oile sale şi întru viţeii săi vor mêrge să cêrce pre Domnul, şi nu-l vor afla. Că se-au dat în laturi de la dînşii

7. Şi au păgînit în Domnul, şi au născut feciori lor de alt neam; ce acum îi vor mînca[31] denpreună cu moştenirile lor.

8. Trîmbiţaţi, trîmbiţaţi în dealuri, răsunaţi întru cêle nalte; mărturisiţi în casa strîmbătăţii, spămîntatu-se-au Veniamin.[32]

9. Efrem au fost întru piericiune în zioa mustrării; şi în seminţiile lui Israil am arătat credinţa.

10. Fură căpeteniile lui Israil ca ceia ce mută hotarăle; şi voiu vărsa asupra lor mîniia mea ca apa.

11. Şi au biruit Efraim pre vrăjmaşul său, călcat-au judecata, că au început a umbla pre urma celor dăşarte.

12. Iar ca o răscoală lui Efraim şi ca un un bold casei Iúdei.

13. Şi ştie Efraim boala sa şi Iuda[33] durêrea sa, şi au mers Efraim la asiriêni şi au trimis soli la împăratul Iarívul. Şi acela n-au putut să vă mîntuiască, nici nu se va sfirşi dentru voi durêrea.[34]

14. Pentru că eu sînt ca panthirul[35] lui Efraim şi ca leul casei Iudei; şi eu voiu jăfui şi mă voiu duce,

Versiunea modernă

14. De aceea, fiicele voastre se vor desfrîna, iar nurorile voastre vor săvîrşi adulter.

15. Şi nu le voi vizita pe fiicele voastre cînd se vor desfrîna, nici pe nurorile voastre cînd vor săvîrşi adulter, căci şi aceştia s-au încurcat cu prostituate şi au oferit jertfe împreună cu persoane pîngărite. Iar poporul, înţelegînd acestea, s-a amestecat cu tîrfa.

16. Dar tu, Israel, să nu fii ignorant, iar tu, Iuda, să nu vă urcaţi la casa nedreptăţii şi să nu juraţi pe Domnul cel viu.

17. Ca o juncă ieşită din fire, aşa şi Israel şi-a ieşit din fire. Acum Domnul îi va duce la păscut ca pe un miel la lărgime.

18. Părtaş al idolilor, Efraim şi-a pus singur piedici.

19. I-a ales pe canaaniţi, s-au lăsat pe seama desfrîului, au iubit ruşinea care vine din trufia lor.

20. Tu eşti o suflare de vînt în aripile ei, iar ei se vor ruşina de altarele lor.

Capitolul al 5-lea

1. Ascultaţi aceste [lucruri], voi, preoţilor, şi luaţi aminte, voi, cei din casa lui Israel, şi băgaţi de seamă, voi, cei din casa regelui, pentru că împotriva voastră se îndreaptă judecata, căci asemenea unei curse v-aţi făcut pentru turnul de pază şi ca o plasă aruncată peste Tabor,

2. Pe care cei ce urmăresc vînatul au întins-o. Eu sînt, însă, educatorul vostru.

3. L-am cunoscut pe Efraim, iar Israel nu s-a îndepărtat de mine, căci acum Efraim a căzut în desfrîu, iar Israel s-a pîngărit.

4. Ei nu şi-au pus în gînd să se întoarcă spre Dumnezeul lor, căci într-înşii se află un duh al desfrîului, iar pe Domnul nu l-au cunoscut.

5. Trufia lui Israel va fi umilită în prezenţa lui, iar Israel şi Efraim vor slăbi datorită nedreptăţilor lor şi Iuda va slăbi şi el alături de ei.

6. Cu oile şi cu viţeii vor pleca să îl caute pe Domnul, dar nu îl vor găsi. Căci el s-a îndepărtat de ei,

7. Deoarece l-au părăsit pe Domnul, pentru că li s-au născut fii străini. Mucegaiul îi va devora acum pe ei şi parcelele lor.

8. Sunaţi din trîmbiţe peste munţi, răsunaţi pe deasupra înălţimilor; daţi de veste în casa nedreptăţii, de care s-a înspăimîntat Beniamin.

9. Efraim a decăzut în zilele reproşului. În neamurile lui Israel am arătat lucruri adevărate.

10. Căpeteniile din Iuda au devenit ca aceia care mută hotarele. Asupra acestora voi revărsa furia mea ca pe o apă.

11. Efraim l-a asuprit pe potrivnicul său, a călcat în picioare sentinţa judecăţii, căci a început să umble după lucruri deşarte.

12. Iar eu sînt ca o buimăceală pentru Efraim şi ca o ţepuşă pentru casa lui Iuda.

13. Şi Efraim şi-a văzut boala, iar Iuda durerea lui, şi Efraim s-a dus la asirieni şi a trimis soli la regele Iarim; dar nici acesta nu a putut să vă vindece, iar durerea voastră nu se va potoli. Căci Efraim s-a făcut ca o porumbiţă fără minte şi fără inimă: Egiptul l-a chemat şi s-a dus la asirieni.

14. De aceea eu sînt pentru Efraim ca o panteră, iar pentru Iuda ca un leu; şi astfel eu voi smulge, voi apuca şi voi pleca

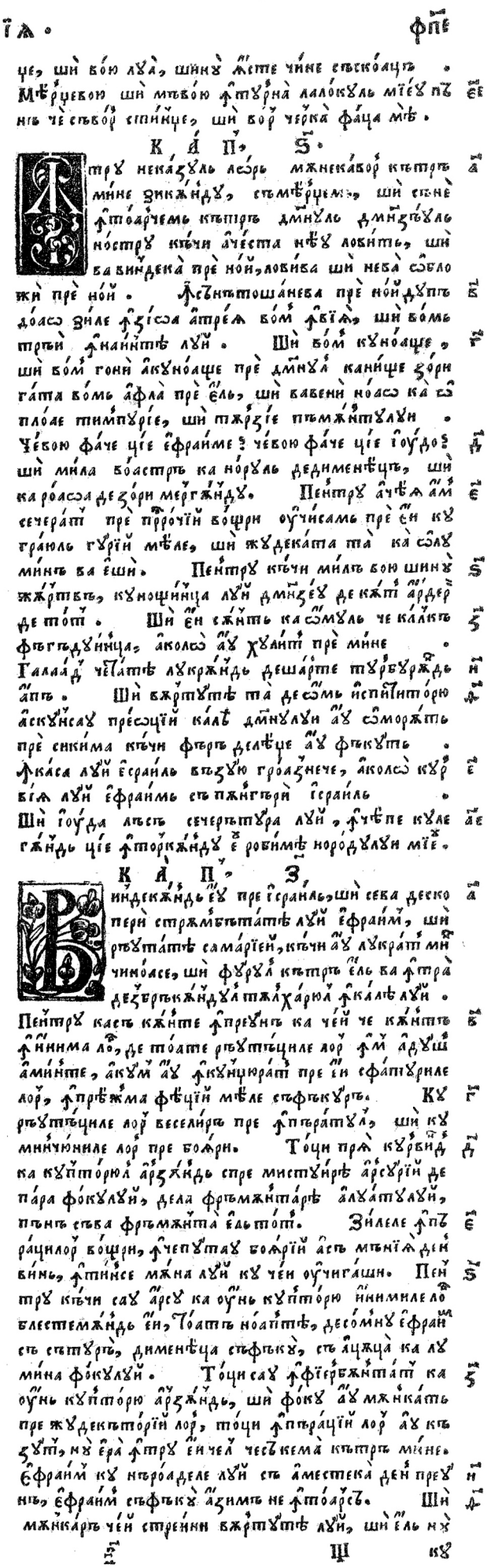

Biblia 1688, p. 585, col. 2

ge şi voiu lua, şi nu iaste cine să scoaţă.

15. Mêrge-voiu şi mă voiu înturna la locul mieu, pînă ce să vor stinge şi vor cerca faţa mea.

Cap 6

1. Întru necazul lor mîneca-vor cătră mine zicîndu: „Să mêrgem şi să ne întoarcem cătră Domnul Dumnezăul nostru, căci acesta ne-au lovit şi va vindeca pre noi, lovi-va şi ne va obloji pre noi.

2. Însănătoşa-ne-va pre noi după doao zile, în zioa a treia vom învii şi vom trăi înaintea lui

3. Şi vom cunoaşte. Şi vom goni a cunoaşte pre Domnul, ca nişte zori gata vom afla pre el şi va veni noao ca o ploaie timpurie şi tîrzie pămîntului."

4. Ce voiu face ţie, Efraíme? Ce voiu face ţie, Iúdo? Şi mila voastră — ca norul de dimineaţă şi ca roaoa de zori mergîndu.

5. Pentru acêea, am secerat pre prorocii voştri, ucis-am pre ei cu graiul gurii mêle, şi judecata ta ca o lumină va ieşi.

6. Pentru căci milă voiu, şi nu jîrtvă, cunoştinţa lui Dumnezeu decît arderi de tot.

7. Şi ei sînt ca omul ce calcă făgăduinţa; acoló au hulit pre mine.

8. Galaád — cetatea lucrînd deşarte, turburînd apă.

9. Şi vîrtutea ta — de om ispititoriu, ascuns-au preoţii calea Domnului, au omorît pre Sichíma, căci fărădelêge au făcut.

10. În casa lui Israíl văzuiu groaznece: acoló curviia lui Efraim, să pîngări Israíl.

11. Şi Iúda lăsă secerătura lui. Încêpe culegînd ţie, întorcîndu eu robimea norodului mieu.

Cap 7

1. Vindecînd eu pre Israíl, şi se va descoperi strîmbătatea lui Efraim şi răutatea Samáriei, căci au lucrat mincinoase; şi furul cătră el va întra, dezbrăcîndu-l tîlhariul în calea lui.

2. Pentru ca să cînte împreună ca cei ce cîntă în inima lor; de toate răutăţile lor îmi aduş aminte; acum au încungiurat pre ei sfaturile lor, în preajma fêţii mêle să făcură.

3. Cu răutăţile lor veseliră pre împăratul şi cu minciunile lor pre boiêri.

4. Toţi preacurvind, ca cuptoriul arzînd spre mistuirea arsurii de para focului, de la frămîntarea aluatului pînă să va frămînta el tot.

5. Zilele împăraţilor voştri, început-au boiêrii a să mîniia den vin, întinse mîna lui cu cei ucigaşi.

6. Pentru căci s-au arsu ca un cuptoriu inimile lor blestemînd ei, toată noaptea de somnu Efraim să sătură, dimineaţa să făcu, să aţîţa ca lumina focului.

7. Toţi s-au înfierbîntat ca un cuptoriu arzînd şi focu au mîncat pre judecătorii lor. Toţi împăraţii lor au căzut, nu era întru ei cel ce să chema cătră mine.

8. Efraím cu năroadele lui să amesteca denpreună, Efraím să făcu azimă neîntoarsă.

9. Şi mîncară cei streini vîrtutea lui, şi el nu //

Ms. 45, p. 690

ge şi voi lua, şi nu iaste cela ce scoate.
15. Mêrge-voi şi mă voi înturna la locul mieu, pînă unde să vor stinge şi vor cerca faţa mea.

Cap 6

1. Întru îngustarea lor mîneca-vor cătră mine dzicînd: „Să mêrgem şi să ne întoarcem cătră Domnul Dumnedzău nostru, căci acesta ne-au lovit şi va vindeca pre noi, lega-va[24] şi ne va obloji pre noi.

2. Însătoşa-ne-va pre noi după doao dzile; întru dzua a treia învііa-ne-vom şi vom trăi înaintea lui
3. Şi vom cunoaşte. ⌊Şi⌋ vom goni a cunoaşte pre Domnul, ca neşte zori gata vom afla pre el şi va veni noao ca ploaia timpuriia şi tîrziia pămîntului."

4. Ce voi face ţie, Efraim?[25] Şi ce voi face ţie, Iúdo? Şi mila voastră — ca norul de dimineaţă şi ca roa den zori mergînd.

5. Pentru acêea, am secerat pre prorocii voştri, ucis-am pre ei cu graiul gurii mêle, şi judeţul tău ca o lumină va ieşi.
6. [26]Pentru că milă voi, şi nu jirtvă, cunoştinţa lui Dumnedzău decît arderi de tot.
7. Şi ei sînt ca omul ce calcă făgăduinţa; acoló au hulit pre mine.
8. Galaad — cetate lucrînd deşarte, turburînd apă.

9. Şi vîrtutea ta — a om ispititor, ascunseră preuţii calea ⌊Domnului⌋, au omorît Síchima, căci fărădălêge au făcut.
10. Întru casa lui Israil văzuiu *[690/2]* groaznice: acoló curviia lui Efraim, pîngări-să Israil.

11. Şi Iúda lăsă secerătura lui. Încêpe culegînd ţie, întorcînd eu robirea nărodului mieu.

Cap 7

1. Vindecînd eu pre Israil, şi să va dăscoperi strîmbătatea Efraim şi răotatea Samaríei, căci au lucrat minciunoasă; şi fur cătră el va întra, dăzbrăcînd furul în calea lui.

2. Pentru ca să cînte împreună ca cei ce cîntă⌊întru⌋ inima lor, a toate răotăţile lor aduşu-mi aminte; acum au încungiurat pre ei sfaturile lor, în preajma fêţii mêle să făcură.
3. Cu răotăţile lor veseliră pre împăratul şi cu minciunile lor pre boiêri.

4. Toţi preacurvind, ca cuptoriul arzînd spre mistuire, ardere de tot de pară, de la frămîntarea aluatului pînă să va frămînta el ⌊tot⌋.
5. Dzilele împăraţilor voştri, început-au boiêrii a să mîniia dentru vin, întinse mîna lui cu[27] ucigaşi.

6. Pentru căci s-au arsu ca un cuptor inimile lor blăstămînd ei, toată noaptea de somnu Efraim să sătură, dimineaţă ⌊să făcu, aţiţắ-să ca a focului lucire.

7. Toţi s-au înfierbîntat ca un cuptor ⌊ardzînd⌋ şi foc au mîncat de tot pre judecătorii lor. Toţi împăraţii lor au căzut, nu era întru ei cel ci să chême cătră[28] mine.

8. Efraim cu năroadele lui să amesteca, Efraim făcu-să turtă ne-ntoarsă.

9. ⌊Şi⌋ mîncară cei striini vîrtutea lui, şi el nu

Ms. 4389, p. 838

lua-voiu şi nu iaste cine să scoaţă.
15. Mêrge-voiu şi mă voiu întoarce la locul mieu şi mă voiu odihni pînă ce vă veţi sfîrşi, întoarce-vă-veţi şi veţi cerca faţa mea.

Cap 6

1. Întru grija lor vor mîneca cătră mine şi vor zice: „Veniţi să ne întoarcem cătră Domnul Dumnezeul nostru,[36] [2.] că acela ne-au bătut şi acela ne va vindeca, răni-ne-va şi ne va tămădui.[37]

2. [3.] [38]Şi după doaoă zile ne va vindeca, iar a treia zi vom învia şi vom trăi înaintea lui
3. Şi vom şti. Şi vom umbla pre ur- *[838/2]* mă ca să cunoaştem pre Domnul, că-l vom afla lumină gata şi va veni noaoă ca ploaia cea timpurie şi ca cea tîrzie a pămîntului."
4. Ce-ţi voiu face, Efraime? Ce-ţi voiu face, Iudo? Mila voastră — ca norul cel de dimineaţă şi ca roaoa carea trêce de dimineaţă.[39]

5. Pentr-acêea, am secerat pre prorocii voştri şi i-au ucis cu cuvintele gurii mêle, şi judecata ta va ieşi ca o lumină.
6. [40]Pentru că mile voiu, iar nu jertve, şi ştiinţa lui Dumnezeu mai mult decît arderile cêle de tot.
7. Iar aceştia sînt ca omul carele au călcat făgăduinţa; acoló m-au năcăjit, grăiêşte Domnul.
8. Făcînd cêle dăşarte şi turburînd apele,

9. [8.] Iar vîrtutea ta ispitindu-o ca a unui bărbat[41],[42] [9.] preoţii au ascuns judecata, ucis-au Sichimul, că au făcut fărădelegiuire.
10. În casa lui Israil, acoló văzuiu lucru groaznic: întru curviia lui Efraim s-au pîngărit Israil.

11. Ce şi Iuda lasă secerişul tău. Încêpe a culêge vinul tău, cînd voiu întoarce robiciunea nărodului tău.

Cap 7

1. Deaca voiu vindeca pre Israil, se va dăscoperi nedireptatea lui Efraim şi răotatea Samáriei, că au îndrăgit minciuna; şi va întra furul la dînşii şi va dăspuia tîlhariul[43].[44]

2. Pre calea lor vor cînta ca denpreună ca ceia ce cîntă în inima lor, toate răotăţile lor le-am adus aminte; acum mă ocoliră sfaturile lor, înaintea fêţei mêle sînt.

3. Întru răotăţile lor au mărit pre împăratul şi cu minciunile lor pre domnul.

4. Preacurvind toţi, ca un cuptor ars spre coacere, şi va arde de văpaie de amestecătura frămîntării pînă ce se va amesteca acêea toată.
5. În zilele împăraţilor voştri, început-au boiêrii voştri a se mîniia de vin, întins-au mîinile lor cu răsipitorii.[45]
6. Pentru că se-au aprins inimile lor ca un cuptoriu cînd aciura ei, toată noaptea se-au săturat Efraim de somn, dimineaţa se-au sculat şi se-au aţiţat ca văpaia focului.
7. Înfierbîntatu-se-au toţi ca un cuptor aprins şi focul au mîncat judecata lor. Toţi împăraţii lor au căzut, nu iaste într-înşii care să se roage mie.

8. Efraim însuşi se amesteca întru năroade, Efraim[46] fu azimă[47] învoaltă, neîntoarsă.

9. Mîncat-au streinii vîrtutea lui, şi el n-au

Versiunea modernă

şi nu va fi nimeni să-mi ia înapoi [prada].
15. Voi pleca şi mă voi întoarce la locul meu pînă ce aceştia vor fi nimiciţi, iar atunci ei îmi vor căuta chipul.

Capitolul al 6-lea

1. La vremea necazului lor mă vor căuta dimineaţa devreme, zicînd: „Să mergem şi să ne întoarcem către Domnul Dumnezeul nostru, căci el ne-a rănit şi ne va vindeca, el ne va lovi şi tot el ne va obloji.

2. În două zile ne va însănătoşi, în a treia zi ne vom ridica şi vom trăi înaintea lui
3. Şi îl vom recunoaşte. Ne vom grăbi să îl recunoaştem pe Domnul, îl vom găsi gata precum zorii zilei şi el va veni la noi precum ploaia timpurie sau cea tîrzie pe pămînt."
4. Ce voi face pentru tine, Efraim? Ce voi face pentru tine, Iuda? Îndurarea voastră este ca un nor de dimineaţă şi ca roua din zorii zilei, ridicîndu-se [de la pămînt].
5. De aceea, am secerat pe prorocii voştri, i-am ucis cu cuvintele gurii mele, şi judecata ta se va înălţa precum lumina.
6. Căci îndurare doresc, şi nu jertfă, recunoaşterea lui Dumnezeu [mai degrabă] decît arderi de tot.
7. Dar ei sînt asemenea unui om care încalcă o înţelegere; acolo m-a dispreţuit.
8. Galaad [este] o cetate care face lucruri deşarte şi turbură apa.
9. Şi tăria ta [este] cea a unui tîlhar, preoţii au ascuns calea Domnului, ei au ucis pe Sichem, căci au săvîrşit o fărădelege.
10. Am văzut lucruri groaznice în casa lui Israel: acolo [am văzut] desfrîul lui Efraim, Israel s-a pîngărit.
11. Şi Iuda şi-a părăsit secerişul. Începe să culegi pentru tine, atunci cînd eu voi îngădui celor înrobiţi din poporul meu să se întoarcă [acasă].

Capitolul al 7-lea

1. Cînd îl voi vindeca pe Israel, atunci se va arăta nedreptatea lui Efraim şi răutatea Samariei, căci au săvîrşit fapte mincinoase; şi [astfel] la el va pătrunde un hoţ şi un tîlhar jefuind [îl va întîmpina] pe drumul său.
2. Pentru ca să se armonizeze între ei asemenea celor care se armonizează în inima lor, mi-am adus aminte de toate faptele lor rele. Acum planurile lor i-au împresurat, au venit înaintea feţei mele.
3. Prin faptele lor rele l-au veselit pe rege, prin minciunile lor pe căpetenii.

4. Toţi săvîrşesc adulter, precum cuptorul care se aprinde pentru a coace [prăjitura] la para focului, de la frămîntarea aluatului, pînă la dospirea lui totală.
5. În zilele regilor voştri, căpeteniile au început să se înfierbînte cu vin, el şi-a strîns mîna cu ucigaşii.

6. Căci inimile lor s-au aprins ca un cuptor cînd se mîniau, toată noaptea Efraim s-a săturat de somn, a venit dimineaţa, şi el s-a aprins ca flacăra focului.

7. Toţi s-au încins precum un cuptor aprins şi focul a mistuit pe judecătorii lor. Toţi regii lor s-au prăbuşit, nu a rămas nimeni printre ei care să strige către mine.

8. Efraim s-a amestecat cu popoarele sale, Efraim a devenit asemenea unei azime neîntoarse.

9. Străinii i-au devorat tăria, iar el nu

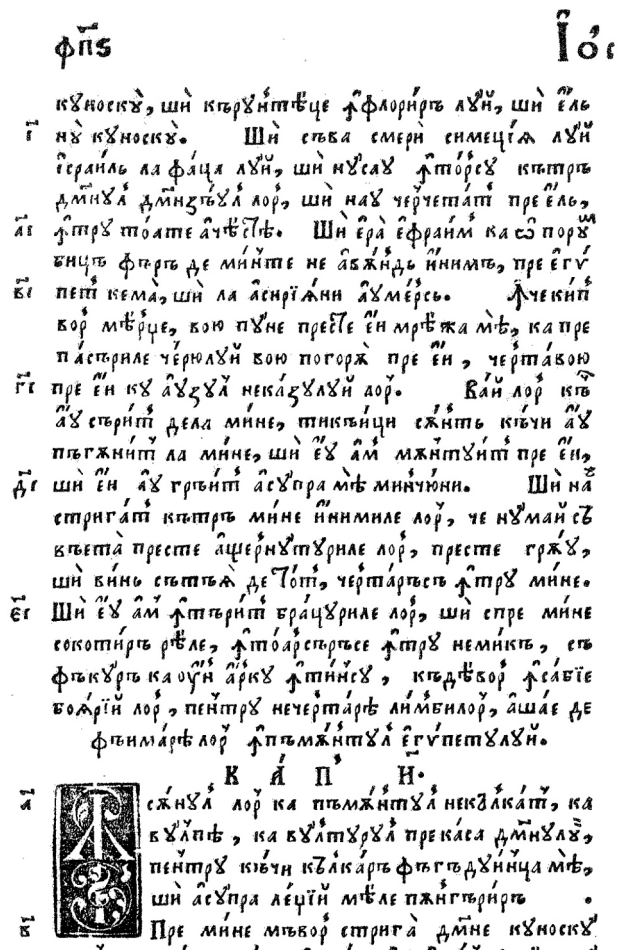

Biblia 1688, p. 586, col. 1

cunoscu; şi căruntêţe înfloriră lui, şi el nu cunoscu.

10. Şi să va smeri simeţiia lui Israíl la faţa lui, şi nu s-au întorsu cătră Domnul Dumnezăul lor şi n-au cercetat pre el întru toate acêstea.

11. Şi era Efraím ca o porumbiţă fără de minte, neavînd inimă: pre Eghípet chema şi la asiriêni au mers.

12. În ce chip vor mêrge, voiu pune preste ei mreaja mea; ca pre pasările ceriului voiu pogorî pre ei, certa-voiu pre ei cu auzul necazului lor.

13. Vai lor, căci au sărit de la mine! Ticăiţi sînt, căci au păgînit la mine! Şi eu am mîntuit pre ei, şi ei au grăit asupra mea minciuni.

14. Şi n-au strigat cătră mine inimile lor, ce numai să văieta preste aşternuturile lor; preste grîu şi vin să tăia de tot, certară-să întru mine.

15. Şi eu am întărit braţurile lor, şi spre mine socotiră rêle. Întoarsără-se întru nemică, să făcură ca un arcu întinsu. Cădea-vor în sabie boiêrii lor, pentru necertarea limbilor. Aşa e defăimarea lor în pământul Eghípetului.

Cap 8

1. În sînul lor ca pământul necălcat, ca vulpea, ca vúlturul pre casa Domnului, pentru căci călcară făgăduinţa mea şi asupra legii mêle pîngăriră.

2. Pre mine mă vor striga: „Doamne, cunoscut-am pre tine!”

3. Căci Israíl au întorsu cêle bune, pre nepriêtin au gonit ei.

4. Şi au împărăţit, iară nu pren mine au împărăţit, n-au arătat mie. Argintul lor şi aurul lor făcut-au lor idoli, pentru ca să piară de tot.

5. Zdrobêşte viţelul tău, Samário! Întărîtă-se mîniia mea preste ei! Pînă cînd nu vor putea să să curăţască

6. Întru Israíl? Şi aceasta teslariul au făcut, şi nu Dumnezău iaste; pentru căci înşălînd era viţelul tău, Samário!

7. Pentru că stricate de vînt au sămănat şi surparea lor va priimi pre iale, neavînd putêre de znop a face făină, iară de va şi face, striini vor mînca pre ea.

8. Să înghiţi Israíl, acum să făcu întru limbi ca un vas netrebuit.

9. Căci ei s-au suit la siriêni, puse spre sine Efraím, daruri iubi.

10. Pentru acêea, da-să-vor întru limbi; acum voiu priimi pre ei, şi vor înceta puţinel a unge împărat şi boiêri.

11. Căci înmulţi Efraím jîrtăvnice, spre păcate făcură-se lui jîrtăvnice iubite.

12. Scrie-voiu asupra lui mulţime şi legiuirile lui spre striine să socotiră

13. Jîrtăvnice; căci de vor jîrtvui jîrtvă şi vor mînca cărnuri, Domnul nu va priimi pre iale. Acum va pomeni strîmbătăţile lor şi va izbîndi fărădelegile lor; şi ei la Eghípet să înturnară.

14. Şi uită Israíl pre cela ce l-au făcut pre el şi zidi besêreci, şi Iúda înmulţi cetăţi zidite. Şi voiu trimite foc la cetăţile lui şi va mînca de tot temêiele lui. /

Ms. 45, p. 690-691

cunoscu; şi căruntêţe înfloriră lui, şi el nu cunoscu.

10. Şi să va smeri semeţiia lui Israil la faţa lui, şi nu s-au înturnat cătră Domnul Dumnedzăul lor şi nu au cercetat pre el întru toate acêstea.

11. Şi era Efraim ca o porîmbiţă fără de minte, neavînd inimă: pre Eghiptu chema şi la assiriêni au mersu.

12. În ce chip vor mêrge, pune-voi prestă ei mreaja mea; în ce chip păsările ceriului voi pogorî pre ei, certa-voi pre ei cu audzul năcazului lor.

13. Vai lor, căci au sărit de la mine! Ticăiţi sînt, căci au păgînit la mine! Şi eu am mîntuit pre ei, şi ei au grăit asupra mea minciuni.

14. Şi nu au strigat cătră mine inimile lor, ce numai să văieta preste aşternuturile lor; *[691/1]* preste grîu şi vin şi să tăia de tot, certară-să întru mine.

15. Şi eu am tărit braţurile lor, şi spre mine socotiră rêle. Înturnară-să la nimic, făcutu-s-au ca arcul întins. Cădea-vor în sabie boiêrii lor, pentru necertarea limbii lor. Aşa-i dăfăimarea lor în pămîntul Eghíptului.

Cap 8

1. Întru sînul lor ⌊ca pămîntul necălcat, ca vulpea,⌋ ca vulturul preste casa Domnului, pentru căci călcară făgăduinţa mea şi asupra legii mêle păgînită.

2. Pre mine mă vor striga: „Dumnedzău, cunoscut-am pre tine!"

3. Căci Israil au întorsu bunele, pre neprietên au gonit.

4. Şi au împărăţit, şi nu pren mine au împărăţit[29], nu au cunoscut mie. Argintul lor şi aurul lor făcut-au şie chipuri, pentru ⌊ca⌋ să piară de tot.

5. Zdrobêşte viţălul tău, Samário! Întărîtă-să mîniia mea prestă ei! Pînă cînd nu vor putea să să curăţască

6. Întru Israil? Şi aceasta teslariul au făcut, şi nu Dumnedzău iaste; pentru căci înşelînd era viţălul tău, Samário!

7. Pentru că stricat de vînt au sămănat şi surparea lor va sprăjini pre iale, mănunchiu neavînd putêre a face făină, iară de vor[30] şi face, striinii vor mînca pre ea.

8. Înghiţi-să Israil, acum s-au făcut întru limbi ca un vas netrebuit.

9. Căci ei s-au suit la asiriêni, puse pentru aceastaşi Efraim, daruri iubi.

10. Pentru acêea, da-să-vor întru limbi; acum voi priimi pre ei şi vor înceta puţinel a unge împărat şi boiêri.

11. Căci înmulţi Efraim jirtăvnice, spre păcate făcură-să lui jirtăvnice iubite.

12. Scrie-voi asupra lui mulţime şi legiuirile lui spre striine să socotiră

13. Jîrtăvnice; pentru căci dă vor jirtvui jirtvă şi vor mînca cărnuri, Domnul nu va priimi pre iale. [14.] Acum va pomeni strîmbătăţilor lor şi va izbîndi fărădălegile lor; ⌊şi⌋ ei la Éghipt să înturnară.

14. [15[31].] Şi uită Israil pre cel ce au făcut pre el şi zidi bisêrici, şi Iúda înmulţi cetăţi zidite. Şi voi trimite foc la cetăţi lui şi va mînca de tot[32] temeliile lui.

Ms. 4389, p. 838-839

priceput; ce se arătară pre dînsul căruntêţele, iar el n-au cunoscut.[48]

10. Şi se-au smerit trufiia lui Israil în faţa lui şi nu se-au întors cătră Domnul Dumnezeul lor, *[839/1]* nici nu-l cercetară nici într-una de acêstea.

11. Şi au fost Efraim ca o porumboaică fără de inimă; rugat-au pre Eghipet şi au mers în Asiriia.

12. Şi deaca vor mêrge, voiu pune pre dînşii mreaja mea; trage-i-voiu ca pre nişte pasări de la ceriu[49], certa-i-voiu în auzul întristăciunii lor.

13. Vai de ei, că au sărit de la mine! Becesnici sînt, că se-au păgînit despre mine! Şi eu i-am mîntuit, iar ei au grăit asupra mea minciună.[50]

14. Şi n-au strigat cătră mine în inima lor, ce plîngea întru aşternuturile lor; pre grîu şi pre vin se tăia, certa-se-vor de la mine.

15. Şi eu am întărit braţul lor, şi ei au cugetat cătră mine cêle rêle. [16.] Întorsu-se-au întru nimic, fost-au ca un arc încordat. Cădea-vor boiêrii lor de sabie, pentru necertarea limbii lor. Aceasta iaste răotatea lor în ţara Eghípetului.

Cap 8

1. Ca pămîntul cel neumblat, ca trîmbiţa, ca vultúrul în casa Domnului, pentru căci că au călcat făgăduinţa mea şi întru lêgea mea au păgînit.[51]

2. Striga-vor cătră mine: „Dumnezeule, cunoscutu-te-am!"

3. Că au întors Israil cêle bune, că au gonit vrăjmaşii[52].

4. Ei au pus împărat, iar nu den mine, aşăzat-au domn. Şi n-au ştiut aurul lor şi argintul lor şi l-au făcut idoli, ca să piêie.

5. Leapădă viţelul tău, Samárie! Mîniiatu-se-au urgiia mea pre dînşii! Pînă cînd nu se vor putea curăţi?[53]

6. Că den Israil şi acesta iaste? Meşterul de lemn l-au făcut şi nu iaste Dumnezeu; că era înşălînd viţelul tău, Samárie!

7. Că curînd au vînturat şi sfărîmarea lor îi aşteaptă, şi mînă[54] neavînd putêre să facă făină, iar de va şi face, alţii o vor mînca.

8. Înghiţit-au Israil, acum iaste în limbi ca un vas de nici o treabă.

9. Că ei se-au suit în Asiriia, înflorit-au de sine întru mine Efraim, au îndrăgit[55] mita.[56]

10. Pentr-acêea, se-au dat în limbi; acum îi voiu aştepta şi să răpaose puţinel de-a unge pre împărat şi pre domn.

11. Că au înmulţit Efraim altarele, fost-au lui în păcat.

12. Scrie-i mulţimea legilor lui, întru cêle striini se-au socotit altarele cêle dragi.

13. Drept acêea, măcară de vor şi pune jîrtvă şi vor mînca carne, nu va priimi; acum se vor pomeni nedireptăţile lor şi se va izbîndi păcatul lor. Ei se-au întors în Eghipet şi în Asiriia au mîncat cêle pîngărite.[57]

14. Şi au uitat Israil pre cela ce l-au făcut şi au zidit altare, şi Iuda au înmulţit cetăţi tari. Ce voiu trimête foc pre cetăţile lor şi va pîrde înrădăcinarea lor.

Versiunea modernă

şi-a dat seama; părul cărunt l-a năpădit, iar el nu şi-a dat seama.

10. Şi trufia lui Israel va fi umilită înaintea lui, şi totuşi ei nu s-au întors la Domnul Dumnezeul lor şi nu l-au căutat în toate aceste [întîmplări].

11. Şi Efraim era ca o porumbiţă fără minte, lipsită de înţelegere: el a chemat Egiptul [în ajutor] şi ei s-au dus la asirieni.

12. După cum se vor muta, aşa voi arunca asupra lor mreaja mea. Mă voi prăbuşi peste ei ca peste păsările cerului, îi voi educa prin vestirea necazului lor.

13. Vai de ei, căci au sărit departe de mine! Nenorociţi sînt, căci au păcătuit faţă de mine! Eu i-am răscumpărat pe ei, iar ei au rostit minciuni împotriva mea.

14. Inimile lor nu către mine au strigat, ci s-au văicărit doar în aşternuturile lor; din pricina grîului şi a vinului s-au rănit între ei, au fost educaţi de mine.

15. Eu am întărit braţele lor, şi [totuşi] au avut gînduri rele împotriva mea. Ei s-au întors către un lucru de nimic, au devenit asemenea unui arc încordat. Căpeteniile lor vor cădea de sabie, din pricina lipsei de educaţie a limbilor lor. Aceasta este înjosirea lor în ţara Egiptului.

Capitolul al 8-lea

1. [Voi intra] în sînul lor ca într-un ţinut necălcat de picior de om, ca un vultur asupra casei Domnului, deoarece au încălcat înţelegerea cu mine şi au păcătuit împotriva legii mele.

2. Vor striga către mine: „Doamne, te-am cunoscut pe tine!"

3. Căci Israel a întors spatele de la lucrurile bune, au izgonit un duşman.

4. Şi-au pus regi, dar aceştia nu prin mine au domnit, nu mi-au arătat mie [ce fac]. Din aurul şi argintul lor şi-au plăsmuit idoli, pentru ca [prin aceasta] să poată fi nimiciţi.

5. Distruge-ţi viţelul, Samaria! S-a aprins mînia mea împotriva lor! Pînă cînd nu vor mai putea să se cureţe

6. În Israel? Şi acest [lucru] l-a făcut un lucrător, care nu este Dumnezeu; căci viţelul tău, Samaria, este înşelător!

7. Căci ei au semănat [seminţe] stricate de vînt şi prăbuşirea lor le va aştepta, [ele sînt] ca un snop [de grîu] care nu este în stare să facă făină, şi chiar de va face, străinii o vor mînca.

8. Israel a fost înghiţit, acum au devenit între popoare asemenea unei unelte netrebuincioase.

9. Căci ei au urcat la asirieni, Efraim a prosperat, ei au iubit darurile.

10. De aceea, ei vor fi predaţi popoarelor [păgîne]. Acum îi voi primi, şi vor renunţa puţin să îşi ungă un rege şi căpetenii.

11. Deoarece Efraim şi-a înmulţit altarele, [pricină de] păcate i-au devenit scumpele lui altare.

12. Voi scrie pentru el o mulţime [de porunci], iar legiuirile lui vor fi socotite străine

13. Altare; căci dacă vor aduce o jertfă şi vor mînca din carne, Domnul nu va primi [jertfele]. Acum el îşi va aminti de nedreptăţile lor şi se va răzbuna pentru păcatele lor; iar ei s-au întors în Egipt.

14. Şi Israel l-a uitat pe cel care l-a creat şi a construit temple, iar Iuda a înmulţit cetăţile întărite. Şi eu voi trimite foc peste cetăţile lui şi acesta va devora temeliile lor.

ЇѦ.

Biblia 1688, p. 586, col. 2

КАП. Ѳ.

НУТЕ БУКУРА ГРАНИЛЕ НИЧИТЕ ВЕСЕЛИ КА НОРОАДЕЛЕ, КЪЧИ АИ КУРВИТ ДЕЛА ДМНЕЗЕУЛ ДМНЕЗЕУЛ ТЪУ, ЮБИТАИ ДЪРИ ПРЕСТЕ ТОАТЪ АРЇЕ ГРЪУЛУЙ. АРЇЕ ШИ ТЕСКЬ НАУ КОНОСКУТ ПРЕ ЕЙ, ШИ ВИНУЛ МУ МИНЦИТ ПРЕ ЕЙ. НАУ ЛЪКУИТ ЪПЪМЪНТУЛ ДОМНУЛУЙ ЛЪКУИТАУ ЕФРАИМ ЕГУПЕТУЛ ШИ ЪНТРУ АСИРЇЕНИ НЕКУРАТЕ ВОР МЪНКА. НАУ СЪМЪНАТ ДМНЕЗЕУЛУЙ ВИН, ШИ НАУ ЪНДУЛЧИТ ЛУЙ, ЖЪРТВЕЛЕ ЛОР КА ПЪИНЪ ПЛЪНГЕРЇИ ЛОР, ТОЦИ ЧЕЙ ЧЕ МЪ НЪКЪ ПРЕ ЕЛЕ ПЪНГЪРИСЪВОР, ПЕНТРУ КЪ ПЪИНИЛЕ ЛОР СУФЛЕТЕЛОР ЛОРЬ, НУВОР ЪНТРА ЛА КАСА ДМНЕЗЕУЛУЙ. ЧЕВЕЦИ ФАЧЕ ЛА ЗЇУА ЗБОРУЛУЙ, ШИ ЛА ЗЇУА СЪРЪТЪТОРЇИ ДМНЕЗЕУЛУЙ? ПЕНТРУ ЧЕЙ МЪТ БОР МЕРЕЦЕ ДЕНТРУ КНИНУИРЪ ЕГУПЕТУЛУЙ, ШИ КА ПРЇИМИ ПРЕ ЕЙ МЕМФИС ШЇНВА ЪНГРОПА ПРЕ ЕЙ МАХМАС. АРГИНТУЛ ЛОР ПЕРЕ ЗАРЕ КА МОШТЕНИ ПРЕ ЕЛЬ, ГНЕМПИ ЪНСЕЛАШЗРИЛЕ ЛОР. ВЕНИТАУ ЗИЛЕЛЕ ИЗБЪНДИРЇИ, ВЕНИТАУ ЗИЛЕЛЕ РЪСПЛЪТИРЇИ ТАЛЕ, ШИ СЕ ВА КИНУИ ЇСРАИЛ КА ПРОРОКУЛ ЧЕЛ ЕШИТ ДЕН ФИРЕ, ОМУЛ ЧЕЛ ПЗРТЪТОРЮ ДЕ ДХЪ. ДЕ МУЛЦИМЕ СТРЪМБЪТЪЦИЛОР ТАЛЕ ЪС ЪМУЛЦИ НЕБУНЇАТА. СТРАЖА ЛУЙ ЕФРАИМ КУ ДМНЕЗЕУ, ПРОРОКУЛ Е ЛАЦУ ЪНКЪЛЧИТ ПРЕСТЕ ТОАТЕ КЪИЛЕ ЛУЙ, НЕБУНЇЕ ЪНКАСА ЛУЙ ДМНЕЗЕУЛУЙ ЪНТЪНМАТ. СТРИКАРЪСЕ ДУПЪ ЗИЛЕЛЕ ДЕЛУЛУЙ, ПОМЕНИ НЕСЪВА СТРЪМБЪТЪЦИЛОР ЛОРЬ, НЗБЪНДА ПЪКАТЕЛЕ ЛОРЬ. КА СТРУГУРУЛ ЪНПУСТЇУ АФЛАУ ПРЕ ЇСРАИЛ, ШИ КА СМОКИНА ЪСМОКИНТИМПУРЇУ ПРЕ ПЪРИНЦЇИ ЛОР АМ ВЪЗУТ, ЕЙ АУ ЪНТРАТ КЪТРЪ ВЕЕЛ ФЕГОР, ШИ СЪ ЪНСТРЕННАРЪ СПРЕ РУШИНЕ, ШИ СЪ ФЪКУРЪ ЧЕЙ УРЖЦИ КА ЧЕЙ ЪНДРЪЦИЦИ. ЕФРАИМ КА ПАСЪРЕ СЪ ЗБУРЪ, МЪРИРИЛЕ ЛОР ДЕННАЩЕРИ ШИ ДЕНКИНУРИ, ШИ ДЕН ЗЕМИСЛИРИ. ПЕНТРУ КЪЧИ ШИ ДЕВОР ХРЪНИ ПРЕ ФИЇИ ЛОР ФЪРЪ ФЕЧОРИ ВОР ФИ ЪНТРУ ОАМЕНИ ПЕНТРУ КЪ ШИ ВАИ ЛОР ЪСТЕ, КАРНЕ МЕА ДЕНТРУ ЕЙ. ПРЕ ЕФРАИМ ЪНЧЕКИПЬ АМ ВЪЗУТ, СПРЕ ВЪНАТ ЕЖИТЬ ФЕЧОРЇИ ЛСЬРЬ, ШИ ЕФРАИМ ЪСКОАТЕ СПРЕ ЪПУЦИЦЕРЕ ПРЕ ФИЇИ ЛУЙ. ДЪ ЛСЬРЬ ДМНЕ ЧЕЛЕ БИН ДЪ ЛСЬРЬ? ДЪ ЛСЬРЬ ЗЪТУ НЕНЗЪСКЪТОРЮ ШИ ЦЖЦЕ УСКАТЕ. ТОАТЕ РЪУТЪЦИЛЕ ЛСЬРЬ ЪГАЛГАЛ КЪЧИ АКОЛСО АМ УРЖТЬ ПРЕ ЕЙ, ПЕНТРУ РЪУТЪЦИЛЕ ТОКМЕЛЕЛОРЬ ЛСЬРЬ ДЕН ВИНУЛ МЕУ ВОЮ СКОАТЕ ПРЕ ЕЙ, НУ ВОЮ АДАСЦЕ А ЪНДРЪЦИ ПРЕ ЕЙ, ТОЦИ БОМЖЇИ ЛОР НЕАСКУЛТЖНДЬ.

АВУТАУ ДУРЕРЕ ЕФРАИМ, РЪДЗИНЕЛЕ ЛУЙ ЪС УСКА РЗ, РОАДЬ ЪКЪ НУ БА МАИ АДУЧЕ, ПЕНТРУ КЪЧИ ДЕВОРШИ НАЩЕ ВОЮ УЧИДЕ ПОХТЕЛЕ ПЪНТЕЧЕЛУИ ЛСЬРЬ. ЛЕПЪДАВА ПРЕ ЕЙ ДМНЕЗЕУ КЪЧИ НАУ АСКУЛТАТЬ ПРЕ ЕЛЬ, ШИ ВОРФИ РЪТЪЧИЦИ ЪНТРУ ЛИМБИ.

КАП. Ї.

РЕ КУВИЦЬ БУНЪ ЇСРАИЛЬ, РОАДА РОДИНДЬ ЕЙ ДУПЗ МУЛЦИМЕ АРОАДЕЛОР ЕЙ, ЪМУЛЦИ ЖЖРТЪВНИЧЕ ДУПЪ БУНЪТЪЦИЛЕ ПЗМЪНТУЛУЙ ЗИДИ СТЖЛПИ. ЪПЪРЦИРЪ ИНИМИЛЕ ЛСЬР, АКУМ СЪВОРЬ СТИН

Це

Cap 9

1. Nu te bucura, Israíle, nici te veseli ca noroadele, căci ai curvit de la Domnul Dumnezăul tău, iubit-ai dări preste toată ariia grîului.

2. Arie şi teasc n-au conoscut pre ei, şi vinul i-au minţit pre ei.

3. N-au lăcuit în pămîntul Domnului; lăcuit-au Efraím Eghípetul şi întru asiriêni necurate vor mînca.

4. N-au sămănat Domnului vin şi n-au îndulcit lui. Jîrtvele lor — ca pîinea plîngerii lor: toţi ceia ce mănîncă pre iale pîngări-să-vor, pentru că pîinile lor, sufletelor lor, nu vor întra la casa Domnului.

5. Ce veţi face la zioa zborului şi la zioa sărbătorii Domnului?

6. Pentru acêea, iată, vor mêrge dentru chinuirea Eghípetului, şi va priimi pre ei Memfís, şi-i va îngropa pre ei Mahmás.

7. Argintul lor, pierzare va moşteni pre el, ghimpi în sălaşurile lor.

8. Venit-au zilele izbîndirii, venit-au zilele răsplătirii tale, şi să va chinui Israíl ca prorocul cel ieşit den fire, omul cel purtătoriu de duh.

9. De mulţimea strîmbătăţilor tale să înmulţi nebuniia ta.

10. Straja lui Efraim — cu Dumnezău; prorocul e laţu încîlcit preste toate căile lui; nebunie în casa lui Dumnezău au înspăimat.

11. Stricară-se după zilele dealului, pomeni-să-va strîmbătăţilor lor, izbîndi-va păcatele lor.

12. Ca strugurul în pustiiu aflaiu pre Israíl şi ca smochina în smochin timpuriu pre părinţii lor am văzut. Ei au întrat cătră Veélfegor şi să înstreinară spre ruşine; şi să făcură cei urîţi ca cei îndrăgiţi.

13. Efraím ca pasărea să zbură, măririle lor — den naşteri şi den chinuri şi den zemisliri,

14. Pentru căci, şi de vor hrăni pre fiii lor, fără feciori vor fi întru oameni; pentru că şi vai lor iaste, carnea mea dentru ei.

15. Pre Efraím, în ce chip am văzut, spre vînat sînt feciorii lor, şi Efraím a scoate spre împungere pre fiii lui.

16. Dă lor, Doamne! Cêle vii dă lor?

17. Dă lor zgău nenăscătoriu şi ţîţe uscate.

18. Toate răutăţile lor — în Galgál, căci acoló am urît pre ei. Pentru răutăţile tocmêlelor lor, den vinul mieu voiu scoate pre ei, nu voiu adaoge a îndrăgi pre ei, toţi boiêrii lor neascultînd.

19. Avut-au durêre Efraím, rădăcinele lui să uscară, roadă încă nu va mai aduce; pentru căci, de vor şi naşte, voiu ucide pohtele pîntecelui lor.

20. Lepădă-va pre ei Dumnezeu, căci n-au ascultat pre el, şi vor fi rătăciţi întru limbi.

Cap 10

1. Vie cu viţă bună — Israíl, roada rodind ei. După mulţimea a roadelor ei înmulţi jîrtăvnice; după bunătăţile pămîntului lui zidi stîlpi.

2. Împărţiră inimile lor, acum să vor stin- //

Ms. 45, p. 691-692

Cap 9 *[691/2]*

1. Nu te bucura, Israil, nici te veseli în ce chip năroadele, căci ai curvit de la Domnul Dumnedzăul tău, iubit-ai dări preste toată ariia grîului.

2. Arie şi teascu nu au cunoscut pre ei, şi vinul i-au minţit pre ei.
3. Nu au lăcuit întru pămîntul Domnului; lăcuit-au Efraim Eghíptul şi întru assiriêni necurate vor mînca.

4. Nu au sămănat Domnului vin şi nu au îndulcit lui. Jirtvele lor — ca pîinea plîngerilor ei: toţi ceia ce mănîncă pre iale pîngări-să-vor, pentru căci pîinele lor, la sufletile lor, nu vor întra la casa Domnului.

5. Ce veţi face întru dzi de nedêie[33] şi întru dzua sărbătorii Domnului?
6. Pentru acêea, iată, vor mêrge dentru chinuirea Eghíptului, şi va priimi pre ei Memfis, şi-i va îngropa pre ei Mahmas.
7. Argintul lor, pierzare va moştneni pre el, ghimpi întru sălaşurile lor.
8. Venit-au dzilele izbîndirei, venit-au dzilele răsplătirei tale, şi să va chinui Israil ca prorocul cel zănatec, omul cel purtător de duh.

9. De mulţimea strîmbătăţilor tale înmulţi-să nebuniia ⌊ta⌋.
10. Străjari Efraim — cu Dumnedzău; proroc — laţ încîlcit preste toate căile lui; nebunie în casa lui Dumnedzău au înspăimat.
11. Stricară-să după dzilele dealului, pomeni-va strîmbătăţilor lor, izbîndi-va păcatelor lor.

12. Ca strugurul întru pustiiu aflai pre Israil şi ca zmochina în smochin timpuriu pre părinţii lor am văzut. Ei au întrat cătră Veelfegor şi să înstreinară spre ruşine; şi să făcură cei oţărîţi ca cei îndrăgiţi.

13. Efraim ca pasărea să zbură; mărirele lor — den naşteri şi den chinuri şi den zemisliri,

14. Pentru căci, ⌊şi⌋ de vor hrăni fiii lor, dăzfeciori-să-vor dentru oameni; pentru căci şi vai lor iaste, trupul mieu dentru ei.

15. Efraim, în ce chip am văzut, spre vînat sînt ficiorii lor, şi Efraim a scoate spre împungere fiii lui.

16. Dă lor, Doamne! Ce le vei da lor?
17. Dă lor zgău nenăscător şi ţiţe uscate.
18. [34]Toate răotăţile lor — în Galgal, căci acoló ai urît pre ei. Pentru răotăţile tocmêlelor lor, dentru vinul mieu voi scoate pre ei, nu voi adaoge a îndrăgi pre ei, toţi boiêrii lor neascultînd.

19. Durú Efraim, rădăcinile lui uscắ-să, roadă nu încă nu va suferi; pentru *[692/1]* căci, şi de să vor naşte, voi ucide poftele[35] pîntecelui lor.

20. Lepăda-va pre ei Dumnedzău, căci nu au ascultat lui, şi vor fi rătăcind întru limbi.

Cap 10

1. Vie cu viţă bună — Israil, roada rodind ei. După mulţimea roadelor lui înmulţi jirtăvnic[36], după bunătăţile pămîntului lui zidi stîlpi.

2. Împărţiră inimile lor, acum să vor stin-

Ms. 4389, p. 839-840

[839/2] **Cap 9**

1. Nu te bucura, Israile, nici te veseli ca năroadele, că ai curvit de cătră Domnul Dumnezeul tău, îndrăgit-ai darurile spre toată ariia grîului.[58]

2. Şi teascul nu s-au cunoscut şi vinul i-au minţit.

3. N-au lăcuit pre pămîntul Domnului; întorsu-se-au Efraim în Eghipet şi în Asiriia au mîncat cêle pîngărite.
4. N-au turnat vin Domnului, nici nu i-au plăcut[59]. Jîrtvele lor — ca pîinile plîngerii: toţi cei ce vor mînca se vor pîngări, că pîinile lor, sufletele lor, nu vor întra în casa Domnului.

5. Ce vor face în zioa adunării şi în zioa sărbătorii Domnului?
6. Pentru acêea, iată, se vor duce den chinuirea Eghipetului, şi-i va aştepta Memfis, şi-i va pîrde Mahmas.
7. [6.] Argintul lor — părtăşie piericiunii, ghimpe în sălaşurile lor.[60]
8. [7.] Venit-au zilele izbîndei tale, venit-au zilele plîngerii, şi se va chinui Israil, prorocul cel fără de chibzuială, bărbatul cel nesocotit, carele poartă duh.

9. [7.] Pentru mulţimea nedireptăţilor tale se-au înmulţit nebuniia ta.
10. [8.] Strajă Efraim — cu Dumnezeu; prorocul se-au făcut cursă hicleană spre toată calea lui; întărit-au cebăluirea în casa Dumnezeului lui.
11. [9.] [61]Şi se-au stricat după zilele dealului, pomeni-va nedireptatea lor, izbînda păcatelor lor.[62]

12. [10.] Ca strugurul aflaiu pre Israil în pustie şi ca pîrga[63] cea timpurie în măslin am văzut pre părinţii lor. Îar ei au întrat la Velfegor şi se-au usebit spre ruşinare; şi fură cei dragi ca şi cei urîţi.

13. [11.] Efraim au zburat ca o pasăre; slava lor den naşterile şi den durerile pîntecelor ceiia ce naşte şi dentr-a ceiia ce zămislêşte,
14. [12.] Care, măcară de vor şi crêşte feciorii lor, fără de dinşii vor fi întru oameni; pentr-acêea, iaste lui vai, pentru că i-am năpustit, [13.] (Carnea mea de la dînşii.)[64]
15. [13.] Efraim, precum am văzut, au pus pre feciorii săi spre vînat şi au adus Efraim feciorii săi spre junghêre.[65]
16. [14.] Dă lor, Doamne! Ce vei să dai lor?
17. [14.] Dă lor pîntece neroditoare şi ţîţe seci.
18. [15.] [66]Toate răotăţile lor — în Galgal, că acoló i-am urît. Pentru răotatea năravurilor lor, goni-i-voiu de pren casele lor, nu voiu mai adaoge a-i mai îndrăgi, nici un boiêr de ai lor nu va asculta.

19. [16.] Avut-au Efraim durêre, rădăcinile lui se-au uscat, roadă de acum nu vor mai face; pentru că, de vor şi rodi[67], voiu ucide dragostele pîntecelor lor.

20. [17.] Lepăda-i-va Dumnezeu, pentru că nu l-au ascultat, şi vor fi pribêgi[68] în ţări. *[840/1]*

Cap 10

1. Vie cu viţă bună — Israil, roada lui den dăstul. După mulţimea roadei lui au zidit altarele, după bunătatea ţării lui au zidit capiştile.[69]

2. Împărţit-au inimile lor, acum vor pieri;

Versiunea modernă

Capitolul al 9-lea

1. Să nu te bucuri, Israel, nici să nu te veseleşti asemenea popoarelor [păgîne], căci te-ai desfrînat [depărtîndu-te] de Domnul, Dumnezeul tău, ai iubit răsplăţile mai presus decît orice arie de grîu.
2. Aria şi teascul nu i-au cunoscut pe ei, iar vinul i-a înşelat.
3. Nu au locuit în ţara Domnului; Efraim a locuit în Egipt şi printre asirieni vor mînca [lucruri] necurate.

4. Nu au închinat Domnului vin şi nu i-au făcut pe plac. Jertfele lor [sînt] pentru ei asemenea pîinii de jale [la o înmormîntare]: toţi cei care le mănîncă vor fi necuraţi, pentru că pîinile lor, [hrană a] sufletelor lor, nu vor intra în casa Domnului.
5. Ce veţi face în ziua adunării [sărbătoreşti] şi în ziua de sărbătoare a Domnului?
6. De aceea, iată, ei vor scăpa din chinurile Egiptului, Memfis îi va primi, iar Mahmas îi va înmormînta.

7. Nimicirea va moşteni argintul lor, în corturile lor [vor creşte] mărăcini.
8. Au venit zilele răzbunării, au venit zilele răsplătirii tale, iar Israel va fi chinuit precum prorocul care şi-a ieşit din fire, ca omul purtat de un duh.

9. Din pricina nedreptăţilor tale, nebunia ta s-a mărit.
10. Paznicul lui Efraim [este] cu Dumnezeu; prorocul este o cursă întinsă pe toate căile lui; ei au statornicit nebunia în casa Domnului.
11. Ca în zilele dealului au devenit necuraţi, îşi va aminti de nedreptăţile lor, se va răzbuna pentru păcatele lor.
12. Ca un strugure în deşert, aşa l-am găsit pe Israel, pe părinţii lor i-am văzut ca pe o smochină într-un smochin timpuriu. Ei au intrat lîngă Belfegor şi s-au înstrăinat de ruşine; cei dezgustători au devenit asemenea celor îndrăgiţi.

13. Efraim a zburat ca o pasăre, slava lor [vine] din naşteri, din chinuri şi din zămisliri,

14. Deoarece, chiar şi dacă îşi vor creşte copiii, vor fi lipsiţi de copii printre oameni; căci, vai de ei, carnea mea [a ieşit] dintre ei.

15. După cum am văzut, Efraim [şi-a oferit] fiii lor drept vînat, da, Efraim şi-a scos fiii spre a fi străpunşi.
16. Dă-le, Doamne! Ce le vei da lor?
17. Dă-le un pîntece sterp şi ţîţe uscate.
18. Toate răutăţile lor [se arată] în Galgal, căci acolo le-am urît. Datorită răutăţii obiceiurilor lor, îi voi alunga din casa mea, nu voi mai continua să îi iubesc, toate căpetenile lor [sînt] nesupuse.

19. Efraim a suferit, rădăcinile sale s-au uscat, roade nu vor mai avea; deoarece, chiar dacă vor da naştere [la copii], eu voi ucide roadele rîvnite ale pîntecelui lor.

20. Dumnezeu îi va abandona, căci nu l-au ascultat, şi vor fi pribegi printre neamuri [păgîne].

Capitolul al 10-lea

1. Israel a fost o vie cu viţă bună, cu roade din belşug. Potrivit bogăţiei roadelor acesteia, el a zidit numeroase altare, potrivit darurilor pămîntului, el a înălţat stele.
2. Ei şi-au dezbinat inimile, acum acestea vor fi nimicite;

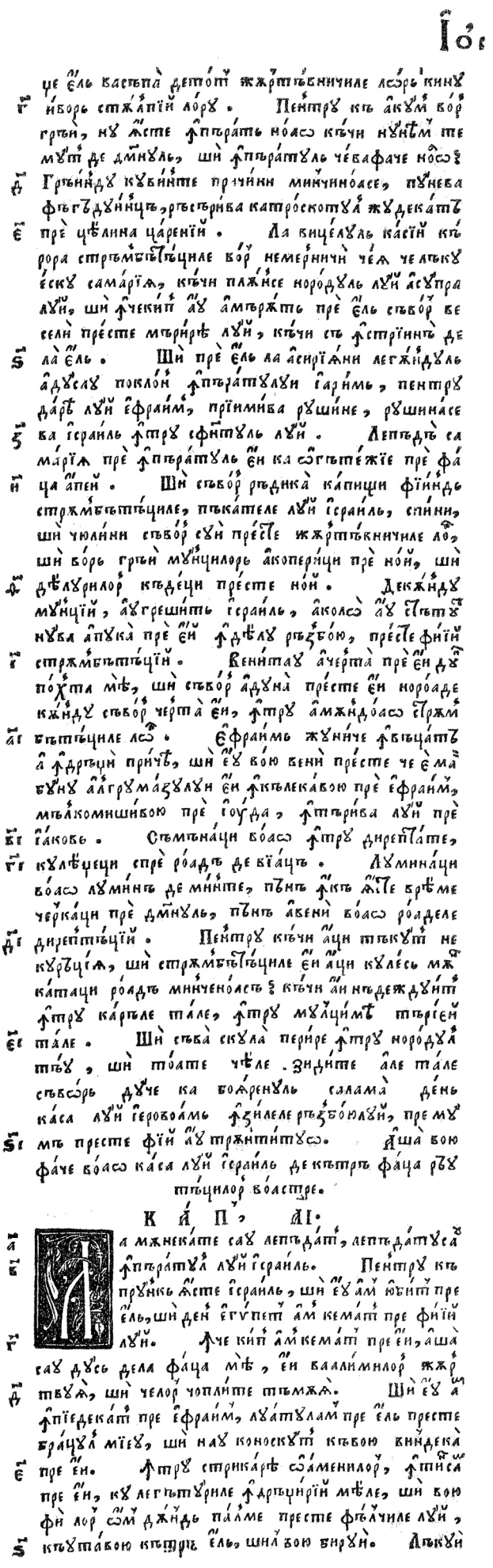

Biblia 1688, p. 587, col. 1

ge; el va săpa de tot jîrtăvnicile lor, chinui-vor stîlpii loru.

3. Pentru că acum vor grăi: „Nu iaste împărat noao, căci nu ne-am temut de Domnul. Şi împăratul ce va face noao?”

4. Grăindu cuvinte, pricini mincinoase, pune-va făgăduinţă; răsări-va ca troscotul judecată pre ţêlina ţarenii.

5. La viţelul casii cărora strîmbătăţile vor nemernici ceia ce lăcuiescu Samáriia, căci plînse norodul lui asupra lui; şi, în ce chip au amărît pre el, să vor veseli preste mărirea lui, căci să înstriină de la el.

6. Şi pre el la asiriêni, legîndu-l, adus-au poclon împăratului Iarím; pentru darea lui Efraím priimi-va ruşine, ruşina-se-va Israíl întru sfintul lui.

7. Lepădă Samáriia pre împăratul ei ca o gătejie pre faţa apei.

8. Şi să vor rădica capişti fiind strîmbătăţile, păcatele lui Israíl; spini şi ciulini să vor sui preste jîrtăvnicile lor. Şi vor grăi munţilor: „Acoperiţi pre noi!”, şi dealurilor: „Cădeţi preste noi!”

9. De cîndu munţii au greşit Israíl, acoló au stătut; nu va apuca pre ei în dealu războiu preste fiii strîmbătăţii.

10. Venit-au a certa pre ei după pohta mea, şi să vor aduna preste ei noroade cîndu să vor certa ei întru amîndoao strîmbătăţile lor.

11. Efraím — junice învăţată a îndrăgi pricea, şi eu voiu veni preste ce e mai bunu al grumazului ei, încăleca-voiu pre Efraím, mîlcomişi-voiu pre Iúda, întări-va lui pre Iácov.

12. Sămănaţi voao întru direptate, culêgeţi spre roadă de viaţă.

13. Luminaţi voao lumină de minte pînă încă iaste vrême, cercaţi pre Domnul pînă a veni voao roadele direptăţii.

14. Pentru căci aţi tăcut necurăţiia şi strîmbătăţile ei aţi cules, mîncat-aţi roadă mincenoasă? Căci ai nădejduit întru carăle tale, întru mulţimea tăriei tale.

15. Şi să va scula pierire întru norodul tău şi toate cêle zidite ale tale să vor duce; ca boiêrenul Salamá den casa lui Ierovoám, în zilele războiului, pre mumă preste fii au trîntitu-o.

16. Aşa voiu face voao, casa lui Israíl, de cătră faţa răutăţilor voastre.

Cap 11

1. La mînecate s-au lepădat, lepădatu-s-au împăratul lui Israíl.

2. Pentru că prunc iaste Israíl, şi eu am iubit pre el şi den Eghípet am chemat pre fiii lui.

3. În ce chip am chemat pre ei, aşa s-au dus de la faţa mea. Ei Vaalímilor jîrtvuia şi celor cioplite tămîia.

4. Şi eu am împiedecat pre Efraím, luatu-l-am pre el preste braţul mieu, şi n-au conoscut că voiu vindeca pre ei.

5. Întru stricarea oamenilor întins-am pre ei cu legăturile îndrăgirii mêle, şi voiu fi lor om dînd palme preste fălcile lui; căuta-voiu cătră el şi-l voiu birui.

6. Lăcui /

Ms. 45, p. 692

ge; el va săpa de tot jirtăvnicile lor, chinui-vor stîlpii lor.

3. Pentru căci acum vor grăi: „Nu iaste împărat noao, căci nu ne-am temut de Domnul. Şi împăratul ce va face noao?”

4. Grăind cuvinte, vini minciunoase, pune-va făgăduinţă, răsări-va ca troscotul judeţ pre faţa ţarenii.

5. Viţălului casei cărora strîmbătăţile vor nemernici ceia ce lăcuiesc Samaría, căci plînse nărodul lui prestă el; şi, în ce chip au amărît ꙗre el, să vor veseli preste mărirea lui, căci să înstreină de la el.

6. Şi pre el la assiriêni, legîndu-l, adus-au ospêţe împăratului Iarim; întru darea Efraim priimi-va ruşine, ruşina-să-va Israil întru sfatul lui.

7. Lepădă Samaría pre împăratul ei ca hreascurile preste faţa apei.

8. Şi să vor rădica cuptoare cărora strîmbătăţile, păcatele lui Israil; spini şi ciulini să vor sui preste jirtăvnicile lor. [37]Şi vor grăi munţilor: „Acoperiţi pre noi!”, şi dealurilor: „Cădeţi preste noi!”

9. [38]De cînd munţii au greşit Israil, acoló au stătut; nu va apuca pre ei întru deal războiul, preste fiii strîmbătăţii.

10. Venit-au a certa pre ei după pohta mea, şi să vor aduna prestă ei năroade cînd să vor certa ei întru amîndoao strîmbătăţile lor.

11. Efraim — juncă învăţată[39] a îndrăgi pricea, şi eu voi veni preste cei mai buni a grumadzii ei, încăleca-voi pre Efraim, mîlcomişi-voi pre Iúda, întări-va şie pre Iacov.

12. [40]Sămănaţi şie întru dreptate, culêgeţi spre roade de viaţă.

13. Luminaţi voao lumină de minte pînă încă iaste vrême, cercaţi pre Domnul pînă a veni roadele dreptăţii voastre.

14. Pentru căci aţi mîlcomişit necurăţiia ⌊şi⌋ strîmbătăţile ei aţi cules, mîncat-aţi *[692/2]* roadă minciunoasă? Căci ai nădăjduit întru carăle[41] tale, întru mulţimea tăriei tale.

15. Şi să va scula pierire întru nărodul tău [42]şi toate cêle zidite ale tale să vor duce[43]; ca boiêrinul Salamá den casa lui Ierovoam, întru dzilele războiului, maica preste fii au trîntitu-o.

16. Aşa voi face voao, casa lui Israil, de cătră faţa răotăţilor voastre.

Cap 11

1. La mînecate s-au lepădat, lepădatu-s-au împăratul Israil.

2. Pentru căci brudiu — Israil, şi eu am iubit pre el [44]şi den Éghiptu am chemat pre fiii lui.

3. În ce chip am[45] chemat pre ei, aşa s-au dus dentru faţa mea. Ei Vaalimilor jirtvuia şi celor săpate tămîia.

4. Şi eu am împiedecat pre[46] Efraim, luatu-l-am pre el preste braţul ⌊mieu⌋, şi nu au cunoscut că voi vindeca pre ei.

5. Întru stricarea oamenilor întins-am pre ei cu legăturile îndrăgirei mêle şi voi fi lor dînd palme om preste falca[47] lui; căuta-voi cătră el şi voi putea lui.

6. Lăcui

Ms. 4389, p. 840

el însuşi va săpa den temelie altarele lor, fărîma-va idolii lor.

3. Pentru că zic acum: „Nu iaste întru noi împărat, căci nu ne-am temut de Domnul. Şi împăratul ce ne va face?”

4. Grăind cuvinte şi făgăduinţe mincinoase şi făcînd legi, răsări-va judecata pre ţêlina cîmpului.

5. Viţêlele casei strîmbătăţii le vor lăcui cei ce lăcuiesc în Samáriia, că au jăluit nărodul lui cătră dînsul; şi mîniindu-se se vor bucura asupra lui întru slava lui, că se-au mutat de la dînsul.[70]

6. Şi l-au legat în Asiriia şi l-au dus poclon împăratului Iaírului; lua-va Efraim ruşine şi se va ruşina Israil pentru sfatul său.

7. Lepădă Samáriia pre împăratul său ca gătejile pre faţa apei.

8. Şi se vor lepăda altarele cêle strîmbe, păcatele lui Israil; mărăcini şi ciulini vor crêşte pre altarele lor. Şi vor zice cătră munţi: [71]„Acoperiţi-ne!”, şi cătră dealuri: „Cădeţi preste noi!”

9. [72]De cînd munţii au greşit Israil, acoló au stătut; nu-i va ajunge în dealuri, venit-au războiu pre feciorii nedireptăţii.

10. Certa-i-voiu după gîndul mieu, şi se vor aduna năroadele asupra lor cînd se vor certa pentru 2 nedireptăţi ale lor.

11. Efraim — juncă învăţată a iubi pricea[73], iar eu mă voiu pogorî pre ghizdăviia grumazului lui, sui-mă-voiu pre Efraim, mîlcomi[74]-voiu de cătră Iuda, întări-va lui Iácov.

12. [75]Sămănaţi voaoă în direptate şi seceraţi roada vieţii[76].

13. [12.] Şi vă luminaţi lumina vederii pînă ce veţi cerca vrêmea Domnului şi pînă ce va veni voaoă roada[77] direptăţii.

14. [13.] Pentru căci aţi tăcut fărădelegiuirea şi roada ei o aţi cules, mîncat-aţi roada minciunii? Că te-ai nădăjduit pre arma ta, întru mulţimea puterii tale.

15. [14.] Scula-se-va piericiune în nărodul tău, [78]pieri-vor cum au pierit; şi domnul Salmána în casa lui Arveil, în zilele războaielor; pre maică o au trîntit preste feciori.

16. [15.] Aşa voiu face şi voaoă, casa lui Israil, de cătră faţa răotăţilor voastre.

Cap 11

1. [79]Cum trêce dimineaţa va trêce împăratul lui Israil.

2. [1.] Căci că coconaş — Israil, şi l-am îndrăgit [80]şi den Eghí- *[840/2]* pet am chiemat pre fiiul mieu.

3. [2.] Precum i-am chiemat, aşa se-au şi dus de la faţa mea. Şi au clădit altare lui Vaalim şi au cădit celor săpaţi.

4. [3.] Şi eu am ajutat lui Efraim, luatu-l-am în braţele mêle, şi n-au priceput că i-am tămăduit.

5. [4.] Întru putreziciunea cea omenească i-am tras întru legăturile dragostei mêle, şi voiu fi lor ca cela ce lovêşte pre om preste obraz; căuta-voiu la dînsul şi-l voiu omori.[81]

6. [5.] Sălăşluitu-se-au

Versiunea modernă

el va distruge altarele lor, stelele lor vor fi mutilate.

3. Căci acum ei vor spune: „Nu avem rege, căci nu ne-am temut de Domnul. Şi [atunci] ce va face regele pentru noi?”

4. Rostind cuvinte, pretexte înşelătoare, el va încheia o alianţă; precum o buruiană pe o ţarină stearpă va răsări judecata.

5. Pe lîngă viţelul casei nedreptăţilor vor pribegi locuitorii Samariei, căci poporul lui l-a jelit; şi, la fel cum l-au umplut de amărăciune, ei se vor bucura pentru slava sa, căci ea a fost îndepărtată de el.

6. Iar pe el, legîndu-l, l-au dus asirienilor, ca dar pentru regele Iarim; Efraim a fost adus în dar, iar Israel se va ruşina pentru gîndul lui.

7. Samaria şi-a aruncat regele ca pe o surcea pe faţa apei.

8. Templele din casa nedreptăţilor vor fi îndepărtate, păcate ale lui Israel; mărăcini şi ciulini se vor urca pe altarele lor. Ei vor spune munţilor: „Prăbuşiţi-vă asupra noastră!”

9. De cînd [există] munţii, Israel a păcătuit, acolo ei s-au stabilit. Războiul împotriva fiilor nedreptăţii nu îi va ajunge pe colină.

10. Au venit să îi educe potrivit voinţei mele, iar popoarele se vor aduna împotriva lor atunci cînd vor fi educaţi pentru amîndouă nedreptăţile lor.

11. Efraim [este] o juncă educată să iubească disputa, iar eu voi călca peste partea cea mai frumoasă a cerbicei ei, pe Efraim îl voi încăleca, pe Iuda îl voi trece cu vederea, Iacob îi va da lui tărie.

12. Semănaţi pentru voi în vederea dreptăţii, culegeţi în vederea unui rod al vieţii.

13. Aprindeţi pentru voi o lumină a înţelegerii, căutaţi-l pe Dumnezeu cît mai este timp, pînă ajung la voi roadele dreptăţii.

14. De ce aţi trecut sub tăcere necurăţenia şi nedreptăţile ei le-aţi cules, [de ce] aţi mîncat roadă înşelătoare? Căci ţi-ai pus nădejdea în carele tale, în mulţimea armatei tale.

15. Şi prăbuşirea va apărea în poporul tău şi toate construcţiile tale întărite vor dispărea; asemenea căpeteniei Salaman din casa lui Ierovoam, în zilele războiului, au prăbuşit o mamă peste fiii săi.

16. Aceste lucruri vi le voi face, casa lui Israel, pentru faptele voastre rele.

Capitolul al 11-lea

1. În zorii zilei au fost izgoniţi, izgonit a fost regele lui Israel.

2. Pentru că Israel a fost prunc, l-am iubit şi eu şi i-am chemat înapoi pe fiii săi din Egipt.

3. După cum eu i-am chemat la mine, aşa s-au îndepărtat ei dinaintea mea. Au adus jertfe Baalimilor şi idolilor ciopliţi le-au adus tămîie.

4. Şi eu i-am pus lui Efraim piedici la picioare, l-am cuprins cu braţul meu, şi nu au înţeles că eu îi voi vindeca pe ei.

5. Atunci cînd oamenii au vrut să îi nimicească, eu i-am cuprins cu legăturile iubirii mele, şi voi fi pentru ei ca un om care îl va pălmui peste obraji; îl voi supraveghea şi îl voi supune puterii mele.

6. Efraim a locuit

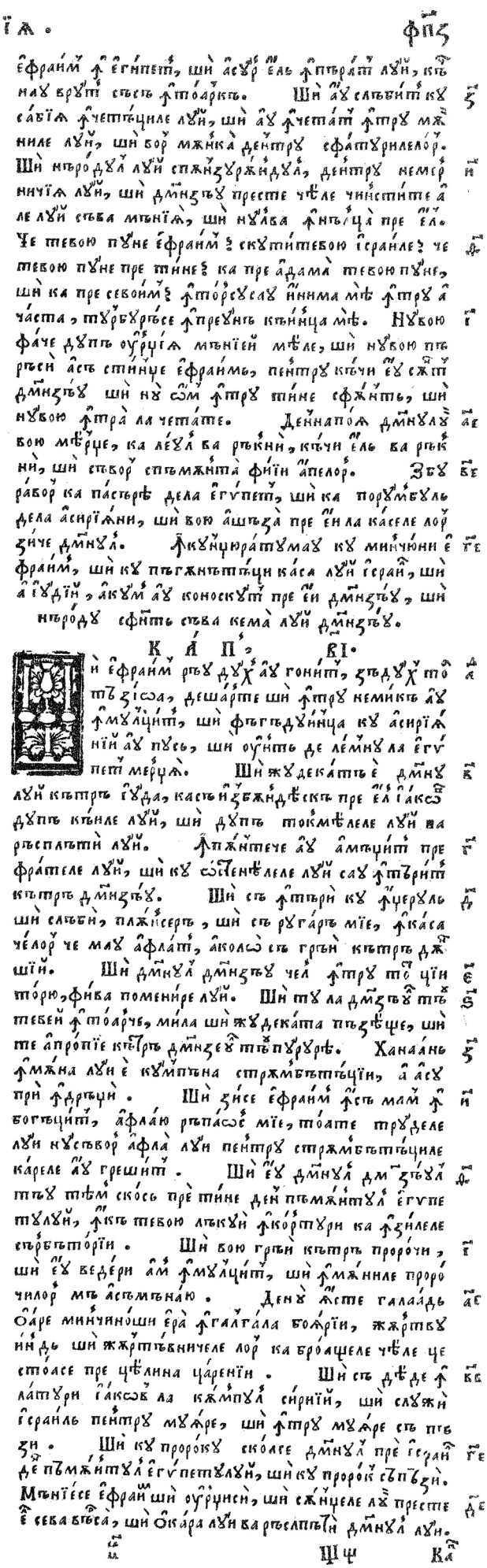

Biblia 1688, p. 587, col. 2

Efraím în Eghípet şi Asúr el — împărat lui, căci n-au vrut să să întoarcă.

7. Şi au slăbit cu sabiia în cetăţile lui şi au încetat întru mîinile lui; şi vor mînca dentru sfaturile lor.

8. Şi nărodul lui spînzurîndu-l dentru nemerniciia lui, şi Dumnezău preste cêle cinstite ale lui să va mîniia şi nu-l va înălţa pre el.

9. Ce te voiu pune, Efraím? Scuti-te-voiu, Israíle? Ce te voiu pune pre tine? Ca pre Adamá te voiu pune şi ca pre Sevoím? Întorsu-s-au inima mea întru aceasta, turburá-se împreună căinţa mea.

10. Nu voiu face după urgiia mîniei mêle şi nu voiu părăsi a să stinge Efraím; pentru căci eu sînt Dumnezău, şi nu om; întru tine sfint şi nu voiu întra la cetate.

11. Denapoia Domnului voiu mêrge; ca leul va răcni, căci el va răcni, şi să vor spămînta fiii apelor.

12. Zbura-vor ca pasărea de la Eghípet şi ca porumbul de la asiriêni; şi voiu aşăza pre ei la casele lor, zice Domnul.

13. Încungiuratu-m-au cu minciuni Efraím şi cu păgînătăţi casa lui Israíl şi a Iúdii. Acum au conoscut pre ei Dumnezău şi nărodu sfint să va chema lui Dumnezău.

Cap 12

1. Şi Efraím, rău duh, au gonit zăduh toată zioa; deşarte şi întru nemică au înmulţit şi făgăduinţa cu asiriênii au pus şi untdelemnu la Eghípet mergea.

2. Şi judecată e Domnului cătră Iúda, ca să izbîndească pre el Iácov după căile lui, şi după tocmêlele lui va răsplăti lui.

3. În pîntece au amăgit pre fratele lui şi cu ostenêlele lui s-au întărit cătră Dumnezău.

4. Şi să întări cu îngerul şi slăbi; plînseră şi să rugară mie în casa celor ce m-au aflat, acoló să grăi cătră dînşii.

5. Şi Domnul Dumnezău cel întrutotţiitoriu fi-va pomenire lui.

6. Şi tu la Dumnezăul tău te vei întoarce; mila şi judecata păzêşte şi te apropie cătră Dumnezeul tău pururea.

7. Hanaán — în mîna lui e cumpăna strîmbătăţii, a asupri îndrăgi.

8. Şi zise Efraím: „Însă m-am îmbogăţit, aflaiu răpaos mie.” Toate trudele lui nu să vor afla lui, pentru strîmbătăţile carele au greşit.

9. Şi eu, Domnul Dumnezăul tău, te-am scos pre tine den pămîntul Eghipetului, încă te voiu lăcui în corturi, ca în zilele sărbătorii.

10. Şi voiu grăi cătră proroci şi eu vederi am înmulţit şi în mînile prorocilor mă asămănaiu.

11. De nu iaste Galaád, oare mincinoşi era în Galgála boiêrii jîrtvuind, şi jîrtăvnicele lor — ca broaştele cêle ţestoase pre ţêlina ţarenii.

12. Şi să dêde în laturi Iácov la cîmpul Síriii şi sluji Israíl pentru muiêre şi întru muiêre să păzi.

13. Şi cu prorocu scoase Domnul pre Israíl den pămîntul Eghípetului şi cu proroc să păzi.

14. Mînié-se Efraím şi urgisi, şi sîngele lui preste el se va vărsa şi ocara lui va răsplăti Domnul lui. //

Ms. 45, p. 692-693

Efraim în Éghiptu şi Assur el — împărat al lui, căci nu au vrut să să întoarne.

7. Şi au slăbit cu sabie întru cetăţile lui şi s-au odihnit întru mîinile lui; şi vor mînca dentru sfaturile lor.

8. Şi nărodul lui spîndzurînd deasupra dentru nemerniciia lui, şi Dumnedzău preste cêle cinstite ale lui mînia-să-va şi nu-l va înălţa pre el.

9. Ce te voi pune, Efraim? Scuti-voi ţie, Israil? Ce te voi pune pre tine? Ca pre Adamá pune-te-voi pre tine şi ca Sevoim? Înturnatu-s-au inima mea întru aceasta, turburá-să împreună căinţa mea.

10. Nu voi face după urgiia mîniei mêle, nu voi părăsi a stinge pre Efraim, pentru căci Dumnedzău eu sînt, şi nu om; întru tine sfînt şi nu voi întra la cetate.

11. Denapoia Domnului mêrge-voi; ca leul va răcni şi el va răcni şi să vor întrista fiii apelor.

12. Zbura-vor ca pasărea de la Éghiptu şi ca porîmbul de la assiriêni; şi voi aşeza pre ei la casele lor, dzice Domnul.

13. Încungiuratu-m-au cu minciună Efraim şi cu păgînătăţi casa Israil *[693/1]* şi a Iúdei. Acum au cunoscut pre ei Dumnedzău şi nărod sfint să va chema a lui Dumnedzău.

Cap 12

1. Şi Efraim, rău duh, au gonit zăduh a toată dzua; dăşarte şi întru nimic au înmulţit şi făgăduinţă cu assiriênii au pus şi untudelemnu la Éghiptu mergea.

2. Şi judeţ Domnului către Iúda, ca să izbîndească pre el Iacov după căile lui, şi după tocmêlele lui răsplăti-va lui.

3. Întru pîntece au amăgit pre fratele lui şi cu ostenêlele lui s-au întărit către Dumnedzău.

4. Şi să întări cu înger şi slăbi; plînseră şi să rugară mie întru casa cărora au aflat pre mine, acoló să grăi către înşii.

5. Şi Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor fi-va pomenire lui.

6. Şi tu întru Dumnedzăul tău te vei întoarce; mila şi judeţul păzêşte şi te apropie către Dumnedzăul tău pururea.

7. Hanaan — întru mîna lui cumpăna strîmbătăţii, a asupri îndrăgi.

8. Şi dzise Efraim: „Însă am îmbogăţit, aflaiu răpaos mie." Toate trudele lui nu să vor afla lui, strîmbătăţile carele au greşit.

9. Şi eu, Domnul Dumnedzăul tău, scos-am pre tine den pămîntul Eghíptului, încă te voi lăcui întru corturi, în ce chip întru dzilele sărbătorii.

10. Şi voi grăi către proroci şi eu vederi am înmulţit şi întru mîinile prorocilor mă asămănaiu.

11. Dă nu iaste Galaad, oare minciunoşi era în Galgal boiêrii jîrtvuind, şi jirtăvnicile lor — ca ţăstoasele[48] pre ţêlina ţarenii.

12. [49]Şi să feri[50] Iacov la cîmpul Siríei şi sluji Israil întru muiêre şi întru muiêre să păzi.

13. [51]Şi cu proroc scoase Domnul pre Israil den pămîntul Eghíptului şi cu proroc să păzi.

14. Mîniia[52]-să Efraim şi urgisi, şi sîngele lui prestă el să va vărsa şi ocara lui va răsplăti Domnul lui.

Ms. 4389, p. 840-841

Efraim în Eghipet şi însuşi Assur — împăratul lui, că n-au vrut să se întoarcă.

7. [6.] Şi au slăbit sabiia în cetăţile lor şi au tăcut în mîinile lor; şi vor mînca den sfaturile lor.

8. [7.] Şi nărodul lui spînzurînd dentru lăcuinţa lui, şi Dumnezeu se va mîniia pre cêle de cinste ale lui şi nu-l va înălţa.

9. [8.] Cum te voiu pune, Efréme? Apăra-te-voiu, Israile? Aşăza-te-voiu ca pre Adam, tocmi-te-voiu pre Sevoim? Întorsu-se-au inima mea într-acesta, se-au turburat căinţa mea.[82]

10. [9.] Nu voiu face după mîniia urgiei mêle, nu voiu lăsa să piêie Efraim, pentru că eu sînt Dumnezeu[83], iar nu sînt om; sînt în mijlocul tău şi nu întru în cetate.

11. [10.] Umbla-vor după Domnul, răcni-va ca leul, că el va răcni, şi se vor îngrozi fiii mărilor[84].[85]

12. [11.] Zbura-vor ca pasările den Eghipet şi ca un porumb[86] den Ţara Asirienească; şi voiu aşăza pren casele lor, grăiêşte Domnul.

13. [12.] [87]Ocolitu-m-au Efraim cu minciuni şi casa lui Israil cu ocară şi acum Iuda. Pre el au cunoscut Dumnezeu şi se-au chiemat nărod sfint Domnului.

Cap 12

1. Iară Efraim, vînt rău, gonind zăduful toată zioa; dăşărtăciune şi zadaruri le-au înmulţit şi au făcut legătură cu assiriênii şi au trimes undelemn[88] în Eghipet.[89]

2. Şi judecata Domnului către Iuda şi izbîndirea asupra lui Iacov după căile lui şi după meşteşugurile lui i-au plătit.

3. [90]În pîntece au înşălat pre frate-său şi întru ostenînţa sa se-au întărit către Dumnezeu.

4. Şi se-au întărit cu îngerul şi au slăbit; plîns-au şi l-au rugat în casa acelora m-au aflat şi acoló se-au grăit către dînşii.[91]

5. Şi Domnul Dumnezeu cel atotţiitoriul va fi pomenirea lui.

6. Şi tu te vei întoarce către Dumnezeul tău; mila şi judecata să păzeşti şi te apropie către *[841/1]* Dumnezeul tău în toată vrêmea.

7. Hanaan — în mîna lui cumpăna[92] nedireptăţii, iubit-au asupreala.

8. Şi au zis Efraim: „Pentr-acêea m-am îmbogăţit, aflaiu mie răpaos." Nici o nevoinţă de ale lui nu se vor afla lui nedireptate de cêle ce au greşit.[93]

9. Eu, Domnul Dumnezeul tău cel ce te-am scos den ţara Eghipetului, încă te voiu mai sălăşlui în corturi, ca în zilele praznicelor.

10. Şi am grăit cu prorocii şi am înmulţit vederile şi în mîinile prorocilor m-am asemănat.

11. Că deaca nu iaste Galaádul, mincinos era în Galgaluri boiêrii carii zidiia altare, şi altarele lor — ca broaştele cêle ţestoase pre ţêlinile cîmpurilor.

12. [94]Şi au fugit Iácov în ţinutul Assiriei şi au slujit Israil pentru muiêre, pentru muiêre au păzit.

13. Şi cu prorocul au scos Domnul pre Israil den ţara Eghipetului şi cu prorocul se-au păzit.[95]

14. Mîniiatu-m-au Efraim şi m-au aprins cu urgie şi sîngele lui asupra lui să se vêrse[96] şi ocara lui să i-o plătească Domnul său.

Versiunea modernă

în Egipt şi Asur i-a fost rege, deoarece nu a vrut să se întoarcă.

7. Şi el a slăbit în sabia lui în cetăţile lui şi el s-a liniştit cu mîinile lui; şi [astfel] vor mînca din proiectele lor.

8. Şi poporul lui este spînzurat în rătăcirea lui [departe de casă], şi Dumnezeu se va mînia împotriva [lucrurilor] lui de preţ şi nu îl va mai înălţa.

9. Ce voi face din tine, Efraim? Te voi apăra, Israel? Ce voi face din tine? Voi face din tine un [nou] Adama sau un [nou] Sevoim? Inima mea s-a reîntors la acest [gînd], căinţa mea s-a tulburat.

10. Nu mă voi comporta potrivit intensităţii mîniei mele, nu-l voi părăsi pe Efraim [lăsîndu-l] să dispară, căci eu sînt Dumnezeu, şi nu om; în tine [sînt] sfînt şi nu voi intra într-o cetate.

11. Voi merge în spatele Domnului; va răcni ca un leu, căci va răcni, iar fiii apelor se vor înspăimînta.

12. Vor zbura ca pasărea [care vine] din Egipt şi ca porumbelul [care vine] de la asirieni; şi atunci îi voi reîntoarce la casele lor, zice Domnul.

13. Efraim m-a încercuit cu minciuni, iar casa lui Israel şi a lui Iuda cu nelegiuiri. Acum Dumnezeu i-a recunoscut şi se vor numi poporul sfînt al lui Dumnezeu.

Capitolul al 12-lea

1. Şi Efraim, un spirit rău, a urmărit toată ziua un vînt fierbinte; el a înmulţit [lucrurile] deşarte şi fără rost, a încheiat o înţelegere cu asirienii şi a dus untdelemn în Egipt.

2. Şi astfel Domnul a ridicat judecată împotriva lui Iuda, ca să îl pedepsească pe Iacob potrivit căilor pe care le-a urmat, şi îl va răsplăti potrivit faptelor lui.

3. Încă din pîntecele [mamei] l-a înşelat pe fratele lui şi prin străduinţele lui s-a îndîrjit împotriva lui Dumnezeu.

4. Şi s-a întărit [în lupta] cu îngerul şi l-a covîrşit; au plîns şi s-au rugat către mine în casa On, acolo li s-a vorbit.

5. Şi Domnul Dumnezeu cel atotputernic va fi amintirea lui.

6. Cît despre tine, tu te vei întoarce la Dumnezeul tău; veghează asupra îndurării şi a [bunei] judecăţi şi fii alături de Dumnezeul tău pentru totdeauna.

7. Canaan este în mîna lui o cumpănă a nedreptăţii, i-a plăcut să îi asuprească [pe alţii].

8. Şi Efraim a zis: „Oricum, m-am îmbogăţit, mi-am găsit o alinare." Toate străduinţele lui nu îi vor fi de folos, datorită nedreptăţilor prin care a păcătuit.

9. Iar eu, Domnul Dumnezeul tău, te-am scos din ţara Egiptului, te voi lăsa din nou să trăieşti în corturi, precum în zilele sărbătorii.

10. Voi vorbi către proroci şi eu sînt acela care am înmulţit viziunile [lor] şi profeţii au vorbit despre mine în pilde.

11. Dacă Galaad este un nimic, atunci mincinoase au fost căpeteniile din Galgala atunci cînd aduceau jertfe, iar altarele lor [erau] ca broaştele ţestoase pe un ogor înţelenit.

12. Şi Iacov s-a retras în cîmpia Siriei şi Israel a fost slugă pentru o femeie şi pentru o femeie a păzit [turma].

13. Şi cu ajutorul unui proroc a scos Domnul pe Israel din ţara Egiptului şi cu ajutorul unui proroc a fost [acesta] ocrotit.

14. Efraim s-a mîniat şi l-a supărat [pe Domnul], sîngele lui va fi vărsat peste el şi Domnul îl va răsplăti pentru ocara lui.

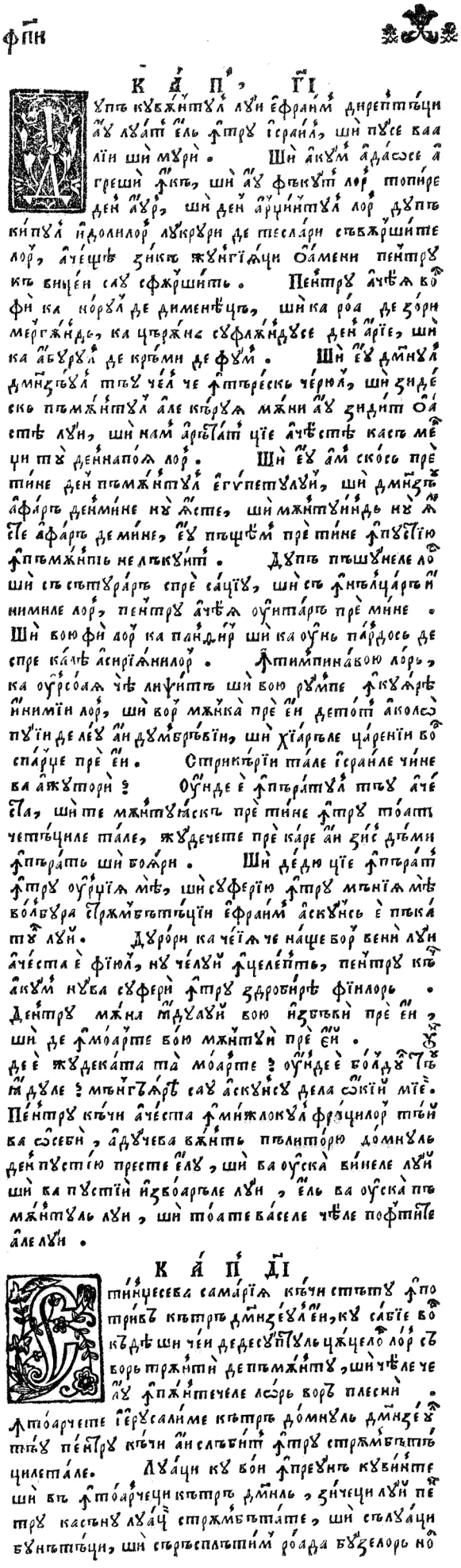

Biblia 1688, p. 588, col. 1

Cap 13

1. După cuvîntul lui Efraím, direptăţi au luat el întru Israíl, şi puse Vaalii şi muri.

2. Şi acum adaose a greşi încă şi au făcut lor topire den aur şi den argintul lor după chipul idolilor, lucruri de teslari săvîrşite lor. Aceştia zic: „Junghiiaţi oameni, pentru că viţei s-au sfîrşit!”

3. Pentru acêea, vor fi ca norul de dimineaţă şi ca roa de zori mergînd, ca ţărîna suflîndu-se den arie şi ca aburul de lacrămi[2] de fum.

4. Şi eu, Domnul Dumnezăul tău, cel ce întăresc ceriul şi zidesc pămîntul, ale căruia mîni au zidit oastea lui. Şi n-am arătat ţie acêstea ca să mergi tu denapoia lor.

5. Şi eu am scos pre tine den pămîntul Eghípetului, şi Dumnezău afară den mine nu iaste, şi mîntuind nu iaste afară de mine. Eu păşteam pre tine în pustiiu, în pămînt nelăcuit,

6. După păşunele lor. Şi să săturară spre saţiu şi să înălţară inimile lor; pentru acêea uitară pre mine.

7. Şi voiu fi lor ca panthír şi ca un párdos despre calea asiriênilor.

8. Întîmpina-voiu lor ca ursoaia cea lipsită şi voiu rumpe încuiêrea inimii lor. Şi vor mînca pre ei de tot acoló puii de leu ai dumbrăvii şi hiarăle ţarenii vor sparge pre ei.

9. Stricării tale, Israíle, cine va ajutori?

10. Unde e împăratul tău acesta? Şi te mîntuiască pre tine întru toate cetăţile tale. Judece-te pre care ai zis: „Dă-mi împărat şi boiêri!”

11. Şi dediu ţie împărat întru urgiia mea şi suferiiu întru mîniia mea volbura strîmbătăţii. Efraím, ascuns e păcatul lui.

12. Durori ca ceiia ce naşte vor veni lui; acesta e fiiul nu celui înţelept, pentru căci acum nu va suferi întru zdrobirea fiilor.

13. Dentru mîna iadului voiu izbăvi pre ei şi den moarte voiu mîntui pre ei.

14. Unde e judecata ta, moarte? Unde e boldul tău, iadule? Mîngîiêrea s-au ascunsu de la ochii miei.

15. Pentru căci acesta în mijlocul fraţilor tăi va osebi. Aduce-va vînt pălitoriu Domnul den pustiiu preste elu şi va usca vinele lui şi va pustii izvoarăle lui. El va usca pământul lui şi toate vasele cêle poftite ale lui.

Cap 14

1. Stinge-se-va Samáriia, căci stătu împotrivă cătră Dumnezeul ei, cu sabie vor cădea, şi cei dedesuptul ţîţelor lor să vor trînti de pământu şi cêle ce au în pîntecele lor vor plesni.

2. Întoarce-te, Ierusalíme, cătră Domnul Dumnezeul tău, pentru căci ai slăbit întru strîmbătăţile tale.

3. Luaţi cu voi împreună cuvinte şi vă întoarceţi cătră Domnul; ziceţi lui, pentru ca să nu luaţi strîmbătate, şi să luaţi bunătăţi şi să răsplătim roada buzelor noa- /

Ms. 45, p. 693-694

Cap 13

1. După cuvîntul lui Efraim, dreptăţi au luat el întru Israil, şi puse ii Vaal şi muri.

2. Şi acum adaose ⌊încă⌋ a greşi şi au făcut şie topire dentru ⌊aur şi⌋ argint lor, după pilda chipurilor, fapte a teslarilor săvîrşite *[693/2]* lor. Aceştia dzic: „Junghiaţi oameni, ⌊pentru⌋ că viţăii s-au sfîrşit!”

3. Pentru acêea, vor fi ca norul de dimineaţă şi ca roaă de zori mergînd, ca ţărna suflîndu-să de cătră faţa ariei şi ca aburul de la lacrămi frumos.

4. Şi eu, Domnul Dumnedzăul tău, ⌊cel ce întăresc ceriul şi zidesc pămîntu, căruia mîinile au zidit oastea lui. Şi nu am arătat ţie acêstea ca să mergi tu denapoia lor.

5. [53]Şi eu am scos pre tine⌋ dentru pămîntul Eghíptului, şi Dumnedzău afară den mine nu iaste, şi mîntuind nu iaste afară de mine. Eu păşteam pre tine întru pustiiu, în pămînt nelăcuit,

6. După păşunile lor. Şi să săturară spre saţiu şi să înălţară inimile lor; pentru acêea uitară pre mine.

7. Şi voi fi lor ca pánthir şi ca un pardos despre calea asiriênilor.

8. Întîmpina-voi lor ca ursoaia cea lipsită şi voi rumpe încuiêrea inemei lor. Şi vor mînca de tot pre ei acoló puii de leu ai dumbrăvii şi jiganiile ţarinei vor sparge pre ei.

9. Stricării tale, Israil, cine va ajutori?

10. Unde-i împăratul tău acesta? Şi te mîntuiască pre tine întru toate cetăţile tale. Judeci-te carele ai dzis: [54]„Dă-mi împărat şi boiêri!”

11. Şi dediu ţie împărat întru urgiia mea şi suferiiu întru mîniia mea volbură a strîmbătăţii. Efraim, ascunsu păcatul lui.

12. Dureri ca cêea ce naşte veni-vor lui; acesta — fiiul nu cel înţelept, pentru căci acum nu va suferi întru zdrobirea fiilor.

13. [55]Dentru mîna iadului[56] mîntui-voi pre ei ⌊şi⌋ den moarte răscumpăra-voi pre ei.

14. Unde-i judeţul tău, moarte? Unde-i boldul tău, iade? Mîngîiêrea ascunsu-s-au de la ochii miei.[57]

15. Pentru căci acesta între mijlocul fraţilor ⌊tăi⌋ va usăbi. Aduce-va păIitor vînt Domnul dentru pustiiu preste el şi va usca vinele lui şi va pustii izvoarăle lui. Acestea[58] vor usca[59] pămîntul lui şi toate vasele cêle poftite[60] ⌊ale lui⌋.

Ms. 4389, p. 841

Cap 13

1. După cuvîntul lui Efraim, şi acesta au luat[97] îndireptări în Israil şi le-au pus lui Vaal şi au murit.[98]

2. Şi acum iarăşi au adaos a greşi şi-şi făcură topit cu aurul şi cu argintul lor. Şi au zis ei năroadelor: „Junghiaţi oameni, că viţeii se-au sfîrşit!”

3. Pentr-acêea, vor fi ca norul cel de dimineaţa şi ca roua cea de la zori[99] şi ca pleava den arie şi ca fumul den covergi cîndu-l vîntură viforul.[100]

4. Iar eu, Domnul Dumnezeul tău, cel ce am întărit ceriul şi am zidit pămîntul, ale căruia mîini au cîştigat[101] toată oastea cerească. Şi acêstea nu le-am arătat ţie ca să mergi după dînşii.

5. Şi eu te-am scos den ţara Eghipetului, şi alt Dumnezeu fără de pre mine să nu cunoşti, şi nu iaste cine să mîntuiască fără decît mine. Eu te-am păscut în pustie, [6.] în ţara fără de lăcuire,

6. După păşunile lor. Şi se-au înmulţit pînă se-au umplut şi se-au înălţat inima lor; pentr-acêea m-au uitat.

7. Şi eu voiu fi lor ca leoaica[102] şi ca pardósul în calea assiriênilor.

8. Şi-i voiu întîlni ca ursoaica cêea ce i se-au luat puii şi voiu rumpe încuiêrea inimilor lor. Şi-i vor mînca acoló ca leul dumbrăvii şi fiiara cîmpului *[841/2]* îi va rumpe.

9. Întru rîsipirea ta, Israile, cine-ţi va ajuta?

10. Unde iaste împăratul tău? Acela să te mîntuiască întru toate cetăţile tale. Şi judecătorii tăi, pentru carii ai zis: [103]„Dă-mi împărat şi domn!”?[104]

11. Şi ţi-am dat împărat în mîniia mea şi m-am oprit în urgiia mea. [12.] Învălirea nedireptăţii lui Efraim, păcatul lui ascuns.

12. [13.] Cuprinde-l-vor durerile[105] ceiia ce naşte; cesta[106] — fecior nu înţelept, pentru că acum nu va răbda întru sfărîmarea feciorilor.

13. [14.] [107]Den mîna iadului[108] îi voiu mîntui şi den moarte-i voiu răscumpăra.

14. Unde[109] iaste pîra ta, o, moarte? Sau unde iaste boldul tău, iadule? Ascunsu-se-au mîngîiêrea de la ochii miei.[110]

15. Pentru că acesta va osebi între fraţii tăi. Aduce-va Domnul vînt păIitoriu den pustie asupra lui şi va usca vinele[111] lui şi va pustii fîntînile[112] lui. Acesta va pustii toată ţara lui şi toate vasele lui cêle dragi.

Versiunea modernă

Capitolul al 13-lea

1. Potrivit cuvîntului lui Efraim, au luat îndreptăţiri pentru Israel, i-a instituit drept Vaali şi a murit.

2. Şi ei au greşit în continuare şi şi-au făcut un chip turnat din aurul şi din argintul lor, asemănător idolilor, opere ale unor meşteri, lucrate pentru ei. Aceştia spun: „Jertfiţi oameni, căci viţeii s-au terminat!”

3. De aceea, ei vor fi ca un nor dimineaţa şi ca roua dimineţii risipindu-se, ca praful care se împrăştie peste arie şi ca aburul lacrimilor de la fumigaţii.

4. Eu [sînt] Domnul Dumnezeul tău, cel care întăreşte cerul şi creează pămîntul, cel ale cărui mîini au zidit oastea [cerului]. Şi nu ţi-am arătat ţie toate aceste lucruri, pentru ca tu să le urmezi.

5. Eu te-am scos din ţara Egiptului şi nu trebuie să ai un alt Dumnezeu în afară de mine, nimeni în afară de mine nu te poate mîntui. Eu sînt acela care te-am păstorit în pustiu, într-un ţinut nelocuit,

6. Potrivit păşunilor lor. Şi s-au săturat pe deplin şi [totuşi] şi-au înălţat inimile; de aceea pe mine m-au uitat.

7. Voi fi pentru ei ca o panteră şi ca un leopard pe calea asirienilor.

8. Îi voi întîmpina ca un urs înfometat şi voi rupe încuietoarea inimii lor. Şi acolo îi vor devora puii animalelor de pradă din dumbravă şi fiarele cîmpiei îi vor nimici.

9. Cine te va ajuta, Israele, în clipa distrugerii tale?

10. Unde este acest rege al tău? Fie ca să te salveze în toate cetăţile tale. Fie ca să te îndrume acela căruia i-ai spus: „Dă-mi rege şi căpetenii!”

11. Şi ţi-am dat un rege la vremea pătimirii tale şi am îndurat revolta nedreptăţii. Efraim, ascuns este păcatul său.

12. Asupra lui vor veni dureri precum ale femii care naşte. Acesta nu este fiul cel înţelept, de aceea el nu va rezista la nimicirea fiilor.

13. Din mîna iadului îi voi elibera şi de la moarte îi voi salva.

14. Unde este, judecata ta, moarte? Unde este, iadule, ţepuşa ta? Mîngîierea s-a ascuns din ochii mei.

15. De aceeea, el va face o deosebire în mijlocul fraţilor tăi. Domnul va aduce peste el un vînt fierbinte şi va usca firişoarele de apă şi va pustii izvoarele lor. Va usca pămîntul lui şi toate obiectele care îi sînt dragi.

Cap 14

1. Stinge-să-va Samaría, căci stătu împotrivă cătră Dumnedzăul ei, cu sabie vor cădea, şi cei de supt ţiţele lor să vor trînti ⌊de pămînt[61]⌋ şi cêle ce au în pîntece a lor plesni-vor. *[694/1]*

2. [62]Întoarce-te, Ierusalim, cătră Domnul Dumnedzăul tău, pentru căci ai slăbit întru strîmbătăţile tale.

3. Luaţi cu voi împreună cuvinte şi vă înturnaţi cătră Domnul; dziceţi lui, pentru ca să nu luaţi strîmbătate şi să luaţi bune şi să răsplătim roada budzelor noas-

Cap 14

1. Pieri-va Samáriia, pentru că au stătut împotriva Dumnezeului său, cădea-vor de sabie, copiii lor cei mici se vor trînti jos şi cêle ce vor fi grêle vor plesni[113].[114]

2. [115]Întoarce-te, Israile, cătră Domnul Dumnezeul tău, pentru că ai slăbit întru nedireptăţile tale.

3. Luaţi cu voi cuvinte şi vă întoarceţi cătră Domnul Dumnezeul vostru şi ziceţi lui; tot păcatul poţi să-l întorci, ca să nu luaţi nedireptate, ce să luaţi cêle bune şi să plătim roada buzelor noas-

Capitolul al 14-lea

1. Samaria va fi distrusă, deoarece s-a ridicat împotriva Dumnezeului ei, de sabie vor pieri, şi sugarii lor vor fi doborîţi la pămînt, femeile lor însărcinate vor fi spintecate.

2. Întoarce-te, Ierusalime, către Domnul, Dumnezeul tău, căci ai slăbit datorită nedreptăţilor tale.

3. Luaţi cu voi cuvinte şi întoarceţi-vă către Domnul; vorbiţi cu el, pentru ca să nu primiţi [răsplata pentru] nedreptate, ci ca să primiţi lucruri bune şi să răsplătim [cu bine] roada buzelor noas-

Biblia 1688, p. 588, col. 2

stre.

4. Asúr nu ne va mîntui pre noi, pre cal nu vom încăleca, nu vom mai zice încă „dumnezeii noştri" faptelor mînilor noastre. Cel dentru tine va milui pre săracu.

5. Lecui-voiu lăcaşurile lor, îndrăgi-voiu pre ei cu mărturisire, pentru căci să întoarse urgiia mea de către ei.

6. Şi vei fi ca roa lu Israíl, înflori-va ca crinul şi va pune rădăcinile lui ca Livánul.

7. Mêrge-vor stîlpările lui şi va fi ca maslinul de tot rodit şi mirosul lui ca al Livánului.

8. Întoarce-se-vor şi vor şădea supt[3] acoperirea lui, trăi-vor şi vor întări cu grîu; şi va înflori ca viia pomenirea lui, ca vinul Livánului.

9. Lui Efraím, ce e lui încă şi idolilor? Eu am smerit pre el şi voiu întări pre elu; eu — ca un archéth copt, dentru mine roada ta s-au aflat.

10. Care e înţelept şi va înţelêge acêstea? Înţelegătoriu şi va cunoaşte pre iale? Căci dirêpte sînt căile Domnului, şi direpţii vor mêrge întru iale, iară cei necuraţi slăbi-vor întru iale.

Ióil

Cap 1

1. Cuvîntul Domnului carele s-au făcut către Ioíl al lui Vathuíl.

2. Ascultaţi acêstea, cei bătrîni, şi băgaţi în urechi, toţi ceia ce lăcuiţi pămîntul. De s-au făcut ca acêstea întru zilele voastre sau în zilele părinţilor voştri?

3. Pentru ei fiilor voştri povestiţi şi fiii voştri fiilor lor şi fiilor la alt neam.

4. Rămăşiţile omidei le-au mîncatu lăcusta, şi rămăşiţa lăcustei mîncatu-o-au gîndacul, şi rămăşiţa gîndacului mîncatu-o-au păliciunea.

5. Trezviţi-vă, cei ce să îmbată den vinul lor, şi plîngeţi! Şi jăliţi, toţi ceia ce bêţi vin spre beţie, căci să rădică den gura voastră veselie şi bucurie.

6. Căci limbă s-au suit pre pămîntul mieu, tare şi nenumărată; dinţii ei — dinţi de leu şi măsêlele ca ale puiului leului.

7. Pus-au viia mea spre stingere şi smochinii miei spre dărîmare; cercînd au cercat pre ea şi au lepădat, albit-au viţele ei.

8. Plînge către mine mai mult decît mireasa cea îmbrăcată cu sacu preste bărbatul ei cel de fetie.

9. Rădică-să jîrtvă şi turnare den casa Domnului. Plîngeţi, preoţi, cei ce slujiţi jîrtăvnicului Domnului,

10. Căci s-au chinuit cîmpurile. Plîngă pămîntul, căci să chinui grîul, uscă-să vinul, împuţină-să untul de lemnu.

11. Uscară-se plugarii. Plîngeţi, ocine, pentru grîu şi orzu, căci pieri culesul den ţarină.

12. Viia să uscă şi smochinii să împuţinară. Rodiile şi finicul şi mărul şi toţi copacii ţarinii să uscară, căci ruşinară bucuriia fiii oamenilor.

13. Încingeţi-vă şi vă tînguiţi, preoţi, plîngeţi, //

Ms. 45, p. 694

tre.

4. Assur nu ne va mîntui pre noi, preste cal nu ne vom sui, nu încă nu vom dzice „dumnedzăii noştri" faptelor mîinilor noastre. Cel întru tine milui-va sărăimanul.

5. Lecui-voi lăcaşurile lor, îndrăgi-voi pre ei mărturisit, pentru căci să înturnă urgiia mea de cătră ei.

6. Şi voi fi ca roa lui Israil, înflori-va ca crinul şi va pune rădăcinile lui ca tămîia.

7. Mêrge-vor stîlpările lui şi vor fi ca maslinul prea rodit şi mirosul lui ca a tămîiei.

8. Întoarce-să-vor şi vor şedea supt umbra lui, trăi-vor şi vor întări cu grîu; şi va înflori ca viia pamintea lui, ca vinul Livánului.

9. Lui Efraim, ce-i lui încă şi chipurilor? Eu am smerit pre el şi voi întări pre el; eu — ca un archethu coptu, dentru mine roada ta s-au aflat.

10. Cine-i înţelept şi nu va înţelêge acêstea? Înţelegător şi va cunoaşte pre iale? Căci drêpte-s căile Domnului, şi drepţii vor mêrge întru iale, iară cei necuraţi slăbi-vor întru iale.

Ms. 4389, p. 841-842

tre[116.117]

4. Assir nu ne[118] va mîntui, pre cai nu vom încăleca[119], nici nu vom mai zice „dumnezeii noştri" faptele mîinilor noastre. Că pre cel rămas de părinţi al aceluia care iaste întru tine îl vei milui.

5. Lăcaşurile lor le voiu vindeca şi le voiu îndrăgi, cu mărturisire că se-au întors mîniia mea de cătră dînşii.[120]

6. Fi-voiu ca roaoa, înflori-va Israil ca crinul[121] şi va întinde rădăcinile sale ca braniştea.

7. Mêrge-vor ramurile lui şi va fi ca măslinul cel roditor şi mirosul lui ca şi al dumbrăvii.

8. Întoarce-se-vor[122] şi vor şădea supt umbra lor[123], trăi-vor şi se vor întări cu grîu; şi vor înflori ca şi viia pomenirea lui, ca vinul dumbrăvii.

9. Efraim, ce-i mai sînt lui idolii? Eu l-am smerit şi eu îl voiu întări ca un brad des; de la mine se-au întors roadele.[124]

10. Cine iaste înţelept şi va păzi acêstea? Şi chibzuit şi o va pricêpe? Că căile Domnului sînt dirêpte şi cei direpţi umblă pre dînsele, iar cei necuraţi vor slăbi într-însele.

Versiunea modernă

tre.

4. Asur nu ne va salva, nu vom încăleca pe un cal, nu vom mai numi niciodată „dumnezei ai noştri" obiectele făcute de mîinile noastre. Cel care va fi alături de tine se va îndura de cel orfan.

5. Voi vindeca aşezările lor, îi voi iubi cu sinceritate, căci mînia mea împotriva lor s-a schimbat.

6. Şi voi fi ca pentru Israel ca roua, el va înflori ca un crin şi rădăcinile lui le va înfige ca [cedrul de] Liban.

7. Ramurile lui se vor întinde şi va fi asemenea unui măslin foarte roditor, iar mireasma lui [va fi] asemenea celei [a cedrului] de Liban.

8. Se vor întoarce şi se vor aşeza la adăpostul lui, vor trăi şi se vor îmbăta cu grîu; şi memoria lui va înflori asemenea unei vii, asemenea vinului de Liban.

9. Iar Efraim, ce mai are el [în comun] cu idolii? L-am umilit şi îl voi întări; eu [sînt pentru el] ca un ienupăr înfrunzit; rodul tău a fost găsit din mine.

10. Cine este înţelept şi va înţelege aceste lucruri? [Cine] este înţelept şi le va înţelege? Căci drepte sînt căile Domnului, şi cei drepţi vor merge pe ele, iar cei fără evlavie vor deveni slabi urmîndu-le.

Ioíl

Cap 1

1. Cuvîntul Domnului carele s-au făcut cătră Ioil al lui Vathuil.

2. Ascultaţi acêstea, cei bătrîni, şi băgaţi în urechi, toţi ceia ce lăcuiţi pămîntul. Dă s-au făcut ca acêstea întru dzilele voastre sau întru dzilele părinţilor voştri?

3. Pentru ei fiilor voştri povestiţi şi fiii voştri fiilor lor şi fiii lor la alt neam.

4. Rămăşiţile a moliei au mîncat lăcusta, şi rămăşiţa lăcustei mîncat-au omida, şi rămăşiţa omidei mîncat-au cărăbuşul.

5. Trezviţi-vă, cei îmbătaţi ⌊dentru vinul lor⌋, şi plîngeţi! Şi jeliţi, toţi ceia ce bêţi vin spre beţie, căci să rădică dentru gura voastră ⌊veselie şi bucurie⌋.

6. Căci limbă s-au suit *[694/2]* preste pămîntul mieu, tare şi nenumărată; dinţii lui[1] — dinţii leului şi măsêlele ⌊ca⌋ puiului leului.

7. Pus-au viia mea spre stingere şi smochinii miei spre îndulcire; cercînd au cercat pre ea şi au lepădat, înălbit-au viţele ei.

8. Plînge cătră mine mai mult decît mireasa îmbrăcată cu sac preste bărbatul ei cel dă fetie.

9. Rădică-să jirtva şi turnare den casa Domnului! Plîngeţi, preuţii, ceia ce slujiţi jirtăvnicului Domnului,

10. Căci s-au chinuit cîmpurile. Plîngă pămîntul, căci să chinui grîul; uscă-să vinul, împutină-să untudălemnul.

11. Uscară-să plugarii. Plîngeţi, ocine, pentru grîu şi ordzu, căci pieri culesul den ţarină.

12. Viia să uscă şi zmochinii să împutinară. Roidiul şi finicul şi mărul şi toate lêmnele ţarinei să uscară, căci ruşinară bucuriia fiii oamenilor.

13. Încinge-ţi-vă şi vă bociţi, preuţi, plîngeţi,

Cartea prorocirei lui Ioil

Capul 1 *[842/1]*

1. Cuvîntul Domnului carele au fost cătră Ioil, feciorul lui Vathuil.[1]

2. Ascultaţi aceasta, bătrînilor, şi luaţi aminte, toţi cei ce vieţuiţi pre pămînt. De va fi fost aşa în zilele voastre sau în zilele părinţilor voştri?

3. Pentru aceasta să spuneţi feciorilor voştri, iar feciorii voştri feciorilor lor şi feciorii lor celuialant neam.

4. Rămăşiţa omidelor o au mîncat lăcustele, iar rămăşiţa lăcustelor o au mîncat moliile, şi rămăşiţa moliilor o au mîncat gîndacii[2].

5. Treziţi-vă, cei bêţi de vinul vostru, şi plîngeţi! Văietaţi-vă, toţi cei ce bêţi vin pînă în beţie, că se-au luat den gura voastră veseliia şi bucuriia.

6. Pentru că se-au suit în ţara mea limbă tare şi fără de număr; dinţii lor — ca dinţii leului şi măsêlele lor ca ale puiului leului.[3]

7. Pus-au viia mea întru pustiire şi zmochinii miei în frîngere; cercînd o au căutat şi o au lepădat, viţele le-au albit.

8. Plîngeţi cătră mine mai mult decît nevasta tînără cea încinsă cu sac pentru bărbatul fetiei ei.

9. Pierit-au jîrtva şi turnarea den casa Domnului. Plîngeţi, preoţilor, ceia ce slujiţi altariului,

10. Că au pătimit cîmpurile cazne! Plînge, păminte, că au pătimit grîul şi se-au uscat vinul, untdelemnul se-au împuţinat.[4]

11. Ruşinatu-se-au plugarii. Plîngeţi, holde, pentru grîu şi pentru orz, că au pierit culesul den arături.

12. Viia se-au uscat şi zmochinii se-au împuţinat. Rodiii şi finicii şi merii şi tot copaciul de pre cîmp se-au uscat, că se-au ruşinat bucuriia de la feciorii oamenilor.

13. Încingeţi-vă, preoţilor, şi vă ucideţi, plîngeţi,

Ioil

Capitolul 1

1. [Acesta este] cuvîntul Domnului care a venit la Ioil, [fiul] lui Bathuel.

2. Ascultaţi aceste [lucruri], voi, bătrînilor, şi luaţi aminte, voi, toţi cei care locuiţi pe pămînt. Oare s-au întîmplat asemenea lucruri în zilele voastre sau în zilele părinţilor voştri?

3. Despre acestea să povestiţi fiilor voştri şi fiilor fiilor voştri şi fiilor generaţiei viitoare.

4. Ce a rămas de pe urma omidei a mîncat lăcusta, ce a rămas de pe urma lăcustei a mîncat gîndacul, ce a rămas de pe urma gîndacului a mîncat mucegaiul.

5. Treziţi-vă, voi, cei beţi, din vinul vostru, şi plîngeţi! Bociţi, toţi aceia care beţi vin ca să vă îmbătaţi, căci au pierit din gura voastră veselia şi bucuria.

6. Căci un neam [păgîn] a urcat în ţara mea, [un neam] puternic şi numeros; dinţii lui [sînt asemenea] dinţilor de leu, măselele sale asemenea [celor ale] puiului de leu.

7. Ei au dus via mea spre nimicire şi smochinii mei spre distrugere; au pus-o din greu la încercare şi au doborît-o, viţele ei s-au făinat.

8. Să plîngi pentru mine mai mult decît plînge mireasa îmbrăcată în sacul [de doliu] pentru soţul fecioriei sale.

9. Jertfă şi ofrandă pentru libaţii au fost luate din casa Domnului! Plîngeţi, voi, preoţilor, cei care slujiţi la altarul Domnului,

10. Căci cîmpurile au trecut prin chinuri! Să plîngă pămîntul, căci grîul a trecut prin chinuri, vinul s-a uscat, untdelemnul s-a împuţinat.

11. Plugarii au slăbit. Plîngeţi, voi, plugarilor, pentru grîu şi orz, căci recolta a pierit de pe arie.

12. Via s-a uscat şi smochinii s-au împuţinat. Rodiile şi curmalul şi mărul şi toţi pomii de pe ogor s-au uscat, deoarece fiii oamenilor au preschimbat bucuria în ruşine.

13. Încingeţi-vă şi tînguiţi-vă, voi, preoţilor, plîngeţi,

Biblia 1688, p. 589, col. 1

cei ce slujiţi jîrtăvnicului! Întraţi, dormiţi cu saci, slujind lui Dumnezău, căci să depărtă den casa Dumnezăului vostru jîrtvă şi turnare.

14. Sfinţiţi postu, strigaţi slujbă, adunaţi pre bătrînii toţi ce lăcuiescu pămîntul la casa Domnului Dumnezăului vostru şi strigaţi cătră Domnul întins:

15. „Spre zi! Căci aproape e zioa Domnului şi chinuire den chinuire va veni."

16. Căci pre denaintea ochilor voştri bucatele pieriră de tot, den casa Dumnezăului vostru veselie şi bucurie.

17. „Săltară juncele pren iêslele lor, pieriră comorîle, săpară-se de tot teascurile, căci să uscă grîul.

18. Ce vom aduna noao? Plînseră cirezile boilor, căci nu era păşune lor, şi turmele oilor să stinseră.

19. Cătră tine, Doamne, voiu striga, căci foc au topit cêle frumoase ale pustiiului şi pară de focu au aprinsu toate lêmnele ţarinii.

20. Şi dobitoacele cîmpului căutară cătră tine, căci să uscară slobozirile apelor şi focu au mîncat de tot cêle înfrumuseţate ale pustiiului."

Cap 2

1. Şi trîmbiţaţi cu trîmbiţa în Sión, strigaţi în muntele cel sfînt al mieu şi să să turbure toţi ceia ce lăcuiescu pămîntul, căci au sosit zioa Domnului, căci aproape e,

2. Zi de întunêrec şi de ceaţă, zi de nor şi de negură. Ca zorile să va vărsa preste munţi nărod mult şi tare; asêmene lui nu s-au făcut den veacu şi după ei nu se va oşti pînă la ani, întru neamurile neamurilor.

3. Cêle denainte ale lui — focu topitoriu şi cêle denapoia lui — pară de focu aţîţîndu-se. Ca grădina desfătăciunii — pămîntul de către faţa lui şi cêle denapoi ale lui — cîmpul stingerii şi nu va fi nimeni să scape de el.

4. Ca vedêrea cailor — vedêrea lor; şi ca călăreţii, aşa vor goni.

5. Ca glasul carălor preste vîrfurile munţilor vor sări şi ca glasul văpăii de foc care mistuiêşte trestiia şi ca nărod mult şi tare ce se rînduiêşte la războiu.

6. De către faţa lui zdrobi-se-vor năroade, toată faţa — ca arsura oalei.

7. Ca nişte hăreţi vor alerga şi ca nişte oameni războinici să vor sui preste ziduri; şi fieştecarele în calea lui va mêrge şi nu vor abate cărările lor.

8. Şi fieştecarele de către aproapele său nu să va despărţi. Îngreuindu-se cu armele lor vor mêrge şi-ntru zvîrliturile lor vor cădea şi nu vor săvîrşi.

9. De cetate să vor apuca şi preste ziduri vor alerga, preste case să vor sui şi prin ferestri vor întra ca furii.

10. Înaintea fêţii lui să va turbura pămîntul şi să va clăti ceriul, soarele şi luna va întuneca şi stêlele vor apune lucirea lor.

11. Şi Domnul va da glasul lui fêţii puterii lui, căci multă iaste foarte tabăra lui, căci /

Ms. 45, p. 694-695

cei ce slujiţi jirtăvnicului! Întraţi, dormiţi cu saci, slujind lui Dumnedzău, căci să dăpărtă dentru casa Dumnedzăului nostru jirtvă şi turnare.

14. [2]Sfinţiţi post, strigaţi slujbă, adunaţi pre bătrînii toţi ce lăcuiesc pămîntul la casa Domnului Dumnedzăului vostru şi strigaţi cătră Domnul întins:

15. „La dzî! Căci aproape-i dzua Domnului şi chinuire dentru chinuire va veni."

16. Căci pre denaintea ochilor voştri bucatele pieriră de tot, dentru casa Dumnedzăului vostru veselie şi bucurie.

17. „Săltară juncele pren iêslele lor, stinsără-să buhaii, săpară-să teascurile, căci să uscă grîul.

18. Ce vom aduna noao? Plînseră cirezile boilor, căci nu era păşciune lor, şi turmele oilor să stinsără.

19. Cătră tine, Doamne, striga-voi, căci foc au topit cêle frumoase a pustiiului şi pară au aprinsu toate lêmnile ţarenii.

20. Şi dobitoacele cîmpului căutară cătră tine, căci să uscară slobodzirele apelor şi foc au mîncat de tot cêle înfrîmseţate ale pustiiului."

Ms. 4389, p. 842-843

ceia ce slujiţi altariului! Întraţi, aţipiţi în saci, ceia ce slujiţi lui Dumnezeu, că se-au luat jîrtva şi turnarea den casa Dumnezeului vostru.

14. [5]Sfinţiţi ajunul, mărturisiţi vindecarea, adunaţi pre cei bătrîni şi pre toţi cei ce vieţuiesc *[842/2]* pre pămînt în casa Dumnezeului vostru şi strigaţi cătră Domnul îndălungînd:

15. „O, vai de mine! O, amar mie în zioa acêea, că aproape iaste zioa Domnului şi va veni ca o patimă dentr-altă patimă."

16. Că au nu se-au luat bucatele înaintea ochilor voştri şi veseliia şi bucuriia den casa Dumnezeului vostru?

17. „Sărit-au junicele pren iêslele lor şi au mucezit jintiţele lor de lipirea lor, săpatu-se-au teascurile, că se-au uscat grîul.

18. Ce vom aduna noaoă? Plîns-au cirezile boilor, că nu era lor păşune, şi turmele oilor au pierdut.

19. Cătră tine, Doamne, voiu striga, că au mîncat focul hotarăle pustiei şi văpaia au ars tot copaciul cîmpului.

20. Şi dobitoacele cîmpului au căutat cătră tine, că se-au uscat izvoarăle apelor şi focul au mîncat hotarăle pustiei."

Versiunea modernă

voi, cei ce slujiţi la altar! Intraţi, dormiţi în saci atunci cînd slujiţi lui Dumnezeu, căci au fost îndepărtate din casa Dumnezeului vostru jertfele şi libaţiile.

14. Sfinţiţi un post, vestiţi o slujbă, adunaţi-i pe toţi bătrînii care locuiesc pămîntul la casa Domnului Dumnezeului vostru, şi strigaţi către Domnul cu ardoare:

15. „[Vai mie, vai mie] pentru [această] zi! Căci ziua Domnului este aproape şi [ea] va veni ca un chin din alt chin."

16. Căci bucatele au fost nimicite integral chiar în faţa ochilor voştri, [au dispărut] veselia şi bucuria din casa Dumnezeului vostru.

17. „Junicile au sărit din ieslele lor, tezaurele au dispărut, teascurile au fost distruse, căci grîul s-a uscat.

18. Ce vom strînge pentru noi [din ele]? Cirezile de boi au plîns, căci nu mai aveau păşune, şi turmele de oi au dispărut.

19. Către tine, Doamne, voi striga, căci focul a mistuit toate frumuseţile naturii sălbatice şi o pară de foc a aprins toţi pomii de pe ogor.

20. Şi dobitoacele cîmpiei şi-au îndreptat spre tine privirile, căci sursele de apă au secat şi focul a mistuit integral frumuseţile naturii sălbatice."

Cap 2

1. Şi trîmbiţaţi cu trîmbiţe în Sion, strigaţi *[695/1]* în muntele cel sfînt al mieu şi să să turbure toţi ceia ce lăcuiesc pămîntul, căci au sosit dzua Domnului, căci aproape-i,

2. Zi de-ntunêric şi de negură[3], dzi de nor şi de negură. Ca zorile să va vărsa preste munţi nărod mult şi tare; asêmenea lui nu s-au făcut dentru vac şi după el nu să va oşti pînă la ani, spre rudele rudelor.

3. Cêle denainte ale lui — foc ce topêşte şi cêle denapoi ale lui — aţîţîndu-să pară. Ca grădina dăsfătăciunei — pămîntul de cătră faţa lui şi cêle denapoi ale lui — cîmpul stingerii şi mîntuit nu va fi lui.

4. Ca vedêrea cailor — vedêrea lor; şi ca călăreţii, aşa vor goni.

5. Ca glasul carălor preste vîrvurile munţilor vor sări şi ca glasul pării ce mistuiêşte trestiia şi ca nărodul mult şi tare ce să rînduiêşte la războiu.

6. De cătră faţa lui zdrobi-să-vor năroade, toată faţa — ca arsura oalei.

7. Ca boinicii vor alerga şi ca nişte oameni războinici sui-să-vor prestă ziduri; şi fieştecarele întru calea lui mêrge-va şi nu vor abate cărările lor.

8. Şi fieştecarele de cătră aproapele său nu să va dăspărţi. Îngreuindu-să cu armele lor mêrge-vor şi întru zvîrliturile lor vor cădea şi nu vor săvîrşi.

9. De cetate să vor apuca ⌊şi⌋ preste ziduri vor alerga, preste case să vor sui şi pren ferestrii vor întra ca furii.

10. [4]Înaintea fêţei lui să va turbura pămîntul şi să va clăti ceriul, soarele şi luna vor întuneca şi stêlele vor apune lucirea lor.

11. Şi Domnul va da glasul lui a fêţei puterii lui, căci multă iaste foarte tabăra lui, căci

Cap 2

1. Trîmbitaţi cu trîmbiţa în Sion, mărturisiţi în muntele mieu cel sfînt, să se strîngă toţi cei ce vieţuiesc pre pămînt, că au venit zioa Domnului, că iaste aproape,[6]

2. Zioa întunêrecului şi a viforului şi zioa norului şi a negurii. Ca zorile se va vărsa pren munţi nărod mult şi tare; şi n-au fost asêmene cu dînsul de-nceput şi după dînsul nu va mai fi pînă în anii neamurilor şi ale neamurilor.

3. Înaintea lui — foc carele concenêşte şi după dînsul — văpaie aţîţîndu-se. Ca grădina dăsfătăciunii — pămîntul înaintea lui, iar după dînsul — cîmpul piericiunii şi nu va fi cine să scape de la dînsul.

4. Vedêrea lor — ca vedêrea cailor; şi ca călăreţii, aşa vor goni.

5. Ca glasul carălor pren vîrfurile munţilor vor alerga şi ca glasul văpăii cei de foc carea arde trestiia şi ca un nărod mult şi tare care se va şîregui spre războiu.[7]

6. De faţa lui se vor sfărîma năroadele, toată facerea se va arde de zăduf.

7. Alerga-vor ca pedestraşii şi ca nişte bărbaţi vitêji se vor sui preste ziduri; şi *[843/1]* fieştecarele va mêrge în calea sa şi nu se vor întoarce de pre cărările lor.

8. [7.] Cei ce vor îngreuia nu vor mêrge. [8.] Întru armele lor vor mêrge şi întru azvîrliturile lor vor cădea şi nu se vor sfîrşi.

9. Cetăţile se vor lua şi vor alerga pre ziduri, sui-se-vor pre case şi vor întra pe ferestri ca furii.

10. De faţa lui se va turbura pămîntul şi se vor cutremura ceriurile, [8]soarele şi luna vor întuneca şi stêlele vor stinge lumina lor.

11. Şi Domnul va da glasul său înaintea fêţei puterii sale, că gloata lui iaste foarte multă şi

Capitolul al 2-lea

1. Trîmbiţaţi cu trîmbiţa în Sion, proclamaţi pe muntele meu cel sfînt şi să fie tulburaţi toţi aceia care locuiesc pămîntul, căci ziua Domnului a sosit, deoarece [el] este aproape,

2. O zi a întunericului şi a ceţii, o zi a norilor şi a negurii. Asemenea zorilor, peste munţi se va revărsa un popor numeros şi puternic. Unul asemănător cu el nu a existat de la începutul veacurilor şi după ei nu se va mai strînge o oaste mulţi ani [la rînd], generaţie după generaţie.

3. Înaintea lui [se va răspîndi] un foc mistuitor, în spatele lui [va fi] o pară de foc înteţindu-şi tăria. Ca o grădină a desfătărilor este ţinutul din faţa sa, iar în spatele său [se întinde] o cîmpie a distrugerii şi nimeni nu va scăpa de el.

4. Înfăţişarea lor [este asemenea] înfăţişării cailor; şi ei vor goni asemenea călăreţilor.

5. Ca zgomotul carelor [de luptă] pe deasupra vîrfurilor munţilor, aşa vor sări, ca zgomotul unei văpăi de foc care mistuie trestia şi ca un popor numeros şi puternic care se pregăteşte de război.

6. În faţa lui vor fi zdrobite popoare, fiecare chip [va fi] ca funinginea [de pe fundul] unei oale.

7. Ca nişte soldaţi de atac vor alerga şi ca nişte bărbaţi războinici se vor urca pe ziduri, fiecare îşi va urma [neabătut] calea şi nu se vor abate de la cărările lor.

8. Şi nimeni nu se va mai despărţi de aproapele său. Îngreunaţi de armele lor vor mărşălui şi vor cădea [loviţi] de aruncările [de suliţe] şi nu-şi vor atinge scopul.

9. Vor ataca cetatea şi vor alerga pe deasupra zidurilor, vor escalada casele şi vor intra pe ferestre ca hoţii.

10. Înaintea lui pămîntul va fi turburat şi cerul va fi zguduit, soarele şi luna se vor întuneca şi stelele îşi vor pierde strălucirea.

11. Şi Domnul îşi va ridica glasul înaintea puterii sale, căci [oastea din] tabăra lui este foarte numeroasă, căci

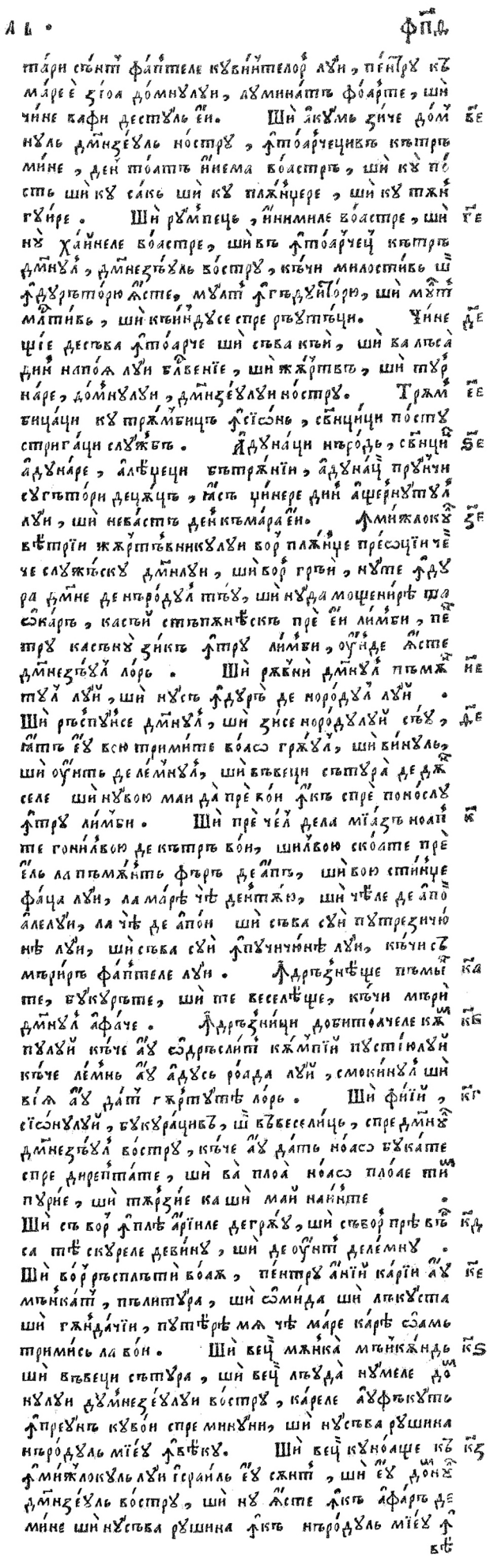

Biblia 1688, p. 589, col. 2

tari sînt faptele cuvintelor lui; pentru că mare e zioa Domnului, luminată foarte. Şi cine va fi destul ei?

12. Şi acum zice Domnul Dumnezeul nostru: „Întoarceţi-vă către mine den toată inema voastră şi cu post şi cu sac şi cu plîngere şi cu tînguire.”

13. Şi rumpeţi inimile voastre, şi nu hainele voastre, şi vă întoarceţi către Domnul Dumnezăul vostru, căci milostiv şi îndurătoriu iaste, mult îngăduitoriu şi mult milostiv şi căindu-se spre răutăţi.

14. Cine ştie de să va întoarce şi să va căi şi va lăsa dinapoia lui blagoslovenie şi jîrtvă şi turnare Domnului Dumnezeului nostru?

15. Trîmbiţaţi cu trîmbiţă în Sión, svinţiţi postu, strigaţi slujbă,

16. Adunaţi năród, svinţiţi adunare, alêgeţi bătrînii, adunaţi prunci sugători de ţîţă, iasă ginere din aşternutul lui şi nevastă den cămara ei.

17. În mijlocul vêtrii jîrtăvnicului vor plînge preoţii cei ce slujăscu Domnului şi vor grăi: „Nu te îndura, Doamne, de năródul tău şi nu da moştenirea ta ocară, ca să-i stăpînească pre ei limbi, pentru ca să nu zică întru limbi: «Unde iaste Dumnezăul lor?»”

18. Şi rîvni Domnul pămîntul lui şi nu să îndură de norodul lui.

19. Şi răspunse Domnul şi zise norodului său: „Iată, eu voiu trimite voao grîul şi vinul şi untdelemnul, şi vă veţi sătura de dînsele şi nu voiu mai da pre voi încă spre ponoslu întru limbi.

20. Şi pre cel de la miazănoapte goni-l-voiu de către voi şi-l voiu scoate pre el la pămînt fără de apă şi voiu stinge faţa lui la marea cea dentîiu şi cêle de apoi ale lui la cea de apoi; şi să va sui putreziciunea lui şi să va sui împuciciunea lui, căci să măriră faptele lui.”

21. Îndrăznêşte, păminte, bucură-te şi te veselêşte, căci mărí Domnul a face.

22. Îndrăzniţi, dobitoacele cîmpului, căce au odrăslit cîmpii pustiiului, căce lemn au adus roada lui, smochinul şi viia au dat vîrtutea lor.

23. Şi, fiii Siónului, bucuraţi-vă şi vă veseliţi spre Domnul Dumnezăul vostru, căce au dat noao bucate spre direptate şi va ploa noao ploaie timpurie şi tîrzie, ca şi mai nainte.

24. Şi să vor împlea ariile de grîu şi să vor preavărsa teascurele de vinu şi de untdelemnu.

25. Şi vor răsplăti voaă pentru anii carii au mîncat pălitura şi omida şi lăcusta şi gîndacii, putêrea mea cea mare, carea o am trimis la voi.

26. Şi veţi mînca mîncînd şi vă veţi sătura şi veţi lăuda numele Domnului Dumnezeului vostru, carele au făcut împreună cu voi spre minuni, şi nu să va ruşina năródul mieu în veacu.

27. Şi veţi cunoaşte că în mijlocul lui Israíl eu sînt, şi eu — Domnul Dumnezeul vostru, şi nu iaste încă afară de mine; şi nu să va ruşina încă năródul mieu în //

Ms. 45, p. 695-696

vîrtoase-s faptele cuvintelor lui; [5]pentru căci mare-i dzua Domnului, luminată foarte. Şi cine va fi dăstul ei?

12. Şi acum dzice Domnul ⌊Dumnedzăul nostru⌋: [6]„Întoarceţi-vă către mine dentru toată inima voastră şi cu postu ⌊şi cu sac⌋ şi cu plîngere."

13. Şi spargeţi inimile voastre, şi nu hainele voastre, şi vă înturnaţi către Domnul Dumnedzăul vostru, [7]căci milostiv şi îndurător iaste, mult îngăduitor şi mult milostiv şi căindu-să spre răotăţi.

14. [8]Cine ştie dă să va[9] întoarce şi să va căi şi va lua denapoia lui blagoslovenia şi jirtvă *[695/2]* şi turnare Domnului Dumnedzăului nostru?
15. [10]Trîmbiţaţi cu trîmbiţă întru Sion, sfinţiţi postu, strigaţi slujbă,
16. Adunaţi nărod, sfinţiţi adunare, alêgeţi bătrîni, adunaţi prunci sugători de ţiţe, iasă mirele dentru aşternutul lui şi mireasa dentru cămara ei.

17. Între mijlocul vetrii jirtăvnicului plînge-vor preoţii cei ce slujesc Domnului şi vor grăi: „Scumpêşte-te, Doamne, de nărodul tău şi nu da moştnenirea ta ocară, ca să le stăpînească lor limbi, pentru ca să nu dzică întru limbi: «Unde iaste Dumnedzăul lor?»"
18. Şi rîvni Domnul pămîntul lui şi să scumpi[11] de nărodul lui.
19. Şi răspunse Domnul şi dzise nărodului său: „Iată, eu voi trimite voao grîul şi vinul şi untdălemnul, şi veţi sătura de însele şi nu voi mai da pre voi nu încă ⌊spre⌋ ocară întru limbi.

20. Şi pre cel de la miazănoapte goni-l-voi de către voi şi-l voi scoate pre el la pămînt fără de apă şi voi stinge faţa lui la marea cea dentîi şi cêle denapoi ale lui la maarea cea de apoi; şi să va sui muşchiul lui şi să va sui putrejunea lui, căci[12] să mărîră faptele lui."

21. Îndrăznêşte, pămînte, bucură-te şi te veselêşte, căci mări Domnul a face.

22. Îndrăzniţi, dobitoace ale cîmpului, căci au odreslit cîmpii pustiiului, căci lemnu au adus roada lui, zmochinul şi viia au dat vîrtutea lor.

23. Şi, fiii Sion, bucuraţi-vă şi vă veseliţi preste Domnul Dumnedzăul vostru, căci au dat noao bucate spre dreptate şi va ploa noao ploaie timpurie şi tîrzie, în ce chip şi mainte.

24. Şi să vor împlea ariile de grîu şi să vor preavărsa teascurile de vin şi de untdălemnu.

25. Şi voi răsplăti voao pentru anii[13] carii au mîncat cărăbuşul şi omida şi[14] lăcusta şi moliile, putêrea mea cea mare, carea am trimisu-o la voi.

26. Şi veţi mînca mîncînd şi veţi sătura şi veţi lăuda numele Dumnedzăului nostru, carele au făcut împreună cu voi spre minuni, şi nu să va ruşina nărodul mieu în vac.

27. Şi veţi cunoaşte că în mijlocul lui Israil eu sînt, *[696/1]* şi eu — Domnul Dumnedzăul vostru, şi nu iaste încă afară den mine; şi nu să vor ruşina încă nărodul mieu în

Ms. 4389, p. 843

faptele cuvintelor lui vîrtoase; [9]pentru că iaste mare zioa Domnului, mare şi luminată foarte. Şi cine iaste să o ajungă?[10]

12. Deci acum zice Domnul Dumnezeul vostru: [11]„Întoarceţi-vă către mine cu toată inima voastră, cu ajun şi cu plîngere şi cu jale."

13. Şi vă dăspuiaţi inimile, iar nu hainele, şi vă întoarceţi către Domnul Dumnezeul vostru, [12]că iaste milostiv şi îndurător, răbdător şi mult milosîrd şi-i pare rău pentru răotăţi.

14. Cine ştie dară de se va întoarce şi de-i va părea rău şi va lăsa după dînsul bună-cuvîntare, jîrtva şi turnarea Domnului Dumnezeului nostru?
15. Trîmbitaţi cu trîmbiţa în Sion, [13]sfinţiţi ajunul, mărturisiţi vindecarea,
16. Strîngeţi nărodul, sfinţiţi bisêrica, adunaţi bătrînii, împreunaţi coconii şi pre ceia ce sug ţîţă, să iasă ginerile den cămara sa şi nevasta de la aşternutul ei.[14]

17. Între trebişte[15] şi între altariu vor plînge preoţii cei ce slujesc Domnului şi vor zice: „Apără, Doamne, nărodul tău, apără-l şi nu da moştenirea ta în badjocură, să o stăpînească limbile, ca să nu zică pren ţări: «Unde iaste Dumnezeul lor?»"

18. Rîvnit-au Domnul pentru ţara sa şi nărodul său l-au apărat.
19. Şi au răspuns Domnul nărodului său şi au zis: „Iată, eu voiu trimête voaoă grîu şi vin şi untdelemn, şi vă veţi sătura de dînsele şi de acum nu vă voiu mai da în badjocură în limbi.[16]

20. Şi pre cel de la miiazănoapte îl voiu goni de la voi în pămînt fără de apă[17] şi faţa lui o voiu piêrde în marea cea de-ntîi[18] şi dosul lui în marea cea de apoi; şi se va sui scîrna lui şi se va sui împuciciunea lui, că au mărit lucrurile[19] sale."

21. Nu te tême, păminte, bucură-te şi te veselêşte, că au mărit Domnul ca să-ţi facă.

22. Nu vă têmereţi, *[843/2]* dobitoacele cîmpului, că au răsărit cîmpii pustiei, că copaciul au adus roada sa, viia şi zmochinul au dat putêrea lor.

23. Şi vă bucuraţi, feciorii Sionului, şi vă veseliţi de Domnul Dumnezeul vostru, că au dat voaoă hrană întru direptate şi va ploua[20] voaoă ploaie timpurie şi tîrzie, ca şi mai nainte.

24. Şi se vor umplea ariile voastre de grîu şi se vor vărsa teascurile voastre de vin şi de untdelemn.

25. Şi vă voiu da în locul anilor în carii au mîncat lăcustele şi moliile şi gîndacii şi omidele, putêrea mea cea mare, carea o am trimis la voi.[21]

26. Şi mîncînd veţi mînca şi vă veţi sătura şi veţi lăuda numele Domnului Dumnezeul vostru, cela ce au făcut cu voi minuni, şi nărodul mieu nu se va ruşina în veac.

27. Şi veţi şti că eu sînt pren mijlocul lui Israil, şi eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, şi nu iaste altul; şi nărodul mieu nu se va ruşina în

Versiunea modernă

puternice sînt faptele cuvintelor lui; pentru că mare este ziua Domnului, plină de lumină. Şi cine va fi îndeajuns pentru ea?

12. Chiar şi acum Domnul Dumnezeul nostru spune: „Întoarceţi-vă către mine cu toată inima voastră, cu post, cu haine de sac, cu plînsete şi tînguiri."

13. Şi să vă sfîşiaţi inimile, nu hainele voastre, să vă întoarceţi către Domnul Dumnezeul vostru, căci el este milostiv şi îndurător, foarte îngăduitor şi foarte milostiv şi îşi schimbă gîndul de a trimite răutăţi [peste voi].
14. Cine ştie dacă el se va întoarce şi îşi va schimba intenţia şi va lăsa în urma sa binecuvîntare şi jertfă şi libaţie Domnului Dumnezeului nostru?
15. Trîmbiţaţi cu trîmbiţa în Sion, sfinţiţi un post, chemaţi [la] slujbă,
16. Adunaţi poporul laolaltă, sfinţiţi adunarea, întîmpinaţi-i pe bătrîni, adunaţi laolaltă pe copiii care mai sînt încă sugari, să iasă mirele din aşternutul lui şi mireasa din încăperea ei.

17. Între vatră şi altar vor plînge preoţii care slujesc Domnului şi vor spune: „Cruţă, Doamne, pe poporul tău şi nu face de ocară moştenirea ta, ca să îi stăpînească pe ei neamuri [păgîne], pentru ca să nu se spună printre neamurile [păgîne]: «Unde este Dumnezeul lor?»"
18. Şi Domnul a devenit gelos pentru ţara sa şi l-a cruţat pe poporul lui.
19. Şi Domnul a răspuns şi a spus poporului său: „Iată, eu vă voi trimite grîu, vin şi untdelemn, voi vă veţi sătura cu ele şi nu vă voi mai face nicidecum de ocară între popoare.

20. Îl voi izgoni de la voi pe [duşmanul] cel dinspre miazănoapte şi îl voi împinge spre un ţinut secetos, voi nimici faţa lui înaintea primei mări şi spatele lui înaintea ultimei mări; şi descompunerea lui se va înălţa, duhoarea lui se va înălţa, deoarece şi-a preamărit faptele."
21. Fii curajos, pămîntule, bucură-te şi veseleşte-te, căci Domnul şi-a preamărit lucrarea.

22. Fiţi curajoase, animale ale cîmpului, căci au înflorit cîmpiile pustiului, căci pomul şi-a adus roada lui, smochinul şi via şi-au dăruit tăria.

23. Şi voi, fii ai Sionului, bucuraţi-vă şi fiţi veseli întru Domnul, Dumnezeul vostru, pentru că ne-a dat hrană pentru dreptate şi va ploua peste noi ploaie timpurie şi ploaie tîrzie, ca odinioară.

24. Şi ariile se vor umple de grîu şi teascurile de vin şi de untdelemn vor da pe afară.

25. Şi veţi fi răsplătiţi pentru anii în care au mîncat mucegaiul şi omida şi lăcusta şi gîndacii, puterea mea cea mare, pe care am trimis-o la voi.

26. Şi veţi mînca foarte mult şi vă veţi sătura şi veţi preaslăvi numele Domnului Dumnezeului vostru, pentru minunile pe care le-a săvîrşit pentru voi, şi nu va mai fi umilit poporul meu pe vecie.

27. Şi veţi recunoaşte că în mijlocul lui Israel mă aflu eu, şi eu sînt Domnul Dumnezeul vostru şi nu mai există altul în afară de mine; şi nu va mai fi umilit poporul meu pe

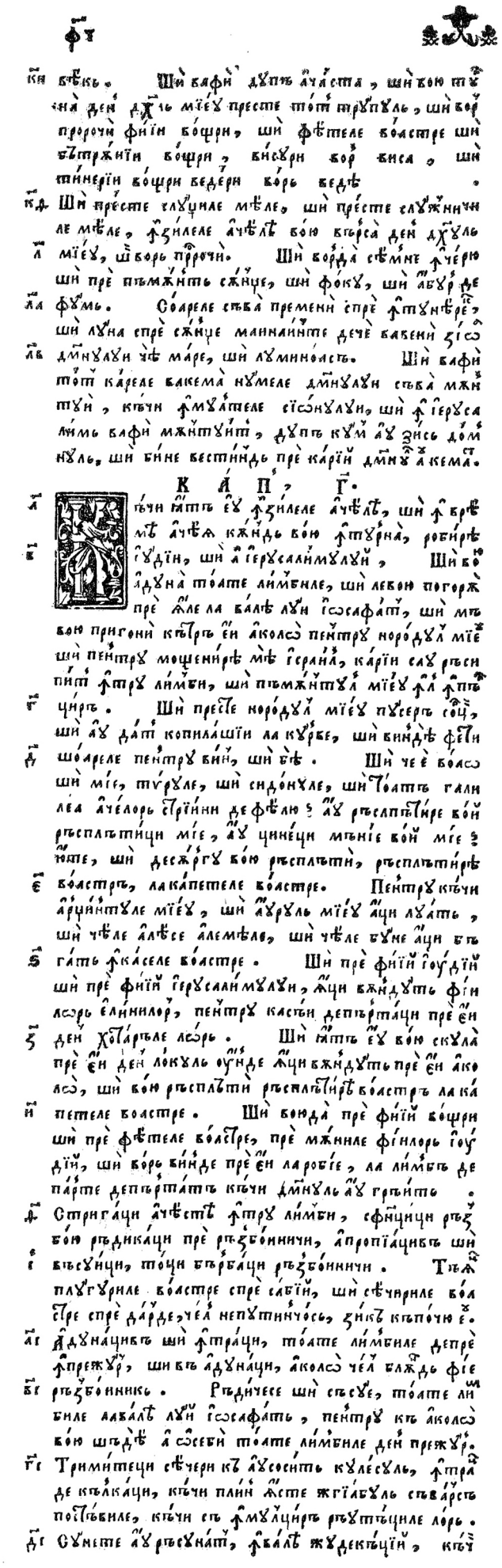

Biblia 1688, p. 590, col. 1

veac.

28. Şi va fi după aceasta şi voiu turna den Duhul mieu preste tot trupul şi vor proroci fiii voştri şi fêtele voastre şi bătrînii voştri visuri vor visa şi tinerii voştri vederi vor vedea.

29. Şi preste slugile mêle şi preste slujnicile mêle, în zilele acêlea, voiu vărsa den Duhul mieu şi vor proroci.

30. Şi vor da sêmne în ceriu şi pre pământ, sînge şi focu şi abur de fum.

31. Soarele să va premeni spre întunêrec şi luna spre sînge, mai nainte de ce va veni zioa Domnului cea mare şi luminoasă.

32. Şi va fi: tot carele va chema numele Domnului să va mîntui, căci în muntele Siónului şi în Ierusalím va fi mîntuit, după cum au zis Domnul, şi binevestind pre carii Domnul au chemat.

Cap 3

1. Căci, iată, eu în zilele acêlea şi în vrêmea acêea, cînd voiu înturna robirea Iúdii şi a Ierusalímului,

2. Şi voiu aduna toate limbile şi le voiu pogorî pre iale la Valea lui Iosafát şi mă voiu prigoni cătră ei acoló pentru norodul mieu şi pentru moştenirea mea, Israíl, carii s-au răsipit întru limbi. Şi pământul mieu îl împărţiră,

3. Şi preste norodul mieu puseră sorţi şi au dat copilaşii la curve şi vindea fetişoarele pentru vin şi bea.

4. Şi ce e voao şi mie, Tírule şi Sidónule şi toată Galilea a celor striini de fêliu? Au răsplătire voi răsplătiţi mie, au ţineţi mînie voi mie? Iute şi de sîrgu voiu răsplăti răsplătirea voastră la capetele voastre,

5. Pentru căci argintul mieu şi aurul mieu aţi luat şi cêle alêse ale mêle şi cêle bune aţi băgat în casele voastre,

6. Şi pre fiii Iúdii şi pre fiii Ierusalímului i-aţi vîndut fiilor elinilor, pentru ca să-i depărtaţi pre ei den hotarăle lor.

7. Şi, iată, eu voiu scula pre ei den locul unde i-aţi vîndut pre ei acoló şi voiu răsplăti răsplătirea voastră la capetele voastre,

8. Şi voiu da pre fiii voştri şi pre fêtele voastre pre mînile fiilor Iúdii şi vor vinde pre ei la robie la limbă departe depărtată, căci Domnul au grăit.

9. Strigaţi acêstea întru limbi, sfinţiţi războiu, rădicaţi pre războinici! Apropiaţi-vă şi vă suiţi, toţi bărbaţi războinici!

10. Tăiaţi plugurile voastre spre sabii şi sêcirile voastre spre darde! Cel neputincios zică că: „Pociu eu!”

11. Adunaţi-vă şi întraţi, toate limbile de pre împrejur, şi vă adunaţi acoló; cel blînd fie războinic!

12. Rădice-se şi să suie toate limbile la Valea lui Iosafát, pentru că acoló voiu şădea a osebi toate limbile denprejur.

13. Trimiteţi sêceri, că au sosit culesul; întraţi de călcaţi, căci plin iaste jghiabul, să varsă postăvile, căci să înmulţiră răutăţile lor.

14. Sunete au răsunat în Valea Judecăţii, căci /

Ms. 45, p. 696

vac.

28. [15]Şi va fi după aceasta ⌊şi⌋ voi turna dentru Duhul mieu preste tot trupul şi vor proroci fiii voştri şi fêtele voastre şi bătrînii voştri visuri vor visa şi tinerii voştri vederi vor vedea.

29. Şi preste slugile ⌊mêle⌋ şi preste slujnicile ⌊mêle⌋, întru dzilele acêlea, vărsa-voi dentru Duhul mieu ⌊şi vor proroci⌋.

30. Şi vor da sêmne întru cer şi pre pământ, sînge şi foc şi abur de fum.

31. [16]Soarele să va primeni spre întunêrec şi luna spre sînge, mai nainte de a veni dzua Domnului cea mare şi luminoasă.

32. [17]Şi va fi: carele va chema numele Domnului să va mîntui, căci în măgura Sion şi Ierusalim va fi mîntuit, după cum au dzis Domnul, şi binevestind spre carii Domnul au chemat.

Cap 3

1. Căci, iată, eu întru dzilele acêlea şi întru vrêmea acêea, cînd voi înturna robirea Iúdei şi a Ierusalímului,

2. Şi voi aduna toate limbile şi le voi pogorî pre iale la Valea Iosafat şi mă voi prigoni cătră ei acoló pentru nărodul mieu şi pentru moştnenirea mea Israil, carii s-au sămănat întru limbi. Şi pămîntul mieu îl împărţiră,

3. Şi preste nărodul mieu puseră sorţi şi au dat copilaşii la curve şi fetişoarele vindea pentru vin şi bea.

4. Şi ce-i voao şi noao, Tírule şi Sidon şi toată Galiléa a celor striini de fêl? Au răsplătire voi răsplătiţi mie, au ţineţi mînie voi mie? Iute şi de sîrg voi răsplăti răsplătirea voastră la capetile voastre,

5. Pentru căci argintul mieu şi aurul mieu aţi luat şi cêle alêse ale mêle cêle bune le-aţi băgat în casele voastre,

6. Şi pre fiii Iúda şi pre fiii Ierusalim i-aţi vîndut fiilor elinilor, pentru ca să-i dăpărtaţi pre ei dentru hotarăle lor.

7. ⌊Şi⌋, iată, eu scula-i-voi pre ei dentru locul unde i-aţi vîndut pre ei acoló şi voi răsplăti răsplătirea lor la capetile voastre,

8. Şi voi da pre fiii voştri şi pre fêtele voastre pre mîinile fiilor Iúda şi vor vinde pre ei la robie la limbă dăparte dăpărtată, căci Domnul au *[696/2]* grăit.

9. Strigaţi acêstea întru limbi, sfinţiţi războiu, sculaţi pre boinici! Apropiaţi-vă şi vă suiţi, toţi bărbaţi războinici!

10. Tăiaţi plugurile voastre spre sabii şi sêcerile voastre spre darde! Cel neputincios dzică ⌊că⌋: „Poci eu!”

11. Adunaţi-vă şi întraţi, toate limbile de prenpregiur, şi vă adunaţi acoló; cel blînd fie războinic!

12. Rădice-să şi să suie ⌊toate⌋ limbile la Valea lui Iosafat, pentru căci acoló voi şedea a osăbi toate limbile de prenpregiur.

13. [18]Trimiteţi sêceri, că au sosit culesul; întraţi, călcaţi, pentru căci ii plin teascul, vărsă-să deasupra cêle de supt teasc, căci să înmulţiră răotăţile lor.

14. Răsunări au răsunat întru Valea Judecăţii, căci

Ms. 4389, p. 843-844

veac.

28. [22]Şi va fi după acêstea: [23]voiu turna den Duhul mieu pre toată carnea şi vor proroci feciorii voştri şi fêtele voastre şi bătrînii voştri vor vedea vise şi tinerii voştri vor vedea vederi.

29. Şi pre robii miei şi pre roabele mêle în zilele acêlea voiu turna den Duhul mieu.[24]

30. Şi voiu da minuni în cer şi pre pământ, sînge şi foc şi abur de fum.

31. [25]Soarele se va schimba întru întunêrec şi luna în sînge, mai nainte de venirea zilei Domnului cei mari şi înfricoşate.

32. Şi va fi: [26]tot cel ce va chiema numele Domnului se va mîntui, că în muntele Sionului şi în Ierusalim va fi cel mîntuit, precum au zis Domnul şi cei ce vor sfătui bine, pre carii i-au chiemat Domnul.

Cap 3

1. Că, iată, în zilele acêlea şi în vrêmea acêea, cînd voiu întoarce robiia Iudei şi a Ierusalimului,[27]

2. Voiu aduna toate limbile şi le voiu aduce în Valea lui Iosafat şi mă voiu judeca cu dînşii acoló pentru nărodul mieu şi pentru Israil, moşiia mea, carea o au răsipit pren ţări. Şi ţara mea o au împărţit,

3. Şi pre nărodul mieu au aruncat sorţi şi au dat coconaşii curvelor şi coconiţele le vindea pre vin şi bea.

4. Dară ce iaste mie şi voaoă, Tirule şi Sidone şi toată Galileea a celor de alt neam?[28] Au dară daţi mie plată? Sau ţineţi voi mie mînie? Curînd *[844/1]* şi rêpede voiu plăti plata voastră asupra capetelor voastre,

5. Că aurul mieu şi argintul mieu l-aţi luat şi cêle alêse ale mêle şi cêle frumoase le-aţi dus în altarele voastre,[29]

6. Şi pre feciorii Iudei şi ai lui Israil i-aţi vîndut feciorilor[30] elinilor[31], ca să-i dăpărtaţi den hotarăle lor.

7. Iar eu îi voiu rîdica den locul acela de unde i-aţi vîndut acoló şi voiu plăti plata voastră pre capetele voastre,

8. Şi voiu vinde pre feciorii voştri şi pre fêtele voastre în mîinile feciorilor Iudei şi-i vor vinde în ţara cea de dăparte, că Domnul au grăit.

9. Mărturisiţi aceasta în limbi, sfinţiţi războiul, rădicaţi hărţuitorii! Veniţi şi vă suiţi, toţi bărbaţii cei războinici!

10. Tăiaţi plugurile voastre, de le faceţi sabie, şi sêcerile voastre — gedêle! Cel slab să zică: „Eu sînt vîrtos!”[32]

11. Strîngeţi-vă şi întraţi, toate ţările de prenprejur, şi vă adunaţi acoló; cel blînd să fie viteaz!

12. Să se scoale şi să se suie toate ţările în Valea lui Iosafat, că acoló voiu şădea să judec toate ţările cêle de prenpregiur.

13. [33]Trimêteţi sêceri, că au sosit culesul viii; întraţi şi călcaţi, că iaste jghiabul plin şi se varsă postăvile, că se-au înmulţit răotăţile lor.

14. Sunete au răsunat în Valea Judecăţii, că

Versiunea modernă

vecie.

28. Şi va fi după aceea astfel: Eu voi revărsa din Duhul meu peste toată carnea şi vor proroci fiii şi fiicele voastre şi bătrînii voştri vor visa vise, iar tinerii voştri vor avea viziuni.

29. În zilele acelea, voi revărsa din Duhul meu chiar şi asupra slujitorilor şi slujitoarelor mele şi vor proroci.

30. Şi voi da semne în cer şi pe pământ, sînge şi foc şi pîclă de fum.

31. Soarele se va preschimba în întuneric, iar luna în sînge, înainte de a veni ziua cea mare şi luminoasă a Domnului.

32. Şi va fi [astfel]: Oricine va rosti numele Domnului va fi mîntuit, căci în muntele Sionului şi în Ierusalim va fi mîntuit acesta, aşa cum Domnul a spus: [poporul] pe care Domnul l-a chemat va primi o veste bună.

Capitolul al 3-lea

1. Căci, iată, în acele zile şi în vremea aceea, cînd voi preschimba starea de robie a lui Iuda şi a Ierusalimului,

2. Şi voi aduna toate popoarele şi le voi coborî în Valea lui Iosafat şi mă voi confrunta cu ele acolo pentru poporul meu şi pentru moştenirea mea, pentru Israel, care a fost risipit între popoare [păgîne]. Şi ţara mea au împărţit-o,

3. Şi au tras la sorţi pentru poporul meu şi pe băieţi i-au împărţit la curve, iar pe fete le-au vîndut pentru vin şi au băut.

4. Şi ce sînteţi voi pentru mine, Tirule şi Sidonule şi întreaga Galilee a celor de neam străin? Oare îmi veţi oferi o răsplată? Sau îmi veţi purta pică [în continuare]? Îndată şi foarte repede voi întoarce răsplata voastră asupra capetelor voastre,

5. Pentru că aţi luat argintul şi aurul meu, lucrurile mele scumpe şi bune le-aţi dus în casele voastre,

6. Şi pe fiii lui Iuda şi fiii Ierusalimului i-aţi vîndut fiilor elinilor, pentru ca să îi îndepărtaţi pe ei de hotarele lor.

7. Iată, deci, eu îi voi trezi pe ei [la viaţă] în locul unde i-aţi vîndut şi voi aduce asupra capetelor voastre răsplata cuvenită,

8. Şi voi vinde pe fiii voştri şi pe fiicele voastre în mîinile fiilor lui Iuda şi [aceştia] îi vor vinde ca robi unui popor foarte îndepărtat, căci Domnul a vorbit [astfel].

9. Vestiţi aceste [lucruri] între popoare, sfinţiţi un război, ridicaţi-i pe războinici! Apropiaţi-vă şi urcaţi, voi, toţi bărbaţii războinici!

10. Zdrobiţi plugurile voastre spre [a face] săbii şi secerile voastre spre [a face] suliţe! Cel neputincios să zică: „Sînt puternic!”

11. Adunaţi-vă şi înaintaţi, voi, toate popoarele dimprejur, strîngeţi-vă [cu toţii] acolo! Cel blînd să devină războinic!

12. Toate popoarele să se ridice şi să înainteze spre Valea lui Iosafat, pentru că acolo mă voi aşeza spre a judeca toate popoarele dimprejur.

13. Trimiteţi seceri, căci a sosit vremea recoltei! Intraţi şi călcaţi [strugurii], căci teascul este plin; [mustul] s-a revărsat peste jgheaburi, căci nelegiuirile lor s-au înmulţit.

14. Sunete au răsunat în Valea Judecăţii, căci

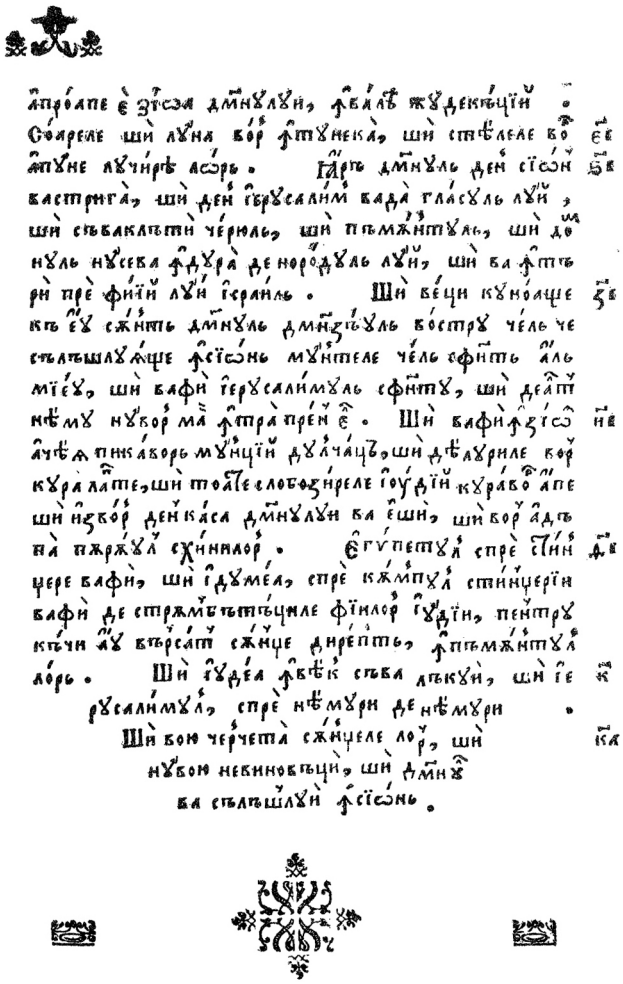

Biblia 1688, p. 590, col. 2

aproape e zioa Domnului în Valea Judecăţii.

15. Soarele şi luna vor întuneca şi stêlele vor apune lucirea lor.

16. Iară Domnul den Sión va striga şi den Ierusalím va da glasul lui, şi să va clăti ceriul şi pământul. Şi Domnul nu se va îndura de norodul lui şi va întări pre fiii lui Israíl.

17. Şi veţi cunoaşte că eu sînt Domnul Dumnezăul vostru, cel ce sălăşluiêşte în Sión, muntele cel sfînt al mieu. Şi va fi Ierusalímul sfîntu şi de alt neamu nu vor mai întra pren el.

18. Şi va fi în zioa acêea: pica-vor munţii dulceaţă şi dealurile vor cura lapte şi toate slobozirele Iúdii cura-vor ape şi izvor den casa Domnului va ieşi şi vor adăpa Pîrîul Shínilor.

19. Eghípetul spre stingere va fi şi Iduméa spre cîmpul stingerii va fi, de strîmbătăţile fiilor Iúdii, pentru căci au vărsat sînge direpţ în pământul lor.

20. Şi Iudéa în veac să va lăcui şi Ierusalímul spre neamuri de neamuri.

21. Şi voiu cerceta sîngele lor şi nu voiu nevinovăţi. Şi Domnul va sălăşlui în Sión.

Amós

Cap 1

1. Cuvintele lui Amós carele s-au făcut în Cariathiarím den Thecúe, carele au zis pentru Ierusalím în zilele Óziei, împăratul Iúdii, şi ale lui Ierovoám al lui Ioás, împăratul lui Israíl, mai nainte cu 2 ani de cutremur.

2. Şi zise: „Domnul den Sión au răspuns şi den Ierusalím au dat glasul lui. Şi au plîns păşunele păstorilor şi să uscă vîrful Carmílului."

3. Şi zise Domnul: „Asupra celor 3 păgînătăţi ale Damáscului şi peste cêle 4 nu mă voiu întoarce de cătră el, pentru căci tăia cu herestraie de fier pre cêle ce avea în pîntece, cêle den Galaád.

4. Şi voiu trimite foc la casa lui Azaíl, şi va mînca de tot temeliile fiiului lui Adér.

5. Şi voiu zdrobi zăvoarăle Damáscului şi voiu piêrde de tot pre cei ce lăcuiesc în cîmpul Ónului şi voiu tăia de tot neamul den bărbaţii Haránului şi să va robi norodul Síriei cel ales", zice Domnul.

6. Acêstea zice Domnul: „Asupra celor 3 păgînătăţi ale Gázei şi asupra celor 4 nu voiu urî pre ei, pentru ca să-i robească pre ei robirea lui Solomón, ca să-i încuie la Iduméa.

7. Şi voiu trimite foc preste zidurile Gázei, şi va mîn- //

Ms. 45, p. 696-697

aproape-i dzua Domnului întru Valea Judecăţii.

15. [19]Soarele şi luna vor întuneca şi stêlele vor apune lucirea lor.

16. [20]Şi Domnul den Sion va striga şi den Ierusalim da-va glasul lui, şi să va clăti ceriul şi pământul. Şi Domnul să va scumpi[21] pre nărodul lui şi va întări pre fiii lui Israil.

17. Şi veţi cunoaşte că eu — Domnul Dumnedzăul vostru, [22]sălăşluieşte[23] în Sion, măgura cea sfîntă a mea. Şi va fi Ierusalimul sfînt şi striinii de neam nu vor mai întra pren ea.

18. [24]Şi va fi întru dzua acêea: pica-vor munţii dulceaţă şi măgurile[25] cură-vor[26] lapte şi toate slobodzirile Iúda cură-vor ape şi izvor den casa Domnului ieşi-va şi va adăpa Pîrîul Shinilor.

19. Eghíptul spre stingere va fi şi Iduméa spre cîmpul stingerii fi-va dentru strîmbătăţile fiilor Iúda, pentru căci au vărsat sînge dreptu întru pământul lor.

20. Şi Iudéa în vac să va lăcui şi Ierusalimul spre neamuri de neamuri.

21. Şi voi cerceta sîngele lor şi nu voi dezvinováţi. Şi Domnul va sălăşlui-să întru Sion. *[696/2]*

Ms. 4389, p. 844

iaste aproape zioa Domnului în Valea Judecăţii.

15. [34]Soarele şi luna vor întuneca *[844/2]* şi stêlele vor ascunde lumina lor.

16. [35]Şi Domnul va striga den Sion şi va da glasul său den Ierusalim şi se vor cutremura ceriurile şi pământul. Şi Domnul va apăra pre nărodul său şi va întări Domnul pre feciorii lui Israil.

17. Şi veţi şti că eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, cela ce lăcuiesc în Sion, în muntele mieu cel sfînt. Şi va fi Ierusalimul sfînt şi mai mult nu va mai trêce cel de alt neam prentr-însul.

18. [36]Şi va fi în zioa acêea de vor pica munţii dulceaţă şi dealurile vor cură lapte şi toate izvoarăle Iudei vor cură ape şi va ieşi izvor den casa Domnului şi va adăpa Pîrîul Mărăcinilor.

19. Eghípetul va fi în pustiire şi Iduméea va fi în piericiune, pentru căci că au făcut nedireptate feciorilor Iúdei şi au vărsat sînge nevinovat în ţara lor.

20. Iar Iudéea va trăi în vêci şi Ierusalimul în neam şi în neam.

21. Şi sîngele lor îl voiu cerceta, care nu l-au curăţit. Şi Domnul se va sălăşlui în Sion. *[844]*

Versiunea modernă

ziua Domnului este aproape în Valea Judecăţii.

15. Soarele şi luna se vor întuneca şi stelele îşi vor scăpăta strălucirea.

16. Iar Domnul va striga din Sion şi din Ierusalim va trimite glasul lui, şi se vor cutremura cerul şi pământul. Şi Domnul va avea milă de poporul lui şi îi va întări pe fiii lui Israel.

17. Şi veţi recunoaşte că eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, cel care locuieşte pe Sion, muntele meu cel sfînt. Şi Ierusalimul va fi sfînt şi străinii nu vor mai trece prin el.

18. Şi în ziua aceea va fi astfel: Munţii vor picura dulceaţă şi dealurile vor lăsa să curgă lapte şi din toate izvoarele lui Iuda va curge apă şi din casa Domnului va ieşi un izvor şi va adăpa Pîrîul Stufărişurilor.

19. Egiptul se va îndrepta spre nimicire şi Idumeea va fi cîmpie a nimicirii, din pricina nedreptăţilor [produse] fiilor lui Iuda, deoarece au vărsat sînge drept în ţinutul lor.

20. Şi Iuda va fi locuit pe vecie şi Ierusalimul generaţie după generaţie.

21. Şi voi răzbuna sîngele lor şi nu voi mai trece cu vederea vina lor. Şi Domnul va locui în Sion.

Amós

Cap 1

1. Cuvintele Ammos carii s-au făcut în Cariáthiarim den Thecué, carele au dzis pentru Ierusalim întru dzilele Oziei, împăratului Iúdei, şi *[697/1]* Ierovoam al lui Ioas, împăratul Israil, [1]mai nainte cu 2 ani de cutremur.

2. Şi dzise: [2]„Domnul den Sion au răspuns şi den Ierusalím au dat glasul lui. Şi au plîns păşciunile păstorilor şi să uscă vîrful Carmilului.”

3. Şi dzise Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a Damascului şi pentru cêle 4 nu-i voi urî pre ei, pentru căci herestruia cu herăstraie de fier cêle ce avea în pîntece lui Galaad.

4. Şi voi trimite foc la casa Azail, şi va mînca de tot temeliile fiiului Áder.

5. Şi voi zdrobi zăvoarăle ale Damascului şi voi piêrde de tot pre cei ce lăcuiesc în cîmpul On şi voi tăia de tot neam den bărbaţii Harran şi să va robi nărodul Siríei cel ales”, dzice Domnul.

6. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi ale Gázei şi preste cêle 4, pentru ca să-i robască pre ei robirea lui Solomon, ca să-i încuie la Iduméa.

7. Şi voi trimite foc preste zidurile Gázei, şi va mîn-

Prorocirea lui Amós

Capul 1 *[844/1]*

1. Cuvintele lui Amos care au fost în Cariathiarim de la Thecúia, care le-au văzut asupra Ierusalimului în zilele Óziei, împăratul Iudei, şi în zilele lui Ierovoam, feciorul lui Ioas, împăratul lui Israil, [1]mai nainte de cutremurul pământului cu 2 ani.[2]

2. Şi zise: [3]„Domnul au strigat den Sion şi au grăit şi den Ierusalim au dat glasul său. Şi au jălcuit păşunile păstorilor şi se-au uscat vîrful Carmilului.”

3. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra celor trei păgînătăţi ale Damascului şi spre cea a patra nu-l voiu întoarce, pentru căci că au tăiat cu fierăstraie de fier pre galaaditêncele cêlea ce avea în *[844/2]* pîntece[4].

4. Şi voiu trimête foc în casa lui Azail, şi va arde rădăcinile feciorului lui Adder.

5. Şi voiu sfărîma zovoarăle Damascului şi voiu piêrde pre cei ce lăcuiesc[5] în cîmpul Onnului şi voiu tăia semînţiia de la bărbaţii Haranului[6] şi nărodul Síriei cel mai de-a firea se va robi”, zice Domnul.[7]

6. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra celor trei păgînătăţi ale Gazei şi spre cea a patra nu o voiu întoarce, pentru ca să-i robească robiia lui Solomon, să-i gonească în Idumeea.

7. Şi voiu trimête foc pre zidul Gazei, şi va mîn-

Amos

Capitolul 1

1. Cuvintele lui Amos care au fost în Cariathiarim din Tecue, pe care le-a rostit despre Ierusalim, în zilele lui Ozia, regele lui Iuda, şi ale lui Ieroboam, [fiul] lui Ioas, regele lui Israel, doi ani înainte de cutremur.

2. Şi a spus: „Domnul a strigat din Sion şi din Ierusalim şi-a făcut ascultat glasul. Şi păşunile păstorilor au plîns, iar vîrful Carmelului s-a uscat.”

3. Domnul a spus: „Din pricina celor trei nelegiuiri de la Damasc şi din pricina celor patru, nu îmi voi întoarce faţa de la el, pentru că au spintecat cu fierăstraie de fier pe femeile însărcinate din Galaad.

4. Şi voi trimite foc asupra casei lui Azael, şi acesta va mistui temeliile [caselor] fiului lui Ader.

5. Voi zdrobi zăvoarele Damascului şi voi nimici pe cei ce locuiesc în cîmpia On şi voi căsăpi neamul bărbaţilor din Haran, iar poporul cel ales al Siriei va fi înrobit”, spune Domnul.

6. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri din Gaza şi din pricina celor trei, nu îi voi urî pe ei, deoarece Solomon i-a înrobit, ca să îi ducă la închisoare în Idumeea.

7. Voi trimite foc asupra zidurilor Gazei, şi acesta va mistui

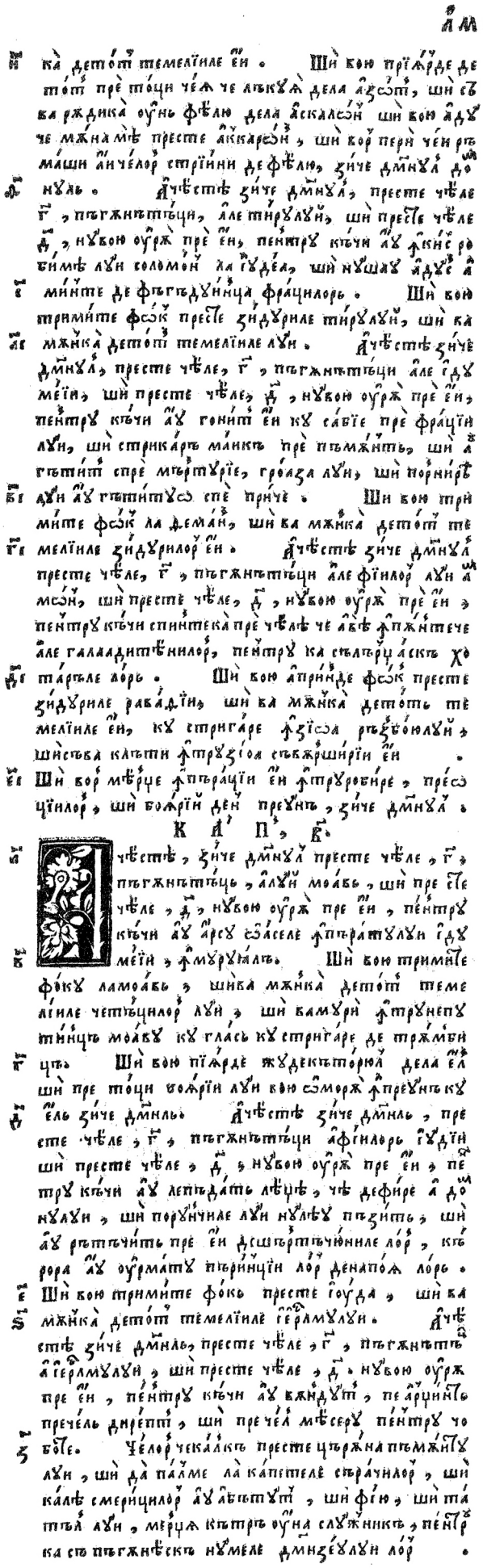

Biblia 1688, p. 591, col. 1

ca de tot temeliile ei.

8. Şi voiu piêrde de tot pre toţi ceia ce lăcuia de la Azót şi să va rîdica un fêliu de la Ascalón. Şi voiu aduce mîna mea preste Accarón şi vor pieri cei rămaşi ai celor striini de fêliu", zice Domnul Domnul.

9. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi ale Tírului şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci au închis robimea lui Solomón la Iudéa şi nu ş-au adus aminte de făgăduinţa fraţilor.

10. Şi voiu trimite foc preste zidurile Tírului şi va mînca de tot temeliile lui."

11. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi ale Iduméii şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci au gonit ei cu sabie pre fraţii lui şi stricară maică pre pământ şi au gătit spre mărturie groaza lui şi pornirea lui au gătitu-o spre price.

12. Şi voiu trimite foc la Themán şi va mînca de tot temeliile zidurilor ei."

13. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi ale fiilor lui Ammón şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci spinteca pre cêlea ce avea în pîntece ale galaaditênilor, pentru ca să lărgească hotarăle lor.

14. Şi voiu aprinde foc preste zidurile Raváthii şi va mînca de tot temeliile ei cu strigare în zioa războiului, şi să va clăti întru zioa săvîrşirii ei.

15. Şi vor mêrge împăraţii ei întru robire, preoţii lor şi boiêrii denpreună", zice Domnul.

Cap 2

1. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a lui Moáv şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci au arsu oasele împăratului Iduméii în muruială.

2. Şi voiu trimite focu la Moáv, şi va mînca de tot temeliile cetăţilor lui, şi va muri întru neputinţă Moávu cu glas, cu strigare de trîmbiţă.

3. Şi voiu piêrde judecătoriul de la el şi pre toţi boiêrii lui voiu omorî împreună cu el", zice Domnul.

4. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a fiilor Iúdii şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci au lepădat lêgea cea de fire a Domnului şi poruncile lui nu le-au păzit şi au rătăcit pre ei deşărtăciunile lor, cărora au urmatu părinţii lor denapoia lor.

5. Şi voiu trimite foc preste Iúda, şi va mînca de tot temeliile Ierusalímului."

6. Acêstea zice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a Ierusalímului şi preste cêle 4 nu voiu urî pre ei, pentru căci au vîndut pe argint pre cel direpţ şi pre cel mêseru pentru ciobote,

7. Celor ce calcă preste ţărîna pămîntului; şi da palme la capetele săracilor şi calea smeriţilor au abătut. Şi fiiu şi tatăl lui mergea cătră una slujnică, pentru ca să păgînească numele Dumnezeului lor. /

Ms. 45, p. 697

ca de tot temeliile ei.

8. Şi voi pîrde de tot pre toţi ceia ce lăcuia de la Azor şi să va rădica fêl de la Ascalon. Şi voi aduce mîna mea preste Accaron şi vor pieri cei rămaşi a celor striini de fêl", dzice Domnul Domnul.

9. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi ale Tîrului şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pentru căci au închis robimea lui Solomon la Iudéa şi nu au pomenit făgăduinţa fraţilor.

10. Şi voi trimite foc preste zidurile Tîrului şi va mînca de tot temeliile ei."

11. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a Idumeii şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pentru căci au gonit ei cu sabie pre fraţii lor şi stricară maică pre pămînt şi au gătit spre mărturie groaza lui şi pornirea lui au gătitu-o spre price.

12. Şi voi trimite foc la Theman şi va mînca de tot temeliile zidurilor ei."

13. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi fiilor Ammon şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pen căci spinteca pre cêle ce avea în pîntece a galaaditênilor, pentru ca să lărgească hotarăle lor.

14. Şi voi aprinde foc preste zidurile Ravváth şi va mînca de tot temeliile ei cu strigare întru dzua războiu- *[697/2]* lui, şi să va clăti întru dzua săvîrşirei ei.

15. [3]Şi vor mêrge împăraţii ei întru robire, preuţii lor şi boiêrii lor depreună", dzice Domnul.

Cap 2

1. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a lui Moav şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pentru căci au arsu oasele împăratului Iduméii în muruială[4].

2. Şi voi trimte foc la Moav, şi va mînca de tot temelia cetăţilor ⌊lui⌋, şi va muri întru neputinţă Moav cu glas, cu strigare de trîmbiţă.

3. Şi voi pîrde judecătoriul de la el şi pre toţi boiêrii lui voi omorî împreună cu el", dzice Domnul.

4. Acêstea dzice Domnul: „Preste cêle 3 păgînătăţi a fiilor Iúda şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pentru căci au lepădat lêgea ⌊cea de fire⌋ a Domnului şi porîncele lui nu le-au păzit şi au rătăcit pre ei dăşertăciunile lor, cărora au urmat părinţii lor denapoia lor.

5. Şi voi trimite foc prestă Iúda, şi va mînca de tot temeliile Ierusalímului."

6. Acêstea dzice Domnul: „Prestă cêle 3 păgînătăţi a Ierusalímului şi preste cêle 4 nu voi urî pre ei, pentru căci au vîndut pen argint pre cel drept şi pre cel mêser pentru cizme,

7. Celor ce calcă preste ţărna pămîntului; ⌊şi da palme⌋ la capetile săracilor şi calea smeriţilor au abătut. Şi fiu şi tatăl lui mergea cătră unaşi slujnică, pentru ca să pîngărească numele Dumnedzăului lor.

Ms. 4389, p. 844-845

ca rădăcinile ei.

8. [8]Şi voiu pîrde pre lăcuitorii den Azot şi se va lepăda seminţiia den Ascalon. Şi voiu aduce mîna mea asupra Accaró- *[845/1]* nului şi vor pieri rămăşiţele filistimlênilor", zice Domnul Dumnezeu.

9. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra celor trei păgînătăţi ale Tîrului şi spre cea a patra nu-l voiu întoarce, pentru căci că au închis pre robiia lui Solomon în Iduméea şi de făgăduinţa frăţiei nu ş-au adus aminte.

10. Şi voiu trimite foc pre zidul Tîrului şi va mînca temeliia lui."

11. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra celor trei păgînătăţi ale Edómului şi spre cea a patra nu-l voiu întoarce, pentru căci că au gonit pre fratele său cu sabiia şi au rîsipit droburi pre pămînt şi au zmîcit întru mărturie groază lui, şi pornirea sa o au gătit pînă în sfîrşit.[9]

12. Trimête-voiu foc în Theman şi va mînca temeliia cetăţii lui."

13. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra a trei păgînătăţi ale feciorilor lui Ammon şi spre cea a patra nu-i voiu întoarce, pentru că au rîsipit pre galaaditeancele cêlea ce avea în pîntece[10], ca să-şi lărgească hotarăle lor.

14. Şi voiu aţîţa foc pre zidul Ravvei şi va mînca temeliia ei cu vaiet în zioa războiului, şi se va cutremura în zioa sfîrşitului ei.

15. Şi va mêrge Melhim în robie, el şi boiêrii lui şi preoţii lui denpreună", zice Domnul.

Cap 2

1. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra a trei păgînătăţi ale Moavului şi spre cea a patra nu-l voiu întoarce, pentru căci că au ars oasele împăratului Idumeii de le-au făcut cenuşă.[11]

2. Şi voiu trimête foc în Moav, şi va mînca temeliia cetăţilor lui, şi va muri Moav în sunet şi clicot şi în glas de trîmbită.

3. Şi voiu pîrde pre judecător den mijlocul lui şi pre toţi boiêrii lui îi voiu ucide cu dînsul", zice Domnul.

4. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra a trei păgînătăţi ale feciorilor Iúdei şi spre cea a patra nu-i voiu întoarce, pentru căci că au lepădat lêgea Domnului şi poruncile lui nu le-au păzit şi i-au înşălat dăşărtăciunile[12] lor care au făcut, pre urma a cărora au umblat părinţii lor.[13]

5. Şi voiu trimête foc în Iúda, şi va mînca temeliia Ierusalímului."

6. Aceasta grăiêşte Domnul: „Asupra a trei păgînătăţi ale lui Israil şi spre cea a patra nu-l voiu întoarce, pentru căci că au vîndut direptatea pre argint şi pre cel sărac pentru ciobote,[14]

7. Care calcă pre praful pămîntului; ca- *[845/2]* petele săracilor şi calea celor smeriţi o au întors. Şi se-au culcat tatăl şi feciorul cu o slujnică, ca să păgînească numele Dumnezeului lor.

Versiunea modernă

temeliile ei.

8. Şi voi nimici pe toţi locuitorii din Aşdod şi un neam din Ascalon va fi strămutat. Şi voi ridica mîna mea împotriva lui Accaron şi vor pieri şi cei rămaşi dintre cei de neam străin", spune Domnul.

9. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri din Tir şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece au dus pe robii lui Solomon în închisoare la Iudeea şi nu şi-au amintit de legământul frăţesc.

10. Voi trimite foc asupra zidurilor Tirului şi acesta va mistui temeliile lui."

11. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri din Idumeea şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece ei au urmărit cu sabie pe fraţii lui şi au vătămat pîntece de mamă pe pămînt şi au luat drept mărturie groaza lui, iar atacul lui l-au luat drept izbîndă.

12. Voi trimite foc asupra Thaimanului şi acesta va mistui temeliile zidurilor lui."

13. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri ale fiilor lui Ammon şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece ei spintecau femeile însărcinate ale galaaditenilor, pentru ca să îşi lărgească hotarele.

14. Şi voi aprinde focul asupra zidurilor cetăţii Rabba şi acesta va mistui temeliile ei, cu strigare în ziua războiului, şi va fi cutremur în ziua prăbuşirii ei.

15. Şi regii ei vor merge în robie, împreună cu preoţii şi cu căpeteniile", spune Domnul.

Capitolul al 2-lea

1. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri ale lui Moav şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece au ars pînă la pulbere oasele regelui din Idumeea.

2. Voi trimite foc asupra Moavului, şi acesta va mistui temeliile cetăţilor lui, şi Moav va muri lipsit de puteri, cu ţipăt şi cu sunet de trîmbiţă.

3. Voi distruge pe judecătorul din mijlocul lor şi voi omorî împreună cu el pe toate căpeteniile sale", spune Domnul.

4. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri ale fiilor lui Iuda şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece au părăsit legea firească a Domnului şi nu au respectat poruncile lui, iar deşertăciunile lor, pe care le săvîrşiseră şi părinţii lor înainte de ei, i-au dus pe căi greşite.

5. Voi trimite foc asupra lui Iuda, şi acesta va mistui temeliile Ierusalimului."

6. Domnul vorbeşte astfel: „Din pricina celor trei nelegiuiri ale Ierusalimului şi din pricina celor patru, nu îi voi urî pe ei, deoarece pe cel drept l-au vîndut pentru argint, iar pe cel sărman pentru sandale,

7. [Lucruri] care păşesc prin ţărîna pămîntului; şi loveau cu palmele capetele săracilor şi din calea smeriţilor s-au abătut. Fiul şi tatăl mergeau la aceeaşi slujnică, pentru ca să pîngărească numele Dumnezeului lor.

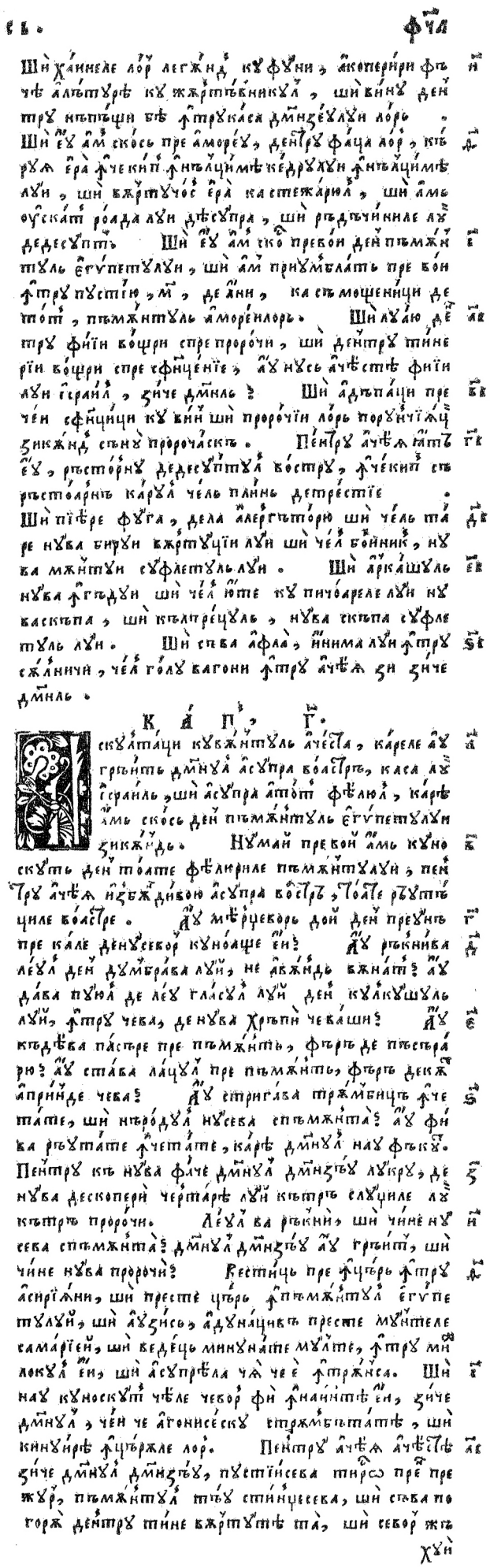

Biblia 1688, p. 591, col. 2

8. Şi hainele lor legînd cu funi, acoperiri făcea alăturea cu jîrtăvnicul şi vinu dentru năpăşti bea întru casa Dumnezeului lor.

9. Şi eu am scos pre Amoréu dentru faţa lor, căruia era în ce chip înălţimea chedrului înălţimea lui şi vîrtucios era ca stejariul; şi am uscat roada lui deasupra şi rădăcinile lui dedesupt.

10. Şi eu am scos pre voi den pămîntul Eghípetului şi am priumblat pre voi întru pustiiu 40 de ani, ca să moşteniţi de tot pămîntul amoreilor.

11. Şi luaiu dentru fiii voştri spre proroci şi dentru tinerii voştri spre sfinţenie. Au nu-s acêstea, fiii lui Israíl?", zice Domnul.

12. „Şi adăpaţi pre cei sfinţiţi cu vin şi prorocii lor porunciiaţi zicînd să nu prorocească.

13. Pentru acêea, iată, eu răstornu dedesuptul vostru, în ce chip să răstoarnă carul cel plin de trestie.

14. Şi piêre fuga de la alergătoriu, şi cel tare nu va birui vîrtuţii lui, şi cel boinic nu va mîntui sufletul lui,

15. Şi arcaşul nu va îngădui, şi cel iute cu picioarele lui nu va scăpa, şi călăreţul nu va scăpa sufletul lui,

16. Şi să va afla inima lui întru sîlnici, cel golu va goni întru acêea zi", zice Domnul.

Cap 3

1. Ascultaţi cuvîntul acesta carele au grăit Domnul asupra voastră, casa lui Israíl, şi asupra a tot fêliul carea am scos den pămîntul Eghípetului, zicînd:

2. „Numai pre voi am cunoscut den toate fêliurile pământului; pentru acêea, izbîndi-voiu asupra voastră toate răutăţile voastre.

3. Au mêrge-vor doi denpreună pre cale de nu se vor cunoaşte ei?

4. Au răcni-va leul den dumbrava lui neavînd vînat? Au da-va puiul de leu glasul lui den culcuşul lui întru ceva de nu va hrăpi cevaşi?

5. Au cădea-va pasăre pre pământ fără de păsărariu? Au sta-va laţul pre pământ fără decît a prinde ceva?

6. Au striga-va trîmbiţă în cetate şi nărodul nu se va spămînta ? Au fi-va răutate în cetate carea Domnul n-au făcut?

7. Pentru că nu va face Domnul Dumnezău lucru de nu va descoperi certarea lui cătră slugile lui, cătră proroci.

8. Leul va răcni, şi cine nu se va spămînta? Domnul Dumnezău au grăit, şi cine nu va proroci?

9. Vestiţi pren ţări întru asiriêni şi preste ţări în pământul Eghípetului şi au zis: «Adunaţi-vă preste muntele Samáriei şi vedeţi minunate multe întru mijlocul ei şi asupreala cea ce e într-însa.»

10. Şi n-au cunoscut cêle ce vor fi înaintea ei, zice Domnul, cei ce agonisescu strîmbătatea şi chinuirea în ţările lor."

11. Pentru acêea, acêstea zice Domnul Dumnezău: „Pustii-se-va Tiros, prenprejur pământul tău stinge-se-va, şi să va pogorî dentru tine vîrtutea ta şi se vor jă- //

Ms. 45, p. 697-698

8. Şi hainele lor legînd cu funi, acoperiri făcea alaturea cu jirtăvnicul şi vin dentru năpăşti bea întru casa Dumnedzăului lor.

9. [5]Şi eu am scos pre Amorreu dentru faţa lor, căruia era în ce chip înălţimea chedrului înălţimea lui şi vîrtucios era ca ştejariul; şi am uscat roada lui deasupra şi rădăcinile lui dedesupt.

10. [6]Şi eu am scos pre voi den pămîntul Eghíptului şi am primblat pre voi întru pustiiu 40 de ani, ca să moşteniţi de tot pămîntul amorreilor.

11. Şi luai dentru fiii voştri spre proroci şi dentru tinerii voştri spre sfinţenie. Au nu-s acêstea, fiii Israil?", dzice *[698/1]* Domnul.

12. „Şi adăpaţi pre cei sfinţiţi vin[7] şi prorocilor porînciiaţi dzicînd să nu prorocească.

13. Pentru acêea, iată, eu răstornu dedesuptul vostru în ce chip să răstoarnă căruţa[8] cea plină de trestie.

14. Şi piêre fuga de la alergător, şi cel tare nu va birui vîrtuţile lui, şi cel războinic nu va mîntui sufletul lui,

15. Şi arcaşul nu va îngădui, şi cel iute cu picioarele lui nu va scăpa, şi călăreţul nu va scăpa sufletul lui,

16. Şi să va afla inima lui întru sîlnici, cel gol va goni întru acêea dzi", dzice Domnul.

Ms. 4389, p. 845-846

8. Şi hainele lor legîndu-le cu funi, făcea zăvêse lîngă altar şi bea vin den năpăşti în casa Dumnezeului lor.[15]

9. [16]Iar eu am lepădat pre Ammoreii de la faţa lor, căruia era înălţimea ca înălţimea chiedrului şi era tare ca stăjariul; şi am surpat roada lui den vîrf şi rădăcinile lui de jos.

10. [17]Eu sînt cela ce v-am scos den ţara Eghipetului şi v-am purtat pren pustie 40 de ani, ca să luaţi ţara Ammoreii.

11. Şi am luat[18] den feciorii voştri de i-am făcut proroci şi den tinerii voştri spre sfinţire. Dară au nu iaste aşa, fiii lui Israil?", zice Domnul.

12. „Şi aţi adăpat pre cei sfinţi cu vin şi prorocilor le-aţi porîncit, zicînd: «Nu proroci!»[19]

13. Drept acêea, iată, eu răstorn supt voi cum se răstoarnă carul cel plin de trestie.

14. Şi va pieri fuga de la cel ce aleargă, şi cel vîrtos nu va ţinea vîrtutea sa, şi cel războinic nu-şi va mîntui sufletul său,

15. Şi cel ce va ţinea arcul nu va sta, şi cel iute cu picioarele nu va scăpa, şi cel călăreţ nu-şi va mîntui sufletul său,

16. Şi cel cu inimă hráboră va fugi în zioa acêea în putêrea picioarelor", grăiêşte Domnul.

Versiunea modernă

8. Împodobindu-şi hainele cu şnururi, făceau perdele în faţa altarului şi beau în casa Dumnezeului lor vin [provenit] din acuzaţii neîntemeiate.

9. Iar eu am îndepărtat de la ei pe Amoreu, a cărui înălţime era cît înălţimea cedrului şi care era puternic precum un stejar; i-am uscat deasupra roadele, iar dedesubt rădăcinile.

10. V-am scos din ţara Egiptului şi v-am purtat prin pustiu timp de patruzeci de ani, ca să puneţi stăpînire pe ţara amoreilor.

11. Am ales dintre fiii voştri [cîţiva] proroci şi dintre tinerii voştri [am ales cîţiva] pentru sfinţire. Oare nu sînt acestea toate [adevărate], fii ai lui Israel?", spune Domnul.

12. „Însă celor sfinţiţi voi le-aţi dat să bea vin, iar profeţilor le-aţi poruncit spunîndu-le să nu profeţească.

13. De aceea, iată, eu răstorn [totul] sub voi, la fel cum se răstoarnă un car încărcat cu trestie.

14. Şi alergătorul nu va pierde [posibilitatea de] fugă, cel puternic nu-şi va mai aplica puterea, luptătorul nu îşi va mai salva sufletul,

15. Arcaşul nu va mai rezista, cel iute de picior nu va mai scăpa şi nici călăreţul nu îşi va mai salva sufletul,

16. Ci inima sa va fi supusă unor [acte de] dominaţie, iar cel gol va fi izgonit în ziua aceea", spune Domnul.

Cap 3

1. Ascultaţi cuvîntul acesta carele au grăit Domnul preste voi, casa lui Israil, şi asupra a tot fêliul carea am scos den pămîntul Eghíptului, dzicînd:

2. „Numai pre voi am cunoscut dentru toate fêliurile pămîntului; pentru acêea, izbîndi-voi asupra voastră toate răotăţile voastre.

3. Au mêrge-vor doi depreună pre cale de nu vor cunoaşte pre sine?

4. Au răcni-va leul dentru dumbrava lui vînat neavînd? Au da-va puiul leului glasul lui den bîrlogul lui întru ceva de nu va apuca cevaşi?

5. Au cădea-va pasăre pre pămînt fără de păsărar? Au căsca-va laţ preste pămînt fără de a prinde ceva?

6. [9]Au striga-va trîmbiţă în cetate şi nărodul nu să va spămînta? Au fi-va răotate în cetate carea Domnul nu au făcut?

7. Pentu căci nu va face Domnul Dumnedzău lucru de nu va dăscoperi certarea lui cătră slugile lui, cătră proroci.

8. Leul va răcni, şi cine nu să va spămînta? Domnul Dumnedzău au grăit, şi cine nu va proroci?

9. Vestiţi la ţări întru asiriêni şi preste ţări în pămîntul Eghíptului şi au dzis: «Adunaţi-vă preste muntele Samaríei şi vedeţi minunate multe în mijlocul ei şi asupreala ce-i întru ea.»

10. Şi n-au cunoscut carele vor fi înaintea ei, dzice Domnul, cei ce agonesesc strîmbătate şi chinuire întru ţările lor."

11. Pentru acêea, acêstea dzice Domnul Dumnedzău: „Pustii-să-va Tírul, prenpregiur pămîntul tău stinge-să-va, şi va pogorî dentru tine vîrtutea ta şi să vor je-

Cap 3

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului acesta care l-au grăit asupra voastră, casa lui Israil, asupra a toată seminţiia carea o am scos den ţara Eghipetului, zicînd:[20]

2. „Numai pre voi am cunoscut acum den toate seminţiile pămîntului; pentr-acêea, voiu izbîndi asupra voastră toate păcatele voastre.

3. Dară de vor mêrge 2 inşi denpreună, au doară de-acii nu se vor cunoaşte?

4. Sau au răcni-va leul den dumbrava lui deaca nu va avea vînat? Sau va slobozi puiul leului glasul său den statul său deaca nu va rumpe cevaşi?

5. Sau pasărea au cădea-va fără de prinzător de pasări? Sau au lua-se-va cursa de pre pămînt deaca nu va prinde cevaşi?[21]

6. [22]Sau au trîmbita-va trîmbiţa în cetate şi oamenii nu se vor tême? Sau au fi-va vreo răotate în cetate carea să nu o fie făcut Domnul?

7. Pentru că nu va face Domnul Dumnezeu lucrurile deaca nu va dăscoperi certările sale cătră slugile sale, cătră proroci.

8. Răcni-va leul, şi cine nu se va tême? Domnul Dumnezeu au grăit, şi cine nu va proroci?

9. Spuneţi ţinutelor în Assirii şi în ţinuturile cêle den ţara *[846/1]* Eghipetului şi ziceţi: «Strîngeţi-vă în muntele Samáriei şi vedeţi minuni multe în mijlocul ei şi o asupriia.»[23]

10. Şi n-au priceput ce va să-i fie împotrivă, zice Domnul, ceia ce strîng avuţie nedireaptă şi cazne în sălaşele lor."

11. Pentr-acêea, aceasta grăiêşte Domnul Dumnezeu: „Tírule, ţara ta de prenprejur se va pustii şi tăriia ta o vor lua de la tine şi ţinuturile tale se vor jă-

Capitolul al 3-lea

1. Ascultaţi acest cuvînt pe care Domnul l-a rostit împotriva voastră, o, casă a lui Israel, şi împotriva întregului neam pe care l-am scos din ţara Egiptului, spunînd:

2. „Doar pe voi v-am recunoscut dintre toate neamurile pămîntului; de aceea, mă voi răzbuna împotriva voastră pentru toate păcatele voastre.

3. Vor merge oare doi [oameni] împreună pe acelaşi drum dacă nu se vor fi cunoscut [dinainte]?

4. Oare va răcni leul din crîngul său dacă nu ar fi prada prin [preajmă]? Oare va scoate puiul leului un scîncet oarecare din culcuşul lui dacă nu ar fi prins ceva?

5. Oare va cădea o pasăre la pămînt fără [să fie un] păsărar? Va sta oare o capcană pe pămînt fără să prindă ceva?

6. Oare va răsuna o trîmbiţă în cetate şi norodul nu se va înspăimînta? Se va întîmpla oare ceva rău în cetate pe care Domnul să nu-l fi făcut?

7. Căci Domnul Dumnezeu nu va face nici un lucru fără să fi descoperit înţelesul acestuia profeţilor, slugilor sale.

8. Leul va răcni, şi cine nu se va înspăimînta? Domnul Dumnezeu a vorbit, şi cine nu va proroci?

9. Daţi veste în ţinuturile [stăpînite de] asirieni şi în ţinuturile [stăpînite de] Egipt şi spuneţi: «Adunaţi-vă pe muntele Samariei şi priviţi la numeroasele lucruri uimitoare din mijlocul ei şi la asuprirea [care predomină] în ea.»

10. Ea nu a cunoscut ceea ce va fi înaintea ei, spune Domnul, cei care adună nedreptatea şi nenorocirea în ţinuturile lor."

11. De aceea, Domnul Dumnezeu vorbeşte astfel: „Tirul şi pământul tău de jur împrejur vor fi nimicite, şi puterea ta se va pierde de la tine şi vor devasta

Biblia 1688, p. 592, col. 1

fui țărîle tale."

12. Acêstea zice Domnul: „Ca cînd va scoate păstoriul den gura leului doao armuri au margine de urêche, așa să vor scoate fiii lui Israíl, ceia ce șăd în Samáriia, denaintea fêliului și în Damascu va pleca. Preoții,

13. Auziți și mărturisiți casei lui Iacov, zice Domnul Dumnezău Atotțiitoriul,

14. Pentru căci în zioa cînd voiu izbîndi păgînătățile lui Israíl asupra lui, și voiu izbîndi pre jîrtăvnicele lui Vethíl, și să vor săpa de tot coarnele jîrtăvnicului și vor cădea pre pămînt.

15. Și voiu zdrobi casa cea înaltă preste casa cea de vară, și vor pieri case de elefand și să vor adaoge alte case multe", zice Domnul.

Cap 4

1. Auziți cuvîntul acesta, juncele Vasánului, cêle den muntele Samáriei, cêle ce asupriți pre săraci și călcați de tot pre mêseri, cêlea ce zic stăpînilor lor: „Dați-ne noao ca să bem!"

2. Jură-să Domnul asupra sfinților lui: „Pentru căci, iată, zile vin preste voi, și vor lua pre voi cu arme și pre cei ce sînt cu voi în căldări arzînd dedesupt vor băga pustiii ucigași.

3. Și vă veți scoate goale una în preajma alțiia și vă veți lepăda la muntele Armaná", zice Domnul.

4. „Și ați întrat la Vethíl și la Galgála ați înmulțit a păgîni, și ați adus demineața jîrtvele voastre, la a treia zi, cêle preste-zecile voastre.

5. Și cetiră afară lêgea și numiră mărturisiri. Vestiți că acêstea au iubit fiii lui Israíl", zice Domnul Domnul.

6. „Și eu voiu da voao strepezire dinților în toate cetățile voastre și lipsă de pîine în toate locurile voastre; și nu v-ați întorsu cătră mine", zice Domnul.

7. „Și eu am oprit de cătră voi ploaia mai nainte cu trei luni de sêcere; și voiu ploa preste o cetate, iară preste altă cetate nu voiu ploa; o parte să va ploa, și partea preste carea nu voiu ploa usca-să-va.

8. Și să vor aduna 2 și 3 cetăți la o cetate să bea apă, și nu să vor sătura; și nu v-ați întorsu cătră mine", zice Domnul.

9. „Lovit-am pre voi cu pîrjol și cu gălbenare. Înmulțit-am grădinele voastre. Viile voastre și smochinetul vostru și maslinetul vostru au mîncat omida; și nici așa v-ați întorsu cătră mine", zice Domnul.

10. „Trimis-am la voi moarte în calea Eghípetului și am omorît cu sabie pre tinerii voștri, cu robimea cailor voștri, și am adus în foc taberile voastre cu urgiia mea; și nici așa v-ați întorsu cătră mine", zice Domnul.

11. „Prăpădit-am pre voi în ce chip au prăpădit Dumnezău Sodómul și Gomórul și v-ați făcut ca tăciunele scos den foc; și nici așa v-ați întorsu cătră mine", zice Domnul.

12. „Pentru acêea, așa voiu face ție, Israíle; însă /

Ms. 45, p. 698-699

fui ţările tale."

12. Acêstea dzice *[698/2]* Domnul: „În ce chip cînd va scoate păcurariul den gura leului doao armuri au margine de urêche, aşa să vor scoate fiii lui Israil, ceia ce şed în Samaría, denaintea fêliului şi în Damasc va pleca. Preuţi,

13. Auziţi şi mărturisiţi casei lui Iacov, dzice Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor,

14. Pentru căci întru dzua cînd voi izbîndi păgînătăţile lui Israil prestă el, şi voi izbîndi preste jirtăvnicile Vethil, şi să vor săpa de tot coarnele jirtăvnicului şi vor cădea preste pămînt.

15. Şi voi zdrobi casa cea împănată preste casa cea de vară, şi vor pieri case de elifand şi să vor adaoge case altele multe", dzice Domnul.

Cap 4

1. Audziţi cuvîntul acesta, juncele Vasan, cêle den muntele Samaríei, cêle ce asupriţi pre săraci şi călcaţi de tot pre mêseri, cêle ce dziceţi domnilor lor: „Daţi-ne noao pentru ca să bem!"

2. Jurắ-să Domnul asupra sfinţilor lui: „Pentru căci, iată, dzile vin preste voi, şi vor lua pre voi cu arme şi pre cei cu voi în căldări ardzînd dedăsupt vor băga înlontru pustii ucigaşi.

3. Şi veţi scoate goale în preajmă înde voi şi veţi lepăda la muntele Armaná", dzice Domnul.

4. „⌊Şi⌋ aţi întrat la Vethil şi la Galgála aţi înmulţit a păgîni, şi aţi adus diminêţe jirtvele voastre, la a treia dzi, cêle preste-zecile voastre.

5. Şi citiră afară lêgea şi numiră mărturisiri. Vestiţi că acêstea au iubit fiii lui Israil", zice Domnul Domnul.

6. „Şi eu voi da voao strepezire dinţilor întru toate cetăţile voastre şi lipsă de pîini întru toate locurile voastre; şi nu v-aţi întorsu cătră mine", dzice Domnul.

7. „Şi eu am oprit dentru voi ploaia mainte cu 3 luni de sêcere; şi voi ploa pre o cetate, şi pre o cetate nu voi ploa; o parte să va ploa[10], şi partea preste carea nu voi ploa[11] usca-să-va.

8. Şi să vor aduna doao şi 3 cetăţi la o cetate să bea apă, şi nu să vor sătura; şi nu v-aţi întorsu cătră mine", dzice Domnul.

9. „Lovit-am pre voi cu pîr- *[699/1]* jol şi cu gălbănar. Înmulţit-aţi grădinile voastre. Viile voastre şi zmochinetul vostru şi măslinetul vostru au mîncat moliile; şi nici aşa nu v-aţi întorsu cătră mine", dzice Domnul.

10. „Trimis-am spre voi moarte întru calea Eghíptului[12] şi am omorît cu sabie tinereii voştri, cu robirea cailor[13] tăi, şi am adus în foc taberile voastre cu urgiia mea; şi nici aşa nu v-aţi întorsu cătră mine", dzice Domnul.

11. „Prăpădit-am pre voi [14]în ce chip au prăpădit Dumnedzău Sodómul şi Gomorrul şi v-aţi făcut ca tăciunele zmult den foc; şi nici aşa v-aţi întorsu cătră mine", dzice Domnul.

12. „Pentru acêea, aşa voi face ţie, Israil; însă

Ms. 4389, p. 846

fui."

12. Acêstea grăiêşte Domnul: „Cum scoate păstoriul den gura leilor 2 fluiere sau un vîrf de urêche, aşa se vor scoate şi feciorii lui Israil, cari lăcuiesc în Samáriia, în mijlocul seminţiei şi cei ce cuvintează în Damasc.[24]

13. Asculaţi, preoţilor, şi spuneţi casei lui Iacov, zice Domnul cel atotţiitoriul,

14. Că în zioa în carea voiu izbîndi păgînătatea lui Israil asupra lui, şi voiu izbîndi pre altarele lui Vethil, şi se vor rîsipi căpătîiele altariului şi vor cădea pre pămînt.

15. Şi voiu sfărîma şi voiu struncina casa cea cu cămări şi casa cea de vară, şi vor pieri casele cêle de oase şi vor pieri ş-alte case multe", zice Domnul.

Cap 4

1. Ascultaţi cuvîntul acesta, junici vasanitidêne[25], care sînteţi în muntele Samáriei, cêlea ce năcăjiţi pre cei săraci şi pre cei mêseri îi călcaţi, cêlea ce ziceţi stăpînilor voştri: „Daţi-ne şi vom bea!"[26]

2. Juratu-se-au Domnul întru sfinţii săi: „Că, iată, vor veni zile asupra voastră, şi vor lua pre voi în arme şi rămăşiţa voastră o vor arunca în căldare, carea o vor grăbi rîsipitorii cu focul.

3. Şi vă vor lua goale, muiêrea şi bărbatul înşişi unul împotriva altuia, şi vă veţi arunca în muntele Armónului", grăiêşte Domnul.

4. „Întrat-aţi în Vethil şi aţi făcut fărădelegiuire în Galgal şi aţi înmulţit păgînătatea, şi aţi adus dimineaţa jîrtvele voastre, a treia zi, zeciuiêlele voastre.

5. Şi au cinstit lêgea cea denafară şi au chiemat mărturisire. Spuneţi că aceasta au iubit preoţii lui Israil", zice Domnul Dumnezeu.

6. „Iar eu am dat voaoă strepezire dinţilor întru toate cetăţile voastre şi lipsă de pîine în toate cetăţile voastre; şi nu v-aţi întors cătră mine", zice Domnul.[27]

7. „Şi eu am oprit ploaia de la voi mai nainte de sêcere cu trei luni; şi pre o cetate am ploat, iar pre altă cetate n-am ploat; şi o parte *[846/2]* se-au ploat, iar partea pre carea nu se-au ploat se-au uscat.

8. Şi se-au adunat 2 sau 3 cetăţi la o cetate ca să bea apă, şi nu se-au săturat; şi nu v-aţi întors cătră mine", zice Domnul.

9. [28]„Bătutu-v-am cu pîrjol şi cu gălbenare; şi aţi înmulţit a păgîní. Şi grădinile voastre şi viile voastre şi zmochinii voştri şi măslinii voştri i-au mîncat omidele. Şi nici aşa nu v-aţi întors cătră mine", zice Domnul.[29]

10. „Trimes-am întru voi moarte pre calea Eghípetului, tinerii voştri i-am ucis cu sabie, pînă la jăfuirea cailor voştri, şi am scos cu foc gloatele voastre întru mîniia mea; şi nici aşa nu v-aţi întors cătră mine", grăiêşte Domnul.

11. „Rîsipitu-v-am [30]cum au rîsipit Domnul Sodómul şi Gomórul şi aţi fost ca un tăciune scos den foc; şi nu v-aţi întors cătră mine", zice Domnul.

12. „Pentr-acêea, aşa-ţi voiu face, Israile! Deci

Versiunea modernă

ţinuturile tale."

12. Domnul vorbeşte astfel: „La fel cum păstorul smulge din gura leului şolduri sau marginea unei urechi, aşa vor fi smulşi fiii lui Israel, care locuiesc în Samaria, înaintea [întregului] neam şi vor fi duşi în Damasc. Preoţilor,

13. Ascultaţi şi mărturisiţi [aceste lucruri] către casa lui Iacov, zice Domnul Dumnezeu atotstăpînitorul,

14. Deoarece în ziua în care mă voi răzbuna pentru nelegiuirile lui Israel împotriva lui, mă voi răzbuna şi împotriva altarelor lui Bethel, iar coarnele altarului vor fi sfărîmate şi vor cădea la pămînt.

15. Şi voi prăvăli casa cea înaltă peste casa de vară, iar casele de fildeş se vor prăbuşi şi vor apărea multe alte case", spune Domnul.

Capitolul al 4-lea

1. Ascultaţi cuvîntul acesta, junici ale Basanului, voi, cele de pe muntele Samariei, care îi asupriţi pe săraci şi îi călcaţi în picioare pe cei nenorociţi, aceia care spun stăpînilor lor: „Daţi-ne de băut!"

2. Dumnezeu s-a jurat în faţa sfinţilor săi: „Căci, iată, vin peste voi zile cînd vă vor lua pe voi cu arme, iar pe cei care sînt cu voi monştrii deşertului îi vor arunca în căldări sub care arde focul.

3. Şi veţi fi scoşi goi unul alături de altul şi veţi fi aruncaţi pe muntele Armana", spune Domnul.

4. „Aţi venit la Bethel şi la Galgala aţi sporit numărul păcatelor voastre, şi [totuşi] aţi adus dimineaţa jertfele voastre, în a treia zi, zeciuielile voastre.

5. Şi ei au citit legea în faţa mulţimii şi cerut [să se facă] legăminte. Daţi de ştire că aceste [lucruri] le-au iubit fiii lui Israel", spune Domnul.

6. „Şi vă voi da vouă scrîşnire din dinţi în toate cetăţile voastre şi lipsă de pîine în toate locurile voastre; dar nu v-aţi întors către mine", spune Domnul.

7. „Şi am ascuns ploaia de voi cu trei luni înainte de secerat; voi lăsa să plouă peste o cetate, iar peste altă cetate nu voi lăsa să plouă; peste un ogor va ploua, iar ogorul unde nu voi lăsa să plouă se va usca.

8. Şi două sau trei cetăţi se vor aduna împreună într-o cetate pentru a bea apă, dar nu îşi vor potoli setea; şi totuşi nu v-aţi întors către mine," spune Domnul.

9. „V-am lovit cu fierbinţeală şi cu gălbenare. Am sporit grădinile voastre. Viile voastre, livada de smochini şi livada de măslini le-a mîncat omida; totuşi, nici aşa nu v-aţi întors către mine", zice Domnul.

10. V-am trimis moarte în drumul vostru afară din Egipt şi i-am ucis cu sabia pe tinerii voştri, împreună cu prinderea cailor voştri, şi am adus foc în taberele voastre cu mînia mea; şi, totuşi, nici aşa nu v-aţi întors către mine", spune Domnul.

11. „V-am nimicit la fel cum a nimicit Dumnezeu Sodoma şi Gomora şi voi aţi devenit asemenea unui tăciune scos din foc; şi, totuşi, nici aşa nu v-aţi întors către mine", spune Domnul

12. „De aceea, toate acestea ţi le voi face, Israel; însă,

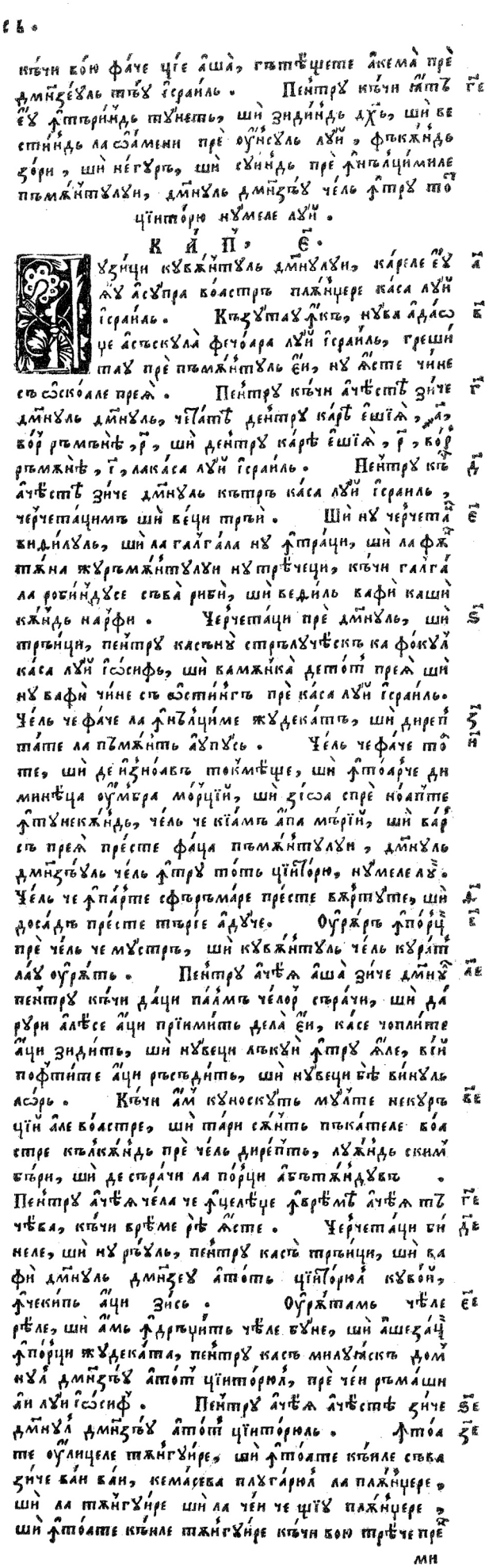

Biblia 1688, p. 592, col. 2

căci voiu face ţie aşa, gătêşte-te a chema pre Dumnezeul tău, Israíl!

13. Pentru căci, iată, eu întărind tunet şi zidind duh şi vestind la oameni pre unsul lui, făcînd zori şi negură şi suind pre înălţimile pământului: Domnul Dumnezău cel întrutotţiitoriu — numele lui."

Cap 5

1. Auziţi cuvîntul Domnului carele eu iau asupra voastră plîngere, casa lui Israíl!

2. Căzut-au, încă nu va adaoge a să scula fecioara lui Israíl; greşit-au pre pământul ei, nu iaste cine să o scoale pre ea.

3. Pentru căci acêstea zice Domnul Domnul: „Cetatea dentru carea ieşiia 1000 vor rămînea 100, şi dentru carea ieşiia 100 vor rămînea 10, la casa lui Israíl."

4. Pentru căci acêstea zice Domnul cătră casa lui Israíl: „Cercetaţi-mă, şi veţi trăi!"

5. Şi nu cercetaţi Vithílul şi la Galgála nu întraţi şi la Fîntîna Jurămîntului nu trêceţi, căci Galgála robindu-se va robi şi Vethíl va fi ca şi cînd n-ar fi.

6. Cercetaţi pre Domnul şi trăiţi, pentru ca să nu strălucească ca focul casa lui Iósif şi va mînca de tot pre ea şi nu va fi cine să o stingă pre casa lui Israíl.

7. Cel ce face la înălţime judecată şi direptate la pământ au pus,

8. Cel ce face toate şi de iznoavă tocmêşte şi întoarce dimineaţa umbra morţii şi zioa spre noapte întunecînd, cel ce chiamă apa mării şi varsă pre ea preste faţa pământului, Domnul Dumnezăul cel întrutotţiitoriu — numele lui,

9. Cel ce împarte sfărîmare preste vîrtute şi dosadă preste tărie aduce.

10. Urîră în porţi pre cel ce mustră şi cuvîntul cel curat l-au urît.

11. Pentru acêea, aşa zice Domnul: „Pentru căci daţi palmă celor săraci şi daruri alêse aţi priimit de la ei, case cioplite aţi zidit, şi nu veţi lăcui întru iale, vii poftite aţi răsădit, şi nu veţi bea vinul lor.

12. Căci am cunoscut multe necurăţii ale voastre şi tari sînt păcatele voastre, călcînd pre cel direpţ, luînd schimbări şi de săraci la porţi abătîndu-vă."

13. Pentru acêea, cela ce înţelêge în vrêmea acêea tăcea-va, căci vrême rea iaste.

14. Cercetaţi binele, şi nu răul, pentru ca să trăiţi! Şi va fi Domnul Dumnezeu atotţiitoriul cu voi, în ce chip aţi zis:

15. „Urît-am cêle rêle şi am îndrăgit cêle bune!" Şi aşezaţi în porţi judecata, pentru ca să miluiască Domnul Dumnezău atotţiitoriul pre cei rămaşi ai lui Iósif.

16. Pentru acêea, acêstea zice Domnul Dumnezău atotţiitoriul:

17. „În toate uliţele — tînguire şi în toate căile să va zice: «Vai, vai!» Chema-se-va plugariul la plîngere şi la tînguire şi la cei ce ştiu plîngere şi în toate căile — tînguire, căci voiu trêce pren //

Ms. 45, p. 699

căci aşa voi face ţie, gătează a chema pre Dumnedzăul tău, Israil!

13. Pentru căci, iată, eu întărind tunet şi zidind duh şi vestind la oameni pre unsul lui, făcînd zori şi negură şi suindu-te pre înălţimile pămîntului: Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor — numele lui."

Cap 5

1. Auziţi[15] cuvîntul Domnului acesta carele eu iau preste voi plîngere, casa Israil!

2. Căzut-au, nu încă nu va adaoge a să scula ficioara Israil; greşit-au preste pămîntul ei, nu iaste cel ci să scoale pre ea.

3. Pentru căci acêstea dzice Domnul: „Cetatea dentru carea ieşiia 1000 vor rămînea 100, şi dentru carea ieşiia 100 rămînea-vor 10, la casa lui Israil."

4. Pentru căci acêstea dzice Domnul cătră casa Israil: „Cercaţi-mă, şi veţi trăi!"

5. Şi nu cercetaţi Vethílul şi la Galgála nu întraţi şi la Fîntîna Jurămîntului nu trêceţi, căci Galgála robindu-să să va robi şi Vethil va fi ca cînd nu ar fi.

6. Cercetaţi pre Domnul şi trăiţi, pentru ca să nu strălucească ca focul casa Iosif şi-l[16] va mînca de tot pre el[17] şi nu va fi cel ce să stingă pre casa Israil.

7. Cel ce face la înălţime judecată şi dreptate la pămînt au pus,

8. Cel ce face toate şi de iznoavă tocmêşte şi întoarnă la dimineaţă umbra morţii şi dzua spre noapte întunecînd, [18]cel ce cheamă apa mării şi *[699/2]* varsă pre ea preste faţa pămîntului, Domnul ⌊Dumndzăul cel întrutotţiitor⌋ — numele lui,

9. Cel ce împarte sfărîmare preste vîrtute şi dosadă prestă tărie aduce.

10. Urîră în porţi pre cel ce mustră şi cuvîntul cel curat l-au urît.

11. Pentru acêea, ⌊aşa dzice Domnul⌋: „Pentru care daţi palme celor săraci şi daruri alêse aţi priimit de la ei, [19]case cioplite aţi zidit, şi nu veţi lăcui întru iale, vii poftite aţi răsădit, şi nu veţi bea vinul lor.

12. Căci am cunoscut multe necurăţii ale voastre şi tari păcatele voastre, stropşind pre cel drept, luînd schimbări şi de mêseri întru porţi abătîndu-vă."

13. Pentru acêea, cela ce înţelêge întru vrêmea acêea tăcea-va, căci vrême rea iaste.

14. [20]Cercetaţi binele şi răul, pentru ca să trăţi! Şi va fi Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor cu voi, în ce chip aţi dzis:

15. „Urît-am cêle rêle şi am îndrăgit cêle bune!" Şi aşezaţi întru porţi judeţul, pentru ca să miluiască Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor pre cei rămaşi a lui Iosif.

16. Pentru acêea, acêstea dzice Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor:

17. [16.] „Întru toate uliţile — bocet şi întru toate căile să va grăi: «Vai, vai!» Chema-să-va plugariul la plîngere şi la bocet şi la cei ce ştiu plîngere [17.] şi întru toate căile — bocet, căci voi trêce pren

Ms. 4389, p. 846-847

deaca-ţi voiu face aşa, să te găteşti să chiemi pre Dumnezeul tău, Israile!

13. Pentru că, iată, întărind tunet[31] şi zidind duh[32] şi vestind oamenilor după legile lui, făcînd dimineaţa şi ceaţa şi suindu-se pre înălţimea pămîntului: Domnul Dumnezeu cel atotţiitoriul — numele lui."

Cap 5

1. Ascultaţi cuvîntul Domnului acesta. Eu iau asupra voastră plîngere, casa lui Israil!

2. [1.] Au căzut şi nu va mai adaoge a se scula;[33] [2.] fata lui Israil se-au zmintit în ţara sa şi nu iaste cine să o mîntuiască.

3. Că acêstea grăiêşte Domnul: „Cetatea de carea ieşiia 1000 vor rămînea într-însa 100, şi den carea ieşiia 100 vor rămînea 10, în casa lui Israil."

4. Pentru că aşa grăiêşte Domnul casei lui Israil: „Cercetaţi-mă, şi veţi trăi!"

5. Iar nu cercaţi pre Vethil şi să nu întraţi în Galgal şi la Puţul Jurămîntului să nu treceţi, că Galgalul se va duce robit şi Vethílul va fi ca cînd n-ară fi fost.[34]

6. Cercaţi pre Domnul şi veţi trăi, ca să nu strălucească ca focul casa lui Iósif[35] şi să o înghiţă şi nu va fi cine să stingă casa lui Israil[36].

7. (Domnul) cela ce face judecată întru înălţime şi au pus direptatea pre pămînt,

8. Cel ce face toate, cel ce prepune şi întoarce umbra morţii în dimineaţă şi zioa o mută în noapte, *[847/1]* [37]cela ce chiiamă apa mării şi o varsă pre faţa pămîntului, numele lui — Domnul cel atotţiitoriul,

9. Cel ce împarte sfărîmare preste tărie şi dosăzi aduce preste vîrtute.[38]

10. Urît-au la porţile celui ce ceartă şi de cuvîntul cel direpţ se-au scîrbit.

11. „Drept acêea, pentru căci năcăjiţi pre cel sărac şi aţi luat de la dînsul mită aleasă, [39]case frumoase aţi zidit, şi nu veţi lăcui într-însele, vii dragi aţi săsdit, şi nu iaste voaoă a bea vin dentr-însele.

12. Că am cunoscut necurăţiile voastre cêle multe şi păcatele voastre cêle tari, şi călcînd pre cel direpţ, luînd schimburi şi pre cei mêseri abătîndu-i în laturi în porţi."

13. Pentr-acêea, cel chibzuit în vrêmea acêea va tăcea, că iaste vrêmea rea.

14. Cercaţi binele, iară nu răul, ca să trăiţi! Şi va fi Domnul Dumnezeu cel atotţiitoriul, cu voi, precum aţi zis:[40]

15. [41]„Urîţi răul şi îndrăgiţi binele!" Şi aşăzaţi în porţi judecata, ca doară va milui Domnul Dumnezeu cel atotţiitoriul rămăşiţele lui Iósif.

16. Pentr-acêea, acêstea grăiêşte Domnul Dumnezeu cel atotţiitoriul:

17. [16.] „Întru toate uliţele va fi plîngere şi pre toate cărările se va zice: «Oh, vai, vai!» Şi vor chiema pre plugar la plîngere şi la jălcuire pre toţi cei ce vor şti jălcui [17.] şi pre toate drumurile va fi plîngere, pentru că voiu trêce pren

Versiunea modernă

pentru că îţi voi face toate acestea, pregăteşte-te să îl chemi pe Dumnezeul tău, Israel!

13. Căci, iată, eu sînt acela care întăreşte tunetul şi creează vîntul, care le vesteşte oamenilor pe unsul său, acela care creează zorii [zilei] şi negura şi care se suie pe înălţimile pămîntului: Domnul Dumnezeu cel atotţiitor este numele lui."

Capitolul al 5-lea

1. Ascultaţi acest cuvînt al Domnului pe care îl îndrept spre voi ca pe un [cîntec de] jale, o, casă a lui Israel!

2. A căzut şi nu va mai reuşi să se ridice fecioara lui Israel; a păcătuit în ţara ei şi nu este nimeni care să o ridice.

3. Pentru că Domnul vorbeşte astfel: „În cetatea din care ieşeau o mie vor rămîne o sută, iar în aceea din care ieşeau o sută vor rămîne zece, în casa lui Israel."

4. Pentru că Domnul vorbeşte astfel către casa lui Israel: „Căutaţi-mă, şi veţi trăi!"

5. Începeţi să căutaţi Bethelul şi nu intraţi la Galgal, să nu treceţi pe la Fîntîna Jurămîntului, căci Galgal va fi dus ca rob în captivitate, iar Bethel va fi ca şi cînd nu ar fi existat.

6. Căutaţi-l pe Domnul, şi veţi trăi, aşa încît casa lui Iosif să nu se încingă precum focul, să fie mistuită de acesta, şi nu va fi nimeni să stingă casa lui Israel.

7. Acela care face judecată în cer şi care a instituit dreptatea pe pămînt,

8. Acela care le creează pe toate şi le organizează, care îndepărtează dimineaţa umbra nopţii şi întunecă ziua [la apropierea] nopţii, acela care cheamă apa mării şi o varsă pe faţa pămîntului, Domnul Dumnezeu cel atotţiitor [este] numele lui,

9. Acela care împarte prăbuşirea unei forţe [armate] şi aduce devastarea unei fortăreţe.

10. Ei au urît pe cel care judecă la porţi şi au urît cuvîntul curat.

11. De aceea, astfel vorbeşte Domnul: „Deoarece îi pălmuiţi pe cei săraci şi daruri scumpe aţi primit de la ei, v-aţi construit case din piatră cioplită, dar nu veţi locui în ele, vii rîvnite [şi de alţii] v-aţi răsădit, dar nu veţi bea vinul lor.

12. Căci eu am cunoscut multe dintre nelegiuirile voastre şi păcatele voastre sînt puternice, călcîndu-l în picioare pe cel drept, luînd mită şi ocolindu-i pe săracii [care cerşesc] la porţi."

13. De aceea, acela care înţelege va tăcea în vremea aceea, deoarece este o vreme rea.

14. Căutaţi binele, şi nu răul, pentru ca să trăiţi! Domnul Dumnezeu atotţiitorul va fi cu voi, după cum aţi spus:

15. „Am urît lucrurile rele şi le-am iubit pe cele bune!" Şi restauraţi la porţi judecata, pentru ca Domnul Dumnezeu atotţiitorul să se îndure de cei care au rămas din [neamul lui] Iosif.

16. De aceea, Domnul Dumnezeu atotţiitorul a vorbit astfel:

17. „Pe toate străzile va fi jelirea [morţilor] şi pe toate drumurile se va striga: «Vai, vai!» Plugarul va fi chemat la jelire şi la plînset, iar cei ce ştiu vor cunoaşte şi ei jeluirea; pe toate drumurile va fi jelire [a morţilor], căci eu voi trece prin

Biblia 1688, p. 593, col. 1

mijlocul tău”, zise Domnul.

18. „Vai de ceia ce poftesc zioa Domnului! Pentru căci iaste voao aceasta zioa Domnului! Și aceasta e întunêrec, și nu lumină!

19. În ce chip va scăpa om denaintea leului, și-i va cădea ursul asupră, și va sări în casă și va răzima mînile lui pre părête, și-l va mușca pre el șarpe.

20. Au nu e întunêrec zioa Domnului, și nu lumină? Și negură neavînd lumină aceasta?

21. Urît-am, lepădat-am sărbătorile voastre și nu voiu mirosi întru zborurile voastre.

22. Pentru căci de veți aduce mie arderi de tot și jîrtvele voastre, nu le voiu priimi, și iviri de mîntuirile voastre nu voiu privi.

23. Mută de la mine glasul cîntărilor tale, și cîntarea organelor tale nu o voiu auzi.

24. Și să va rostogoli ca apa judecata, și direptatea ca pîrîul cel necălcat.

25. Au jungheturi și jîrtve ați adus mie, casa lui Israíl, 40 de ani în pustie?

26. Și ați luat cortul lui Molóh și steaoa dumnezăului vostru Refán, chipurile care ați făcut voao.

27. Și voiu muta pre voi decindea de Damasc”, zice Domnul, Dumnezău cel întrutotțiitoriu — numele lui.

Cap 6

1. Vai de cei ce defaimă Siónul și de cei ce nădejduiesc pre muntele Samáriei! Cules-au începăturile limbilor și întrară loruși. Casa lui Israíl,

2. Trêceți toți și vedeți la Caláni și trêceți de acoló la Emat-Ráva și vă pogorîți la Gheth a celor striini de fêliu, cêle mai tari dentru toate împărățiile acêstea, de sînt mai multe hotarăle lor decît ale voastre hotară.

3. Cei ce vin la zi rea, cei ce să apropie și să ating de sîmbete mincenoase,

4. Cei ce dorm pre paturi de elefandu și să răsfață preste așternutele lor și mănîncă iezi den turme și viței den mijlocul cirezii sugari,

5. Cei ce bat în palme la glasul organelor ca cînd ar sta au socotit, și nu ca cînd ar fugi.

6. Cei ce beau vinul cel strecurat și cu cêle de frunte miruri ungîndu-să, și nu pățiia nimica cu sfărîmarea lui Iósif.

7. Pentru acêea, acum robi vor fi de la începutul putêrnicilor și să va rădica nechezarea cailor dentru Efraím.

8. Căci să jură Domnul asupra lui, zice Domnul Dumnezăul puterilor: „Pentru căci urăsc eu toată semențiia lui Iácov și locurile lui am urît, și voiu rîdica cetatea împreună cu toți ceia ce lăcuiesc într-însa.”

9. Și va fi de vor rămînea 10 bărbați într-o casă și vor muri,

10. Și vor lua rudele lor și vor sili a scoate oasele lor den casă. Și va grăi celor ce sînt ispravnici casii: „Au încă sînt lîngă tine?” Și va grăi: „Nu mai sînt!” Și va grăi: „Taci, pentru ca să nu numești numele Domnului!”

11. Pentru căci, iată, Domnul poruncêște și va lovi casa /

Ms. 45, p. 699-700

mijlocul tău", dzise Domnul.

18. [21]„Vai de ceia ce poftesc dzua Domnului! Pentru că aceasta voao dzua Domnului! Şi aceasta iaste întunêrec, şi nu lumină!

19. În ce chip dă va scăpa[22] om de cătră faţa leului, şi va cădea lui ursul[23], şi va sări în casă şi va răzîma mîinile lui preste zid, şi-l va muşca pre el şarpe.

20. Au nu-i întunêrec dzua Domnului, şi nu lumină? Şi negură neavînd lumină aceasta?

21. [24]Urît-am, lepădat-am sărbătorile voastre şi nu voi mirosi întru nedêiele voastre.

22. [25]Pentru căci dă-mi veţi aduce mie arderi de tot şi jirtvele voastre, nu le voi priimi, şi mîntuitoriului ivirei voastre nu voi priimi[26].

23. Mută de la mine sunetul cîntărilor tale, şi cîntarea organelor tale nu o voi audzi.

24. Şi să va răstogoli ca apa judecata, şi dreptatea ca pîrîul *[700/1]* necălcat.

25. [27]Au jungheturi şi jirtve aţi adus mie, casa Israil, 40 de ani întru pustiiu?

26. Şi aţi luat cortul Moloh şi steaoa dumnedzăului vostru Refan, pildele carele aţi făcut voao.

27. Şi voi muta pre voi decinde de Damasc", dzice Domnul, Dumnedzău cel întrutoţiitor — numele lui.

Cap 6

1. [28]Vai de cei ci dăfaimă Sionul şi celor ce nădăjduiesc pre măgura Samaríei! Cules-au începăturile limbilor şi întrară lor. Casa Israil,

2. Trêceţi toţi şi vedeţi la Calani şi trêceţi de acoló la Emat-Ravá şi vă pogorîţi la Gheth a celor striini de fêl, cêle mai tari dentru ⌊toate⌋ împărăţiile acêstea, au mai multe hotară lor sînt decît ale voastre hotară.

3. Cei ce vin la dzi rea, cei ci să apropie şi să ating de sîmbete minciunoase,

4. Cei ce dormu pre paturi de elifand şi să dăsfetează pre aşternuturile lor şi mănîncă iezi den turmă şi viţăi den mijlocul cirezii sugari,

5. Cei ce bat în palme cătră glasul organelor ca cînd are sta au socotit, şi nu ca cînd are fugi.

6. Cei ce beau cel strecurat vin şi cêle de frunte miruri ungîndu-vă, şi nu păţiia nimic cu înfrîngerea Iosif.

7. Pentru acêea, acum robi vor fi de la începutul putêrnicilor şi să va rădica nechezarea cailor dentru Efraim.

8. [29]Căci să jură Domnul asupra lui, dzice Domnul Dumnedzău puterilor: „Pentru căci oţărăscu-mă eu toată semeţia Iacov şi locurile lui am urît, şi voi rădica cetatea împreună cu toţi ceia ce lăcuiesc pre ea."

9. Şi va fi de vor rămînea 10 bărbaţi întru o casă şi vor muri,

10. Şi vor lua rudele lor şi vor sili a scoate oasele ⌊lor⌋ dentru casă. Şi va grăi celor ce pristăvesc casei: „Au încă iaste lîngă tine?" Şi va grăi: „Nu încă!" Şi va grăi: „Taci, pentru ca să nu numeşti numele Domnului!"

11. Pentru căci, iată, Domnul porîncêşte şi va lovi casa

Ms. 4389, p. 847

mijlocul tău", zice Domnul.[42]

18. [43]„O, vai celor ce poftesc zioa Domnului! Dară ce iaste voaoă de acêea? Zioa aceasta a Domnului întunêrec iaste, iar nu lumină!

19. Că cum ară fugi omul de faţa unui leu, şi să-i iasă ursul înainte, şi va întra în casă şi-şi va pune mîna pre părête, şi-l va muşca şarpele.

20. Au doară zioa Domnului nu iaste întunêrec, iar nu lumină? Şi negură, iar nu iaste lucire într-însa?

21. [44]Urît-am şi am lepădat sărbătorile voastre şi nu voiu mirosi întru adunările voastre.[45]

22. Că de-mi veţi aduce arderi de tot şi jîrtvele voastre, nu le voiu priimi, şi spre cel mîntuit al ivirei voastre nu voiu căuta.

23. Dăpărtează de la mine glasul cîntărilor tale, şi cîntecele cenghieriilor tale nu le voiu asculta.

24. Şi se va rostogoli judecata ca apa, şi direptatea ca şipotul cel rêpede.

25. [46]Că au doară mi-aţi adus jîrtvă şi *[847/2]* prinoase în pustie, în 40 de ani, casa lui Israil?[47]

26. Şi aţi rîdicat cortul lui Moloh şi steaoa lui Remfan, dumnezeul vostru, idolii carii i-aţi făcut voaoă.

27. Şi vă voiu face de veţi trêce de cêea parte de Damasc", zice Domnul cel atoţţiitoriul.

Cap 6

1. Vaide de ceia ce hulesc Siónul şi se nădăjduiesc[48] pre muntele Samáriei şi au cuprins biruinţele năroadelor şi au întrat loruşi. Casa lui Israil,[49]

2. Trêceţi toţi şi întraţi în Halan şi veniţi şi mêrgeţi de-acii în Emathul Mathírului cel mare şi de acoló vă pogorîţi în Ghethul celor de alt neam, cel mai tare decît toate împărăţiile, de vor fi mai mari hotarăle lor decît hotarăle voastre.

3. Cei ce veniţi la zi rea şi să vă apropiiaţi şi vă lipiţi de sîmbete mincinoase,

4. Ceia ce dormiţi pre paturi de oase de pil şi v-aţi răsfăţat în aşternutele voastre şi aţi mîncat ied den turmă şi viţei den mijlocul cirezii galatieneşti,

5. Cei ce[50] aţi bătut în palme pentru glasul organelor, socotind ca cînd aţi fi stînd, iar nu ca cînd aţi fi fugînd.[51]

6. Ceia ce beau vin stricorat şi se-au uns cu unsori[52] de frunte, şi n-au pătimit nimic întru sfărîmarea lui Iosif.

7. Drept acêea, acum vor fi robiţi puterile celor putêrnici şi se va lua nechiezarea cailor de la Efraim.

8. [53]Că se-au jurat Domnul pre sine, zice Domnul Dumnezeul puterilor: „Eu mă scîrbesc pentru toată trufiia lui Iacov[54] şi sălaşele lui le-am urît, şi voiu rîsipi cetatea cu toţi cei ce lăcuiesc într-însa."

9. Şi de vor rămînea 10 bărbaţi vre într-o casă şi aceia vor muri,

10. Şi-i vor lua oamenii lor şi vor sili să scoaţă oasele lor den casă. Şi vor zice ispravnicului casei: „Au doară mai sînt la tine?"[55] [11.] Şi vor răspunde: „Sfîrşitu-se-au!" Şi le va zice: „Taci, şi să nu răspunzi numele Domnului!"

11. [12.] Că iată că Domnul porîncêşte şi va lovi casa

Versiunea modernă

mijlocul tău", a spus Domnul.

18. „Vai de aceia care rîvnesc la ziua Domnului! Căci aceasta este pentru voi ziua Domnului! Iar ea este întuneric, şi nu lumină!

19. [Acest lucru] este la fel ca atunci cînd cineva va scăpa de un leu, dar va cădea în ghearele unui urs, sau [ca atunci cînd] va sări în casa lui şi se va sprijini cu mîinile de perete, iar un şarpe îl va muşca.

20. Oare nu este ziua Domnului întuneric şi nu lumină? Şi întunecime fără rază de lumină?

21. Am urît, am dispreţuit sărbătorile voastre şi nu voi mirosi la adunările voastre.

22. Chiar şi dacă îmi veţi aduce arderile de tot şi jertfele voastre, eu nu le voi primi, şi privirile [jertfelor voastre] de mîntuire nu le voi lua în seamă.

23. Du departe de mine sunetul cîntărilor tale, iar răsunetul instrumentelor tale muzicale nu îl voi asculta.

24. Ca apa se va rostogoli judecata, iar dreptatea ca un pîrîu nestăvilit.

25. Oare mi-aţi adus mie [animale] înjunghiate sau jertfe în timpul celor patruzeci de ani din pustie, o, casă a lui Israel?

26. Aţi purtat cu voi cortul lui Moloh şi steaua dumnezeului vostru Refan, statuile pe care vi le-aţi făcut.

27. Şi vă voi strămuta dincole de Damasc", spune Domnul, Dumnezeu cel atoţţiitor [este] numele lui.

Capitolul al 6-lea

1. Vai de aceia care dispreţuiesc Sionul şi de cei care au încredere în muntele Samariei! Ei au recoltat pe primii născuţi ai neamurilor [păgîne] şi au intrat ei înşişi. Casă a lui Israel,

2. Treceţi cu toţii şi priviţi la Calan şi treceţi de acolo la Hemath-Rabba şi coboriţi la Gheth al celor de neam străin, cele mai puternice dintre aceste regate, [şi vedeţi] dacă hotarele lor sînt mai mari decît ale voastre.

3. Aceia care doresc o zi rea, cei care se apropie şi ţin sabaturi false,

4. Aceia ce dorm pe paturi de fildeş şi se lăfăiesc în aşternuturile lor, cei care mănîncă iezii din turme şi viţeii încă sugari din mijlocul cirezii,

5. Aceia care aplaudă [auzind] sunetul instrumentelor muzicale — ei au socotit toate acestea drept statornice, şi nu trecătoare.

6. Aceia care beau vinul strecurat şi se ung cu cele mai fine uleiuri, aceştia nu s-au îngrijorat deloc la prăbuşirea lui Iosif.

7. De aceea, ei vor fi acum robi [cu toţii] şi îndepărtaţi de la vîrful [deţinătorilor] puterii, iar nechezatul cailor se va îndepărta din Efraim.

8. Căci Domnul s-a jurat în sine însuşi, spune Domnul Dumnezeul puterilor: „Pentru aceea detest eu mîndria lui Iacob şi ţinuturile lui le-am urît, şi voi îndepărta cetatea împreună cu toţi cei care locuiesc într-însa."

9. Şi se va întîmpla astfel: Dacă vor fi zece bărbaţi într-o casă şi aceştia vor muri, *cei rămaşi în viaţă vor rămîne [totuşi]*.

10. Şi rudele lor îi vor lua şi îi vor obliga [pe membrii familiei] să scoată din casă osemintele lor. Şi îi va întreba pe cei care sînt administratorii casei: „Mai sînt [persoane] lîngă tine?" Şi se va răspunde: „Nu, nu mai sînt!" Şi va spune: „Să taci, pentru ca să nu rosteşti numele Domnului!"

11. Pentru că, iată, Domnul poruncește şi va lovi casa

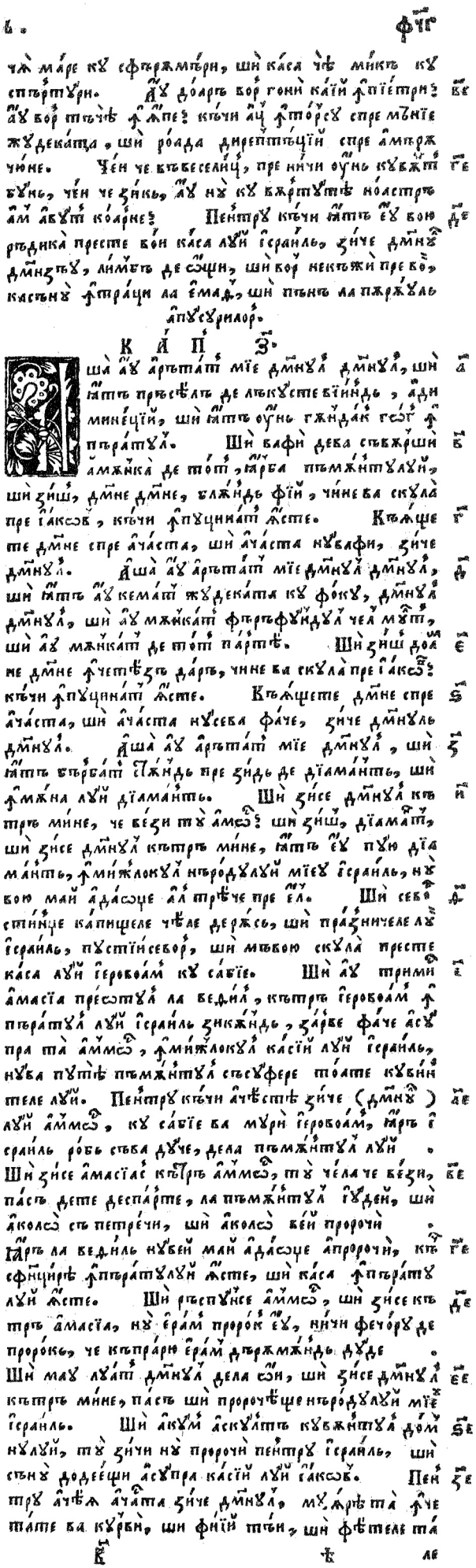

Biblia 1688, p. 593, col. 2

cea mare cu sfărîmări şi casa cea mică cu spărturi.

12. Au doară vor goni caii în pietri? Au vor tăcea în iêpe? Căci aţi întorsu spre mînie judecata şi roada direptăţii spre amărăciune,

13. Cei ce vă veseliţi pre nici un cuvînt bun, cei ce zic: „Au nu cu vîrtutea noastră am avut coarne?”

14. „Pentru căci, iată, eu voiu rădica preste voi, casa lui Israíl, zice Domnul Dumnezău, limbă de oşti, şi vor necăji pre voi, ca să nu întraţi la Emath şi pînă la Pîrîul Apusurilor.”

Cap 7

1. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi iată prăseală de lăcuste viind a dimineţii şi iată un gîndac, Gog împăratul.

2. Şi va fi de va săvîrşi a mînca de tot iarba pămîntului. Şi ziş: „Doamne, Doamne, blînd fii! Cine va scula pre Iácov? Căci împuţinat iaste.

3. Căiêşte-te, Doamne, spre aceasta!” „Şi aceasta nu va fi!”, zice Domnul.

4. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi, iată, au chemat judecata cu focu Domnul Domnul şi au mîncat fără-fundul cel mult şi au mîncat de tot partea.

5. Şi ziş: „Doamne, Doamne, încetează dară! Cine va scula pre Iácov? Căci împuţinat iaste.

6. Căiêşte-te, Doamne, spre aceasta!” „Şi aceasta nu se va face!”, zice Domnul Domnul.

7. Aşa au arătat mie Domnul: Şi iată bărbat stînd pre zid de diamant, şi în mîna lui — diamant.

8. Şi zise Domnul cătră mine: „Ce vezi tu, Amos?” Şi ziş: „Diamant.” Şi zise Domnul cătră mine: „Iată, eu puiu diamant în mijlocul nărodului mieu, Israíl; nu voiu mai adaoge a-l trêce pre el.

9. Şi se vor stinge capiştele cêle de rîs şi praznicele lui Israíl pustii-se-vor, şi mă voiu scula preste casa lui Ierovoám cu sabie.”

10. Şi au trimis Amasia, preotul la Vethíl, cătră Ierovoám, împăratul lui Israíl, zicînd: „Zarve face asupra ta Ammos în mijlocul casii lui Israíl. Nu va putea pămîntul să sufere toate cuvintele lui,

11. Pentru căci acêstea zice (Domnul) lui Ammos: «Cu sabie va muri Ierovoám, iară Israíl rob să va duce de la pămîntul lui.»

12. Şi zise Amasias cătră Ammos: «Tu, cela ce vezi, pasă de te desparte la pămîntul Iúdei şi acoló să petreci şi acoló vei proroci.

13. Iară la Vethíl nu vei mai adaoge a proroci, căci sfinţirea împăratului iaste şi casa împăratului iaste.»”

14. Şi răspunse Ammos şi zise cătră Amasia: „Nu eram proroc eu, nici fecioru de proroc, ce căprariu eram, dărîmînd dude.

15. Şi m-au luat Domnul de la oi şi zise Domnul cătră mine: «Pasă şi prorocêşte nărodului mieu, Israíl!»

16. Şi acum ascultă cuvîntul Domnului. Tu zici: «Nu proroci pentru Israíl şi să nu dodeieşti asupra casii lui Iácov!»

17. Pentru acêea, aceasta zice Domnul: «Muiêrea ta în cetate va curvi, şi fiii tăi şi fêtele ta- //

Ms. 45, p. 700-701

cea mare cu înfrîngeri şi casa cea mică cu spărturi.

12. Dă vor goni în pietri cai? Dă vor tăcea întru iêpe? Căci aţi înturnat întru mînie judeţul şi roada dreptă- *[700/2]* ţii[30] spre amărăciune,

13. Cei ci vă veseliţi pre nici un cuvînt ⌊bun⌋, cei ce zic: „Nu cu vîrtutea noastră[31] am avut coarne?"

14. „Pentru că, iată, eu rădica-voi preste voi, casa Israil, dzice Domnul Dumnedzău, de oşti limbă, şi vor năcăji pre voi, ca să nu întraţi la Emath şi pînă la Pîrîul Apusurilor."

Ms. 4389, p. 847-848

cea mare cu înfrîngere şi casa cea mică cu rîsipire.

12. [13.] Au doară vor goni caii în pietri? Şi au vor tăcea în iêpe? Pentru căci aţi întors judecata în mînie şi roada direptăţii în amărăciune,[56]

13. [14.] Cei ce vă veseliţi întru nimic, ceia ce ziceţi cu cuvînt bun: „Dară au nu avem noi cu vîrtutea noastră coarne[57]?"

14. [15.] „Drept acêea, iată, eu voiu rîdica asupra voastră, casa lui Israil, zice Domnul Dumnezeu, limbă războinică, şi vă vor năcăji, ca să nu întraţi în Emath, nici pînă la Izvoarăle Apusului." *[848/1]*

Versiunea modernă

cea mare cu dărîmături şi casa cea mică cu spărturi.

12. Vor goni oare caii printre stînci? Sau vor rămîne liniştiţi printre iepe? Căci aţi preschimbat judecata în furie şi fructul dreptăţii în amărăciune,

13. Voi, aceia care vă veseliţi fără nici un motiv, aceia care spun: „Oare nu din puterea noastră ne-am făcut coarne?"

14. „Pentru că, iată, eu voi ridica împotriva voastră, casă a lui Israel, spune Domnul Dumnezeu, un neam războinic, şi vă vor asupri, ca să nu intraţi în Emath şi nici pînă la Pîrîul de la Apus."

Cap 7

1. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi iată naştere de lăcuste viind a dimineţii şi iată cărăbuş unul, Gog împăratul.

2. Şi va fi de va săvîrşi de tot a mînca iarba pămîntului. Şi dziş: „Doamne, Doamne, blînd te fă! Cine va scula pre Iacov? Căci împuţînat iaste.

3. Căiêşte-te, Doamne, preste aceasta!" „Şi aceasta nu va fi!", dzice Domnul.

4. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi, iată, au chemat judecata cu foc Domnul Domnul şi au mîncat fără-fundul cel mult şi au mîncat de tot partea.

5. Şi dziş: „Doamne, Doamne, înceteadză dară! Cine va scula pre Iacov? Căci împuţînat iaste.

6. Căiêşte-te, Doamne, spre aceasta!" „Şi aceasta nu să va face!", dzice Domnul.

7. Aşa au arătat mie Domnul: Şi iată bărbat stînd preste zid de diamant, şi întru mîna lui — diamant.

8. Şi dzise Domnul cătră mine: „Ce tu vezi, Amos?" Şi dziş: „Diamant." Şi dzise Domnul cătră mine: „Iată, eu pui diamant în mijlocul nărodului mieu, Israil; nu încă voi adaoge a-l petrêce pre el.

9. Şi să vor stinge cuptoarele rîsului şi praznicile lui Israil pustii-să-vor, şi mă voi scula preste casa lui Ierovoam cu sabie."

10. Şi trimise Amasía, preutul Vethil, cătră[32] împăratul Israil, dzicînd: „Rădicări face asupra ta Amos întru mijlocul casei Israil. Nu va putea pămîntul să sufere toate cuvintele lui,

11. Pentru căci acêstea dzice ⌊Domnul⌋ Amos: «Cu sabie va muri Ierovoam şi Israil rob să va duce de la pămîntul lui.»

12. Şi dzise Amasía cătră Amos: «Cela ce vezi, îmblă, dăsparţi-te tu la pămîntul Iúdei şi acoló petrêce[33] şi acoló vei proroci.

13. Iară la Vethil nu încă vei mai adaoge a proroci, căci sfinţenie a împăratului iaste şi casa împăratului iaste.»"

14. Şi răspunse Amos şi *[701/1]* dzise cătră Amasía: „Nu eram proroc eu, nici ficior de proroc, ce căprariu eram, frecînd dude.

15. Şi m-au luat Domnul de la oi şi dzise Domnul cătră mine: «Pasă şi prorocêşte preste nărodul mieu, Israil!»

16. Şi acum audzi cuvîntul Domnului. Tu dzici: «Nu proroci prestă Israil şi să nu dodăieşti preste casa Iacov.»

17. Pentru acêea, acêstea dzice Domnul: «Muiêrea ta întru cetate va curvi, şi fiii tăi şi fêtele ta-

Cap 7

1. Acêstea au arătat mie Domnul Dumnezeu: Şi iată prăseală de lăcuste mergînd de dimineaţă şi iată muşíţe, cărora le era împărat Gog.[58]

2. Şi fu, deaca au sfîrşit de-a mînca iarba pămîntului, ziş: „Doamne, Dumnezeule, fii milostiv! Cine va rîdica pre Iacov? Că iaste puţinel.

3. Milostivêşte-te[59], Doamne, spre aceasta!" „Nu va fi!", zice Domnul.

4. Acêstea au arătat mie Domnul Dumnezeu: Şi, iată, au chiemat judecata den foc Domnul Dumnezeu şi au mîncat fără-de-fund mult şi au înghiţit partea.

5. Şi ziş: „Doamne, Doamne, încetează dară! Cine va rîdica pre Iácov? Că iaste puţinel.

6. Milostivêşte-te[60] spre aceasta, Doamne!" „Ce şi aceasta nu va fi!", au zis Domnul Dumnezeu.

7. Acêstea au arătat mie Domnul: Şi iată bărbat[61] stînd pre zid de diiamant, şi în mîinile lui — diamant.[62]

8. Şi zise Domnul cătră mine: „Ce vezi tu, Amóse?" Eu ziş: „Diamant." Iar Domnul zise cătră mine: „Iată, eu voiu pune diiamantul în mijlocul nărodului mieu, lui Israil, şi nu voiu mai adaoge a putea.

9. Şi se vor conceni trébiştele cêle de rîs[63] şi sfinţirile lui Israil se vor pustii, şi se vor scula asupra casei lui Ierovoam cu sabie."

10. Şi trimêse Amasia, preotul Vethílului, la Ierovoam, împăratul lui Israil, zicînd: „Lepădare face Amos de cătră tine în mijlocul casei lui Israil. Nu va putea ţara să sufere cuvintele lui toate,[64]

11. Că aşa zice Amos: «Ierovoam va muri de sabie şi Israil se va duce den ţara lui robit.»

12. Şi zise Amasia cătră Amos: «Tu, cela ce vezi, pasă şi te du în ţara Iúdei şi acoló să lăcuieşti şi acoló să proroceşti.

13. Iar în Vethil de acum să nu mai adaogi a mai proroci, că iaste sfinţire a împăratului şi iaste casă împărătească.»"

14. Iar Amos, răspunzînd, zise cătră Amasiia: „Eu n-am fost proroc, nici n-am fost fecior de proroc, ce eram căprar, dărîmînd lemn de dud.

15. Şi m-au luat Domnul de la turmă şi au zis cătră mine: «Pasă şi prorocêşte la nărodul mieu, la Israil!»

16. Ce acum ascultă cuvîntul Domnului. Tu zici: «Să nu proroceşti asupra lui Israil, şi să nu bîntuieşti asupra casei lui Iácov[65]!»

17. Pentr-acêea, acêstea zice Domnul: «Muiêrea ta vor curvi în cetate, iar feciorii tăi şi fêtele ta-

Capitolul al 7-lea

1. Acest [lucru] mi l-a arătat Domnul: Iată, progenitura lăcustelor vine de dimineaţă, iată, o larvă de lăcustă este regele Gog.

2. Se va întîmpla [acest lucru] atunci cînd va termina de mîncat cu totul iarba pămîntului. Şi am spus: „Doamne, Doamne, fii îndurător! Cine îl va ridica pe Iacob? Căci a devenit foarte mic.

3. Schimbă-ţi, Doamne, gîndul, în această privinţă!" „Nici aceasta nu se va întîmpla!", spune Domnul.

4. Acest [lucru] mi l-a arătat Domnul: Iată, Domnul Domnul a chemat la judecata prin foc şi [focul] a mistuit abisul cel adînc şi a mistuit şi bucata [de pămînt].

5. Şi am spus: „Doamne Doamne, încetează odată! Cine îl va ridica pe Iacob? Căci a devenit foarte mic.

6. Schimbă-ţi, Doamne, gîndul, în această privinţă!" „Nici aceasta nu se va întîmpla!", spune Domnul Domnul.

7. Aceste [lucruri] mi le-a arătat Domnul: Şi iată un bărbat care stă pe un zid de diamant şi [ţine] în mîna lui un diamant.

8. Şi a vorbit Domnul către mine: „Ce vezi tu, Amos?" Eu am răspuns: „[Văd un] diamant." Şi a vorbit Domnul către mine: „Iată, eu aşez un diamant în mijlocul poporului meu, Israel: cu siguranţă nu îl voi mai trece cu vederea.

9. Altarele rîsetelor vor fi distruse şi sărbătorile lui Israel vor fi nimicite, şi mă voi ridica cu sabie împotriva casei lui Ieroboam."

10. Şi Amasia, preotul din Bethel, a trimis [o scrisoare] lui Ieroboam, regele lui Israel, şi a spus: „Amos îndeamnă la răscoală împotriva ta în mijlocul casei lui Israel. Pământul nu va putea să suporte toate cuvintele lui,

11. Pentru că [Domnul] îi vorbeşte lui Amos astfel: «Ieroboam va muri prin sabie, iar Israel va fi dus rob [departe] de ţara lui.»

12. Şi Amasia a vorbit către Amos: «Tu, vizionarule, pleacă, desparte-te de ţara lui Iuda, să îţi duci viaţa acolo şi acolo să proroceşti.

13. La Bethel însă să nu mai proroceşti, căci aceasta este incintă sacră pentru rege şi casă a regelui.»"

14. Atunci a răspuns Amos şi a spus lui Amasia: „Nu am fost nici proroc, nici fiu de proroc, ci am fost păstor de capre şi culegător de dude.

15. Iar Domnul m-a luat de la oi şi mi-a vorbit Domnul: «Du-te şi proroceşte poporului meu, Israel!»

16. Şi ascultă acum cuvîntul Domnului. Tu spui: «Să nu proroceşti despre Israel şi să nu stîrneşti gloata împotriva casei lui Iacob!»

17. De aceea, Domnul vorbeşte astfel: «Femeia ta va fi prostituată în cetate, iar fiii tăi şi fiicele tale

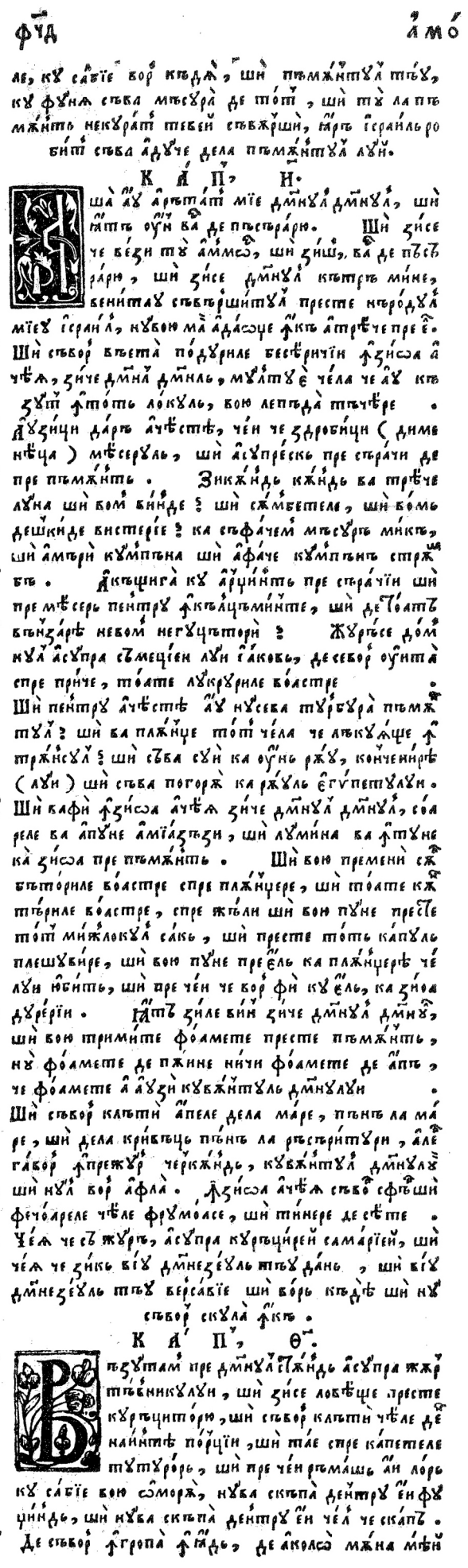

Biblia 1688, p. 594, col. 1

le cu sabie vor cădea, şi pământul tău cu funea să va măsura de tot, şi tu la pământ necurat te vei săvîrşi, iară Israíl robit să va aduce de la pământul lui.»”

Cap 8

1. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi iată un vas de păsărariu.

2. Şi zise: „Ce vezi tu, Ammos?” Şi ziş: „Vas de păsărariu.” Şi zise Domnul către mine: „Venit-au săvîrşitul preste nărodul mieu, Israíl, nu voiu mai adaoge încă a trêce pre el.

3. Şi să vor văieta podurile besêricii în zioa acêea, zice Domnul Domnul, multu e cela ce au căzut în tot locul, voiu lepăda tăcêre.”

4. Auziţi, dară, acêstea, cei ce zdrobiţi (dimeneaţa) mêserul şi asupresc pre săraci de pre pământ,

5. Zicînd: „Cînd va trêce luna, şi vom vinde, şi sîmbetele vom deşchide visterie, ca să facem măsură mică şi a mări cumpăna şi a face cumpănă strîmbă,

6. A cîştiga cu argint pre săracii şi pre mêser pentru încălţăminte şi de toată vînzarea ne vom neguţători?”

7. Jurá-se Domnul asupra sămeţiei lui Iácov: „De se vor uita spre price toate lucrurile voastre!”

8. Şi pentru acêstea au nu se va turbura pământul şi va plînge tot cela ce lăcuiêşte într-însul şi să va sui ca un rîu concenirea (lui) şi să va pogorî ca rîul Eghípetului?

9. „Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul Domnul, soarele va apune amiazăzi şi lumina va întuneca zioa pre pământ.

10. Şi voiu premeni sărbătorile voastre spre plîngere şi toate cîntările voastre spre jăli, şi voiu pune preste tot mijlocul sac şi preste tot capul pleşuvire, şi voiu pune pre el ca plîngerea celui iubit şi pre cei ce vor fi cu el ca zioa durerii.

11. Iată, zile vin, zice Domnul Domnul, şi voiu trimite foamete preste pământ, nu foamete de pîine, nici foamete de apă, ce foamete a auzi cuvîntul Domnului.

12. Şi să vor clăti apele de la mare pînă la mare şi de la crivăţ pînă la răsărituri alerga-vor împrejur cercînd cuvîntul Domnului, şi nu-l vor afla.

13. În zioa acêea să vor sfîrşi fecioarele cêle frumoase şi tinere de sête,

14. Ceia ce să jură asupra curăţirei Samáriei şi ceia ce zic: «Viu — Dumnezeul tău, Dan!» şi «Viu — Dumnezeul tău, Versávie!» Şi vor cădea şi nu să vor scula încă.”

Cap 9

1. Văzut-am pre Domnul stînd asupra jîrtăvnicului şi zise: „Lovêşte preste curăţitoriu, şi să vor clăti cêle denaintea porţii, şi taie spre capetele tuturor! Şi pre cei rămaşi ai lor cu sabie voiu omorî, nu va scăpa dentru ei fugind şi nu va scăpa dentru ei cel ce scapă.

2. De să vor îngropa în iad, de acoló mîna mea-i /

Ms. 45, p. 701

le cu sabie vor cădea, şi pămîntul tău cu funiia să va măsura de tot, şi tu întru pămînt necurat vei săvîrşi-te, iară Israil robit să va aduce de la pămîntul lui.»"

Cap 8

1. Aşa au arătat mie Domnul Domnul: Şi iată vas a păsărariului.
2. Şi dzise: „Ce tu vezi, Ammos?" Şi dziș: „Vas de păsărar." Şi dzise Domnul cătră mine: „Venit-au săvîrşitul preste nărodul mieu, Israil, nu voi mai adaoge încă a trêce pre el.

3. Şi vor văieta-să podurile bisêricii întru dzua acêea, dzice Domnul Domnul, multu-i cela ce au căzut întru tot locul, voi lepăda tăcêre."
4. Auziţi, dară, acêstea, cei ce zdrobiţi ⌊dimineaţa⌋ mêserul şi asupriţi pre săraci de la pămînt,

5. Zicînd: „Cînd va trêce luna, şi vom vinde, şi sîmbetile, şi vom dăşchide vistiêr, ca să facem măsură mică şi a mări cumpăna şi am face cumpănă strîmbă,

6. A cîştiga cu argint săraci şi pre mêseri pentru ciobote şi de cătră toată vînzarea vom neguţători?"

7. Jură-să Domnul asupra seminţiei Iacov: „De să vor[34] uita spre price toate lucrurile voastre!"

8. Şi preste acêstea nu să va clăti pămîntul şi va plînge tot cela ce lăcuiêşte întru el şi să va sui ca un rîu concenirea ⌊ei[35]⌋ şi să va pogorî ca rîul Eghíptului?

9. „Şi va fi întru dzua acêea, dzice Domnul Domnul, soarele va apune amiazădzí şi va întuneca preste pămînt dzua lumína.[36]
10. [37]Şi voi primeni sărbătorile voastre spre plîngere şi toate cîntările voastre spre jeli, şi voi sui preste tot mijlocul sac şi preste tot capul pleşuvire, şi voi pune pre el ca plîngerea celui iubit şi pre cei cu el ca dzua durerii.

11. Iată, dzile vin, dzice Domnul Domnul, şi voi trimite foamete pres- *[701/2]* te pămînt, nu foamete de pîine, nici foamete de apă, ce foamete a audzi cuvîntul Domnului.
12. Şi să vor clăti apele de la maare pînă la maare şi de la crivăţ pînă la răsărituri alerga-vor împregiur cercînd cuvîntul Domnului, şi nu-l vor afla.

13. Întru dzua acêea lipsi-vor fecioarele ⌊acêle⌋ frumoase şi tinereii cu sête,

14. Ceia ce să jură asupra curăţirei Samaríei şi ceia ce zic: «Viu — Domnul[38] tău, Dan!» şi «Viu — Dumnedzău tău, Versaveé!» Şi vor cădea şi nu să vor scula încă."

Cap 9

1. Văzut-am pre Domnul stînd asupra jirtăvnicului şi dzise: „Lovêşte ⌊prestă⌋ curăţitor, şi să vor clăti cêle denaintea porţii, şi taie spre capetile tuturor! Şi pre cei rămaşi ai lor cu sabie voi omorî, nu va scăpa dentru ei fugínd şi nu va scăpa[39] dentru ei cel ce scapă.

2. [40]De să vor îngropa în iadu, de acoló mîna mea

Ms. 4389, p. 848-849

le vor cădea de sabie, şi locul tău se va *[848/2]* măsura cu funea, şi tu vei muri în ţară spurcată, şi Israil se va duce robit den ţara lui.»"

Cap 8

1. Acêstea arătă mie Domnul: Şi iată dichis al vînătoriului de pasări.[66]
2. Şi zise Domnul cătră mine: „Ce vezi tu, Amóse?" Eu răspunș: „Dechis al vînătoriului de pasări." Iar Domnul zise cătră mine: „Sosit-au sfîrşitul asupra nărodului mieu, lui Israil, şi de acum nu voiu mai adaoge a-l mai trêce.

3. Şi se vor văieta podurile bisêricii într-acêea zi, grăiêşte Domnul, căzînd mult întru toate locurile, voiu arunca tăcêre."
4. Ascultaţi acêstea, ceia ce supăraţi de dimineaţă pre cel sărac şi cei ce împresuraţi pre mêserul de pre pămînt,
5. Zicînd: „Cînd va trêce luna, să vindem (zălogul), şi cînd vor trêce sîmbetele, să dăşchidem cămările noastre, să facem măsură mică şi să mărim măsura, şi să facem cumpănă strîmbă,[67]
6. Ca să dobîndim pre săraci cu bani şi pre cei săraci în locul încălţămintelor şi să vindem fieştece grîu?"[68]

7. Juratu-se-au Domnul întru nebăgarea de seamă[69] a lui Iacov: „Să voiu uita toate faptele voastre pînă în sfîrşit!"
8. Dară au nu se va turbura tot pămîntul pentru aceasta şi se va văieta tot cel ce va lăcui pre dînsul şi se va sui ca un rîu piericiunea lui şi se va pogorî ca rîul Eghipetului?[70]

9. „Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul Dumnezeu, va apune soarele în amiiazăzi şi lumina va întuneca zioa.
10. [71]Şi sărbătorile voastre le voiu întoarce în plîngere şi toate cîntecele voastre în jălcuire, şi voiu pune pre toate spatele sac şi pre tot capul pleşuvire, şi-l voiu pune ca jalea celui unui născut[72] şi pre cine vor[73] fi cu dînsul ca zioa durerii.

11. Iată, vin zile, zice Domnul, şi voiu trimête foamete pre pămînt, nu foamete de pîine, nici sêcetă de apă, ce foamete de-a auzi cuvintele lui Dumnezeu[74].[75]

12. Şi se vor clăti apele de la mare pînă la mare şi de la miazănoapte pînă la răsărituri şi vor ocoli cercînd cuvîntul lui Dumnezeu, şi nu-l vor afla.

13. Într-acêea zi se vor sfîrşi fêtele cêle frumoase şi voinicii nu vor fi,

14. Ceia ce se jură pre curăţirea Samariei şi zic: «Viu — Dumnezeul tău, Dan!» şi «Viu — Dumnezeul tău[76], Virsávie[77]!» Şi vor cădea şi după acêea nu se vor mai scula." *[849/1]*

Cap 9

1. Văzuiu pre Domnul stînd pre altariu şi zise: „Lovêşte sfinţirea, şi se vor clăti cêle denaintea porţii şi taie capetele tuturor! Şi rămăşiţele lor le voiu ucide cu sabiia, şi nu va fi lor scăpare, fugi-vor, şi cei ce vor fugi dentr-înşii nu vor scăpa.[78]

2. [79]De se vor pogorî pînă în iad, şi de acolo-i

Versiunea modernă

vor pieri de sabie, pămîntul tău va fi măsurat cu frînghia în întregime, şi tu vei muri într-o ţară necurată, iar Israel va fi dus ca rob departe de ţara lui.»"

Capitolul al 8-lea

1. Aceste [lucruri] mi le-a arătat Domnul: Şi iată coşul unui vînător de păsări.
2. Şi a spus: „Ce vezi tu, Amos?" Şi eu am răspuns: „[Văd] coşul unui vînător de păsări." Şi Domnul a vorbit către mine: „Peste poporul meu, Israel, a sosit sfîrşitul, cu siguranţă nu îl voi mai trece cu vederea.

3. Tavanele templului se vor tîngui în ziua aceea, spune Domnul, mulţi vor fi cei căzuţi în locul acela; voi aşterne tăcerea."
4. Ascultaţi, dară, aceste [lucruri], voi, cei care îl istoviţi pînă dimineaţa pe cel sărman şi îi asupriţi pe cei săraci din ţară,
5. Voi, cei care spuneţi: „Cînd va trece luna [nouă], ca să putem face negoţ, şi [cînd vor trece] sîmbetele, ca să putem deschide prăvălia, ca să facem măsura mai mică, să mărim greutăţile şi să falsificăm cîntarul,
6. Pentru a cumpăra pe săraci cu argint şi pe cel sărman cu încălţăminte şi din orice marfă vom scoate profit?"
7. Domnul s-a jurat împotriva trufiei lui Iacob: „De-ar fi uitate desăvîrşit toate faptele voastre!"

8. Din cauza lor, oare pămîntul nu va fi turburat şi toţi cei care locuiesc într-însul vor jeli, dispariţia [lui] completă va urca precum un rîu şi va scădea precum rîul Egiptului?

9. „Şi în ziua aceea vor fi [următoarele], spune Domnul Domnul: Soarele va apune la amiază şi lumina va deveni întuneric în plină zi pe pămînt.
10. Şi voi preschimba sărbătorile voastre în tînguiri şi toate cîntările voastre în bocete, voi înfăşura toate şalele [bărbaţilor] cu [pînză de] sac şi pleşuvie voi pune pe toate capetele, îl voi face să fie ca jalea după cel iubit, iar pe cei care vor fi cu el [îi voi face] ca pe o zi a durerii.
11. Iată, vin zilele, spune Domnul Domnul, cînd voi trimite foamete pe pămînt, nu foamete de pîine, nici sete de apă, ci foame de a auzi cuvîntul Domnului.

12. Apele vor fi zguduite de la o mare pînă la altă mare şi de la miazănoapte pînă la răsărit vor cutreiera căutînd cuvîntul Domnului, dar nu îl vor găsi.

13. În acea zi se vor prăpădi de sete fecioarele cele frumoase şi tinerii,

14. Aceia care jură pe curăţenia [jertfei] de la Samaria şi spun: «Dumnezeul tău este viu, Dan!» şi «Dumnezeul tău este viu, Bersabee!» Ei vor cădea şi nu se vor mai ridica."

Capitolul al 9-lea

1. L-am văzut pe Domnul cum stătea deasupra altarului şi a spus: „Loveşte peste locul de ispăşire, aşa încît căile de acces să fie clătinate, şi taie capetele tuturor [animalelor jertfite]! Pe cei care vor rămîne dintre ei îi voi omorî cu sabie, [aşa încît] nici unul dintre cei care vor fugi nu va scăpa şi nici unul dintre cei care caută scăpare nu va scăpa.

2. Dacă vor fi îngropaţi în iad, mîna mea îi

Biblia 1688, p. 594, col. 2

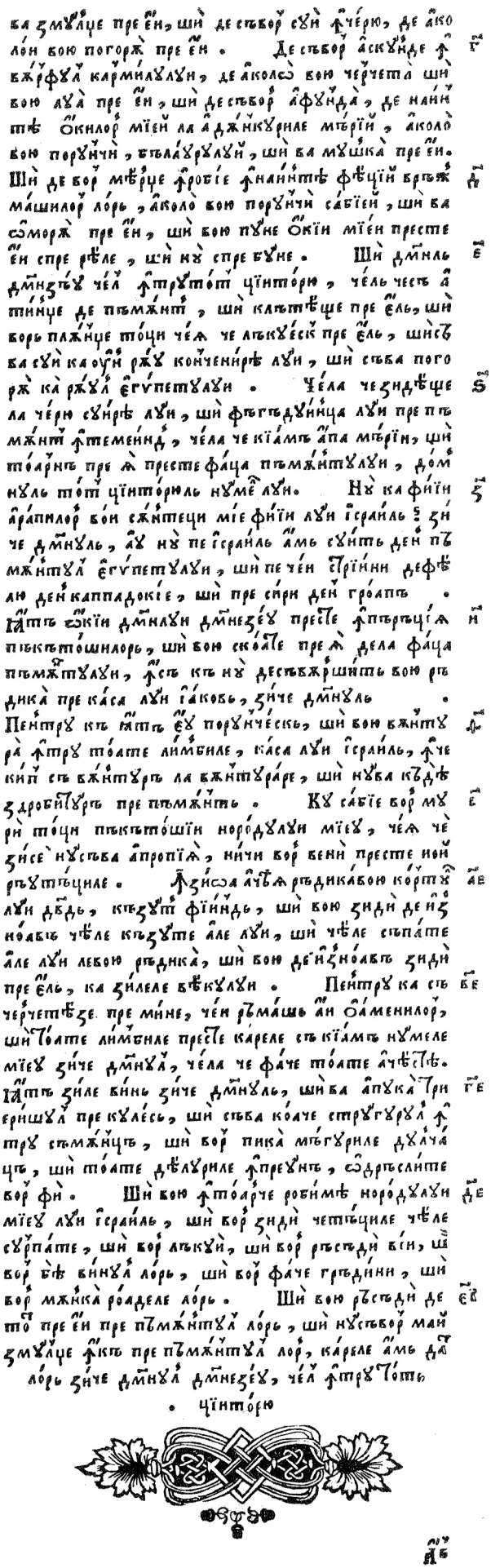

va zmulge pre ei, şi de să vor sui în ceriu, de acoló-i voiu pogorî pre ei.

3. De să vor ascunde în vîrful Carmílului, de acoló voiu cerceta şi voiu lua pre ei. Şi de să vor afunda denaintea ochilor miei la adîncurile mării, acoló voiu porunci bălaurului şi va muşca pre ei.

4. Şi de vor mêrge în robie înaintea fêţii vrăjmaşilor lor, acoló voiu porunci sabiei şi va omorî pre ei; şi voiu pune ochii miei preste ei spre rêle, şi nu spre bune."

5. Şi Domnul Dumnezău cel întrutotţiitoriu, cel ce să atinge de pămînt şi clătêşte pre el, şi vor plînge toţi ceia ce lăcuiesc pre el. Şi să va sui ca un rîu concenirea lui şi să va pogorî ca rîul Eghípetului,

6. Cela ce zidêşte la ceriu suirea lui şi făgăduinţa lui pre pămînt întemeind, cela ce chiamă apa mării şi toarnă pre ea preste faţa pămîntului, Domnul totţiitoriul — numele lui.

7. „Nu ca fiii arapilor voi sînteţi mie, fiii lui Israíl? zice Domnul. Au nu pe Israíl am suit den pămîntul Eghípetului, şi pe cei striini de fêliu den Cappadochíe, şi pre siri den groapă?

8. Iată, ochii Domnului Dumnezeu — preste împărăţiia păcătoşilor, şi voiu scoate pre ea de la faţa pămîntului, însă că nu desăvîrşit voiu rădica pre casa lui Iácov", zice Domnul.

9. „Pentru că, iată, eu poruncesc şi voiu vîntura întru toate limbile casa lui Israíl, în ce chip să vîntură la vînturare, şi nu va cădea zdrobitură pre pămînt.

10. Cu sabie vor muri toţi păcătoşii norodului mieu, ceia ce zise: «Nu să va apropiia, nici vor veni preste noi răutăţile.»

11. În zioa acêea rădica-voiu cortul lui David, căzut fiind, şi voiu zidi de iznoavă cêle căzute ale lui, şi cêle săpate ale lui le voiu rădica, şi voiu de iznoavă zidi pre el, ca zilele veacului.

12. Pentru ca să cercetêze pre mine cei rămaşi ai oamenilor şi toate limbile preste carele să chiamă numele mieu", zice Domnul, cela ce face toate acêstea.

13. „Iată, zile vin, zice Domnul, şi va apuca trierişul pre cules, şi să va coace strugurul întru sămînţă, şi vor pica măgurile dulceaţă, şi toate dealurile împreună odrăslite vor fi.

14. Şi voiu întoarce robimea norodului mieu, lui Israíl, şi vor zidi cetăţile cêle surpate şi vor lăcui, şi vor răsădi vii şi vor bea vinul lor, şi vor face grădini şi vor mînca roadele lor;

15. Şi voiu răsădi de tot pre ei pre pămîntul lor şi nu să vor mai zmulge încă pre pămîntul lor carele am dat lor", zice Domnul Dumnezeu cel întrutotţiitoriu. //

Ms. 45, p. 701-702

va zmulge pre ei, şi de să vor sui în cer, de acoló voi pogorî pre ei.

3. De să vor preaascunde la vîrvul Carmilului, de acoló voi cerceta şi voi lua pre ei. Şi de să vor afunda dentre ochii miei la adîncurile mării, acoló voi porînci bălaurului şi va mușca pre ei.

4. Şi de vor mêrge întru robie înaintea fêţei vrăjmaşilor lor, acoló voi porînci sabiei şi va omorî pre ei; [41]şi voi pune ochii miei prestă ei spre rêle, şi nu spre bune."

5. Şi Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor, cel ci să atinge de pămînt şi-l clătêşte pre el, şi vor plînge toţi ceia ce lăcuiesc pre el. Şi să va sui ca un rîu concenirea lui şi să va pogorî ca rîul Eghíptului.

6. Cela ce zidêşte la cer suirea lui şi făgăduinţa lui preste pămînt întemeind, [42]cela ce cheamă apa mării şi toarnă pre ea preste faţa pămîntului, Domnul ⌊întrutotţiitor⌋ — numele lui.

7. „Nu ca fiii arapilor[43] voi sînteţi mie, fiii Israil? dzice Domnul. Au nu pre Israil am suit den pămîntul Eghiptului, şi pre cei striini de fêl den Cappadochía, şi pre siri den groapă?

8. Iată, ochii Domnului Dumnedzău — preste împărăţiia păcătoşilor, şi voi scoate pre ea de la faţa pămîntului, însă că nu desăvîrşit voi rădi- *[702/1]* ca casa lui Iacov", dzice Domnul.

9. „Pentru căci, iată, eu porîncesc şi voi vîntura întru toate limbile casa Israil, în ce chip să vîntură întru vînturare, şi nu va cădea zdrobitură preste pămînt.

10. Cu sabiia vor cădea toţi păcătoşii nărodului mieu, ceia ce zic: «Nu să va apropiia, nici vor veni preste noi răotăţile.»

11. [44]Întru dzua acêea rădica-voi cortul lui David, căzdut fiind, şi voi zidi de iznoavă cêle căzute ale lui[45], şi cêle săpate ale lui[46] le voi rădica, şi voi zidi de iznoavă pre el[47], în ce chip dzilele vacului.

12. Pentru ca să cercetêdze ⌊pre mine⌋ cei rămaşi a oamenilor şi toate limbile preste carele să cheamă numele mieu", dzice Domnul, cela ce face ⌊toate⌋ acêstea.

13. „Iată, dzile vin, dzice Domnul, şi va apuca trierişul pre cules, şi să va coace strugurul întru sămînţă, [48]şi vor pica măgurile dulceaţă, şi toate dealurile împreună odreslite vor fi.

14. Şi voi întoarce robimea nărodului mieu Israil, şi voi zidi cetăţile cêle surpate şi vor lăcui, şi vor răsădi vii şi vor bea vinul lor, şi vor face grădini şi vor mînca roadele lor;

15. Şi vor prearăsădi pre ei preste pămîntul lor şi nu să vor zmulge nu încă preste pămîntul lor carele s-au dat lor", dzice Domnul Dumnedzău cel întrutotţiitor.

Ms. 4389, p. 849

va aduce mîna mea, şi de se vor sui în ceriu, şi de acolo-i voiu surpa.

3. Şi de se vor ascunde în vîrful Carmílului, şi acolo-i voiu căuta şi-i voiu lua. Şi de se vor ascunde denaintea ochilor miei în adîncurile mărilor, şi acoló voiu porînci bălaurului de-i va mînca.

4. Şi de se vor duce robiţi înaintea fêţelor vrăjmaşilor lor, şi acoló încă voiu porînci sabiei şi-i va ucide; şi [80]voiu pune ochii miei pre dinşii cu rău, iar nu cu bine."

5. Şi Domnul Dumnezeu atotţiitoriul, cela ce se atinge de pămînt şi-l clătêşte, şi se vor făli toţi cei ce vieţuiesc pre pămînt. Şi se va sui ca un rîu sfîrşirea lui şi se va pogorî ca rîul Eghípetului.[81]

6. Cela ce zidêşte în ceriu suirea lui şi făgăduinţa lui o întărêşte pre pămînt, [82]cela ce chiiamă apa mării şi o răvarsă pre faţa pămîntului, Domnul cel atotţiitoriul — numele lui.

7. „Au doară n-aţi fost voi, feciorii lui Israil, mie ca feciorii harapilor? grăiêşte Domnul. Au doară n-am scos pre Israil den ţara Eghípetului şi pre cei de alt neam den Cappadochiia şi pre sirêni den Vothra[83]?

8. Iată, ochii Domnului Dumnezeu — asupra împărăţiei cei păcătoase, şi o voiu lepăda de pre faţa pămîntului, însă nu voiu lepăda casa lui Iacov[84] pînă în sfîrşit", zice Domnul.[85]

9. „Că, iată, eu voiu porînci şi voiu vîntura casa lui Israil în toate ţările, cum se vîntură grîul în vînturare, şi nu va cădea struncinare pre pămînt.

10. De sabie vor pieri toţi păcătoşii nărodului mieu, ceia ce zic: «Nu se va apropiia, nici nu va veni asupra noastră răotatea.»

11. Într-acêea zi voiu rîdica casa lui David cea căzută, şi cêle căzute ale zidurilor lui le voiu zidi, şi cêle săpate ale lui le voiu rădica, şi o voiu zidi ca şi în zilele cêle de demult.

12. Ca să mă cêrce oamenii cei ce au rămas şi toate ţările în care se-au chiemat numele mieu într-însele", zice Domnul, cel ce face acêstea toate.

13. „Iară vor veni zile, zice *[849/2]* Domnul, şi va apuca treierişul vostru pre culesul viilor, şi se vor coace strugurii în vrêmea secerişului, [86]şi munţii vor pica dulceaţă, şi toate dealurile vor odrăsli.[87]

14. Şi voiu întoarce robiciunea nărodului mieu, lui Israil, şi vor zidi cetăţile cêle sparte şi vor fi într-însele lăcaşuri, şi se vor sădi vii şi vor bea vinul lor, şi vor face grădini şi vor mînca roadele lor;

15. Şi-i voiu sădi în ţara lor şi de-acii nu se vor mai smulge den ţara lor carea li-o am dat", zice Domnul cel atotţiitoriul.

Versiunea modernă

va smulge de acolo, iar dacă se vor urca la ceruri, şi de acolo îi voi coborî.

3. Dacă se vor ascunde pe culmea Carmelului, şi acolo îi voi căuta şi îi voi lua. Şi de vor fugi dinaintea mea scufundîndu-se în adîncurile mării, voi porunci acolo unui balaur să îi muşte.

4. Chiar dacă vor merge în robie în prezenţa duşmanilor lor, [şi atunci] voi porunci sabiei să îi ucidă; şi îmi voi îndrepta privirile spre ei pentru a le face rău, nu bine."

5. [Acesta este] Domnul Dumnezeu cel atotstăpînitorul, acela care atinge pămîntul şi îl cutremură, aşa încît vor plînge toţi cei care locuiesc pe el. Dispariţia [lor] completă va urca precum un rîu şi va scădea precum rîul Egiptului.

6. Acela care înalţă spre ceruri urcarea lui şi îşi întemeiază pe pămînt făgăduinţa lui, acela care cheamă apa mării şi o toarnă pe faţa pămîntului, Domnul cel atotstăpînitor este numele lui.

7. „Nu sînteţi pentru mine ca fiii etiopienilor, o, fii ai lui Israel? spune Domnul. Oare nu pe Israel l-am scos din pămîntul Egiptului şi pe cei de alte neamuri din Capadocia, iar pe sirieni din groapă?

8. Iată, ochii Domnului Dumnezeu [sînt îndreptaţi] spre împărăţia păcătoşilor, şi o voi rade de pe faţa pămîntului, însă casa lui Iacob nu o voi nimici complet", zice Domnul.

9. „Căci, iată, eu poruncesc şi voi trece prin sită casa lui Israel între toate neamurile, aşa cum se vîntură prin sită, aşa încît nu va cădea la pămînt nici un [grăunte] zdrobit.

10. De sabie vor muri toţi păcătoşii din neamul meu, aceia care spun: «Răutăţile nu se vor apropia de noi şi nici nu vor da peste noi.»

11. În acea zi voi ridica cortul lui David, care este căzut [la pămînt], voi reconstrui ruinele lui şi dărîmăturile lui le voi pune iarăşi la loc, îl voi reclădi din nou, întocmai ca în zilele de altădată.

12. [Voi face toate acestea] pentru ca să mă caute toţi cei care vor rămîne dintre oameni şi toate celelalte popoare la care este proclamat numele meu", spune Domnul, acela care săvîrşeşte toate acestea.

13. „Iată, vin zilele, spune Domnul, cînd treieratul o va lua înaintea secerişului, strugurele se va coace la vremea însămînţării, înălţimile vor picura dulceaţă şi toate dealurile vor fi un singur hăţiş.

14. Şi voi pune [atunci] capăt robiei poporului meu, lui Israel, ei vor reclădi cetăţile pustiite şi le vor locui, vor răsădi vii [noi] şi vor bea din vinul lor, îşi vor face grădini şi vor mînca din roadele acestora;

15. Îi voi răsădi definitiv în pămîntul lor, aşa încît nu vor mai fi zmulşi nicidată din pămîntul pe care li l-am dăruit", spune Domnul Dumnezeu cel atotstăpînitor.

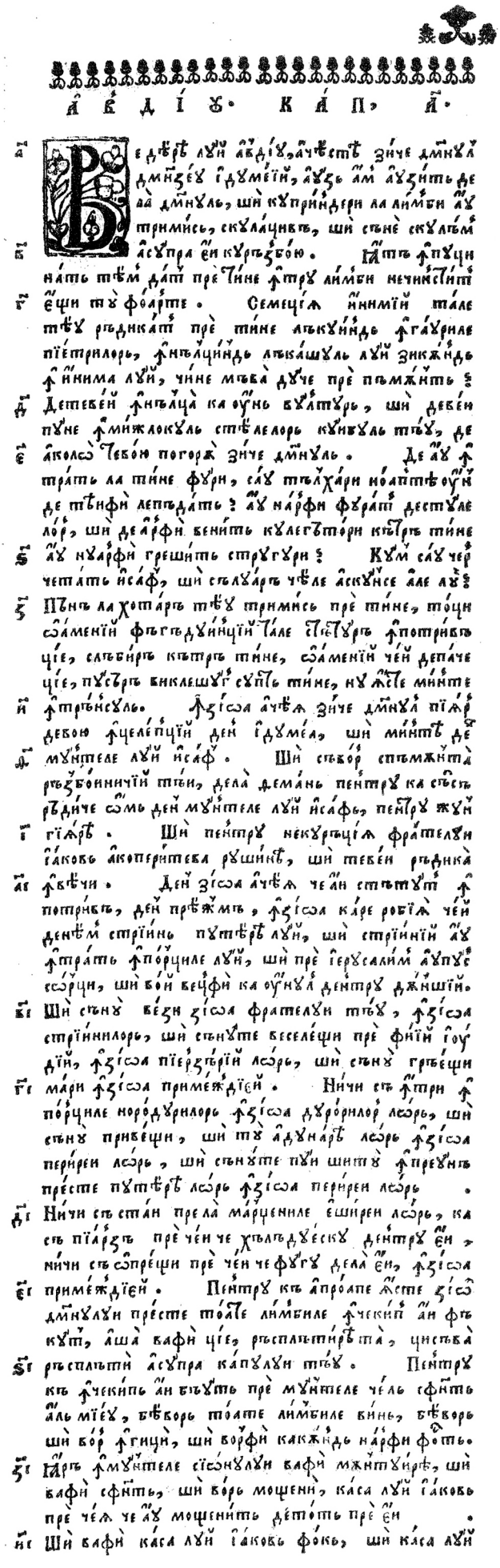

Biblia 1688, p. 595, col. 1

Avdíu

Cap 1

1. Vedêrea lui Avdíu. Acêstea zice Domnul Dumnezeu Iduméii: „Auz am auzit de la Domnul şi cuprinderi la limbi au trimis: «Sculaţi-vă şi să ne sculăm asupra ei cu războiu!»

2. Iată, împuţinat te-am dat pre tine întru limbi, necinstit eşti tu foarte.

3. Semeţiia inimii tale te-au rădicat pre tine, lăcuind în gaurile pietrilor, înălţind lăcaşul lui, zicînd în inima lui: «Cine mă va duce pre pămînt?»

4. De te vei înălţa ca un vultur şi de vei pune în mijlocul stêlelor cuibul tău, de acoló te voiu pogorî”, zice Domnul.

5. „De au întrat la tine furi sau tîlhari noaptea, unde te-ai fi lepădat? Au n-ar fi furat destule lor? Şi de ar fi venit culegători cătră tine, au nu ar fi greşit struguri?

6. Cum s-au cercetat Isáf şi să luară cêle ascunse ale lui?

7. Pînă la hotară te-au trimis pre tine toţi oamenii făgăduinţii tale, stătură împotrivă ţie, slăbiră cătră tine oamenii cei de pace ţie, pusără vicleşug supt tine, nu iaste minte într-însul.

8. În zioa acêea, zice Domnul, piêrde-voiu înţelepţii den Iduméa şi mintea den muntele lui Isáf.

9. Şi să vor spămînta războinicii tăi de la Themán, pentru ca să să rădice om den muntele lui Isáf. Pentru junghiêrea

10. Şi pentru necurăţiia fratelui Iácov, acoperi-te-va ruşinea şi te vei rădica în vêci.

11. Den zioa acêea ce ai stătut împotrivă den preajmă, în zioa care robiiá cei de neam striin putêrea lui şi striinii au întrat în porţile lui şi pre Ierusalím au pus sorţi şi voi veţi fi ca unul dentru dînşii.

12. Şi să nu vezi zioa fratelui tău în zioa striinilor şi să nu te veseleşti pre fiii Iúdii în zioa pierzării lor şi să nu grăieşti mari în zioa primejdiei.

13. Nici să întri în porţile norodurilor în zioa durorilor lor şi să nu priveşti şi tu adunarea lor în zioa pierirei lor şi să nu te pui şi tu împreună preste putêrea lor în zioa pierirei lor.

14. Nici să stai pre la margenile ieşirei lor, ca să piarză pre cei ce hălăduiescu dentru ei, nici să opreşti pre cei ce fugu de la ei, în zioa primejdiei,

15. Pentru că aproape iaste zioa Domnului preste toate limbile; în ce chip ai făcut, aşa va fi ţie. Răsplătirea ta ţi să va răsplăti asupra capului tău.

16. Pentru că în ce chip ai băut pre muntele cel sfînt al mieu, bea-vor toate limbile vin, bea-vor şi vor înghiţi şi vor fi ca cînd n-ar fi fost.

17. Iară în muntele Siónului va fi mîntuirea şi va fi sfînt; şi vor moşteni casa lui Iácov pre ceia ce au moştenit de tot pre ei.

18. Şi va fi casa lui Iácov foc, şi casa lui /

Ms. 45, p. 702

Avdíu

Cap 1

1. Vedêrea lui Avdíu. Acêstea dzice Domnul Dumnedzău Iduméii: [1]„Audzu am audzit de la Domnul şi coprindere la limbi au trimis: «Sculaţi-vă şi să ne sculăm asupra ei cu războiu!»

2. Iată, împuţinat te-am dat pre tine întru limbi, necinstit — tu foarte.

3. Semeţiia[2] inemei tale te-au rădicat pre tine, lăcuind în gaurile pietrilor, înălţînd lăcaşul lui, dzicînd întru inima lui: «Cine mă va aduce pre pămînt?»

4. [3]Dă te vei înălţa ca un vultur şi dă vei pune în mijlocul stêlelor cuibul tău, de acoló te voi pogorî", dzice Domnul.

5. „Dă au întrat la[4] tine furi au tîlhari noaptea, unde te-ai fi lepădat? Au nu are fi furat destule lor? Şi culegători de ar fi *[702/2]* venit cătră tine, au nu ar fi lăsat greş?

6. Cum s-au cercetat Isav şi să apucară cêle ascunse a lui?

7. Pînă la hotară te-au trimis pre tine toţi oamenii făgăduinţei tale, stătură împotrivă ţie, neputinţară cătră tine oamenii păciuitori ţie, puseră vicleşug supt tine, nu iaste minte întru însul.

8. [5]Întru dzua acêea, dzice Domnul, piêrde-voi înţelepţii den Iduméa şi mintea den muntele Isav.

9. Şi să vor spămînta războinicii tăi de la Theman, pentru ca să să rădice om den muntele Isav. Pentru junghêrea

10. Şi pentru[6] necurăţiia fratelui Iacov, [7]acoperi-te-va ruşine şi te va rădica în vêci.

11. Dentru dzua acêea[8] ce ai stătut împotrivă den preajmă, întru dzua robînd cei striini de neam putêrea lui şi striinii au întrat în porţile lui şi pre Ierusalim au pus sorţi şi voi veţi fi ca unul dentru înşii.

12. Şi să nu vezi dzua fratelui tău întru dzua striinilor şi să nu te veseleşti pre fiii Iúdei întru dzua pierdzării lor şi să nu grăieşti mare întru dzua primejdiei.

13. Nici să nu întri în porţile nărodurilor în dzua durerilor lor şi să nu priveşti şi tu adunarea lor întru dzua pierirei lor şi să nu te pui şi tu împreună prestă putêrea lor întru dzua pierirei lor.

14. Nice să stai pre marginile lor[9], ca să pierzi pre cei ce hălăduiesc dentru ei, nice să opreşti pre cei ce fug dentru ei, întru dzua primejdiei,

15. Pentru căci aproape ⌊iaste⌋[10] dzua Domnului preste toate limbile; în ce chip ai făcut, aşa va fi ţie. Răsplătirea ta ţi să va răsplăti preste capul tău.

16. Pentru că în ce chip ai băut pre muntele cel sfînt al mieu, bea-vor toate limbile vin, bea-vor şi vor înghiţi şi vor fi ca cînd n-ar fi fost.

17. Iară în muntele Sion va fi mîntuirea şi va fi sfînt; şi vor moşteni de tot casa lui Iacov pre ceia ce au mîntuit de tot pre ei.

18. Şi va fi casa lui Iacov foc, şi casa lui

Ms. 4389, p. 849-850

Prorocirea Avdíei

Cap 1

1. Vedêrea Avdiei. Acêstea grăiêşte Domnul Dumnezeu asupra Iduméei: [1]„Auz am auzit de la Domnul şi au trimis sol în limbi: «Sculaţi şi să ne sculăm asupra lui cu război[2]!»[3]

2. Iată, te-am dat puţin în limbi, tu eşti foarte fără de cinste.

3. Trufiia inimii tale au rîdicat pre tine, cela ce lăcuieşti în peşterile pietrilor şi înalţi casa ta, cela ce zici în inima ta: «Cine mă va trînti de pămînt?»[4]

4. [5]De te vei înălţa ca vultúrul şi-ţi vei face cuib în mijlocul stêlelor, şi de acoló încă te voiu surpa", zice Domnul.

5. „De vor fi întrat la tine furii sau tîlharii noaptea, unde te-ai fi lepădat? Au n-ară fi furat cît le-ar fi fost lor de ajuns? Sau de ară fi întrat la tine ceia ce culeg viia, au doară n-ară fi lăsat agurida[6]?

6. Cum se-au cercat Isav şi au rămas cêle ascunse ale lui?

7. Pînă la hotar te-au trimes toţi bărbaţii făgăduinţei tale, se-au pus ţie împotrivă, slăbitu-te-au oamenii cei ce au avut cu tine pace, ceia ce au mîncat cu tine au pus înşălăciune supt tine, nu iaste chibzuială într-înşii.[7]

8. [8]Într-acea zi, zice Domnul, piêrde-voiu pre cei înţelepţi den Iduméea şi chibzuiala den muntele lui Isav.

9. Şi se vor tême cei vîrtoşi ai tăi de la Theman[9], ca să se ia unul den muntele lui Isav. [10.] [10]Pentru tăiêrea

10. Şi nedireptatea cea de asupra frăţine-său, lui Iacov, ară- *[850/1]* tat-ai ruşinarea şi te vei lepăda în veac.

11. În zioa cêea cînd stai împotriva lui, cînd robiiá cei de alt neam putêrea lui şi cei streini întra pre porţile lui şi arunca sorţi pentru Ierusalim şi tu erai ca unul dentr-înşii.[11]

12. Şi să nu vezi zioa fratelui tău în zioa streinătăţii lui şi să nu te veseleşti pentru feciorii lui Israil în zioa piericiunii lor şi să nu măreşti cuvintele gurii tale în zioa împresurării lor.

13. Nici să nu întri pren porţile nărodului mieu în zioa durerii lor şi să nu priveşti şi tu pre urma adunării lor în zioa concenirei lor şi să nu te adaogi şi tu asupra puterii lor în zioa potopirei lor.[12]

14. Nici să nu stai la răspîntii pre unde vor ieşi ei, să ucizi pre cei ce vor scăpa dentr-înşii, nici să nu opreşti pre cei ce vor fugi dentr-înşii, în zioa nevoii lor,

15. Pentru că iaste aproape zioa Domnului asupra tuturor limbilor; şi cum vei fi făcut, aşa-ţi va şi fi. Plata ta se va întoarce asupra capului tău.[13]

16. Că cum ai băut pre muntele mieu cel sfînt, bea-vor vin toate limbile şi vor bea şi vor ieşi şi cu adevărat vor fi ca cînd n-ară fi fost.

17. Iar în muntele Siónului va fi mîntuirea şi va fi sfînt; şi va moşteni casa lui Iácov pre ceia ce o au moştenit.

18. Şi va fi casa lui Iacov foc, şi casa lui

Versiunea modernă

Avdie

Capitolul 1

1. Viziunea lui Avdie. Aceste [cuvinte] le spune Domnul Dumnezeu Idumeii: „Am auzit o înştiinţare de la Domnul şi el a trimis împresurări la popoarele [păgîne]: «Sculaţi-vă şi haideţi să ne sculăm (cu toţii) cu război împotriva ei!»

2. Iată, te-am făcut foarte mic între popoare şi eşti foarte dispreţuit.

3. Trufia inimii tale te-a făcut foarte îndrăzneţ, pe tine, care locuieşti în crăpăturile stîncilor. Îţi ridici locuinţa şi zici în inima ta: «Cine mă va trînti la pămînt?»

4. Chiar dacă te vei înălţa ca un vultur şi-ţi vei aşaza cuibul în mijlocul stelelor, şi de acolo te voi doborî", spune Domnul.

5. „Dacă ar fi intrat la tine noaptea nişte hoţi sau nişte tîlhari, unde ai fi fost aruncat? Oare nu ar fi furat atît cît le-ar fi fost de ajuns? Şi dacă ţi-ar fi sosit nişte culegători la vie, oare nu ar fi lăsat ei ciorchini neculeşi?

6. Cum a fost cercetat Esau şi cum i-au fost luate [lucrurile] pe care le ascunsese?

7. Pînă la hotare te-au trimis toţi oamenii alianţei tale, s-au ridicat împotriva ta, au triumfat asupra ta oamenii cu care ai fost în pace, ţi-au întins o cursă, nu are nici o înţelegere.

8. În ziua aceea, zice Domnul, îi voi distruge pe înţelepţii din Idumea şi înţelegerea din muntele lui Esau.

9. Şi războinicii tăi de la Theman vor fi atît de înspăimîntaţi, încît un om din muntele Esau va fi nimicit. Din pricina măcelului

10. Şi din pricina nelegiuirii fratelui Iacob, te vei acoperi de ruşine şi vei fi alungat pe vecie.

11. Din ziua în care te-ai aşezat în opoziţie, din ziua aceea în care războinicii străini i-au subjugat puterea şi străinii au intrat prin porţile lui şi au tras la sorţi [viitorul] Ierusalimului şi tu vei fi ca unul dintre ei.

12. Să nu te uiţi la ziua fratelui tău ca la ziua străinilor şi să nu te bucuri de fiii lui Iuda în ziua nimicirii lor şi să nu te preamăreşti în ziua mîhnirii [lor].

13. Nici să nu intri prin porţile popoarelor în ziua suferinţelor lor şi să nu îţi arunci privirea asupra adunării lor în ziua distrugerii lor şi să nu începi şi tu un atac împotriva puterii lor [armate] în ziua distrugerii lor.

14. Nici să nu te aşezi [la pîndă] de-a lungul ieşirilor lor [din cetate], ca să îi nimiceşti pe aceia dintre ei care vor să se salveze şi ca să-i opreşti [din drum] pe cei aflaţi pe fugă, în ziua distrugerii lor,

15. Deoarece aproape este ziua Domnului peste toate neamurile; după cum ai acţionat, aşa se va face şi ţie. Răsplătirea ta se va revărsa deasupra capului tău.

16. Deoarece aşa după cum tu ai băut vin asupra capului tău, toate neamurile vor bea şi ele vin, vor bea şi vor coborî şi vor fi ca şi cînd nu ar fi fost.

17. Iar mîntuirea va fi pe muntele Sionului, iar acesta va fi sfînt; iar casa lui Iacob va fi luată în stăpînire de aceia care i-a luat în stăpînire pe ei.

18. Şi casa lui Iacob va fi foc, iar casa lui

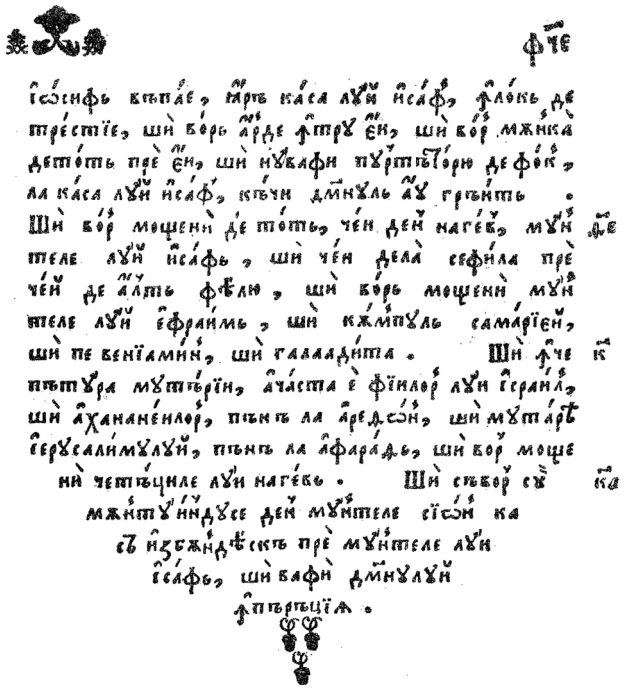

Biblia 1688, p. 595, col. 2

Iósif văpaie, iară casa lui Isáf în loc de trestie, şi vor arde întru ei şi nu va fi purtătoriu de foc la casa lui Isáf, căci Domnul au grăit.

19. Şi vor moşteni de tot cei den Naghév muntele lui Isáf şi cei de la Sefíla pre cei de alt fêliu; şi vor moşteni muntele lui Efraím şi cîmpul Samáriei şi pe Veniamín şi Galaadíta.

20. Şi începătura mutării aceasta e: fiilor lui Israíl şi a hananeilor pînă la Arethón, şi mutarea Ierusalímului pînă la Afaráth, şi vor moşteni cetăţile lui Naghév.

21. Şi să vor sui mîntuindu-se den muntele Sión ca să izbîndească pre muntele lui Isáf, şi va fi Domnului împărăţiia."

Ioná

Cap 1

1. Şi să făcu cuvîntul Domnului către Ioná al lui Amáthi, zicînd:

2. „Scoală-te şi pasă la Ninévi, cetatea cea mare, şi strigă întru ea căci să sui strigarea răutăţii ei către mine."

3. Şi să sculă Ioná a fugi la Tharsís de la faţa Domnului; şi să pogorî la Iópi şi află corabie mergînd la Tharsís, şi ş-au dat navlonul lui şi să sui într-însa, ca să meargă cu ei la Tharsís de la faţa Domnului.

4. Şi Domnul rîdică vînt mare în mare şi să făcu furtună mare în mare, şi corabiia să cumpăniia să să sfărîme.

5. Şi să spămîntară corăbîerii şi striga cineşi la dumnezăul lui şi scoatere au făcut vaselor celor den corabie în mare, ca să să uşurêze de iale. Iară Ioná s-au pogorît la fundul corăbiei şi dormiia şi hărăia.

6. Şi veni la el cîrmaciul corăbiei şi zise lui: „Ce hărăieşti tu? Scoală-te şi chiamă pre Dumnezăul tău, cîndai ne va mîntui Dumnezău pre noi şi nu vom pieri!"

7. Şi zise fieştecare către aproapele său: „Veniţi să punem sorţi şi să cunoaştem pentru care lucru răutatea aceasta iaste pre noi!" Şi puseră sorţi şi căzu sorţul pre Ioná.

8. Şi ziseră către el: „Spune-ne, dară, noao pentru care lucru e răul acesta întru noi? Ce iaste lucrul tău? Şi de unde vii, şi unde mergi, şi den ce ţară şi den ce norod eşti tu?"

9. Şi zise către ei: „Rob Domnului sînt eu şi în Domnul Dumnezăul ceriului eu crezu, carele au făcut marea şi uscatul."

10. Şi s-au spămîntat oamenii cu frică mare şi ziseră către el: „Ce ai făcut aceasta?"

11. Pentru căci au cunoscut oamenii căci de la faţa Dom- //

Ms. 45, p. 702-703

Iosif pară, iară casa lui Isav în loc de trestie, şi vor arde întru ei şi vor mînca de tot pre ei şi nu va fi purtător de foc la casa lui Isav, căci Domnul au grăit.

19. Şi vor moşteni de tot cei den Naghev muntele lui Isav şi cei den Sefilá pre cei de alt fêl; şi vor moşteni muntele lui Efraim şi cîmpul Samaríei şi *[703/1]* Veniamin şi Galaadíta.

20. Şi a primenirei den casă aceasta-i începătura: fiilor lui Israil şi a hananeilor pînă la Arefthon, şi primenirea caselor Ierusalim pînă la Afarath, şi vor moşteni cetăţile lui Naghev.

21. Şi să vor sui mîntuindu-să den muntele Sion ca să izbîndească pre muntele lui Isav, şi va fi Domnului împărăţia."

Ms. 4389, p. 850

Iosif văpăi, iar casa lui Isav trestiei, şi se vor aprinde într-însele şi le vor mînca şi nu vor fi cine să mîntuiască pre casa lui Isav, că Domnul au grăit.

19. Şi vor lăcui cei de la Aghev muntele lui Isav şi cei den cîmpurile filistimlênilor[14]; şi vor moşteni muntele lui Efraim şi cîmpul[15] Samáriei, iar Veniamin va moşteni Galaádul.

20. Şi mutarea aceştii puteri: a feciorilor lui Israil toate lucrurile ale hananeilor pînă la Sarefthă, şi mutarea Ierusalimului pînă la Efrath, şi vor moşteni[16] cetăţile Neghévului.

21. Şi se va sui mîntuitoriul în muntele Sionului să izbîndească[17] pre muntele lui Isav, şi va fi împărăţiia a Domnului." *[850/2]*

Versiunea modernă

Iosif va fi flacără, casa lui Isav [va fi] asemenea trestiei, şi vor fi aprinşi împotriva lor şi-i vor mistui de tot şi nu va fi purtător de torţă în casa lui Esau, căci Domnul a vorbit.

19. Şi cei din Nagheb vor lua în întregime în stăpînire muntele lui Esau, iar cei din Sefila [îi vor stăpîni] pe cei de alt neam; şi vor lua în stăpînire muntele lui Efraim şi cîmpia Samariei şi pe Beniamin şi pe Galaad.

20. Şi acesta este începutul deportărilor: fiilor lui Israel [le va reveni pămîntul] canaaneenilor Sarepta, iar deportaţii din Ierusalim [se vor aşeza] pînă la Sephratha; vor [mai] lua în stăpînire cetăţile din Nagheb.

21. Iar cei salvaţi din muntele Sion vor urca ca să pedepsească [pe cei de pe] muntele Esau, şi a Domnului va fi împărăţia."

Ioná

Cap 1

1. Şi s-au făcut cuvîntul Domnului către Ioná al lui Amathí, dzicînd:
2. „Scoală-te şi pasă la Neneví, cetatea cea mare, şi strigă întru ea căci să sui strigarea răotăţii ei către mine."
3. Şi să sculă Ioná a fugi la Tharsis den faţa Domnului; şi pogorî la Ioppí şi aflá vas mergînd la Tharsis şi au dat navlonul lui[1] şi să sui întru însul, ca să margă cu ei la Tharsis den faţa Domnului.

4. Şi Domnul au rădicat vîntu mare în maare şi să făcu fîrtună mare în maare, şi vasul să cumpăniia să să sfărîme.

5. Şi să spămîntară corăbiêrii şi striga cineşi la dumnedzăul lui şi scoatere au făcut vaselor dentru vas în maare, ca să să iuşurêze de înse. Iară Ioná s-au pogorît la pîntecile vasului şi dormiia şi horăia.

6. Şi veni la el cel den fundul vasului şi dzise lui: „Ce horăieşti tu? Scoală-te şi cheamă pre Dumnedzăul tău, cîndai ne va mîntui Dumnedzău pre noi şi nu vom pieri!"

7. Şi dzise careleşi către aproapele său: „Veniţi să punem sorţi şi să cunoaştem pentru care lucru răotatea aceasta iaste preste noi!" Şi puseră sorţi şi căzu sorţul pre Ioná.

8. Şi dziseră către el: „Spune-ne, dară, noao pentru care lucru — răul acesta întru noi? Ce iaste lucrul tău şi de unde tu[2] vii ⌊şi unde mergi⌋ şi den ce ţară şi den ce nărod eşti tu?"
9. Şi dzise către ei: „Rob Domnului sînt eu şi pre Domnul Dumnedzăul ceriului eu crez, carele au făcut maarea şi uscatul."

10. Şi s-au spămîntat oamenii cu frică mare şi dziseră către el: „Ce ai făcut aceasta?"
11. Pentru căci au cunoscut oamenii căci den faţă

Prorocirea lui Ioná

Cap 1

1. Şi fu cuvîntul Domnului către Ioná, feciorul Amathiei, zicînd:[1]
2. „Scoală şi te du în Ninéviia, cetatea cea mare, şi mărturisêşte într-însa că se-au suit strigarea răotăţii ei către mine."
3. Iar Ioná se sculă să fugă în Tharsis denaintea fêţii Domnului; şi se pogorî în Iópiia şi află o corabie mergînd la Tharsis şi-şi dêde chiriia şi întră într-însa, să meargă cu aceia în Tharsis, de la faţa Domnului.

4. Iar Domnul scorni vînt mare pre mare şi se făcu furtună mare pre mare, şi corabiia sta în cumpănă cît să se spargă.[2]

5. Şi corăbiêrii se spăriară şi striga cineşi către dumnezeul lui şi lepădară vasele care era în corabie în mare, ca să se mai uşorêze de dînsele. Iar Ioná se pogorîse la fondul corabiei şi adormise acoló şi horăia.

6. Şi veni la dînsul cîrmaciul şi zise: „Dară tu ce hîrăieşti? Scoală şi te roagă Dumnezeului tău, ca doară ne-ară mîntui Dumnezeu să nu pierim!"

7. Şi ziseră cineşi către soţiia sa: „Veniţi şi să aruncăm sorţi şi să ştim pentru ce iaste această răotate asupra noastră!" Şi aruncară sorţi şi căzu sorţul pre Ioná.[3]

8. Şi ziseră către dînsul: „Spune-ne, pentru ce iaste noao această răotate? Şi cumu-ţi iaste lucrul? Şi de unde vii şi încătrooă mergi? Şi den ce ţară eşti şi den ce nărod eşti tu?"
9. El zise către dînşii: „Eu sînt rob Domnului şi eu rog pre Domnul Dumnezeu, cela ce au făcut marea şi uscatul."

10. Şi se spăriară oamenii cu spaimă mare şi ziseră către dînsul: „Dară ce-ai făcut aceasta?"
11. [10.] (Că pricepură acei oameni că fuge de faţa Dom-

Cartea profetului Iona

Capitolul 1

1. Şi s-a făcut cuvîntul Domnului către Iona, fiul lui Amitai, zicînd:
2. „Ridică-te şi mergi la Ninive, cetatea cea mare, şi dă de veste în ea că pînă la mine s-a suit strigătul nelegiuirii ei."
3. Şi Iona s-a ridicat ca să fugă la Tarsis, departe de faţa Domnului; şi s-a coborît la Iope şi, găsind acolo o corabie care mergea la Tarsis, şi-a plătit preţul pentru călătorie şi s-a suit într-însa, ca să meargă cu ei la Tarsis, fugind din faţa Domnului.

4. Dar Domnul a ridicat un vînt puternic asupra mării şi s-a stîrnit o furtună grozavă în mare, încît corabia era în primejdie să se sfărîme.

5. Şi s-au înspăimîntat corăbierii şi a strigat fiecare către dumnezeul său şi au aruncat în mare încărcătura corăbiei, pentru ca [aceasta] să se uşureze. Însă Iona se coborîse în fundul corăbiei, se culcase şi sforăia.

6. Şi a venit la el cîrmaciul corabiei şi i-a zis: „De ce sforăi? Scoală-te şi strigă către Dumnezeul tău, ca să ne salveze şi să nu pierim!"

7. Şi au zis unul către altul: „Veniţi să tragem la sorţi şi să aflăm din pricina cui a căzut peste noi această nenorocire!" Şi au aruncat sorţii şi sorţii au căzut pe Iona.

8. Atunci ei l-au întrebat: „Spune-ne din pricina cui a căzut peste noi nenorocirea? Care este rostul tău, de unde vii, din ce ţară şi din ce popor eşti?"

9. Şi el le-a răspuns: „Sînt un rob al Domnului şi pe Domnul Dumnezeul cerului îl slăvesc, acela care a făcut marea şi uscatul."

10. Oamenii au fost cuprinşi de o mare spaimă şi i-au spus: „Pentru ce ai făcut acest lucru?"
11. Căci ei ştiau, într-adevăr, că fugise din faţa lui Dum-

Biblia 1688, p. 596, col. 1

nului fuge acum, căci le-au spus lor. Şi ziseră cătră el: „Ce vom face ţie şi va înceta marea deasupra noastră?" Pentru că marea mergea şi tot rîdica mai mare furtună.

12. Şi zise Ioná cătră ei: „Rîdicaţi-mă şi mă puneţi în mare, şi va înceta marea deasupra voastră, pentru că am cunoscut eu că pentru mine iaste furtuna această mare asupra voastră."

13. Şi siliia oamenii să să întoarcă la pămînt, şi nu putea, căci mergea marea şi să rîdica mai mult spre ei.

14. Şi strigară cătră Domnul şi ziseră: „Nici într-un chip, Doamne, să nu pierim pentru sufletul omului acestuia, şi nu da pre noi sînge direpṫ, pentru căci tu, Doamne, cum ai vrut ai făcut."

15. Şi luară pre Ioná şi-l puseră în mare şi stătu marea den valul ei. Şi să spămîntară oamenii cu frică mare de Domnul; şi jîrtvuiră jîrtvă şi să rugară rugile.

Cap 2

1. Şi porunci Domnul unui chitos mare să înghiţă pre Ioná. Şi era Ioná în pîntecele chitului trei zile şi trei nopţi.

2. Şi să rugă Ioná cătră Domnul Dumnezăul lui den pîntecele chitului

3. Şi zise: „Strigat-am la primejdiia mea cătră Domnul Dumnezăul mieu şi mi-au ascultat. Den pîntecele iadului strigarea mea, auzit-ai glasul mieu.

4. Aruncatu-m-ai în adîncul inimii mării şi rîurile m-au încungiurat. Toate rădicările tale şi valurile tale pre mine au venit.

5. Şi eu ziş: «M-am lepădat de cătră ochii tăi! Oare mai adaoge-voiu ca să privescu cătră besêreca ta cea sfîntă?»

6. Turnă-mi-se mie apă pînă la sufletul mieu,

7. Bezna cea den fund m-au încungiurat, afundatu-s-au capul mieu întru spintecări de munţi. Pogorîiu în pămînt, căruia zăvoarăle lui — ţineri vêcinice, şi să să suie de la stricăciune viaţa mea cătră tine, Doamne Dumnezăul mieu.

8. Cînd să sfîrşaşte de la mine sufletul mieu, de Domnul mi-am adus aminte, şi să vie cătră tine ruga mea, cătră besêreca cea sfîntă a ta.

9. Cei ce păzăscu deşarte şi mincinoase mila lor au lăsat.

10. Iară eu cu glas de laudă şi cu mărturisire voiu jîrtvui ţie, cîte am făgăduit îţi voiu da ţie, întru mîntuirea mea, Domnului."

11. Şi să porunci de la Domnul chitului şi scoase pre Ioná pre uscat.

Cap 3

1. Şi fu cuvîntul Domnului cătră Ioná de al doilea rînd, zicînd:

2. „Scoală-te şi pasă la Nineví, cetatea cea mare, şi strigă întru ea după strigarea cea dentîiu carea eu am grăit cătră tine."

3. Şi să sculă Ioná şi mêrse la Nineví, după cum au grăit Domnul. Iară Nineví era cetate mare lui Dumnezău, cale ca de trei zile.

4. Şi începu Ioná a întra în cetate /

Ms. 45, p. 703-704

[703/2] acum era fugind, căci le-au spus lor. Şi dziseră către el: „Ce vom face ţie şi va înceta maarea deasupra noastră?" Pentru căci maarea mergea şi tot rădica mai mare furtună.

12. Şi dzise Ioná către ei: „Rădicaţi-mă şi mă puneţi în maare, şi va înceta maarea deasupra voastră, pentru că am cunoscut eu căci pentru mine iaste firtuna aceasta mare asupra voastră."

13. Şi siliia oamenii să să întoarcă către pământ, şi nu putea, căci maarea mergea şi să rădica mai mult pre ei.

14. Şi strigară către Domnul şi dziseră: „Nici într-un chip, Doamne, să nu pierim pentru sufletul omului acestuia, şi nu da pre noi sînge dreptu, pentru căci tu, Doamne, cum ai vrut ai făcut."

15. Şi-l luară pre Ioná şi-l puseră în maare şi stătu maarea dentru valul ei. Şi să spămîntară oamenii cu frică maare de Domnul; şi jirtvuiră jirtvă Domnului şi să rugară rugile.

Cap 2

1. Şi porînci Domnul un chitos mare să înghiţă pre Ioná. [3]Şi era Ioná în pîntecile chitosului 3 dzile şi 3 nopţi.

2. Şi să rugă Ioná către Domnul Dumnedzăul lui den pîntecile chitosului

3. Şi dzise: [4]„Strigat-am în primejdia mea către Domnul Dumnedzăul mieu şi mi-au ascultat. Den pîntecile iadului strigării mêle, audzit-au glasului mieu.

4. Aruncatu-m-au în afunduri inimii mării şi rîurile m-au încungiurat. Toate rădicările tale şi valurile tale pre mine au venit.

5. Şi eu dziş: «M-am înpinsu den ochii tăi! Oare mai adaoge-voi ca să privescu ⌊eu⌋ către bisêrica ta cea sfîntă?»

6. [5]Turnă-să mie apă pînă în sufletul ⌊mieu⌋,

7. [6.] Beznă m-au încungiurat cea den fundu, afundatu-s-au capul mieu. [7.] Întru spintecări de munţi pogorîi în pămînt, căruia zăvoarăle lui — ţineri vêcinice, şi să să suie den stricăciune viaţa mea ⌊către tine⌋, Doamne Dumnedzăul mieu.

8. Cînd lipseşte de la mine sufletul mieu, de Domnul am pomenit, şi să vie către tine ruga mea, către bisêrica cea sfîntă a ta.

9. Păzind dăşarte şi minciunoase *[704/1]* milă pre înşi[6] au lăsat.

10. Iară eu cu glas de laudă şi mărturisire voi jertvui ţie, cîte m-am rugat da-ţi-voi ţie, întru mîntuirea ⌊mea⌋ Domnului."

11. Şi să porînci de la Domnul chitósului şi scoase pre Ioná pre uscat.

Cap 3

1. Şi să făcu cuvîntul Domnului către Iona de al doilea rînd, dzicînd:

2. „Scoală-te ⌊şi⌋ pasă la Neneví, la cetatea cea mare, şi strigă întru ea strigarea cea dentîi carea eu am grăit către tine."

3. Şi să sculă Ioná şi mêrse la Neneví, după cum au grăit Domnul. Iară Neneví era cetate mare Dumnedzăului, ca cale de 3 dzile.

4. Şi începu Ioná a întra în cetate

Ms. 4389, p. 850-851

nului, că le spusêse.) [11.] Şi ziseră către dînsul: „Dară ce-ţi vom face şi să se linească marea deasupra noastră?" Că marea se rîdica şi scorniia furtună şi mai mare.

12. Iar Ioná zise către dînşii: „Luaţi-mă şi mă aruncaţi în mare, şi se va lini marea deasupra *[851/1]* voastră; că eu ştiu că pentru mine au venit această furtună mare asupra voastră."

13. Şi se munciia oamenii să se întoarcă la uscat, şi nu putea, că mare se rîdica şi mergea mai tare asupra lor.

14. De-acii ei strigară către Domnul şi ziseră: „Nici într-un chip, Doamne, să nu pierim pentru sufletul acestui om şi nu da asupra noastră sîngele cel dirept, că tu, Doamne, cum ţi-au fost voia ai făcut!"

15. Şi luară pre Ioná şi-l aruncară în mare şi se lini marea de valurile ei. [16.] Şi se temură oamenii cu teamăt mare de Domnul; şi puseră jîrtve ei Domnului şi se rugară cu rugăciune.

Cap 2

1. Şi porînci Domnul chitului[4] celui mare să înghiţă pre Ioná. [5]Şi fu Ioná în pîntecele chitului 3 zile şi 3 nopţi.[6]

2. Şi se rugă Ioná către Domnul Dumnezeu său în pîntecele chitului

3. Şi zise: [7]„Strigaiu în grija mea către Domnul Dumnezeul mieu şi mă auzí. Den pîntecele iadului am strigat şi ai auzit glasul mieu.

4. Aruncatu-m-ai în adîncul inimii mării şi m-au ocolit rîurile. Toate înălţările tale şi valurile tale au trecut preste mine.[8]

5. Şi eu am zis: «Lepădat sînt denaintea ochilor tăi! Dară mai adaoge-voiu a mai căuta la bisêrica ta cea sfîntă?»

6. [9]Vărsă-se asupra mea apă pînă la sufletul mieu,

7. [6.] Fără-de-fundul cel mai de apoi m-au înconjurat, capul mieu l-au cufundat. [7.] Pogorîtu-m-am în propastiia muntelui, în pămînt căruia-i sînt verigile şi lacătele vêcinice, şi să iasă den putreziciune viaţa mea către tine, Doamne Dumnezeul mieu.

8. Cînd se sfîrşiia întru[10] mine sufletul mieu, mi-am adus aminte de Domnul, ca să vie către tine rugăciunea mea, către bisêrica cea sfîntă a ta.

9. Ceia ce păzesc cêle dăşarte şi minciuna milostivniciia sa o au lăsat.

10. Iar eu în glas de laudă şi de mărturisire[11] voiu junghea ţie, cîte am făgăduit da-voiu ţie, pentru mîntuirea mea Domnului."

11. Şi porînci Domnul chitului şi lepădă pre Ioná la uscat.

Cap 3

1. Şi fu cuvîntul Domnului către Ioná al doilea rînd, zicînd:[12]

2. „Scoală şi te du în Ninéviia, *[851/2]* cetatea cea mare, şi mărturisêşte într-însa după mărturisirea cea mai dentîi carea o am zis eu către tine."

3. Şi se sculă Ioná şi mêrse în Ninéviia, după cumu-i zisêse Domnul. Şi era Ninéviia[13] cetate mare lui Dumnezeu, ca cale de trei zile.

4. Şi începu Ioná a întra în cetate

Versiunea modernă

nezeu, fiindcă le spusese. Şi i-au zis lui: „Ce să facem cu tine pentru ca marea să se liniştească deasupra noastră?" Căci marea ridica valuri din ce în ce mai mari.

12. Atunci Iona le-a răspuns: „Luaţi-mă şi aruncaţi-mă în mare, iar marea se va linişti deasupra voastră. Eu ştiu că din pricina mea s-a iscat această mare furtună împotriva voastră."

13. Şi se străduiau oamenii să se întoarcă spre ţărm, dar nu puteau, căci marea înainta mereu, năpustindu-se asupra lor.

14. Atunci ei au strigat către Domnul şi au zis: „Fă, Doamne, să nu pierim din pricina sufletului omului acestuia, şi nu vărsa asupra noastră sînge nevinovat! Căci tu, Doamne, după cum ai voit, aşa ai făcut!"

15. Şi l-au luat pe Iona şi l-au aruncat în mare, iar marea şi-a încetat zbuciumul. O adîncă teamă faţă de Domnul i-a cuprins pe oameni; ei au adus Domnului o jertfă şi i-au făcut făgăduinţe.

Capitolul al 2-lea

1. Şi a poruncit Domnul unui peşte mare să îl înghită pe Iona. Şi a rămas Iona trei zile şi trei nopţi în pîntecele monstrului.

2. Şi s-a rugat Iona din pîntecele monstrului către Domnul Dumnezeul său

3. Şi a spus: „Strigat-am în nenorocirea mea către Domnul Dumnezeul meu şi el m-a auzit. Din pîntecele iadului am strigat şi ai luat aminte la glasul meu.

4. M-ai aruncat în adîncuri, în inima mării, şi apele m-au acoperit. Toate talazurile şi valurile tale au trecut peste mine.

5. Şi-mi spuneam: «Alungat sînt dinaintea ochilor tăi! Cum voi mai putea privi sfîntul tău templu?»

6. Apele m-au împresurat pînă la gîtlej,

7. [6.] Străfundul m-a învăluit, algele s-au încolăcit în jurul capului meu. [7.] Pînă la rădăcinile munţilor m-am coborît, în pămîntul în care zăvoarele sînt încuietori veşnice, dar tu ai scos din stricăciune viaţa mea, Doamne Dumnezeul meu.

8. Pe cînd sufletul meu se sfîrşea în mine, mi-am adus aminte de Domnul şi rugăciunea mea a ajuns pînă la tine, în sfîntul tău templu.

9. Cei care ocrotesc deşertăcinile înşelătoare şi-au părăsit harul.

10. Dar eu, cu glas de laudă şi de mărturisire, îţi voi aduce jertfe şi voi împlini făgăduinţa pe care am făcut-o, căci mîntuirea vine de la Domnul."

11. Şi a poruncit Domnul monstrului şi monstrul l-a aruncat pe Iona la ţărm.

Capitolul al 3-lea

1. Şi s-a făcut cuvîntul Domnului către Iona, pentru a doua oară, zicînd:

2. „Ridică-te şi mergi la Ninive, cetatea cea mare, şi dă-le de veste ceea ce-ţi voi spune."

3. Şi s-a ridicat Iona şi a mers la Ninive, după cuvîntul Domnului. Şi era Ninive o cetate mare înaintea lui Dumnezeu, trebuiau trei zile pentru a o străbate.

4. Şi a început Iona să străbată cetatea;

Biblia 1688, p. 596, col. 2

cale ca de o zi; şi strigắ şi zise: „Încă trei zile şi Nineví să va prăpădi!"

5. Şi crezură oamenii cei den Nineví lui Dumnezău şi strigară postu şi să îmbrăcară cu saci, de la marele lor pînă la micul lor.

6. Şi s-au apropiat cuvîntul cătră împăratul Ninéviei; şi să sculă den scaunul lui şi să dezbrăcă de îmbrăcămintele lui de la sine şi să îmbrăcă cu sac şi şăzu pre cenuşă.

7. Şi să strigắ şi să grăi întru Nineví de la împăratul şi de la boiêrii lui, zicînd: „Oamenii şi dobitoacele şi boii şi oile să nu guste, nici să pască, şi apă să nu bea!"

8. Şi să îmbrăcară cu saci oamenii şi dobitoacele şi strigară cătră Dumnezău întinsu. Şi să întoarseră fieştecare den calea lor cea rea şi den strîmbătatea ce era în mîna lor,

9. Zicînd: „Cine ştie dară de să va întoarce Dumnezău şi să va mîngîia şi se va întoarce den urgiia mîniei lui, şi nu vom pieri?"

10. Şi văzu Dumnezău faptele lor, cum s-au întorsu den căile lor cêle rêle, şi să căi Dumnezău pentru răul carele au grăit să le facă lor, şi n-au făcut.

Cap 4

1. Şi să mîhni Ioná mîhnire mare şi să turburắ.

2. Şi să rugă cătră Domnul şi zise: „O, dară, Doamne, nu-s acêstea cuvintele mêle încă fiind eu în pămîntul mieu?

3. Pentru acêea am apucat a fugi la Tharsís, pentru căci am cunoscut că Dumnezău eşti milostiv şi îndurătoriu, mult îngăduitoriu şi mult milostiv şi căindu-te pentru păcate.

4. Şi acum, Stăpîne Doamne, ia sufletul mieu de la mine, pentru că mai bine iaste a muri eu decît a trăi."

5. Şi zise Domnul: „Foarte te-ai mîhnit tu?"

6. Şi Ieşi Ioná den cetate şi şăzu în preajma cetăţii; şi-şi făcu lui acoló colibă şi şădea supt dînsa, pînă va vedea ce va fi cetăţii.

7. Şi porunci Domnul Dumnezeu unii tigve şi să sui pre deasupra capului lui Ioná ca să-i fie umbră deasupra capului lui, ca să-i umbrească lui de chinurile lui; şi să bucură Ioná pentru tigvă bucurie mare.

8. Şi porunci Dumnezeu viêrmelui de dimeneaţă a doa zi şi lovi tigva, şi să uscă.

9. Şi fu îndată cum răsări soarele şi porunci Dumnezău la vînt arzătoriu, zăduhos; şi lovi soarele pre capul lui Ioná, şi leşina şi-şi dojeniia sufletul lui şi zise: „Bine mie iaste a muri decît a trăi!"

10. Şi zise Domnul Dumnezeu cătră Ioná: „Foarte te-ai mîhnit tu pentru tigvă?" Şi zise: „Foarte m-am mîhnit eu, pînă la moarte!"

11. Şi zise Domnul: „Tu nu te îndurai de tigvă, pentru carea n-ai pătimit rău, nici o ai ogorît, nici o ai hrănit pre dînsa, carea s-au născut noaptea şi supt noapte au pierit;

12. Dară eu să mă îndur de Nineví, cetatea cea mare, întru carea //

Ms. 45, p. 704

ca cale de o dzi; şi strigă şi dzise: „Încă trei dzile şi Neneví să va prăpădi!"

5. [7]Şi crezură oamenii de la Neneví Domnului şi strigară postu şi să îmbrăcară cu saci, den mare al lor pînă în mic al lor.

6. Şi să apropiia[8] cuvîntul către împăratul Neneví; şi să sculă den scaunul lui şi să dăzbrăcă de îmbrăcămintea lui de la sine şi să îmbrăcă cu sac şi şezu pre cenuşe.

7. Şi să strigă şi să grăi întru Neneví de la împăratul şi de la mai-marii lui, dzicînd: „Oamenii şi dobitoacele şi boii şi oile să nu guste, nici să pască şi apă să nu bea!"

8. Şi să îmbrăcară cu saci oamenii şi dobitoacele şi strigară către Dumnedzău întins. Şi să întoarse fieştecarele den calea lor cea rea şi den strîmbătatea ce era în mîinile lor,

9. Zicînd: [9]„Cine ştie, de să va întoarce Dumnedzău şi să va mîngîia şi să va întoarce den urgiia mîniei lui, şi nu vom pieri?"

10. Şi văzu Dumnedzău faptele lor, cum s-au întorsu den căile lor cêle rêle, şi să căi Dumnedzău pentru răul carele au grăit ca să le facă lor, şi nu au făcut.

Cap 4

1. Şi să mîhni Ioná mîhnire mare şi să turbură.

2. Şi să rugă către Domnul şi dzise: „O, dară, Doamne, nu-s acêstea cuvintele mêle încă fiind eu întru pămîntul mieu?

3. Pentru acêea am apucat a fugi la Tharsis, [10]pentru căci am cunoscut căci Dumnedzău milostiv şi îndurător, mult îngăduitor şi mult milostiv şi căindu-te pentru păcate[11].

4. Şi acum, Despuitoare Doamne, ia sufletul *[704/2]* mieu de la mine, pentru că mai bun iaste a muri eu decît a trăi."

5. Şi dzise Domnul: „Foarte te-ai mîhnit tu?"

6. Şi ieşi Ioná den cetate şi şezu în preajma cetăţii, şi făcu şie acoló colibă şi şedea supt însă, pînă va vedea ce va fi cetăţii.

7. Şi porînci Domnul Dumnedzău o tigvă şi să sui pre deasupra capului lui Ioná, ca să-i fie umbră deasupra capului lui, ca să-i umbrească de rêlele lui; şi să bucură Ioná pentru tigvă bucurie mare.

8. Şi porînci Dumnedzău viêrme de mînecate[12] a doao dzi şi lovi tigva, şi secă.

9. Şi fu îndată cum răsări soarele şi porînci Dumnedzău la vînt arzător, zădufos; şi lovi soarele pre capul lui Ioná, şi leşina şi-şi dojeniia sufletul lui şi dzise: „Mai bine mie iaste a muri decît a trăi!"

10. Şi dzise ⌊Domnul⌋ Dumnedzău către Ioná: „Foarte te-ai mîhnit tu pentru tigvă?" Şi dzise: „Foarte m-am mîhnit eu, pînă la moarte!"

11. Şi dzise Domnul: „Tu nu te îndurai pentru tigvă, pentru carea nu ai păţit rău[13], ⌊nici ai răzluitu-o⌋, nici ai hrănitu-o pre însă, carea s-au făcut supt noapte şi supt noapte au pierit;

12. Dară eu să nu mă îndur pentru Neneví, cetatea cea mare, întru carea

Ms. 4389, p. 851-852

şi a mêrge ca cale de o zi; şi mărturisi şi zise: „Încă preste 3[14] zile şi se va prăpădi Ninéviia!"[15]

5. Şi crezură oamenii cetăţii în Dumnezeu şi tocmiră ajun şi se îmbrăcară în saci[16], de la cei mari pînă la cei mici.

6. Şi sosi cuvîntul pînă la împăratul Ninéviei; şi se sculă den scaunul său şi-şi lepădă hainele şi se îmbrăcă în zăblău[17] şi şăzu în ţărînă.

7. Şi se porînci şi se zise în Ninéviia den gura împăratului şi a boiêrilor lui, grăind: „Oamenii şi dobitoacele, boii şi oile nimic să nu guste!"[18]

8. Şi se îmbrăcară în zăblaie[19] oamenii şi dobitoacele şi strigară către Domnul cu tot deadinsul[20]. Şi se întoarse fieştecarele den calea răotăţii sale şi den nedireptatea carea era în mîna lui,

9. [8.] Zicînd: [9.] „Cine ştie, doară se va întoarce şi se va mîngîia Dumnezeu şi va întoarce mîniia urgiei sale, şi nu vom pieri?"

10. Şi văzu Dumnezeu faptele lor, că se-au întors den căile lor cêle rêle, şi se milostivi Dumnezeu spre răotatea carea zisêse să le facă, şi nu le făcu.

Cap 4

1. Şi se întristă Ioná întristăciune mare şi se turbură.

2. Şi se rugă către Domnul şi zise: „O, Doamne, dară au nu iaste acesta cuvîntul mieu care încă de cînd eram eu la locul mieu?

3. Pentr-acêea m-am dus mai nainte ca să fug în Tharsis, [22]că ştiu că tu eşti Dumnezeul cel milosîrd şi îndurător, îndălung răbdătoriu şi mult milostiv şi-ţi pare rău pentru răotăţile oamenilor.[23]

4. Ce acum, Doamne Stăpîne, ia sufletul mieu de la mine, că mai bine-mi iaste să moriu decît să fiu viu."

5. Şi zise Domnul către Ioná: „Au doară ţi-au părut foarte rău?" El răspunse: „Foarte mi-au părut rău, pînă la moarte!"

6. Şi ieşi Ioná den cetate şi şăzu împotriva cetăţii; şi-şi făcu umbrăraş acolea şi şăzu supt dînsul la umbră, pînă ce va vedea ce va fi cetăţii.

7. Şi porînci *[852/1]* Domnul Dumnezeu unii tigve şi crescu la capul lui Ioná, ca să-i fie umbră dăsupra capului lui şi să-i umbrêze de osteneala lui; şi se bucură Ioná pentru tigvă cu bucurie mare.

8. Şi porînci Domnul Dumnezeu viêrmelui dimineţei de dimineaţă şi mîncă tigva dedăsubt, şi se uscă.

9. Şi fu deaca răsări soarele, porînci Domnul Dumnezeu vîntului celui cald şi pîrjolitoriu; şi soarele lovi dăsupra capului lui Ioná şi slăbiia, şi-şi dojeniia sufletul şi zise: „Mai bine-mi iaste să moriu decît să fiu viu!"

10. Iar Domnul Dumnezeu zise către Ioná: „Au doară-ţi pare rău de tigvă?" El răspunse: „Foarte-mi pare rău, pînă la moarte!"

11. Domnul zise către Ioná: „Dară ţie ţi-au părut rău pentru tigvă, pentru carea nu te-ai ostenit, nici o ai crescut, carea într-o noapte au crescut şi într-o noapte au pierit;

12. Dară eu să nu apăr Ninéviia, cetatea cea mare, în carea

Versiunea modernă

şi a mers o zi şi a dat de veste spunînd: „Încă patruzeci de zile şi Ninive se va nărui!"

5. Atunci bărbaţii niniviteni au crezut în Dumnezeu, au vestit post şi s-au îmbrăcat în saci, de la cel mai mare pînă la cel mai mic.

6. Şi a ajuns vestea pînă la regele Ninivei; acesta s-a ridicat de pe tronul său, şi-a lepădat veşmîntul, s-a acoperit cu un sac şi s-a aşezat în cenuşă.

7. Apoi, din porunca regelui şi a mai-marilor săi, s-a dat veste în Ninive, spunîndu-se: „Oamenii şi animalele, boii şi oile să nu guste nimic, să nu pască şi nici apă să nu bea!

8. Oamenii şi animalele să se acopere cu saci şi să strige către Dumnezeu din toate puterile lor; fiecare să se întoarcă din calea sa cea rea şi de la nedreptatea pe care o săvîrşesc mîinile sale,

9. Zicînd: «Cine ştie dacă Dumnezeu nu-şi va întoarce gîndul, se va îndura şi va domoli tăria mîniei sale, ca să nu pierim?»"

10. Atunci a văzut Dumnezeu faptele lor, că s-au întors din căile lor cele rele, şi şi-a întors Dumnezeu gîndul de la răul pe care spusese că li-l va face, şi nu l-a mai făcut.

Capitolul al 4-lea

1. Şi a fost Iona cuprins de o mare tulburare şi s-a tulburat.

2. Şi s-a rugat către Domnul zicînd: „O, Doamne, oare nu aceste lucruri le spuneam eu cînd mă aflam încă în ţara mea?

3. Pentru aceasta am încercat eu prima oară să fug la Tarsis, fiindcă ştiam că tu eşti Dumnezeu milos şi îndurător, îndelung răbdător şi preamilostiv, şi îţi întorci gîndul de la răutăţi.

4. Şi acum, Doamne Stăpînitorule, ia-mi sufletul, căci mai bine-mi este să mor decît să trăiesc."

5. Şi a spus Domnul [către Iona]: „Oare faci bine că te-ai supărat aşa de tare?"

6. Atunci a ieşit Iona din cetate şi s-a aşezat la răsăritul cetăţii; şi-a făcut o colibă şi a stat sub ea la umbră, ca să vadă ce se va întîmpla cu cetatea.

7. Iar Domnul Dumnezeu a poruncit unui ricin, care s-a ridicat deasupra capului lui Iona, ca să aibă umbră deasupra capului şi să-l apere de răutatea sa; şi s-a bucurat nespus Iona pentru ricin.

8. Dar a poruncit Dumnezeu a doua zi, la revărsatul zorilor, unui vierme să roadă ricinul, iar acesta s-a uscat.

9. Apoi, îndată ce a răsărit soarele, a poruncit Dumnezeu ca să sufle un vînt înăbuşitor şi pîrjolitor. Iar soarele a izbit capul lui Iona, încît el şi-a pierdut puterile şi şi-a dorit moartea, zicînd: „Mai bine-mi este să mor decît să trăiesc!"

10. Şi a zis Dumnezeu către Iona: „Oare faci bine că te-ai supărat aşa de tare pentru ricin?" Iar el a răspuns: „Da, sînt îndreptăţit să fiu supărat, pînă la moarte!"

11. Şi a spus Domnul: „Ţie îţi pare rău de acest ricin, pentru care nu te-ai chinuit şi pe care nu l-ai hrănit, care a răsărit într-o noapte şi într-o noapte a pierit;

12. Dar eu cum să nu mă îndur de cetatea cea mare a Ninivei, unde

Biblia 1688, p. 597, col. 1

lăcuiesc mai mulţi decît 120000 de oameni carii n-au cunoscut direapta lor au stînga lor, şi dobitoace multe?"

Mihéa

Cap 1

1. Cuvîntul Domnului carele s-au făcut către Mihéa al lui Morastí, în zilele lui Ioathám şi Aház şi Ezéchia, împăraţilor Iúdii, pentru carele au văzut pentru Samáriia şi pentru Ierusalím.

2. Auziţi, năroadele toate, şi să ia aminte pămîntul şi toţi cîţi sînt întru el şi fie Domnul voao întru mărturie, Domnul den casa lui cea svîntă!

3. Pentru căci, iată, Domnul iêse den locul lui şi să va pogorî şi va încăleca preste înălţimile pămîntului.

4. Şi să vor cutremura munţii dedesuptul lui şi văile să vor topi ca ceara de faţa focului şi ca apa ce pogoară spre pogorîş.

5. Pentru păgînătatea lui Iacov — toate acêstea şi pentru păcatul casei lui Israíl. Carea e necurăţiia casei lui Iácov? Nu iaste Samáriia? Şi carele e păcatul casei Iúdei? Nu Ierusalímul?

6. Şi voiu pune pre Samáriia spre cramă ţarinei şi spre răsăditura viei şi voiu surpa în propastie pietrile ei şi temeliile ei voiu descoperi.

7. Şi toate cioplitele ei le vor tăia de tot şi toate năimirile ei le vor arde cu foc şi toate chipurile ei voiu pune spre stingere; căci den plăţile curviei le-au adunat şi den plăţile curviei au întors. Pentru aceasta plînge-va şi tîngui-va, mêrge-va desculţă şi goală, face-va tînguire ca a bălaurilor şi plîngere ca a fêtelor sirinilor.

8. Că să birui de tot rana ei, pentru căci veni pînă la Iúda şi au atins pînă la poarta nărodului mieu, pînă la Ierusalim.

9. Cei den Gheth, să nu vă măriţi, cei den Vahím, nu zidiţi den casă!

10. Rîs! Pămîntul surpaţi batjocoriia voastră. Lăcuind bine cetăţile ei, n-au ieşit, cea ce lăcuiêşte în Senán; tînguiţi-vă, casa ce e lipită de ea, lua-va de la voi rana durerii.

11. Cine au început spre bune la cea ce lăcuiêşte dureri? Căci să pogorîră rêle de la Domnul preste porţile Ierusalímului,

12. Ropotul carălor şi al călăreţilor. Cêea ce lăcuieşti la Lahís, începătoriul păcatului — preste fata Siónului, căci întru tine s-au aflat necurăţiile lui Israíl.

13. Pentru acêea, va da pre cei ce să trimit pînă la moştenirea Ghéthii, case în deşert; în zadar să /

Ms. 45, p. 704-705

lăcuiesc întru însă mai mulţi decît 120000 de oameni carii n-au cunoscut dreapta lor au stînga lor, şi dobitoace multe?"

Mihéa

Cap 1

1. [1]Cuvîntul Domnului carele s-au făcut către Mihéa al lui Morastí întru dzilele lui Ioátham şi Áhaz şi Ezechía, împăraţilor Iúda, pentru carele au văzut pentru Samaría şi pentru Ierusalim.

2. [2]Auziţi, năroade toate, şi să ia aminte pămîntul şi toţi cîţi sînt întru el şi fie Domnul voao întru mărturie, Domnul dentru casa lui cea sfîntă.

3. [3]Pentru căci, iată, Domnul mêrge[4] den locul lui şi să va pogorî şi vă încăleca preste înălţimile pămîntului.

4. Şi să vor cutremura munţii dedesuptul lui şi văile să vor topi ca ceara de faţa focului şi ca apa ce pogoară spre pogorîş.

5. Pentru păgînătatea lui Iacov — toate acêstea şi pentru păcatul casei lui Israil. *[705/1]* Carea-i necurăţiia ⌊casei⌋ Iacov? Nu-i Samaría? Şi carele-i păcatul casei Iúda? Nu-i Ierusalimul?

6. Şedea-voi Samáriia şi la crama ţarenii şi la răsăditura viei şi voi surpa în prăpastie pietrile ei şi pietrile ei voi dăscoperi.

7. Şi toate cioplitele ei le vor tăia de tot şi toate năiemirile ei le vor arde cu foc şi toate chipurile ei pune-voi spre stingere; pentru căci dentru plată de curvie le-au adunat şi dentru plăţi a curviei au întorsu. [8.] Pentru aceasta plînge-va şi va boci[5], mêrge-va dăsculţă şi goală, face-va bocet ca a bălaurilor şi plîngere ca a fêtelor sirinelor.

8. [9.] Căci birui de tot rana ei, pentru căci veni pînă la Iúda şi au atinsu pînă la poarta nărodului mieu, pînă la Ierusalim.

9. [10.] Cei den Gheth, să nu vă măriţi, cei den Vahim, nu ziditi den casă!

10. După rîs! Pămînt surpaţi [11.] batjocuriia voastră. Lăcuind bine cetăţile ei, nu au ieşit, lăcuind Senan; bociţi-vă, casa ce-i lipită de ea, lua-va dentru voi rana durerii.

11. [12.] Cine au început spre bine la cêea ce lăcuiêşte durori? Căci pogorîră-să rêle de la Domnul preste porţile Ierusalim,

12. [13.] Ropot a carălor şi a călăreţilor. Ceea ce lăcuiêşte Lahis, începătoriul păcatului preste fata Siónului, căci întru tine s-au aflat necurăţiile lui Israil.

13. [14.] Pentru acêea va da pre ceia ce să trimit pînă la moştenirea Gheth, case întru dăşert; în zădar să

Ms. 4389, p. 852

lăcuiesc mai mult decît 12 întunêrece[24] de oameni carii n-au cunoscut direapta lor, nici stînga lor, şi dobitoacele lor cêle multe?"

Prorocirea Miheii

Cap 1

1. [1]Cuvîntul Domnului carele au fost către Miheia Morasthiteanul în zilele lui Ioathan şi ale lui Ahaz şi ale Iezéchiei, împăraţii Iudei, care l-au văzut asupra Samáriei şi a Ierusalímului.

2. [2]Ascultaţi, tot nărodul, cuvintele şi să ia aminte pămîntul şi toţi cei ce lăcuiesc pre dînsul! Şi să fie voaoă Domnul Dumnedzeu mărturie, Domnul den bisêrica sa cea sfîntă.

3. [3]Că, iată, Domnul iêse de la locul său şi se va pogorî şi va călca pre înălţimea pămîntului.

4. Şi se vor clătina munţii supt dînsul şi văile se vor topi ca ceara de faţa focului şi ca apa carea se pogoară pre pogorîş.[4]

5. Pentru păgînătatea lui Iacov — toate acêstea şi pentru păcatele casei lui Israil. Dară ce iaste păgînătatea casei lui Iacov? Au doară *[852/2]* nu iaste Samáriia? Şi ce iaste păcatul casei Iúdei? Au doară nu iaste Ierusalímul?

6. Şi voiu pune Samariia în paza pometului cîmpului şi în sădire de vie şi pietrile ei le voiu arunca în propastie şi temeliile ei le voiu dăzgoli.

7. Şi toate cioplitele ei se vor fărîma şi toate chiriile ei le va arde focul şi toţi idolii ei îi voiu pune în piericiune; că den chiriia curvelor au strîns şi den chiriia cea de curvie au întors. [8.] Pentru acêea va plînge şi se va olecăi şi va umbla dăsculţă şi dăspuiată şi va face plîngere ca a bălaurilor şi vaiet ca al fêtelor sirinelor[5.6]

8. [9.] Că o au încunjurat rana ei, căci au venit pînă la Iúda şi se-au atins de porţile nărodului mieu, pînă la Ierusalim.

9. [10.] Cei den Gheth, să nu vă măriţi, şi, cei den Iachim, să nu ziditi den casa

10. Cea de rîs! Presăraţi ţărînă pre rîsul vostru. [11.] Cêea ce se sălăşluise bine, voiu surpa cetatea ei, nu va ieşi cea ce lăcuiêşte în Ecan să plîngă, casa cea lipită de dînsa va lua de la voi rană şi durêre.

11. [12.] Căci că iaste întărită întru bunătate cêea ce au lăcuit în dureri; că se-au pogorît răotate de la Domnul în poarta Ierusalimului,

12. [13.] Sunetul carălor şi al călăreţilor celor ce lăcuiesc în Lahis, acêea iaste începătura păcatului fêtei Sionului, că în tine se-au întors păgînătăţile lui Israil.[7]

13. [14.] Pentr-acêea, va da pre cei ce se trimet pre moştenirea Ghetului, casele cêle mincinoase[8]; în zadar

Versiunea modernă

trăiesc mai mult de o sută douăzeci de mii de oameni care nu deosebesc dreapta de stînga lor, ca şi un număr mare de dobitoace?"

Mihea

Capitolul 1

1. [Acesta este] cuvîntul Domnului care a venit la Mihea din Morasti, în zilele lui Ioatam, ale lui Ahaz şi ale lui Iezechia, regi ai lui Iuda, despre lucrurile pe care le-a văzut în legătură cu Samaria şi în legătură cu Ierusalim.

2. Ascultaţi [aceste cuvinte], toate popoarele, şi pămîntul să ia aminte împreună cu toţi aceia care se află pe el. Domnul să vă fie vouă martor, Domnul din casa lui cea sfîntă!

3. Căci, iată, Domnul iese din locul lui şi va coborî şi va păşi peste înălţimile pămîntului.

4. Munţii se vor cutremura sub paşii lui şi văile se vor topi ca ceara în faţa focului şi ca apa care se scurge pe o pantă.

5. Din pricina nelegiuirii lui Iacob [se întîmplă] toate acestea şi din pricina păcatului casei lui Israel. Care este nelegiuirea casei lui Iacob? Nu este oare Samaria? Şi care este păcatul casei lui Israel? Nu este oare Ierusalimul?

6. Şi voi face din Samaria o colibă pe ogor şi o răsădire de vie şi voi prăvăli pietrele ei în prăpastie, iar temeliile ei le voi lăsa neacoperite.

7. Şi toate chipurile ei cioplite le vor rupe în bucăţi şi toate simbriile ei le vor arde în foc şi toţi idolii ei îi voi nimici; căci din plăţile pentru curvie i-a adunat şi din plăţile curviei i-a pus laolaltă. De aceea ea va plînge şi se va jeli, va umbla desculţă şi goală, va scoate un vaiet de durere ca cel al balaurilor şi un bocet ca cel al fiicelor sirenelor.

8. Rana pe care a primit-o a fost atît de gravă, încît a ajuns pînă la Iuda şi a răzbit pînă la poarta poporului meu, pînă la Ierusalim.

9. Să nu vă socotiţi mari, voi, cei din Ghet! Să nu vă zidiţi din nou casa, voi, cei din Bahim!

10. [Vă veţi face de] rîs! Acoperiţi [mai bine] cu pămînt batjocura voastră. Cei care au locuit bine cetăţile ei nu au ieşit de acolo, [de pildă] cei care locuiesc în Senan, pentru a jeli pentru casa vecinului; ea va primi de la voi o lovitură dureroasă.

11. Cine a început să facă bine celei care locuieşte în dureri? Căci peste porţile Ierusalimului s-au prăbuşit de la Domnul [lucruri] rele,

12. Zgomotul carelor şi al călăreţilor. Aceea care locuieşte în Lahis este izvorul păcatului pentru fiica Sionului, căci în tine au fost găsite nelegiuirile lui Israel.

13. De aceea, vei trimite soli pînă în ţinutul Gheth, la nişte case goale; [toate acestea] au devenit neînsemnate

Biblia 1688, p. 597, col. 2

făcură împăraților Ierusalímului.

14. Pînă pre moștenitori voiu aduce ție, lăcuind în Lahis moștenire, pînă la Odolám va veni mărirea fêtii Siónului!

15. Rade-te și te tunde asupra fiilor tăi cei gingași; lățêște rasul tău ca vulturul, căci s-au robit de la tine.

Cap 2

1. Făcură-să socotind ostenêle și lucrîndu rêle întru zăcerile lor și odată cu zioa le săvîrșiia pre iale, pentru căci n-au rădicat cătră Dumnezeu mînile lor.

2. Și poftiia țarine și jăfuia săracii și case asupriia și jăfuia pre bărbat și pre casa lui, pre bărbat și pre moștenirea lui.

3. Pentru acêea, acêstea zice Domnul: „Eu gîndescu asupra neamului acestuia rêle, dentru carele nu veți rădica grumazii voștri și nu veți mêrge direpți, căci vrêmea rea iaste.

4. În zioa acêea lua-se-va asupra voastră pildă și să va plînge plîngere cu viersu zicînd: «Cu chin am chinuit! Partea norodului mieu să măsură cu funea, și nu era cine să oprească pre el a să întoarce; țarinele voastre să împărțiră.»

5. Pentru acêea, nu va fi ție luînd fune cu sorțu în adunarea Domnului.

6. Nu plîngeți cu lacrămi, nici să lăcrămêze pre acêstea, pentru că nici va izgoni ocărîle.

7. Cela ce zice: «Casa lui Iácov mînié pre Duhul Domnului; de sînt acêstea, tocmêlele lui sînt? Au nu-s cuvintele lui bune cu el și dirêpte au mersu?»

8. Înainte norodului mieu spre vrajbă stătu împotrivă; în preajma păcii lui piêlea lui o au belitu, ca să ia nădejdile zrobiturilor războiului.

9. Pentru acêea, povățuitorii norodului mieu lepăda-se-vor den casele desfătăciunii lor, pentru cêle rêle tocmêle ale lor lepădară-să. Apropiiați-vă la măguri vêcinice.

10. Scoală-te și pasă, că nu iaste ție odihnă. Pentru necurăție, v-ați stricat cu stricare.

11. Gonitu-v-ați, de nimenea gonindu-vă. Duh stătu mincinos, pică ție spre vin și îmbătare. Și va fi den picătura norodului acestuia

12. Adunîndu-se aduna-să-va Iácov cu toții. Așteptînd voiu aștepta pre cei rămași ai lui Israíl, într-un loc pune-voiu urîrea lor, ca oile întru strîmtoare, ca turma în mijlocul zăcerii lor scoate-se-vor den oameni.

13. Suie-te pen ruptură înaintea fêții lor, tăiară și trecură poarta și ieșiră pren ea, și ieși și împăratul lor înaintea fêții lor; și Domnul va povățui pre ei."

Cap 3

1. Și va grăi acêstea: „Auziți dară, căpeteniile casii lui Iácov și cei rămași ai casii lui Israíl! Au nu iaste voao a cunoaște judecata?

2. Urînd cêle bune și cercînd cêle rêle, jăfuind pieile lor de la ei și cărnurile lor de //

Ms. 45, p. 705

făcură împăraţilor Ierusalim.

14. [15.] Pînă pre moştenitori voi aduce ţie, lăcuind Lahis moştenire, pînă la Odolam va veni mărirea ⌊fêtei⌋ Sion!

16. Rade-te şi te[6] tunde pre fiii tăi[7] cei gingaşi ai tăi; lăţêşte rasul tău ca vulturul, căci s-au robit de la tine.

Cap 2

1. Făcură-să socotind ostenêle şi lucrîndu rêle întru zăcerile lor şi odată cu zua le săvîrşiia[8], pentru căci nu au rădicat cătră Dumnedzău mîinile lor.

2. Şi poftiia ţarini şi jefuia sărăimani şi case asupriia şi jehuia pre bărbat şi pre casa lui, bărbat şi pre moştnenirea lui.

3. Pentru acêea, acêstea dzice Domnul: „Eu gîndesc preste fêliul acesta[9] rêle, dentru carele nu veţi rădi- *[705/2]* ca grumazii voştri şi nu veţi mêrge drepţi, căci vrême rea iaste.

4. Întru vrêmea[10] acêea lua-să-va preste voi pilde şi să va plînge plîngere cu viers, dzicînd: «Cu chin am chinuit! Partea nărodului mieu măsură-să cu funie şi nu era cel ce să oprească pre el a să înturna; ţarinile noastre să împărţiră.»

5. Pentru acêea, nu va fi ţie puind funie cu sorţu întru adunarea Domnului.

6. Nu plîngeţi cu lacrămi, nici să plîngă pre acêstea, pentru că nici va izgoni ocările.

7. Cela ce zice: «Casa lui Iacov urgisi Duhul Domnului; dă acêstea tocmêlele lui sînt? Au nu-s cuvintele lui bune cu el şi drêpte au mers?»

8. Spre denaintea nărodului mieu spre vrajbă stătu împotrivă; în preajma păcii lui piêlea lui au belitu-o, ca să ia nădejdile zdrobiturile războiului.

9. ⌊Pentru acêea⌋, povăţuitorii nărodului mieu lepăda-să-vor dentru casele dăsfătăciunii lor, pentru cêle rêle tocmêle ale lor lepădară-să. Apropiaţi-vă la măguri vêcinice.

10. Scoală-te şi pasă, că nu iaste ţie odihnă. Pentru necurăţiia, v-aţi stricat cu stricare.

11. Gonitu-v-aţi, nime gonindu-vă. Duh stătu minciunos, pică ţie spre vin şi îmbătare. Şi va fi dentru picătura nărodului acestuia

12. Adunîndu-să aduna-să-va Iacov cu toţii. Aşteptînd voi aştepta pre cei rămaşi a lui Israil, într-un loc pune-voi urîrea lor, ca oile întru îngustare, ca turma în mijlocul tîrlii lor scoate-vor dentru oameni.

13. Suie-te pren ruptură înaintea fêţii lor, tăiară şi trecură poartă şi ieşiră pren ea, şi ieşi împăratul lor înaintea fêţii lor; şi Domnul va poveţi pre ei."

Cap 3

1. Şi va grăi ⌊acêstea⌋: „Auziţi dară, căpetenii casei lui Iacov şi cei rămaşi casei lui Israil! Nu voao iaste a cunoaşte judeţul?

2. Urînd bunele şi cercînd rêlele, jefuind pieile lor de la ei şi pelíţele lor de

Ms. 4389, p. 852-853

au fost împăraţilor lui Israil.

14. [15.] Pînă ce voiu aduce ţie moştêni pre ceia ce lăcuiesc în Lahis veni-va slava fêţei Sionului pînă la Odolam.

15. [16.] Rade-te şi te tunde pentru feciorii tăi cei tineri[9], răsfiră răsura ta ca vultúrul, că se-au dus robiţi de la tine.

Cap 2

1. Fură cugetînd ostenêle şi lucrurile rêle întru aşternuturile lor şi dimineaţa la lumină le făcea, că împotriva lui Dumnezeu au rîdicat mîinile lor.[10]

2. Şi poftiia holde şi prăda pre cei săraci şi împresura case şi jăfuia pre om şi pre casa lui, pre bărbat şi pre moşiia lui.

3. Pentr-acêea, aceasta grăiêşte Domnul: „Iată, eu gîndesc asupra aceştii seminţii răotate, den carea nu veţi rădica grumazii voştri şi nu veţi *[853/1]* şi umbla trúfaşi, pentru că iaste vrême rea.

4. În zioa acêea se va lua asupra voastră pilda şi vor cînta cîntec cu jălcuire, zicînd: «Cazná am păţit! Partea nărodului mieu se-au măsurat cu funea şi nu era cine să-l oprească să se întoarcă.»[11]

5. Pentr-acêea, nu va fi cine să arunce ţie fune întru moştenire în adunarea Domnului.

6. Nu plîngeţi cu lacrăme, nici nu vă olecăiţi pentru aceasta, că nu va lepăda ocările.

7. Cela ce zice: «Casa lui Iacov au mîniiat Duhul Domnului; de sînt ca acêstea tocmêlele lui, au doară nu sînt cuvintele lui bune cu dînsul şi au ieşit dirêpte?»

8. Şi nărodul mieu se-au împoncişat cu stare împotrivă, spre vrajbă împotriva păcii lui.[12] [9.] Piêlea lui o au belit, ca să ia nădêjdea sfărîmării războiului.

9. Pentr-acêea, se vor lepăda căpeteniile nărodului mieu den casele dăsfătăciunii lor, pentru tocmêlele lor cêle rêle se-au lepădat. Apropiaţi-vă de munţii cei vêcinici.

10. Sculaţi şi mêrgeţi, că aici n-aveţi răpaos. Pentru necurăţie, v-aţi stricat cu stricăciune.

11. Gonitu-v-aţi, nefiind goniţi de nimini. Pus-au duh mincinos, pică ţie vin şi beţie. Şi va fi den picătura nărodului mieu

12. Adunare voiu aduna pre tot Iácovul. Aşteptînd voiu aştepta pre cei ce au rămas ai lui Israil, pune-voiu întoarcerea lor denpreună, ca oile în pustie şi ca turma în mijlocul staulului lor fugi-vor de la oameni.

13. Sui-se-va pren dărîmătură înaintea fêţei lor, tăiară şi au trecut poarta şi au întrat prentr-însa, şi au ieşit împăratul lor înaintea lor; şi Domnul — povaţa lor."

Cap 3

1. Şi zişi: „Ascultaţi, boiêrii lui Iacov şi cei rămaşi[13] ai casei lui Israil! Dară au nu iaste voaă a pricêpe judecata?[14]

2. Ceia ce urîţi binele şi cercaţi răul, ceia ce trageţi pieile lor de pre dînşii şi carnea lor de

Versiunea modernă

pentru regii din Ierusalim.

14. Pînă îi voi aduce pe moştenitori la tine, tu, care locuieşti în Lahis ca moştenitoare, faima fiicei Sionului va ajunge pînă la Odolam!

15. Rade-te şi tunde-te pentru fiii tăi cei gingaşi; întinde-ţi singurătatea văduviei asemenea vulturului, fiindcă ei au fost duşi în robie din pricina ta.

Capitolul al 2-lea

1. Au pus la cale dificultăţi şi au săvîrşit [lucruri] rele în aşternuturile lor şi îndată ce se făcea ziuă le săvîrşeau, căci nu ridicau mîinile către Dumnezeu.

2. Şi rîvneau ogoarele [altora] şi îi jefuiau pe săraci şi prigoneau gospodăriile, jefuiau un bărbat şi moştenirea lui.

3. De aceea, Domnul spune aceste [cuvinte]: „Pun la cale împotriva acestui neam [lucruri] rele, din care nu vă veţi putea smulge grumazii şi nu veţi mai putea păşi demni, căci trăiţi într-un răstimp nefast.

4. În ziua aceea se va plăsmui o pildă împotriva voastră şi va fi intonat un bocet cu versuri, astfel: «Cu mari chinuri am fost chinuiţi! O parte din poporul meu a fost măsurată cu frînghia şi nu a fost nimeni ca să îl oprească să se întoarcă; ogoarele voastre au fost împărţite.»

5. De aceea, nu vei avea pe nimeni care să tragă la sorţi cu frînghia în adunarea Domnului.

6. Să nu plîngeţi cu lacrimi! Să nu se verse lacrimi asupra acestor [lucruri], pentru că nu vor înlătura ofensele [la adresa Domnului]!

7. Acela care spune: «Casa lui Iacob a mîniat Duhul Domnului; dacă sînt astfel, sînt acestea purtările lui? Oare cuvintele lui nu sînt potrivite cu el [însuşi] şi desemnează corect [lucrurile]?»

8. Şi înainte poporul meu a fost întîmpinat cu ostilitate. Cînd el se arăta dispus pentru pace, [duşmanii] i-au jupuit pielea, pentru a-l lipsi de speranţă în distrugerile războiului.

9. De aceea, sfetnicii poporului meu vor fi izgoniţi din casele lor luxoase, vor fi izgoniţi din cauza relelor lor deprinderi. Apropiaţi-vă de munţii cei veşnici!

10. Ridică-te şi pleacă, căci nu pentru tine este odihna aceasta. Din cauza nelegiuirii, aţi putrezit cu mare putrezire.

11. Aţi fost izgoniţi fără să vă izgonească cineva. A apărut un spirit mincinos, a picurat asupra ta vin şi băuturi ameţitoare. Şi va fi [dat] ca din picătura acestui popor

12. Să fie adunat, da, să fie adunat neamul lui Iacob în întregime. Îi voi aştepta, da, îi voi aştepta pe cei care rămîn din neamul lui Israel, voi stabili întoarcerea lor în acelaşi moment, ca oile aflate la strîmtoare, ca o turmă în mijlocul stînei, aşa vor fi ei scoşi din rîndul oamenilor.

13. Se strecoară printr-o spărtură dinaintea lor, şi-au croit o poartă şi au trecut prin ea, şi a ieşit şi regele lor înaintea lor; şi Domnul îi va conduce pe ei."

Capitolul al 3-lea

1. Şi va spune aceste [cuvinte]: „Ascultaţi, deci, voi, căpetenii ale casei lui Iacob şi voi, cei care aţi rămas din casa lui Israel! Oare nu trebuie să cunoaşteţi judecata,

2. Voi, cei care urîţi [lucrurile] bune şi umblaţi după [lucrurile] rele, cei care vă jupuiţi pieile de pe voi şi carnea de

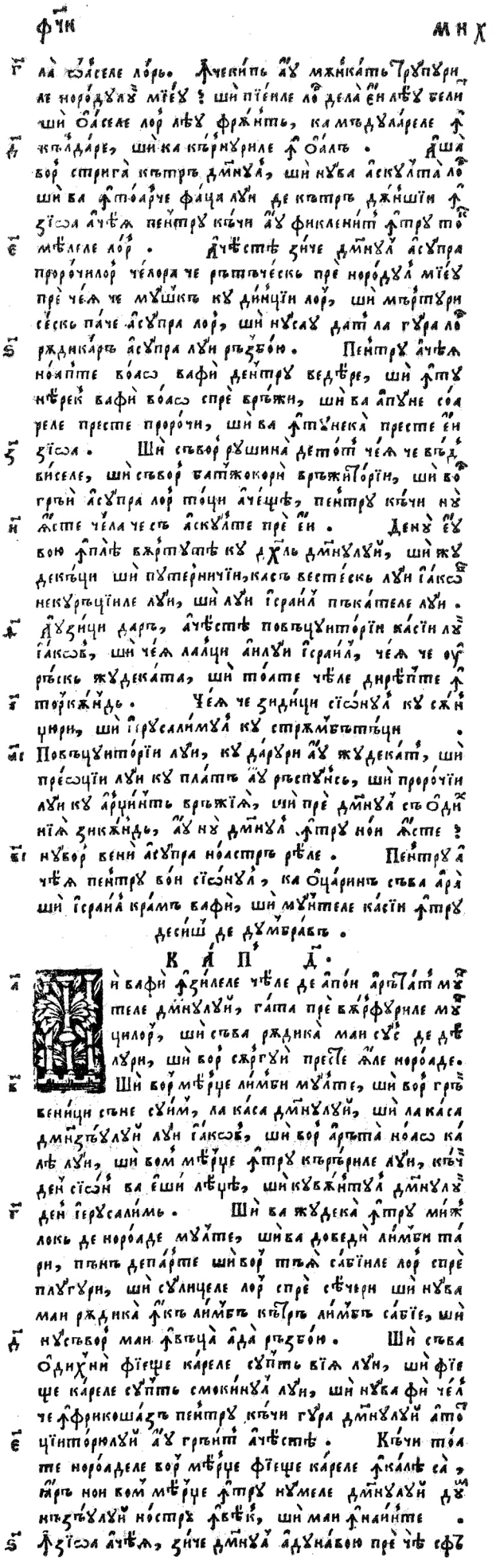

Biblia 1688, p. 598, col. 1

la oasele lor.

3. În ce chip au mîncat trupurile norodului mieu şi pieile lor de la ei le-au belit şi oasele lor le-au frînt ca mădularele în căldare şi ca cărnurile în oală,

4. Aşa vor striga cătră Domnul, şi nu va asculta lor; şi va întoarce faţa lui de cătră dînşii în zioa acêea, pentru căci au ficlenit întru tocmêlele lor.

5. Acêstea zice Domnul asupra prorocilor celora ce rătăcesc pre norodul mieu, pre ceia ce muşcă cu dinţii lor şi mărturisesc pace asupra lor, şi nu s-au dat la gura lor, rîdicară asupra lui războiu.

6. Pentru acêea noapte voao va fi dentru vedêre şi întunêrec va fi voao spre vrăji, şi va apune soarele preste proroci şi va întuneca preste ei zioa.

7. Şi să vor ruşina de tot ceia ce văd visele şi să vor batjocori vrăjitorii şi vor grăi asupra lor toţi aceştia, pentru căci nu iaste cela ce să asculte pre ei.

8. De nu eu voiu împlea vîrtutea cu Duhul Domnului şi judecăţi şi putêrnicii, ca să vestesc lui Iacov necurăţiile lui şi lui Israíl păcatele lui.

9. Auziţi, dară, acêstea, povăţuitorii casii lui Iácov şi ceialalţi ai lui Israíl, ceia ce urăsc judecata şi toate cêle dirêpte întorcînd,

10. Ceia ce ziditi Siónul cu sîngiuri şi Ierusalímul cu strîmbătăţi!

11. Povăţuitorii lui cu daruri au judecat, şi preoţii lui cu plată au răspuns, şi prorocii lui cu argint vrăjiia, şi pre Domnul să odihniia zicînd: «Au nu Domnul întru noi iaste? Nu vor veni asupra noastră rêle!»

12. Pentru acêea, pentru voi, Siónul ca o ţarină să va ara şi Israíl cramă va fi şi muntele casii întru desiş de dumbravă.

Cap 4

1. Şi va fi în zilele cêle de apoi arătat muntele Domnului, gata pre vîrfurile munţilor, şi să va rîdica mai sus de dealuri, şi vor sîrgui preste iale noroade.

2. Şi vor mêrge limbi multe şi vor grăi: «Veniţi să ne suim la casa Domnului şi la casa Dumnezăului lui Iácov, şi vor arăta noao calea lui şi vom mêrge întru cărările lui, căci den Sión va ieşi lêgea şi cuvîntul Domnului den Ierusalím.»

3. Şi va judeca întru mijloc de noroade multe şi va dovedi limbi tari pînă departe. Şi vor tăia sabiile lor spre pluguri şi suliţele lor spre sêceri şi nu va mai rîdica încă limbă cătră limbă sabie şi nu să vor mai învăţa a da războiu.

4. Şi să va odihni fieştecarele supt viia lui şi fieştecarele supt smochinul lui şi nu va fi cel ce înfricoşază, pentru căci gura Domnului atotţiitoriului au grăit acêstea.

5. Căci toate noroadele vor mêrge fieştecarele în calea sa, iară noi vom mêrge întru numele Domnului Dumnăzăului nostru, în veac şi mai înainte.”

6. „În zioa acêea, zice Domnul, aduna-voiu pre cea sfă- /

Ms. 45, p. 705-706

la oasele lor.

3. În ce chip au mîncat trupurile nărodului mieu şi pieile lor de la ei le-au belit şi oasele lor le-au frînt ca pielíţele la căldare *[706/1]* şi ca cărnuri în oală,

4 Aşa vor striga cătră Domnul, şi nu va asculta lor; şi va întoarce faţa lui de cătră înşi întru dzua acêea, pentru căci au viclenit întru tocmêlele lor.

5. Acêstea dzice Domnul preste prorocii ceia ce rătăcesc pre nărodul mieu, pre ceia ce muşcă cu dinţii lor şi mărturisesc pace preste ei, şi nu s-au dat la gura lor; sfinţiră prestă el războiu.

6. Pentru acêea, noapte voao va fi dentru vedêre şi întunêrecul fi-va voao spre vrăji, şi va apune soarele preste proroci şi va amurgi preste ei dzua.

7. Şi să vor de tot ruşina ceia ce văd visurile şi să vor batjocuri vrăjitorii şi vor grăi asupra lor toţi aceştia, pentru căci nu iaste cela ce să asculte pre ei.

8. Dă nu eu voi împlea vîrtute cu Duhul Domnului şi judêţe şi puternicii, ca să vestuiesc lui Iacov necurăţiile lui şi lui Israil păcatele lui.

9. Auziţi, dară, acêstea, povăţuitorii casei lui Iacov şi ceialalţi a lui Israil, ceia ce urîţi judêţele[11] şi toate drêptele înturnaţi,

10. Ceia ce zidiţi Siónul cu sîngiuri şi Ierusalímul cu strîmbătăţi!

11. [12]Povăţuitorii ei cu daruri au judecat, şi preuţii ei cu plată au răspuns, şi prorocii ei cu argint vrăjiia şi pre Domnul să odihniia, dzicînd: «Au nu Domnul întru noi iaste? Nu vor veni preste noi rêle!»

12. Pentru acêea, pentru voi Sion [13]ca o ţarină să va ara şi Israil cramă va fi şi măgura casei întru desiş de dumbravă.

Cap 4

1. [14]Şi va fi preste cêle de apoi dzile arătat muntele Domnului, gata pre vîrfurile munţilor şi să va rădica mai sus de dealuri, şi să vor sîrgui preste iale năroade.

2. Şi vor mêrge limbi multe şi vor grăi: [15]«Veniţi să ne suim la casa Domnului şi la casa Dumnedzăului Iacov, şi vor arăta noao calea lui şi vom mêrge întru cărările lui şi dentru Sion va ieşi lêge şi cuvîntul Domnului den Ierusalim.»[16]

3. Şi va judeca întru mijlocul a năroade multe şi va dovedi limbi tari pînă departe. Şi vor tăia sabiile lor spre pluguri şi suliţile lor spre sêceri şi nu încă va rădica limbă cătră limbă sabie *[706/2]* şi nu încă vor învăţa a da războiu.

4. Şi să va odihni fieştecarele supt viia lui şi fieştecarele supt zmochinul lui şi nu va fi cel ce înfricoşază, pentru căci gura Domnului celui întrutotţiitor au grăit ⌊acêstea⌋.

5. Căci toate năroadele vor mêrge fieştecarele calea sa, iară noi vom mêrge întru numele Domnului Dumnedzăului nostru, în vac şi mai înainte."

6. „Întru dzua acêea, dzice Domnul, aduna-voi pre cea sfă-

Ms. 4389, p. 853

pre oasele lor,

3. Cei ce au mîncat carnea nărodului mieu şi au belit pieile lor şi oasele lor le-au struncinat şi le-au fărîmat ca mădularele[15] în căldare şi ca carnea în oală

4. Atunci vor striga cătră Domnul, şi nu-i va auzi; şi într-acea vrême va întoarce faţa sa de cătră dînşii, pentru că au făcut rău întru tocmêlele lor asupra lor.[16]

5. Acêstea grăiêşte Domnul cătră prorocii cei ce amăgesc pre nărodul mieu, ceia ce-şi muşcă dinţii şi mărturisesc asupra lor pacea, şi ce nu se-au dat în gura lor; *[853/2]* ei au sfinţit războiul.

6. Drept acêea, fi-va voaoă noapte pentru vedêre şi pentru vrăji vă va fi negură, şi va apune soarele asupra prorocilor şi va întuneca asupra lor zioa.

7. Şi se vor ruşina cei ce vor vedea vederi şi vrăjitorii se vor badjocori şi vor grăi asupra lor toate acêstea, pentru că nu va fi cine să-i asculte.[17]

8. Pentr-acêea, eu sînt plin de vîrtutea Duhului Domnului, de judecată şi de tărie, ca să spuiu lui Iacov păgînătatea lui şi lui Israil, păcatul lui.

9. Ascultaţi aceasta, căpeteniile casei lui Iacov şi judecătorii casei lui Israil, ceia ce vă scărăndăviţi de judecată şi toată direptatea o întoarceţi,

10. Ceia ce aţi zidit[18] Sionul în sînge şi Ierusalímul în nedireptate!

11. [19]Boiêrii lui au judecat pre mită, şi preoţii lor au răspuns cu plată, şi prorocii lui au vrăjit pre bani, şi pre Domnul nu se odihniia, zicînd: «Au doară iaste Domnul în mijlocul nostru? Nu va veni răotate asupra noastră.»[20]

12. Drept acêea, pentru voi [21]se va rîsipi Sionul ca un agru şi Ierusalimul va fi ca o cramă şi muntele bisêricii ca un codru[22] de dumbravă.

Cap 4

1. [23]Şi va fi în zilele cêle mai de apoi muntele Domnului arătat, gătit dăsupra vîrfurilor munţilor, şi se va înălţa mai pre dăsupra dealurilor, şi se va îndemna nărodul la dînsul.[24]

2. Şi vor veni la dînsul limbile şi vor zice: «Veniţi să ne suim în muntele Domnului şi la casa Dumnezeului lui Iacov, şi ne va arăta căile sale şi vor mêrge pre cărările lui, că den Sion au ieşit lêgea şi cuvîntul Domnului den Ierusalim.»

3. Şi va judeca în mijlocul a multe limbi şi va mustra multe limbi şi tari pînă în ţară dăparte. Şi vor ciocăni sabiile lor de le vor face plug şi suliţele lor sêceri; nu vor lua limbă asupra alţii limbi sabiia şi mai mult nu se vor învăţa a se bate la războiu.[25]

4. Şi se va odihni fieştecine supt viţa sa şi fieştecine supt zmochinul său şi nu va fi cine să facă frică, pentru că gura Domnului cel atotţiitoriul au grăit acêstea.

5. Că toate năroadele vor mêrge cineşi în calea sa, iar noi vom mêrge în numele Domnului Dumnezeul nostru, în veac şi mai înainte."

6. „În zioa acêea, zice Domnul, aduna-voiu pre cea fă-

Versiunea modernă

pe oasele voastre?

3. La fel cum ei au mîncat carnea poporului meu şi i-au jupuit de pieile lor şi oasele lor le-au zdrobit ca pe nişte bucăţi într-o căldare şi ca pe nişte cărnuri în oală,

4. Tot aşa vor striga şi ei către Domnul, iar el nu îi va asculta; şi îşi va întoarce de la ei faţa lui în ziua aceea, pentru că s-au purtat rău în rînduielile lor.

5. Aceste [lucruri] le spune Domnul despre prorocii care îl fac pe poporul meu să rătăcească, care muşcă cu dinţii, iar [apoi] propovăduiesc pace în faţa lui, şi nu li s-a aruncat [dimpotrivă] nimic în gură. Ei au provocat război împotriva lui.

6. De aceea, veţi avea parte de noapte în loc de viziune şi de întuneric în loc de prorociri, şi soarele va apune deasupra prorocilor şi ziua se va întuneca deasupra lor.

7. Aceia care au visuri vor fi făcuţi de ruşine, vrăjitorii vor fi batjocoriţi, ei se vor contrazice unii pe alţii, căci nu va mai fi cine să îi asculte.

8. De altfel, eu voi umple tăria [lor] cu Duhul Domnului, cu judecăţi şi cu puteri, ca să îi aduc la cunoştinţă lui Iacob nelegiuirile lui şi lui Israel păcatele lui.

9. Ascultaţi însă aceste [lucruri], voi, căpetenii ale casei lui Iacov, şi voi, cei care aţi rămas din casa lui Israel, voi, cei care urîţi judecata şi întoarceţi [pe dos] lucrurile juste,

10. Voi, cei care zidiţi Sionul prin crime şi Ierusalimul prin nedreptăţi!

11. Căpeteniile lui au judecat pentru cadouri, iar preoţii lui au dat răspunsuri pentru o răsplată, şi prorocii lui au făcut preziceri pentru argint şi s-au bizuit pe Domnul, spunînd: «Oare Domnul nu este cu noi? Nu va veni asupra noastră nici un rău!»

12. De aceea, de dragul vostru, Sionul va fi arat ca un ogor şi Israel va fi ca o colibă [de pază] în vie, iar muntele casei [va fi] crîng [sfînt] în desiş [de codru].

Capitolul al 4-lea

1. Şi va fi în ultimele zile astfel încît muntele Domnului se va arăta, pregătit pe vîrfurile munţilor, şi se va ridica deasupra dealurilor, şi spre ele se vor grăbi popoarele.

2. Şi vor veni multe neamuri şi vor spune: «Veniţi, haideţi să ne urcăm spre casa Domnului şi la casa Dumnezeului lui Iacob, şi ne vor arăta calea lui şi vom păşi pe cărările lui, căci legea va ieşi din Sion şi cuvîntul Domnului [va ieşi] din Ierusalim.»

3. El va judeca în mijlocul multor popoare şi va mustra neamuri puternice pînă departe. Şi vor preschimba săbiile lor în pluguri şi suliţele lor în seceri şi nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altui neam şi nu vor mai învăţa să poarte un război.

4. Şi fiecare se va odihni sub viţa lui şi fiecare sub smochinul lui şi nu va mai fi nimeni care să-i înspăimînte, căci gura Domnului atotputernic a rostit aceste [cuvinte].

5. Căci toate popoarele vor umbla fiecare pe drumul său, noi însă vom umbla în numele Domnului, Dumnezeului nostru, în veci şi pentru totdeauna."

6. „În ziua aceea, spune Domnul, o voi aduna pe cea sfă-

Biblia 1688, p. 598, col. 2

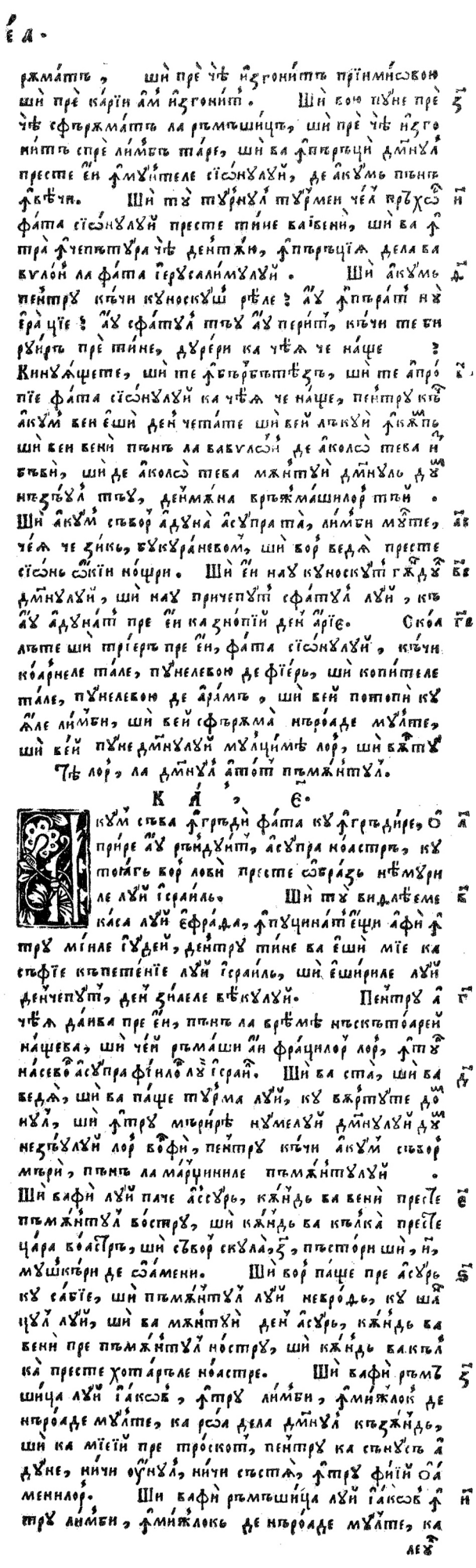

rîmată şi pre cea izgonită priimi-o-voiu şi pre carii am izgonit.

7. Şi voiu pune pre cea sfărîmată la rămăşiţă şi pre cea izgonită spre limbă tare, şi va împărăţi Domnul preste ei în muntele Siónului, de acum pînă în vêci.

8. Şi tu, turnul turmei cel prăhos, fata Siónului, preste tine va veni şi va întra începătura cea dentîiu, împărăţiia de la Vavilón, la fata Ierusalímului.

9. Şi acum pentru căci cunoscuşi rêle? Au împărat nu era ţie? Au sfatul tău au pierit, căci te biruiră pre tine dureri ca cêea ce naşte?

10. Chinuiêşte-te şi te îmbărbătează şi te apropie, fata Siónului, ca cêea ce naşte, pentru căci acum vei ieşi den cetate şi vei lăcui în cîmp şi vei veni pînă la Vavilón; de acoló te va izbăvi şi de acoló te va mîntui Domnul Dumnăzăul tău den mîna vrăjmaşilor tăi.

11. Şi acum să vor aduna asupra ta limbi multe, ceia ce zic: «Bucura-ne-vom şi vor vedea preste Sión ochii noştri.»

12. Şi ei n-au cunoscut gîndul Domnului şi n-au priceput sfatul lui, că au adunat pre ei ca znopii den arie.

13. Scoală-te şi trieră pre ei, fata Siónului, căci coarnele tale pune-le-voiu de fier şi copitele tale pune-le-voiu de aramă, şi vei potopi cu iale limbi şi vei sfărîma năroade multe şi vei pune Domnului mulţimea lor şi vîrtutea lor la Domnul a tot pământul.

Cap 5

1. Acum să va îngrădi fata cu îngrădire, oprire au rînduit asupra noastră, cu toiag vor lovi preste obraz neamurile lui Israíl.

2. Şi tu, Vithlêeme, casa lui Efrátha, împuţinat eşti a fi întru miile Iúdei. Dentru tine va ieşi mie ca să fie căpetenie lui Israíl şi ieşirile lui — de-nceput, den zilele veacului.

3. Pentru acêea da-i-va pre ei pînă la vrêmea născătoarei; naşte-va şi cei rămaşi ai fraţilor lor înturna-se-vor asupra fiilor lui Israíl.

4. Şi va sta şi va vedea şi va paşte turma lui cu vîrtute Domnul şi întru mărirea numelui Domnului Dumnezăului lor vor fi, pentru căci acum să vor mări pînă la marginile pământului.

5. Şi va fi lui pace: Assúr cînd va veni preste pământul vostru şi cînd va călca preste ţara voastră, şi să vor scula 7 păstori şi 8 muşcări de oameni,

6. Şi vor paşte pre Asúr cu sabie şi pământul lui Nevróth cu şanţul lui; şi va mîntui den Asúr cînd va veni pre pământul nostru şi cînd va călca preste hotarăle noastre.

7. Şi va fi rămăşiţa lui Iácov întru limbi în mijloc de năroade multe ca roa de la Domnul căzînd şi ca mieii pre troscot, pentru ca să nu să adune nici unul, nici să stea întru fiii oamenilor.

8. Şi va fi rămăşiţa lui Iácov întru limbi în mijloc de năroade multe ca //

Ms. 45, p. 706-707

rîmată şi pre cea izgonită priimi-o-voi şi pre carii am izgonit.

7. [17]Şi voi pune pre cea sfărîmată la rămăşiţă şi pre cea izgonită spre limbă tare, şi va împărăţi Domnul prestă ei întru muntele Sion, de acum pînă în vêci.

8. Şi tu, turnu a turmei prăhos, fată Sion, preste tine va veni şi va întra începătura cea dentîi, împărăţiia de la Vavilon, fêtei Ierusalim.

9. Şi acum pentru căci cunoscuşi rêle? Au împărat nu era ţie? Au sfatul tău au pierit, căci te biruiră pre tine dureri ca cêea ce naşte?

10. Chinuiêşte şi te îmbărbătează ⌊şi te apropie⌋, fata Sion, ca cêea ce naşte, pentru căci acum va ieşi den cetate şi va lăcui în cîmpu şi va veni pînă la Vavilon; de acoló izbăvi-te-va şi de acoló răscumpăra-te-va Domnul Dumnedzăul tău dentru mîna vrăjmaşilor tăi.

11. Şi acum să vor aduna prestă tine limbi multe, ceia ce zic: «Bucura-ne-vom şi vor vedea preste Sion ochii noştri[18].»

12. Şi ei nu au cunoscut gîndul Domnului şi nu au priceput sfatul lui, că au adunat pre ei ca mănuchile ariei.

13. Scoală-te şi trêieră-i pre ei, fată Sion, căci coarnele tale pune-le-voi de fier şi copitele tale pune-le-voi de aramă, şi vei topi cu iale limbi şi vei mărunţi năroade multe şi vei pune Domnului mulţimea lor şi vîrtutea lor la Domnul a tot pămîntul.

Cap 5

1. Acum să va astupa fata cu astupare, oprire au rînduit preste noi, cu toiag vor lovi preste falcă fêliurile lui Israil.

2. [19]Şi tu, Vithlêem, casa lui Efrathá, împuţînat eşti a fi întru miile Iúdei. Dentru tine mie va *[707/1]* ieşi ca să fie spre boiêrin lui Israil şi ieşirile lui — de-nceput[20], den dzilele vacului.[21]

3. Pentru acêea da-i-va pre ei pînă la vrêmea născătoarei; naşte-va şi cei rămaşi a fraţilor lor înturna preste fiii lui[22] Israil.

4. Şi va sta şi va vedea şi va paşte ⌊turma lui⌋ cu vîrtute Domnul şi întru mărirea numelui Domnului[23] Dumnedzăului lor vor fi, pentru căci[24] să vor mări pînă la marginile pămîntului.

5. Şi va fi ei pace: Assur cînd va veni preste pămîntul vostru şi cînd va călca preste ţara voastră, şi să vor scula 7 luni şi 8 muşcări de oameni,

6. Şi să vor paşte preste Assur cu sabie şi pămîntul Nevroth cu şanţul ei; şi să va mîntui dentru Assur cînd va veni prestă pămîntul nostru[25] şi cînd va călca preste hotarăle noastre.

7. Şi va fi rămăşiţa lui Iacov întru limbi în mijlocul de năroade multe ca roa de la Domnul căzînd şi ca mieii preste troscot, pentru ca să să adune nici unul, nici să stea întru fiii oamenilor.

8. Şi va fi rămăşiţa lui Iacov întru limbi în mijlocul a năroade multe ca

Ms. 4389, p. 853-854

rîmată şi pre cea lepădată o voiu lua, *[854/1]* pre carea o am izgonit.

7. [26]Şi pre cea sfărîmată o voiu pune întru rămăşiţă şi pre cea lepădată în ţară tare, [27]şi va împărăţi Domnul într-însele în muntele Sionului, de acum şi pînă în vêci.[28]

8. Iar tu, turn al turmei de negură al fêtei Sionului, pînă la tine va veni şi va veni putêrea cea dentîi, împărăţiia den Vavilon a fêtei Ierusalímului.

9. Ce acum pentru ce cunoscuşi răotatea? Au doară n-ai avut împărat sau au pierit sfatul tău, de te-au cuprins dureri ca pre cêea ce naşte?

10. Rabdă şi te îmbărbătează şi te apropie, fata Siónului, ca cêea ce naşte, că acum vei ieşi den cetate şi te vei sălăşlui la cîmp şi vei mêrge pînă la Vavilon; acoló te va apuca şi acoló te va mîntui Domnul Dumnezeul tău den mîinile vrăjmaşilor tăi.

11. Şi acum se-au adunat asupra ta limbi multe care zic: «Bucura-ne-vom şi vor privi ochii noştri în Sion.»

12. Iar ei n-au priceput gîndurile Domnului, nici se-au domirit pentru sfatul lui, că i-au strîns ca znopii ariei.[29]

13. Scoală-te, fata Siónului, şi treieră, că voiu pune coarnele tale de fier şi unghile copitelor tale de aramă, şi vei potopi năroade multe şi vei fărîma limbi[30] şi vei pune Domnului mulţimea lor şi tăriia lor Domnului celui a tot pămîntul.

Cap 5

1. Acum se va îngrădi cu îngrădire fata lui Efraim, războiu va rîndui asupra noastră, cu toiag va lovi preste falcă neamul lui Israil.[31]

2. [32]Şi tu, Vithleeme[33], casa Efrathului, au doară eşti mai mic de-a nu fi în miile Iúdei. Că den tine va ieşi căpetenie ca să fie stăpîn în Israil, şi ieşirea lui — de-nceput, den zilele vêcilor.

3. Pentr-acêea-i va da pînă la o vrême în carea născînd va naşte şi fraţii lor cei ce vor rămînea se vor întoarce cătră feciorii lui Israil.

4. Şi va sta şi va vedea şi va paşte turma lui în tăriia Domnului şi în slava numelui Domnului Dumnezeului său vor fi, pentru că acum se va mări pînă la marginile pămîntului.[34]

5. Şi va fi aceasta pacea: cînd va veni Assur în ţara voastră şi cînd va ieşi pre locul vostru, şi se vor scula asupra lui 7 păstori şi 8 vătămături omeneşti,

6. Şi vor paşte ţara lui Assur *[854/2]* cu sabiia şi ţara lui Nevrod cu suliţele ei; şi va mîntui de cătră Assur cînd va veni în ţara voastră şi cînd va călca pre hotarăle voastre.

7. Şi vor fi rămăşiţele lui Iacov în ţări pren mijlocul a multe năroade ca roaoa carea cade de la Domnul şi ca mieii pre pajişte, pentru ca să nu se adune nici unul, nici să stea întru feciorii oamenilor.[35]

8. Şi vor fi rămăşiţele lui Iacov în ţări pren mijlocul a multe năroade ca

Versiunea modernă

rîmată, iar pe cea izgonită o voi primi înapoi, ca şi pe cei pe care i-am izgonit.

7. Şi voi face din cea sfărîmată un rest, iar din cea izgonită [voi face] un neam puternic, şi Domnul va domni peste ei în muntele Sionului, de acum şi pînă în veci.

8. Şi tu, turn prăfuit al turmei, fiică a Sionului, către tine va veni şi va intra [la tine] cea dintîi stăpînire, regatul Babilonului, la fiica Ierusalimului.

9. Şi acum, de ce ai făcut cunoştinţă cu [lucruri] rele? Oare nu aveai un rege? Sau ţi-ai pierdut raţiunea, deoarece te-au covîrşit durerile ca pe [femeia] care naşte?

10. Să suferi chinuri şi să fii curajoasă şi să te apropii, fiică a Sionului, asemenea unei [femei] care naşte, căci acum vei ieşi din cetate şi vei locui în cîmp şi vei veni pînă la Babilon; căci de acolo te va elibera şi te va salva Domnul Dumnezeul tău din mîna duşmanilor tăi.

11. Şi acum s-au adunat împotriva ta multe neamuri, aceia care spun: «Ne vom bucura şi ochii noştri vor privi Sionul.»

12. Şi ei nu au recunoscut gîndul Domnului şi nu au priceput planul său, că i-a strîns pe ei asemenea unor snopi de pe arie.

13. Ridică-te şi treieră-i pe ei, fiică a Sionului, căci coarnele tale le voi face din fier, iar copitele tale din bronz, şi vei nimici cu ele [multe] neamuri şi vei sfărîma multe popoare şi vei dedica Domnului mulţimea lor şi puterea lor Domnului întregului pămînt.

Capitolul al 5-lea

1. Acum fiica va fi închisă între ziduri, un asediu a poruncit împotriva noastră, ei vor izbi cu un toiag peste obraz neamurile lui Israel.

2. Şi tu, Bethleem, casa lui Ephrata, ai devenit prea mic spre a mai intra în miile [de oameni] ai lui Iuda. Din tine va ieşi pentru mine [cineva], ca să fie căpetenie lui Israil, şi originile sale sînt de la începuturi, din zilele veacului.

3. De aceea, el îi va abandona pînă la timpul cînd va naşte cea care stă să nască; [aceasta] va naşte şi restul fraţilor lor se vor întoarce la fiii lui Israel.

4. Şi el va sta şi va privi şi îşi va paşte turma sub puterea Domnului, iar ei vor trăi spre slava numelui Domnului Dumnezeului lor, căci se vor extinde pînă la marginile pămîntului.

5. Şi va avea parte de pace: cînd Assur va veni în ţara voastră şi va păşi pe pămîntul vostru, şapte păstori şi opt muşcături de oameni se vor ridica împotriva lui,

6. Şi îl vor paşte pe Assur cu o sabie şi pămîntul lui Nebrod cu şanţul lui; şi ne va elibera de Assur cînd el va veni în ţara noastră şi va călca peste hotarele noastre.

7. Şi ce va mai rămîne din Iacob între neamuri va fi în mijlocul multor popoare ca roua care cade de la Domnul şi ca mieii pe păşune, pentru ca nici unul dintre fiii oamenilor să nu se adune [împotriva lui] sau să [i] se împotrivească.

8. Şi ce va mai rămîne din Iacob între neamuri va fi în mijlocul multor popoare ca

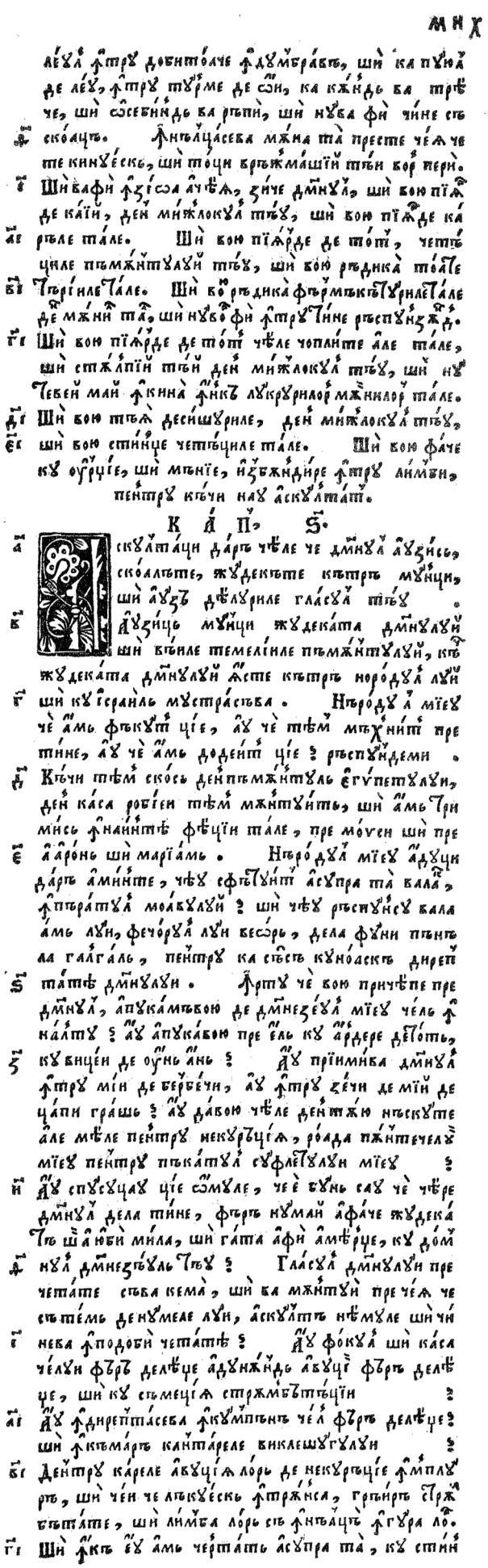

Biblia 1688, p. 599, col. 1

leul întru dobitoace în dumbravă şi ca puiul de leu întru turme de oi, ca cînd va trêce şi osebind va răpi şi nu va fi cine să scoaţă.

9. Înălţa-se-va mîna ta preste ceia ce te chinuiesc şi toţi vrăjmaşii tăi vor pieri.

10. Şi va fi în zioa acêea, zice Domnul, şi voiu piêrde caii den mijlocul tău şi voiu piêrde carăle tale,

11. Şi voiu piêrde de tot cetăţile pământului tău şi voiu rădica toate tăriile tale.

12. Şi voiu rădica fărmăcăturile tale den mînile tale şi nu vor fi întru tine răspunzînd.

13. Şi voiu piêrde de tot cêle cioplite ale tale şi stîlpii tăi den mijlocul tău şi nu te vei mai închina încă lucrurilor mîinilor tale.

14. Şi voiu tăia desişurile den mijlocul tău şi voiu stinge cetăţile tale.

15. Şi voiu face cu urgie şi mînie izbîndire întru limbi, pentru căci n-au ascultat."

Cap 6

1. Ascultaţi dară cêle ce Domnul au zis: „Scoală-te, judecă-te către munţi şi auză dealurile glasul tău.

2. Auziţi, munţi, judecata Domnului, şi văile, temeliile pământului, căci judecata Domnului iaste către norodul lui şi cu Israíl mustra-să-va.

3. Nărodul mieu, ce am făcut ţie, au ce te-am mîhnit pre tine, au ce am dodeit ţie? Răspunde-mi!

4. Căci te-am scos den pământul Eghípetului, den casa robiei te-am mîntuit şi am trimis înaintea fêţii tale pre Móisi şi pre Aarón şi Mariám.

5. Nărodul mieu, adu-ţi, dară, aminte ce-au sfătuit asupra ta Valac, împăratul Moávului, şi ce-au răspunsu Valaám lui, feciorul lui Veór, de la funi pînă la Galgál, pentru ca să să cunoască direptatea Domnului."

6. Întru ce voiu pricêpe pre Domnul, apuca-mă-voiu de Dumnezeul mieu cel înaltu? Au apuca-voiu pre el cu ardere de tot, cu viţei de un an?

7. Au priimi-va Domnul întru mii de berbeci, au întru zeci de mii de ţapi graşi? Au da-voiu cêle dentîiu născute ale mêle pentru necurăţiia, roada pîntecelui mieu pentru păcatul sufletului mieu?

8. Au spusu-ţ-au ţie, omule, ce e bun sau ce cêre Domnul de la tine, fără numai a face judecată şi a iubi mila şi gata a fi a mêrge cu Domnul Dumnezăul tău?

9. Glasul Domnului pre cetate să va chema şi va mîntui pre ceia ce să tem de numele lui. Ascultă, neamule; şi cine va împodobi cetatea?

10. Au focul şi casa celui fără de lêge adunînd avuţii fără de lêge şi cu săметiia strîmbătăţii?

11. Au îndirepta-se-va în cumpănă cel fără de lêge şi în cămară cantarele vicleşugului?

12. Dentru carele avuţiia lor de necurăţie împlură, şi cei ce lăcuiesc într-însa grăiră strîmbătate şi limba lor să înalţă în gura lor.

13. Şi încă eu am certat asupra ta, cu stin- /

Ms. 45, p. 707

leul întru dobitoace în dumbravă şi ca un puiu de leu întru turme de oi, în ce chip cînd va trêce şi usăbind va apuca şi nu va fi cel ce hălăduiêşte.

9. Înălţa-să-va mîna ta preste ceia ce chinuiesc pre tine şi toţi vrăjmaşii tăi vor pieri.
10. Şi va fi întru dzua acêea, dzice Domnul, şi voi piêrde caii den mijlocul tău şi voi piêrde carăle tale,

11. Şi voi piêrde de tot cetăţile pămîntului tău şi voi rădica toate tăriile tale.
12. Şi voi rădica fărmăcăturile tale den mîinile tale şi răspunzînd nu vor fi ţie.
13. Şi voi piêrde de tot cêle săpate ale tale şi stîlpii tăi dentru mijlocul tău şi nu încă nu te vei închina lucrurilor mîinilor tale.

14. Şi voi tăia desişurile den mijlocul tău şi voi stinge cetăţile tale.
15. Şi voi face cu urgie şi cu mînie izbîndire întru limbi, pentru căci nu au ascultat."

Cap 6

1. Ascultaţi, dară, carele Domnul au dzis: „Scoală-te, judecă-te cătră munţi şi audză dealurile glasul tău.

2. Auziţi, măguri, jude- *[707/2]* ţul Domnului, şi ponoarăle[26], temeliile pămîntului, căci judeţul Domnului cătră nărodul lui şi cu Israil mustra-să-va.

3. Nărodul mieu, ce am făcut ţie, au ce am mîhnit pre tine? Au ce am dodeit ţie? Răspunde-mi!

4. [27]Pentru căci te-am scos den pămîntul Eghíptului, den casa robiei te-am mîntuit şi am trimis înaintea fêţii tale pre Moisi şi pre Aaron şi Mariam.

5. Nărodul mieu, adu-ţi, dară, aminte [28]ce au sfătuit asupra ta Valac, împăratul Moav, şi ce au răspuns lui Valaam ficiorul lui Veor, de la funii pînă la Galgal, pentru ca să să cunoască dreptatea Domnului."

6. Întru ce voi pricêpe pre Domnul? Apuca-mă-voi de Dumnedzăul mieu cel înalt? Dă-l voi apuca pre el cu arderi de tot, cu viţăi de un an?

7. Au priimi-va Domnul întru mii de berbeci au întru dzeci de[29] mii de ţapi graşi? Dă va da cêle dentîi născute ale mêle pentru necurăţie, roada pîntecelui mieu pentru păcatul sufletului mieu?

8. Au spusu-ţ-au ţie, omule, ce-i bun au ce Domnul cêre de la tine, fără numai a face judeţ şi a iubi mila şi gata a fi a mêrge cu Domnul Dumnedzăul tău?

9. Glasul Domnului pre cetate să va chema şi va mîntui pre ceia ci să tem de numele lui. Ascultă, fêl; şi cine va împodobi cetatea?

10. Au focul şi casa celui fără dă lêge adunînd odoară fără dă lêge şi cu semeţiia strîmbătăţii?

11. De să va îndrepta întru cumpănă cel fără dă lêge şi chemară cîntarele vicleşugului?

12. Dentru carele avuţiia lor de necurăţiia împlură şi cei ce lăcuiesc înlontru pre ea grăiră strîmbătate şi limba lor să înălţă întru rostul lor.

13. Şi încă eu am certat asupra ta, cu stin-

Ms. 4389, p. 854-855

leul în dobitoacele braniştei şi ca puiul leului în turmele oilor, carele deaca trêce şi alêge şi apucă, nu iaste cine să scoaţă.

9. Înălţa-se-va mîna ta spre ceia [ce] te năcăjăsc şi toţi vrăjmaşii tăi vor pieri.
10. Şi va fi în zioa acêea, grăiêşte Domnul, voiu piêrde caii tăi den mijlocul tău şi voiu potopi carăle tale,
11. Şi cetăţile den ţara ta le voiu prăpădi şi voiu răsipi toate culele tale.
12. [11.] Şi voiu lepăda farmecele den mîinile tale şi vrăjitori nu vor fi în tine.
13. [12.] Şi cioplitele tale le voiu piêrde şi pre idolii tăi den mijlocul tău şi mai mult să nu te închini făpturilor mîinilor tale.

14. [13.] Şi voiu tăia desişure[36] den mijlocul tău şi cetăţile tale le voiu răsipi.
15. Şi voiu face izbîndă[37] cu mînie şi cu urgie întru toate limbile cêle ce n-au ascultat."

Cap 6

1. Ascultaţi cêle ce au grăit Domnul: „Scoală-te şi te judecă cu munţii şi să auză dealurile glasul tău.[38]

2. Auziţi, munţilor, judecata Domnului, şi pădinile, timeliile pămîntului, că iaste judecata Domnului cu nărodul lui şi se pîrăşte cu Israil.

3. [39]Nărodul mieu, ce ţi-am făcut? Sau cu ce te-am năcăjit? Răspunde-mi!

4. Pentru căci te-am scos den ţara Eghípetului, den casa robiei şi te-am mîntuit! Şi am trimes înaintea ta pre Moisí şi pre Aaron şi pre Mariiam.

5. Ado-ţi aminte, nărodul mieu, [40]ce au cugetat asupra ta Valac, împăratul Moávului, şi ce i-au răspuns Valaam, feciorul lui Veor, de la Sestim pînă la Galgal, ca să cunoaşteţi direptatea Domnului."[41]

6. Ce lucru vrêdnic voiu aduce Domnului? Întîmpina-voiu pre Dumnezeul mieu cel den nălţime? Au întîmpina-l-voiu cu ardere de tot de viţei cîte de un an?
7. Au doară va priimi Domnul în mii de berbeci *[855/1]* sau întru întunêrece de ţapi graşi? Şi să aş da cêle dentîi născute ale mêle pentru necurăţiia mea, roade pîntecelui mieu pentru păcatele sufletului mieu?
8. Judeca-voiu ţie, o, omule, ce va fi bine şi ce va cêre Domnul de la tine: să faci judecată şi să iubeşti milosteniia şi să fii gata a umbla cu Domnul Dumnezeul tău.
9. Glasul Domnului strigă către cetate şi va mîntui pre cei ce se vor tême de numele lui. Ascultaţi, seminţiilor! Şi cine va împodobi cetatea?[42]

10. Au doară focul sau casa făcătorilor celor fără de lêge carea stînge avuţiia fărădelegiuirei şi nedireptatea cu badjocurire?
11. Au doară îndirepta-se-va în cumpene cel fără de lêge şi în saci măsurile[43] cêle hiclêne?

12. Dentru care au umplut bogăţiia lor de nedireptate şi cei ce au lăcuit într-însa au grăit minciună şi limba lor se-au înălţat în gurile lor.

13. Şi eu am început a te răni cu

Versiunea modernă

leul din dumbravă între dobitoace şi ca puiul de leu în mijlocul turmelor de oi, aşa încît, cînd va trece şi va alege [o pradă], o va răpi şi nu va fi nimeni [de faţă] ca să o elibereze.
9. Mîna ta se va ridica împotriva celor care te chinuiesc şi toţi duşmanii tăi vor pieri.
10. Iar în acea zi, spune Domnul, va fi astfel încît voi nimici caii din mijlocul tău şi voi distruge carele tale,
11. Şi voi nimici în întregime cetăţile din ţara ta şi voi nărui toate fortăreţele tale.
12. Voi îndepărta din mîinile tale [toate] vrăjitoriile şi în preajma ta nu vor mai exista prezicători.
13. Şi voi nimici chipurile tale cioplite şi stelele din mijlocul tău şi nu te vei mai prosterna în faţa unor lucruri făcute de mîna ta.

14. Voi defrişa desişurile din mijlocul tău şi voi devasta cetăţile tale.
15. Cu furie şi cu mînie îmi voi găsi răzbunare împotriva neamurilor [păgîne], deoarece nu [m-]au ascultat."

Capitolul al 6-lea

1. Ascultaţi, deci, spusele Domnului: „Ridică-te, judecă-te cu munţii, fie ca dealurile să asculte glasul tău!
2. Ascultaţi, voi, munţilor, judecata Domnului, şi voi, văilor, temeliile pămîntului, căci Domnul se află în proces cu poporul lui şi cu Israel va avea o dispută.

3. Poporul meu! Oare ce ţi-am făcut, cu ce te-am supărat sau cu ce te-am deranjat? Răspunde-mi!

4. Căci eu te-am scos din ţara Egiptului, din casa robiei te-am eliberat şi i-am trimis înaintea ta pe Moise, pe Aaron şi pe Mariam.

5. Poporul meu, adu-ţi aminte totuşi ce planuri a făcut împotriva ta Valac, regele din Moab, şi ce răspuns i-a dat Balaam, fiul lui Beor, de la stufuri pînă la Galgal, pentru ca dreptatea Domnului să fie cunoscută."

6. Cu ce îl voi atrage pe Domnul, îl voi cuceri pe Dumnezeul meu cel înalt? Îl voi cuceri cu [jertfe de] arderi de tot, cu viţei de un an?

7. Va primi oare Domnul [cu bunăvoinţă] dintre mii de berbeci sau dintre zeci de mii de ţapi graşi? Îi voi dărui oare pe primii mei născuţi [ca ispăşire] pentru nelegiuiri, [voi dărui] rodul pîntecelui meu [ca ispăşire] pentru păcatul sufletului meu?
8. Ţi s-a spus oare ţie, omule, ce este bun sau ce cere Domnul de la tine, în afară de [dreptul] de merge la judecată şi a iubi îndurarea şi a fi pregătit să mergi împreună cu Domnul Dumnezeul tău?
9. Glasul Domnului va fi invocat pentru cetate şi îi va salva pe aceia care se tem de numele lui. Ascultă, neam [al meu]! Şi cine va împodobi cetatea?

10. Oare focul şi casa unui nelegiuit strîng averi nelegiuite, iar trufia [nu este] nedreptate?

11. Oare nelegiuitul va fi legitimat prin cumpăna [justiţiei], iar cîntarele măsluite prin [avuţiile din] cămară?
12. Prin aceasta, ei şi-au umplut avuţia cu nelegiuire, iar cei care locuiesc într-însa au rostit minciuni şi limba lor s-a arătat semeaţă în gura lor.

13. Şi eu am început să te pedepsesc, te voi nimici

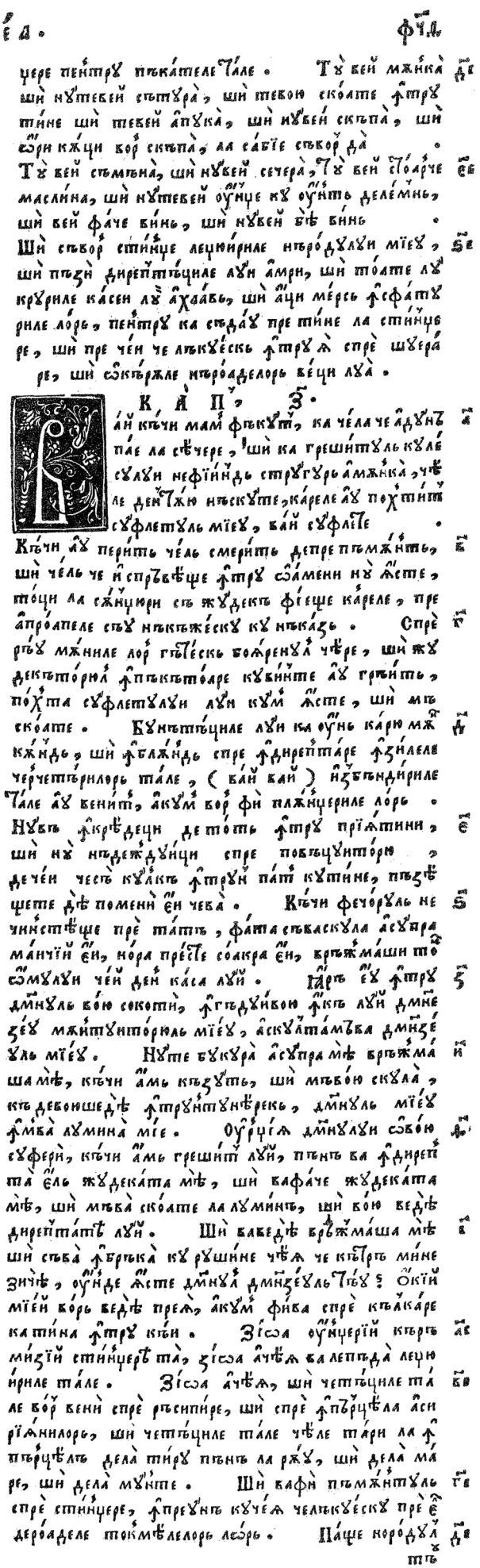

Biblia 1688, p. 599, col. 2

gere pentru păcatele tale.

14. Tu vei mînca şi nu te vei sătura; şi te voiu scoate întru tine şi te vei apuca, şi nu vei scăpa; şi oricîţi vor scăpa la sabie să vor da.

15. Tu vei sămăna şi nu vei secera, tu vei stoarce maslina şi nu te vei unge cu untdelemn, şi vei face vin şi nu vei bea vin,

16. Şi să vor stinge legiuirile nărodului mieu. Şi păzi direptăţile lui Amri şi toate lucrurile casei lui Ahaáv. Şi aţi mers în sfaturile lor, pentru ca să dau pre tine la stingere şi pre cei ce lăcuiesc întru ea spre şuierare; şi ocărîle năroadelor veţi lua."

Cap 7

1. Vai, căci m-am făcut ca cela ce adună paie la sêcere şi ca greşitul culesului, nefiind strugur a mînca cêle dentîiu născute carele au pohtit sufletul mieu. Vai, suflete,

2. Căci au pierit cel smerit de pre pămînt şi cel ce isprăvêşte întru oameni nu iaste; toţi la sîngiuri să judecă, fieştecarele pre aproapele său năcăjescu cu năcaz.

3. Spre rău mînile lor gătesc. Boiêrenul cêre, şi judecătoriul împăcătoare cuvinte au grăit, pohta sufletului lui cum iaste. Şi mă scoate

4. Bunătăţile lui ca un cariu mîncînd şi îmblînd spre îndireptare în zilele cercetărilor tale; (vai, vai!) izbîndirile tale au venit, acum vor fi plîngerile lor.

5. Nu vă încrêdeţi de tot întru priêtini şi nu nădejduiţi spre povăţuitoriu, de cei ce să culcă într-un pat cu tine păzêşte-te de-a pomeni ei ceva,

6. Căci feciorul necinstêşte pre tată, fata să va scula asupra maicii ei, nora preste soacra ei, vrăjmaşi — toţi omului cei den casa lui.

7. Iară eu întru Domnul voiu socoti, îngădui-voiu încă lui Dumnezeu, mîntuitoriul mieu, asculta-mă-va Dumnezeul meu.

8. Nu te bucura asupra mea, vrăjmaşa mea, căci am căzut! Şi mă voiu scula, că de voiu şedea întru-ntunêrec, Domnul mieu îmi va lumina mie.

9. Urgiia Domnului o voiu suferi, căci am greşit lui, pînă va îndirepta el judecata mea; şi va face judecata mea şi mă va scoate la lumină şi voiu vedea direptatea lui.

10. Şi va vedea vrăjmaşa mea şi să va îmbrăca cu ruşine cêea ce cătră mine zicea: „Unde iaste Domnul Dumnezeul tău?" Ochii miei vor vedea pre ea, acum fi-va spre călcare, ca tina întru căi,

11. Zioa ungerii cărămizii. Stingerea ta — zioa acêea, va lepăda legiuirile tale

12. Zioa acêea. Şi cetăţile tale vor veni spre răsipire şi spre împărţeala asiriênilor; şi cetăţile tale cêle tari la împărţeală, de la Tíru pînă la rîu şi de la mare şi de la munte.

13. Şi va fi pămîntul spre stingere împreună cu ceia ce lăcuiescu pre el, de roadele tocmêlelor lor.

14. Paşte norodul //

Ms. 45, p. 707-708

gere pentru păcatele tale.
14. Tu vei mînca şi nu te vei sătura; şi te voi scoate întru tine şi te vei apuca, şi nu vei scăpa; şi oricîţi vor scăpa la sabie să vor da.

15. [30]Tu vei sămăna şi nu vei secera, tu vei stoarce maslina şi nu te vei unge cu untdălemnu, şi vei face vin şi nu vei bea vin,
16. Şi să vor stinge legiuirile nărodului mieu. Şi păzí dreptăţile mêle Amrí şi toate lu- *[708/1]* crurile casei[31] Áhav. Şi aţi mersu întru sfaturile lor, pentru ca să dau pre tine la stingere şi pre cei ci lăcuiesc întru ea la şuierare; şi ocările năroadelor veţi lua."

Cap 7

1. Vai, căci m-am făcut ca cela ce adună trestie la sêcere şi ca greşul la cules, nefiind strugur a mînca cêle dentîi născute carele au poftit sufletul mieu. Vai, suflete,

2. ⌊Căci⌋ au pierit cel sfiitor de la pămînt şi cel ce isprăvêşte între oameni nu iaste; toţi la sîngiuri să judecă, fieştecarele pre aproapele său năcăjesc cu năcaz.
3. Preste rău mîinile lor gătează. Boiêriul cêre, şi judecătoriul împăcătoare cuvinte au grăit, pofta sufletului lui ⌊cum⌋ iaste. Şi mă scoate

4. Bunătăţile lui ca o care mîncînd şi îmblînd pre îndreptat întru dzilele socotêlelor tale; ⌊vai, vai,⌋ izbîndirile tale au venit, acum vor fi plîngerile lor.

5. Nu vă încrêdeţi de tot întru priêteni şi nu nădăjduiţi preste povăţuitori, de la cêea ci să culcă într-un pat cu tine păzêşte-te ca să-i pomeneşti ceva ei,
6. Pentru ce ficior necinstêşte pre tată, fata să va scula preste maica ei, nora preste soacra ei, [32]vrăjmaşi — ⌊toţi⌋ omului cei dentru casa lui.
7. Iară eu întru Domnul voi socoti, îngădui-voi încă lui Dumnedzău, mîntuitoriul mieu, asculta-mă-va Dumnedzăul mieu.

8. Nu te bucura preste mine, vrăjmaşa mea, căci am căzut! Şi mă voi scula, că dă voi şedea întru întunêrec, Domnul ⌊mieu⌋ îmi va lumina mie.

9. Urgiia Domnului voi suferi, căci am greşit lui, pînă va îndrepta el judeţul mieu; şi va face judeţul mieu ⌊şi⌋ mă va scoate la lumină ⌊şi⌋ voi vedea dreptatea lui.

10. Şi va vedea vrăjmaşa mea şi va învêşte ruşine cêea ce către mine zicea: „Unde-i Domnul Dumnedzăul tău?" Ochii miei vor vedea pre ea, acum va fi spre călcare de tot, ca tina întru căi,

11. Zua ungerii cărămizii. Stingerea ta — dzua acêea, va lepăda legiuirile tale
12. Zua acêea. Şi cetăţile tale vor veni spre năsipire şi spre împărţala assiriênilor; *[708/2]* şi cetăţile tale cêle tari la împărţală, de la Tir pînă la rîu şi de la mare şi de la munte.

13. Şi va fi pămîntul spre stingere împreună cu ceia ce lăcuiesc pre el, de roadele[33] tocmêlelor lor.

14. Paşte nărodul

Ms. 4389, p. 855

piericiune pentru păcatele tale.
14. Tu mănînci şi nu te vei sătura; şi te voiu scoate întru tine şi te vei apuca, şi nu vei scăpa; şi oricîţi vor scăpa îi voiu da în sabie.[44]

15. [45]Tu vei sămăna, iar nu vei secera; tu vei stoarce măsline, iar nu te vei unge cu untelemn, şi vei face must şi vin nu vei bea,
16. Şi vor pieri legile nărodului mieu. Că ai păzit porîncile Amriei şi toate lucrurile casei lui Ahav. [17.] Şi ai umblat în sfaturile lor, ca să te dau în piericiune şi pre cei ce lăcuiesc într-însa în fluierare şi să luaţi ocara năroadelor."

Cap 7

1. Vai de mine, că am fost ca cel ce strînge paiele în vrêmea secerişului şi ca agurida în vrêmea culesului, nefiind strugur de-a mîncarea cêle mai dentîi rodite care au poftit sufletul mieu.[46] [2.] O, vai de mine, suflete,
2. Că au pierit cel ce se feriia[47] de pre pămînt şi cel ce îndireptează nu iaste întru oameni; toţi în sînge se judecă, fieştecarele năcăjăsc pre vecinul său.

3. Mîinile lor le gătesc spre răotate. Domnul cêre, şi judecătoriul au grăit cêle de pace, iar gîndul sufletului lui iaste înşălăciune.

4. Cel ce iaste într-înşii mai bun iaste ca cariul cel ce mănîncă şi umblă întru stricăciune în zioa cercetării; o, vai de mine, vai, izbîndele au sosit şi plîngerile lor vor fi acum.

5. Nu vă nădăjduiţi *[855/2]* pre priêteni, nici să nu vă fie credinţa întru căpetenii, şi de ceêa ce se culcă întru-un aşternut cu tine[48] să te fereşti de-a-i spune cevaşi,[49]
6. Pentru [50]că feciorul nu cinstêşte pre tată-său, şi fata se va scula asupra mîne-sa, şi nora asupra soacră-sa, [51]şi vrăjmaşii omului — casnicii lui.
7. Iar eu voiu căuta spre Domnul, răbda-voiu pre Domnul, mîntuitoriul mieu, asculta-mă-va Dumnezeul mieu.

8. Nu te bucura, vrăjmaşa mea, pentru mine, căci am căzut! Că mă voiu scula; şi de voiu şădea întru întunêrec, Domnul iaste lumina mea.

9. Mîniia Domnului o voiu răbda, pentru că i-am greşit, pînă ce va îndirepta pîra mea; şi judecata mea o va face şi mă va scoate la lumină şi voiu vedea direptatea lui.

10. Şi va vedea vrăjmaşa mea şi va pricêpe căci iaste ruşine cêea ce au zis: „Unde iaste Dumnezeul tău?" Ochii miei vor căuta la dînsa, acum va fi în călcare, ca tina de pre uliţă,

11. În zioa zidirii cărămizii[52]. Şi în zioa acêea se vor lepăda.
12. Şi într-acea zi se vor lepăda legile tale şi cetăţile tale vor veni la loc nêted[53] întru împărţeala assirienească; şi cetăţile tale cêle tari întru împărţire, de la Tir şi pînă la rîul Assiriei şi de la mare pînă la mare şi de la munte pînă la munte, zioa apei şi a vaietului.[54]
13. Şi va fi pămîntul în piericiune cu cei ce vor lăcui pre dînsul, pentru tocmêlele roadelor lui.

14. Paşte pre nărodul

Versiunea modernă

din pricina păcatelor tale.
14. Vei mînca şi nu te vei sătura; şi se va face întuneric la tine, vei încerca să scapi, dar nu vei putea în nici un chip; şi toţi cei care vor scăpa vor fi trecuţi prin sabie.
15. Vei semăna, dar nu ve secera, vei stoarce măslinele, dar nu te vei unge cu untdelemn, vei face vin, dar nu vei bea vin,
16. Şi toate rînduielile poporului meu vor fi anulate. Şi a respectat îndreptăţirile lui Amri şi toate lucrările casei lui Ahab. Şi voi aţi trăit potrivit sfaturilor lor, pentru ca eu să te las pe tine pe seama distrugerii şi pe cei care locuiesc într-însa pe seama fluierăturilor. Şi veţi înfrunta insultele popoarelor."

Capitolul al 7-lea

1. Vai de mine, căci am devenit ca acela care adună paie la seceriş şi [ca acela care adună] rămăşiţa culesului, nemaiputînd mînca struguri din primele roade, aşa cum a dorit sufletul meu. Vai de mine, suflet al meu,
2. Căci a dispărut cel smerit de pe pămînt şi între oameni nu mai există cine să împartă dreptatea, toţi urmăresc la judecată vărsare de sînge, fiecare îl asupreşte pe aproapele său cu [mare] necaz.
3. Îşi pregătesc mîinile pentru rău. Căpetenia pretinde, iar judecătorul a rostit cuvinte împăciuitoare, după bunul lui plac. Şi voi scoate

4. Bunurile lui asemenea unei molii care roade şi se tîrăşte pe o bîrnă în zilele supravegherilor tale; [vai, vai,] răzbunările tale au venit, acum este rîndul lor să plîngă.

5. Să nu vă încredeţi întru totul în prieteni şi să nu vă puneţi speranţa în conducător, celei care doarme cu tine în pat fereşte-te să îi încredinţezi ceva,

6. Căci fiul îşi dezonorează tatăl, fiica se răzvrăteşte împotriva mamei ei, nora împotriva soacrei, duşmani ai unui bărbat sînt toţi cei din casa lui.
7. În ceea ce mă priveşte, eu voi îmi voi înălţa privirile către Domnul meu, îl voi aştepta [în continuare] pe Dumnezeu, mîntuitorul meu, Dumnezeul meu îmi va da ascultare.
8. Să nu te bucuri în privinţa mea, o, duşmancă a mea, pentru faptul că am căzut! Mă voi ridica, căci, dacă voi şedea în întuneric, Domnul meu îmi va trimite lumină.
9. Urgia Domnului o voi îndura, căci am păcătuit împotriva lui, pînă îşi va rosti sentinţa; va săvîrşi judecata mea şi mă va scoate la lumină şi voi vedea dreptatea lui.

10. Duşmanca mea va vedea şi se va acoperi cu ruşine, ea care îmi spunea: „Unde este Domnul Dumnezeul tău?" Ochii mei o vor vedea, dar ea va fi ceva de călcat în picioare, ca argila de pe drumuri,

11. [În] ziua cînd se ung cărămizile. Ziua aceea [va fi] nimicirea ta, legiuirile sale le va anula
12. [În] ziua aceea. Şi cetăţile tale vor ajunge să fie risipite şi împărţite asirienilor. Şi cetăţile tale cele întărite [vor veni] la împărţeală, de la Tir şi pînă la rîu şi de la mare şi de la munte.

13. Şi pămîntul va fi dat spre distrugere, împreună cu toţi cei ce îl locuiesc, pe măsura roadelor faptelor lor.
14. Paşte poporul

Х
тъу ку тоягул тъу, оиле моштенирїи тале,
сълъшлуинду деосъби ла думбръви, ꙟмижло
кул кармилулуи, паштевор пре васанитида, ши
пре галаадитида, дупъ зилеле вѣкулуи.
ЕІ Ши дупъ зилеле еширеи тале ден Егупеть вою
ЅІ аръта лор минунате. Ведѣвор лимби, ши
съвор рушина дентру тоатъ вьртутѣ лор
пуневор мжниле престе гура лор, урекиле лор
ЗІ вор асурзи. Линџевор църъна ка шарпеле,
тържнд пъмжнтул, турбурасъвор ꙟтру ꙟ
кидере лор спре Домнул Дмнзъул ностру съво
спъмжнта, ши съвор тѣме де тине.
НІ Чине е Дмнзеу пре кум ешти ту? скоцжнд фъръ
делеџи, ши ковършинд стржмбътъци челор ръ
маши дентру моштенире луи? нау цинут спре мъ
туріе урџіа луи къчи воиторю де милъ ꙗсте.
ѲІ ꙟтоарчесъва ши не ва милуи пре нои, афундава
фъръ делеџиле ноастре, ши съвор лепъда ла фун
дуриле мърїи тоате пъкателе ноастре.
К Давеи спре адевърул луи Іаков, милъ
луи Авраам, ꙟчекип ай журат
пъринцилор ноштри дупъ зи
леле чѣле де май
наинте.

Biblia 1688, p. 600, col. 1

tău cu toiagul tău, oile moştenirii tale, sălăşluindu deosăbi la dumbrăvi, în mijlocul Carmílului; paşte-vor pre Vasanitída şi pre Galaaditída, după zilele veacului.

15. Şi după zilele ieşirei tale den Eghípet voiu arăta lor minunate.

16. Vedea-vor limbi şi să vor ruşina dentru toată vîrtutea lor; pune-vor mînile preste gura lor, urechile lor vor asurzi.

17. Linge-vor ţắrîna ca şarpele, tîrînd pămîntul, turbura-să-vor întru închiderea lor; spre Domnul Dumnezăul nostru să vor spămînta şi să vor tême de tine.

18. Cine e Dumnezeu precum eşti tu, scoţînd fărădelegi şi covîrşind strîmbătăţi celor rămaşi dentru moştenirea lui? N-au ţinut spre mărturie urgiia lui, căci voitoriu de milă iaste.

19. Întoarce-să-va şi ne va milui pre noi, afunda-va fărădelegile noastre şi să vor lepăda la fundurile mării toate păcatele noastre.

20. Da-vei spre adevărul lui Iácov, milă lui Avraám, în ce chip ai jurat părinţilor noştri după zilele cêle de mai nainte.

Ms. 45, p. 708

tău cu toiagul tău, oile moştenirei tale, sălăşluind deusebi la dumbrăvi în mijlocul Carmílului; paşte-vor Vasanítida şi Galaaditidá, după dzilele vacului.

15. Şi după zilele ieşirei tale den Éghiptu arăta-voi lor minunate.

16. Vedea-vor limbi şi să vor ruşina dentru toată vîrtutea lor; pune-vor mîinile preste gura lor, urechile lor asurzi-să-vor[34].

17. Linge-vor ţărna ca şarpele, tîrîind pămînt, turbura-să-vor întru închiderea lor; pre Domnul Dumnedzăul nostru să vor întrista şi să vor tême de tine.

18. [35]Cine-i Dumnedzău în ce chip tu, scoţînd fărădălegi şi covîrşind strîmbătăţi celor rămaşi dentru moştenirea lui? Nu au ţinut spre mărturie urgiia lui, căci voitor milei iaste.

19. Întoarce-să-va şi ne va îndura pre noi, afunda-va fărădălegile noastre şi să vor lepăda la fundurile mării toate păcatele noastre.

20. Da-vei ⌊spre adevărul lui Iacov, milă lui Avraam, în ce chip ai jurat părinţilor noştri după dzilele cêle de mai nainte.

Ms. 4389, p. 855-856

tău cu toiagul tău, pre seminţiia ta, oile moştenirei tale cêle ce lăcuiesc deosebi în branişti, în mijlocul Carmílului; paşte-se-va Vasanul şi Galgádul, ca şi în zilele cêle mai de demult.

15. Şi voiu arăta lor minuni ca şi în zilele ieşirii tale den ţara Eghípetului.

16. Vedea-vor limbile şi se voi ruşina pentru toată tăriia lor; pune-şi-vor mîinile la gură şi urechile lor vor asurzi.

17. Linge-vor ţărînă ca şarpele, tîrîndu-se pre pămînt, se vor turbura pentru ocolirea lor; de Domnul Dumnezeul nostru se vor îngrozi şi de dînsul se vor tême.[55]

18. [56]Ce Dumnezeu iaste potrivnic ţie, cela ce iêi fărădelegile şi calci nedireptăţile rămăşiţelor moştenirei tale? Şi n-ai ţinut mărturisirea mîniei tale, că eşti voitor al milostivniciei.

19. Întorcătoriul şi miluitoriul nostru şi cufundătoriul păcatelor noastre şi toate nedireptăţile noastre le vei arunca *[856/1]* în adîncul mării.

20. Da-vei adeverinţa lui Iácov şi mila lui Avraam, precum te-ai jurat părinţilor noştri în zilele cêle mai de demult.

Versiunea modernă

tău cu toiagul tău, oile părţii tale de moştenire, pe aceia care locuiesc mai cu seamă în crînguri, în mijlocul Carmelului; ei vor paşte pe Basan şi pe Galaad, ca în zilele de altădată.

15. Şi întocmai ca în zilele ieşirii tale din Egipt, eu le voi arăta lor minuni.

16. Vor vedea neamuri [păgîne] şi se vor ruşina cu toată tăria lor, îşi vor pune mîinile la gură, urechile le vor deveni surde.

17. Vor linge ţărîna ca un şarpe, se vor tîrî pe pămînt, se vor tulbura în ascunzătoarea lor; de Dumnezeul nostru se vor înspăimînta şi se vor teme de tine.

18. Cine este un Dumnezeu precum eşti tu, ştergînd nelegiuirile şi trecînd cu vederea nedreptăţile celor care au rămas din moştenirea lui? El nu a păstrat ca martor mînia sa, căci doreşte să fie îndurător.

19. El se va întoarce şi va avea îndurare pentru noi, va scufunda şi va părăsi în adîncurile mării toate păcatele noastre.

20. Vei dărui adevărul lui Iacob, îndurare lui Avraam, după cum ai jurat părinţilor noştri în zilele de mai nainte.

NOTE FILOLOGICE ŞI TEXTUALE

Biblia 1688
Iósiia

Cap 8

1 Întrucît numerotarea este greşită în textul BIBL.1688, fiind omisă notarea unuia dintre versete, în intervalul 3-6, am restabilit împărţirea lor în funcţie de MS.45 şi de SEPT.FRANKF.

Cap 13

2 În text, scris: ***кръ́ми***, probabil greşeală de tipar.

Cap 14

3 În text, scris: ***ȣ҆пт***, greşeală de tipar.

Ms. 45
Ósiia

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *cuvintelor*.

2 Marginal, de altă mînă, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, adăugirea: *şi dzise Domnul către Iosiia*.

3 În text, scris: ***фі́ю***, iar marginal, marcată în text cu o vrahie roşie deasupra ultimei slove, este notată litera ***ȣ҆***.

4 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *lui*.

5 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *-e*.

6 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *[**Къ**] **Ри**м҃[**лѧном**] [= Rom.] 9*.

Cap 2

7 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *vostru*.

8 Marginal, marcată în text de trei vrahii scrise cu roşu, nota: *ceasul*.

9 Marginal, marcată în text de patru vrahii scrise cu roşu, nota: *vrêmea*.

10 În text, precedat de alt cuvînt, tăiat cu cerneală neagră. Marginal, de aceeaşi mînă: *grozăviia*, cuvînt tăiat cu o linie roşie.

11 În text scris: ***мїє҆н***, probabil greşeală a copistului.

12 Marginal, marcată în text de două vrahii scrise cu roşu deasupra secvenţei *-rile*, corectura: *-le*.

13 Marginal, marcată în text de două vrahii scrise cu roşu deasupra secvenţei *-rile*, corectura: *-le*.

14 În text, scris: ***лъкȣ҆***, greşeală de copist.

15 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *[**Къ**] **Ри**м҃[**лѧном**] [= Rom.] 9*; *1 Petr. 2*.

Cap 3

16 Marginal, marcată în text de trei vrahii scrise cu roşu, nota: *faci*.

17 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

Cap 4

18 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *slăbi*.

19 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 24*.

20 În text urmează un cuvînt tăiat cu o linie roşie.

21 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *lui*.

Cap 5

22 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *dealuri*.

23 În text urmează o secvenţă tăiată cu cerneală neagră.

Cap 6

24 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *lovi-va*.

25 În text apare cuvîntul *şi*, tăiat cu o linie roşie.

26 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 9 şi 12*; *Sirah 4*; *1 **Цр**ст҃[**въ**] [= 1Reg.] 15*.

Cap 7

27 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *cei*.

28 Marginal, marcat în text prin trei vrahii scrise cu roşu, este reluat cuvîntul *către*, scris defectuos în text.

Cap 8

29 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, nota: *stăpînit*.

30 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, nota: *va*.

31 În text numerotat, greşit, *14*.

32 În text urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu o linie roşie.

Cap 9

33 În text, scris: **недѣѧ.**

34 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 1Reg.] 8*.

35 În text, cuvîntul se repetă, tăiat cu o linie roşie.

Cap 10

36 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra ultimei slove, nota *-ce*.

37 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Isaía 2*; *Luc. 23*; *Apoc. 6*.

38 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Ѕ8***^{а}*[éи] [= Jud.] 20*.

39 În text, după prima silabă a acestui cuvînt se află o secvenţă tăiată cu cerneală neagră.

40 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 4*.

41 În text, prima silabă a cuvîntului este repetată, probabil greşeală de copist.

42 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Ѕ8***^{а}*[éи] [= Jud.] 8*.

43 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, nota: *vărsa*.

Cap 11

44 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 2*.

45 În text urmează o scurtă secvenţă tăiată cu negru, indescifrabilă.

46 În text urmează cuvîntul *Israil*, tăiat cu o linie roşie.

47 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *fălcile*.

Cap 12

48 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *broaştele ţăstoase*.

49 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Moi[si] [= Fac.] 28*. Lîngă inscripţia marginală este desenată cu cerneală roşie o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

50 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, corectura: *usăbi*.

51 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Moi[si] [= Ieş.] 14*.

52 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu deasupra ultimei slove, corectura: *-e*.

Cap 13

53 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 43*.

54 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1* ***Цр***$^{\widehat{ст}}$*[въ] [= 1Reg.] 8*.

55 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ezec. 19*.

56 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, de altă mînă, nota: *diiavolului*.

57 Marginal, în dreptul acestui verset se află desenată, cu cerneală roşie, o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

58 În text, secvenţa este greu lizibilă, fiind corectată din alt cuvînt.

59 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, de altă mînă, nota: *mînca*.

60 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *acêstea vase*.

Cap 14

61 Secvenţa *de pămînt* este marcată de patru vrahii scrise cu roşu, repetate marginal, fără nici o explicaţie.

62 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Agghéu 1*.

Ms. 45
Ioíl

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota *ei*.

2 Marginal, marcată în text o vrahie scrisă cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 2*.

Cap 2

3 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *ceaţă*.

4 Marginal, marcate în text cu cu două linii oblice scrise roşu, trimiterile biblice: *Isaía 13*; *Ezec. 32*; *Mth. 24*; *Mr. 13*; *Luc. 21*.

5 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 30*; *Amos 5*; *Sofon. 1*.

6 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Aggheu 1*.

7 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Psal. 85*; *Ioná 4*.

8 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ioná 3*.

9 În text, scris: ***сава̀***, probabil greşeală de copist.

10 Marginal, marcată în text o vrahie scrisă cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 1*.

11 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *nu să îndură*.

12 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra secvenţei *şi să va sui putrejunea lui*, *2* deasupra secvenţei *şi să va sui muşchiul lui* şi *3* deasupra cuvîntului *căci*, indicînd inversarea topicii lor.

13 În text, scris: ***а́ниы***^{и}, probabil greşeală de copist.

14 În text, cu cerneală roşie sînt scrise cifrele *1* deasupra cuvîntului *omida*, *2* deasupra cuvîntului *cărăbuşul* şi *3*

deasupra cuvîntului *şi*, indicînd inversarea topicii lor.

15 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ioan 6*; ***Дїа***^{н}*[**ик**] [= Fapte] 2*; *Isaía 44*.

16 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *jos 3*; *Mth. 4*; *Mr. 13*; *Luc. 21*; *Isaía 13*; *Ezec. 33*.

17 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: ***Дїа***^{н}*[**ик**] [= Fapte] 2*; *[**Къ**] **Ри**^{м}[**лѧном**] [= Rom.] 10*.

Cap 3

18 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Apoc. 14*; *Mth. 13*.

19 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 2*.

20 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 40*; *Amos 1*.

21 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, de altă mînă, nota: *nu să va îndura*.

22 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *cel ce*.

23 În text urmează cuvîntul *voi*, tăiat cu o linie roşie; scris iniţial *sălăşlui-voi*, corectat apoi cu roşu.

24 Marginal, marcată cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Amos 9*.

25 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *dealurile*.

26 În text, urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală roşie.

Ms. 45
Amós

Cap 1

1 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 25*; *Zahar. 14*.

2 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ioil 3*.

3 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 49*.

Cap 2

4 În text, scris: ***мꙋрꙋꙗ́ръ***.

5 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *4 Moi[si] [= Num.] 21*; *5 Moi[si] [= Deut.] 2*.

6 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Moi[si] [= Ieş.] 14*.

7 Marginal, marcat prin două vrahii scrise cu roşu, se repetă cuvîntul *vin*, scris defectuos în text.

8 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *carul*.

Cap 3

9 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Пла***^{чъ} *[= Plîng.] 3*.

Cap 4

10 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *uda*.

11 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *uda*.

12 În text, scris: ***Є҆ги́птꙋлꙋ***.

13 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *călăreţilor*.

14 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Moi[si] [= Fac.] 19*.

Cap 5

15 În text urmează cuvîntul *acêstea*, tăiat cu o linie neagră.

16 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, nota: *o*.

17 Marginal, marcată în text printr-o vrahie inversă scrisă cu roşu, nota: *ea*.

18 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *jos 6*.

19 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Sofon. 1*.

20 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *[**Къ**] **Ри**^{м}[**лѧном**] [= Rom.] 12*; *Psal. 96*.

21 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 30*; *Ioil 2*; *Sofon. 1*.

22 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, nota: *fugí*.

23 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *ursoaia*.

24 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Isaía 1*; *Ierem. 56*.

25 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Malah. 2*.

26 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *căuta*.

27 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Дѣа***^{н}*[**ик**] [= Fapte] 6*.

Cap 6

28 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Luc. 6*.

29 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 15*.

30 Silaba *-ţii* este omisă de copist la trecerea pe coloana a doua a paginii.

31 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, este reluată slova ***н***, scrisă defectuos în text.

Cap 7

32 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *Ierovoam*.

33 Marginal, marcate în text prin cîte o vrahie scrisă cu roşu, apar slovele ***є*** şi ***и***, indicînd corectura: *petreci*.

Cap 8

34 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, nota: *va*.

35 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, nota: *lui*.

36 Marginal, în dreptul acestui verset, este desenată cu cerneală roşie o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

37 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Tovit 2*; *1 Mac. 1*.

38 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *Dumnedzăul*.

Cap 9

39 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *nu să va mîntui*.

40 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 138*.

41 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 44*.

42 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea intratextuală: *sus 5*.

43 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *ethiópilor*.

44 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: ***Дїа͡и[иѥ]*** *[= Fapte] 15*

45 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, nota: *ei*.

46 Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu, nota: *ei*.

47 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, nota: *ea*.

48 Marginal, marcată în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ioil 3*.

Ms. 45
Avdíu

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 49*.

2 Marginal, marcată în text cu patru vrahii scrise cu roşu, nota: *mîndriia*.

3 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 49*.

4 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *către*.

5 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Isaía 29*; *1 Corinth. 1*.

6 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *pre*.

7 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *1 Moi[si] [= Fac.] 27*.

8 În text, deasupra acestui cuvînt sînt scrise trei vrahii cu roşu, reluate marginal, fără altă notaţie.

9 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *ieşirile lor*.

10 Deasupra cuvîntului *iaste* sînt notate trei vrahii scrise cu roşu, repetate pe margine, fără nici o explicaţie.

Ms. 45
Ioná

Cap 1

1 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *plata lui*.

2 Deasupra cuvîntului *tu* sînt scrise două vrahii cu roşu, repetate marginal, fără nici o indicaţie.

Cap 2

3 Marginal, marcate în text prin două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 12 şi 16*; *Luc. 11*; *1 Cori[n]th. 15*.

4 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 118*.

5 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Psal. 68*.

6 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *lor*.

Cap 3

7 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 12*; *Luc. 11*.

8 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu deasupra slovei ѧ, corectura: -є, indicînd lecţiunea: *apropie*.

9 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ierem. 18*; *Ioil 2*.

Cap 4

10 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Psal. 84*; *Ioil 2*.

11 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *preste răotăţi*.

12 Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roşu, nota: *au mînecat*.

13 Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roşu, nota: *chinuit*.

Ms. 45
Mihéa

Cap 1

1 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 26*.

2 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *5 Moi[si] [= Deut.] 30*; *Isaía 5*.

3 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 26*.

4 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, nota: *iêse*.

5 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu,

nota: *jeli*.

6 Deasupra cuvîntului *te* sînt notate două vrahii cu roşu, repetate pe margine, fără nici o explicaţie.

7 Deasupra cuvîntului *tăi* sînt notate două vrahii cu roşu, repetate pe margine, fără nici o explicaţie.

Cap 2

8 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *pre iale*.

9 În text, scris: ***а҆чѣ҆ⷭ҇тѧ***, corectat marginal prin înlocuirea lui ***ѣ*** prin ***є*** şi a lui ***ѧ*** prin ***а***, operaţie marcată în text prin două vrahii scrise cu roşu plasate deasupra slovelor respective.

10 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, nota: *zioa*.

Cap 3

11 Marginal, marcată în text cu cinci vrahii scrise cu roşu, nota: *judeţ*.

12 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Ezec. 22*; *Sofon. 3*.

13 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Ierem. 26*.

Cap 4

14 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 2*.

15 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Isaía 2*.

16 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

17 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Sofon. 3*; *Daniil 7*; *Luc. 1*.

18 În text, *voştri*, probabil confuzie a copistului.

Cap 5

19 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *Mth. 2*; *Ioan 7*.

20 Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu negru, de altă mînă, adăugirea: *sînt*.

21 Marginal, în dreptul acestui verset este desenată cu roşu o mînă în poziţie indicială, semnificînd o trimitere la persoana lui Iisus Hristos.

22 În text, cuvîntul *lui* este repetat, probabil greşeală de copist.

23 În text urmează o scurtă secvenţă pe care copistul a încercat să o şteargă.

24 Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roşu, de altă mînă, adăugirea: *acum*.

25 Slova ***н***, scrisă defectuos în text, este repetată marginal, marcată printr-o vrahie scrisă cu roşu.

Cap 6

26 Marginal, marcată în text cu trei vrahii scrise cu roşu, nota: *văile*.

27 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *2 Moi[si][= Ieş.] 14*.

28 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *2 Moi[si] [= Ieş.] 22 şi 33*.

29 În text, cuvintele *dzeci de* sînt scrise, de aceeaşi mînă, pe marginea rîndului.

30 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: *5 Moi[si] [= Deut.] 28*; *Aggheu 1*.

31 În text, scris: ***ка́сє***, probabil greşeală de copist.

Cap 7

32 Marginal, marcată în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterea biblică: *Mth. 10*.

33 În text urmează secvenţa *pămîntu*, tăiată cu o linie neagră.

34 Marginal, marcată în text cu două vrahii scrise cu roşu, corectura: *va*.

35 Marginal, marcate în text cu două linii oblice scrise cu roşu, trimiterile biblice: ***Дїа҆ⷩ҇[иѥ]*** *[= Fapte] 10*; ***Моѵ҆ро҆ⷭ҇[ь]*** *[= Sol.] 11*.

Ms. 4389
Cartea prorociei Iósiei

Capul 1

1 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

2 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

3 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *Iudei*.

4 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

5 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

6 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *[Къ]* ***Ри҆ⷨ҇[лѧном]*** *[= Rom.]: 9: c: 16*.

Cap 2

7 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

8 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: cale*.

9 Deasupra rîndului, de aceeaşi mînă, adăugirea: *şi lîna mea*.

10 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

11 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

12 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *lunca*.

13 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

14 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *[Къ]* ***Ри҆ⷨ҇[лѧном]*** *[= Rom.]: 9: c: 25*; *1* ***Пєтров[о]*** *[= 1Petr.]: 1: b: 10*.

Cap 3

15 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

16 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

17 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *golpiu sau spunere.*

18 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iezec.: 32: e: 23.*

19 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *întrista.*

Cap 4

20 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

21 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *judeca.*

22 Pe marginea acestui verset este notată litera B, cu alfabet latin.

23 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

24 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *nurorile.*

25 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *izbîndi.*

26 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *nurorilor.*

27 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia în limba slavonă: ***въмѝ сокро́венѡ бо̀ здѐ ес[т] положено*** [= 'ascuns, de aceea este pus aici'].

Cap 5

28 În text, scris: ***мѣжѫ***, probabil greşeală de copist.

29 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

30 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

31 În text urmează un spaţiu lăsat nescris.

32 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

33 În text, scris: ***І8д8***, probabil greşeală de copist.

34 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

35 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *vrana sau pardosul.*

Cap 6

36 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

37 Marginal, în dreptul acestor versete, nemarcată în text, explicaţia: ***зри*** [= 'vezi'] *pentru H[risto]s.*

38 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

39 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

40 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1* ***Цр^{ст}[въ]*** *[=1Reg.]: 15: e: 22*; *Sir[a]h: 4: d: 17*; *M[a]thei: 9: b: 13* ***и*** [= 'şi'] *12: a: 7.*

41 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *La greci şi la lat[ini] iaste într-alt chip acest stih pus.*

42 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Cap 7

43 În text, scris: ***ть^{р}ха́рю^{л}***.

44 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

45 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

46 Cuvîntul *Efraim* se repetă în text, probabil din neatenţia copistului.

47 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *turtă.*

48 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

49 În text, scris: ***черюл8^{и}***, probabil greşeală de copist.

50 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Cap 8

51 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

52 În text, scris: ***въ^{ж}машїи***, probabil greşeală de copist.

53 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

54 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: ***горсть*** [= 'mînă'].

55 În text, scris: ***ѣдръчит***, probabil greşeală de copist.

56 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

57 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Cap 9

58 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

59 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii şi pusă într-o acoladă, nota: *nu se-au îndulcit lui.*

60 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

61 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iudit: 19.*

62 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

63 În text, scris: ***пы^{н}га***, probabil greşeală de copist.

64 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу лат. ли^{ш}*** [= 'în izvodul latinesc lipseşte'].

65 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

66 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică:*1* ***Цр^{ст}[въ]*** *[=1Reg.]: 8.*

67 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *naşte.*

68 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *vinetici.*

Cap 10

69 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

[70] Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

[71] Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Isai.: 2: d: 19*; *Luc.: 23: d: 30*; *Apoc.: 6: d: 16*.

[72] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Jud.: 20*.

[73] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *biruinţa*.

[74] În text, scris: ***мы҃комн***, probabil greşeală de copist.

[75] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 4: a: 3*.

[76] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *grîului*.

[77] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *grîul*.

[78] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Jud. 8*.

Cap 11

[79] Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

[80] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth.: 2: c: 11*.

[81] Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

[82] Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

[83] Marginal, explicaţia: ***зрн҃*** [= 'vezi']; trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos.

[84] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *apelor*.

[85] Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

[86] Marginal, nemarcată în text, explicaţia: ***а҃ оу҃ слав.: животъ*** [= 'dar în izvodul slavon: vieţuitoare'].

[87] Marginal, marcată în text, printr-un asterix desenat cu cerneală roşie, explicaţia: ***здѣ оу҃ слав.: гл[ава] в҃і҃*** [= 'aici în izvodul slavon: capul 12'].

Cap 12

[88] Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *milă*.

[89] Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

[90] Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Бы҃т[ик]*** *[= Fac.]: 25: e: 25 şi 23: f: 36*.

[91] Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

[92] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу҃ слав.*** [= 'în izvodul slavon']: *jugul*.

[93] Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

[94] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы҃т[ик]*** *[= Fac.]: 28: a: 5*.

[95] Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

[96] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *să vie*.

Cap 13

[97] În text, scris: ***а҆ѧ҆ѧ҆***, probabil greşeală de copist.

[98] Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

[99] Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *de la sêcere*.

[100] Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

[101] Marginal, marcată în text prin patru săgeţi îndreptate în jos, nota: *zidit*.

[102] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota:: *panthir*.

[103] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *1* ***Цр҃ст҃[въ]*** *[=1Reg.]: 8: a: 5*.

[104] Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

[105] În text, scris: ***дѹгри҃рилє***, probabil greşeală de copist.

[106] Marginal, marcată în text prin douăsprezece vrahii, explicaţia: ***си҃це оу҃ грєк. и҃ лат.*** [= 'aşa este în izvoadele grecesc şi latinesc']; indicaţia se referă la secvenţa de la acest cuvînt şi pînă la sfîrşitul versetului.

[107] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Iezec.: 19*.

[108] Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *morţii*.

[109] Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1 Cor.: 15: g: 54*; *Evr.: 2: d: 12*.

[110] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу҃ слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: tăi*.

[111] Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *izvoarăle*.

[112] Marginal, marcată în text prin cinci săgeţi îndreptate în jos, nota: *şipotele*.

Cap 14

[113] Marginal, marcată în text prin şase săgeţi îndreptate în jos, nota: *avînd pîntece se vor răsipi*.

[114] Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

[115] Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Agghei: 1*.

[116] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу҃ слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: voastre*.

[117] Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

[118] Pronumele *ne* este scris de două ori, greşeală de copist.

[119] Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *nu ne vom mai sui*.

[120] Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

[121] Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *floarea*.

[122] Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: ***оу҃ слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: îngrădi-se-vor*.

[123] Marginal, marcată în text prin patru săgeţi îndreptate în jos, nota: *acoperemîntul*.

[124] Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Ms. 4389
Cartea prorocirei lui Ioil

Capul 1

1 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

2 Marginal, marcată în text cu patru vrahii, secvenţa: *cei roşii carii mănîncă frunza copacilor.*

3 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

4 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

5 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***ниж[є]*** [= ‘mai jos’]*: 2: d: 15.*

Cap 2

6 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

7 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

8 Marginal, marcate în original printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***ниж[є]*** [= ‘mai jos’]*: 3: c: 15*; *Isai.: 13: b: 10*; *Iezec.: 32: b: 7*; *Mth.: 13: c: 24*; *Luc.: 22: c: 25*; *Mth.: 24.*

9 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ierem.: 30: b: 7*; *Amos: 5: c: 18*; *Sofon.: 1: d: 15.*

10 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

11 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Agghei: 1.*

12 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Psalom.: 85: a: 5*; *Iona: 3: c: 9 şi 4: a: 2.*

13 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***бы^{ш}[є]*** [= ‘mai sus’]*: 1: c: 14.*

14 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

15 Marginal, marcat în text prin patru vrahii, explicaţia: *altariul cel în patru cornuri, care era făcut ca o vatră şi pre acela punea arderile de tot.*

16 Pe marginea acestui verset este notată litera *E*, cu alfabet latin.

17 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу҃ лат.*** [= ‘în izvodul latinesc’]*: cale.*

18 Marginal, marcată în text prin trei săgeţi orientate în jos, explicaţia: ***оу҃ лат.*** [= ‘în izvodul latinesc’]*: de la răsărit.*

19 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: ***оу҃ лат.*** [= ‘în izvodul latinesc’]*: se-au trufit.*

20 În text, scris: ***ва҆ плъ́а́ож***, nesiguranţă a copistului.

21 Pe marginea acestui verset este notată litera *F*, cu alfabet latin.

22 În text, slova iniţială ***Ш*** este scrisă cu roşu, iar marginal, de asemenea scrisă cu roşu, menţiunea: ***оу҃ сла^{в} зде҆ г^{а} г҃*** [= ‘în izvodul slavonesc, aici: capul 3’].

23 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Isai.: 44: a: 3*; *Ion: 7*; ***Дѣан[їа]*** *[= Fapte]: 2: c: 17.*

24 Pe marginea acestui verset este notată litera *G*, cu alfabet latin.

25 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***ниж[є]*** [= ‘mai jos’]*: 3: b: 10*; *Mth.: 24: c: 29*; *Luc.: 21: b: 25*; *Isai.: 13*; *Iezec.: 32.*

26 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***[Къ] Ри^{м}[лѧномъ]****: 10: c: 13.*

Cap 3

27 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

28 Marginal, marcată în text prin nouă vrahii, explicaţia: ***оу҃ лат.*** [= ‘în izvodul latinesc’]*: a toate hotarăle palistinênilor.*

29 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

30 Cuvîntul *feciorilor* este adăugat deasupra, între rînduri.

31 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *grecilor.*

32 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

33 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Apoc.: 14: d: 15*; *Mth.: 13.*

34 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile intratextuale: ***бы^{ш}*** *[є]* [= ‘mai sus’]*: 2: c: 10 şi 3: b: 31.*

35 Marginal, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ierem.: 25: f: 30*; *Amos: 1: a: 2.*

36 Marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Amos: 9: d: 13.*

Ms. 4389
Prorocirea lui Amós

Capul 1

1 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Zahar.: 14: a: 5.*

2 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

3 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 22.*

4 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *grêle.*

5 Marginal, marcată în text prin mai multe vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= ‘în izvodul latinesc’]*: idolii.*

6 În text, scris: ***хлоранѳлоу^{и}***, probabil greşeală de copist.

7 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

8 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

9 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

10 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *grêle*.

Cap 2

11 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

12 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *idolii*.

13 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

14 Marginal, de aceeaşi mînă: ***зрѝ*** [= 'vezi']; trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos.

15 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

16 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Чи͡с[ла]*** *[= Num.]: 21: c: 24*; *2* ***Зак[онъ]*** *[= Deut.]: 2: f: 24*.

17 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***Исхо^а*** *[= Ieş.]: 14: c: 21*; *2* ***За^к͡ [онъ]*** *[= Deut.]: 8: a: 2*.

18 În text, scris: ***а^м л8а^ц͡***, probabil greşeală de copist.

19 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Cap 3

20 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

21 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

22 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Пла́чъ*** *[= Plîng.]: 3*.

23 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

24 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Cap 4

25 Marginal, marcată în text prin şase vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: grase*.

26 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

27 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

28 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Agghei: 2: c: 18*.

29 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

30 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Бы^т͡[иѥ]*** *[= Fac.]: 19: c: 24*.

31 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: munte*.

32 Marginal, marcată în text prin două săgeţi orientate în jos, nota: *vînt*.

Cap 5

33 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

34 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

35 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: Israil*.

36 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: ***оу лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: Vethílul*.

37 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: ***ниж[є]*** [= 'mai jos']*: 9: b: 6*.

38 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

39 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Sofon.: 1: c: 17*.

40 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

41 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: ***[Къ] Ри^м͡[лѧном]***: *12: b: 9*; *Pslm.: 96*.

42 Pe marginea acestui verset este notată litera *E*, cu alfabet latin.

43 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ierem.: 30: b: 7*; *Ioil: 2: c: 11*; *Sofon.: 1: c: 15*.

44 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Isai.: 1: d: 11*; *Ierem.: 6: c: 20*; *Malah.: 2: c: 12*.

45 Pe marginea acestui verset este notată litera *F*, cu alfabet latin.

46 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Дѣѧни[ѥ]*** *[= Fapte]: 7: b: 42*.

47 Pe marginea acestui verset este notată litera *G*, cu alfabet latin.

Cap 6

48 Marginal, fără a fi marcată în text, trimiterea biblică: *Luc.: 6: d: 24*.

49 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

50 În text lipseşte cuvîntul *ce*, probabil greşeală de copist.

51 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

52 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *mirosêle*.

53 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 21: b: 14*.

54 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: Israil*.

55 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

56 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

57 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***оу слав.*** [= 'în izvodul slavonesc']*: biruinţă*.

Cap 7

58 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu

alfabet latin.

59 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *paie-ţi rău.*

60 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *căiêşte-te.*

61 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: Domnul.*

62 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

63 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: idolii lor.*

64 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

65 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: idolului.*

Cap 8

66 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

67 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

68 În text, ultima propoziţie este marcată de zece vrahii, care trimit marginal la explicaţia: **сѝце ѡ҃ лат.** [= 'aşa în izvodul latinesc'].

69 Marginal, marcată în text prin şase săgeţi orientate în jos, nota: *trufiia.*

70 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

71 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Tov.: 2: b: 6*; *1 Mac.: 1: c: 41.*

72 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: **ѡ҃ слав.** [= 'în izvodul slavonesc']*: drag.*

73 În text, cuvîntul *vor* se repetă, probabil greşeală de copist.

74 Marginal, în dreptul acestui verset, explicaţia: **зрѝ** [= 'vezi']; trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos.

75 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

76 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: calea.*

77 Marginal, marcată în text printr-o săgeată orientată în jos, corectura: **-и**, propunînd varianta: *Virsávii.*

Cap 9

78 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

79 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Pslm.: 138: a: 8.*

80 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 44: c: 11.*

81 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

82 În text, marginal, marcată în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea intratextuală: **вы҆ѿ҃**[**є**] [= 'mai sus']*: 5: c: 8.*

83 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: **ѡ҃ грє҆к҃** [= 'în izvodul grecesc']*: groapă*, **а ѡ҃ ла҃т** [= 'iar în izvodul latinesc']*: Cyrene* (scris cu litere latine).

84 Marginal, marcată în text cu patru vrahii, explicaţia: **ѡ҃ слав.** [= 'în izvodul slavonesc']*: Israil.*

85 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

86 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ioil: 3: d: 18.*

87 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

Ms. 4389
Prorocirea Avdíei

Cap 1

1 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 19: 8: 14.*

2 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *pradă.*

3 Pe marginea acestui verset este scrisă litera *A*, cu alfabet latin.

4 Pe marginea acestui verset este scrisă litera *B*, cu alfabet latin.

5 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 19.*

6 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *lăstarii.*

7 Pe marginea acestui verset este scrisă litera *C*, cu alfabet latin.

8 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Isai.: 29: c: 14*; *1 Cor.: 1.*

9 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: amiazăzi.*

10 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: **Бы҆҃**[**ик**] *[= Fac.]: 27: f: 42.*

11 Pe marginea acestui verset este scrisă litera *D*, cu alfabet latin.

12 Pe marginea acestui verset este scrisă litera *E*, cu alfabet latin.

13 Marginal, în dreptul acestui verset, nota: **зрѝ мєст** [= 'vezi răzbunare']; trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos.

14 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, nota: *celor de alt neam.*

15 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *ţinutul.*

16 Marginal marcată în text cu patru vrahii, explicaţia: **ѡ҃ слав.** [= 'în izvodul slavon']*: robí.*

17 Marginal, marcată în text prin cinci vrahii, explicaţia: **ѡ҃ лат.** [= 'în izvodul latinesc']*: judece.*

Ms. 4389
Prorocirea lui Ioná

Cap 1

1 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

2 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

3 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

Cap 2

4 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *pêştelui.*
5 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Mth.: 12: c: 40 şi 16: a: 4*; *Luc.: 11: d: 30.*
6 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
7 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *1 Cor.: 15: a: 4*; *Psalm.: 119: a: 2.*
8 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
9 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Psal.: 68: a: 3.*
10 Marginal, marcată în text prin două vrahii, nota: *de la.*
11 În text, scris: ***мъ҆ тв҃рисѝрѫ.***

Cap 3

12 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
13 În text scris: ***Нивѣм,*** probabil greşeală de tipar.
14 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: ***о҆ѓ лат.*** [= 'în izvodul latinesc']*: 40.*
15 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
16 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *zăblaie.*
17 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *sac.*
18 Marginal, marcată în text cu o cruce roşie, nota: *Să nu pască, nici apă să nu bea.*
19 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, nota: *saci.*
20 Marginal, marcată în text prin trei vrahii, explicaţia: *întins sau cu tot deadinsul.*

Cap 4

21 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
22 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Psalm.: 85: a: 5*; *Ioil: 2: c: 13.*
23 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
24 Marginal, marcată în text prin şapte vrahii, explicaţia: ***а҆ о҆ѓ грѣк. и о҆ѓ лат.*** [= 'însă în izvodul grecesc şi în cel latinesc']*: 120000.*

Ms. 4389
Prorocirea Miheii

Cap 1

1 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 26: b: 18.*
2 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2* ***Зак[онъ]*** *[= Deut.]: 32*; *Isaia: 1: a: 2.*
3 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Isaia: 26: d: 21.*
4 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin; notaţia referitoare la litera *A* a fost omisă.
5 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *peştilor cei ce sînt jumătate om, jumătate pêşte.*
6 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.
7 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.
8 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *dăşarte.*
9 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *dragi, gingaşi.*

Cap 2

10 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
11 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
12 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

Cap 3

13 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *căpeteniile.*
14 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
15 Cuvîntul *mădularele* este scris deasupra rîndului, probabil ulterior.
16 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
17 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.
18 Cuvîntul *zidit* este scris deasupra rîndului, probabil ulterior.
19 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Iezec. 22: f: 27*; *Sofon. 3: a: 3.*
20 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.
21 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 26: f.*
22 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *o pădure.*

Cap 4

23 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Isaia: 2: a: 2.*
24 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.
25 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.
26 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Sofon.: 3: d: 19*; *Luc.: 1: c: 33.*
27 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Daniil: 7: d: 14.*
28 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.
29 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu

alfabet latin.

30 Marginal, marcată în text prin şase vrahii aşezate desupra secvenţei *şi vei fărîma limbi*, explicaţia: ***оу грєк.*** [= 'în izvodul grecesc'].

Cap 5

31 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

32 Scrisă cu roşu şi reluată marginal, în text apare o cruce încadrată într-un cerc, semnificînd o trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos. Marginal, mai apare şi explicaţia: ***оу҃ слав. здє г҃: є҃*** [= 'în izvodul slavonesc, aici capul 5']. De asemenea, marcate în text cu o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Mth. : 7: a: 6*; *Ioan: 7: f: 42*.

33 În text, secvenţa *Şi tu, Vithleeme* este scrisă cu majuscule.

34 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

35 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

36 În text, scris ***дєсѣшиρє***, probabil eroare de copiere.

37 Cuvîntul *izbîndă* este adăugat deasupra rîndului.

Cap 6

38 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

39 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Ierem.: 2: a: 4*.

40 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: ***Чи҃[лд]*** *[= Num.]: 22 şi 23*.

41 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

42 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

43 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, nota: *cîntarele*.

44 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

45 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *2* ***Зак[онъ]*** *[= Deut.]: 28: d: 38*; *Agghei: 1: b: 6*.

Cap 7

46 Pe marginea acestui verset este notată litera *A*, cu alfabet latin.

47 Marginal, marcată în text prin patru vrahii, explicaţia: *cel drept sau cel ce-i era urîtă nedreptatea sau cel ce să feriia de-a face rău*.

48 Marginal, marcată în text prin şase vrahii, nota: *muiêrea ta*.

49 Pe marginea acestui verset este notată litera *B*, cu alfabet latin.

50 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth.: 10: c: 21*.

51 Marginal, marcată în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterea biblică: *Mth.: 10: d: 36*.

52 Marginal, marcată în text prin şase vrahii, nota: *îngrădirei părêtelui*.

53 Marginal, marcată în text prin şapte vrahii, nota: *se vor face fărîme*.

54 Pe marginea acestui verset este notată litera *C*, cu alfabet latin.

55 Pe marginea acestui verset este notată litera *D*, cu alfabet latin.

56 Marginal, marcate în text printr-o linie oblică flancată de două puncte, trimiterile biblice: *Ierem.: 10: a: 6*; ***Моудр[ость]*** *[= Sol.]: 11*; ***Дїа҃[ик]*** *[= Fapte]: 10: g: 43*.

PROFEŢII MINORI

COMENTARII

de Eugen Munteanu

Introducere

Figura profetului este centrală în *Biblie* şi în tradiţiile celor trei mari religii monoteiste. În originalul ebraic al textelor sacre, profetul era desemnat prin numele נביא - *nâbi*, literal: 'persoană care vorbeşte', nume înţeles din timpuri imemoriale drept 'persoană care vorbeşte sub inspiraţia divină'. Cărturarii evrei din diaspora alexandrină care au tradus în greacă Sfintele Scripturi au ales ca echivalent cuvîntul grecesc mai vechi *προφήτης* 'interpret al voinţei zeilor', un derivat de la verbul *πρόφημι*, literal: 'a vorbi sau a anunţa dinainte' (*πρό*, *φημί*), devenit termenul unic folosit în *Septuaginta* pentru acest concept, alături de alte cuvinte din aceeaşi familie: *προφητεύω* sau *προφητίζω* 'a profeţi', *προφητεία* 'profeţie', *προφητικός* 'profetic'.

În tradiţia ebraică, conservată în cele mai vechi cataloage, se considera că *Biblia* conţine două categorii de cărţi profetice, şi anume *cărţile profetice istorice* sau *profeţii timpurii* (cărţile *Iosua*, *Judecători* şi *1-4 Regi*) şi cărţile profetice propriu-zise, numite *profeţii tîrzii*. Această din urmă clasă era împărţită între *profeţii mai mari* (cărţile *Isaia*, *Ieremia* şi *Iezechiel*, cărora li s-a adăugat ulterior şi *Daniel*) şi *profeţii mai mici* (*Osea*, *Ioil*, *Amos*, *Avdie*, *Iona*, *Mihea*, *Naum*, *Avacum*, *Sofonie*, *Agheu*, *Zaharia* şi *Maleahi*). Toate aceste cărţi erau considerate inspirate şi sacre în egală măsură. Calificativul „mai mici" (ebr. *qᵉtannim*, lat. *minores*) se referă nu la importanţa sau ponderea lor în cadrul canonului, ci la dimensiunile lor, ele fiind mult mai mici decît textele „profeţilor majori" (Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel). Este frecvent citat în acest sens Sf. Augustin, care, în *De civitate Dei*, XVIII, 29, făcîndu-se ecoul unei păreri mai vechi, explică de ce sînt numiţi „mai mici" cei doisprezece profeţi şi arată că este vorba de o simplă judecată cantitativă, deoarece, în comparaţie cu scrierile acestora, de dimensiuni mai reduse, scrierile celor patru profeţi „majori" ocupă mai multe volume (*Qui propterea dicuntur minores, quia sermones eorum sunt breves in eorum comparatione, qui maiores ideo vocantur, quia prolixa volumina condiderunt*). Nu rareori, cele douăsprezece texte sînt luate împreună, ca o singură carte, denumită generic ca atare „cei doisprezece profeţi" (*τὸ δωδεκαπρόφητον*).

În esenţă, mesajul celor doisprezece profeţi „minori" este acelaşi ca şi cel al celor „majori": Dumnezeu se adresează prin aleşii săi, profeţii, neamului lui Israel, adesea rebel şi nerecunoscător, chemîndu-l să rămînă sau să revină sub ascultarea Cuvîntului Domnului, potrivit vechiului Legămînt, mereu reînnoit. Sînt constant afirmate avertismentele privind ruinarea celor două regate, Israel şi Iuda, urmată de împrăştierea urmaşilor lui Avraam şi Iacov printre păgîni, din cauza păcatelor lor, dar şi promisiunea, adresată credincioşilor şi celor reveniţi la ascultarea faţă de Domnul, că seminţia aleasă va fi în cele din urmă mîntuită.

Cît priveşte acum coordonatele istorice obiective ale existenţei şi activităţii celor doisprezece profeţi, nu s-a ajuns la un acord deplin al tuturor specialiştilor. Totuşi, datele autoreferenţiale cuprinse în chiar textele profeţiilor, precum şi indicaţiile mai mult sau mai puţin precise din alte cărţi biblice, ne-ar permite să stabilim, cu o precizie aproximativă, termenele *a quo* şi *ad quem*, între care profeţii aceştia au trăit şi au predicat: secolul al IX-lea şi, respectiv, secolul al V-lea î.Hr. Combinînd în mod critic informaţiile oferite de KEIL, p. 4 (pentru „profeţii minori"), cu cele de la SCHAFF, p. 42-43 (pentru „profeţii majori"), am obţinut următoarea diagramă privitoare la ordinea producerii textelor celor douăsprezece profeţii, în raport cu evenimentele istorice majore traversate de poporului evreu:

A. Perioada pre-asiriană

1. *Avdie*: textul a fost redactat probabil între anii 889 – 884 î.Hr., în timpul domniei lui Ioram, rege în Iuda;
2. *Ioil*: textul a fost redactat între anii 875 – 848 î.Hr., în timpul domniei lui Ioas, rege în Iuda;
3. *Iona*: textul a fost redactat între anii 824 – 783 î.Hr., în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, rege în Israel;
4. *Amos*: textul a fost redactat între anii 810 – 783 î.Hr., în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, rege în Israel, şi a regilor Uzia şi Iezekia din Iuda;
5. *Osea*: textul a fost redactat între anii 790 – 725 î.Hr., în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, rege în în Israel, şi a regilor Uzia şi Iezekia din Iuda;

B. Perioada asiriană

I. *Isaia*: textul a fost redactat între anii 760-690 î.Hr., în timpul domniei regilor Menahem şi Pekahia din Israel;

6. *Mihea*: textul a fost redactat între anii 758 – 710 î.Hr., în timpul domniei regilor Iotam, Ahaz şi Iezekia din Iuda;
7. *Naum*: textul a fost redactat între anii 710 – 699 î.Hr., în a doua jumătate a domniei regelui Iezekia din Iuda;
8. *Avacum*: textul a fost redactat între anii 650 – 628 î.Hr., în timpul regilor Manase şi Iosia din Iuda;
9. *Sofonie*: textul a fost redactat între anii 628-623 î.Hr., în timpul domniei regelui Iosia din Iuda;

C. Perioada exilului babilonian

II. *Ieremia*: textul a fost redactat între anii 628-583 î.Hr., în timpul domniei regelui Iehoiakim din Iuda;

III. *Daniel*: textul a fost redactat între anii 605-536, în timpul domniei regilor Iehoiakim şi Zedekia din Iuda;

IV. *Iezechiel*: textul a fost redactat între anii 594-535 î.Hr., în timpul domniei regelui Zedekia din Iuda;

D. Perioada post-exilică

10. *Agheu*: textul a fost redactat între anul 519 î.Hr., în al doilea an al regelui persan Darius Hystaspes;
11. *Zaharia*: textul a fost redactat în 519 î.Hr., al doilea an de domnie al regelui persan Darius Hystaspes;
12. *Maleahi*: textul a fost redactat între anii 433 – 424 î.Hr., în timpul domniei regelui persan Artaxerses Longimanus.

Cîteva date esenţiale despre personalitatea fiecăruia dintre cei doisprezece profeţi minori vom oferi, la locul potrivit, în cadrul secţiunii de comentarii a fiecărei cărţi în parte.

Mai amintim aici şi faptul că, în cele două canoane de bază, cel ebraic (masoretic) şi cel grecesc al *Septuagintei*, ordinea cărţilor celor doisprezece profeţi minori este diferită, după cum urmează:

Canonul ebraic	Canonul *Septuagintei*
1. Osea	1. Osea
2. Ioil	2. Amos
3. Amos	3. Mihea
4. Avdie	4. Ioil
5. Iona	5. Avdie
6. Mihea	6. Iona
7. Naum	7. Naum
8. Avacum	8. Avacum
9. Sofonie	9. Sofonie
10. Agheu	10. Agheu
11. Zaharia	11. Zaharia
12. Maleahi	12. Maleahi

În afară de manuscrisele masoretice, pe baza cărora a fost elaborată *Biblia Hebraica*, ordinea din canonul ebraic („palestinian") este urmată şi de ediţiile catolice şi (neo)protestante ale Bibliei, pe cînd ordinea din *Septuaginta* („canonul grecesc") este respectată doar în ediţiile controlate de Biserica Ortodoxă.

Adaptarea sau acomodarea în diferite limbi a onomasticii biblice este o problemă spinoasă, procesul echivalării formale fiind plin de incongruenţe şi inconsecvenţe. Redăm în tabelul de mai jos forma ebraică originară a numelor celor doisprezece profeţi (însoţită de semnificaţia aproximativă a apelativului care se află la baza respectivelor nume proprii), alături de formele echivalente din greacă, slavonă şi latină, potrivit izvoarelor care au stat la baza celor mai vechi versiuni româneşti (ordinea cărţilor este cea din canonul ebraic).

BIBLHEBR.	SEPT.FRANKF.	BIBL.OSTROG	VULG.
הוֹשֵׁע (*Hosea*) 'Iahwe ajută'	*Ὡσηὲ*	***Ἰοсїѧ***	*Osee*
יואל (*Yoel*) 'al cărui Dumnezeu este Iahwe'	*Ἰωὴλ*	***Ιόиль***	*Ioël*
עמוֹס (*Amos*) 'purtător'	*Ἀμὼς*	***Ἀмόсъ***	*Amos*
ע֫בדיה (*Obhadyahu*) 'servitor (adorator) al lui Iahwe'	*Ἀβδιοὺ*	***Ἀвдїѧ***	*Abdias*
יוֹנה (*Yonah*) 'porumbel'	*Ἰωνᾶς*	***Ιὄна***	*Ionas*
מיכיהו sau מיכה (*Michaiahu* sau *Michah*) 'care este ca Iahwe'	*Μιχαίας*	***Μιχέα***	*Michaeas*

BIBLHEBR.	SEPT.FRANKF.	BIBL.OSTROG	VULG.
נחום (*Nahum*) 'mîngîietor, consolator'	*Ναούμ*	**Наѹ́мъ**	*Nahum*
חבקוק (*Habacuc*) 'îmbrăţişare'	*Ἀββακούμ*	**Аввакѹ́мъ**	*Habacuc*
צפניה (*Zephanias*) 'cel pe care Iahwe îl ascunde (ocroteşte)'	*Σοφονίας*	**Софо́нїа**	*Sophonias*
חגי (*Haggai*) 'ziua (mea) sfîntă'	*Ἀγγαῖος*	**А҃ггѣ́и**	*Aggaeus*
זכריה (*Zecharias*) 'cel de care Iahwe îşi aminteşte'	*Ζαχαρίας*	**Заха́рїа**	*Zacharias*
מלאָכי (*Malachias*) 'mesager (al lui Iahwe)'	*Μαλαχίας*	**Малаχі́а**	*Malachias*

Tabelul următor conţine formele aceloraşi nume, aşa cum au fost ele forjate şi întrebuinţate în cele mai importante versiuni integrale ale Bibliei în limba română. Dincolo de oscilaţiile grafice şi fonetice, se observă două direcţii. Prima, să o numim tradiţională (MS.45, MS.4389, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1760-1761, BIBL.1819, BIBL.1914, BIBL.ANANIA), pleacă de la aspectul sonor al echivalentelor greceşti ale numelor profeţilor, pe cînd a doua tendinţă, să o numim inovatoare (BIBL.1874, BIBL.CORN., BIBL.CAT.2013), preferă variante formale mai apropiate de ebraică, preluate, de fapt, din *Vulgata*. În cunoscuta lor versiune biblică originală, preoţii Vasile Radu şi Gala Galaction se înscriu şi ei în linia tradiţională, preferînd doar în cazul lui *Obadia* modelul ebraic.

BIBL.CAT.2013	BIBL.ANANIA	BIBL.CORN.1926	BIBL.RADU-GAL.	BIBL.1914	BIBL.1874	BIBL.1760-1761	BIBL.MICU	BIBL.1688	MS.4389	MS.45
Osea	*Osea*	*Osea*	*Ozeea*	*Osie*	*Osea*	*Osie*	*Osie*	*Iósia*	*Iósia*	*Osíia*
Ioel	*Ioil*	*Ioel*	*Ioil*	*Ioil*	*Ioelŭ*	*Ioíl*	*Ioíl*	*Ioíl*	*Ioil*	*Ioil*
Amos	*Amos*	*Amos*	*Amos*	*Amos*	*Amosŭ*	*Amos*	*Amos*	*Amós*	*Amós*	*Amos*
Abdia	*Avdia*	*Obadia*	*Obadia*	*Avdie*	*Obadia*	*Avdie*	*Avdiu*	*Avdíu*	*Avdíe*	*Avdíu*
Iona	*Iona*	*Iona*	*Iona*	*Iona*	*Iona*	*Ioná*	*Ioná*	*Ioná*	*Ioná*	*Ionas*
Miheia	*Miheia*	*Mica*	*Miheia*	*Mihea*	*Mica*	*Mihéia*	*Mihéia*	*Mihéa*	*Miheia*	*Mihéa*
Nahum	*Naum*	*Naum*	*Naum*	*Naum*	*Nahumŭ*	*Naúm*	*Naúm*	*Naúm*	*Naúm*	*Naum*
Habacuc	*Avacum*	*Habacuc*	*Avacum*	*Avacum*	*Habakukŭ*	*Avvacum*	*Avvácum*	*Avvácum*	*Avvacúm*	*Avacum*
Sofonia	*Sofonie*	*Ţefania*	*Sofonie*	*Sofonie*	*Zefania*	*Sofónia*	*Sofónia*	*Sofónia*	*Sofónia*	*Sofoníia*
Aggheu	*Agheu*	*Haghai*	*Agheu*	*Agheu*	*Haggaĭ*	*Agghéu*	*Agghéu*	*Agghéu*	*Agghéi*	*Aggheu*
Zaharia	*Zaharia*	*Zaharia*	*Zaharia*	*Zaharia*	*Zacharia*	*Zaharíia*	*Zaharíia*	*Zaharía*	*Zahariia*	*Zaharíia*
Malahia	*Maleahi*	*Maleahi*	*Maleahi*	*Malahia*	*Malachi*	*Malahia*	*Maláhia*	*Maláhia*	*Malahia*	*Malahíia*

Observaţii despre versiunea noastră şi despre comentarii

Potrivit proiectului iniţial, în transpunerea textelor în limba română actuală am urmat îndeaproape textul *Septuagintei*, în ediţia tipărită la Frankfurt am Main în anul 1597, indicată în mod explicit ca reper şi izvod principal de erudiţii români din secolul al XVII-lea implicaţi în pregătirea apariţiei *Bibliei*, de la Nicolae Spătarul Milescu şi pînă la revizorii săi bucureşteni. Procedînd astfel, am îndeplinit principala sarcină a versiunii noastre, aceea de a facilita cititorului actual înţelegerea celor trei texte pe care le editäm (MS.45, MS.4389 şi BIBL.1688). Am încercat deopotrivă să urmez îndeaproape paşii înaintaşilor noştri din secolul al XVII-lea, confruntînd textele lor şi cu versiunile slavonă (BIBL.OSTROG) şi latină (VULG.), pe care ei înşişi le-au mărturisit drept instrumente de lucru auxiliare. Pentru lămurirea numeroaselor pasaje mai obscure din *Septuaginta*, de mare folos mi-a fost confruntarea cu trei recente versiuni moderne, în germană (SEPT.GERM.), engleză (SEPT.ENGL.) şi franceză (BIBL.ALEX.), ale acestei prime şi celei mai importante traduceri a *Vechiului Testament* în altă limbă. Pentru unele conjecturi textuale mai speciale, am consultat şi cele două ediţii moderne ale *Septuagintei* recunoscute pentru acurateţea lor filologică, ediţia lui Alfred Rahlfs şi cea a lui Rudolf Ziegler. La îndemînă am avut, de asemenea, *Septuaginta* tipărită, la iniţiativa şi cu sprijinul lui Şerban Cantacuzino, la Veneţia, în anul 1687 (SEPT.VEN.), care reproduce, de fapt, *Septuaginta* de la Frankfurt, precum şi pe cea tipărită la Vatican în 1709 (SEPT.BOS), luată ca reper de Samuil Micu.

Pentru concepţia care a stat la abaza redactării comentariilor, vezi *supra*, *Nota asupra ediţiei*, § 18. Un element de noutate pe care l-am introdus în acest volum al seriei constă în ponderea superioară pe care am acordat-o comentariilor patristice. În cazul în care există în limba română, textele Sfinţilor Părinţi şi ale altor vechi autori au fost citate după aceste traduceri, respectînd principiile ortografice ale traducătorilor, dar corectînd tacit frecventele greşeli de ortografie şi de punctuaţie. Traducerea celorlalte texte patristice, netraduse încă în limba română, a fost făcută de mine, după originalele grec sau latin, în ediţiile indicate la bibliografie.

OSEA

Persoana profetului Osea şi epoca în care a trăit

Transliterat de regulă în limbile moderne *Hosea* (gr. Ὡσηέ, lat. *Osee*, slavon. **Іосіи**), numele în ebraică al profetului (הוֹשֵׁעַ) este înţeles de obicei drept 'Iahwe ajută'. Pe baza informaţiilor furnizate de Osea însuşi, din alte informaţii din *Vechiul Testament*, precum şi din alte izvoare, putem contura o schiţă credibilă a contextului istoric în care profetul a trăit şi a activat. A trăit şi a predicat la Ierusalim, în secolul al VIII-lea î.Hr., la puţină vreme după Amos şi cam în acelaşi timp cu profeţii Isaia şi Mihea. Tatăl său, Beeri, a fost el însuşi socotit un profet.

Osea a trăit într-o perioadă foarte dificilă din istoria lui Israel, perioadă în care intruziunile asirienilor, puternicii vecini de la răsărit, în viaţa urmaşilor lui Moise erau din ce în ce mai masive şi mai nocive. După propriile mărturii, Osea pare să fi trăit între anii 790 – 725 î.Hr., în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, cel de-al doisprezecelea rege în Israel. Succedînd la domnie tatălui său Ioas în anul 824 î.Hr., Ieroboam a domnit patruzeci şi unu de ani, fiind nevoit să accepte treptat dominaţia puternicului imperiu al asirienilor. Alternînd oarecare succese militare cu o administraţie înţeleaptă, Ieroboam a asigurat totuşi poporului o oarecare prosperitate şi stabilitate politică, cu preţul unor mari concesii faţă de religia cuceritorilor. Tocmai aceste concesii au declanşat discursul anti-idolatric al lui Osea şi al celorlalţi profeţi.

După Ieroboam, cîştigîndu-şi tronul la finalul unei perioade de lupte intestine, regele Menahem al Israelului a acceptat să plătească regelui asirian Tiglat-Pileser al III-lea un tribut de 1000 de talanţi de argint pentru a-şi păstra domnia timp de zece ani. Pekah, unul dintre urmaşii săi, încheie o alianţă cu statul aramaic al Damascului, dar este învins de către Hoşea, care se instaurează rege în Israel cu ajutorul asirienilor. Acesta va fi ultimul rege al Israelului înainte de catastrofa finală, desfiinţarea totală şi definitivă a statului în anul 721.

În tradiţia iudaică, profeţia lui Osea era considerată mai complexă, chiar mai importantă decît ale contemporanilor săi Amos, Isaia şi Mihea. Spre deosebire de aceştia, el nu doar îşi invită conaţionalii la căinţă şi ispăşire, ci şi acţionează în mod efectiv pentru realizarea acestora. Perfecta stăpînire a istoriei neamului său, adîncile cunoştinţe despre teologia tradiţională ne-ar îndreptăţi să presupunem că aparţinea clasei preoţeşti. Elementul cel mai original din discursul profetului Osea îl reprezintă probabil ideea de a prezenta în paralel, într-o modalitate analogică, propria căsătorie şi logodna mistică a lui Iehowa cu neamul ales.

Creştinii au receptat şi valorificat mai ales două dintre componentele profeţiei lui Osea. Este vorba, mai întîi, despre înflăcăratul şi convingătorul apel la pocăinţă şi întoarcere către Dumnezeu. În al doilea rînd, „logodna" dintre Iahwe şi Israel a fost înţeleasă ca o prefigurare a uniunii mistice între Iisus Hristos şi Biserica sa, „răscumpărarea" lui Gomer de către soţul ei reprezentînd un analogon al sacrificiului răsumpărător oferit pe cruce de către Mîntuitor întregii umanităţi.

Cît priveşte ecourile vieţii şi operei primului dintre cei doisprezece profeţi minori în literatura universală, dintre indicaţiile bibliografice oferite în BOCIAN, LEX., p. 175, reţinem o dramă mistică franţuzească din secolul al XVI-lea (G. le Fêvre de la Boderie, *La povre meretrice Gomer*) şi o valorificare în sens creştin a motivelor centrale ale profeţiei lui Osea la N. Nicholson, *A Match for the Devil* (1955). Din literatura ebraică modernă sînt de menţionat poemul *Ahavat Hosheá* de S. Ginsburg şi drama *Hosheá* de J.

Kahn (1956). Referitor la reflectarea în arta figurativă medievală a unor motive din profeţia lui Osea, citãm din acelaşi dicţionar: „Primul dintre cei doisprezece profeţi minori ai *Vechiului Testament* apare în arta plastică, în cadrul ciclului celor doisprezece profeţi, ca un tip obişnuit de profet, ca un bărbat bătrîn, cu barbă şi cu un pergament sau o carte în mînă, conţinînd un citat, ca de exemplu pe fereastra Domului din Augsburg, din prima jumătate a secolului al XII-lea. În vreme ce în manuscrisele medievale ale *Bibliei* sînt reprezentaţi Osea şi Gomer cu cei trei copii ai lor (de exemplu *Biblia* de la Lobbes, Tournai, înainte de 1100), în *Biblia* spaniolă de la Roda (pe la 1000, Paris) apar scenele următoare: Dumnezeu vorbind către Osea, Osea şi Gomer îmbrăţişaţi, copiii şi Osea înaintea unui oraş. Doar două basoreliefuri ale faţadei de vest a catedralei din Amiens (secolul al XIII-lea) înfăţişează pe cele două femei ale lui Osea: Gomer şi stricătoarea de căsătorie despre care se vorbeşte în capitolul al III-lea al cărţii lui Osea. Din punct de vedere tipologic, prefigurarea mesianică se corelează cu crucificarea lui Hristos, de exemplu în *Biblia* Gumpert (secolul al XII-lea, Erlangen) şi într-un vitraliu al catedralei din Châlon-sur-Marne (pe la 1150)" (*ibidem*).

Structura cărţii

Partea I. Căsătoria lui Osea (1:1-3:5)

I. Enunţarea titlului. Căsătoria profetului cu o prostituată şi naşterea celor trei copii ai săi. Numirea şi schimbarea numelor copiilor lui Osea (1:1-2:3)
II. Trădare şi răsplată, împăcare şi reînnoire. Supărarea Domnului faţă de trădarea poporului (2:4-25)
III. Osea şi femeia lui. Anunţarea misiunii profetului (3:1-5)

Partea a II-a. Profeţiile lui Osea (4:1-14:10)

IV. Starea de decădere a poporului ales. Apreciere generală (4:1-3)
V. Relaţia dintre preoţi şi popor. Practicarea idolatriei (4:4-19)
VI. Starea de decădere a conducătorilor şi îndepărtarea lor de Domnul (5:1-7)
VII. Situaţia politică degradată a neamului lui Israel, neputinţa lui de a se întoarce la Domnul (5:8-11)
VIII. Domnul îi ameninţă pe asirieni (5:12-15)
IX. Îndemn spre pocăinţă (6:1-3)
X. Cerinţele Domnului faţă de neamul lui Israel (6:4-6)
XI. Păcatele preoţilor şi vestirea pedepselor cuvenite (6:7-7:2)
XII. Din nou despre degradarea vieţii şi despre comportamentul violent al conducătorilor (7:3-7)
XIII. Legăturile neamului lui Israel cu ţările vecine. Efraim este pradă neamurilor păgîne (7:8-16)
XIV. Neamul lui Israel se închină la viţelul de aur al Samariei, încălcînd Legămîntul cu Domnul (8:1-8)
XV. Neamul lui Israel încalcă porunca Domnului, aliindu-se cu neamuri păgîne (8:9-14)
XVI. Pedepse grele se abat asupra poporului din cauza păcatelor sale. Sărbătorile sînt preschimbate în doliu (9:1-9)
XVII. Poporul se închină idolilor din Peor şi Ghilgal (9:10-17)
XVIII. Profeţie despre pedepsele pe care neamul lui Israel le va primi de la Domnul (10:1-8)
XIX. Datorită idolatriei poporului, regatul Israel va fi nimicit asemenea Ghibeii şi Gilalului (10:9-15)
XX. Copilăria fericită a lui Israel şi îndrumarea părintească a Domnului primite cu nerecunoştinţă de popor (11:1-11)
XXI. Profeţie despre cum va judeca Domnul poporul ales pentru păcatele sale. Exemplul patriarhilor (12:1-15)
XXII. Profeţie despre sfîrşitul lui Efraim (13:1-14:1)
XXIII. Îndemn către pocăinţă, către întoarcerea spre Domnul şi renunţarea la păcate. Făgăduinţa iertării şi a mîntuirii (14:2-10)

Capitolul 1

1:1

Formula iniţială, care în originalul ebraic se traduce literal „cuvîntul lui Iahwe, care s-a întîmplat către", reprezintă un fel de titlu tradiţional al cărţii. Numele ebraic al profetului, o formă prescurtată de la *Hosha'jah*, cu sensul 'Iahwe ajută', este, în rostiri diferite, acelaşi cuvînt ca *Ioshua*, numele ebraic al urmaşului lui Moise şi al lui Iisus însuşi. Pentru date comparative despre formele româneşti ale acestui nume, ca şi pentru datarea relativă a textului, vezi *supra*, tabelele din introducerea generală. ♦ Numele tatălui profetului, *Beeri*, înseamnă 'izvorul meu' şi mai apare în Fac. 26:34. ♦ Sf. Vasile cel Mare ilustrează distincţia pe care o propune între 'cuvînt' şi 'viziune' evocînd incipiturile profeţiilor lui Osea şi Amos: „Aşadar, aceştia spun că sunt cărţi ale vedeniei, dar ceilalţi profeţi spun că au auzit cuvintele de la Dumnezeu. Căci spune: «Cuvântul Domnului, care a fost către Osea [fiul] lui Beeri, în zilele lui Ozia şi Ioatam şi Ahaz şi Iezechia, regii Iudei şi în zilele lui Ierobam, fiul lui Ioaş, regele Israelului. Începutul cuvântului Domnului către Osea». În [cartea lui] Amos: «Cuvintele lui Amos, care au fost în Akkarim din Tekoa, pe care le-a văzut despre Ierusalim în zilele lui Ozia, regele Iudei, şi în zilele lui Ieroboam, regele Israelului, cu doi ani înainte de cutremur»" (VASILE CEL MARE, ISA., 9, p. 27). În alt loc, ilustrul părinte al Bisericii ne oferă următoarele raţionamente privitoare la existenţa istorică a profeţilor Amos şi Osea: „Cu siguranţă acest Amos, pe care îl avem trecut în rând cu cei doisprezece [profeţi], nu este tatăl lui Isaia, căci nici pronunţia nu este aceeaşi, nici înţelesul termenului. Unul se citeşte cu un sunet [spirit] mai aspru, celălalt cu unul mai lin. Şi cele arătate sunt diferite: căci numele tatălui lui Isaia şi termenul specific înseamnă «trăinicie», «putere» şi «forţă», pe când al profetului desemnează «un cuvânt greu». Se pare că profeţia lui Osea a fost propovăduită înainte de cea a lui Isaia, pentru că s-a

spus: «Începutul cuvântului Domnului către Osea». Este ştiut că Ozia este numit Azaria, căci în prima [carte] a Paralipomenelor este numit Ozia, dar în doua a Regilor este numit Azaria, doar că tatăl şi mama [sunt aceiaşi]; căci mama este Chalia, iar tatăl Amasia, şi timpul domniei acelaşi: cincizeci şi doi de ani" (VASILE CEL MARE, ISA., 10, p. 28-29).

1:2

Conceptele de 'desfrîu' şi 'desfrînare' sînt exprimate în original prin termenul ebr. *zĕnûnîm*, specific în profeţia lui Osea, de la care a fost preluat şi la alţi profeţi, în special Iezekiel. Este vorba despre un complex comportamental şi moral considerat drept crimă capitală de israeliţi, care cuprindea diferitele perversiuni sexuale, adulterul şi prostituţia propriu-zisă, condamnată de israeliţi, dar acceptată de popoarele vecine, unde adesea era practicată cu conotaţii ritualice. În vechile texte româneşti se foloseşte frecvent substantivul *curvă* (< v. slav. ***кꙋрьва***) şi derivatele lui, *curvie* sau *a* (*prea*)*curvi*, iar în *Septuaginta* echivalentele sînt *πορνεία* şi (*ἐκ*)*πορνεύω*. ♦ Verbul *a păsa*, urmaşul în română al lat. *passare*, cu sensul 'a merge', este menţinut în acest context în toate cele trei versiuni româneşti vechi (MS.45, BIBL.1688, MS.4389), deşi era deja puternic concurat de sinonimele *a umbla* şi *a merge*. ♦ Origene pune în relaţie figura femeii desfrînate de aici cu femeia desfrînată al cărei fiu era viu, din episodul judecăţii lui Solomon (*3 Regi*), şi ne oferă următoarea interpretare alegorică: „Mai există o curtezană, cea pe care profetul Osea primeşte poruncă să o ia de soţie, figură fără nici o îndoială a aceleia care este culeasă din mijlocul neamurilor. Este aşadar bine să interpretăm pe curtezana care a primit iluminările lui Iisus; dar, atunci cînd le-a primit, ea le aşază în nişte locuri înalte, stabilindu-le pe înălţimile tainice ale credinţei. (...) Vezi deci cum aceea care a fost odinioară o curtezană păgînă şi necurată este plină acum de Duhul Sfînt; ea dă mărturie despre trecut, impune credinţa prezentului şi profeţeşte şi prezice viitorul" (ORIGENE, IOS. III, 4, p. 138). ♦ Şi Sf. Chiril al Alexandriei a încercat o valorizare interpretativă a începutului profeţiei lui Osea, scriind: „Prorocul Osea şi-a luat cu plată o femeie desfrînată şi nu s-a ferit de o nuntă atît de întinată şi s-a făcut tată al unor copii atît de nevrednici de cinste, al căror nume erau «nu poporul meu» şi «nemiluita». Şi ce a însemnat lucrul acesta şi pentru ce s-a făcut, nu vom pregeta să o spunem. Căci fiindcă cei ce se socoteau că sînt cei mai de vază în Israel se împotriveau propovăduirii lor şi nu primeau cuvîntul dumnezeiesc a făcut prin sfinţi în unele timpuri acelea ca măcar văzînd prin cele săvîrşite, desemnate luminos şi limpede cele ce vor fi, să-şi întoarcă mintea spre aflarea a ceea ce e mîntuitor şi să se strămute spre ceea ce trebuie să aleagă ei înşişi şi să-i convingă şi pe alţii să facă aceasta. Căci aflau că, cu vremea, nu vor mai fi popor şi se vor rîndui între cei nemiluiţi. Căci sînt învîrtoşaţi şi neascultători. Şi oare cei bolnavi de acestea nu sînt lepădaţi cu totul? Iar faptul de-a conlocui prorocul cu o desfrînată închipuia pe Dumnezeu conlocuind într-un fel oarecare cu Sinagoga Iudeilor ca şi cu o femeie desfrînată şi întinată, primind naşterea unor copii neplăcuţi din ea" (CHIRIL ALEX., S. II, VI, p. 207). ♦ În interpretarea sa la *Cîntarea cîntărilor* (prefaţă), Sf. Grigorie din Nyssa indică viaţa profetului Osea, căsătorit cu o prostituată, ca exemplu de nocivitate a interpretării literale a multora dintre faptele şi evenimentele prezentate în Sfintele Scripturi: „În toate aceste moduri şi nume diferite ale tîlcuirii duhovniceşti ne învaţă un singur lucru: că nu trebuie să rămînem la literă, deoarece înţelesul nemijlocit al celor spuse ne vatămă în multe privinţe în viaţa noastră virtuoasă; ci să trecem la înţelesul nematerial şi duhovnicesc (inteligibil) în aşa fel, ca înţelesurile mai trupeşti să se strămute în minte şi în înţelegere, înţelesul mai trupesc al celor spuse scuturîndu-se de pe ele asemenea prafului. De aceea zice că: «litera omoară, iar duhul face viu» (II Cor. 3:6), întrucît în multe locuri (ale Scripturii) istoria, dacă rămîne la faptele ei simple, nu ne înfăţişează pildele unei vieţi bune. Căci cu ce se foloseşte spre virtute cel ce aude că Osea, proorocul, a avut doi fii din curvie şi că Isaia a intrat la proorociţă, dacă rămîne la litera celor spuse? Sau cu ce ajută vieţii virtuoase povestirile despre David, al cărui adulter şi ucidere se unesc cu aceeaşi urîciune?" (GRIGORIE NYSS., S. I, p. 114-115). ♦ O altă interpretare interesantă a acestui pasaj întîlnim la Irineu din Lyon: „Dumnezeu s-a folosit de profeţi pentru a prefigura şi a arăta dinainte cu ajutorul lor lucrurile care vor urma. De aceea profetul Osea s-a căsătorit cu o femeie desfrînată; prin acest fapt el a profeţit că pămîntul, adică oamenii care locuiesc pe el, se prostitua departe de Domnul, şi că, asemenea oamenilor, Dumnezeu îşi va forma Biserica, sfinţită prin unirea cu Fiul Domnului, aşa cum acea femeie fusese sfinţită prin unirea cu profetul" (IRINEU, ADV. HAER. IV, 201, 12, p. 671).

1:3

Iahwe îi porunceşte profetului să-şi ia de soţie o „femeie curvă" pentru a reface astfel, în mod paradigmatic, la nivelul familiei reale, „desfrîul" poporului în relaţia sa cu Domnul. Este foarte probabil ca Gomer să fi fost anterior una dintre prostituatele sacre ale templului lui Baal. Numele acesteia, *Gomer*, nu pare să aibă o semnificaţie simbolică, în ciuda eforturilor multor exegeţi de a identifica una; MACINTOSH, p. 11, de exemplu, vorbeşte despre o „promiscuous nature" a numelui femeii. Pus în legătură cu radicalul semitic *gmr* ('a îndeplini; a completa; complet'), numele trebuie să fi fost compus iniţial în forma *gĕmaryāhû* 'Iahwe a îndeplinit (naşterea copiilor)' (ANDERSEN/FREEDMAN, p. 171). De regulă, la femei nu era obiceiul să se indice numele tatălui, decît dacă era vorba de o familie nobilă, din clasa princiară sau preoţească, ceea ce arăta că familia socrului profetului Osea făcea parte din această categorie (cf. GISIN, p. 85). Cît priveşte numele tatălui, *Debelaim* (SEPT.FRANKF.: *δεβηλαείμ*), unii s-au gîndit la subst. *dĕbēlâ*, desemnînd un fel de prăjitură plată pregătită din smochine, aici la forma de dual *diblatayim* (cf. GISIN, p.

84); alţii au făcut o legătură cu denumirea omonimă (*Diblatayim*) a unui oraş moabit din apropiere (ANDERSEN/FREEDMAN, p. 171). La MACINTOSH, p. 12, se trimite la un radical *dbl*, pronunţare dialectală pentru *zbl*, al cărui sens primar este acela de 'a fi exaltat', de la care provin unele nume princiare din textele ugaritice. Adaptări formale româneşti: *Devilaim* (MS.45), *Devilaím* (BIBL.1688), *Develaim* (MS.4389). ♦ Pasajul poate fi înţeles şi ca o referire la obligaţia absolută a oamenilor de a îndeplini necondiţionat poruncile Domnului, după cum o face Sf. Vasile cel Mare (VASILE CEL MARE, ISA., VIII, p. 240): „Căci dacă profetul ar fi contrazis ceea ce a fost poruncit, s-ar fi scris împotriva lui, ca la Iezechil, căruia i s-a poruncit să mănânce pâine coaptă din excremente omeneşti. Acolo a refuzat, spunând: «Nicidecum, Doamne, Dumnezeule al cerului, sufletul meu nu a fost întinat cu necurăţii, nici nu a intrat în gura mea vreo carne spurcată» (Iez., 4:14). De aceea i s-a permis să-şi facă pâinile în bălegar de vite. Totuşi, aici, pentru că nu există o respingere, tăcerea arată clar aprobarea, deşi nu se mărturiseşte că a făcut ceea ce i s-a poruncit. Ca şi Osea: «Mergi dar, spune, ia-ţi o femeie desfrânată şi copii de desfrânare». Apoi Scriptura, mărturisind despre el că a făcut ceea ce i s-a poruncit, adaugă: «şi a mers şi a luat-o pe Gomer, fiica lui Diblaim»". ♦ Cf. şi *infra*, 5:1.

1:4

Primul fiu al profetului poartă numele unui toponim omonim, o localitate situată în partea de nord-vest a muntelui Gilboa, la intrarea în marea cîmpie numită, un verset mai jos, „Valea Iezrael" (ebr. *'mq yzr' 'l*). Varianta vest-canaanită este *yizra' 'ēl* şi are semnificaţia 'fie ca Iehowa să îl vadă'. Oraşul omonim a avut oarecare însemnătate politică, fiind sediul administrativ al unora din regii lui Israel, deşi Samaria, aflată în apropiere, a fost întotdeauna un oraş mult mai mare. Istoria a înregistrat numeroase atrocităţi petrecute în această localitate. Motivaţia pentru care profetul ar fi ales pentru fiul său acest nume ar fi ambivalentă: pe de o parte, numele divin prezent, pe de altă parte, evocarea unui loc rău famat: „Misterul numelui copilului constă în ambivalenţa sa: el se referă deopotrivă la speranţă şi la teroare. Osea doreşte să folosească dubla semnificaţie pentru a sugera deopotrivă ameninţarea, ca şi făgăduinţa Domnului" (ANDERSEN/FREEDMAN, p. 173). Groaza pe care o stîrnea numele Iezrael printre contemporanii profetului este sugerată de un exeget printr-o comparaţie foarte plastică: „Să ne imaginăm că, în vremea noastră, părinţii şi-ar denumi un copil Auschwitz" (BONS, p. 34). ♦ Grafiile greceeşti sînt *Ἰεζραέλ* (SEPT.FRANKF.), respectiv (fără marcarea accentului) *Ιεζραελ* (SEPT.RAHLFS). Adaptări formale româneşti: *Iezráel* (MS.45), *Iesraél* (BIBL.1688), *Iezrail* (MS.4389).

1:5

Arcul (ebr. *qešet*) era o armă nobiliară, rezervată principilor şi marilor căpetenii, de aceea era privită şi ca un „simbol al puterilor fizice masculine şi al potenţei sexuale" (HOFFNER, p. 329, n. 2).

1:6

Verbul *a îngreca* din MS.4389, cu sensul 'a rămîne însărcinată' (reluat două versete mai jos cu forma neprefixată), care are drept corespondent, în MS.45 şi în BIBL.1688, verbul *a zemisli*, cu acelaşi sens şi cu o largă răspîndire în vechile texte româneşti, probabil urmaş al lat. pop. **ingrevicare*, este înregistrat de DLR, s.v., deja la Varlaam; cf. gr. *συνέλαβεν* (SEPT.FRANKF.). ♦ Am tradus prin sintagma nominală *Cea lipsită de milă* conţinutul ebr. *Lo-Ruhama*, formă verbală negativă, care porneşte de la unul dintre termenii-cheie ai teologiei iudaice, *rahûm*, ce desemnează sentimentul de protecţie şi de afecţiune fierbinte al Domnului faţă de oameni, concept redat tradiţional de rom. *milă* (gr. *ἐλεημοσύνη*, lat. *misericordia*, slavon. ***милость*** etc.). Derivatul *Nemiluita* din toate cele trei versiuni româneşti din secolul al XVII-lea (MS.45, MS.4389, BIBL.1688) reproduce cu fidelitate şi în mod convenabil gr. *οὐκ ἠλεημένη* din SEPT.FRANKF. ♦ Construcţia biblică tipică *împotrivindu-mă împotrivi-mă-voiu lor* (MS.45, BIBL.1688), *împoncişindu-mă mă voi împoncişa lor* (MS.4389) reflectă gr. *ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτοῖς*, un calc frazeologic foarte frecvent în textul biblic, copiind, în acest caz, construcţia intensificatoare ebraică: *nāśō' 'eśśā' lāhem* (am preferat, în versiunea noastră, o explicitare lexicală: *cu toate puterile mele*). Neclară rămîne, însă, semnificaţia simbolică a acestei secvenţe. ♦ Verbul *a împoncişa* 'a se împotrivi', un vechi derivat de la *în* + *ponciş*, este atestat în DLR în psaltirile din secolul al XVI-lea şi la Varlaam.

1:8

Pentru verbul *au grecat* din MS.4389, vezi *supra*, 1:6.

1:9

Faptul că îi cere profetului să-şi numească pe cel de-al treilea copil „Nu (mai eşti) poporul meu" (*lō' 'ammî*) semnifică, evident, că Domnul că a decis să rupă făgăduinţa făcută cîndva patriarhilor şi înnoită faţă de Moise. Formulele *Nu-norodul-meu* (BIBL.1688) şi *Nenărodul-meu* (MS.4389) reflectă gr. *οὐ λαός μου* (SEPT.FRANKF.), cu grafia *Οὐ-λαός-μου* în SEPT.RAHLFS. Faptul că în MS.45 apare *Nărodul* în loc de varianta negativă reprezintă, probabil, o greşeală a copistului. ♦ Un comentariu hristologic al acestui pasaj apare la Salvianus, apologet creştin de la jumătatea secolului al V-lea: „Nu se poate numi poporul lui Dumnezeu cel ce a părăsit nu demult cultul lui Dumnezeu şi nu-L vede pe Dumnezeu cel care L-a renegat pe Fiul lui Dumnezeu (...). De aceea şi în alte locuri vorbeşte de norodul iudeilor, spunînd către profet: «Cheamă poporul meu neiubit»" (SALVIANUS, GUV. DUMN., IV, I, p. 232-233).

1:10

Rufinus din Aquilea parafrazează versetul acesta, găsind în

el prilejul de a identifica o prefigurare simbolică a destinului hristic: „Cît priveşte acum puiul asinei sale, acesta îi reprezintă pe aceia care, ieşiţi din primul popor, desemnat aici prin figura asinei, au fost aleşi pentru mîntuire şi despre care profetul spune: «Cînd fiii lui Israel vor fi precum nisipul mării, ceilalţi vor fi mîntuiţi!». După ce asina care a preferat să poarte jugul legii cu necredinţă, va fi alungată, puiul născut din ea va fi ales; cu alte cuvinte, un popor nou, ieşit din vechiul popor cu ajutorul credinţei, este adoptat şi asociat la poporul naţiunilor" (RUFINUS, I, 8, p. 54).

1:11

O interpretare în sens hristologic a acestui pasaj găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Iar Osea a spus despre El: «Şi se vor aduna fiii lui Iuda şi fiii lui Israel împreună şi vor pune loru-şi o singură domnie şi se vor înălţa de pe pămînt, că mare este ziua lui Israel.» Căci au fost foarte mulţi învăţători la Iudei care au îndemnat în cursul timpului să se cinstească Dumnezeul tuturor numai cu buzele şi au dat ca învăţătură popoarelor de sub autoritatea lor poruncile oamenilor. Dar o singură domnie s-a pus împotriva tuturor şi peste toţi, şi anume Hristos, şi prin El ne-am înălţat de la pămînt, adică am învăţat să cugetăm cele de sus" (CHIRIL ALEX., S. II, V, p. 175).

Capitolul al 2-lea

2:1

O interpretare retorico-alegorică a acestui pasaj găsim la un mare părinte al Bisericii: „Vei întreba însă dacă pentru vreo raţiune care necesită cercetare într-un loc se adaugă la «cuvânt» «al Domnului», iar într-altul este fără adăugarea [sintagmei] «al Domnului», precum: «Cuvântul Domnului, care a fost către Osea al lui Beeri» (...). Pentru că vorbeau unui popor necredincios, certăreţ şi îndepărtat de la Dumnezeu, au trecut sub tăcere numele Domnului, cuvintele lor. Fiindcă ei credeau că pe Dumnezeu Îl preocupă cele omeneşti, îi batjocoreau pe cei care le vorbeau ca de la faţa lui Domnului" (VASILE CEL MARE, ISA., 65, p. 86).

2:2

Cuvîntul *iboste* (variante: *iuboste*, *liuboste*), cu sensul 'iubire' şi prezent în toate cele trei vechi versiuni româneşti (MS.45, MS.4389, BIBL.1688), un vechi împrumut livresc după slavon. **любость** '*idem*', este înregistrat în DLR la Coresi, în *Anonymus Caransebesiensis*, la Dosoftei ş.a. ♦ Ceea ce se petrece în familia lui Osea reprezintă, analogic, relaţia dramatică dintre Iahwe şi poporul său, rătăcit în „precurvie", adică idolatrie. Profetul adresează copiilor săi îndemnul să o aducă pe mama lor, prostituata, în faţa judecăţii, în încercarea de a se desprinde de blestemul de a aparţine unei generaţii pervertite. El însuşi declară că se desparte de soţia sa definitiv. ♦ Expresia *adulterul ei dintre sînii ei* (care echivalează, în traducerea noastră, gr. *μοιχείαν αὐτῆς ἐκ μέσου μαστῶν αὐτῆς* din SEPT.FRANKF.) reprezintă desemnarea simbolică a adulterului, dar poate fi interpretată şi ca o trimitere directă la chipul zeiţei ugaritice Aşirat, înfăţişată nudă pe amuletele purtate de femeile aparţinînd cultului respectiv (vezi GISIN, p. 115). ♦ O interpretare simbolică, în cheie hristologică, găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Trebuie să-şi ducă în comuniunea nunţii femeie fecioară şi pe cea alungată să nu şi-o ia soţie. Aceasta e şi un chip (tip) al sinagogii iudeilor. Căci a fost lepădată din unitatea cu el şi zicea despre ea prin glasul proorocului: «Aceasta nu e femeia mea şi eu nu sînt bărbatul ei»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 430). Alte corelaţii hristologice ale acestui verset găsim la Sf. Chiril al Alexandriei şi în alte două locuri: „Deci şi-a luat, precum am spus adineauri, înainte de Biserica din neamuri, pe cea mai în vîrstă. Dar modul logodnei şi puterea căsătoriei nu s-a făcut pentru veci. Căci a spus iarăşi despre ea: «Aceasta nu e femeia Mea. Şi Eu nu sînt bărbatul ei»" (CHIRIL ALEX., S. II, IV, p. 139). Şi, mai departe: „Căci nemailăsînd Dumnezeu Sinagoga Iudeilor să aducă rod, a fost ca o văduvă şi fără copii şi lipsită de bărbat sau de Mirele spiritual. De fapt, a spus undeva Scriptura: «Aceasta nu e femeia Mea şi Eu nu sînt bărbatul ei». (...) Deşi va ajunge la ultimele trepte de duşmănie, Dumnezeu se va milostivi de ea în vremurile din urmă ale veacului şi va rodi şi ea trăsăturile lui Hristos. Că va păşi pe urma neamurilor, o ştim prin înseşi cele scrise" (*ibidem*, VI, p. 211).

2:3

Dorind să-şi vadă soţia adulteră „goală ca în ziua naşterii ei", pentru a o izgoni ca să moară de sete în deşert, profetul, soţul înşelat, reface simbolic, dar în sens invers, pedeapsa pe care Iahwe a dat-o neamului ales în timpul lui Moise, condamnîndu-i pe israeliţi să rătăcească patruzeci de ani în deşert, ca urmare a recăderii în adorarea viţelului de aur. ♦ Versetul este citat de Didim cel Orb şi comentat în felul următor: „Trebuie să ne oprim la această profeţie care îi prezintă adunîndu-se în ţară pe cei care s-au reunit într-un singur regat şi care se găseau, evident, în partea de jos a ţării. Ei erau în dezacord, risipiţi în afara ariei de influenţă a autorităţii care păstrează unitatea. Atunci cînd s-a produs ruptura dintre Iuda şi Israel, a apărut, prin mila Mîntuitorului, o risipire şi o ruptură a alianţei, aşa încît, odată îndepărtate diferitele schisme, cîrja denumită «legătură» să ajungă, ca odinioară, în mîinile unui rege unic, urmaş al lui Iuda, şi să se facă o singură turmă şi un singur păstor, sub conducerea regelui legitim, care domneşte peste tot poporul" (DIDIM, ZAH. III, IV, 135, p. 168-170).

2:5

Versetul conţine o descriere esenţializată a „beneficiilor" profesiei de prostituată: hrană rafinată şi îndestulătoare, apă, veşminte scumpe, untdelemn şi bani. Gomer îi numeşte aici expres pe „ibovnicii" (gr. *οἱ ἐράστοι*) ei, denumire reluată doar în acest capitol, în versetele următoare (5, 7, 10, 12, 13).

2:6-7

Ghimpii şi cursele prin care profetul încearcă să îşi oprească soţia din calea desfrîului ei sînt mijloacele obişnuite prin care triburile deşertului îşi protejau tabăra de intruşi. Profetul vrea să spună că, în marea lui iubire, Iahwe este dispus să ierte „curvia", iar ca gest de bunăvoinţă, creează impedimente în calea realizării acesteia. ♦ Ecouri intertextuale în cheie simbolică ale formulărilor de aici ale profetului regăsim la un scriitor filocalic precum Ioan Carpatiul (secolul al VII-lea), într-unul dintre „cuvintele sale ascetice": „Bine să ştii, monah amărât, că, precum am grăit prin Prorocul, voi fi ţie povăţuitor aspru şi te voi întâmpina pe calea Egiptului, întărindu-te prin necazuri; şi căile tale cele de ocară ţi le voi închide cu ţăruşii ascuţiţi ai proniei Mele, înţepându-te cu nenorociri neaşteptate şi împiedicându-te ca nu cumva să aduci la faptă cele ce vrei în inima ta nesocotită" (FILOCALIA VIII, p. 174). ♦ Într-o predică pe tema căilor care trebuie urmate pentru a ocoli răul, Julien de Vézelay numeşte o a patra cale, care ar fi cea a acţiunii. Argumentarea care urmează conţine largi parafraze din aceste două versete ale profeţiei lui Osea: „Adesea bunătatea lui Dumnezeu împiedică realizarea răului, refuzînd să îi ofere prilejul de a-l săvîrşi. Dorim să păcătuim, dar nu ajungem să o facem; dorim să fim nelegiuiţi, dar nu putem să fim atîta cît am dori-o, căci bunătatea lui Dumnezeu învăluie sufletul păcătos pentru a-l împiedica să se arunce cu capul înainte într-o acţiune rea, săvîrşită pînă la capăt: «Dumnezeu astupă calea acestui suflet cu mărăcini, şi îi pune piedici», pentru ca acesta să spună în inima sa: «Mă voi întoarce la primul meu bărbat, căci eram mult mai fericită cu el»" (JULIEN, SERM. I, XIII, p. 271).

2:8

În ciuda tuturor semnelor de bunăvoinţă ale soţului, care îi oferă siguranţa supremă (*grîul, vinul şi untdelemnul*, versiunea noastră), Gomer, respectiv poporul rătăcit, rămîne în continuare ataşată de idoli. ♦ Ecouri ale acestui verset se află într-una din „glafirele" la *Cartea Facerii* ale Sf. Chiril al Alexandriei: „Iar cei ce s-au împărtăşit cu îmbelşugare de binecuvîntarea de sus, cum nu ar fi bine călăuziţi spre tot lucrul bun? (...) De aceea a spus Dumnezeu despre sinagoga iudeilor: «Iată, Eu închid căile ei şi nu va afla cărarea ei»" (CHIRIL ALEX., S. II, IV, p. 147).

2:9

Ca şi în alte locuri din *Vechiul Testament* (Fac. 9:22-23; Lev. 20:17-19), „ruşinea" (ebr. *'ervâ*, gr. *ἀσχημοσύνη*) reprezintă o denumire eufemistică a organelor genitale.

2:10-12

Pedeapsa prevăzută pentru adulter era, potrivit legilor lui Moise, ca şi tradiţiilor larg răspîndite la popoarele antice ale Orientului Apropiat, lapidarea femeii. Totuşi, soţul o putea lăsa în viaţă, dar o supunea oprobriului public, cum face aici profetul, îndepărtîndu-i toate veşmintele. O procedură asemănătoare, dar cu elemente mult mai atroce, este relatată şi într-un vechi text babilonian, scris în jurul anului 1950 î.Hr.: „Deoarece o femeie a fost surprinsă cu un bărbat, consiliul a stabilit amenda care trebuia plătită. Au pus să i se taie organele genitale, să i se străpungă nasul cu un cui. Regele a lăsat-o pe seama oraşului, ca să fie plimbată peste tot" (TUAT, I, p. 198). Deşi o iubea pe soţia sa Gomer, profetul este nevoit să ia împotriva sa cele mai drastice măsuri de condamnare, aşa încît nici măcar iubiţii ei să nu o mai poată salva. Înţelesul alegoric este acela că, deşi iubeşte poporul ales, Dumnezeu îl pedepseşte aşa de drastic, încît să nu poată găsi alinare şi refugiu în adorarea idolilor.

2:11

Interpretarea alegorică pe care o dă acestui pasaj Clement din Alexandria este următoarea: „Prostituîndu-se pentru aur, lăcomia acestor oameni devine un idol prin chinul focului, singurul căruia îi este rezervat luxul, în măsura în care este un idol şi nu adevărul. De aceea Cuvîntul îi ceartă pe evrei prin gura profetului: Şi-au făurit un Baal din obiecte de aur şi de argint, adică din podoabe. Îi şi ameninţă cu cuvinte foarte clare: «Şi mă voi răzbuna pe ea din pricina zilelor Baalilor, cărora ea le aducea jertfe, se împodobea cu cerceii şi cu salbele ei»; el arată şi motivul acestei împodobiri, adăugînd: «şi mergea în urma iubiţilor ei, iar pe mine mă uitase, zice Domnul»" (CLEMENT, PEDAG. II, XII, 126, 3, p. 238). ♦ Lista „drepturilor civile" (*plăcere* – gr. *εὐφροσύνη*, *sărbătoare* – gr. *ἑορτή, petrecere de lună nouă* – gr. *νουμηνία*, *sîmbătă* – gr. *σάββατον*, *întrunire* – gr. *πανηγυρία*) care îi vor fi retrase femeii adultere, recte, alegoric, poporului trădător faţă de „logodnicul" lui, Iahwe, cuprinde cuvinte a căror referinţă este destul de clară. Prima trimite la conţinutul festiv, iar ultima denumire din serie sugerează caracterul colectiv al sărbătorilor, ambele cuvinte avînd un caracter general sau colectiv. Al doilea cuvînt (*sărbătoare* – gr. *ἑορτή*), în ebraică *hag*, trimite la complexele festive cu caracter anual, legate de calendarul natural al anului agrar sau pastoral. A treia denumire (*petrecere de lună nouă* – gr. *νουμηνία*), în ebraică *śāśôn*, desemnează sărbătorile lunare, la care poporul participa cu entuziasm, cu dansuri şi muzică, celebrînd astfel prezenţa lui Iahwe în mijlocul poporului său. În fine, sîmbăta (*šabbaṯ*) era obligatoria zi de odihnă.

2:12

„Răsplătirile" la care se referă aici Gomer (MS.45 şi BIBL.1688: *năimirile*, MS.4389: *plăţile*; cf. gr. *μισθώματα*) reprezintă taxa percepută de o prostituată, desemnată în ebraică prin forma de plural *'etnā*, care mai apare încă o dată, mai jos, în 9:1. ♦ Prin cuvîntul ebr. *ya'ar*, redat în *Septuaginta* prin gr. *ἀγρός*, vechii evrei desemnau un loc sălbatic, plin de primejdii şi populat de animale sălbatice (MS.45: *jiganiile ţarenii*, BIBL.1688: *fierile cîmpului*, MS.4389: *hiarăle ţarinii*). În diferite locuri, *Biblia* vorbeşte despre marii prădători precum leul, leopardul, lupul şi ursul, la care se

adaugă iepurii de cîmp, vulpile, şacalii sau diferitele specii de gazele şi capre sălbatice. ♦ Ca stăpînă pe vii şi plantaţii de smochini, Gomer era o persoană înstărită, căci aceste două fructe erau interpretate drept semnul opulenţei şi al bunăvoinţei lui Iahwe către poporul său. Devastarea plantaţiilor era considerată o catastrofă majoră nu doar de către israeliţi, ci şi de celelalte popoare contemporane. Un rege asirian se mîndreşte că, după ce şi-a învins adversarul, „i-am distrus grădinile de legume şi numeroasele lui plantaţii şi nu am mai lăsat nimic în picioare" (TUAT, I, p. 203). ♦ Pagube serioase aduceau culturilor din vechea Palestină animele precum iepurii de cîmp şi gazelele, dar şi vulpile şi şacalii. Fiarele cîmpului, păsările cerului şi tîrîtoarele pămîntului evocate aici de profet sînt interpretate de Sf. Grigorie Sinaitul (*Capete după acrostih*, 123) drept alegorii ale spiritelor malefice care îi asaltează pe oameni: „Unele duhuri (...) iau şi chipuri de păsări sau de îngeri, ca să amăgească sufletul. De asemenea, dau chip amintirilor despre persoane şi lucruri cunoscute, prefăcînd şi abătînd toată vederea duhovnicească mai ales în cei ce se luptă încă şi nu au ajuns la curăţie şi la discernămîntul duhovnicesc. Nu este lucru duhovnicesc al cărui chip să nu-l ia pe nebăgate de seamă prin nălucire. Căci şi aceştia se înarmează potrivit cu starea şi cu măsura sporirii celor atacaţi, aducînd rătăcire în loc de adevăr şi nălucire în loc de vedere, şi prin aceasta sălăşluindu-se în suflete. Despre aceştia mărturiseşte Scriptura cînd vorbeşte despre fiarele cîmpului, despre păsările cerului şi despre tîrîtoarele pămîntului. Prin acestea a arătat duhurile răutăţii" (FILOCALIA VII, p. 134).

2:13

Cuvîntul ebraic *ba'al*, la plural *ba'alîm* sau *bĕ'alîm*, are semnificaţia de bază 'stăpîn'. Atît în *Biblie*, cît şi în texte canaanite, cum ar fi tăbliţele ugaritice, este menţionat un străvechi zeu *Baal*. Aici, în profeţia lui Osea, ca şi în alte numeroase alte locuri, forma de plural denumeşte generic detestatele zeităţi canaaneene adorate de israeliţi periodic, în momentele cînd se depărtau de Iahwe, Domnul lor unic. Forma *Vaalim*, declinată sau indeclinabilă, din vechile versiuni româneşti, este preluată după gr. *Βααλείν* sau *Βααλιμ*. ♦ După KITCHEN, p. 409, în ritualurile religioase canaaneene se foloseau ca jertfe aceleaşi lucruri ca şi pe altarele israelite: animale şi păsări, grîne şi fructe, la care se adăugau mirodenii scumpe precum stacti, mirt şi galbanum. ♦ Expresia literală „zilele (Baalilor)" înseamnă, de fapt, 'perioadă', după pluralul *yāmîm*, utilizat frecvent pentru a desemna intervale de timp precise. ♦ Atît în MS.45, cît şi în BIBL.1688 şi MS.4389, apare aici substantivul neutru *left*, la plural *lefturi*, cu sensul 'salbă (de monezi din aur sau argint); colier'; el echivalează, în două contexte diferite, gr. *τὰ καθόρμια* (Iosia 2:13, cu unică atestare în *Septuaginta*), cf. GR.ENGL.: *necklace* 'colier', şi, respectiv, gr. *τὸ κάθεμα* (Is. 3:18), cf. GR.ENGL.: *necklace, collar* '*idem*'. Împrumut după ngr. *λεφτόν* '*idem*', cuvîntul este atestat de DLR în documente din secolul al XVI-lea. În BIBL.HEBR. apare aici cuvîntul *helyātâ*, un *hapax legomenon*, pus în relaţie cu piesa de podoabă care în *Cîntarea cîntărilor* apare cu numele *hălā'îm*, cu puternice conotaţii erotice: „Combinînd informaţia din *Osea* şi *Cîntarea cîntărilor*, avem o asociaţie între bustul feminin şi lucruri care sugerează identificarea dintre *helyātâ* şi benzile toracice care împodobesc nudurile feminine ale unor zeiţe precum Iştar şi Anat din lumea semitică sau Atargatis ori Victoria înaripată din Antichitatea Greacă. Trăsătura pertinentă este încrucişarea celor două benzi deasupra bustului gol, care este pus astfel în evidenţă. Nu este sigur dacă piesa ataşată în acest punct strategic serveşte să unească cele două benzi, sau dacă benzile sînt purtate pentru a fixa o amuletă exact la punctul dorit" (ANDERSEN/ FREEDMAN, p. 261). ♦ Într-un context în care compară trădarea lui Dumnezeu de către neamul ales cu căderea în păcat a unei fecioare, Sf. Vasile cel Mare se face ecoul cuvintelor de aici ale profetului, scriind: „Însă fecioara şi-a schimbat mărirea pe o ruşine. Cerul a rămas încremenit, iar pămîntul a fost cuprins de un cutremur şi mai înfricoşat. Nu mai poţi sta la îndoială, ca să nu zici împreună cu Domnul: «Două lucruri rele a făcut poporul Meu: M-a părăsit pe Mine, Mirele cel adevărat şi sfînt al sufletelor curate, şi s-a dat în mîna unui desfrînat nelegiuit şi nedrept, care strică trup şi suflet. Aşa s-a despărţit şi ea de Dumnezeu, Mîntuitorul ei, făcînd mădularele ei roabe ale necurăţiei şi fărădelegii» (Ier. 2:13). «Pe Mine M-a uitat şi s-a dus la iubitul ei»" (VASILE CEL MARE, EPIST., 56, III, p. 115).

2:14

O secvenţă din acest verset este reţinută de Nicodim Aghioritul: „De aceea stai în linişte, tăcere şi singurătate, dacă vrei ca Dumnezeu să rămână în inima ta, după cum zice prin Osea: «O voi duce în pustie şi voi vorbi inimii ei»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 458).

2:15

Evocarea numelui văii Ahor implică un oarecare mister, deoarece în Ios. 7 citim că aici a avut loc execuţia lui Ahan; locul era, deci, încărcat cu semnificaţii simbolice negative. Ca şi în cazul numelui oraşului *Iezrael* (vezi *supra*, 1:4), o explicaţie foarte probabilă obţinem dacă ne raportăm la unul din elementele centrale ale teologiei implicite a profetului Osea: locul este rău famat din perspectiva mîniei şi a judecăţii Domnului, dar poate fi şi un loc al salvării, dacă Domnul iartă poporul său pentru trădare şi îi oferă mila lui: „Cuvîntul «vale» sugerează că avem aici o legătură cu valea lui Iezrael; atît Iezrael, cît şi Ahor poartă o dublă semnificaţie – moarte sub judecata lui Iahwe, o viaţă nouă sub mila lui" (ANDERSEN/ FREEDMAN, p. 275).

2:16

Versetul acesta marchează momentul festiv şi solemn al căsătoriei lui Iahwe cu poporul ales. Acest moment reprezintă reconfirmarea pactului marital încheiat odată cu intrarea lui Israel în Pămîntul Făgăduinţei. Ambele

momente sînt o prefigurare a împlinirii finale a profeţiei, prin „căsătoria Mielului", a Mîntuitorului Iisus Hristos, cu Mireasa lui, Biserica (cf. Mat. 22:2-14, 25:1-13; Luc. 12:26; Apoc. 19:7). ♦ Ritualul standard al căsătoriei prevedea schimbarea de către miri a formulelor sacrale: „tu eşti femeia mea", respectiv „tu eşti bărbatul meu". Această formulă se găseşte şi la popoarele vecine cu Israel, după cum citim într-un contract de căsătorie din Elephantine (sudul Egiptului): „Ea este femeia mea, iar eu sînt bărbatul ei, din această zi şi pînă în veşnicie" (TUAT, I, p. 261).

2:17

Declaraţia solemnă *numele lor nu vor mai fi pomenite* (versiunea noastră), referitoare la idoli (Baalim), „logodnicii" poporului nerecunoscător, poate fi pusă în legătură cu invocarea liturgică a celor cincizeci de nume ale zeului Marduk într-un vechi document babilonian intitulat *Enuma Elish* (vezi ANET, p. 69 şi urm.).

2:18

Comentîndu-se metafora maritală a relaţiei contractuale dintre Domnul şi neamul lui Israel, la DIDIM, ZAH. II, 8, 227, p. 533, se remarcă: „De acum încolo, devenind ocrotitorul şi sprijinul ei, el o va iubi cu o pasiune arzătoare, şi îi va pedepsi pe cei care au acoperit-o cu ocări. Deoarece l-a iubit cu o pasiune atît de arzătoare încît doreşte să trăiască cu ea ca odinioară, cînd ea nu părăsise patul conjugal, el revine la ea, spunînd: «Voi locui în mijlocul ei»".

2:19

Formularea precisă a temeiurilor rituale şi juridice ale relaţiei maritale trimite cu gîndul la prescripţiile din *Pentateuh*, în special din *Levitic*. Conceptele pe care le-am tradus prin *dreptate, judecată, milostivire şi compasiune*, la care se adaugă „credinţa" şi „cunoaşterea lui Dumnezeu" din versetul următor (gr. *ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἐν κρίματι, καὶ ἐν ἐλέει, καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς* [20] *καὶ ... ἐν πίστει, καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν κύριον*) reprezintă bunurile supreme pe care le (re)capătă Israel ca „logodnică" iertată a lui Iahwe, bunuri mult mai importante decît cele materiale, denumite în secvenţele imediat anterioare. ♦ Sf. Ambrozie (Scrisoarea a XXXI-a, către Irenaeus) vede şi el în alegoria maritală simbolul relaţiei între neamul ales („sinagoga") şi Dumnezeu: „Murdărită de neevlavie şi de noroiul necredinţei, a ajuns să fie dispreţuită şi cu totul îndepărtată de harul acelei logodnice care înainte meritase să audă cuvintele: «Te vei logodi cu mine în credinţă, dreptate şi dragoste». Pe bună dreptate se tînguieşte cea care pierduse atîtea daruri preţioase şi suferise pagubă atît de grea de a-şi pierde virtuţile de zestre, de a i se răpi logodnicul de fecioară" (AMBROZIE, S. II, p. 158). ♦ O interpretare hristologică similară găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Astfel a logodit dumnezeiescul învăţător Biserica din neamuri lui Hristos. (...) Însuşi Mirele zice prin glasul prorocilor: «Şi te voi logodi pe tine Mie în veac, întru dreptate, în judecată, în milă şi în îndurări, şi te voi logodi pe tine Mie în credinţă, şi vei cunoaşte pe Domnul»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 257).

2:21-22

Semnificaţiile hristologice ale pasajului sînt sesizate de Origene (ORIGENE, LEV., XII, 5, p. 451): „Fiindcă au încetat sofismele filosofilor şi superstiţiile iudaice, Hristos şi-a asumat în credinţă simplă Biserica sa, «şi-a luat ca soţie o fecioară din neamul său». Căci nici gîndul filosofic, nici zelul circumciziei nu pervertesc credinţa ei, ci rămâne în simplitatea mărturisirii ca în inocenţa feciorească. Căci astfel a şi promis odinioară prin profet: «Mă voi logodi cu tine în credinţă»". ♦ Pasajul este interpretat în sens hristologic şi de Sf. Chiril al Alexandriei, în a IV-a „glafiră la *Facere*": „Deci Hristos a făcut întîiul legământ cu Sinagoga Iudeilor, conducătorul ei fiind Moise, iar îngerii mijlocitori. Iar după ea cu a doua, cu Biserica din neamuri, folosind ca mijlocitor pe Ioan Botezătorul. (...) Iar darul făcut miresei este mila şi credinţa. Căci a zis prin glasul proorocilor Mirele Cel ce a venit din cer către Biserica din neamuri: «Şi te voi logodi pe tine Mie în veac; şi te voi logodi pe tine Mie întru dreptate şi judecată şi întru milă şi întru îndurări. Şi te voi logodi pe tine Mie întru credinţă şi vei cunoaşte pe Domnul». Deci şi-a luat, precum am spus adineauri, înainte de Biserica din neamuri, pe cea mai în vîrstă" (CHIRIL ALEX., S. II, II, p. 138-139). ♦ Într-una din epistolele sale (46, III), unde dezbate despre soarta unei fecioare care a căzut în păcat, Sfîntul Vasile cel Mare evidenţiază şi el semnificaţiile transcendente şi simbolice ale faptelor: „În faţa unei astfel de nenorociri, cine n-ar spune plângând: «Cum a ajuns ca o desfrânată cetatea cea credincioasă» (Is., 1:21) a Sionului? Cum nu va spune Însuşi Domnului unuia din cei care umblă acum cu duhul lui Ieremia: «Aţi auzit ce 'lucruri peste măsură de urâcioase' a făcut lui Israel?». «Şi te voi logodi pe tine mie întru dreptate şi judecată şi întru milă şi întru îndurări», cum i-am făgăduit prin proorocul Osea. Dar ea s-a îndrăgostit de nişte străini şi, pe cînd încă trăiam eu, soţul ei, ea se comporta ca o adulteră şi nu se temea să se dea altui bărbat" (VASILE CEL MARE, EPIST., p. 113-114).

2:22

Grîul, vinul şi untdelemnul sînt menţionate şi mai sus, în versetul 8; ele reprezintă simbolul bogăţiei paradiziace promise în vechile profeţii ale patriarhilor şi, aici, sînt un semn al bunăvoinţei divine. Enunţurile de aici sînt în mod evident un ecou al unor mai vechi formule de jurămînt comune cu popoarele vecine, după cum atestă textul unei incantaţii pentru vindecarea grînelor: „Pămîntul, da, pămîntul, a zămislit lutul, lutul a zămislit paiele, paiele au zămislit spicele, spicele au zămislit grînele" (TUAT, II, p. 273).

2:23

Analogia între femeia fertilă şi un ogor rodnic este larg

răspîndită în textele vechi ale Orientului Apropiat (pentru astfel de atestări în texte din Byblos vezi ANET, p. 426). ♦ Schimbarea radicală prin iertare a voinţei lui Iahwe se reflectă în convertirea numelor copiilor de la forma negativă la cea pozitivă.

Capitolul al 3-lea

3:1

Deşi foarte scurt, acest capitol ocupă, din punct de vedere simbolic, un loc central, întrucît paralelismul dintre relaţia maritală a profetului cu soţia lui desfrînată Gomor, pe de o parte, şi „logodna" dintre Iahwe şi neamul lui Israel, pe de altă parte, este expus în mod explicit. Sînt, însă, aici destule conjecturi neclare. ♦ Probleme a pus interpretarea sintagmei adverbiale *încă o dată* (versiunea noastră; cf. ebr. *ʿôd*, gr. *ἔτι*, MS.45, MS.4389, BIBL.1688: *încă*), exegeţii întrebîndu-se dacă ea se referă la verbul anterior sau la cel posterior. Bazîndu-se pe un pasaj similar din profeţia lui Iezechiel (cap. 23) şi pe unele vechi texte ugaritice, GORDON, HOM., p. 21, este de părere că adverbul trebuie înţeles ca referindu-se la o a doua căsătorie a profetului, iar alegoric ca trimiţînd la cele două componente ale moştenirii abrahamice, statele Israel şi Iuda. Numai că relaţia lui Iahwe cu poporul ales este una monogamă, aşa încît mai aproape de intenţiile profetului este interpretarea comentatorilor care sînt de părere că adverbul în cauză se referă la ambele verbe, aşa încît avem de a face nu cu o nouă femeie, ci cu o împăcare între iubiţi, întrucît „în iubire există întotdeauna un «încă o dată»" (JAMES, p. 242). ♦ „Dumnezeii străini" sînt indicaţi în context în mod explicit, ei sînt mai ales „Baalimii" canaaneeni, dar expresia se poate referi şi la alte zeităţi ale popoarelor vecine, de exemplu unele zeităţi feminine. ♦ Neclară este şi semnificaţia „prăjiturii cu stafide" (SEPT.FRANKF.: *πέμματα μετὰ σταφίδος*, SEPT.RAHLFS: *πέμματα μετὰ σταφίδων*), care pare dotată cu conotaţii negative, în relaţie cu vechile zeităţi canaaneene (vezi POPE, p. 378-380). Vechile texte din cetatea Ugarit vorbesc despre nişte prăjituri preparate cu „fructe ale iubirii", folosite în anumite ritualuri de fertilitate. Într-un astfel de text aflăm că Baal îi porunceşte surorii sale Anat „să pună o prăjitură în pămînt, să aşeze fructe ale iubirii pe glie, să reverse pace înlăuntrul pămîntului şi sentimente de iubire în sînul ogoarelor" (TUAT, III, p. 1144). O altă atestare, în *Cîntarea cîntărilor* (2:5), a „prăjiturii de iubire" sugerează că ar putea fi vorba despre un afrodisiac (DRIVER, p. 43), ceea ce ar justifica şi conotaţiile puternic negative din contextul de aici. ♦ Substantivul *scovărzile* din MS.4389 (în MS.45 şi BIBL.1688: *frămîntături*) este un împrumut după slavon. **сковрда** 'tigaie', înregistrat în DLR în *Anonymus Caransebesiensis* şi în BIBL.1688.

3:2

Verbul *a năiemí* sau *a năimí*, cu sensul 'a angaja pe cineva cu simbrie', este un derivat verbal din substantivul neutru *năiem* (< slavon. **наѥмъ** 'chirie; simbrie'); cuvîntul este atestat de DLR în texte din prima jumătate a secolului al XVII-lea, cu puţin anterioare sau contemporane cu textele noastre. ♦ Expresia *am închiriat pentru mine* din versiunea noastră (*am năimit mie* MS.45, BIBL.1688, *-mi năimiiu* MS.4389), după gr. *ἐμισθωσάμην* (SEPT.FRANKF.), reclamă interpretarea formulei originale ebr. *wa'ekkĕrehā lî bĕ* în sensul acesta al închirierii şi nu al vînzării propriu-zise, cum receptează unii interpreţi. Acest lucru înseamnă că Osea o reduce pe Gomor, soţia sa, la starea de sclavie (WOLF, p. 61). Însumate, cele cincisprezece bucăţi de argint şi cantităţile de grîne dau suma de aproximativ 37 de monezi de argint, mult peste preţul aproximativ al unei preţioase sclave, care era de 30 de monezi. Unii fac o legătură simbolică şi cu cei 30 de dinari pe care Iuda i-a primit ca preţ al vînzării Mîntuitorului. Combinarea într-o plată a monezilor şi a cerealelor era neobişnuită, nemaifiind atestată în alt loc din *Biblie*. De notat că suma de cincizeci de şekeli era indicată ca plată de compensare pentru o mireasă care fusese răpită de la părinţi (Deut. 22:29), treizeci de şekeli costa o sclavă (Ieş. 21:32; Lev. 27:4), iar Iosif a fost vîndut de fraţii săi pentru douăzeci de şekeli (pentru toate aceste conjecturi, cf. GISIN, p. 167). ♦ Cuvîntul *gomór* din vechile versiuni româneşti este un împrumut contextual după gr. *γομόρ*, la rîndul lui o transcriere aproximativă a ebr. *homer*, prin care se desemna, în universul *Vechiului Testament*, o unitate de măsură pentru capacitate echivalentă cu cca 450 kg. Cuvîntul acesta, un ebraism, nu este înregistrat în DLR. Nici celălat ebraism similar, subst. *nével*, nu este înregistrat în DLR. Împrumut contextual după gr. *νέβελ* din SEPT.FRANKF., transcriere aproximativă a cuvîntului ebraic *nevel*, desemna un burduf întrebuinţat ca unitate de măsură a capacităţii pentru lichide; cf. *Weinschlauch* 'burduf de vin' sau *ein Schlauch Wein* '*idem*' (SEPT.GERM.), *nebel*, glosat: *skin* 'burduf' (SEPT. ENGL.). ♦ O foarte interesantă interpretare alegorică a acestui pasaj găsim într-una din scrisorile Sf. Ambrozie (a XXVI-a, către Irenaeus): „Aşadar, a şaptea zi înseamnă taina legii, iar a opta pe cea a învierii, precum găseşti scris în Ecleziast (...). În profetul Osea citeşti că s-a zis: «Adu-ţi ţie o desfrînată pe cincisprezece dinari», în înţelesul că prin cei doi bani ai Vechiului şi Noului Testament, adică prin întregul preţ al credinţei, acea femeie este adusă într-o tovărăşie de păgîni fără căpătîi şi trăind în ticăloşie. «Şi am cumpărat-o, se spune în Osea, pe un omer şi un semiomer de orz şi un letec de vin». Pe orz însemnează că-i chema la credinţă pe cei necredincioşi ca să-i facă desăvîrşiţi, prin omer se înţelege măsură plină, iar prin semiomer măsură pe jumătate plină. Măsura plină este în Evanghelie, cea pe jumătate plină este în Lege, a cărei plinătate este Noul Testament" (AMBROZIE, S. II, p. 141). Cu nuanţe suplimentare, Sf. Ambrozie reia şi adînceşte această interpretare în scrisoarea a XLIV-a (către Horontianus): „Aceste numere şapte şi opt sînt cele cu care spune Osea că şi-a cumpărat soţia şi a dobîndit plinătatea credinţei. Zice Scriptura: «Şi am plecat şi am cumpărat-o pe preţ de

cincisprezece sicli de argint, un omer de orz, un letec de orz şi un nevel de vin». Domnul îi poruncise mai înainte să-şi ia o femeie desfrînată. Astfel este limpede că a luat-o cel ce a arătat şi preţul cumpărării. Cincisprezece arginţi sînt din adunarea numerelor şapte şi opt. Profeţia celor două Testamente, adică a credinţei depline, primeşte pe bani desăvîrşirea, iar Biserica plinătatea credinţei. În primul Testament a fost cîştigat poporul lui Israel, iar în al doilea neamurile de păgîni" (*ibidem*, p. 211).

3:3

Versetul este obscur. Îndemnul la abstinenţă sexuală este greu de justificat, fiind pentru evrei o decizie de neconceput (cf. GISIN, p. 3).

3:4

Expresia „multe zile" determină o perioadă îndelungată, dar nedeterminată, ca şi în versetul anterior. ♦ Peisajul sumbru al societăţii lipsite de stîlpii ei instituţionali a fost remarcat de Sf. Grigorie din Nazianz (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 4, p. 92): „Dacă toţi cei care pot fi chemaţi într-o funcţie sau chiar la un post de comandă fug şi nimeni nu acceptă să îşi asume un astfel de loc, acest frumos ansamblu desăvîrşit care este Biserica ar fi profund afectat de stricăciune şi şi-ar pierde chiar frumuseţea. Unde şi din mîinile cui ar primi încă Dumnezeu în numele nostru săvîrşirea acestor taine sfinte care ne înalţă, această săvîrşire care constituie tot ceea ce avem mai măreţ şi mai preţios, dacă n-ar exista un rege, dacă nu ar exista nici o căpetenie, o preoţie, o jertfă, nimic din sublimele lucruri de care apostaţii de odinioară au fost lipsiţi ca urmare a unor greşeli grele?". ♦ Cf. şi *infra*, 5:1. ♦ Origene citează acest verset în următorul context: „Dacă în dumnezeiştile Scripturi se arată că Dumnezeu a făcut ca mana să cadă din cer duminica şi nu în ziua de sabat, evreii trebuie să înţeleagă că deja încă de pe atunci duminica noastră a fost preferată sabatului iudaic şi că se dăduse deja semnul că în ziua lor de sabat nici o îndurare divină nu a coborît asupra lor, nici o pîine cerească, care este cuvîntul Domnului, nu a ajuns la ei. Căci profetul spune undeva: «Fiii lui Israel vor sta acolo multe zile la rînd, şi nu vor avea nici un rege, nici o căpetenie, nici o jertfă, nici un altar, nici o preoţie». În timpul duminicii noastre, dimpotrivă, Domnul face întotdeauna ca mana să cadă din cer" (ORIGENE, HOM. EX., VII, 5, p. 223). În a sa *Filocalie* (I, 5), genialul apologet identifică şi semnificaţia hristologică a pasajului: „Din istorie şi din ceea ce se vede azi reiese limpede că din vremurile lui Iisus (pînă azi) nu s-au mai ivit alţi regi ai iudeilor; toate rînduielile evreieşti, de care ei erau atît de mîndri (mă gîndesc la cele legate de templu, cum erau jertfele la altar, prescripţiile rituale care trebuiau împlinite, îmbrăcămintea arhiereului), toate au fost desfiinţate. Căci s-a împlinit atunci proorocia care zicea: «Zile fără de număr fiii lui Israel vor rămîne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, fără altar, fără preoţie, fără Serafimi»" (ORIGENE, S. A., II, p. 305). ♦ Şi pentru Sf. Chiril al Alexandriei, avem aici o trimitere profetică la persoana lui Iisus Hristos: „Vorbind de arătare şi adevăr, nu a spus clar ce sînt aceste pietre şi a poruncit să se facă o inscripţie într-o mică tăbliţă. Dar voi aminti de proorocul care zice: «Pentru că zile multe vor şedea fiii lui Israil, fără împărat, fără conducător, fără jertfă, fără jertfelnic, fără preoţie, fără arătări». Dar cuvîntul nostru nu va discuta mult de erau acestea pietre sau o inscripţie a numelor într-o tăbliţă de aur. Ajunge să cunoaştem că erau puse ca chip (tip) al lui Hristos, care se află împreună cu sfinţii" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 383). Pasajul este reluat de Sf. Chiril cîteva pagini mai încolo, precedat de următorul comentariu: „Sinagoga iudeilor s-a făcut văduvă şi lepădată pentru necredinţa în Hristos şi a rămas în păcate şi lipsită de toate bunurile duhovniceşti, petrecînd timpuri îndelungate în această stare. Dar se va întoarce la casa ei părintească. Căci va fi chemată şi ea prin credinţă la Dumnezeu şi va avea împreună cu noi pe Făcătorul tuturor ca Tată şi se va face părtaşă de binecuvîntarea lui Hristos. Această taină ţi-o vădeşte şi cuvîntul proorocului" (*ibidem*, p. 424). ♦ Într-a XXIX epistolă (către Marcella), Sf. Ieronim propune o erudită explicaţie de natură filologic-traductologică, în care este inserat, ca argument scripturistic, pasajul de aici: „Dar, pentru că promisesem mai înainte că, dacă îmi rămâne timp de dictare, am să vorbesc pe scurt şi despre *teraphim* (...), află că *teraphim* este tradus de Aquila cu *μορφώματα*, pe care le putem numi «forme» sau «reprezentări». Căci şi în acest loc, când a trimis Saul soli ca să-l primească pe David, iar ei au dat răspuns că el era greu chinuit de boală şi i-a trimis din nou, zicând: «Aduceţi-l la mine cu patul, ca să-l omor! Şi au mers slujitorii şi iată, pe pat erau cenotafuri» (1Regi 19: 15-16), în loc de *cenotaphia* au folosit în ebraică [cuvântul] *teraphim*, adică *μορφώματα*, şi nu «ficat de capre» (*iecur caprarum*), aşa cum au cărţile noastre, ci «perniţă cusută din piele de capră», care, pentru că firele de păr nu fuseseră tăiate, putea închipui un cap de om învelit în pat. Însă, ca să explic deopotrivă adevăratul sens al ambilor termeni, în *Osea* Dumnezeu ameninţă că va ridica toate harurile din poporul desfrânat zicând: «Pentru că fiii lui Israel vor şedea zile multe fără rege şi fără căpetenie, fără jertfe şi fără altar, fără preoţie şi fără descoperiri». În loc de «preoţie» şi de «descoperiri», în ebraică există «fără *ephod* şi fără *teraphim*», aşa cum au tradus Theodotion şi Symmachus. De unde deducem că în [cuvîntul] *ephod*, potrivit *Septuagintei* chiar, care a tradus mai curând sensul decât cuvântul în sine, este semnificată «preoţia», iar în [cuvîntul] *teraphim*, adică «reprezentări» sau «forme», trebuie să înţelegem diferite produse lucrate numite *teraphim*" (IERONIM, EPIST. I, p. 226). Explicaţia lui Ieronim este corectă, deoarece în *Septuaginta* cei doi termeni cultici ebraici cu o referinţă foarte clară au fost transpuşi prin gr. *ἱερατεία* şi *δήλος*, transpuse corect prin *preoţie* şi *arătători* (MS.45; BIBL.1688: *preoţii* şi *arătători*). Orientîndu-se după BIBL.OSTROG şi VULG., autorul versiunii din MS.4389 preferă ebraismul *efud*, glosat marginal prin *golpiu sau spunere*. Ebraismul *efud*, substantiv neutru sau masculin

(accentuat sporadic şi *efúd*), apare în alte locuri în MS.45 şi în BIBL.1688; este un împrumut contextual după gr. *ἐφούδ* (SEPT.FRANKF.), transcriere aproximativă a cuvîntului ebraic *ephod*, numele curent al costumului ritualic al preotului levit. Atestat în DLR în *Palia de la Orăştie* (1581-1582), termenul este un împrumut cărturăresc după slavon. ***ефодъ***, ***ефоудъ*** sau, direct, după gr. *ἐφώδ*, *ἐφούδ*. ♦ Verbul *a* (*se*) *ciudí*, cu sensul 'a se mira, a se uimi', care apare în MS.45, este un împrumut după slavon. ***чоудити*** '*idem*', larg răspîndit în vechile texte româneşti. ♦ Întregul pasaj este parafrazat de Sf. Chiril al Alexandriei, care îl interpretează în sens hristologic: „Deci Israil căzînd în familiaritatea cu Dumnezeu şi neţinînd credinţa, nu l-a cunoscut pe El, nu se putea întoarce altfel la starea de la început, decît numai prin Hristos, lepădînd rînduielile legii. Căci s-a scris iarăşi: «pentru că fiii lui Israel vor şedea zile multe fără altar, fără preoţie, fără adunări; şi după aceea se vor întoarce fiii lui Israil şi vor căuta pe Dumnezeul lor şi pe David, împăratul lor, şi se vor minuna de Domnul şi de bunătăţile Lui în zilele cele de apoi». Căci, cînd va intra plinătatea neamurilor, atunci tot Israilul se va mîntui! Dar în Hristos. Iar David este amintit, pentru că Hristos din sămînţa şi din seminţia lui David este" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 70).

3:5

După părerea lui Didim cel Orb, conţinutul acestui verset „indică uimirea sau, după cum au spus unii, caracterul admirabil al evenimentului" (DIDIM, ZAH. III, V, 14, 134, p. 1047). ♦ Expresia *la sfîrşitul zilelor*, reproducere literală după gr. *ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν*, ebr. *bĕ'aḥărît hayyāmîm*, are, în mod evident, un caracter escatologic. Nu întîmplător, în dreptul acestui pasaj, în MS.45 este desenată o mînă în poziţie indicială, simbolul care trimite în mod obişnuit la persoana lui Iisus Hristos.

Capitolul al 4-lea

4:1

Subtile disocieri pornite de la acest verset profetic operează Ilie Miniat: „Duhul nostru însă se dedică mai mult oricărui alt studiu decât studiului credinţei noastre. Învăţăturile veacului, demnităţile politice, iscusinţa la câştig stăpânesc toată mintea noastră, duhul nostru iscoditor. Orice altceva cunoaştem afară de ce trebuie să cunoaştem. De asta am dreptate să spun împreună cu profetul Osia: «Nu este cunoştinţa lui Dumnezeu pe pământ»" (MINIAT, DID., p. 414). ♦ Adevărul, mila şi cunoaşterea (lui Dumnezeu) (ebr. *'ĕmet*, *ḥesed*, *da'at*, gr. *ἀλήθεια*, *ἔλεος*, *ἐπίγνωσις*), concepte menţionate şi mai sus, 2:19-20, reprezintă pilonii teologiei profeţilor evrei.

4:2

Substantivul *sîngiuri* (şi, rar, în alte locuri, *sîngeruri* sau *sîngere*), folosit ca formă de plural în MS.45 şi BIBL.1688, are sensul 'sînge; fapte sîngeroase' şi echivalează în context gr. *αἵματα*, un plural cu sensul generic de 'fapte sîngeroase, crime'. Formă arhaică de plural a substantivului *sînge* (< lat. *sanguen*), cuvîntul este atestat în DLR încă din secolul al XVI-lea, în textele rotacizante.

4:4-6

Verbul reflexiv (*a se*) *pricí*, cu sensul 'a (se) certa', derivat din subst *price* (< slavon. ***притча*** 'ceartă, dispută'), este atestat în DLR pentru prima dată într-un document de pe la 1619. Expresia *preot pricit* din MS.45 şi BIBL.1688, după gr. *ἀντιλεγόμενος ἱερεύς*, este neobişnuită, ebr. *marîvîm* putînd fi tradus şi prin „care este contrazis", „care este dat în judecată", „care este condamnat", „care este învinuit"; cf. SEPT.GERM.: *Mein Volk ist wie ein Priester, dem wiedersprochen wird* [în nota de subsol: „andere Übersetzungs-Möglichkeiten: *beweisst/ überführt/ tadelt/ straft*"]. ♦ Pasajul este parafrazat şi interpretat de Sf. Chiril al Alexandriei în următorul context: „Scriptura (...) obişnuieşte să asemene turma celor ce rătăceau cu noaptea, potrivit cu ce a spus Stăpînul tuturor către iudei, cînd Ierusalimul s-a întors la slujirea la idoli: «Cu noaptea am asemănat pe maica ta. Asemenea s-a făcut poporul meu, ca cel ce nu are cunoştinţă.» Vezi că numeşte moarte pe cei ce nu au cunoştinţa Dumnezeirii Celei adevărate şi după fire?" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 214). ♦ Secvenţa *Deoarece ai aruncat recunoaşterea [mea], te voi arunca şi eu, aşa încît să nu îmi mai fii preot* (traducerea noastră) este citată de NIKETAS STETHATOS (*Contra evreilor*, 4, p. 416) ca argument scriptural spre a ilustra nerecunoştinţa perpetuă a evreilor faţă de Domnul.

4:8

Origene întrebuinţează cuvintele de aici ale profetului Osea spre a încerca să explice un pasaj obscur din *Levitic*: „Dar ceea ce a adăugat, «Preotul care îl oferă îl va mânca», se pare că este dificil de înţeles. Căci acela indicat că trebuie mâncat pare a se referi la păcat, aşa cum şi în alt loc profetul spune despre preoţi: «Păcatele poporului Meu le vor mânca». De unde se arată că şi aici preotul trebuie să mănânce păcatul celui ce-l oferă" (ORIGENE, LEV. V, 3, p. 179; cf. şi *ibidem*, p. 181). Marele apologet revine asupra acestui pasaj misterios din profeţia lui Osea în „adnotările la *Levitic*", scriind: „Indică, aşadar, că «păcat» este numit şi ceea ce se oferă. Astfel trebuie gândit şi enunţul: «Vor mânca păcatele poporului Meu». Aşadar, cel ce păcătuieşte pare a jertfi chiar păcatul în schimbarea cugetului; nu este de folos a cădea în acestea, câtă vreme păcatul se întoarce la viaţă. Astfel este posibil ca Hristos să fie numit «păcat», ca cel jertfit pentru păcatul tuturor" (*ibidem*, p. 561). ♦ O parafrază a acestui verset întîlnim la Julien de Vézelay, în următorul context: „Pavel îşi impunea perioade de veghe a corpului. Noaptea se ocupa de o lucrare manuală, pentru a-şi putea procura cele necesare traiului cotidian şi spre a fi liber pe timpul zilei pentru a predica. Mulţi sfinţi bărbaţi au făcut şi ei la fel în pustnicia lor, pentru a avea bucuria de a trăi din munca mîinilor lor «fără a mînca păcatele poporului». Ei nu au decît ură pentru odihna şi lenevia

corpului, căci ştiu că trîndăvia este duşmanul sufletului şi doica a nenumărate vicii; de aceea ei preferă să consacre mari perioade ale nopţii activităţii mai degrabă decît somnului, lucrului decît odihnei" (JULIEN, SERM. II, XXVII, p. 637).

4:9

Autorii anonimi ai „Constituţiilor apostolice" (document din secolul al III-lea), într-un loc important, unde se vorbeşte despre relaţiile dintre episcop şi poporul său, evocă acest pasaj: „Căci, dacă păstorul nu săvîrşeşte nimic reprobabil, el se va impune în ochii învăţăceilor săi prin comportamentul său şi îi va îndemna prin aceasta să devină demni imitatori ai faptelor sale, după cum şi spune într-un loc oarecare profetul: «După cum va fi poporul, aşa va fi şi preotul»" (CONST. AP. II, 6, 5, p. 157). ♦ Echivalenţa comportamentală şi evaluativă între preot şi poporul păstorit de acesta, care constituie nucleul acestui verset, este evocată de Grigorie de Nazianz, într-un pasaj în care aluziile polemice la stricta sa contemporaneitate politică şi eclezială sînt foarte transparente: „Şi nu se poate spune că, dacă poporul se comportă într-un asemena chip, preotul acţionează într-un alt fel. Mi se pare că, dimpotrivă, se îndeplinesc astfel în chip deplin cuvintele «după cum va fi poporul, aşa va fi şi preotul», cuvinte rostite cîndva ca un fel de blestem. Nu se poate spune că, dacă mulţimea se comportă în acest chip, mărimile poporului, ca şi căpeteniile, acţionează altfel. Dimpotrivă, aceştia poartă un război deschis împotriva preoţilor, întrebuinţînd batjocorirea evlaviei pentru a se face ascultaţi" (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 82, p. 196). ♦ Secvenţa „după cum va fi poporul, aşa va fi şi preotul" este inserată şi de Julien de Vézelay într-un context discursiv focalizat către corupţia unor preoţi: „Aceştia (...) au lepădat orice ruşine şi, asemenea Sodomei, îşi strigă păcatele, în loc să le ascundă: «după cum este poporul, aşa este şi preotul», ei cad sub puterea femeilor. Iată de ce (...) mi-e milă de maica sfîntă, Biserica, pentru că orînduiala cea dreaptă, care este într-însa lucrul cel mai cinstit şi care constituie slava ei, este batjocorită. Asemenea exemple îi corup pe credincioşi. Este asemenea unei ciume care se răspîndeşte şi boala loveşte aproape întreaga turmă" (JULIEN, SERM. II, XIX, p. 421).

4:11

Inima era în mentalul iudaic sediul gîndirii şi al înţelegerii, aşa încît a spune că inima (ebr. *lēb*) s-a umplut cu desfrîu, vin şi băuturi tari echivalează cu a indica pierderea totală a conştiinţei.

4:12

A pune întrebări prin simboluri reprezintă un complex de gesturi şi practici cultice curente la popoarele vecine cu Israel, de la chiromanţie şi pînă la astrologie. Toate aceste practici erau condamnate de tradiţia mozaică. ♦ Într-un inventar al persoanelor reprobabile (PALLADIOS, CHRYS. I, XX, 208-209, p. 313), sînt enumeraţi şi cei numiţi de profet „rătăciţi de duhul desfrîului" (*πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν*). ♦ Într-un pasaj din *Viaţa Sfîntului Antonie* (VI), Sf. Atanasie cel Mare pune acest verset în gura diavolului care, autoprezentîndu-se, îi răspunde Sfîntului: „Sînt prietenul curviei. Eu am primit însărcinarea să întind cursele acestea şi să gîdil pe tineri şi mă numesc duhul curviei. Pe cîţi doritori de curăţie nu i-am înşelat?! Pe cîţi înfrînţi nu i-am biruit prin mîngîieri şi gîdilări?! Eu sînt cel pentru care prorocul mustră pe cei căzuţi, zicînd: «Aţi fost amăgiţi de duhul curviei»" (ATANASIE ALEX., S. II, p. 195). ♦ Cezar din Arles evocă pasajul acesta pentru a denunţa pofta sexuală drept sursă majoră a păcatului: „Da, acela care se desfrînează este stăpînit de diavol, după cum arată Sfînta Scriptură; căci profetul spune: «Aţi fost înşelaţi de un duh al desfrîului»" (CEZAR DE ARLES, SERM. III, 79, 2, p. 250).

4:13-15

Sf. Chiril din Alexandria parafrazează cu pregnanţă întregul pasaj, într-un discurs cu note aspre la adresa corupţiei poporului ales: „Mulţimea sălbăticită a iudeilor (...) clocea în ea neascultarea cea mai învîrtoşată şi mai neruşinată. Astfel, nemaidînd aproape nici un preţ poruncilor lui Moise şi socotind de puţină valoare cele rînduite de el erau purtaţi de porniri neînfrînate spre nimicire şi pieire. Căci ridicaseră altare sub stejar, sub plop şi sub arborele umbros, cum zice prorocul; în pădurile cele mai dese zidiseră temple dracilor, cărora li se închinau prin jertfe de boi, de miresme şi de toate celelalte, numind lucrurile făcute de ei dumnezei şi mîntuitori, şi altele de acestea, fără să se ruşineze" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 27).

4:15

Apărînd deopotrivă în MS.45, MS.4389 şi în BIBL.1688, verbul *a se îngîrlui* 'a avea relaţii erotice; a se încurca (cu cineva)' prezintă această unică ocurenţă. De remarcat că anonimul autor al vesiunii din MS.4389 reţine şi el acest verb! Cu forma *îngurlui*, cuvîntul este atestat în DLR mai tîrziu, într-un document de la 1777. Pentru sens, cf. gr. *συνεπλέκετο μετὰ πόρνης* (SEPT.FRANKF.), germ. *sie haben sich mit den Dirnen abgegeben* 's-au încurcat cu curvele' (SEPT.GERM.), engl. *the men themselves were associated with whores* 'bărbaţii înşişi s-au asociat cu curvele' (SEPT.ENGL.) După GR.ENGL., s.v., verbul din context, gr. *συμπλέκω*, are în context sensul 'a îmbrăţişa' (*to embrace*). ♦ Discutînd despre diversitatea remediilor întrebuinţate de Dumnezeu în scopul aducerii şi păstrării oamenilor pe calea cea dreaptă, Origene citează acest pasaj, afirmînd, în context: „Leacurile sînt aplicate uneori într-un fel de neînţeles, alteori nu; de asemenea, uneori mai repede, alteori mai încet; ele pot fi de asemenea aplicate fie atunci cînd suferinzii sînt copleşiţi de păcat, fie după ce, ca să spunem aşa, doar au gustat din păcat. Întreaga Scriptură inspirată de Dumnezeu este plină de mărturii pentru fiecare dintre cazurile de acest fel. Sînt menţionate leacuri mai mult sau

mai puţin înspăimîntătoare, care au fost aplicate poporului potrivit împrejurărilor, pentru a fi readus pe calea cea bună şi îndreptat, cum sînt războaiele mai mult sau mai puţin importante şi perioadele de foamete mai mult sau mai puţin lungi. Acestea iau o formă de neînţeles într-o afirmaţie precum următoarea: «Şi nu le voi vizita pe fiicele voastre cînd se vor desfrîna, nici pe nurorile voastre cînd vor săvîrşi adulter.» Poate că Dumnezeu lasă la voia întîmplării sufletele care rîvnesc mai presus de orice bunurile trupeşti, socotite surse ale plăcerilor, pînă cînd, satisfăcute, acestea întorc spatele realităţilor spre care năzuiesc" (ORIGENE, LIB. ARB., 27, 4, p. 280). În *Filocalia* sa (XXVII, 4), Origene reia aceste idei, parafrazînd întregul pasaj (versetele 14-15) ca argument scripturistic pentru a ilustra modul în care se exercită asupra oamenilor virtuţile terapeutice ale Cuvîntului lui Dumnezeu: „Cuvîntul lui Dumnezeu este un medic sufletesc care se foloseşte de metodele terapeutice cele mai diferite, potrivite cu felul bolnavilor şi întotdeauna foarte oportune. Dintre metodele terapeutice, unele aduc mai mari osteneli şi dureri celor aflaţi în tratament, altele sînt mai puţin dureroase. Şi, tot aşa, dintre medicamente unul este neaşteptat de bun, altul cunoscut de mai înainte, unul cu efect mai rapid, altul mai lent. Felul tratamentului mai depinde şi de gradul căderii în păcat, anume dacă omul s-a cufundat mai adînc în păcate sau numai s-a atins de ele, ca să zic aşa, precum mărturiseşte Scriptura cea de Dumnezeu insuflată despre fiecare. Deşi mai mult amare, tratamentele prescrise poporului cer osteneli mai mari sau mai mici în vederea întoarcerii sau a îndreptării, a canonisirii mai uşoare sau mai grele, privaţiuni mai lungi sau mai scurte. Acest lucru se arată prin cuvintele: «Nu voi pedepsi pe fetele voastre pentru că au fost ticăloase, nici pe nurorile voastre că s-au desfrînat, că ele însele merg laolaltă cu desfrînatele şi aduc jertfă la un loc cu ticăloasele, pînă ce, sătule, se vor întoarce de la acelea spre care tindeau şi, vrînd să le verse, nu vor mai putea, pentru că prea mult s-au îmbuibat cu ele. Ele vor cădea în durerile cele mari». Căci cu mare întîrziere vin să se vindece femeile care nu se tem să cadă pentru a doua oară în aceleaşi păcate, dacă întîmplător au fost slobozite de relele care urmau păcatelor. Iar Făcătorul Dumnezeu ştie dispoziţia sufletească a fiecăruia şi mai ştie, precum i se cuvine numai lui, să dea tratamentul în deplină cunoştinţă de cauză, ce şi cînd trebuie să facă pentru fiecare bolnav" (ORIGENE, S. A., II, p. 493-494). În alta dintre numeroasele sale lucrări, Origene dă pasajului de aici o interpretare gravă: „Vrei cumva să auzi glasul înfricoşător al lui Dumnezeu cînd se mînie? Ascultă ce zice el prin gura profetului; după ce a înşirat numeroasele nelegiuiri săvîrşite de către popor, el adaugă: «Nu le voi vizita pe fiicele voastre cînd se vor desfrîna, nici pe nurorile voastre cînd vor săvîrşi adulter». Acesta este lucrul cel mai înspăimîntător, cel mai rău: să nu mai fii certat pentru păcatele tale, să nu mai fii îndreptat după ce ai greşit" (ORIGENE, HOM. EX., VIII, 5, p. 267). ♦ Pasajul este întrebuinţat ca argument scripturistic şi de Nicodim Aghioritul: „De o astfel de lumină dumnezeiască ai nevoie tu, frate, ca să pricepi bine adevărul pe care-l citeşti şi atunci vei înţelege că, cu cât trăieşti mai fericit, pe atâta trebuie să te temi. (...) Atunci vei înţelege că e o mare pedeapsă să nu fii deloc certat de Domnul, după atâtea păcate câte ai făcut. Cu aceasta înspăimântă Dumnezeu pe oameni când este supărat: «Nu voi pedepsi pe fiicele voastre când vor desfrâna şi pe logodnicele voastre când vor desfrâna»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 415)

4:17

Metafora animalieră centrală a acestui pasaj, prin care se sugerează deriva poporului îndepărtat de Domnul, pare să fie un ecou intertextual din vechi documente anterioare, cum este următorul fragment asirian datat în anul 672, conceput ca un contract: „Nu ţi se va îngădui nebunia să păşeşti în prezenţa lui Dumnezeu sau a regelui, ci vei rătăci de colo-colo pe cîmp, asemenea unui măgar sălbatic sau unei gazele" (ANET, p. 419). ♦ Într-o „meditaţie" despre circumcizia Domnului, Nicodim Aghioritul foloseşte acest pasaj pentru a sugera nocivitatea încăpăţînării oamenilor de a persista în păcat: „Cu tine, frate, cu adevărat se împlinesc proorociile despre iudeii necredincioşi şi tari la cerbice: (...) «Ca junicile cu streche, a strechiat Israil»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXV, C, p. 160).

4:19

Sintagma *curvind au curvit*, prezentă în toate cele trei vechi versiuni româneşti pe care le editäm aici (MS.45, MS.4389, BIBL.1688), reflectă în mod literal gr. *πορνεύοντες ἐξεπόρνευσαν* (SEPT.FRANKF.), formulă care calchiază sintagma *hazanēh hazanû* din BIBL.HEBR. Avem de a face cu o construcţie gramaticală tipică pentru ebraica biblică, infinitivul absolut urmat de forma finită a aceluiaşi verb. Această construcţie idiomatică are funcţia de intensificare a enunţului verbal, putînd fi tradusă prin parafraze precum „au curvit foarte mult" sau, cum am făcut-o în versiunea noastră, *s-au lăsat pe seama desfrîului*. ♦ Substantivul *mejdină* din MS.4389, cu sensul 'hat, răzor, hotar', un împrumut după bulg. *междина*, este atestat de DLR mai tîrziu, într-un document din anul 1725.

Capitolul al 5-lea

5:1

Într-unul dintre cele mai înflăcărate discursuri ale sale, marele învăţat şi părinte al Bisericii care a fost Grigorie din Nazianz topeşte într-un discurs argumentativ extrem de coerent şi convingător materia mai multor versete din profeţia lui Osea (5:1-2, 6:5, 7:7, 1:4, 3:4, 8:4): „Oare, pentru un om raţional, «viermele care roade osul» nu există cu adevărat? Este primejdia mică şi căderea neglijabilă? Ei bine, o teamă adîncă încolţeşte în mine. Primul care mă inspiră în acest sens este preafericitul Osea, cînd declară că judecata este condusă împotriva noastră, preoţi şi căpetenii, pentru că noi am fost o cursă întinsă pe promontoriu şi ca

un fir întins pe muntele Tabor, întins de către izgonitorii sufletelor omeneşti. Profetul mai ameninţă de asemenea că va secera pe profeţii cei răi, că va nimici prin foc pe judecătorii acestora şi că va suspenda pentru un timp ungerea regilor şi pe cea a altor şefi, fiindcă ei au domnit pentru ei înşişi, nu pentru el" (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 57, p. 166-168).

5:4

De acest „duh al desfrîului", despre care vorbeşte aici profetul, Origene ne sfătuieşte să fugim departe „dacă dorim să rămînem curaţi întru Hristos, cu sentimente de evlavie şi de curăţenie. Avem aici de-a face cu fuga care ne aduce mîntuirea, fuga care este pe placul virtuţii, fuga care ne duce spre fericirea supremă" (ORIGENE, IOS., VIII, 6, p. 231).

5:4-5

O amplă parafrază a pasajului de aici găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Că după vremuri va fi primit şi Israil în dragostea cea în Hristos prin credinţă nu ne putem îndoi dacă ascultăm de cuvintele de Dumnezeu însuflatei Scripturi. De fapt Stăpînul tuturor a spus printr-unul dintre sfinţii prooroci: «Că zile multe vor şedea fiii lui Israel fără împărat şi fără de căpetenie şi fără de jertfă şi fără de altar, fără preoţie şi fără arătători. Şi după acestea, se vor întoarce fiii lui Israel şi vor căuta pe Domnul, Dumnezeul lor şi pe David, împăratul lor şi vor nădăjdui în Domnul şi în bunătatea Lui la sfîrşitul zilelor»" (CHIRIL ALEX., S. II, V, p. 172-173).

5:13

Pasajul este obscur şi greu de înţeles, deoarece autorii *Septuagintei* au tradus aici greşit, aşa încît doar apelul la textul ebraic originar poate clarifica lucrurile. Este ceea ce a făcut GISIN, p. 267-267, ale cărui explicaţii le rezum în cele de urmează. Prin „regele Iarim" (gr. *βασιλεύς ἰαρείμ*), interpreţii greci din secolul al III-lea î.Hr. au echivalat ebr. *mäläk jārēv* din BIBL.HEBR., care înseamnă, de fapt, literal „regele de luptă", interpretat în VULG. prin *rex ultor* („regele răzbunător"). Nu este, deci, vorba despre numele unei persoane anume, a unui rege denumit Iarim, ci de un supranume al unui personaj foarte puternic. De altfel, regele Asiriei la acel moment se numea Tiglar-Pileser al III-lea. Pe de altă parte, Efraim s-a dus nu la asirieni (SEPT.FRANKF. *πρὸς ἀσσυρίοις*), ci către un personaj denumit Assur, căci nu un popor, ci doar un astfel de personaj putea vindeca o boală atît de gravă. De altfel, ebr. *'aschschûr* permite ambele lecturi, adică atît „ţara Asiriei", cît şi „(zeul) Assur". Este, deci, vorba de faptul că Efraim s-a dus într-un fel de pelerinaj la regele Assur, zeu al războiului („rege al războiului"), pentru a căuta lecuire. Sînt trei argumente pentru această interpretare: 1. Un „rege al războiului" nu poate fi o ţară, ci doar un personaj, iar acest personaj nu este regele asirian, ci zeul omonim; 2. Efraim nu se putea duce să caute vindecare la vătămările produse de un zeu, Iahwe, decît la alt zeu, cel asirian; 3. Zeul războiului Assur este numit explicit astfel mai jos, la 11:5, fapt confirmat şi de documente anterioare, cum ar fi nişte texte accadiene (publicate în TUAT, I, p. 160), unde zeul Assur este descris ca „rege al războiului".

5:14

În toate cele trei vechi versiuni romîneşti (MS.45, MS.4389 şi BIBL.1688), prin *panthír* (accentuat şi *pánthir*), substantiv masculin cu sensul 'panteră' (*Felis pardus*), se echivalează în două contexte apropiate, aici şi mai jos, la 13:7, gr. *πάνθηρ* '*idem*'. În DLR, s.v. *panteră*, această formă nu este înregistrată, cele mai vechi atestări fiind din primele decenii ale secolului al XIX-lea, iar ca etimon indicîndu-se, în mod eronat, fr. *panthère*. Într-o notă marginală, în MS.4389 găsim explicaţia sinonimică: *vrana sau pardosul*. Denumind aceeaşi specie de felină (*Felis pardus*), substantivul *pardos* (împumutat după slavon. ***пардосъ*** '*idem*', ngr. *πάρδος*) apare, după DLR, s.v., în cronica lui Mihail Moxa, în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab* şi la Cantemir. ♦ Apelul simbolic la imaginea marilor carnasiere pentru a sugera atotputernicia zeilor este reperabil şi în textele altor culturi contemporane. Astfel, într-un text asirian din anul 672 î.Hr., redactat ca un contract, se poate citi: „Fie ca Gula, marea lecuitoare, să te rănească cu o rană nevindecabilă". În altă parte, într-un text din Tyrus, se spune: fie ca zeul Bethel şi zeiţa Anath-Bethel „să îţi aplice muşcătura unui leu vorace" (TUAT, I, p. 159, respectiv, p. 171).

Capitolul al 6-lea

6:1-2

Verbul *a obloji*, cu sensul 'a lecui; a pansa (o rană)', este un împrumut după slavon. ***облажити*** 'a pune, a aplica', fiind atestat în DLR pentru prima dată în acest loc din BIBL.1688. Formularea este identică şi în MS.45, dar în MS.4389 apare *a tămădui*. ♦ Corelîndu-le cu pasajul veterotestamentar în care Moise îi spune faraonului că în trei zile poporul ales va fi ieşit din Egipt (Ieş. 8:28), Origene găseşte potrivit să plaseze spusele de aici ale profetului într-un cadru interpretativ mai larg, scriind: „Faraonul nu a îngăduit ca fiii lui Israel (...) să ajungă pînă acolo încît să poată să se bucure de tainele celei de-a treia zile. Ascultă-l pe profet: «În două zile ne va însănătoşi, în a treia zi ne vom ridica şi vom trăi înaintea lui». Pentru noi, prima zi este cea a patimilor Mîntuitorului, a doua zi este aceea în care el a coborît la iad, iar cea de-a treia zi este cea a Învierii lui" (ORIGENE, HOM. EX. , V, 2, p. 155). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur parafrazează acest pasaj în următorul context: „Faptul că nu ai fost sufocat de tristeţe sub noianul brusc al atîtor nenorociri, că nu ţi-ai pierdut raţiunea, nici un ajutor omenesc nu ţi l-ar fi putut da; trebuie să vedem aici mîna atotputernică, înţelegerea nemăsurată, înţelepciunea de nepătruns a Tatălui îndurărilor, a Dumnezeului tuturor mîngîierilor: «El ne-a rănit şi ne va vindeca, el ne va lovi şi tot el ne va obloji»"

(IOAN HRIS., VĂD. I, 40-50, p. 116). ♦ Un alt comentator, Hesychius din Ierusalim, citează pasajul în întregime, socotindu-l unul dintre cele mai importante locuri din *Vechiul Testament* unde se vorbeşte despre momentul Învierii lui Hristos: „Nici măcar pentru un profet nu este posibil să interpreteze ceea ce a spus un înger. Osea numeşte momentul Învierii; Isaia l-a cunoscut, dar nu a ştiut cum se va petrece. Iată cuvintele profeţiei lui Osea: «Să mergem şi să ne întoarcem către Domnul Dumnezeul nostru, căci el ne-a rănit şi ne va vindeca, el ne va lovi şi tot el ne va obloji. (...) În a treia zi ne vom ridica şi vom trăi înaintea lui»" (HESYCHIUS, HOM. PASC., II, 4, p. 125). ♦ Ecouri intertextuale ale acestor enunţuri găsim şi la Ioan Carpatiul, scriitor filocalic din secolul al VI-lea: „Marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. (...) De faţă este şi acum, punându-şi leacurile sale mântuitoare. Căci eu, zice, am lovit prin părăsire, dar eu voi şi tămădui" (FILOCALIA VIII, p. 176). ♦ Julien de Vezelay citează şi el acest pasaj al profeţiei lui Osea, evocînd, în context, figura mitică a pelicanului care se oferă drept hrană puilor săi (JULIEN, SERM. I, VI, p. 152).

6:3

Ploaia şi roua, ca simboluri de sănătate şi rodnicie, sînt frecvent invocate în texte ritualice din epocă, ca, de exemplu, într-un text liturgic din Ugarit, legat de zeul Baal, unde acesta este prezentat ca zeu al apelor. Sora lui, zeiţa Anat, ucide mai întîi, într-un act sîngeros, cîţiva oameni, dar apoi „a creat apa şi s-a spălat cu roua cerului, grăsimea pămîntului, picăturile de ploaie ale mînuitorului norilor [= Baal]" (TUAT, III, p. 1140).

6:5

Cf. *supra*, 5:1. ♦ Sf. Chiril din Alexandria, în prima dintre „glafirele" sale la *Levitic* (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 393), evocă acest pasaj ca mărturie scripturistică împotriva profeţilor mincinoşi.

6:6

Origene parafrazează acest verset, combinîndu-l cu alte inserate scripturistice: „Căci trebuie ca sufletul să ofere dar când i s-a adus la cunoştinţă că Dumnezeu nu cere sacrificiu carnal, fiindcă sacrificiu pentru Dumnezeu este duhul zdrobit. Aşadar, i se face cunoscut păcatul lui când a învăţat de la Domnul, Care spune: «Prefer milostivirea în locul sacrificiului», şi când a recunoscut că aduce sacrificiul laudei în Biserică şi întoarce voturile sale Celui Preaînalt prin Hristos, Domnul nostru, care are lauda şi slava în vecii vecilor" (ORIGENE, LEV., II, p. 89). ♦ Într-o lungă perifrază în care topeşte substanţa versetului de aici, alături de alte citate biblice, Sf. Ambrozie scrie: „Eu nu sînt venit pentru a judeca lumea, ci pentru ca lumea să fie mîntuită prin mine. Eu închid de bunăvoie ochii, iert cu grăbire. Prefer îndurarea jertfei, căci jertfa arată evlavia celui drept, în vreme ce îndurarea îl răscumpără pe cel păcătos. În Lege jertfa este cea care contează; în Evanghelie contează îndurarea" (AMBROZIE, PEN., I, XII, 54, p. 100). ♦ Sf. Chiril al Alexandriei valorifică în sens hristologic conţinutul acestui pasaj: „A cunoaşte pe Hristos, cine este şi de unde a venit şi s-a făcut ca noi, sau care e modul iconomiei Lui cu timpul, înseamnă a primi în minte lumina adevărată a cunoaşterii dumnezeieşti. Iar că cunoştinţa despre Dumnezeu e mai mare, mai de folos şi neasemănat mai bună decît vieţuirea după lege, ne va încredinţa El însuşi zicînd printr-unul dintre prooroci: «Milă voiesc şi nu jertfă; şi cunoştinţa lui Dumnezeu în locul arderilor de tot»" (CHIRIL ALEX., S. II, V, p. 183). ♦ Vorbind despre interpretarea spirituală a Scripturii, pasajul acesta este parafrazat, alături de unul cu conţinut similar din profetul Mihea, de către Sf. Vasile cel Mare: „Vezi câtă putere şi constrângere adaugă pentru ca să înţelegem sensul Legii într-un fel duhovnicesc? Căci dacă mărturiseşti că spusele Legii au fost date de Dumnezeu, dar, acum când acestea sunt făcute, Dumnezeu spune că nu le cere, [El] constrânge în chip vădit şi de netăgăduit să ne înălţăm mintea la contemplarea duhovnicească a Legii, strigând aproape solemn: «Milă voiesc, iar nu jertfă; şi cunoaşterea de Dumnezeu, mai mult decât arderi de tot». Şi: «Ţi s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Domnul cere de la tine: doar să faci judecată şi să iubeşti mila şi să fii gata să mergi cu Domnul Dumnezeul tău» (Mih., 6:8)" (VASILE CEL MARE, ISA. 27, p. 50). ♦ Irineu de Lyon subliniază şi el semnificaţia majoră a conţinutului acestui verset: „De aici rezultă că Dumnezeu nu aştepta de la ei sacrificii şi arderi de tot, supunere şi dreptate pentru mîntuirea lor. Tot aşa, la profetul Osea, pentru a le transmite dorinţa sa, Dumnezeu le-a spus: „Îndurare doresc, şi nu jertfă, recunoaşterea lui Dumnezeu (mai degrabă) decît arderi de tot»" (IRINEU, ADV. HAER. IV, 17, p. 591).

6:8

Numele oraşului Galaad (SEPT.FRANKF.: *γαλαάδ*) sună în ebraică *gal* '*ēd* şi înseamnă „grămadă de pietre a mărturiei", denumire care evocă un episod povestit în Fac. 31:38 şi urm., în care se relatează cum între Laban şi Iacov, ginerele său, se stabileşte un pact, pentru care grămada de pietre respectivă juca rolul simbolic al unei mărturii şi al unei garanţii.

6:9

Ca argument scripturistic, pasajul de aici este întrebuinţat de Sf. Vasile cel Mare în tratatul său despre botez: „Însă, dacă ceea ce este făptuit sau rostit este rău prin propria fire, cel care a săvârşit sau a grăit aceasta este judecat pentru propriul păcat şi pentru propria sminteală, chiar dacă el, cel prin care se petrece sminteala, nu se sminteşte, precum învăţăm din [ce i s-a întâmplat] lui Petru, către care Domnul, fiindcă se împotrivea împlinirii acelei iconomii a ascultării până la moarte, a spus: «Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi eşti» (Mt. 16:23). (...) Astfel încât noi cunoaştem că orice cugetare potrivnică gândirii lui Dumnezeu este sminteală şi, dacă ajunge până la faptă,

primeşte osânda uciderii, după cum este scris de către profetul Osea: «Preoţii au tăinuit calea, au ucis Sichemul, fiindcă au săvârşit nelegiuire în popor»" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 277).

6:14

Pasajul este citat de Sf. Chiril al Alexandriei în cadrul unei diatribe împotriva imoralităţii neamului ales: „Au trimis femei împodobite spre împreunare necuviincioasă cu israeliţii, prin a căror frumuseţe erau cuceriţi îndată, oricine se îmbolnăvea uşor de cele ale trupului şi era despărţit pe încetul de slujirea lui Dumnezeu, urmînd părerile unora şi după curvie îmbolnăvindu-se de apostazie. (...) Tot aceasta a spus-o Dumnezeu şi prin glasul prorocului: «Şi poporul care înţelege s-a împreunat cu curva»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 126).

Capitolul al 7-lea

7:2

Judecăţile Domnului sînt descrise de Sf. Vasile cel Mare şi prin apelul la acest verset din profeţia lui Osea: „Scriptura le personifică pe acestea nu ca şi când Judecătorul ar dori ca fiecare dintre noi să pună întrebări acuzatului şi să primească răspunsuri, ci ca să producă în noi îngrijorarea şi să nu neglijăm apărarea. Probabil că printr-o putere nespusă într-o clipită tot traiul vieţii noastre va fi imprimat ca pe tablă în memoria sufletului nostru. Şi astfel vom auzi atunci aceasta: «I-au înconjurat pe ei sfaturile lor, înaintea feţei Mele s-a făcut»" (VASILE CEL MARE, ISA., 43, p. 68). O altă secvenţă din acelaşi verset este citată mai departe de marele predicator: „Pentru orice legiuitor, judecata faţă de cei judecaţi după legea scrisă de el se face prin comparaţia dintre faptă şi intenţia legiuitorului. De aceea Domnul spune: «Cuvântul pe care l-am spus, acela vă va judeca» (In., 12:48), pentru că gândurile se vor ridica unele împotriva celorlalte: cel insuflat de la Domnul şi cel care îndemna spre păcat. Căci după Osea, fiecare va fi înconjurat de sfaturile sale. Vom vedea deodată prin amintire toate faptele ca şi cum ar sta înaintea noastră şi arătate faţă în faţă cu mintea noastră cu chipurile proprii, aşa cum a fost fiecare făcută sau cum a fost spusă" (*ibidem*, 121, p. 136). În fine, conţinutul acestui pasaj este asimilat de marele părinte ale Bisericii încă de două ori, în contextele următoare: „Dacă unii dintre noi, cei puşi în cinste, ascund sub aparenţă o viaţă nedemnă, să se teamă de Cel care urmează să descopere înfăţişarea noastră şi să arate sfaturile inimilor noastre, încât în ochii tuturor vor fi prezentate gândurile rele care sunt în fiecare. Pe fiecare dintre noi îl vor înconjura sfaturile lui (Os., 7:2) şi faptele vor sta de jur împrejur cu însuşirile proprii, aducându-ne ruşine şi ocară veşnică, când se vor dovedi cele contrare Scripturii, (anume) că cel care propovăduieşte să nu se fure va fi găsit hoţ, cel care spunea să nu se comită adulter este descoperit că are parte cu adulterii" (*ibidem*, 124, p. 140); „[Psalmistul] numeşte zi rea ziua Judecăţii, despre care s-a spus: «Ziua Domnului, întru care nu este tămăduire» (Ps. 48:5); aceea vine asupra tuturor popoarelor. În ziua aceea, spune profetul, «pe fiecare îl vor înconjura cugetările inimii lui»" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 537).

7:4-6

O interpretare alegorică a întregului pasaj găsim la ORIGENE, LEV., V, 5, p. 189-191: „Dar unde voi găsi pe loc o Scriptură dumnezeiască să mă înveţe ce este un *cuptor*? Trebuie să-l invoc pe Domnul meu Iisus, ca să mă facă pe mine, cel ce caut, să găsesc în Scripturi un *cuptor* unde să pot coace sacrificiul meu, ca Dumnezeu să-l primească. Consider, dar, că eu l-am găsit în profetul Osea, unde spune: «Toţi adulterii ca un cuptor încins spre ardere»; şi iarăşi: «Au fost pârjolite ca un cuptor inimile lor». Aşadar, inima omului este *cuptorul*. Iar această inimă, dacă viciile o vor aţâţa ori dacă o va umfla diavolul, nu va coace, ci va arde". ♦ Imaginile de aici sînt folosite pentru a sugera „focul" păcatelor şi de către Sf. Ieronim (Epistola a XXII-a, către Eustochia): „Citeşte mai des, învaţă cât mai multe. Somnul să te fure când ţii o carte în mână, iar pagina sfântă să primească chipul căzând. Posturile să-ţi fie zilnice, iar hrana să nu fie îndestulătoare. Nu foloseşte la nimic să-ţi porţi pântecele gol în trecerea a două sau trei zile dacă e copleşit cu aceeaşi măsură, dacă postirea e despăgubită prin îmbuibare. Căci atunci mintea împlinită amorţeşte, iar pământul umezit lăstăreşte spinii desfrânărilor. Dacă vreodată ai simţi că omul exterior suspină după floarea tinereţii şi că, după servirea hranei, împreună cu tine aşezat în pat, dulcele alai al poftelor începe să te zdruncine, apucă scutul credinţei prin care se sting săgeţile aprinse ale diavolului. «Ei sunt desfrânaţi, ei ard ca un cuptor» în inima lor" (IERONIM, EPIST. I, p. 171).

7:7

Cf. *supra*, 5:1.

7:8

Atributul *învoaltă* de pe lîngă substantivul *azimă* din MS.4389 (fără corespondent direct în MS.45 şi BIBL.1688), moştenit probabil din lat. pop. **involtus*, are sensul 'dezvoltat; rotunjit; umflat' şi este reperat în DLR abia în texte de la începutul secolului al XIX-lea (Iordache Golescu).

7:9

Referitor la conţinutul acestui verset, Ioan Cassian are de făcut următorul comentariu: „Aceşti bătrîni cu capul albit, dar al căror singur merit îl constituie anii trăiţi, nu sînt aceia cărora ar trebui să le călcăm pe urme, nici să le îmbrăţişăm învăţătura şi sfaturile. (...) Pe aceştia, ceea ce îi pune în evidenţă ca pe un exemplu pentru tineret nu este nici cinstea în care au trăit, nici ardoarea cu care au urmat idealul lor monastic, care să ne silească să îi stimăm şi să ne îndemne să îi imităm, ci doar vîrsta lor înaintată. (...) Învăţătura lor şi regulile lor de viaţă devin (pentru diavol) un mijloc de a îndruma sufletele simple ale tinerilor spre o

lenevie funestă sau spre o deznădejde ucigătoare" (IOAN CASSIAN, CONF. II, XII, p. 124). ♦ Fragmente din acest verset şi din versetele următoare sînt compilate de un alt exeget, într-un context în care sînt condamnaţi bătrînii cu comportament reprobabil: „Există, într-adevăr, şi persoane rele care au atins o vîrstă înaintată şi care, fără să-şi fi albit sufletul cu ajutorul virtuţii, au dat trupului lor ridurile unei vieţi îndelungate. Aşa au fost pretinşii bătrîni din Babilon şi, la Ieremia, acel Efraim căruia i se adresează aceste cuvinte de ocară: «Efraim este ca o porumbiţă fără minte, lipsită de înţelegere; părul cărunt l-a năpădit, iar el nu şi-a dat seama». Apoi, cu şi mai multă severitate, spune: «Efraim a devenit asemenea unei azime neîntoarse. Străinii i-au devorat tăria»" (PALLADIOS, CHRYS. I, IV, 154-161, p. 101).

7:11

Sf. Vasile cel Mare (*Omilii la Psalmi*, XLVIII, VI) evocă pasajul de aici ca argument scripturistic: „Poate însă să spună cineva că «nebun» este numit şi cel care trăieşte în chip păgânesc, iar «lipsit de minte» cel care vieţuieşte în chip iudaic, păzind simplitatea literei Legii. Acestui nebun i-a spus Domnul, din pricina necredinţei lui în Dumnezeu, care se afla în el: «Nebune, în această noapte, vor lua sufletul tău din tine!» (Lc. 12:20). «Nebun» mai este numit şi Israelul cel trupesc, potrivit profetului, care spune: «Şi Efraim ca o porumbiţă lipsită de minte pe egiptean chema şi se îndrepta către asirieni»" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 545). ♦ Un fragment din pasajul de aici este citat de Sf. Ieronim (Epistola a XXXI-a, către Eustochia), într-un context în care discută despre semnificaţiile sărbătorii: „În Iezechiel, Ierusalimul este împodobit cu brăţări, Baruh primeşte epistole de la Ieremia, iar Sfântul Duh coboară în chip de porumbel. Şi, ca să te muşte ceva aidoma piperului şi să-ţi aminteşti chiar acum de vechea mea scrisoare, fereşte-te să nu pierzi podoabele lucrării tale care sunt adevărate inele ale braţelor, să nu rupi epistola inimii tale cum regele păgân a tăiat cu un cuţit [epistola] primită de la Baruh, şi să nu asculţi, asemenea lui Efraim, vorba lui Osea: «Ai ajuns nesăbuită ca un hulub»" (IERONIM, EPIST. I, p. 232).

7:13-15

Parafrazat pe larg, pasajul se bucură de o interpretare hristologică la Sf. Chiril al Alexandriei: „De aceea Însuşi Emanuel a grăit prin glasul unui prooroc despre gura fără uşă a Iudeilor, zicînd: «Vai lor că s-au depărtat de la Mine. Ticăloşi sînt că au părăsit credinţa în Mine. Eu i-am răscumpărat pe ei, iar ei au grăit minciuni împotriva Mea.» Şi iarăşi: «Cădea-vor în sabie căpeteniile lor pentru neînfrînarea limbii lor». A flecărit deci împotriva lui Hristos ceata fariseilor cea îndrăzneaţă şi neruşinată" (CHIRIL ALEX. S. II, VI, p. 201). Pasajul este citat încă o dată de Sf. Chiril (*ibidem*, p. 407), la începutul primei „glafire" la *Cartea Numerilor*. ♦ Şi Nicodim Aghioritul îşi extrage din acest verset argumente scripturistice: „Vai de tine! Dacă dispreţuieşti şi te împotriveşti celor scrise în Sfintele Scripturi şi de Sfinţii Părinţi şi nesocoteşti cu încăpăţânare tradiţia Bisericii ca să asculţi de tradiţiile oamenilor şi de moravurile cele rele! «Vai vouă, că v-aţi abătut de la mine; ticăloşi sunt că au păcătuit împotriva mea»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXVIII, p. 222).

Capitolul al 8-lea

8:3

Ultima propoziţie din verset este foarte eliptică în BIBL.HEBR.: *'ôjev jirdafô*, dar ea nu poate fi înţeleasă din punct de vedere gramatical decît prin „duşmanul îl va urmări", cf. *der Feind wird ihn verfolgen* (GISIN, p. 334), *as an enemy he will pursue him* (ANDERSEN/ FREEDMAN, p. 481). În *Septuaginta*, raporturile gramaticale sînt inversate, Israel este cel care îi urmăreşte pe duşmani: *ἐχθρὸν κατεδίωξαν* (SEPT.FRANKF.), cf. SEPT.GERM.: *einem Feind sind sie nachgelaufen*; aşa se explică formulările din versiunile româneşti.

8:4

Cf. *supra*, 5:1. ♦ Sf. Ioan Gură de Aur integrează pasajul de aici într-una din „omiliile sale la statui", astfel: „Acesta este obiceiul celor care iubesc: doresc ca toate lucrurile celor iubiţi să fie împlinite prin ei înşişi şi ca aceia nici să nu facă, nici să nu spună ceva fără ei. De aceea şi Dumnezeu, nu numai în acel loc, ci şi în altă parte, acuzînd din nou în privinţa aceluiaşi lucru, a spus: «Şi-au pus împărat, dar nu prin Mine; şi-au pus conducător şi nu m-au înştiinţat»" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, III, 2, p. 185).

8:7

Formularea greoaie din prima parte a versetului în MS.45 şi BIBL.1688 o reflectă fidel pe cea din *Septuaginta*, unde citim: *ὅτι ἀνεμόφθορα ἔσπειραν, καὶ ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἐκδέξεται αὐτά* (SEPT.FRANKF.), exprimare clarificată într-o oarecare măsură de un interpret modern: *Denn sie haben gesät, was vom Wind verdorben wird* (SEPT.GERM.). În BIBL.HEBR. avem, de fapt, arhetipul textual al unei structuri paremiologice cvasiuniversale: „Cine seamănă vînt culege furtună", după cum se poate vedea din versiunile care au la bază textul masoretic: *Denn Wind säen sie und Sturm ernten sie* (GISIN, p. 342), *They will sow when it is windy. They will reap in a whirlwind* (ANDERSEN/ FREEDMAN, p. 481).

8:8

Denumirea tradiţională *limbă* pentru 'popor păgîn' este anterioară în uz şi corespunde ebr. *gôjim* prin care, în comunitatea iudaică tradiţională, se înţelegau popoarele străine care înconjurau neamul ales. ♦ Catastrofa militară evocată aici de profet este cucerirea de către regele asirian Sargon al II-lea a Israelului, evocată de acesta într-o inscripţie solemnă: „Am cucerit Samaria, am luat ca pradă de război pe cei 27290 de oameni care locuiau acolo, (...) iar pe ceilalţi locuitori i-am deportat în Asiria" (TUAT, I, p. 383).

8:9

Ca şi mai sus, 5:13 (vezi nota corespunzătoare), prin asirieni trebuie înţeles aici, în sensul biblic primar, numele zeului Assur. Despre o asemenea deportare se vorbeşte într-un tratat încheiat de regele Asarhaddon cu căpeteniile mezilor, din anul 672 î.Hr.: „Dacă nu îl iubiţi pe Assurbanipal (...) ca pe sufletul vostru, vă nimiciţi sufletele şi vă supuneţi ţara distrugerii şi pe oamenii voştri deportării" (TUAT, I, p. 166).

8:10

Nicodim Aghioritul citează într-una din „meditaţiile" sale un pasaj din Sf. Vasile cel Mare, în care se află integrat şi acest pasaj din profetul Osea: „Zice şi Marele Vasile: Cum priviţi voi Cincizecimea, dacă batjocoriţi astfel Paştele? Cincizecimea are venirea luminoasă şi binecuvântată tuturor. Dar tu, apucând înainte, te-ai făcut sălaş Duhului celui potrivnic şi templu al idolilor, în loc să te faci templu al lui Dumnezeu şi locaş al Duhului Sfânt, strângându-ţi asupra blestemul proorocului: «Voi întoarce sărbătorile lor în doliu»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXXII, A, p. 270).

8:14-15

Atacurile puterilor vecine împotriva celor două regate surori, Iuda şi Israel, au fost multiple şi succesive. Vechile arhive asiriene documentează, de exemplu, în vremea profetului Osea, mai precis pe la anul 733 î.Hr., cucerirea de către regele Tiglat-Pileser a oraşelor din nordul Israelului. În jurul anului 715 î.Hr., regele Senaherib îşi enumeră cu emfază cuceririle din moştenirea lui Iuda: „Am asediat şi am cucerit 46 de oraşe puternice şi înconjurate cu ziduri, precum şi numeroasele oraşe mai mici din jurul acestora, prin construirea unor tranşee de asediu, berbec pentru spargerea zidurilor, lupte de infanterie, şanţuri, breşe şi scări de asalt" (TUAT, I, p. 389).

Capitolul al 9-lea

9:1

Pentru sensul de 'taxă percepută de o prostituată' al cuvîntului *răsplătire*, vezi *supra*, 2:12. ♦ Într-una din „cercetările" sale, Nicodim Aghioritul citează acest verset ca argument scripturistic pentru interdicţia drastică de a comunica cu semenii aplicată marilor păcătoşi: „Nici cei ce sunt sub canon sau în păcat de moarte nu se cade să se bucure ca ceilalţi oameni, precum zice proorocul Osea: «Nu te bucura, Israele, nici nu te veseli ca celelalte popoare că ai desfrînat Dumnezeului tău»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., III, III, p. 379).

9:8

În MS.45, ca unică ocurenţă, apare aici adjectivul *zănatec* 'ieşit din minţi; nebun, bezmetic, descreierat': *Să va chinui Israil ca prorocul cel zănatec, omul cel purtător de duh*. Acesta echivalează în context gr. *παρεξεστηκώς*, participiul perfect activ al verbului *παρεξίστημι* 'a-şi ieşi din minţi; a înnebuni', cf. GR.ENGL.: *to be deranged, to have gone mad*. Considerat (problematic, după părerea noastră) cuvînt moştenit după lat. **dianaticus* (< *Diana*), cuvîntul este atestat în DLR abia în secolul al XIX-lea, la poetul Iancu Văcărescu. Se pare că deja pentru revizorii de la Bucureşti soluţia de echivalare nu a fost convenabilă, de vreme ce înlocuiesc pe *zănatec* prin sintagma mai precisă şi mai transparentă *cel ieşit den fire*.

9:10

Vezi şi Mih. 7:1-4. ♦ Opţiunii *nebunie* (MS.45, BIBL.1688), după gr. *μανία* (SEPT.FRANKF.), în versetul 8, îi corespunde în MS.4389 cuvîntul *cebăluire*, substantiv postverbal de la verbul *cebălui*, cu sensul 'a ameţi, a zăpăci' (< magh. *csábulni* 'a se înşela, a se buimăci'). Cuvîntul ca atare nu este înregistrat în DLR. O discuţie mai amplă asupra acestui complex lexical am făcut în MUNTEANU, LEX.BIBL., p. 26-27.

9:12

O interpretare a pasajului găsim la Sf. Ioan Gură de Aur: „Şi nu numai acest lucru este de mirare, ci şi că, adeseori dând o lovitură foarte grea duşmanilor [lui], i-a alungat pe aceştia şi s-a bucurat de mare purtare de grijă din partea lui Dumnezeu, după cum Însuşi Dumnezeu mărturiseşte: «Ca un strugure l-am găsit pe Israel în pustie şi ca pe o pârgă în smochin i-am văzut pe părinţii lor»" (IOAN HRIS., OM. STAT., II, XIX, 3, p. 279).

9:16

În BIBL.1688 apare o lectură greşită: *cêle vii dă lor*, în loc de, corect: *ce le vei da lor* (MS.45, cf. şi versiunea noastră), după gr. *τί δώσεις αὐτοῖς* (SEPT.FRANKF., SEPT.RAHLFS). Atent, autorul versiunii din MS.4389 traduce corect: *ce vei să dai lor*, cf. şi SEPT.GERM.: *was wirst du ihnen geben?*

9:17

Versetul acesta este citat şi interpretat de două ori, la mică distanţă, de Grigorie din Nyssa, în comentariul său la *Rugăciunea domnească*: „Dar cei dornici de sfadă au la îndemînă o împotrivire faţă de ce-am spus. Ei aduc îndată în apărarea neîndurării glasurile proorocilor: pe David, care se roagă să piară păcătoşii şi doreşte ruşinea şi tulburarea lor (Ps. 9:1, urm.); pe Ieremia, care doreşte să vadă răzbunarea lui Dumnezeu pornită asupra celor potrivnici (Ier. 5:17); pe Osea, care cere să se dea pîntece sterp şi sîni uscaţi duşmanilor. Şi încă multe cuvinte de acestea risipite în Sfintele Scripturi le adună, susţinînd că trebuie să ne rugăm împotriva vrăjmaşilor şi să cerem bunătăţii lui Dumnezeu să se facă ajutoare neîndurării lor. Dar noi, ca să-i facem să tacă pe cei ce se lasă călăuziţi de aceste locuri spre bolborosire, să luăm pe fiecare din ele în parte" (GRIGORIE NYSS., S. I, p. 410). „La fel, proorocul Osea, văzînd atunci răutatea înmulţindu-se între izraeliţi, cere cu dreptate osînda încetării neşterii de prunci ai răului şi

voieşte ca sînii amari ai păcatului să se usuce, ca să nu se mai nască răul între oameni, nici să mai fie hrănit. «Dă-le lor, zice, Doamne, pîntece sterp şi sîni uscaţi»" (*ibidem*, p. 412).

Capitolul al 10-lea

10:1

Rodnicia lui Israel este evocată aici, ca şi mai jos, în versetul 10, în imagini de mare forţă expresivă, care au fost utilizate în IOAN DAMASCHIN, NAŞT., p. 67 şi 69, pentru a descrie neasemuita bucurie a lui Ioachim şi a Anei, cînd au zămislit-o pe Maria, Maica Domnului.

10:6

În contextul *ruşina-să-va Israil întru sfatul lui* din MS.45, traducere corectă după gr. *ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ*, cuvîntul *sfatul* este greşit citit de vreunul dintre alcătuitorii ediţiei tipărite (revizor, culegător sau corector), căci în BIBL.1688 apare *sfîntul* în loc de *sfatul*! Pentru realitatea lexicală a contextului, cf. şi germ. *Wegen seines Ratschlusses* (SEPT.GERM.).

10:11

Substantivul *ghizdăvie* 'frumuseţe, eleganţă' apare în MS.4389 în acest loc. Cuvîntul mai apare o dată în MS.45, în Ps. 44:5: *Cu frîmsêţea ta şi cu ghizdăviia ta,... bine călătorêşte-te, şi împărăţêşte*. Derivat de la *ghizdav* (< slavon. **гиздавъ** 'frumos, elegant') + sufixul *-ie*, cuvîntul este atestat în DLR pentru prima dată la Dosoftei. ♦ Verbul *mîlcomi* 'a linişti, a reduce la tăcere' din MS.4389 este consemnat de DLR, s.v., pentru prima dată în BIBL.1688, fiind un derivat de la adv./subst. *mîlcom* (< bulg. *мълком*). Forma aceasta o mai regăsim în MS.45, cu o unică recurenţă: *Şi leviţii mîlcomiia pre tot nărodul, dzicînd: „Tăceţi, căci — dzi sfîntă şi nu vă mîhniţi!"* (Neem. 8:13). Echivalează, în acest din urmă context, gr. *κατασιωπάω* '*idem*' (SEPT.FRANKF.), cf. GR.ENGL.: *to make silent, to put to silence, to silence, to reduce to silence*. În contextul de aici, în MS.45 şi în BIBL.1688, apare forma *mîlcomişí*, verb tranzitiv şi intranzitiv, cu sensul 'a linişti, a reduce la tăcere; a supune, a smeri', care echivalează verbele greceşti *ἡσυχάζω*, explicat prin *to keep quiet, to be at rest* (GR.ENGL., s.v.), şi *κατασιωπάω*, explicat prin *to make silent, to put to silence, to silence, to reduce to silence* (GR.ENGL., s.v.). Înregistrat ca atare în DLR, cuvîntul este ilustrat doar cu citate din BIBL.1688

10:12

O interpretare alegorică a acestui pasaj ne oferă Origene: „Nu este vorba aici despre viaţa obişnuită, aceeaşi la fiinţele raţionale şi la fiinţele lipsite de raţiune (*λόγος*), ci despre acea viaţă care se naşte în noi atunci cînd raţiunea şi-a găsit în noi desăvîrşirea, prin participarea sa la Raţiunea (*Λόγος*) primordială; în măsura în care ne îndepărtăm de viaţa aparentă şi inautentică şi dorim să avem în noi viaţa adevărată, devenim părtaşi la această viaţă care, îndată ce fiinţează în noi, este deopotrivă realitate a luminii conştiinţei" (ORIGENE, IOAN, II, 156, p. 309). Ideea este reluată şi adîncită cîteva paragrafe mai jos: „Lumina oamenilor este poate un nume general pentru două obiecte concrete şi umbrele lor deopotrivă. De fapt, cel care deţine lumina oamenilor şi care este părtaş al razelor sale îndeplineşte operele luminii şi, fiind iluminat, deţine cunoaşterea luminii conştiinţei" (ORIGENE, IOAN, II, 158, p. 312). Origene se referă la acest pasaj şi în a sa *Filocalie* (XV, 7), unde citim: „Cît despre spusa «îndată ca ţîşnind dintr-o flacără, aşa apare o lumină în suflet», acest lucru Logosul l-a ştiut cel dintîi, după cum zice proorocul: «Lămuriţi-vă pe voi înşivă din lumina cunoştinţei», iar Ioan Evanghelistul, care a trăit pe lîngă El, zice la rîndu-i: «Ceea ce s-a făcut» era viaţă în Cuvînt «şi viaţa era lumina oamenilor, lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul», lumina cea adevărată şi înţelegătoare şi care e «lumina lumii»" (ORIGENE, S. A. II, p. 362). În fine, într-un al patrulea loc, marele comentator găseşte potrivite cuvintele de aici ale profetului spre a explicita înţelesurile tainice ale unui pasaj din *Levitic*: „Deasupra acestora se adaugă *adevărul*: *adevărul* este suprema înţelepciune. Apoi şi profetul respectă aceeaşi ordine cînd spune: «Semănaţi-vă spre dreptate, şi culegeţi rodul vieţii, luminaţi-vă cu lumina ştiinţei». Observă că nu spune mai întâi: «luminaţi-vă cu lumina ştiinţei», ci mai întâi «semănaţi-vă spre dreptate». Şi nu este suficient să semene, ci spune: «Culegeţi rodul vieţii», ca după acestea să puteţi împlini ce urmează: «Luminaţi-vă cu lumina ştiinţei»" (ORIGENE, LEV., VI, 4, p. 241). ♦ Şi Sf. Chiril al Alexandriei găseşte de cuviinţă să se refere la acest pasaj, în următorii termeni: „Ia pildă de la cei obişnuiţi să lucreze bine pămîntul, şi anume primesc să asude cu plugul, dacă fac cunoştinţă cu pămîntul, aflînd rodul bogat ce-l dă şi cele ce-i vor veni din el. La acestea ne îndeamnă şi înţeleptul Osea, zicînd: «Semănaţi vouă spre dreptate, culegeţi rodul vieţii, luminaţi-vă vouă lumina cunoştinţei, căutaţi pe Domnul»" (CHIRIL ALEX., S. II, VII, p. 241). ♦ La cuvintele profeţilor Osea şi Mihea face trimitere şi Sf. Vasile cel Mare în discursul său despre Botez: „Însă, pentru a cunoaşte ce înseamnă «a nu te face părtaş faptelor celor fără de rod», mai întâi să cercetăm cui i se potriveşte denumirea de «fără rod». Oare numai [faptelor] care au fost osândite, sau celor care, deşi sunt lăudate, nu sunt totuşi împlinite cu o dispoziţie sănătoasă? Astfel, în Vechiul Testament, în pilda despre copaci, proorocul a spus despre cei sfinţi: (...) Osea glăsuieşte: «Semănaţi-vă fapte întru dreptate şi veţi culege rodul vieţii». Şi Miheia: «Pământul va merge către nimicire împreună cu cei care locuiesc pe el, din pricina roadelor aduse de faptele acestora»" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 272). ♦ La „lumina cunoştinţei" se referă şi Simion Noul Teolog, în termenii următori: „Viziunea lui Dumnezeu (...) este aceea care dă naştere în inimile lor, într-un mod tainic, unei puteri inexprimabile, chiar dacă cuvîntul omenesc nu ne îngăduie să spunem acest lucru dinainte, dacă nu cumva este el însuşi iluminat de «lumina

cunoştinţei», potrivit deţinătorului acestei reguli. Dar, dacă înţelegi expresia «lumina cunoştinţei», (...) să nu vezi aici doar cunoaşterea unor lucruri rostite, cu excluderea luminii. Căci profetul nu a spus «relatare» sau «cuvînt de lumină», ci «lumina cunoştinţei» şi «cunoştinţa lumină», pentru că lumina este în mod evident cea care introduce în noi cunoaşterea" (SIMEON, TRAT. II, V, 245-255, p. 97-98). ♦ Acelaşi comentator, Simeon Noul Teolog, revine asupra conceptului citat şi într-un alt context, din altă scriere, şi anume cea de-a 6-a dintre „cuvîntările sale morale": „Dacă deci nimenea nu poate grăi sau istorisi despre cele văzute şi pămînteşti, dacă n-a fost însuşi văzător al acelor lucruri, cum va putea grăi sau istorisi cineva despre Dumnezeu şi despre lucrurile dumnezeieşti şi chiar despre sfinţii şi slujitorii lui Dumnezeu ca să înfăţişeze legătura deplină pe care aceia au avut-o cu Dumnezeu şi ce este vederea lui Dumnezeu, care s-a produs în ei în chip de negrăit? Aceasta (vederea) produce «în chip înţelegător» (*νοερῶς*) în inimile lor o lucrare de negrăit, deci cuvîntul omenesc nu dă putinţa de a spune ceva mai mult, dacă n-a fost luminat mai înainte de «lumina cunoştinţei», potrivit cu porunca dată" (FILOCALIA VI, p. 169-170).

10:13

Versetul acesta este parafrazat în „Constituţiile apostolice", document timpuriu (secolul al III-lea), în următorul context: „Episcopule, să fii atent la cuvinte aşa încît, dacă îţi este cu putinţă, să interpretezi totul literal, înmulţind învăţăturile, să-ţi hrăneşti şi să-ţi adăpi din belşug poporul prin luminarea Legii. Căci Dumnezeu spune: «Luminaţi-vă voi înşivă prin lumina cunoştinţei, deoarece mai este încă timp»" (CONST. AP. II, 5, 7, p. 153).

10:14

Pasajul este integrat în „Constituţiile apostolice", într-un loc în care se vorbeşte despre datoria episcopilor de a lupta împotriva păcatelor: „Prin certările sale, episcopul trebuie să devină o baricadă împotriva păcatelor, un paznic al dreptăţii, un crainic al bunurilor pregătite de Dumnezeu şi un vestitor al mîniei care va veni cu judecata (de apoi); el trebuie să se teamă ca nu cumva, dacă s-ar dezinteresa de zădirea lui Dumnezeu, să ajungă să nu se mai audă rostind, din pricina nepăsării sale, aceste cuvinte din profeţia lui Osea: «De ce aţi trecut sub tăcere necurăţenia şi nedreptăţile ei le-aţi cules?»" (CONST. AP. II, 17, 18, p. 191).

Capitolul al 11-lea

11:1

Avem aici o evidentă menţiune hristologică, remarcată şi evidenţiată ca atare de mulţi exegeţi, între care şi Atanasie din Alexandria: „Faptul că El va apărea ca un om a fost arătat de profeţi. Dar şi faptul că cel care va veni va fi Domnul tuturor este vestit de profeţi, care spun (...): «Din Egipt am chemat pe Fiul meu!»" (ATANASIE ALEX., INCARN., V, 33, p. 384). De asemenea, Efrem de Nisibe spune: „Acela care a poruncit magilor să nu se mai întoarcă la Irod a poruncit prin revelaţie lui Iosif şi Mariei să iasă şi să meargă (în Egipt), pentru a îndeplini, prin plecarea lor, două profeţii, dintre care una spune: «Voi chema pe Fiul meu din ţara Egiptului»" (EFREM NIS., COM., II, 23, p.79).

11:5

O parafrază după acest verset profetic găsim la Nicodim Aghioritul, într-o meditaţie despre „biciuirea lui Hristos", unde citim: „Şi ce altceva a hotărât pe preadulcele Iisus să primească atâtea răni, să sufere cu atâta curaj sălbăticia celor aşa de neomeneşti, decât dragostea cu care era legat de tine? «Întru stricarea oamenilor, cuprinsu-i-am pe ei în legăturile iubirii mele»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXIX, p. 237).

11:6

„Regele Asur" este numele zeului războiului la asirieni; cf. *supra*, explicaţiile de la 5:13.

11:9

Pasajul este considerat de Sf. Ambrozie semnificativ pentru a ilustra dinamica voinţei divine în raport cu inconstanţa omului: „Am putea oare menţiona o trăsătură mai elocventă a îndurării sale decît următoarea: Prin gura profetului Osea el îi ameninţă, în mînia sa, pe cei cu care se împacă mai apoi şi îi iartă. Căci spune: «Ce voi face din tine, Efraim? Ce voi face din tine, Iuda?» Şi mai departe: «Voi face din tine un (nou) Adamà sau un (nou) Sevoim?» Chiar şi în indignarea lui, Dumnezeu şovăie, cu sentimentele unui părinte, cu privire la felul în care îl va pedepsi pe cel care a rătăcit" (AMBROZIE, PEN., I, V, 21, p. 70). ♦ Cele două oraşe menţionate, Adama şi Seboim, au avut soarta Sodomei şi Gomorei, cu care se şi învecinau. ♦ La IOAN HRIS., PROV., VI, 11, p. 100, este citat acest pasaj ca un exemplu în care, prin gura profetului său, Domnul se exprimă într-o manieră omenească „nu pentru a-ţi evoca în minte un lucru omenesc (…), ci pentru ca, pornind de la un fel rudimentar de a te exprima, să îţi poţi închipui ce înseamnă o iubire demnă de Dumnezeu: este autentică, indisolubilă." ♦ Contextul acesta este comentat şi de Sf. Vasile cel Mare: „Şi totuşi, chiar după păcatul împotriva lui Hristos, «o rămăşiţă aleasă prin har» (Rom., 11:5) a fost mântuită; dar ceilalţi s-au împietrit şi au fost daţi pierzării, după cum spune Amos: «Căci v-am prăpădit pe voi cum a prăpădit Domnul Sodoma şi Gomora; şi nici aşa nu v-aţi întors la Mine, zice Domnul». Cu toate acestea, deşi a ameninţat adeseori, adeseori a şi renunţat, dar în cele din urmă a adus asupra inimii nepocăite suferinţele meritate de fapte. Căci la un profet, [El] Se porneşte pentru răzbunarea din cauza nedreptăţii poporului, dar Se opreşte datorită iubirii Sale de oameni: «Cum mă voi purta cu tine, Efraim? Ce îţi voi face, Iuda? Ca pe Adama te voi pune şi ca pe Seboim». Acestea aparţin pentapolei Sodomei. Apoi, cu preaplinul iubirii de oameni, adaugă imediat: «Inima s-a zvârcolit în Mine, s-a tulburat părerea Mea de rău. Nu îţi

voi face după iuţimea mâniei Mele»" (VASILE CEL MARE, ISA., 23, p. 43-44). ♦ Ca un ecou intertextual al cuvintelor profetului Osea, la „căinţa", „părerea de rău" sau „schimbarea de gînd" a lui Dumnezeu faţă de oameni se referă şi Sf. Maxim Mărturisitorul, care vede în acestea un fel de strategii terapeutice pe care Dumnezeu le adoptă pentru a se putea apropia de natura instabilă şi failibilă a omului: „Omul, care este o fiinţă schimbătoare, se schimbă uşor cu timpul şi împrejurările vieţii. Este atunci necesar ca mereu şi purtarea dumnezeiască de grijă, deşi este una şi aceeaşi, să se schimbe şi ea potrivit cu dispoziţiile noastre, găsind o metodă prin adoptarea lor potrivit cu relele crescute în firea noastră. Şi aşa cum în medicină sunt multe boli, este nevoie de un medic iscusit, care trebuie, atunci când trupul zace în multe şi felurite suferinţe, să se schimbe de la metode mai slabe la metode mai bune, la fel şi la Dumnezeu, schimbarea purtării de grijă de la un mod la altul este numită de obicei în Scripturi părere de rău a lui Dumnezeu" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 120, p. 177-178).

11:10

Secvenţa-cheie „căci eu sînt Dumnezeu şi nu om" este valorificată de Sf. Ioan Gură de Aur într-una din omiliile sale despre Ozias în următorii termeni: „Care rege ar fi îndurat cu răbdare toate acestea şi nu ar fi distrus cetatea din temelii, văzînd pe cel care a primit porunca să plece în exil dincolo de hotare cum întîrzie în cetate? Totuşi, Dumnezeu nu a acţionat în acest fel, căci el era «Dumnezeu, nu om»" (IOAN HRIS., OZ., V, 3, p. 200).

Capitolul al 12-lea

12:1

O integrare aluzivă a acestui pasaj găsim la Sf. Augustin: „Nu învăţasem încă să te iubesc şi, cînd mă gîndeam la tine, nu puteam să mi te închipui decît asemenea unor străluciri cu totul corporale. Sufletul care suspină după astfel de închipuiri nu se defrînează el departe de tine? Nu se încrede el în minciuni şi «nu aleargă el după vînt»?" (AUGUSTIN, CONFES., IV, II, 3, p. 75).

12:3

Pasajul este parafrazat de Origene şi topit în substanţa unui comentariu alegoric de natură morală: „Dacă ura urcă în inima ta, dacă gelozia, dacă invidia, dacă răutatea urcă în inima ta spre «a pune piedică fratelui», fii pregătit să le alungi, să le dai afară şi să le trimiţi în deşert. Dacă însă urcă în inima ta «să cugeţi la cele ce sunt ale lui Dumnezeu», despre milostivire, despre dreptate, despre cuviinţă, despre pace, acestea sunt «din sorţul Domnului», acestea se oferă la altar, pe acestea arhiereul le ia şi prin ele îl împacă iarăşi pe Dumnezeu cu tine" (ORIGENE, LEV., IX, 6, p. 373).

12:4

În a sa *Filocalie* (VIII), Origene afirmă legitimitatea principiului literalităţii în interpretarea Sfintei Scripturi, ceea îl ce obligă pe exeget la prudenţă în abordarea solecismelor sau a aşa-ziselor greşeli gramaticale din textele sacre: „Nu trebuie să ne apucăm să îndreptăm lipsa de acorduri ale frazei şi acele cuvinte care pot lipsi din înţelesul literal al Scripturii. Aceste cuvinte pot să slujească mult la înţelegerea gîndirii din Scriptură, pentru cei ce pot să înţeleagă"; în argumentarea acestei teze, apelînd şi la versetul de aici din profeţia lui Osea, marele exeget scrie: „Deoarece adeseori solecismele sau greşelile de limbaj ale Scripturii, cîte sînt în text, produc confuzie celui ce dă de ele, încît el nu mai înţelege adevăratul sens al cuvintelor, nici legătura dintre ele, nici cum trebuiau ele să fie scrise, unii interpreţi şi-au luat îndrăzneala de a îndrepta textul, modificîndu-l în privinţa înţelesului cuvintelor, chiar atunci cînd ele păreau a fi scrise consecvent. În cazul acesta sîntem nevoiţi, dacă dăm peste ceva asemănător în lecţiunea cuvîntului citat, să vedem înţelesul real al citatului respectiv. Căci s-a spus la plural: «Plîns-au şi s-au rugat de Mine» (Os. 12:4), şi iarăşi tot la plural este următoarea propoziţie: «În casa celor care M-au aflat pe Mine». Restul îl adaugă la singular, zicînd: «Şi acolo a grăit către el». Cel ce consideră că numai cuvîntul e greşit, scrie rău, fie că va scrie şi sfîrşitul frazei la plural, fie că va transpune şi începutul frazei la singular. Că, dacă cineva citeşte «Plîns-au şi s-au rugat de Mine», şi va vedea apoi că şi mijlocul frazei urmează tot la plural, «A celor care M-au aflat pe Mine», afirmă că şi sfîrşitul frazei este tot la plural: «Acolo a grăit către ei», deci către cei care au plîns şi s-au rugat în casa celor care au aflat pe Dumnezeu. Dar din observarea unor fraze asemănătoare voi dovedi că şi fraza aceasta este construită consecvent" (ORIGENE, S.A. II, p. 362).

12:5

Referitor la semnificaţiile expresiei greceşti *ὁ κύριος ὁ παντοκράτωρ* („Domnul Atotputernic"), Sf. Ieronim ne oferă următoarele explicaţii traductologice: „Cât despre faptul că şi Mântuitorul nostru este numit Savaot, iată un exemplu din Psalmul 23: «Puterile îngereşti care Îl slujeau pe Domnul strigau către celelalte Puteri cereşti să deschidă porţile pentru Domnul, care Se înapoiază în cer: 'Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre'»; sau, cum traduce Aquila: 'Porţi, ridicaţi-vă capetele şi va intra împăratul slavei'». La rândul lor, fiindcă îl văd îmbrăcat în carne şi sunt uimite de această nouă taină, Puterile îngereşti întreabă: «Cine este acest împărat al slavei?» şi li se răspunde: «Însuşi Domnul Puterilor cereşti este împăratul slavei», care în textul ebraic este scris «Domnul Savaot». Trebuie ştiut că peste tot unde traducătorii *Septuagintei* au spus «Domnul Puterilor cereşti» şi «Domnul Atotputernic», în ebraică este «Domnul Savaot», pe care Aquila îl traduce: «Domnul oştirilor». Însuşi termenul «Domnul» este compus în acest loc din patru litere, care se alătură pentru a exprima cuvîntul «Dumnezeu»: *iod*, *he*, *iod*, *he*, adică de două ori *IA*; această dublare compune numele de negrăit şi slăvit al lui Dumnezeu" (IERONIM, EPIST. I, p. 108).

12:10

Sf. Ioan Gură de Aur citează un fragment de aici într-una din omiliile sale la *Facere* (XXXII, I): „Dumnezeu S-a arătat aşa cum numai El singur ştie şi atît cît putea Avram să vadă. Iscusit este înţeleptul şi bunul nostru Stăpîn! Se pogoară spre firea omenească şi se înfăţişează celor care se pregătesc în chip vrednic. Şi asta o arată prin profetul Osie, cînd spune: «Eu am înmulţit vedeniile şi în mîinile proorocilor m-am asemănat»" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 410). În alt loc, marele predicator bizantin identifică în acelaşi pasaj profetic o semnificaţie hristologică: „Dar atunci, pentru că era la început, Dumnezeu s-a arătat fiecăruia dintre drepţi în închipuire de om, precum Însuşi zice prin profet: «Eu am înmulţit vedeniile şi în mîini de profeţi M-am asemănat». Dar cînd a binevoit să ia chip de rob, să primească pîrga noastră, n-a luat închipuire de trup, nici aparenţă de trup, ci trup adevărat. De aceea a primit să vină cu toate cele ale noastre; să se nască din femeie, să fie prunc, să fie înfăşat, să fie hrănit cu lapte şi să sufere toate celalalte, ca să se creadă adevărul întrupării şi să se coasă gurile ereticilor" (*ibidem*, II, p. 250-251). ♦ O altă lămurire a pasajului găsim la alt mare părinte al Bisericii: „Totuşi, nu este aşa în cazul sfinţilor. Însuşi Dumnezeu spune: «Am înmulţit viziunile». Dăruind o viziune, Domnul nu orbeşte mintea, pe care o pregăteşte, ci o luminează şi o face mai transparentă prin venirea Duhului. Căci de aceea profeţii sunt numiţi «văzători», pentru că pătrunderea minţii le este sporită prin prezenţa Duhului Care îi luminează" (VASILE CEL MARE, ISA., XIII, 254, p. 301).

12:11

Acest verset este citat de Sf. Ioan Gură de Aur, cu următoarea explicaţie: „Adică: Eu nu m-am manifestat prin esenţa mea ca atare, ci m-am adaptat din milă şi din înţelegere faţă de slăbiciunea privirilor lor (ale oamenilor)" (IOAN HRIS., INCOMPREHENS., IV, D, 730, p. 222). ♦ La acelaşi verset se referă şi Irineu din Lyon cu următorul comentariu: „Iată cum erau «perfecţi» cei care au ştiut că nu există decît un singur şi acelaşi Dumnezeu care, de la începuturi şi pînă la sfîrşit, prin diferite «iconomii», vine în ajutorul neamului omenesc" (IRINEU, ADV. HAER. III, 12, 14, p. 244).

Capitolul al 13-lea

13:3

Prin sintagma *ca aburul lacrimilor de la fumigaţii* am tradus îndeaproape formularea *ὡς ἀτμὶς ἀπὸ δακρύων καπνώδης* din SEPT.FRANKF., secvenţă redată aproximativ prin *ca aburul de la lacrămi frumos* în MS.45, dar cu lectură greşită în BIBL.1688, unde, în loc de *lacrămi*, citim *crămi*. În MS.4389 apare sintagma *fumul din covergi*. Regionalismul *covergă* (< bulg. *коверка* 'coviltir'), aici cu sensul de 'şopron de frunze, umbrar', este atestat în DLR, s.v., doar în texte populare culese în secolele al XIX-lea – al XX-lea, prin Muntenia şi Transilvania.

13:7

Pentru *panteră*, vezi *supra*, 5:14. ♦ Într-o scolie la epistolele Sf. Dionisie Areopagitul (IX, 1), Sf. Maxim Mărturisitorul evocă semnificaţia simbolică a acestui pasaj: „Dar providenţa se arată şi în pedepsirea celor necredincioşi, căci s-a spus prin prooroc: «Şi va fi lor ca pantera şi ca pardosul»" (DIONISIE AREOPAG., p. 278). ♦ Imaginea de aici a reţinut atenţia unui comentator subtil al textelor veterotestamentare, Evagrie Ponticul: „La fel cum se spune că Domnul nostru devine un «leopard înfometat» pentru cei nepăsători şi o «pricină de scandal» pentru cei necredincioşi, tot aşa s-a spus că el devine «un om iritabil» pentru păcătoşi" (EVAGRIE, PROV., 183, p. 277).

13:9

Într-una din „meditaţiile sale", vorbind despre persoanele care păcătuiesc, Nicodim Aghioritul inserează în discursul său o sintagmă din versetul de aici: „Nu trece cu vederea, în al treilea rând, şi înclinarea ta cea rea, care a preschimbat atât simţurile trupeşti, cât şi puterile sufleteşti în unelte ale păcatului. Şi n-ai făcut altceva decât să te strici cu cele rele şi să te ucizi pe tine însuţi: «Stricăciunii tale, Israele, cine va ajuta?» Iar dacă cele spuse nu-s de ajuns să te facă să-ţi înţelegi nemernicia şi puţina însemnătate, socoteşte cine eşti tu faţă de toţi oamenii care se află acum în lume? Ce eşti tu faţă de atâţia oameni care se vor mai naşte până la sfârşitul lumii? Cine eşti tu faţă de toţi îngerii din cer?" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, IV, B, p. 33).

13:14

O interpretare în sens hristologic a acestui pasaj găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Şi noi ne-am mîntuit, iar El S-a făcut slab pentru păcatele noastre şi pentru noi suferă dureri (...) suportînd însăşi moartea trupului, nu ca să se vadă rămas împreună cu noi între morţi, ci ca, reîntorşi împreună cu El şi pentru El la viaţă şi reveniţi la nestricăciune, să spunem bucurîndu-ne: «Unde este biruinţa ta, moarte? Unde este boldul tău, iadule?»" (CHIRIL ALEX., S. II, p. 429). ♦ Ecouri intertextuale, adesea cu valorizări cristologice, ale acestui pasaj găsim frecvent şi la Roman Melodul. Cîteva exemple: „De acum o sabie de foc nu mai păzeşte poarta Raiului! În locul acesteia a venit, minunat zăvor, lemnul Crucii. «Ţepuşa morţii şi izbînda Iadului» sunt astfel zăvorîte" (ROMAN MELODUL, IMN. XXXVIII, Pr. I, p. 284); „Jeleşte acum împreună cu mine, căci am fost despuiaţi de slava noastră! Adam zace în lanţurile în care l-am aruncat odinioară, iar profetul strigă: «Unde este, Iadule, biruinţa ta?» Eva se bucură deopotrivă că a fost mîntuită de acela care a nimicit armele lui Belial, «biruinţa Iadului şi ţepuşa morţii»" (ROMAN MELODUL, IMN. XLIII, 20, p. 524); „Unde este, Iadule, biruinţa ta? Unde este, moarte, ţepuşa ta? Amîndoi scînciţi neputincioşi! Moarte, iată-te dusă la moarte!" (ROMAN MELODUL, IMN. XLV, 7, p. 585). Prozopopeea este, de altfel, citată întocmai de marele creator de imnuri,

de cîteva ori, ca, de exemplu, în prologul cărţii a XLV-a a *Imnurilor* sale *(ibidem*, p. 577), la XLV, 7 (*ibidem*, p. 585) şi 17 (*ibidem*, p. 597). ♦ Amestecînd aici acest pasaj cu cel cu un conţinut similar de la Am. 4:13, CLEMENT, PROTREPT. VIII, 79, 2 (p. 145), doreşte să intensifice, probabil, sugestia atotputerniciei divine. ♦ Lactanţiu citează *in extenso* pasajul de aici, în care vede o prefigurare a Învierii lui Iisus Hristos, a treia zi după moarte: „El a plecat deci în Galileea după Învierea sa, i-a adunat din nou pe discipolii pe care teama îi pusese pe fugă şi, după ce le-a dat învăţăturile cuvenite şi a organizat vestirea Evangheliei în lumea largă, le-a insuflat Duhul Sfînt şi le-a dat puterea de a face minuni, pentru a le îngădui să lucreze întru mîntuirea oamenilor atît prin cuvintele, cît şi prin faptele lor" (LACTANŢIU, EPIT., 42, 3, p. 174). ♦ Într-o predică din Duminica Învierii, marele predicator Ilie Miniat subliniază şi el valenţele hristologice ale pasajului din profeţia lui Osea: „A înviat Hristos şi a fost omorâtă moartea. A înviat Hristos şi s-a dezlegat stricăciunea. A înviat Hristos şi a încetat blestemul. A înviat Hristos şi a răsărit nemurirea. A înviat Hristos şi iarăşi s-a deschis raiul. «Unde-ţi este acum, moarte, boldul tău? Unde-ţi este, iadule, biruinţa?»" (MINIAT, DID., III, p. 260). ♦ Ultima secvenţă a acestui pasaj este inserată de Nicodim Aghioritul în următorul fragment de „meditaţie": „Fiecare osândit va zice cele spuse de Osie: «Mângâierea s-a ascuns de la ochii mei.» În această lume, necazurile sunt întotdeauna amestecate cu mângâieri, cele bune amestecate cu cele rele, nenorocirea cu fericirea. Când se întâmplă să se îmbolnăvească cineva, mai ales dintre cei bogaţi, cât de grabnice şi ce puternice ajutoare medicale i se dau! Cât îl mai mângâie toţi! Prietenii vin să-l viziteze, rudeniile aleargă să-l compătimească, doctorii se silesc să-l vindece, slugile stau gata să-l slujească, soţia stă lângă el, copiii vorbesc cu dânsul. Toată familia îl înconjoară. Dar dacă acel nefericit şi-a petrecut viaţa în păcate şi va muri nepocăit, vai de el! Pentru că aceste mângâieri vor fi covârşite de nespusele pedepse ale iadului" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, III, B, p. 86).

13:15

Sfîntul Ieronim interpretează acest pasaj din profeţia lui Osea ca o prefigurare a momentului în care Domnul porunceşte unui vînt arzător din deşert să sufle asupra lui Iona, aflat la capătul puterilor (Iona 4:8), ca să îl ajute să se pocăiască definitv: „Şi Iona a început să ardă şi a voit din nou să moară în botez alături de Israel, pentru a primi prin această scaldă seva pe care o pierduse prin refuzul (iniţial)" (IERONIM, IONA, IV, 7-8, p. 114).

Capitolul al 14-lea

14:3

Numele profetului, cu referire la pasajul acesta, este evocat de Efrem Sirul, într-unul dintre „cuvintele" sale: „La acela blagoslovia vrând a o sui, pe care aşa Osie cu trestia proorociei l-a însemnat nouă: «Întoarce-te, Israele, către Dumnezeul tău, că ai slăvit întru nedreptăţile tale. Luaţi cu sine cuvinte, şi vă întoarceţi către Domnul Dumnezeul vostru" (EFREM SIRUL, CUV., p. 482).

14:6

Puţin modificat, prin înlocuirea numelui propriu Israel printr-un termen mai general, enunţul *Justus germinabit sicut lilium* (VULG.) a provocat unui subtil exeget medieval următoarele două comentarii: „Cel drept, în momentul zămislirii sale, provine dintr-o sămînţă. Dacă sămînţa este însufleţită, în aşa fel încît îşi are originea de la tatăl său deopotrivă întru trup şi întru suflet, (....) atunci în această sămînţă începe deja să încolţească cel drept; înseamnă că în această sămînţă sau în acest germene se află deja, ca într-o cauză a lor, şi fiinţa corpului său viitor, şi darul iniţial al dreptăţii sale viitoare" (JULIEN, SERM. I, XV, p. 302); „Pe baza cuvintelor «cel drept va încolţi ca un crin», unii compun un imn, alţii un joc de cuvinte. Noi însă, care nu ne pricepem la asemenea jocuri poetice, şi pentru că acestea nu se potrivesc cu gravitatea vîrstei noastre, vom scoate de aici pretextul unei scurte predici. (...) Vom vedea de ce dreptul este asemănat cu un crin şi nu cu trandafirul, cu violeta sau cu irisul iliric, care mai este denumit şi iacint. Crinul deţine o culoare albă strălucitoare. (...) Culoarea pe care a dat-o, la începuturi, lucrurilor Creatorul, fie că era albul, roşul, verdele sau altă culoare, a fost o culoare cu atît mai curată şi mai autentică, cu cît era mai primară. (...) Cel drept este deci comparat cu un crin care încolţeşte şi înfloreşte. El deţine culoarea albă: sufletul său datorită dreptăţii, trupul său datorită curăţeniei" (*ibidem*, XVI, p. 326).

14:9

În MS.45 şi BIBL.1688 apare substantivul masculin *archeth*, cu variantele *archethu* sau *archiethu*, împrumut contextual după gr. ἄρκευθος (ὁ), care desemnează o specie de conifere' (*Juniperus phoenicea* sau *Juneiperus oxycedrus*). Cuvîntul nu este înregistrat în DLR. În MS.4389: *brad des.* ♦ Ecouri ale acestui pasaj identificăm la Nicodim Aghioritul: „Măcar la urmă, frate, făgăduieşte să nu mai cauţi cinstea oamenilor şi nici să nu mai trăieşti după pofte şi după părerea oamenilor (...). Aruncă odată din închipuire şi dă de pământ acel blestemat idol al oamenilor lumeşti şi al poftelor căruia te închini, zdrobeşte-l cu totul şi calcă-l în picioare. Ce împărtăşire ai tu, cel adevărat, cu acel idol mincinos? Precum zice Osea: «Ce este ţie şi idolului?»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXI, A, p. 160).

14:10

Grava interogaţie retorică de la începutul acestui verset este întrebuinţată de Origene în următorul context interpretativ: „Cu această jertfă (a Fiului lui Dumnezeu) sînt înrudite celelalte, pentru care cele ale Legii sînt doar un simbol. Aceste alte jertfe, înrudite cu aceea, mi se pare că ar consta în vărsarea sîngelui martirilor, pe care ucenicul Ioan i-a văzut nu fără motiv înaintea altarului ceresc. «Cine este

înţelept şi va înţelege aceste lucruri? (Cine) este înţelept şi le va înţelege?»" (ORIGENE, IOAN, VI, LIV, 276, p. 339). Argumentaţia este reluată de genialul exeget, din nou, prin citarea acestui pasaj, în tratatul său despre rugăciune (II, 5): „Aşa este, în cartea întîia a Regilor, rugăciunea Anei, deşi numai în parte; căci partea de la sfîrşitul rugăciunii ei (...) n-a mai ajuns să fie scrisă. Dintre Psalmi, cel de al şasesprezecelea, purtînd titlul: «O rugăciune a lui David», ca şi al optzeci şi nouălea, «Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu», ca şi cel de al o sută unulea, cînd se găsea în înfricoşare şi şi-a vărsat ruga sa înaintea Domnului: toate aceste rugăciuni, fiind făcute şi rostite în duh, erau într-adevăr pline de învăţăturile înţelepciunii dumnezeieşti, încît despre conţinutul lor se poate spune: «Cine este înţelept ca să înţeleagă aceasta şi ager ca s-o poată pătrunde»?" (ORIGENE, S. A. II, p. 204). Spusele profetului Osea sînt din nou citate de Origene (*Filocalia*, I, 16), ca argument în favoarea aserţiunii că Logosul se afirmă uneori în Sfînta Scriptură sub formă de parabole: „Iată dar cum vrea Cuvîntul să existe înţelepţi printre credincioşi, încît, pentru ca să pună la încercări priceperea ascultătorilor, a formulat unele adevăruri în formă de ghicitori ascunse, altele ca parabole, iar altele sub formă de probleme. Că zice careva dintre prooroci, Osea, la sfîrşitul cărţii sale: «O, Osea, de ar fi cineva înţelept ca să priceapă acestea şi ager ca să poată pătrunde cuvântul cel adînc!»" (ORIGENE, S. A. II, p. 390). ♦ Pentru Sf. Chiril al Alexandriei, fraza reprezintă o formulare a temerii că Adevărul nu va putea fi niciodată sondat în întregime: „Socotesc că nu pot fi cuprinse de noi aceste lucruri care au un înţeles atît de străin şi de înalt. Socotesc că cel ce cercetează adîncul înţelesurilor din lege trebuie să zică: «Care înţelept va înţelege acestea? Şi care om cuminte va cunoaşte acestea?»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 19-20). ♦ O altă secvenţă a acestui verset este citată de Sf. Vasile cel Mare: „Cei prea neînvăţaţi în cele omeneşti se leagă de Dumnezeire şi cad pentru că înţeleg într-un singur fel Scripturile cele grăite în multe feluri, nerăbdând să fie călăuziţi bine. Căci «netede sunt căile Domnului şi drepţii vor merge pe ele», iar necredincioşii se vor împiedica în cele netede. Şi minunea este că cei sănătoşi în credinţă se folosesc de ele, iar cei ce bolesc de întrebări şi de contradicţii se vatămă de ele" (VASILE CEL MARE, EUN., V, p. 193). Marele predicator şi teolog preia şi în alt context, parafrazîndu-le, cuvintele de aici ale profetului Osea: „Iar a doua după ea [harisma primirii inspiraţiei dumnezeieşti], dar care are nevoie de o purtare de grijă care să nu fie nici mică, nici întâmplătoare, este de a asculta sensul celor spuse de către Duhul şi de a nu le ignora pe cele spuse, ci a fi călăuzit direct la aceasta de către Duhul Care rânduieşte ca profeţia să fie scrisă şi Care călăuzeşte mintea celor care primesc harisma cunoaşterii. De aceea şi Domnul adăuga, spunând: «Cine are urechi de auzit, să audă» (Mt., 11:15). Iar profetul Ioil: [Versetul este atribuit din greşeală profetului Ioil, dar aparţine în realitate profetului Osea] «Cine e înţelept să înţeleagă aceasta şi înţelegător să priceapă aceasta?». Şi Apostolul, în locul despre harisme, spune că profeţia este o harismă, iar deosebirea duhurilor alta. Căci cine se prezintă pe sine instrument vrednic de lucrarea Duhului este profet; iar cel care primeşte cu înţelegere puterea celor vestite, acela are harisma deosebirii duhurilor" (VASILE CEL MARE, ISA., *Prolog*, p. 18). Ulterior, marele Vasile revine asupra acestui pasaj: „[Versetul, Is., 14:26-37] Arată în mod clar că acestea sunt spuse despre cei din întreaga lume şi în toate neamurile, nimeni neputând să împrăştie cele pe care le-a sfătuit Dumnezeu cel Sfânt şi nimeni [neputând] să întoarcă mâna războinică a lui Dumnezeu de la pământul şi de la munţii Lui. Dar observă deopotrivă că expresia, după cum am înfăţişat în alte locuri, nu semnifică doar ceva rar, precum: «Cine este înţelept şi pricepe acestea?» (Os., 14:10), şi: «Cine este iconomul credincios şi priceput?» (Lc., 12:42). Acum «cine va împrăştia» este deopotrivă cu «nimeni». Căci nu este cuvios să cugete că este cineva care poate să împrăştie sfatul Domnului" (*ibidem*, XIII, 285). ♦ Ilie Miniat citează de asemenea acest verset, ca argument pentru caracterul absolut şi noncontingent al credinţei: „Credinţa înseamnă (...) a vedea acolo, în sfînta colimvitră, apă obişnuită, care udă trupul şi crede că aceea este o baie duhovnicească, care curăţeşte sufletul. A vede în sfintele Taine altceva cu simţurile şi a crede altceva cu mintea. Mintea să tăgăduiască simţurile, ba mai mult chiar, mintea să nu se încredă în ea însăşi «Cine este înţelept va înţelege acestea? Acestea sunt dogme, pe care mintea omenească nu poate să le înţeleagă" (MINIAT, DID., I, I, p. 9).

IOIL

Persoana profetului Ioil şi epoca în care a trăit

În transcriere simplificată *Yoel* (gr. *Ἰωήλ*, lat. *Ioël*, slavon. **Іоиль**), numele în ebraică al profetului (יואל) semnifică aproximativ '(cel) al cărui Dumnezeu este Iahwe'. În canonul ebraic, profeţia lui Ioil este plasată imediat după cea a lui Osea, ca şi cum cititorii evrei ai cărţii ar fi fost invitaţi să îi înţeleagă pe toţi ceilalţi profeţi, începînd cu Amos, pornind de la proclamaţia lui Ioil (cf. HUBBARD, p. 23). În canonul *Septuagintei*, profeţia lui Ioil este plasată pe locul al patrulea, după Osea, Amos şi Mihea.

Sărăcia indicaţiilor directe din textul profeţiei (invazia lăcustelor ar fi singurul element mai specific), precum şi tăcerea cvasitotală a izvoarelor istorice, au făcut ca specialiştii să emită ipoteze foarte diferite privitoare la epoca în care profetul Ioil a trăit şi a predicat. Ca dată *a quo* s-a indicat prima perioadă a domniei regelui Ioas (cca 825-835 î.Hr.), iar ca limită superioară s-a vorbit despre epoca Macabeilor (secolul al II-lea î.Hr.).

Principalele argumente în favoarea unei datări timpurii a vieţii şi activităţii profetului Ioil au fost sintetizate de HUBBARD, p. 23-24, astfel: 1. plasarea sa imediat după Osea în canonul ebraic; 2. posibila implicare a lui Ioil în lupta asaltului adepţilor lui Baal; 3. lista inamicilor pedepsiţi de Domnul pentru nenorocirile produse lui Iuda, care au fost activi mai ales în secolul al IX-lea î.Hr.: Tirul, pentru

negoţul său de sclavi cu Edomul, Sidonul (patria Jezebelei, soţia regelui Ahab), filistenii (duşmanii tradiţionali din latura de vest a Iudeii), grecii ionieni care practicau un intens comerţ de sclavi pe ambele ţărmuri ale Mării Egee, regii Sargon al II-lea şi Senaherib ai Asiriei, Egiptul, pentru atacurile sale împotriva Ierusalimului, şi Edomul, pentru hărţuielile permanente asupra sudului ţinuturilor lui Iuda. La acestea se adaugă un argument *a contrario*: în profeţia lui Ioil nu apare nici un cuvînt despre Babilonia şi Persia, duşmani activi după secolul al VII-lea î.Hr.

În ciuda dimensiunilor mai degrabă reduse, cartea profeţiei lui Ioil afirmă cu putere principalele teme ale teologiei iudaice, în general, şi ale discursului profetic, în special: Domnul este Creatorul unic şi suveran asupra întregii creaţii; Domnul este un stăpîn neîndurător, dar şi un părinte plin de compasiune şi înclinat spre iertare; pedepsirea inamicilor este cumplită, pe măsura generozităţii cu care este răsplătit neamul pocăit al lui Israel; vestirea venirii viitoare a Sfîntului Duh.

Prezent de timpuriu în rulouri şi codexuri în rîndurile celor 12 profeţi minori, Ioil şi-a păstrat acest loc în mod constant deopotrivă în tradiţia iudaică şi în cea creştină. Unii învăţaţi iudei, ca şi foarte mulţi dintre părinţii Bisericii, au susţinut o interpretare alegorică a invaziei lăcustelor, prin care se înţelegeau duşmanii neamului lui Israel. Jean Calvin preferă o interpretare literală a lăcustelor, ca şi unii interpreţi mai recenţi, care conferă pasajului respectiv un caracter apocaliptic.

În Biserica Ortodoxă, profetul Ioil este prăznuit la data de 19 octombrie şi este înfăţişat fie în rîndul celorlalţi doisprezece profeţi minori, fie în icoane separate, ca un bărbat în vîrstă, cu barbă, desfăşurînd un pergament cu inscripţii din cuvintele sale.

Cea mai cunoscută reprezentare artistică a lui Ioil se află printre frescele pictate de Michelangelo pe tavanul Capelei Sixtine de la Vatican, unde profetul apare ca un bărbat puternic, cu veşminte simple, dar somptuoase, aşezat pe un fel de tron şi flancat de doi îngeri, fără barbă, într-o poziţie elocventă, citind parcă ceva de pe pergamentul pe care îl desfăşoară în faţa sa.

Structura cărţii

Partea I. Enunţarea titlului. Invazia lăcustelor şi ziua Domnului (1:1-2:17)

I. Judecata Domnului împotriva lui Iuda şi răspunsul acestuia (1:2-20)
II. Despre puternica armată a Domnului (2:1-11)
III. Chemare spre întoarcerea către Domnul şi spre pocăinţă (2:12-17)

Partea a II-a. Victoria viitoare (2:18-3:21)

IV. Iertarea lui Iuda şi condamnarea neamurilor străine (2:18-2:27)
V. Semne şi minuni (2:28-32)
VI. Motivele pentru care Domnul a condamnat neamurile străine (3:1-3)
VII. Domnul face dreptate lui Iuda şi îi pedepseşte pe duşmanii acestuia (3:4-8)
VIII. Judecata Domnului împotriva neamurilor păgîne (3:9-19)
IX. Mîntuirea lui Iuda (3:20-21)

Capitolul 1

1:1

Vezi şi Mih. 1:1.

1:2

Expresia *băgaţi în urechi* (MS.45, BIBL.1688) reprezintă un calc după gr. *ἐνωτίσασθε* (SEPT.FRANKF.), formulă la rîndul ei imitată după ebr. *ha a'zînû*, expresie folosită aproape exclusiv în textele cu caracter poetic.

1:3

SIMEON, CAP. THEOL., 3, 62, p. 99, vorbeşte despre natura dublă a persoanei umane, alcătuită din trup (*σῶμα*) şi suflet (*ψυχή*). Prin capacitatea sa de a reflecta la lucrurile divine şi cereşti, sufletul poate avea viziuni şi apariţii profetice (*ἐμβατεύει καὶ ὁράσεσι*), chiar şi la copii şi tineri, după cum afirmă profetul Ioil în contextul de faţă. ♦ Avem aici unul dintre locurile scripturistice unde este evocată explicit venirea zilei de apoi, fapt pentru care pasajul este frecvent citat în literatura patristică. Iată două exemple: „Apropiată este ziua în care toate lucrurile vor pieri împreună cu cel Rău. Aproape este Domnul cu răsplata lui!" (BARNABA, 21, 3, p. 217); „Şi, potrivit enunţului profetic, «pe acestea toate să le povestiţi fiilor voştri, iar fiii voştri fiilor lor, iar aceia iarăşi altei generaţii», pentru ca toţi cei care vor fi pînă la împlinirea [veacului], aflînd despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu care s-a făcut asupra [acestui] oraş, să ne fericească pe noi, cei ce ne-am bucurat de o bunăvoinţă atît de mare, să se minuneze de stăpînul nostru, care a ridicat un oraş atît de mult căzut, şi să tragă şi ei un cîştig, prin mijlocirea celor întîmplate fiind siliţi spre evlavie" (IOAN HRIS., OM. STAT. II, XXI, 4, p. 385).

1:4

Întrebuinţarea succesivă a patru nume diferite pentru desemnarea „lăcustelor" devastatoare are ca efect intensificarea fiorului de spaimă al oamenilor neajutoraţi, dar poate sugera deopotrivă şi exercitarea unei invazii în valuri a norilor de insecte distrugătoare. Cele patru denumiri româneşti din MS.45, respectiv *molia* (gr. *κάμπη*), *lăcusta* (gr. *ἀκρίς*), *omida* (gr. *βροῦχος*) şi *cărăbuşul* (gr. *ἐρυσίβη*) corespund celor patru unităţi lexicale distincte din BIBL.HEBR., din cele nouă desemnări distincte ale lăcustei în ebraica biblică a *Vechiului Testament*. Aceste lexeme sînt, în ordine, următoarele. Mai întîi, ebr. *gāzām*, derivat de la un radical semitic însemnînd 'a devora, a rade', ceea ce sugerează o insectă deosebit de vorace şi agresivă. Al doilea nume, ebr. *'arbeh*, este uzual în ebraică pentru denumirea

lăcustelor comune sau a lăcustelor de deşert (*Schistocerca gregaria*); caracteristica principală, faptul că năvălesc asociate în nori uriaşi alcătuiţi din sute de mii de exemplare, este sugerată de sensul radicalului semitic *rbb/ rby* 'a multiplica', prezent şi în ale limbi semitice vechi, precum accadiana şi ugaritica. Al treilea nume de lăcustă, ebr. *yeleq*, poate fi legat de radicalul *lqq* 'a sări, a ţopăi'. DRIVER, p. 36, ne ne atrage atenţia că *yeleq* poate desemna lăcusta obişnuită, aflată în stadiul de larvă, ceea ce ar fi mai în acord cu *omida* din vechile traduceri româneşti. În fine, a patra denumire din BIBL.HEBR. este ebr. *hāsîl*, termen derivat de la rădăcina *hsl*, cu sensul 'a distruge, a nimici'.

1:5

Vinul cunoscut de evrei în antichitate (ebr. '*āsîs*) era obţinut după o metodă proprie: mai întîi strugurii erau lăsaţi să se usuce la soare cîteva zile, apoi mustul stors era lăsat să fermenteze între opt şi zece zile înainte de a fi consumat. ♦ În tratatul său despre Sfînta Treime, Sf. Chiril al Alexandriei interpretează îndemnul de aici al profetului astfel: „«Treziţi-vă, cei beţi din vinul vostru» s-ar cuveni să se spună foarte potrivit celor dezordonaţi în judecată. Căci, fiind în chipul şi în egalitate în toate cu tatăl, Fiul a primit deşertarea de bună voie, pogorîndu-se la chipul nostru şi făcîndu-se om, pentru care a împărăţi şi a legiui nu era altceva decît un dar" (CHIRIL ALEX., S. III, III, p. 111). ♦ Pasajul este întrebuinţat, alături de alte fragmente scripturistice şi de îndemnuri din Sfinţii Părinţi, de către alcătuitorul vastei compilaţii cunoscute sub numele de *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, ca argument *ad auctoritatem* împotriva beţiei: „Aşa şi tu, fătul mieu, de-ţi vei înfolosi slugile pururea cu cuvinte dulci, tu încă vei dobîndi folos; iar de-ţi vei slobozi trupul spre beţii, făr' de lucru, foarte rău te vei zminti, că băutura cea multă mari răutăţi face. Pentru acéia trebuie multă trezvie, că auzi că zice Dumnezeu: (...) «Trezviţi-vă, ceia ce béţi vin, de vă îmbătaţi şi plîngeţi, căci s-au luat din mijlocul vostru veseliia şi bucuriia!»" (ÎNVĂŢ. NEAG., p. 261).

1:6

Invazia distrugătoare a lăcustelor este asimilată de profet atacului nimicitor al unui popor păgîn (acesta este sensul curent al cuvîntului *limbă* în vechile texte romîneşti). Pentru o evaluare a virulenţei atacului norilor de lăcuste, DRIVER, p. 225, evocă un raport asupra unei invazii de lăcuste din Orientul Apropiat unde se arată că, pe o suprafaţă de 2000 de mile pătrate, a fost calculat un număr de aproximativ 24420 de milioane de lăcuste. ♦ La semnificaţiile simbolice ale dinţilor s-a referit Sf. Dionisie Areopagitul în micul său tratat „despre ierarhia cerească": „Dinţii (cf. Is 9,11; Ioil 1,6; Apoc. 9,8) înseamnă puterea care alege ceea ce e desăvîrşit în hrana primită. Căci orice fire înţelegătoare desface şi înmulţeşte înţelesul unitar ce i se dăruieşte de fiinţa dumnezeiască prin puterea providenţială, potrivit fiinţei ei mai coborîte, spre înălţarea ei" (DIONISIE AREOPAG., XV, 3, p. 36).

1:6-8

Viţa de vie şi smochinul erau plante cultivate adesea împreună şi constituiau un aliment vital pentru locuitorii vechii Palestine. Fie uscate la soare, fie transformate în vin, strugurii şi smochinele puteau fi păstraţi luni de zile, în special pentru perioadele de penurie alimentară. Importanţa lor primordială a conferit acestor două plante valoarea de simbol al prosperităţii şi opulenţei. De aici caracterul de catastrofă maximă al distrugerii lor de către lăcuste. ♦ Veşmintele din sac erau, în lumea *Vechiului Testament*, semn de doliu sau semnalizarea unei dureri maxime. ♦ Expresia *soţul fecioriei sale* (versiunea noastră) trimite la obiceiul larg răspîndit la popoarele Antichităţii, inclusiv la evrei, de a încheia un fel de pre-contract marital, neconsumat sexual, pentru o fată la vîrsta prepubertăţii. Moartea mirelui, a viitorului soţ, era resimţită ca o nenorocire maximă, comparabilă cu cea a decesului unicului fiu dintr-o familie. ♦ În capitolul al XIV-lea, intitulat *De destructione liberi arbitrii*, al tratatului „despre cele două principii", elaborat în mediile catare din secolele al XII-lea – al XIII-lea, pasajul de aici apare inserat într-un context discursiv în care se discută despre problema centrală a doctrinei catare, de esenţă maniheistă, în următorii termeni: „Iar Domnul a spus prin profetul Ioil: «Căci un neam (păgîn) a urcat în ţara mea, (un neam) puternic şi numeros; dinţii lui (sînt asemenea) dinţilor de leu, măselele sale asemenea (celor ale) puiului de leu. Ei au dus via mea spre nimicire şi smochinii mei spre distrugere; au pus-o din greu la încercare şi au doborît-o, viţele ei s-au făinat». Şi astfel trebuie să înţelegem cu claritate că trufia şi nedreptatea sau nelegiuirea, zîzania şi pîngărirea sfîntului templu al lui Dumnezeu şi pustiirea viei sale nu ar fi avut cum să purceadă, propriu-zis şi din principiu, de la Domnul cel bun, nici de la creaţia sa cea bună, care depinde în întregime de el în toate privinţele. Rezultă din nou că există un alt principiu, cel al răului, care este originea şi cauza oricărei trufii, nelegiuiri şi a pîngăririi poporului şi, de asemenea, a tuturor celorlalte rele" (DUO. PRINC., 14, p. 198-200).

1:8

O subtilă interpretare alegorică a conţinutului acestui verset găsim la Sf. Ambrozie (scrisoarea a XXXI-a, către Irenaeus): „Nu fără rost Domnul Dumnezeul nostru spune către profetul Ioil: «Tînguieşte-te ca o mireasă încinsă cu sac după primul ei bărbat!», îndurerat că mireasa este sinagoga, care înainte, în timpul fecioriei sale, fusese logodită cu Cuvîntul lui Dumnezeu, sau este sufletul care, pierzîndu-şi meritele de mai înainte, atît a căzut în scandal prin ticăloşia păcatelor, încît şi-a atras ura" (AMBROZIE, S. II, p. 158).

1:9

Sf. Chiril al Alexandriei evidenţiază semnificaţiile hristologice ale pasajului: „În Hristos s-au desfiinţat cele ale legii

şi umbrele au ajuns la sfîrşit. Acestea socotesc că sînt turnarea şi jertfa. Şi o va mărturisi aceasta şi prorocul, zicînd: «Au pierit din casa Domnului jertfa şi turnarea»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 307). ♦ Vezi şi *infra*, 1:13-14.

1:10

Exegeţii atrag atenţia aici asupra excepţionalului nivel poetic atins de discursul profetului. Pe lîngă suita de metafore şi personificări observabile şi în traduceri, textul ebraic originar deţine în plus numeroase elemente de sugestie muzicală sau sinestezică (aliteraţii, asonanţe, repetiţii, simetrii etc.). Cf., în acest sens, SMITH, p. 405: „Ioil îşi încarcă enunţurile cu cele mai grave litere pe care le poate găsi şi le picură într-o succesiune rapidă, repetînd mereu unul şi acelaşi cuvînt greu, ca şi cum l-ar fi năucit pe poporul lipsit de griji printr-un fel de simţ al greutăţii primare şi brutale a nenorocirii".

1:11

Cuvîntul *ócină* 'proprietate funciară (moştenită); moşie' (MS.45, BIBL.1688) este un împrumut după slavon. ***отъчина***, fiind frecvent întrebuinţat în vechile texte româneşti. La Sir. 28:27, într-o notă marginală, în MS.45, prin *ocină* se glosează cuvîntul *moşie* din text.

1:13-14

Într-un amplu fragment din discursurile sale, Sf. Grigorie din Nazianz parafrazează conţinutul acestor două versete, combinîndu-l cu cel din 1:9 şi 1:16, în felul următor: „Ioil ne îndeamnă spre suspinele doliului şi doreşte ca slujitorii altarului să se lovească în piept atunci cînd foametea îşi face simţită povara – pînă într-acolo este greu de îndurat luxul în mijlocul nenorocirilor altora! –, şi ca, nemulţumindu-se să strige un post şi să cheme la o slujbă, să-i adune pe bătrîni şi pe copii, vîrstele acestea care au nevoie de milă, preoţii înşişi să se aşeze în templu pe cenuşă îmbrăcaţi în sac şi ca, prăbuşiţi la pămînt cu toată smerenia datorată faptului că ogoarele au fost lipsite de roade şi că închinările şi jertfele au dispărut din casa Domnului, să atragă mila prin smerenia lor" (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 59, p. 168-170). ♦ Şi Sf. Chiril al Alexandriei citează pasajul acesta, în contextul următoarei interpretări: „Căci preoţia fiind un lucru mare şi cinstit de Dumnezeu, Aaron se arată scăpînd de lepră, dar a fost pedepsit cu întristarea pentru cea care s-a îmbolnăvit de ea, după spusa lui Dumnezeu: «Încingeţi-vă şi plîngeţi, preoţilor, văitaţi-vă, cei ce slujiţi la altar; intraţi şi dormiţi în saci, cei ce slujiţi lui Dumnezeu, că a încetat în casa lui Dumnezeu jertfa şi turnarea»" (CHIRIL ALEX., S. II, p. 413). ♦ Acelaşi autor citează din nou întregul pasaj, pentru a ilustra ideea că, prin venirea lui Hristos, „se vor desfiinţa înseşi jertfele legii" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 70). ♦ Expresia gr. *ἁγιάσατε νηστείαν* (SEPT.FRANKF.; *sfinţiţi un post*, versiunea noastră) din versetul 14, ca şi cea echivalentă de mai jos, 3:9: *ἁγιάσατε πόλεμον* (*sfinţiţi un război*, versiunea noastră) are nevoie de o explicaţie. Autorii *Septuagintei* au reprodus sensul central al echivalentului ebraic *qādash*, acela de 'a sfinţi'; verbul *qādash* mai are, însă, şi sensul de 'a chema; a convoca', mult mai potrivit în context.

1:15

Clausula de la începutul acestui verset este obscură şi de neînţeles în MS.45 şi în BIBL.1688, la fel ca şi versiunea grecească din SEPT.FRANKF., urmată cu fidelitate de traducătorii români: *Εἰς ἡμέραν, ὅτι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα κυρίου*. După cum ne arată comparaţia cu ediţiile critice moderne ale *Septuagintei* (SEPT.RAHLFS, SEPT.ZIEGLER), din enunţ lipseşte secvenţa interjecţională *οἴμμοι οἴμμοι οἴμμοι* „vai de mine, vai de mine, vai de mine". Potrivit izvoarelor sale, BIBL.OSTROG şi VULG., autorul MS.4389 găseşte o formulare corectă: *O, vai de mine! O, amar mie în zioa acêea.*

1:16

Vezi *supra*, 1:13-14.

1:17

Substantivul *jitniţă* 'magazie de grîu, hambar' (< vsl. ***житъница***) din MS.4389 apare în texte, după DLR, s. v., la Coresi, Mihail Moxa, Varlaam şi alţii.

1:18-20

Sf. Ioan Gură de Aur citează versetul de aici într-una din „omiliile la statui": „Astfel, cînd foamea s-a abătut odinioară asupra iudeilor şi o mare secetă stăpânea ţinutul şi toate fuseseră mistuite, unul dintre profeţi zicea: «Juncile au sărit în ieslele lor, turmele de boi au plâns, fiindcă nu era nici o păşune; toate turmele câmpului au privit în sus către Tine, fiindcă [toate] pâraiele de apă au fost secate»" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, III, 4, p. 193-195).

Capitolul al 2-lea

2:1

Plagă trimisă de Iahwe pentru pedepsirea poporului corupt de păcate, invazia lăcustelor este prezentată de profet ca o veritabilă invazie militară, printr-o minuţioasă descriere a unui asalt de cetate. ♦ Pe colina sacră Sion din Ierusalim era construit templul, de aceea locul era considerat sacru prin prezenţa lui Iahwe în Casa lui. Între datoriile preoţilor şi ale gărzilor care păzeau templul se afla şi obligaţia de a da semnale din „trîmbiţă" (confecţionată din cornul de berbec, ebr. *shofar*), pentru a anunţa apropierea inamicului sau alte calamităţi.

2:2

Clausula iniţială a versetului este în BIBL.HEBR. foarte sugestivă prin jocul aliteraţiilor, al simetriilor sintactice şi al gradărilor lexicale. Autorii *Septuagintei* au încercat o echivalare potrivită resurselor limbii greceşti: *ἡμέρα σκότους καὶ γνόφου, ἡμέρα νεφέλης καὶ ὁμίχλης* (SEPT.FRANKF.); formele de genitiv ale celor patru

denumiri conţin acelaşi număr de silabe, în mod simetric, două cîte două. Se remarcă, de asemenea, eforturile traducătorilor succesivi de a identifica patru cuvinte diferite spre a echivala originalul ebraic: „întuneric" (ebr. *hōšek*, gr. *σκότος*), „ceaţă" (ebr. *'apēlâ*, gr *γνόφος*), „nor" (ebr. *'ānān*, gr. *νεφέλη*), „negură" (ebr. *'arāpel*, gr. *ὁμίχλη*).

2:3

Versetul conţine în *Septuaginta* o rafinată dublă simetrie sintactică, alcătuită din nouă enunţuri cu verbul copulativ neexprimat şi cu structură adverbială identică ($a + b \leftrightarrow a_1 + b_1$): *τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πῦρ ἀναλίσκον, καὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ ἀναπτομενη φλόξ*. Rafinata construcţie este reprodusă cu destulă siguranţă de Milescu şi revizorii săi succesivi: *cêle denainte ale lui – foc ce topêşte, şi cêle denapoi ale lui – aţîţîndu-să pară* (MS.45); *cêle denainte ale lui – focu topitoriu, şi cêle denapoia lui – pară de focu aţîţîndu-se* (BIBL.1688); *înaintea lui – foc carele concenêşte, şi după dînsul – văpaie aţîţîndu-se* (MS.4389). ♦ Verbul *a conceni* din MS.4389, forjat pe baza slavon. ***кончати*** 'a se sfîrşi', apare destul de frecvent în vechile texte româneşti. ♦ Prin *grădina dăsfătăciunei* (MS.45), *grădina desfătăciunii* (BIBL.1688), *grădina dăsfătăciunii* (MS.4389) se echivalează gr. *παράδεισος τρυφῆς* (SEPT.FRANKF.), expresie pe care o regăsim frecvent şi la alţi profeţi, de exemplu la Isaia şi la Iezechiel. Ne putem întreba dacă nu avem aici cumva arhetipul expresiei medievale *hortus deliciarum*. Expresia gr. *παράδεισος τρυφῆς*, tradusă uneori prin „grădina raiului", se regăseşte ca atare în *Epistola către Diognet* (DIOGN., XII, 1, p. 80), document creştin de la sfîrşitul secolului al II-lea, într-un loc în care exegetul se referă la locul unde vor merge acele persoane care sînt iubite de Dumnezeu.

2:4

Comparate anterior cu un popor puternic şi numeros, lăcustele năvălitoare sînt acum prezentate metaforic asemenea unor cai de luptă în asalt. ♦ Semnificaţiile simbolice ale calului sînt evocate de Sf. Dionisie Areopagitul: „Chipul cailor înseamnă ascultare şi sprintenă alergare (cf. Zah. 1,8-10; 6,2; Ioil 2,4; IV Reg. 2,11; 6,17; II Mac. 5,2-3; Apoc. 19,11,14). Şi cei albi arată strălucirea şi marea înrudire cu lumina dumnezeiască. Iar cei negri arată ascunsul, precum cei roşii mişcarea înfocată" (DIONISIE AREOPAG., XV, 8, p. 38).

2:5

În secvenţa *se va şîregui spre războiu* (MS.4389), verbului *a şîregui* îi corespunde în MS.45 şi în BIBL.1688 sinonimul *a se rîndui*. Evident derivat verbal după subst. *şirag* (sau *şireag*), la rîndul lui un împrumut după magh. *sereg*, al cărui sens primar, acela de 'armată; linie de bătaie', îl conservă, verbul *a şiregui* nu este înregistrat ca atare în DLR.

2:6

Expresia *arsura oalei* din MS.45 şi BIBL.1688 redă literal gr. *πρόσκαυμα χύτρας* (SEPT.FRANKF.), formulare obscură în *Septuaginta*, care sugerează culoarea palidă sau, dimpotrivă, împurpurată de ruşine, a feţei oamenilor înspăimîntaţi de năvala lăcustelor. Exegeţii (WOLFF, p. 38; BIBL.ALEX., p. 59; HUBBARD, p. 55) vorbesc aici de o confuzie comisă de traducătorii greci între cuvintele ebraice *pā'rûr* 'palid' sau 'arzător' şi *pārûr* (fără aleph) 'oală', urmată de încercarea de a reda într-o singură expresie conţinutul amîndurora. ♦ Simbolistica vasului ars în foc apare ca un ecou intertextual în discursul despre botez (I, 2, 10) al Sf. Vasile cel Mare: „Se cuvine ca acela care a murit să fie îngropat, iar acela care a fost înmormântat [prin botez], întru asemănarea morţii, să învie prin harul lui Dumnezeu în Hristos. Şi, din cauza păcatelor, chipul omului său lăuntric nu va mai fi asemenea unui vas ars în foc. Dimpotrivă, focul a dezvăluit păcatele sale şi a primit iertare prin sângele lui Hristos, ca să strălucească prin îndreptările din noua sa viaţă întru Hristos asemenea pietrei celei mai preţioase dintre toate" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 219).

2:7

Substantivul la plural *hăreţi* din BIBL.1688 echivalează gr. *μαχηταί* din SEPT.FRANKF., desemnînd, aşadar, pe soldaţii pedestraşi. La origine, cuvîntul a fost întrebuinţat ca o denumire generică pentru mai multe specii de păsări răpitoare, cum vedem din alte contexte: *Şi hăreţi, şi pasărea soarelui* (Deut. 14:17); *Şi corbul de noapte, şi hereţul, şi stîrcul* (Lev. 11:17). Probabil împrumut din maghiară, cuvîntul este atestat de DLR în *Pravila de la Govora*, în BIBL.1688 şi la Cantemir. Corespondentul gr. *καταῤῥάκτη* din SEPT. FRANKF. (Lev. 11:17; Deut. 14:17) se referă, de fapt, la o pasăre răpitoare de apă (marină), cf. germ. *Kormoran* 'cormoran' (SEPT.GERM.), engl. *diving petrel* 'pescăruş scufundător' (SEPT. ENGL.), *cormorant, a see-bird* 'cormoran, o pasăre marină' (GR.ENGL.). ♦ Cuvîntul *boinic* din MS.45 este o variantă curentă în textele româneşti vechi a substantivului *războinic*.

2:8

Verbul *nu vor săvîrşi* din MS.45 şi BIBL.1688, folosit la modul absolut, echivalează gr. *μὴ συντελέσωσι* 'îşi vor realiza scopul' (SEPT.FRANKF.), verb prin care traducătorul grec a înţeles să echivaleze ebr. *bāṣa'*, care înseamnă 'a îndeplini, a realiza', dar şi 'a rupe rîndurile'.

2:9

O interpretare interesantă a acestui pasaj în sens hristologic întîlnim la Sf. Chiril din Alexandria: „Iar prin «uşile» a ceea ce am numit adineauri casa noastră, să înţelegi simţurile din noi, prin care se aduce în inimile tuturor calitatea lucrurilor şi se varsă în ele mulţimea nemăsurată a patimilor. Pe acestea le numeşte uşi şi proorocul Ioil, zicînd: «Ca nişte furi vor intra prin ferestrele voastre», pentru că nu erau unse cu sîngele lui Hristos. Şi porunceşte să se mănînce carnea în noaptea aceasta, adică în veacul de faţă" (CHIRIL ALEX., S. II, VII, p. 289).

2:10

La CLEMENT, PROTREPT., VIII, 81, 4 (p. 148), este remarcată prezenţa acestui topos imagistic la mai mulţi profeţi (cf. Is. 13:10; Iez. 32:7 etc.). Într-adevăr, intenţia expresivă a profetului-poet este aici evidentă: imaginile cosmice precum cutremurul de pămînt, tulburarea cerurilor, întunecarea soarelui, a lunii şi a celorlalţi aştri sînt semne sigure că Iahwe însuşi este prezent în năvala punitivă a lăcustelor.

2:12-13

Sfîşierea veşmintelor reprezintă, în comportamentul tradiţional al popoarelor orientale, semn de durere şi de doliu. Îndemnul profetului spre sfîşierea „inimii" transmite implicit mesajul teologic că pocăinţa interioară (inima era considerată sediul conştiinţei) este mult mai importantă decît exteriorizarea convenţională a durerii. ♦ Pentru suita de atribute esenţiale ale lui Dumnezeu (*milostiv*, *îndurător*, *îngăduitor* şi *căindu-se spre răutăţi*), frecvent folosită în discursurile profetice, vezi amplul meu comentariu *infra*, la Iona 2:4. ♦ În aşa-numitele „Constituţii apostolice", fragmente din acest verset sînt combinate cu altele din diferiţi alţi profeţi în următorea invocaţie: „Mîntuitorul nostru fără de moarte, «rege al regilor», tu, care eşti singurul Atotputernic şi Stăpîn, Dumnezeu al tuturor fiinţelor şi (...) al înaintaşilor noştri, «Dumnezeu al lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacob», «este milostiv şi îndurător, foarte îngăduitor şi foarte milostiv», tu, care vezi pînă în fundul inimilor, tu, căruia i se dezvăluie orice gînd tainic, către tine strigă sufletele celor drepţi, în tine şi-au pus nădejdile sfinţii; Părinte al celor fără de prihană, care îi asculţi pe cei care te strigă cu inima dreaptă, care cunoşti chiar şi chemările tăcute (...), din toate zările lumii spre tine se înalţă tămîia rugăciunilor şi a cuvintelor" (CONST. AP. III, VII, 33, 1-2, p. 66). ♦ În *Păstorul lui Herma* (IX, 39), scriere apologetică creştină, datînd, probabil, de la sfîrşitul secolului I – începutul secolului al II-lea, apar ecouri intertextuale clare ale prezentului verset: „Întoarce-te din toată inima ta către Domnul şi cere-i fără să eziţi şi vei cunoaşte mila cea mare, pentru că nu te va părăsi, ci va împlini cererea sufletului tău! Căci Dumnezeu nu este ca oamenii care ţin minte răul şi are milă de ce a făcut" (PĂR. APOST., S. I, p. 283). ♦ O subtilă interpretare alegorică găsim la Sf. Ioan Gură de Aur: „Astfel, aşa cum cel care, înfigând plugul, despică pămîntul de dedesubt, pregătind dinainte o pază sigură pentru seminţe, ca nu cumva, după ce au fost aruncate, să zacă la suprafaţă, ci să fie depuse în înseşi măruntaiele pămîntului şi să-şi înfigă rădăcinile în [loc] sigur, tot aşa trebuie să facem şi noi: folosindu-ne de acest necaz ca de un plug, să brăzdăm adîncul inimii [noastre]. Căci la aceasta ne îndeamnă şi un alt profet, atunci cînd zice: «Sfâşiaţi-vă inimile voastre, nu veşmintele voastre!»" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, IV, 1, p. 225). ♦ Un ecou al acestui pasaj găsim la Simeon Noul Teolog, în următorul cadru discursiv: „Să ne căim din tot sufletul şi să respingem nu doar faptele noastre rele, ci şi gîndurile perverse şi necurate ale inimii noastre pe care trebuie, potrivit Scripturii, să le nimicim: «Şi să vă sfîşiaţi inimile, nu hainele voastre»" (SIMEON, CATECH. I, VI, P. 379). ♦ Despre puterea salvatoare a pocăinţei vorbeşte într-unul dintre „cuvintele" sale şi Efrem Sirul: „A zis şi oarecare din prooroci: în biserică asupra Domnului nu grăiţi de rău cu lacrimi. Nu pocăinţa lepădând-o, grăire de rău asupra Domnului o zice; ci cuvântarea de lacrimi cea întru voire şi punere rea formăluită, care este neadevărată a unei pocăinţe ca aceştia o zice. Şi iarăşi «Nu vă sfâşiaţi hainele voastre, ci inimile voastre». Că nu vă voieşte pe voi să vă măriţi în deşert, ci cu adevărat să vă pocăiţi" (EFREM SIRUL, CUV., p. 202). O altă secvenţă din acelaşi pasaj o găsim parafrazată mai departe, în următorul context: „La acela blagoslovia vrând a o aduce, pentru care acestea şi Ioil Proorocul, prea bunul şi de Dumnezeu cuvântătorul, trîmbiţa: «Întoarceţi-vă către Domnul Dumnezeul vostru, că milostiv şi îndurat este, îndelung răbdător şi mult milostiv, şi căruia îi pare rău de răutăţi»" (*ibidem*, p. 482). ♦ Acelaşi pasaj a atras atenţia şi lui Efrem din Nisibe, care scrie: „Blasfemia încetează oare prin tăierea limbii? Dacă încetează, înseamnă că cei care nu îşi taie limba săvîrşesc ceva rău? Dacă nu încetează, înseamnă că cei care şi-au tăiat limba au înţeles greşit? Cum ar putea, oare, porunci Domnul nostru să ne tăiem mădularele provocîndu-ne prin aceasta moartea, dacă nu ar fi fost astfel îndepărtat un neajuns oarecare? Nu mădularele bine alcătuite, întocmite de către Dumnezeu, trebuie tăiate, ci gîndurile rele, adunate în noi datorită libertăţii, potrivit îndemnului Domnului nostru de a lupta cu dăruire ca să nu fim învinşi, după cum spune profetul: «Să vă sfîşiaţi inimile, nu hainele voastre!»" (EFREM NIS., COM., VI, 5, p. 126-127). ♦ Versetele 12-13 sînt citate în întregime de Leon cel Mare ca o concluzie la următoarele afirmaţii: „Iubiţilor, ştim din propovăduirea profeţilor de ce mare însemnătate sînt posturile ţinute cu sfinţenie pentru a dobîndi îndurarea Domnului şi pentru a restaura fragila condiţie a firii omeneşti; căci profeţii afirmă, într-adevăr, că doar postul poate îmblînzi stîrnirea dreptăţii dumnezeieşti, prea adesea încălcată de poporul lui Israel din pricina nedreptăţii sale. De aceea profetul Ioil ne ceartă, spunînd: «Sfinţiţi un post, vestiţi o slujbă, adunaţi-i pe toţi bătrînii care locuiesc pămîntul la casa Domnului Dumnezeului vostru şi strigaţi către Domnul cu ardoare: Chiar şi acum Domnul Dumnezeul nostru spune: 'Întoarceţi-vă către mine cu toată inima voastră, cu post, cu haine de sac, cu plînsete şi tînguiri!' Şi să vă sfîşiaţi inimile, nu hainele voastre, să vă întoarceţi către Domnul Dumnezeul vostru, căci el este milostiv şi îndurător, foarte îngăduitor şi foarte milostiv»" (LEON, SERM. IV, 75, p. 91). ♦ În cel de-al 40-lea „cuvînt ascetic", Sf. Maxim Mărturisitorul arată că mîntuirea îi este imposibilă omului prin propriile forţe, dar îndurarea lui Dumnezeu este nesfîrşită. Între argumentele scripturistice numeroase, citim şi pasajul de aici: „Şi iarăşi prin Ioil: «Întoarceţi-vă la Mine din toată inima voastră în post, în plîngere şi jelanie. Sfâşiaţi-vă inimile voastre şi nu hainele voastre. Căci

milostiv şi îndurat este Domnul şi-I pare rău de cele rele»" (FILOCALIA II, p. 54). ♦ Şi Sf. Chiril al Alexandriei reţine un fragment din acest pasaj, într-una din „glafirele" sale la *Levitic*: „Dumnezeu cere să se scoată, prin chipul leprosului, cel îmbolnăvit de păcat şi întinat de mulţimea sfinţilor. Dar se întîmplă şi ca unii din cei bolnavi să se elibereze de patimă. Căci ne oprim uneori din păcate, mutîndu-ne mintea la voinţa de-a lucra şi cugeta cele bune şi cuvenite. Ce face deci legea? Oare nu le arată calea şi nu le deschide uşa mîntuirii celor ce voiesc să se pocăiască? Să nu socoteşti aşa. «Căci stăpînul e bun şi de oameni iubitor»" (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 385). ♦ Într-un îndemn către pocăinţă, Nicodim Aghioritul inserează şi el aceste memorabile versete ale profetului Ioil: „Dacă nu vă pocăiţi cu această hotărâre mare şi suprafirească părere de rău a inimii, toţi veţi fi osândiţi. De aceea şi Duhul Sfânt, în primul rând cere această căinţă, zicând prin proorocul Ioil: «Sfâşiaţi-vă inimile, iar nu veşmintele voastre» şi apoi cere pocăinţa, căci urmează: «şi întoarceţi-vă la Domnul Dumnezeul vostru». Vezi cum este spovedania canonică şi legală? Vezi care este adevărata pocăinţă?" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., III, III, p. 370).

2:16-17

Simbolistica maritală din acest pasaj nu pare să fie întîmplătoare, evocarea mirelui şi a miresei fiind interpretată de mulţi exegeţi din epoca patristică (Sf. Ciprian, Sf. Chiril, Didim cel Orb, Sf. Ioan Gură de Aur ş.a.) ca o directă referinţă profetică la relaţia mistică între Iisus Hristos şi Biserica sa. În amplul său discurs despre castitate, Sf. Ioan Gură de Aur parafrazează secvenţa de aici, găsind în ea argumente pentru abstinenţă şi castitate: „Chiar dacă căsătoria este onorabilă, nu putem avea altă ambiţie decît aceea de a ocoli pîngărirea pe care o suportăm prin ea; facerea de sfinţi se află în puterea feciorie, nu a căsătoriei. Şi Moise nu este singurul, alături de Pavel, care propovăduieşte această învăţătură. Ascultă ce spune Ioil: «Sfinţiţi un post, chemaţi (la) slujbă, adunaţi poporul laolaltă, sfinţiţi adunarea, întîmpinaţi-i pe bătrîni!». Dar poate ai dori să afli unde a poruncit Domnul să nu se apropie nici o femeie? (...) Dacă soţul şi soţia (...) nu trebuie să aibă relaţii trupeşti în timpul postului şi al rugăciunii, cu atît mai mult este obligatoriu pentru toţi ceilalţi, care nu suportă, precum aceştia, constrîngerile uniunii trupeşti!" (IOAN HRIS., VIRG., XXX, 2, p. 190-192). Şi în alt loc marele predicator valorifică cuvintele profetului: „De aceea, ascultaţi-l şi azi pe Ioel, care zice: «Să iasă mirele din camera lui şi mireasa din iatacul ei, adunaţi pruncii care sug la sân!»" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, III, 4, p. 195). ♦ La acest pasaj face trimitere şi Didim cel Orb, care formulează următoarele comentarii: „Acesta a fost, într-adevăr, unul dintre elementele educaţiei care a precedat venirea Mîntuitorului. De exemplu, cînd neamurile vin cu război asupra lui Israel, ca să îl jefuiască şi să îl ducă în robie, cuvîntul dumnezeiesc cheamă la post şi la abstinenţă pe cei ameninţaţi de venirea duşmanilor: «Sfinţiţi un post, chemaţi (la) slujbă!», apoi «Să iasă mirele din aşternutul lui şi mireasa din încăperea ei. Între vatră şi altar vor plînge preoţii care slujesc Domnului şi vor spune: 'Cruţă, Doamne, pe poporul tău şi nu face de ocară moştenirea ta, ca să îi stăpînească pe ei neamuri (păgîne), pentru ca să nu se spună printre neamurile (păgîne): Unde este Dumnezeul lor?'» Vezi, aşadar, cît de izbitor şi de neruşinat este ca soţii să continue să trăiască în aceeaşi încăpere şi în acelaşi pat atunci cînd nenorocirea este aproape şi preoţii scot strigăte de jale asupra vetrei altarului" (DIDIM, ZAH. III, IV, 12, 267, p. 943).

2:17

Formulările obscure şi greoaie *între mijlocul vetrii jirtăvnicului* (MS.45) şi *în mijlocul vêtrii jîrtăvnicului* (BIBL.1688) reflectă cu fidelitate literală gr. *ἀνὰ μέσον τῆς κρηπῖδος τοῦ θυσιαστηρίου* (SEPT.FRANKF.). În topografia templului iudaic, este vorba despre încăperea de la intrarea dinspre răsărit a templului, cu dimensiunile de aproximativ 20 x 10 coţi, denumită în ebraică *'ulām* 'vestibulul cu coloane', în care era plasat altarul. Cele două puncte distincte indicate în *Septuaginta* sînt „vatra" (gr. *κρηπίς*), adică fundamentul altarului propriu-zis, locul unde se prosterna suplicantul, şi marele altar propriu-zis (*θυσιαστήριον*), pe care erau aşezate şi arse animalele jertfite. Prin opţiunea *între trebişte şi între altariu*, autorul MS.4389 încearcă realizarea unei complementarităţi sinonimice, căci substantivul *trebişte*, un împrumut bisericesc după slavon. ***трѣбище***, înseamnă, de asemenea, 'altar'. Interesant de constatat este că DLR nu înregistrează acest cuvînt! E posibil să avem în acest context o primă atestare absolută! ♦ Secvenţa „Cruţă, Doamne, pe poporul tău şi nu face de ocară moştenirea ta, ca să îi stăpînească pe ei neamuri (păgîne)" este citată de Grigorie de Nazianz (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 89, p. 2014) într-o lungă serie de invocaţii din diferiţi profeţi pe tema îndurării Domnului pentru poporul ales.

2:20

Expresia „cel dinspre miaznoapte" (gr. *ὁ ἀπὸ βορρᾶ*) denumeşte în mod generic şi simbolic locul de unde, în geografia vechii Palestine, veneau toate relele: invadatorii asirieni şi babilonieni, vînturile pustiitoare ale deşertului şi, iată, acum, invazia lăcustelor. ♦ Sf. Maxim Mărturisitorul valorifică expresii şi formule din acest pasaj, conferindu-le valori simbolice, în următorul context: „Dar socoteşte marea botez, în care, potrivit profetului, se şterge chipul celui potrivnic, «în marea cea dintâi, iar cele din urmă ale lui în marea ultimă», fiindcă marea cea dintâi este, cum am spus, botezul, iar ultima mare este învierea în care cele de pe urmă ale vrăjmaşului vor fi desăvârşit nimicite. Atunci firea noastră desăvârşit va lepăda legea păcatului săditâ în noi prin călcarea poruncii" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 187, p. 222). ♦ Într-una din meditaţiile sale, Nicodim Aghioritul preia expresii din acest pasaj pentru a sugera inutilitatea iubirii excesive faţă de corpul nostru: „Trupul tău, pe care îl alinţi aşa de mult, în curând, în mormânt va ajunge aşa de

putred, încât mai uşor va putea cineva să îndure toată putoarea lumii decât putoarea propriului său stârv: «Se va înălţa putreziciunea lui şi se va ridica putoarea lui». Şi atunci, frate, de ce atâta trudă pentru lucruile trecătoare? De ce atâta grijă pentru un sac de putoare, cum este trupul tău, al cărui tată este moartea, iar mamă şi soră putreziciunea?" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, VIII, A, p. 52).

2:21-23

Splendida suită de imagini ale resurecţiei naturii şi fertilităţii, cuprinsă în aceste versete, l-au inspirat pe IOAN DAMASCHINUL, NAŞT., 9, care vede în pasajul respectiv o prefigurare profetică a naşterii miraculoase, din cei doi bătrîni părinţi ai săi, Ioachim şi Ana, a Mariei, Maica Domnului: „Căci această femeie va fi Maica Domnului, poartă a luminii, izvor al vieţii şi ea a nimicit acuzaţia care apăsa asupra femeii". ♦ O extinsă şi subtilă interpretare analogică a întregului pasaj găsim la Metodie din Olimp (*Banchetul*, X, vi): „Pentru a da morţii pe cei care fugeau de moarte, se împodobeşte pe dinafară cu chipul nemuririi şi în felul acesta vrea să fie luat drept smochin şi vie, ca una care oferă dulceaţă şi bucurie; se transformă în «înger luminos» (II Cor. 11:14) şi amăgeşte pe mulţi cu aspectul exterior al pielii. De altfel, în Scriptură se spune că sînt două feluri de smochin şi viţă: «Sînt smochini cu fruct bun şi smochini cu fruct amar» (Ier. 24:2), că este «un vin care veseleşte inima omului» (Ps. 103:5) şi «un vin care este venin al balaurilor şi otrava ucigătoare a şerpilor» (Deut. 32:33). Dar cînd a început să domnească peste oameni castitatea, rătăcirea a fost îndepărtată – Hristos, prinţul fecioarelor, a nimicit răutatea –, iar smochinul cel adevărat, măslinul cel adevărat şi via cea adevărată îşi dau rodul lor, precum a binevestit profetul Ioil, cînd a zis: «Ai curaj, pămîntule, bucură-te şi te veseleşte, pentru că Domnul a făcut lucruri mari. Aveţi curaj, animale ale cîmpiilor, pentru că suprafaţa pustiului s-a umplut de verdeaţă, pomul şi-a dat rodul său, iar viţa şi smochinul au arătat puterea (firii) lor. Iar voi, fii ai Sionului, bucuraţi-vă şi vă veseliţi în Domnul Dumnezeul vostru, pentru că v-a dat hrană pentru dreptate». Profetul numeşte viţă şi smochin – pomi al căror rod ajută pe fiii duhovniceşti ai Sionului să ducă o viaţă virtuoasă – poruncile care au rodit după întruparea Cuvîntului, atunci cînd castitatea a domnit peste noi. Mai înainte, rodul lor a fost împiedicat şi paralizat din cauza păcatului şi al multei rătăciri. Adevărata viţă şi adevăratul smochin nu ne puteau oferi (rodul lor) ca hrană pentru viaţă, atîta timp cît smochinul cel neadevărat expunea o gamă variată de flori amăgitoare. Dar atunci cînd Domnul a uscat (smochinii) cei falşi şi a zis smochinului celui cu fruct amar: «De acum să nu mai rodeşti în veac» (Mt. 21:19), atunci smochinii cei adevăraţi au rodit «hrană pentru dreptate»" (METODIU OLIMP., S., p. 112). ♦ Expresia „ploaie timpurie şi (ploaie) tîrzie" (ebr. *mōreh ūmalqōsh*, gr. *ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον*) a primit în timp felurite înterpretări simbolice. Reţinem din BIBL.ALEX., p. 67, următoarele aprecieri sintetice: „Potrivit lui Hesychius din Ierusalim, cele două categorii de ploaie sînt Legea şi graţia divină; după Sf. Chiril din Alexandria, apa, grînele, vinul şi untdelemnul desemnează îndurările lui Hristos, în special sacramentele: botezul, euharistia, maslul. Potrivit lui Ieronim, cele două feluri de ploaie pot fi aplicate la cele două Testamente sau la nivelurile de cunoaştere a doctrinei; mai multe dintre aceste versete sînt frecvent utilizate în polemica anti-eretică". Nici interpretarea realist-literală nu este însă de neglijat, căci în Palestina profeţilor se manifestau două sezoane de ploi distincte. Ploaia timpurie sau ploaia de toamnă cădea, de regulă, începînd cu a doua parte a lunii octombrie şi ţinea pînă în decembrie, fiind cu deosebire aşteptată şi preţuită după lunga secetă a verii. Ploaia tîrzie sau ploaia de primăvară cădea în lunile martie şi aprilie, asigurînd o bună rezervă de apă în sol, pentru culturile verii. ♦ Expresia adverbială din finalul clausulei „ca mai înainte" sau „ca odinioară" (gr. *καθὼς ἔμπροσθεν*) din *Septuaginta* este preferabilă şi mai potrivită cu contextul, subliniind dimensiunea escatologică: prin bunăvoinţa Domnului, va fi restaurată succesiunea regulată şi benefică a ploilor, ca în vremurile bune ale începutului. În textul masoretic apare ebr. *bārī'shōn*, cu sensul contret 'la început(ul lunii)', adică la începutul lunii nisan, cînd sezonul ploilor se încheia (de regulă).

2:24

Forjarea, de către autorii MS.45 şi ai BIBL.1688, a formei intensificatoare *să vor preavărsa* referitoare la lichide (aici: untdelemnul şi vinul) reflectă dorinţa traducătorilor de a reda nuanţele gr. *ὑπερεκχυθήσονται*; vb. gr. *ὑπερεκχέομαι* 'a deborda' este o creaţie lexicală care apare doar în *Septuaginta*, aici şi mai jos, 3:13, unde echivalentul românesc este verbul radical simplu *a vărsa*.

2:25

Detalierea componentelor „armatei invadatoare" a insectelor nu a scăpat atenţiei vechilor interpreţi creştini ai pasajului, ale căror păreri sînt sintetizate de exegeţi după cum urmează: „Aici (...) Hesychius din Ierusalim asimilează lăcustele cu asirienii, gîndacii babilonienilor care descind din asirieni, omida antiohienilor, mucegaiul romanilor care au distrus vechiul Ierusalim pentru a construi unul nou. Teodor de Mopsuestia interpretează diferitele insecte drept diferite daune produse de duşmani, în vreme de Teodoret insistă asupra faptului că nu este vorba doar despre o invazie a duşmanilor desemnaţi metaforic prin insecte, ci de nenorociri reale. Sf. Chiril din Alexandria vede în acest verset victoria pe care Hristos o asigură creştinului care a suportat asaltul demonilor" (BIBL.ALEX., p. 68). ♦ Conţinutul acestui verset este socotit de Sf. Atanasie cel Mare (*Despre sinoade*, XVIII) demn de a fi evocat ca argument scripturistic pentru atotputernicia divină: „Toate depind de El, de posesorul lor, şi toate puterile se numesc pe drept ale Creatorului însuşi, Care le foloseşte. Astfel, prorocul nu numeşte lăcusta trimisă ca pedeapsă a păcatelor omeneşti numai puterea lui Dumnezeu, ci şi putere

mare trimisă de el" (ATANASIE ALEX., S. II, p. 127-128).

2:28

În acest loc, ediţiile biblice de referinţă diferă în segmentarea materialului. În SEPT.FRANKF. (urmată de majoritatea versiunilor româneşti), ca şi în ediţia modernă SEPT.ZIEGLER, precum şi în versiunile filologice recente ale *Septuagintei* (SEPT.GERM., SEPT.ENGL., BIBL.ALEX.), versetele 28-32 fac parte din capitolul al II-lea, pe cînd în BIBL.HEBR., BIBL.JER. şi în ediţia Rahlfs a *Septuagintei* aceste cinci versete formează materia unui capitol suplimentar, al III-lea, după care urmează un al IV-lea capitol, corespunzător capitolului al III-lea în majoritatea versiunilor. ♦ Referindu-se la acest verset, Origene afirmă: „Întreabă-te dacă nu cumva, din cauza prezicerii «Voi revărsa din Duhul meu peste toată carnea şi vor proroci fiii şi fiicele voastre», care a fost împlinită după venirea Mîntuitorului în bisericile ieşite din lumea cîndva păgînă, poţi spune că aceia care erau înainte «din lume» şi care, pentru că au crezut, «nu mai sînt din lume», trăind «în propria lor patrie», care este lumea, şi care, după ce au primit Sfîntul Duh, au profeţit, departe de a fi cinstiţi, sînt dispreţuiţi" (ORIGENE, MATTH., X, 18, p. 229). ♦ Origene citează şi altundeva acest pasaj important, în următorul context: „Şi despre Duhul Sfânt se spune: «Şi voi răspândi din Duhul Meu deasupra întregii cărni, şi vor profeţi». Când vezi, prin urmare, că tu le ai pe toate pe care lumea nu le are, nu trebuie să te îndoieşti că şi pe însufleţitele care sunt oferite ca jertfe le ai înlăuntrul tău şi că din ele trebuie să oferi jertfe în mod duhovnicesc" (ORIGENE, LEV., V, 2, p. 177). Ilustrul exeget invocă acest important pasaj din profeţia lui Ioil şi în comentariul său la *Evanghelia după Matei* (XVIII), pentru a ilustra dificultatea misiunii oricărui profet: „Fără îndoială că Pavel ştia că pe un «profet» nu-l aşteaptă cinste «în patria lui proprie», el care a propovăduit Logosul aproape în toată lumea, dar nu l-a propovăduit în Tars. Iar apostolii, pentru acelaşi motiv, au ocolit poporul israelitean împlinind porunca Mîntuitorului: «învăţaţi toate neamurile» (Mt. 28:19) «şi-Mi veţi fi Mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi în Samaria şi pînă la marginile pămîntului» (Fapte 1:8). Desigur că apostolii au împlinit această poruncă în Iudeea şi în Ierusalim, dar, pentru că un profet nu-i cinstit în patria lui şi întrucît iudeii n-au vrut să primească cuvîntul, ei «s-au întors către neamuri» (Fapte 13:46). Observă, dacă poţi pricepe, că din pricina celor spuse în predica de la Rusalii: «Voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi vor proroci» (Ioil 2:28), s-au împlinit toate după venirea Mîntuitorului în Bisericile ieşite din păgînism, şi atunci vei putea spune că cei care erau mai înainte «în lume» şi care, pentru că au crezut că «de acum nu mai sunt din lume», trăind «în patria lor», adică în lume, şi care, după ce au primit pe Duhul Sfînt, au proorocit fără să se bucure de cinste, au ajuns dispreţuiţi" (ORIGENE, S. A. II, p. 46). ♦ Un apologet creştin din secolul al III-lea citează acest pasaj într-un context polemic: „Greşesc, de asemenea, cei care, referindu-se la cuvîntul: «Tot trupul va vedea mîntuirea lui Dumnezeu» (Luca 3:6), zic că şi peştii şi animalele au trup şi ca atare şi acestea vor învia. Pentru că scrie Apostolul în epistola către Galateni: «Din faptele Legii nu se va îndrepta nici un trup» (Gal. 2:16). Or, animalul are vreo lege? Apoi, ce înseamnă cuvîntul profetului: «Va fi după aceea, că voi turna din Duhul meu peste tot trupul şi fiii voştri vor proroci»? Se spune aici că Duhul lui Dumnezeu se va da şi celor fără raţiune? Nu, însă ei, în dorinţa de a avea cât mai multe argumente, stîlcesc cuvîntul Scripturii" (METODIU OLIMP., S., p. 208). ♦ În polemica sa cu ereziarhul Eunomie, Sf. Vasile cel Mare menţionează acest verset ca argument scripturistic contra acelora care „spun că despre Fiul şi despre Tatăl este scris deseori, iar despre Sfântul Duh numai la botez", scriind: „Dacă Tatăl spune: «În zilele cele de pe urmă voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul», ce să zicem despre Fiul? Căci nu se scrie despre el aici" (VASILE CEL MARE, EUN., V, p. 200). ♦ Într-una din scoliile sale la tratatul despre ierarhia cerească al Sf. Dionisie Areopagitul (XV, 3), Sf. Maxim Mărturisitorul citează acest verset din profeţia lui Ioil pentru a defini alimentele hrănitoare pentru om: „Înţelege prin aliment revărsarea văzută a înţelepciunii, după spusa: «Voi vărsa din Duhul Meu în tot trupul şi cele următoare». Căci cunoştinţa dumnezeiască trece de la Dumnezeu prin Puterile inteligibile (îngereşti) la oamenii dumnezeieşti, după măsura fiecăruia" (DIONISIE AREOPAG., p. 57). ♦ Şi Sf. Macarie Egipteanul desluşeşte în cuvintele de aici ale profetului un înţeles hristologic: „Şi, iată, acum, El face lucruri minunate: deschide mormintele, înviază pe cei morţi şi trimite Duhul. Pentru că s-a scris: «În vremurile de pe urmă, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii şi fiicele voastre vor proroci»" (MACARIE EGIPTEANUL, p. 122). Explicaţia este reluată şi detaliată de acelaşi autor, astfel: „Deci, dacă Duhul Sfînt întru atîta s-a revărsat în vremea umbrei (Vechiului Testament), cu cît mai mult s-a vărsat în Noul Testament, în vremea venirii lui Hristos, a răstignirii şi atunci cînd a avut loc revărsarea şi beţia Duhului? S-a zis prin Ioil: «Turna-voi din Duhul meu peste tot trupul»" (MACARIE EGIPTEANUL, p. 282). ♦ Pasajul este citat şi de Sf. Atanasie cel Mare (*Epistola către Serapion*, XXXI), ca mărturie profetică referitoare la prezenţa eternă a Sfîntului Duh în cadrul Sfintei Treimi: „De aceea, de cîte ori se zice că Duhul Sfînt e în cineva, se înţelege că în acela e şi Cuvîntul care dă Duhul. De fapt, cînd s-a împlinit prorocia: «Voi vărsa din Duhul meu peste tot trupul», Pavel a zis: «după dăruirea Duhului lui Iisus Hristos, ce ni s-a dat»" (ATANASIE ALEX., S. II, p. 64). Pentru o altă referire a Sf. Atanasie cel Mare la acest pasaj, vezi *infra*, nota 2:7 la profeţia lui Mihea.

2:29

În terminologia specifică a *Vechiului Testament* se face o distincţie clară între visuri (ebr. *halôm*, gr. *ἐνύπνια*) şi viziunile profetice propriu-zise (ebr. *hizzāyôn*, gr. *ὁράσεις*). Ambele erau socotite căi legitime de comunicare cu Dumnezeu, cu condiţia de a nu se abuza de ele. Visele

apăreau la toţi muritorii în starea de somn, pe cînd viziunile, avute în stare de veghe, erau rezervate de regulă profeţilor.

2:30

Acel *abur de fum* (MS.45, BIBL.1688), după gr. *ἀτμίδα καπνοῦ*, corespunde ebr. *tīmārāh 'āshān*, sintagmă care se traduce literal prin „palmier de fum". Se sugerează, probabil, aspectul de „ciupercă" al uriaşei coloane „de fum" care se proiectează pe cer, ca semn divin, de mai multe ori în *Vechiul Testament*, ca de exemplu la ieşirea din Egipt a iudeilor, călăuziţi de Moise. ♦ O valorizare în sens hristologic a conţinutului acestui verset la Ilie Miniat, în cadrul unei didahii despre judecata de apoi: „Dumnezeu va arăta semne şi minuni fără de asemănare, mai înfricoşătoare cu puţin mai înainte de a doua sa venire. Prin profetul Ioil zice aşa: «Voi face minuni sus în cer şi semne jos pe pământ». Pe acestea le descrie Iisus Hristos în Evanghelia după Matei. Minuni în cer: soarele va rămâne un corp rece şi întunecos, fără raze. Luna va rămâne fără strălucire, un disc roşu întunecat, ca sângele. Stelele se vor aprinde de propria lor flacără şi, după ce vor arde toate corpurile cereşti, vor cădea din locul lor ca nişte cărbuni stinşi. Toată tăria cerului se va muta şi nu va mai arăta acea privelişte liniştită şi frumoasă, pe care o vedem acum; atunci va fi acoperită de o noapte adâncă şi lipsită de lumină" (MINIAT, DID., III, III, p. 184-184). Redăm acelaşi fragment şi într-o versiune românească din 1742: „Toate acêstea înfricoşate veşti au fost a războiului şi a robiei şi a cei desăvârşite stricăciuni a norodului celui ucigătoriu de Dumnezeu. Sêmne şi minuni făr' de asemănare preagroaznice vă arăta Dumnezeu puţin mai-nainte de cea de a dóa venire a Lui. Aşa zice prin prorócul Ioíl: «Şi voi da minuni în ceriu, sus, şi sêmne pre pământ, jos», pre care însemnează la Mathéi Domnul Iisus Hristos. Minuni la ceriu: soarele, făr' de raze, va rămânea un trup rêce şi întunecos; luna, făr' de strălucire, va rămânea un disc întunecat ca sângele; stêlele, după ce să va arde de a lor văpaie şi vor arde şi trupurile cêle cereşti, vor cădea din locul lor ca nişte cărbuni stinşi" (MINIAT, CAZ., p. 19^{r}-19^{v}).

2:31

Semnificaţia tainicei sintagme *ziua cea mare a Domnului* este desluşită astfel de unul dintre marii părinţi ai Bisericii: „Se pare, deci, că printr-o singură denumire [«ziua aleasă»] sunt respinse multe zile, proclamate cu acelaşi nume, şi aproape toate sărbătorile importante prin Lege. Deci dacă acestea sunt respinse, ce fel de [sărbătoare] primeşte? Pe cea despre care se spune: «ziua cea mare a Domnului», pe care nu acest soare sensibil o va face, ci o va lumina răsărirea Soarelui dreptăţii, care va fi una singură şi nesfârşită, nemaifiind urmată de noapte, care se întinde pe întregul veac. Ziua aceasta este cu adevărat şi la propriu mare" (VASILE CEL MARE, ISA., 31, p. 55).

2:32

Conţinutul acestui verset este evocat de Sf. Ambrozie într-un context în care vorbeşte despre disponibilitatea absolută a Bisericii de a primi la sînul său pe orice păcătos: „Reveniţi în Biserică, cel puţin voi, aceia care v-aţi despărţit de ea într-un chip nelegiuit! Tuturor celor care se convertesc el le făgăduieşte iertarea, căci este scris: «Oricine va rosti numele Domnului va fi mîntuit». Chiar şi poporul evreu, (...) care a pus pe cruce pe Domnul său, chiar şi acest popor este chemat spre Botez prin predica lui Petru, pentru a scăpa de vina unei nelegiuiri atît de mari" (AMBROZIE, PEN., II, IV, 26, p. 151). ♦ La valoarea supremă a invocării numelui Domnului, cu referire la cuvintele profetului, se referă şi Sf. Vasile cel Mare în prologul la *Regulile mari*: „Aşadar, va spune cineva, marea parte a creştinilor, care nu păzeşte toate poruncile, în zadar le va păzi numai pe unele? Cu privire la aceasta e bine să fie amintit fericitul Petru, care, după atâtea izbânzi şi după fericiri atât de mari, pentru o singură greşeală a auzit: «Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine?» Şi nu mai spun că aceasta n-a fost o dovadă de nepăsare şi nici de dispreţ, ci a fost o întărire a cinstei şi a evlaviei. Deşi, ar spune cineva, scris este: «Oricine va chema numele Domnului va fi mântuit», astfel că e de ajuns şi această chemare a numelui lui Dumnezeu pentru mântuirea celui care-L cheamă" (VASILE CEL MARE, S. MOR., p. 209).

Capitolul al 3-lea

3:1-2

Despre diferenţele de segmentare în privinţa capitolelor şi versetelor între versiuni diferite, vezi *supra*, explicaţiile de la 2:28. ♦ Secvenţa *voi înturna robirea* (MS.45, BIBL.1688) reflectă literal gr. *ἐπιστρέψω τὴν αἰχμαλωσίαν*, construcţie dată ca exemplu de expresie idiomatică calchiată în greaca *Septuagintei* după ebraică; în cazul de faţă, sensul unitar al expresiei este acela de 'a restaura (o situaţie fericită anterioară)' (vezi J. M. Babut, *Les Expressions idiomatiques de l'hébreu biblique*, Paris, 1995, p. 190-235, *apud* BIBL.ALEX., p. 71). ♦ În contextul de aici, Irineu din Lyon a identificat unul din locurile din Sfînta Scriptură în care se vorbeşte despre marea putere regeneratoare a Duhului lui Dumnezeu, care se răspîndeşte deopotrivă asupra profeţilor şi a oamenilor umili (cf. IRINEU, ADV. HAER. III, 11, 9, p. 173). ♦ Toponimul „Valea (lui) Iosafat" nu a putut fi identificat în vechea geografie a Ţării Sfinte. Ţinînd seama de etimologia şi de semnificaţia transparentă a ebr. *yehōshāpāt* ('Iahwe a judecat'), avem de-a face, foarte probabil, cu o opţiune aproximativă şi defectuoasă a traducătorilor în greacă, deoarece în *Septuaginta* cuvîntul este transliterat ca atare şi, în plus, însoţit, într-o maneră tautologică, de verbul „a judeca; a decide": *καὶ κατάξω αὐτὰ εἰς τὴν κοιλάδα Ἰωσαφάτ καὶ διακριθήσομαι πρὸς αὐτοὺς* (SEPT.FRANKF.), *le voi pogorî pre iale la Valea lui Iosafát şi mă voi prigoni cătră ei* (MS.45, BIBL.1688); procedeul este repetat mai jos, în v. 12. Echivalarea corectă apare în versetul 14, unde expresia ebraică echivalentă *'ēmeq hehārūç* este tradusă de autorii *Septuagintei* prin (*ἐν τῇ*) *κοιλάδι τῆς*

δίκης, secvenţă tradusă prin formula *întru Valea Judecăţii* în MS.45 şi BIBL.1688. ♦ La semnificaţiile alegorice ale judecăţii poporului în Valea lui Iosafat se referă Sf. Ieronim, într-o scrisoare către papa Damasus (XVIII A): „Urmează apoi: «L-am văzut pe Domnul şezând pe un tron înalt şi măreţ» (Isaia 6:1). Şi Daniel L-a văzut pe Domnul şezând, dar nu pe un tron înalt şi măreţ. Iată şi o altă făgăduială făcută în altă parte, când glasul divin a spus: «Voi veni şi voi şedea şi voi judeca poporul în Valea lui Iosafat», tălmăcindu-se aceasta ca «judecata lui Dumnezeu». Cel care este păcătos şi asemenea mie Îl vede pe Domnul şezând în Valea lui Iosafat, nu pe o colină, nu pe un munte, ci într-o vale, şi anume în Valea Judecăţii. Iar cel care este drept şi asemenea lui Isaia Îl vede şezând pe un tron înalt şi măreţ" (IERONIM, EPIST. I, p. 101). ♦ Citînd întregul pasaj, Didim cel Orb face următorul comentariu: „Gîndeşte-te cu propriul tău cap ca să îţi dai seama dacă doar despre bărbaţii bătrîni se spune că au în mîini o cîrjă, sau aceasta se referă şi la femeile în vîrstă. Este cu putinţă ca lucrul acesta să se fi scris despre cele două sexe, dar pare mai veridic că se referă doar la bărbaţi" (DIDIM, ZAH. II, 8, 266, p. 555). ♦ La rîndul său, Ioan Cassian parafrazează conţinutul acestor două versete, pe care îl corelează cu momentul Cincizecimii, în contextul următoarei interpretări: „Întrucît poporul evreu se mira de darul de a vorbi toate limbile, pe care îl primiseră apostolii de la Sfîntul Duh, şi îşi bătea joc de aceasta numindu-i pe aceştia «plini de vin», Petru s-a ridicat în mijlocul lor şi le-a spus: «Bărbaţi ai lui Israel şi voi, toţi cei care locuiţi în Ierusalim, luaţi aminte şi plecaţi-vă auzul la cuvintele mele! Oamenii aceştia nu sînt beţi, aşa cum credeţi voi, deoarece este ora a treia a zilei; se întîmplă aici ceea ce a fost spus prin profetul Ioil: «Şi în ultimele zile, zice Domnul, voi răspîndi Duhul meu peste tot trupul, iar fiii şi fiicele voastre vor profeţi, tinerii voştri vor avea vedenii, iar bătrînii voştri vor avea vise; şi în acele zile voi răspîndi din Duhul meu asupra robilor şi roabelor mele şi ei vor profeţi». Vedem că toate acestea s-au petrecut în ora a treia şi că în acel moment Sfîntul Duh vestit de către profeţi s-a coborît asupra apostolilor" (IOAN CASSIAN, INST. CEN., III, III, 2-3, p. 95-96). ♦ În cel de-al 62-lea din „cele 225 de capete teologice şi practice", Sf. Simeon Noul Teolog inserează o secvenţă din acest pasaj în propriul discurs argumentativ: „Cele ce ocupă sufletul sau cele din care petrece el în stare de veghe, acelea reţin închipuirea şi cugetarea lui şi în somn. De se îngrijeşte de lucruri omeneşti, e preocupat de ele şi în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeieşti şi cereşti, se va afla şi în vis cu gîndirea în acestea, după spusa proorocului: «Şi tinerii vor avea vedenii». Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înşelat, ci va vedea lucruri adevărate şi i se vor încredinţa descoperiri" (FILOCALIA VI, p. 75). ♦ Unul dintre pustnicii ale căror învăţături au fost cuprinse în *Filocalie*, Sf. Grigorie Sinaitul, spune în cel de-al 123-lea dintre „capetele după acrostih": „Împotriva cui le spui acestea? Împotriva noastră sau a proorocului, mai bine zis împotriva Dumnezeului proorocilor, care a spus prin unul din ei: «Voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul»; şi împotriva Apostolului care vorbeşte de «împărţirile Duhului Sfînt»; şi a lui Dionisie, care scrie limpede: «Unul este Cel pe Care toţi cei ce au acelaşi chip Îl doresc, dar din care nu se împărtăşesc în chip unitar, măcar că este Unul, ci împarte fiecăruia cele dumnezeieşti potrivite lui împreună cu împlinirea după vrednicie»" (FILOCALIA VII, p. 134). ♦ Şi Sf. Grigorie Palama face referire la cuvintele de aici ale profetului Ioil, folosindu-le ca argument împotriva acelora care afirmă că muritorii pot vedea doar creaturile concrete, nu şi esenţele spirituale: „Ce spui, omule? Socoteşti că Duhul lui Hristos, Duhul lui Dumnezeu, Duhul cel Sfînt al făgăduinţei, arvuna moştenirii sfinţilor, Duhul învierii, făgăduinţa Duhului, pe care luînd-o Fiul de la Tatăl a dăruit-o celor ce cred în El, Duhul vărsat peste robii şi roabele lui Dumnezeu din Duhul Lui, după proorocul Ioil, e creatură şi imitare naturală, şi pe cei ce nu voiesc să hulească ca tine îi declari, umblînd din loc în loc, rău credincioşi? Nu te ruşinezi, omule, de Apostolul care zice că «trupurile voastre sînt biserică a Duhului, Care locuieşte întru voi»?" (FILOCALIA VII, p. 347). ♦ Un alt scriitor ecleziastic antologat în *Filocalie*, Teofan (*Viaţa cuviosului Maxim Cavsocalivitul*), scrie cu privire la semnificaţia enunţurilor din acest verset: „Eu mă minunez şi nu pricep cum s-au împietrit oamenii aceştia şi au orbit cu sufletul, încît nu cred ceea ce a făgăduit nemincinosul Dumnezeu prin proorocul Ioel, că le va da celor credincioşi, acolo unde zice: «Voi vărsa din harul Meu peste fiecare credincios şi peste robii, şi peste roabele Mele». Este vorba de harul pe care l-a dat Domnul nostru şi îl dă şi acum şi îl va da pînă la sfîrşitul lumii, după făgăduinţa Sa, tuturor slugilor credincioase ale sale" (FILOCALIA VIII, p. 462-463).

3:3

Tragerea la sorţi a unor bunuri materiale oarecare era un obicei frecvent la popoarele antice ale Orientului Apropiat. Aplicată persoanelor umane, tragerea la sorţi era resimţită ca o umilinţă extremă. Expresia *ἔβαλον κλήρους* din *Septuaginta* (MS.45, BIBL.1688: *puseră sorţi*) echivalează ebr. *yādad gōrāl*, sugerînd actul fizic al aruncării zarurilor într-un recipient oarecare.

3:4

Secvenţa *întreaga Galilee a celor de neam străin* (traducerea noastră) reflectă cu fidelitate gr. *πάσα γαλιλαία ἀλλοφύλων* (SEPT.FRANKF.), expresie prin care traducătorii-autori ai *Septuagintei* desemnează realităţi politico-geografice contemporane cu ei şi proprii spaţiului elenistic. „Cei străini de neam" este denumirea tradiţională la evrei pentru popoarele păgîne, în special pentru filisteni şi fenicieni. În BIBL.HEBR., în acest context, apare denumirea ebraică tradiţională, numele propriu *pelēshet*, formă rară şi poetică, sinonimă cu etnonimul folosit frecvent *pelishtīm*, echivalat în *Septuaginta* prin gr. *Φυλιστιίμ*. Este vorba despre filisteni, principalul inamic al iudeilor, populaţie

concentrată în cinci mari şi puternice oraşe: Gaza, Aşdod, Aşkelon, Gath şi Ekron. ♦ În legătură cu acest pasaj, Sf. Chiril al Alexandriei scrie: „Aşa va fi de mare conlucrarea celor două popoare la unire a lor duhovnicească, încît cei din sîngele lui Israel vor umple cetăţile care au ajuns la multă vinovăţie şi osîndă în faţa lui Dumnezeu, pentru că au atras la rătăcire şi au răpit în oarecare mod pe închinătorii lui Dumnezeu. Căci a spus prin glasul proorocului: «Şi ce sînteţi voi Mie, Tirule şi Sidonule şi toată Galileia celor de alt neam? Oare îmi răsplătiţi voi Mie cum vă răsplătesc Eu? Sau nu gîndiţi rău de Mine? Degrabă şi repede voi răsplăti răsplăţii voastre peste capetele voastre. Pentru că argintul Meu şi aurul Meu l-aţi luat şi cele alese şi bune ale Mele le-aţi dus în templele voastre. Şi pe fiii lui Iuda şi pe fiii ai lui Israel i-aţi predat fiilor păgînilor ca să-i scoateţi din graniţele lor»” (CHIRIL ALEX., S. II, VI, p. 239). ♦ Într-un context polemic, Sf. Chiril din Alexandria revine la acest pasaj şi îl întrebuinţează ca argument scripturistic pentru existenţa în Antichitate a două oraşe cu numele de Galileea: „Într-adevăr, au existat două oraşe Galileea, unul în Iudeea, altul la graniţele Ţării Fenicienilor. În *Evanghelii* stă scris cu privire la Mîntuitorul nostru Hristos că îşi alegea discipolii umblînd pe ţărmul Mării Galileii, adică al lacului Tiberiada. Dumnezeu a spus, însă, prin intermediul unuia dintre sfinţii săi profeţi: «Ce sînteţi voi pentru mine, Tirule şi Sidonule şi întrega Galilee a celor de neam străin?»” (*ibidem*, p. 301).

3:5

În primele pagini ale *Regulilor mari* din *Asceticele* sale, Sf. Vasile cel Mare invocă versetul de aici în discuţia despre respectul absolut pe care omul trebuie să îl aibă faţă de Domnul: „Şi totuşi poate să spună cineva: Scris este că «Oricine va chema numele Domnului se va izbăvi»; aşa încît este de ajuns şi numai chemarea numelui Domnului pentru ca acel care îl cheamă să se mîntuiască»” (VASILE CEL MARE, ASC., p. 213).

3:6

Prin expresia *οἱ υἱοι τῶν ἑλλήνων* („fiii elenilor”), autorii *Septuagintei* îi denumesc generic pe greci, indiferent de originea lor, neamuri cu care iudeii, ca şi fenicienii sau asirienii, intraseră în contact încă din secolele al IX-lea – al VIII-lea î.Hr., odată cu expansiunea acestora în spaţiul egeic şi în Asia Mică. Termenul ebraic *yāwān*, un nume propriu, evocă mai degrabă numele grecilor ionieni. Etnonimul *elin* (*elen*) apare frecvent în vechile texte româneşti încă din secolul al XVI-lea.

3:8

Formularea incertă *vor vinde pre ei la robie la limbă dăparte dăpărtată* din MS.45, preluată în BIBL.1688, reflectă literal secvenţa gr. *ἀποδώσονται αὐτοὺς εἰς αἰχμαλωσίαν εἰς ἔθνος μακρὰν ἀπέχον*, în cadrul căreia ultimele două cuvinte alcătuiesc o expresie adverbială cu valoare superlativă, cf. *un peuple qui se trouve à grande distance* (BIBL.ALEX.), *zu einem Volke, das weit weg ist* (SEPT.GERM.). ♦ În BIBL.HEBR., în loc de „în robie” (gr. *εἰς αἰχμαλωσίαν*), apare ebr. *lishbā'îm* („către sabeeni”), locuitorii puternicului oraş Saba fiind recunoscuţi în epoca profeţilor ca negustori de sclavi.

3:9

Despre folosirea gr. *ἁγιάζω* ‘a sfinţi’ cu referire la război vezi *supra*, explicaţiile de la 1:14.

3:10

Începînd deja cu domnia regelui David, metalele, bronzul şi fierul se aflau în cantităţi suficiente pentru nevoile militare şi pentru cele civile ale societăţii palestiniene. Transformarea uneltelor în arme are aici o semnificaţie escatologică dublă: semnifică, mai întîi, războiul total la care Domnul îi cheamă pe israeliţi şi, în al doilea rînd, semnifică pacea finală şi definitivă care va urma. Semnificaţii asemănătoare identificăm şi la alţi doi profeţi, Is. 2:4 şi Mih. 4:3, unde ordinea este, însă, inversă: armele vor fi transformate în unelte. ♦ Memorabilul pasaj este citat la IOAN CASSIAN, CONF., VII, VI, p. 252, unde se arată că este vorba nu despre forţa trupească a unui eventual soldat, ci de „energia şi forţa care permit unui centurion să poarte armele despre care tocmai am vorbit, nu cele trupeşti, ci acelea puternice întru Dumnezeu”.

3:11

Ecouri intertextuale ale acestui pasaj la Sf. Grigorie din Nazianz: „Mai preţios este, într-adevăr, un război lăudabil decît o pace care ne desparte de Dumnezeu; dacă Duhul înarmează pentru luptă pe un om blînd, înseamnă că acesta este în stare să poarte războiul aşa cum trebuie purtat” (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 82, p. 198). De asemenea, Sf. Chiril al Alexandriei socoteşte utilă citarea acestui pasaj: „Bine, prietene, voi ţine seama cu toată plăcerea şi fără şovăială de datoria de-a răspunde cuvintelor celor ce se opun adevărului. «Căci cel blînd trebuie să fie şi războinic», cum ne-a arătat un cuvînt sfinţit” (CHIRIL ALEX., S. III, V, p. 185). Citatul este reluat în aceeaşi scriere, mai jos: „«Omul blînd să fie luptător», ne-a spus cuvîntul sfînt şi dumnezeiesc. Eu spun că trebuie să ne împotrivim părerilor adversarilor, fără nici o teamă. Căci Dumnezeu este cel ce lucrează în noi şi pune cuvîntul pe limba noastră îndreptînd mintea celor binecredincioşi spre ceea ce este fără pată” (*ibidem*, VI, p. 243).

3:11

Chemarea la război a popoarelor păgîne (ebr. *gôyîm*, gr. *ἔθνους*, rom. *limbi*) de către Domnul este doar în aparenţă contradictorie. Chemînd pe inamicii lui Israel în Valea lui Ioasafat, Domnul îi cheamă, de fapt, la judecată!

3:12-13

Pentru semnificaţiile toponimului *Valea lui Iosafat*, vezi *supra*, 3:1-2. ♦ Într-una din „meditaţiile” sale („că mare va

să fie înfricoşata judecată"), Nicodim Aghioritul inserează fragmente din pasajul de aici într-un convingător, deşi succint, tablou al Judecăţii de Apoi: „Va fi mare ziua aceea pentru persoanele care vor lua parte, pentru că în acea zi se vor aduna toţi îngerii, toţi dracii, toţi oamenii de la Adam şi până la sfîrşitul lumii în faţa înfricoşatului Judecător. Închipuieşte-ţi în minte un stadion foarte mare şi larg, care va fi valea lui Ioasafat, după cum cred mulţi: «Să se scoale şi să se suie toate neamurile în valea lui Iosafat, că acolo voi şedea să judec toate neamurile de prin prejur». Deasupra acestui stadion închipuieşte-ţi un tron pe nori, pe care va şedea Judecătorul Iisus Hristos, cu atâta slavă a firii dumnezeieşti şi cu atâta slavă a firii omeneşti, încât nici soarele, nici luna, nici stelele nu vor mai avea lumină înaintea lui: «Soarele şi luna se vor întuneca şi stelele îşi vor pierde lumina», încât toţi demonii şi toţi necredincioşii şi păcătoşii, înfricoşaţi de slava şi de mărirea lui, chiar dacă nu ar vrea, vor fi siliţi să-şi plece genunchii şi să se închine" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XI, A, p. 76).

3:13

Simbolistica militară este acum înlocuită de una agrară, dar mesajul central rămîne centrat pe judecata divină: din războinic, Domnul se transformă acum în viticultorul pregătit pentru culesul viei sale. ♦ Pasajul este citat la IOAN CASSIAN, CONF., VI, VI, p. 225, pentru a explica motivul pentru care, în *Cartea profetului Iona*, Dumnezeu îşi schimbă gîndul şi nu mai trimite nenorociri asupra ninivitenilor după ce aceştia s-au pocăit. ♦ Sf. Ambrozie (Scrisoarea a XXIX-a, către Irenaeus) oferă o interpretare alegorică acestui pasaj: „În sus e calea, în jos prăbuşirea. În sus urcuşul, în jos prăpastia. Este greu de urcat şi primejdios de coborît. Dar puternic este Domnul, Care te-a întărit şi te păzeşte înconjurat cu zidurile profeţilor şi cu turnurile apostolilor. De aceea îţi zice Domnul: «Veniţi, coborîţi-vă, căci teascul este plin de struguri». Să fim înăuntru, nu afară" (AMBROZIE, S. II, p. 153).

3:14

Pentru *Valea Judecăţii*, vezi *supra*, explicaţiile de la 3:2. ♦ Semnificaţiile contextuale multiple ale conceptului de „dreptate" sînt judicios disociate în BIBL.ALEX.: „Versiunea grecească traduce prin *dikē* 'justiţie' ebr. *hārūṣ*, care semnifică în mod concret 'toporul', 'grapa', (...) dar şi, în sens figurat, 'decizie', 'verdict'. Imaginea din ebraică, prea materială, nu a putut trece în greacă. Ar trebui, însă, să înţelegem aici *dikē* în sensul precis de 'decizie judiciară' (vezi utilizarea în v. 2 a verbului *diakrínō*), de 'judecată', ca pe un sinonim al lui *kríma* (cuvîntul apare de 24 de ori la cei Doisprezece Profeţi, corespunzînd în majoritatea cazurilor ebr. *mishpāt*, în timp ce o singură dată în *Septuaginta dikē* are drept echivalent pe *mishpāt*, în Ps. 140:13)? Are atunci mai degrabă sensul lui *krísis* 'proces', figurînd de şapte ori la cei Doisprezece Profeţi (...) ca echivalent al ebr. *rîb*? Faţă de cele patru utilizări ale lui *dikē* la cei Doisprezece Profeţi, echivalenţa *dikē*/ *rîb* nu o găsim decît o singură dată, la Mih. 7:9. În greacă, cuvîntul *dikē* poate avea aceste trei sensuri, 'verdict', 'judecată' şi 'proces', dar se pare că aici traducătorul a ales acest cuvînt în detrimentul celorlalte tocmai datorită sensului său larg, abstract şi foarte grecesc de 'dreptate'. Pentru Aquila, Symmachus şi Quinta, foarte probabil mărturie a revizuirii *kaigé*, Ieronim dă traducerea *concisionis* 'tăietură', mai aproape de ebraică".

3:18

Este dificil de decis dacă avem aici un toponim constituit, *Pîrîul Shinilor*, sau ar trebui să considerăm sintagma drept un simplu apelativ topografic, *pîrîul shinilor*; în ambele cazuri, traducătorul român a preluat ca atare echivalemtul grecesc din *Septuaginta*: *τὸν χειμάρρουν τῶν σχοίνων*, care este interpretabil drept „pîrîul stufului" (cf. *le torrent des Joncs* – BIBL.ALEX., *das Schilfwadi* – SEPT.GERM., *pîrîul mărăcinilor* – MS.4389). Echivalentul din BIBL.HEBR. este ebr. *shittīm*, toponim al cărui înţeles lexical este cel de 'salcîmi'. ♦ Ultima parte a versetului este integrată de Nicodim Aghioritul într-una din „cercetările" sale, dedicată temei spovedaniei: „Cercetează, frate, ce părere ai despre nespusa binefacere a lui Iisus Hristos prin taina pocăinţei şi a spovedaniei, care este un izvor ce izvorăşte din rănile însângerate şi dătătoare de viaţă ale Preadulcelui Iisus, izvor aşa de mântuitor pe cât de aducătoare de mântuire sunt rănile din care curge preascump sângele lui Dumnezeu. Despre acest izvor a grăit mai înainte Ioil: «Izvor din casa Domnului va porni şi va adăpa pârâul»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., II, III, A, p. 322).

3:19

Aici avem unul dintre puţinele locuri din *Vechiul Testament* în care oraşul numit de obicei *Edom* apare cu numele elenizat *Ἰδουμαία*, de unde şi opţiunea *Idumeea* a traducătorilor români. De remarcat este şi forma, de asemenea elenizată, *Ἰουδαία*, care apare aici şi în Zah. 12:2, în locul mult mai uzualului *Ἰούδας*, desemnînd de data aceasta nu numele poporului (*Iuda*), ci, în manieră elenistică, numele ţării locuite de acesta (*Iudea*).

3:20

Versetul acesta este citat în IRINEU, ADV. HAER. III, 20, 4, p. 347, ca referire profetică la locul de unde va veni Mîntuitorul Iisus Hristos.

3:21

Semnificaţii hristologice identifică în acest pasaj şi Sf. Ieronim (Epistola a XLIX-a, către Pammachius): „Hristos e neprihănit, iar Maica Sa este fecioară în veşnicie, Maică şi Fecioară. Căci Iisus a intrat, deşi porţile erau închise; în mormântul Său, care era nou şi fusese tăiat în piatră foarte dură, nici înainte, nici după aceea nu a mai fost aşezat cineva; «grădina închisă, izvorul pecetluit» (Cânt. Cântărilor, 4:12), izvor din care curge – după cum spune Amos [de fapt este vorba despre Ioil 4:18] – acel fluviu

care adapă puhoiul, sau al funiilor sau al spinilor – al funiilor păcatelor, de care eram înlănţuiţi înainte, al spinilor care înăbuşeau sămânţa semănată de Stăpânul" (IERONIM, EPIST. I, p. 355).

AMOS

Persoana profetului Amos şi epoca în care a trăit

Numele profetului, *Amos*, în ebraică עמוס, cu sensul 'purtător', nu pune probleme de adaptare în diferite limbi: gr. *Αμως*, lat. *Amos*, slavon. **Амосъ**. Textul profeţiei trebuie să fi fost redactat între anii 810 – 783 î.Hr., în timpul domniei lui Ieroboam al II-lea, rege în Israel şi a regilor Uzia şi Iezekia din Iuda; profetul pare să fi fost activ în jurul anului 750 î.Hr. De origine umilă, după propriile cuvinte, fusese păstor de capre şi culegător de fructe de sicomor înainte de a deveni profet. Locul de baştină i-a fost Thekoa, o mică localitate situată la 18 km sud de Ierusalim. Şi-a orientat discursul critic împotriva inamicilor lui Israel (Damasc, Gaza, Ammon şi Moab), dar a pus un accent mai special asupra disparităţilor sociale, a crimelor şi a nedreptăţilor la care sînt supuşi în Israel cei neajutoraţi, săracii, femeile şi orfanii. Această tematică va fi reluată de marele profet Isaia, care l-a urmat din punct de vedere cronologic.

Personalităţi proeminente din istoria creştinismului s-au referit la profeţiile lui Amos. Asemenea multor altor apologeţi sau scriitori bisericeşti din primele veacuri creştine, Sf. Augustin vede în cuvintele lui Amos prefigurări profetice ale lui Iisus Hristos. Celebrul reformator şi critic radical al Bisericii secolului al XV-lea, Savonarola, extrapolează acuzaţiile grave ale profetului asupra situaţiei din Florenţa de după căderea de la putere a familiei Medicilor (*Predică despre Amos şi Zaharia*, 1496). Pentru Martin Luther, cuvintele profetului Amos conţin o bună justificare a principiului *sola fide* („doar prin credinţă").

Potrivit informaţiilor oferite de BOCIAN, LEX., p. 51, Amos este zugrăvit de cele mai multe ori cu atributele obişnuite ale unui profet, la rînd cu ceilalţi doisprezece profeţi minori, un bărbat matur, cu barbă şi un pergament inscripţionat în mînă, cum apare, de exemplu, pe relicvariul „Cei trei regi" din domul de la Köln (sfîrşitul secolului al XII-lea). În consens cu profesia mărturisită în textul profeţiei sale şi cu conţinutul propriu-zis al cuvintelor sale, Amos apare alteori prezentat ca un păstor, cu tunica, mantia, cornul şi cîrja specifice. Pe faţada de vest a Catedralei din Amiens (cca 1235), Amos apare însoţit de un miel şi un smochin, aluzii la meseriile mărturisite de profet, cea de păstor şi cea de culegător de fructe de sicomor. Pe basorelieful de pe portalul Sf. Honoré de la Amiens, Amos îşi înalţă privirile spre Domnul, în altă secvenţă profetul priveşte către Ierusalimul în ruină. Amos apare contemplînd invazia lăcustelor într-o miniatură din aşa-numita *Biblie* a lui Gebhard (Salzburg, secolul al XII-lea), ca şi în *Biblia* spaniolă de la Roda (cca 1000).

Structura cărţii

Partea I. Cartea osîndelor (1:1-4:13)

I. Introducere: titlul şi enunţarea temei (1:1-1:2)
II. Cele şapte judecăţi ale Domnului împotriva neamurilor (1:3-4:13)
   1. Împotriva Damascului (1:3-5)
   2. Împotriva filistinenilor (1:6-8)
   3. Împotriva Tirului (1:9-10)
   4. Împotriva Edomului (1:11-12)
   5. Împotriva amoniţilor (1:13-15)
   6. Împotriva Moabului (2:1-3)
   7. Împotriva lui Iuda (2:4-5)
III. Prima judecată a Domnului împotriva lui Israel (2:6-16)
   1. Formularea acuzaţiei: păcate de natură economică şi încălcări ale Legii (2:6-8)
   2. Rememorarea bunăvoinţei Domnului în timpul ieşirii din Egipt (2:9-12)
   3. Vestirea judecăţii: cutremurul (2:13-16)
IV. Următoarele trei judecăţi ale Domnului împotriva lui Israel (3:1-5:17)
   1. Formularea acuzaţiei: abuzuri şi încălcări ale Legămîntului cu Domnul (3:1-15)
   2. Altă acuzaţie: respingerea sau ignorarea ameninţărilor Domnului (4:1-13)
   3. O nouă acuzaţie: încălcarea legilor pioşeniei şi ale dreptăţii (5:1-17)

Partea a II-a. Cartea suferinţelor (5:17-6:14)

V. Două preziceri ameninţătoare către Israel. Chemarea către pocăinţă (5:17-6:14)
   1. Prima prezicere: înţelegerea greşită a Zilei Domnului, respingerea de către Domnul a jertfelor şi vestirea exilului (5:17-27)
   2. A doua prezicere: înţelegerea greşită a stării de siguranţă (6:1-14)

Partea a III-a. Cartea viziunilor (7:1-9:6)

VI. Prima viziune: invazia lăcustelor (7:1-3)
VII. A doua viziune: focul (7:4-6)
VIII. A treia viziune: cumpăna cu plumb (7:7-9)
IX. Relatare asupra întîlnirii dintre Amos şi Amasia (7:10-17)
X. A patra viziune: coşul cu fructe coapte (8:1-2)
XI. Judecata Domnului: moarte va fi pretutindeni (8:3)
XII. Judecata Domnului: dispariţia casei lui Israel; cutremurul şi eclipsa de soare (8:4-14)
XIII. A cincea viziune: Domnul se va îndrepta spre altarul său şi spre pămînt (9:1-10)
XIV. Domnul îşi îndeplineşte făgăduielile: restaurarea casei lui David, revenirea bunăstării de odinioară (9:11-14)

Capitolul 1

1:1

La IOAN CASSIAN, CONF., VI, I, p. 209, se menţionează

Thecue, definit ca un *vicum* 'loc întărit', drept localitatea care „are meritul de a fi dat naştere profetului Amos" (lat. *Amos prophetam meruit procreare*). Dincolo de acest orăşel, spune în continuare Cassian, se deschide un vast deşert, care ţine „pînă în Arabia, pe de o parte, şi pînă la Marea Moartă, pe de altă parte, unde se pierde în apele Iordanului". În prefaţa sa la cartea profetului Amos, Sfîntul Ieronim afirmă că Thecue se află la şase mile la sud de Bethleem. ♦ Cît priveşte cutremurul de pămînt, explicaţia oferită de un exeget patristic este următoarea: „Cutremurul de pămînt despre care este vorba aici [într-un pasaj din profeţia lui Zaharia] este menţionat şi la începutul profeţiei lui Amos (...). Ceea ce este numit aici cutremur de pămînt este, potrivit unei tradiţii iudaice care circulă, viziunea care i-a apărut lui Isaia" (DIDIM, ZAH. III, V, 14, 64, p. 1004). ♦ Origene remarcă undeva (ORIGENE, LUC., XXI, 1, p. 290) că, atunci cînd se adresează strict neamului evreiesc, profeţii nu menţionează cu numele şi cu rangul lor decît pe regii din Iuda. În acest loc profetul Amos face excepţie, menţionînd un rege din Israel. Iată pasajul respectiv în traducerea lui: „Pe vremea cînd proorocii nu se adresau decît iudeilor, numai regii din Iuda erau pomeniţi în adresele lor (...). În afară de regii Iudeii nu văd pe nimeni menţionat în timpul lui Isaia. La unii prooroci citim şi numele regilor lui Israel, precum este cazul în pasajul următor: «în vremea lui Ieroboam, fiul lui Ioaş, regele lui Israel»" (ORIGENE, S. A., II, p. 108). ♦ Vezi şi Iosia, 1:1.

1:2

Verbul *a jălcui* din MS.4389, căruia în MS.45 şi BIBL.1688 îi corespunde *a plînge*, reprezintă cea mai veche atestare absolută în texte, căci în DLR, s.v. *jelui* (< vsl. ***жаловати***) sîntem informaţi că această variantă a lui *a jelui* se poate întîlni „prin Maramureş".

1:3

Pasajul este integrat de Nicodim Aghioritul într-una din „citirile" sale: „Îndurarea lui Dumnezeu, da, este nesfârşită, dar răbdarea lui are sfârşit. Şi cine ştie până când, căci stăpânul care te-a îngăduit până acum ar putea pe viitor să nu te mai rabde, după cum El însuşi ne-o spune prin proorocul: «Pentru trei nelegiuiri ale Damascului, ba pentru patru, nu m-am întors spre ei»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 440).

1:9

La întrebarea „Ce înseamnă: «Pentru trei păcate ale Tirului, ba chiar pentru patru, nu mă voi întoarce»?, Maxim Mărturisitorul oferă următorul răspuns: „Socotesc că aici cuvântul profetic are în vedere cele patru moduri ale păcatului: atacul, pofta, învoirea cu răul şi lucrarea cu fapta. Cu privire la primul şi la al doilea, adică la atac şi la poftă, Dumnezeu le rabdă, fiindcă răul nu ajunge la săvârşire. Iar cât despre al treilea şi al patrulea păcat, adică deprinderea şi lucrarea răului, adică învoirea cu el şi fapta, pe acestea le ameninţă Cuvântul pe bună dreptate" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., I, 33, p. 244-245).

1:11

Nimicitoarea ură dintre fraţi este condamnată de un exeget cu ajutorul cuvintelor profetului, astfel: „Sînt uimit, iar uimirea mi se preschimbă în mînie în faţa perversităţii voastre, atunci cînd văd tulburarea universală care rezultă de aici. V-aţi înfierbîntat atîta în îndrăzneala voastră neţărmurită şi aţi umilit şi distrus prin loviturile voastre Biserica lui Dumnezeu (...), aşa de bine, încît prin voi se adevereşte acest cuvînt al profetului: «Deoarece ei au urmărit cu sabie pe fraţii lui şi au vătămat pîntece de mamă»" (PALLADIOS, CHRYS. I, XX, 459-468, p. 434).

Capitolul al 2-lea

2:2

În contextul de aici, în MS.4389 apare substantivul *clícot* 'strigăt de bucurie', un derivat de la s. n. *clic* '*idem*', la rîndul lui un împrumut după slavon. ***кликъ*** '*idem*'. Cuvîntul acesta mai apare încă o dată în MS.4389: *Vîndut-ai pre noi fără de preţ, şi nu era mulţime întru clícotile noastre* (Ps. 43:14). Deşi în DLR apar lexemele *clic* şi *a clicui*, forma de aici nu a fost înregistrată.

2:7

În scrisoarea sa nr. 160 („Către Diodor"), Sf. Vasile cel Mare dezbate implicaţiile teologice, juridice şi canonice legate de întrebarea dacă un bărbat are voie să se căsătorească sau să trăiască în concubinaj cu sora soţiei sale. În context, marele teolog foloseşte, ca argument, şi o secvenţă din cuvintele de aici ale profetului Amos: „Şi atunci noi ce-ar trebui să facem? Să vestim cele spuse de litera Legii ori să căutăm cele ce au fost trecute sub tăcere? Să luăm o pildă. În legi nu-i spus că tata şi fiul n-au voie să aibă legături cu aceeaşi întreţinută, dar în scrierile proorocilor aşa ceva e privit ca cea mai mare nelegiuire. Pentru că se spune: «feciorul împreună cu tatăl său la aceeaşi desfrânată îşi află calea» şi câte alte feluri de patimi necurate n-a mai născocit şcoala diavolilor, despre care Scriptura dumnezeiască n-a vrut să vorbească tocmai ca să nu se mai întineze sfinţenia ei cu atâtea numiri ruşinoase, dezaprobându-le doar cu termenii generali ai necurăţiei? (...) De aceea, trecerea sub tăcere nu înseamnă numaidecât libertatea pentru orice fel de plăceri nesătule" (VASILE CEL MARE, EPIST., p. 249-250).

2:8

Substantivul *zăvească* din MS.4389 (în MS.45 şi BIBL.1688: *acoperiri*), împrumut după slavon. ***завѣса*** 'perdea', apare în texte încă din secolul al XVI-lea (după DLR, s.v., într-un document din anul 1588). Pentru alte detalii de natură lexicologică, vezi MUNTEANU, LEX.BIBL., p. 58 şi 114.

2:12

Sf. Ioan Gură de Aur comentează acest pasaj în felul

următor: „Şi un alt profet a spus, adresîndu-se evreilor: «Celor sfinţiţi voi le-aţi dat să bea vin». Dacă a face pe cineva să bea vin are la nazireeni, ca urmare, un astfel de chin, ce pedeapsă ar merita cel care toarnă otravă în sufletele simple?" (IOAN HRIS., VIRG., XXI, 3, p. 162).

2:16

În sintagma *cel cu inimă hráboră* (MS.4389), adjectivul *hrábor* are sensul 'viteaz, curajos; tare, voinic' şi este un împrumut după slavon. ***храбъръ*** '*idem*', bulg. *храбър* '*idem*'. Din DLR, s.v. *hrăbór*, aflăm că adjectivul apare în *Anonymus Caransebesiensis*, lexicon român-latin de la începutul secolului al XVII-lea, unde este glosat prin lat. *audax* 'îndrăzneţ, curajos'.

Capitolul al 3-lea

3:4-6

Sf. Ioan Gură de Aur găseşte de cuviinţă să folosească cuvintele profetului pentru propriile necesităţi demonstrative, parafrazîndu-le în felul următor (în formularea autorilor ediţiei): „Aşa cum lucrurile firii nu se petrec altfel decât cum le rînduieşte firea, la fel, zice, şi aici: cum este firesc ca cei răi să piară, la fel de firesc este ca cei buni să fie în bunăstare. Nu cumva ai văzut vreodată cursul naturii întrerupt? Cum zice profetul despre cele cu neputinţă: «Oare pot merge doi laolaltă fără să se fi înţeles? Oare urlă leul în pădure fără să fi găsit prada? Oare puiul de leu face să-i răsune glasul din culcuşul său fără să fi prins ceva? Va cădea oare pasărea în laţ fără ca el să fi fost întins, sau se ridică oare cursa de pe pămînt fără să se fi prins ceva în ea?» (3:4-6) Şi iarăşi: «Oare vor fi urmăriţi caii pe stînci? Oare se va ara marea cu boii?» (6:12) Şi vezi, ia în discuţie lucruri fireşti, adică: nimic nou, nimic străin nu se întâmplă, ci toate se rînduiesc potrivit unor legi şi nimic nu se schimbă. Căci dacă legile fiarelor sălbatice se păstrează, cu cât mai mult ale noastre. Căci aşa cum nu putem pune în frâu puterea leului, tot aşa nici îndrăznirea dreptului. Căci nu este atâta putere în firea fiarei, cât este şi tăria dreptului. Căci mai uşor poate fi biruit leul fricos decât dreptul" (IOAN HRIS., IOV, IV, 10, p. 87-88).

3:6

Ultima parte a versetului, conţinînd un enunţ de maximă gravitate pentru teologia iudaică, este citat adesea de autorii patristici sau de alţi interpreţi. De pildă, într-un loc din a sa *Filocalie* (I, 8), Origene apelează la cuvintele de aici ale profetului pentru a combate unele alegaţii eretice: „Pe de altă parte, când au ajuns ereticii să citească texte ca acestea: «s-a aprins focul mâniei Mele» (Ier. 15:14), iar în alt loc: «Eu sunt un Dumnezeu zelos, care pedepsesc pe copii pentru păcatele părinţilor ce Mă urăsc pe Mine, până la al treilea şi al patrulea neam» (Ieş. 20:5), sau în alt loc: «îmi pare rău că am uns pe Saul rege» (I Regi, 15:11) (...) sau în alt loc: «Se întâmplă oare vreo nenorocire în cetate fără ca Domnul să nu o fi pricinuit?» (Am. 3:6), (...) precum şi nenumărate alte locuri, unde, dacă n-au îndrăznit să se îndoiască de originea dumnezeiască a Scripturilor, totuşi s-au gândit că ele provin de la demiurgul pe care-l cinsteau iudeii, şi pentru că demiurgul nu-i nici desăvârşit şi nici bun, ei au înţeles că de acum a venit Mântuitorul şi a propovăduit despre un Dumnezeu desăvârşit, care, potrivit învăţăturii lor, nu-i acelaşi cu demiurgul; oricum asupra lui erau păreri diferite" (ORIGENE, S. A. II, p. 310). ♦ La Ioan Cassian, într-una din „conferinţele" sale, intitulată „Despre moartea sfinţilor", găsim citatul de aici ca ilustrare a aserţiunii: „Citim frecvent în Sfintele Scripturi că Dumnezeu creează răul şi îl trimite oamenilor" (IOAN CASSIAN, CONF., VI, V, p. 224). ♦ O interpretare în sensul teodiceii creştine găsim la Sf. Ioan Gură de Aur: „Deci când vei vedea că se întâmplă foamete, secetă, boli, ploaie neîncetată şi nepotrivire a vânturilor, sau altă pedeapsă de acest fel, care înţelepţeşte firea omenească, să nu te necăjeşti, nici să te scârbeşti, ci închină-te Celui ce le îngăduie, laudă-l pentru purtarea de grijă, căci El pedepseşte trupul ca să se înţelepţească sufletul. Dar oare Dumnezeu face acestea? Da, Dumnezeu le face. Şi întreg oraşul de va fi de faţă, şi întreaga lume, nu mă voi sfii a zice acestea. O, de aş fi avut glas mai puternic ca al trâmbiţei şi dacă ar fi fost cu putinţă să stau pe un loc înalt şi să strig tuturor că Dumnezeu face acestea! Nu din mândrie zic, ci de la Proorocul, care împreună cu mine strigă şi zice: «Oare va fi răutate în cetate, pe care nu a făcut-o Domnul?»" (IOAN HRIS., OSP. STĂP., p. 21). ♦ Şi marele teolog care a fost Sf. Ioan Damaschin găseşte un înţeles mai adînc al acestui verset: „Cînd Scriptura spune: «Dumnezeu face rele» şi: «Nu este răutate în oraş pe care n-a pricinuit-o Domnul», nu arată că Dumnezeu este cauza relelor, ci cu totul altceva. Cuvântul 'răutate' are sens dublu: uneori arată răul prin natură. Acesta este contrar virtuţii şi voinţei lui Dumnezeu; alteori arată răul şi durerosul în raport cu simţirea noastră, adică supărările şi nenorocirile. Acestea sunt numai în aparenţă rele, deoarece sunt dureroase, dar în realitate sunt bune. Pentru cei care pricep rostul lor, ajung pricinile convertirii şi ale mântuirii. Acestea, spune Scriptura, se întâmplă prin Dumnezeu" (IOAN DAMASCHIN, DOGM., II, XIX, p. 229-230). ♦ Referitor la semnificaţiile cuvîntului *κακία* 'rău' din context, DIDIM, ZAH. III, 25, p. 627, face următorul comentariu: „Există însă două feluri de «rău»; cuvîntul acesta, *κακία*, semnifică fie contrariul virtuţii, adică un comportament pervers, fie tratamentul care ne face rău. În fraza «Se va întîmpla oare ceva rău în cetate pe care Domnul să nu-l fi făcut?», care nu este rostită de Domnul, «răul» este un tratament care produce suferinţă; Dumnezeu îl aplică însă pentru conversiunea celor pe care el îi supune la chinuri, căci el tratează bolile sufletului asemenea unui medic, aplicînd, ca să spunem aşa, cauterizări şi ablaţiuni". ♦ Ava Dorotei, scriitor filocalic care a trăit în secolul al VI-lea, evocă acest verset de la profetul Amos, cu următoarea explicaţie: „Şi iarăşi: «Nu este răutate în cetate, pe care să nu fi făcut Domnul». Răutate numeşte toate supărările sau toate necazurile ce ni

se întîmpă spre certarea noastră, spre răutatea noastră. Acestea sînt: foametea, cutremurul, seceta, boalele, războaiele. Acestea nu se întîmplă prin bunăvoinţa lui Dumnezeu, ci prin îngăduinţa Lui. Căci Dumnezeu îngăduie să fie aduse asupra noastră spre folosul nostru" (FILOCALIA VIII, p. 544). ♦ Fraza-cheie din acest verset nu avea cum să nu atragă atenţia autorului unui tratat „despre cele două principii" redactat în mediile catare din secolele al XII-lea – al XIII-lea. Înaintea unei lungi serii de citate veterotestamentare, între care şi acesta din profeţia lui Amos (*Oare va răsuna o trîmbiţă în cetate şi norodul nu se va înspăimînta? Se va întîmpla oare ceva rău în cetate pe care Domnul să nu-l fi făcut?*, versiunea noastră), citim la începutul capitolului intitulat *De creatione tertia et factura*: „Cu referire la cea de-a treia creaţie sau facere (*factura*), despre care am vorbit mai sus – a crea sau a face se spune cînd Dumnezeu, adevăratul Dumnezeu, îngăduie să facă ceva acelei fiinţe profund rele sau slujitorului său, care nu ar putea duce pînă la capăt ceea ce doreşte decît dacă însuşi Domnul cel bun suportă pentru un timp, cu îngăduinţă şi răbdare, viclenia acestuia, spre slava lui şi spre ruşinea acelui nemernic duşman – doresc acum să îmi susţin părerea folosind argumente dumnezeieşti (din Sfînta Scriptură)" (DUO. PRINC. 30, p. 258-260).

3:8

Despre semnificaţiile hristologice ale acestui verset, Sf. Chiril al Alexandriei scrie: „De fapt Hristos cel din Iuda este «pui de leu», fiind Fiul lui Dumnezeu, care toate le poate, care biruieşte fără luptă şi singur are puterea să surpe prin cuvînt pe cei ce I se împotrivesc. Că spune şi proorocul: «Va mugi leul şi cine nu se va înspăimînta?»" (CHIRIL ALEX., S. II, VI, p. 233).

3:12

Un comentariu al acestui verset găsim la Sf. Chiril al Alexandriei: „Consumînd mînia dumnezeiască pe cei din sîngele lui Israel, pentru faptele nelegiuite şi pentru furia de nesuportat împotriva lui Hristos, au fost scăpaţi ca de o fiară cei ce au crezut şi au fost dezlegaţi de lanţurile care îi ţineau în trebuinţa de a fi pedepsiţi. (...) De fapt a zis undeva Dumnezeu prin glasul proorocului: «Precum va scăpa păstorul din gura leului două picioare sau lobul unei urechi, aşa vor fi scăpaţi fiii lui Israel». Deci de aceea se numeşte Silom *scăpare*" (CHIRIL ALEX., S. II, VI, p. 210). ♦ Expresia metaforică „a scoate (prada) din gura leului" apare într-un pasaj narativ din *Viaţa Sfintei Melania*: „Dat fiind că, datorită invaziilor barbare, [creştinii] nu au putut să îşi vîndă toate proprietăţile, ci au lăsat unele nevîndute, un credincios, căruia Dumnezeu i-a îmboldit inima, a putut să se tocmească pentru o parte din pămînturile din Spania, unde era pace. Scoţînd de aici o sumă de bani, el i-a trimis preafericiţilor de la Ierusalim. Melania, smulgîndu-i, ca să spunem aşa, din gura leului, i-a dăruit lui Dumnezeu, spunîndu-i fratelui său duhovnicesc întru Domnul: «Să mergem în Egipt şi să le cerem părerea oamenilor celor sfinţiţi!»" (MELANIA, 37, p. 196). ♦ Expresiva imagine este prelucrată şi de Nicodim Aghioritul: „Cei fără frică, cărora li se pare că iadul nu-i făcut pentru ei, se mândresc şi se fălesc, socotindu-se mare lucru şi crezând că Dumnezeu se va arăta îngăduitor cu ei şi-i va cruţa, chiar dacă cu alţii este aspru. Unii cred că o să le meargă ca acelui ostaş norocos, care singur a scăpat din război şi a adus în cetate vestea înfrângerii (...); şi, cu toate că toţi sunt în gura leului subpământean, stau liniştiţi şi fără de grijă, socotind că are să scape de acolo teferi, fără nici un chin, «ca şi când păstorul smulge din gura leului două picioare sau vârful urechii»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 435). ♦ La altă secvenţă a acestui verset, cea referitoare izgonirea neamului lui Israel din Samaria, face trimitere Sf. Ieronim (Epistola XL, către Marcella): „Ieremia a fost trimis din mijlocul Ierusalimului până la fluviul Eufrat din Mesopotamia; pentru ca, printre neamurile duşmane, unde se află sirianul şi sunt aşezate taberele caldeilor, să pună brâul care trebuia să se strice; Iezechiel e silit să mănânce mai întâi pâine din scârnă de om, apoi de bivol presărată cu seminţe felurite şi să privească cu ochii secaţi moartea soţiei. Amos e izgonit din Samaria Întreb: de ce? Fireşte, de aceea e alungat, pentru că acei chirurgi duhovniceşti, tăind năravurile păcătoşilor, îi îndemnau la căinţă" (IERONIM, EPIST. I, p. 275).

Capitolul al 4-lea

4:2

La „căldările sub care arde focul" se referă într-o epistolă (către Eustochia, XXII) Sf. Ieronim: „Cât timp suntem ţinuţi în acest firav trup, atâta timp ne avem comoara în vase de lut şi râvneşte duhul împotriva trupului, iar trupul împotriva duhului, şi nici o biruinţă nu este sigură. Diavolul, cel vrăjmaş nouă, precum leul care rage pregătindu-se să sfâşie pe cineva, dă târcoale. (...) Diavolul nu-i cercetează pe cei necredincioşi; nu pe aceia ce sunt în afară şi ale căror trupuri regele asirian le-a pus în oală la foc; din Biserica lui Hristos se străduieşte el să răpească [victimele]" (IERONIM, EPIST. I, p. 159).

4:7

Interpretarea oferită de unul dintre cei mai mari părinţi ai Bisericii acestui pasaj este următoarea: „Asemenea erau şi profeţii, care îşi aveau începutul cu firea obişnuită, dar prin curăţia sufletului erau înălţaţi de puterea Duhului şi picurau în sufletele celor drepţi şi roditori picăturile cuvintelor roditoare. (...) De aceea, aceste puteri cereşti primesc poruncă să nu plouă pe via care a scos spini, care cu propriii spini L-a înconjurat pe Stăpânul meu. Acum este liniște în sinagoga aceea de cuvântul lui Dumnezeu şi nu mai este profet, nici conducător, nici întâistătător, ci acalmie groaznică şi neînnorată, vechiul blestem venind asupra ei: «Deasupra capului cerul îţi va fi bronz şi jos pământul îţi va fi fiere» (Deut., 28:23), şi iarăşi: «Să dea Domnul ca ploaie a pământului tău praf şi pulbere din cer

să cadă asupra ta, să te piardă» (Deut., 28:24). Căci nu mai sunt norii duhovniceşti şi nici profet, fiind păzită strașnica poruncă a Domnului. Chiar dacă se spune că norii plouă, nu este altceva decât Domnul Cel care plouă. (...) Şi iarăşi se spune pentru Domnul: «şi voi revărsa ploaia peste o cetate, iar peste altă cetate nu voi revărsa ploaia. Peste o parte va ploua şi partea, peste care nu voi lăsa ploaia, se va usca» (Am., 4:7), bunul Dumnezeu rânduind ca partea păcătoşilor să nu fie plouată, ca să se usuce în ea lăstarii răutăţii" (VASILE CEL MARE, ISA., V, 145, p. 169).

4:8

O interpretare alegorică a acestui pasaj remarcăm la Maxim Mărturisitorul: „Trebuie să presupunem că aici cetăţile sunt sufletele, pentru că sunt făcute ca nişte case şi sunt primitoare ale virtuţilor; iar două cetăţi sunt sufletele zidite prin lucrarea practică şi prin contemplaţie, iar trei sunt cele care s-au îndreptat în teologie prin credinţă neîndoită. Fiindcă, aşadar, Profetul a pus aceasta în chip de blestem, înseamnă că atunci când este foamete nu de pâine, nici de apă, ci «foamete de a auzi cuvântul Domnului», şi dacă aceste suflete ajung la măsura virtuţilor amintite, dar le neglijează, ele par numai să caute cunoştinţa, dar, fiindcă nu urmează practica, le pierd. Şi chiar dacă par să se adune într-o singură cetate, adică la învăţător, nu s-au umplut de cunoştinţă: căci nici acestuia nu i se dă harul învăţăturii, ca să poată să adape pe cei care au nevoie de cunoştinţa dumnezeiască" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 145, p. 194).

4:11

Sf. Vasile cel Mare citează versetul acesta ca argument scripturistic pentru atotputernicia divină, în contextul discuţiei despre unicitatea lui Dumnezeu în cadrul Sfintei Treimi: „Se vede şi din ceea ce se spune aproape de aceasta la prooroci de la Faţa lui Dumnezeu: «I-am răsturnat, zice, după cum a răsturnat Dumnezeu Sodoma şi Gomora»" (VASILE CEL MARE, EUN., V, p. 197). Altă secvenţă din acelaşi verset este parafrazată de Sf. Vasile cel Mare într-un cadru hristologic: „Şi totuşi, chiar după păcatul împotriva lui Hristos, «o rămăşiţă aleasă prin har» (Rom., 11:5) a fost mântuită; dar ceilalţi s-au împietrit şi au fost daţi pierzării, după cum spune Amos: «Căci v-am prăpădit pe voi cum a prăpădit Domnul Sodoma şi Gomora; şi nici aşa nu v-aţi întors la Mine, zice Domnul». Cu toate acestea, deşi a ameninţat adeseori, adeseori a şi renunţat, dar în cele din urmă a adus asupra inimii nepocăite suferinţele meritate de fapte." ♦ Citînd acest verset, un alt cunoscut scriitor patristic vede în el un reproş adresat de Dumnezeu celor care, „prin împietrirea inimilor lor, prin obişnuinţa cu răul şi prin mulţimea păcatelor, irosesc curăţirea într-un timp care se scurge şi putinţa purificării în viaţa de acum" (IOAN CASSIAN, CONF., VI, XI, p. 235). Pentru Sf. Ieronim, acest pasaj este unul dintre locurile scripturistice în care cuvîntul „rău" (*malitia*) trebuie considerat „un sinonim pentru nenorocire (*afflictio*) sau calamitate (*calamitas*)" (IERONIM, IONA, I, 7, p. 68). Clement din Alexandria citează versetul în întregime, arătînd că, prin invocarea soartei celor două cetăţi nimicite de Domnul, „prin gura profetului Amos, Logosul a revelat foarte clar dispoziţiile pe care le dă" (CLEMENT, PEDAG. I, VIII, 69, 3, p. 233).

4:13

Sf. Chiril al Alexandriei citează acest verset în următorul context: „Ceea ce este mai presus de creaţie este Dumnezeu. Sau nu este adevărat ce spun? Sunt de acord. Dar să ştii că vor spune iarăşi că Duhul este creat şi făcut. Căci zice Dumnezeu printr-unul dintre cei mai vechi: «Eu sunt Domnul care întăresc tunetul şi vântul şi vestesc oamenilor pe însuşi Fiul lui, cel ce face zorile şi negura şi stă sus peste înălţimile pământului»" (CHIRIL ALEX., S. III, p. 295). ♦ Pasajul este citat de CLEMENT, PROTREPT., VIII, 79, 2 (p. 145), alături de alte pasaje din diferiţi profeţi, pentru a ilustra ideea atotputerniciei divine. ♦ Sf. Vasile cel Mare evocă acest verset în contextul următoarei explicaţii: „Scriptura obişnuieşte să numească *tărie* ceea ce este puternic şi în stare să reziste; de asemenea, acest cuvînt se foloseşte adesea cu privire la aerul condensat: «Acela, se spune, care întăreşte tunetul». Căci tăria şi rezistenţa suflului încătuşat în găurile norilor şi care produce, printr-o fulgerare violentă, zgomotul tunetului, iată ce înţelege Scriptura prin *întărirea tunetului*" (VASILE CEL MARE, HEX., III, 25D, p. 207). ♦ Marele teolog şi părinte al Bisericii apelează la acest loc din profeţia lui Amos şi pentru alte explicaţii: „Dar aduc dovezi cum că Duhul Sfânt este numit zidire, una a proorocului care spune: «Cel ce întăreşte tunetul şi zideşte duhul» şi alta din Evanghelie (...). Dar noi cuvântul prorocesc am crezut să-l aplicăm nu pentru Duhul Sfânt, ci pentru suflarea aceasta obişnuită, duhul aerului. Şi este arătat de acolo. Căci n-a zis: «cel ce a zidit duhul», ci «cel ce zideşte duhul». Căci, precum tunetul nu este zidit într-un ipostas trupesc dintr-o dată, ci a fost făcut să apară şi să dispară pururea cu voia lui Dumnezeu pentru frica oamenilor, aşa şi duhul: acum se face după obicei râu de aer care curge şi iarăşi încetează, oprindu-l Cel ce l-a mişcat întâi după voia Celui ce toate le iconomiseşte spre mântuirea şi întărirea tuturor, aşa încât prin toată zidirea, de la tunete şi vânturi şi de la toată cealaltă creaţie, se vesteşte Creatorul" (VASILE CEL MARE, EUN., III, p. 137). „Ce ar fi atât de uimitor dacă mărturism fără ruşine ignoranţa noastră privind Sfântul Duh şi dacă revenim la doxologia care este o mărturie incontestabilă? (...) Însă cum ar trebui să-l numim? *Duhul Sfânt*, *Duhul lui Dumnezeu*, *Duhul Adevărului*, Cel care este trimis de către Dumnezeu, Cel revărsat cu îmbelşugare de către Fiul, nicidecum un slujitor, ci Sfânt, Bun, *Stăpânitor*, *Duh făcător de viaţă*, *Duhul înfierii*, *Care cunoaşte toate ale lui Dumnezeu*. Şi astfel va fi salvată raţiunea unităţii în Treime, dacă mărturisim un singur Tată, Fiu şi un singur Duh Sfânt. Însă aceştia aduc dovezi prin care Duhul Sfânt este numit creatură. Una este de la profetul care spune: «Cel Care întăreşte tunetul şi zideşte duhul». Noi însă suntem convinşi că acest cuvânt profetic nu se referă la Duhul

Sfânt, ci la acea suflare comună, precum curentul de aer" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 181). ♦ Şi Sf. Grigorie de Nazianz a reţinut acest pasaj, explicînd că „Raţiunea primară a acestor lucruri (tunetul şi vîntul) a fost stabilită o dată pentru totdeauna, iar acţiunea lor durează şi astăzi" (GRIGORIE NAZ., DISC. XXVII-XXXI, 30, 11, p. 248).

Capitolul al 5-lea

5:2

În căderea fecioarei lui Israel, Sf. Ieronim vede prefigurarea unui păcat capital: „Dacă Apostolul Pavel, vasul ales şi dinainte pregătit întru Evanghelia lui Hristos, din pricina imboldurilor cărnii şi a chemării păcatelor, îşi înăbuşă propriul trup şi îl supune ca să nu se dovedească demn de mustrare când le predică altora, dar totuşi vede o altă lege în mădularele sale care se împotriveşte legii minţii sale şi îl robeşte legii păcatului, dar după goliciune, postiri, înfometare, temniţă, harapnice, chinuri, întors în sinea-i, izbucneşte: «Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?» (Rom. 8:24), tu socoteşti că trebuie să fii în afara primejdiei. Fereşte-te, te rog, ca nu cumva să spună Dumnezeu vreodată despre tine: «Căzut-a fecioara lui Israel; nu e nimeni care să o ridice»" (IERONIM, EPIST. I, p. 160).

5:3

Conţinutul acestui verset este comentat pe larg de Maxim Mărturisitorul: „Fiindcă orice număr este cuprins în patru decade, precum urmează – prima decadă dintr-o monadă, apoi iarăşi această monadă este din o sută, apoi monada de o sută este din o mie, iarăşi monada de o mie este din zece mii – aşadar, fiindcă şi numărul virtuţii se înmulţeşte prin progresie şi primeşte adăugire, aceasta cred că se arată prin numere că cel care a împlinit cele zece porunci astfel încât fiecare poruncă este cuprinsă în celelalte, acesta, înmulţindu-le cu zece, a ajuns la o sută, precum şi Sarra a primit un 'r' ca adăugire. Iar cel care a împlinit şi cunoştinţa pe lângă porunci, înmulţind suta cu zece, a ajuns la o mie. Dar fiindcă profetul a spus aceasta sub formă de blestem, aceasta arată că cel care a ajuns la măsura de o mie în privinţa virtuţii, dar prin neglijenţă se trage în jos, se întoarce la o sută. La fel şi cel care de la sută în privinţa făptuirii practice ajunge numai la păzirea morală a poruncilor sau le împlineşte după chipul iudeilor se întoarce la zece" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 146, p. 195).

5:8

Un ecou intertextual evident al acestor cuvinte ale profetului găsim la Sf. Dionisie Areopagitul: „Dar teologia (Scriptura) le împleteşte şi un chip de nor (cf. Iez. 1,4; 10,3; Is. 4,5; Fapt. 1,9; Apoc. 10,1) arătând prin aceasta că sfintele minţi sunt umplute pe de o parte într-un mod mai presus de lume de lumina ascunsă, pe de alta de primirea celei dintâi arătate, transmiţând-o pe aceasta fără să o trimită de la ele cu îmbelşugare la cel de al doilea grad, într-o a doua arătare şi pe măsura lor. Aceasta le arată puterea lor roditoare, de viaţă făcătoare, sporitoare şi desăvârşitoare, care, producând ploaia spirituală, trezeşte prin revărsarea valurilor ei în sânul primitor al durerilor naşterea vieţii (cf. Iov 36,27-3; Am. 5,8)" (DIONISIE AREOPAG., XV, 6, p. 38). În scolia sa la acest pasaj, Sf. Maxim Mărturisitorul explică: „Norul aduce apa mării şi o varsă, potrivit cu ceea ce s-a spus, pe faţa pământului; deci, precum «acela aduce apa mării şi o varsă pe faţa pământului», aşa şi minţile primind cunoştinţa lor o varsă ca nişte nori peste cei mai de jos" (*ibidem*, p. 58). ♦ O explicaţie „fizicalistă" a acestui pasaj găsim la Metodiu din Olimp (*Despre înviere*, II, XXVIII): „Un alt semn sînt şi apele dulci care curg în mare. După ce se amestecă cu apa sărată a acesteia, se separă prin evaporare şi curg din nori iarăşi ape dulci. Precum zice şi profetul: «El cheamă apele mării şi le varsă peste faţa pământului». Pentru că ploile nu vin din apele care se află deasupra firmamentului; dacă ar veni de acolo, ar inunda pământul, pentru că marea nu le-ar cuprinde" (METODIU OLIMP., S., p. 193). ♦ Sf. Vasile cel Mare citează aceste cuvinte ale profetului în contextul unei dezbateri despre caracterul increat al Sfîntului Duh: „Tot ceea ce este de făcut primeşte întoarcere şi întemeiere, după proorocul care spunea lui Dumnezeu: «Cel ce faci toate şi le schimbi pe ele». Dar Duhul nu primeşte întoarcere, nici schimbare; prin urmare, Duhul nu este zidire" (VASILE CEL MARE, EUN., V, p. 168).

5:10

Ecouri ale acestui pasaj identificăm într-unul dintre discursurile lui Grigorie de Nazianz: „Uneori arătăm o mare neruşinare cu privire la păcat şi la cei care au sarcina să ne vindece de el şi mergem, cum se spune, cu capul descoperit către un alt fel de nelegiuire. Ce nebunie! (...) De cei pe care ar trebui să îi respectăm ca pe nişte binefăcători ne ferim ca de nişte duşmani. Îi detestăm pe cei care ne acuză la porţile cetăţii şi avem silă de cuvîntul sfînt" (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 20, p. 117). ♦ Şi la Sf. Ioan Gură de Aur găsim o amplă şi subtilă parafrazare a pasajului de aici, într-una dintre ale sale „omilii la statui": „Când mă gândesc la furtuna ce a trecut şi la calmul de acum, nu contenesc să spun: Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce le face pe toate şi le preface; Cel ce a făcut lumină din întuneric, Cel ce coboară la porţile iadului şi iarăşi se ridică, Cel ce educă şi nu ucide! Şi vreau ca şi voi să spuneţi acest lucru fără încetare şi să nu vă opriţi! Căci dacă El ne-a făcut bine prin fapte, de ce iertare vom putea fi noi vrednici, nerăsplătindu-L nici măcar prin cuvinte? De aceea vă îndemn să nu încetaţi niciodată să-I mulţumiţi" (IOAN HRIS., OM. STAT. II, XI, 1, p. 10).

5:13

Conţinutul acestui verset este reţinut de Sf. Vasile cel Mare şi folosit ca *argumentum auctoritatis* într-o pledoarie pentru tăcere: „Am hotărît că este mai bine să tac decît să vorbesc, deoarece glasul omenesc nu poate să se facă înţeles. Dacă

vorbele Eclesiastului sînt adevărate, şi «cuvintele înţeleptului se ascultă în tăcere», rezultă că este potrivit, în stadiul actual, să abordăm o asemenea temă. Mă mai reţine şi următorul cuvînt al Profetului: «Acela care înţelege va tăcea în vremea aceea, deoarece este o vreme rea.», aceste vremuri de astăzi, cînd unii vă împing spre pierzanie, cînd unii îl ocărăsc pe cel care a căzut şi alţii îl aplaudă!" (VASILE CEL MARE, TRAT., 216b, p. 258). ♦ Ideea este nuanţată de Sf. Vasile în întrebarea nr. CCVIII din *Regulile mici*: „Binele tăcerii se vădeşte în raport cu vremea şi cu persoana, precum am fost învăţaţi de Scripturile inspirate de Dumnezeu. În raport cu vremea, ca atunci cînd spune: «Dar în vremea aceea cel înţelept va tăcea, că este vreme rea»" (VASILE CEL MARE, S. MOR., p. 431).

5:14

La Sf. Chiril din Alexandria întîlnim următoare interpretare a acestui pasaj: „Prorocii (...) vor unge cu cuvinte bune şi frumoase pe cei care au păcătuit, îndemnîndu-i să pornească îndată la cele plăcute lui Dumnezeu şi să şteargă întinăciunea patimilor şi să rîvnească şi să se grăbească în cele ce Dătătorul legii ştie că este de folos celor ce slujesc Lui. Aceasta e ceea ce s-a spus către ei prin unul din sfinţi: «Căutaţi binele şi nu răul, ca să aveţi viaţă şi aşa va fi Domnul Dumnezeu, Atotţiitorul, cu voi»" (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 394). ♦ În penetrantul îndemn al profetului, Sf. Ambrozie (Scrisoarea a XXIX-a, către Irenaeus) vede o prefigurare hristologică: „Despre El strigă profetul Amos: «Căutaţi binele!» El este supremul bine, Căruia nimic nu-I lipseşte şi toate îi prisosesc" (AMBROZIE, S. II, p. 150-151).

5:15

În meditaţia sa „despre păcatele care se iartă", Nicodim Aghioritul îşi sprijină îndemnurile de renunţare la păcat şi pe acest verset: „Roagă pe Domnul, din ura pe care o are El pentru păcat, să te întărească, ca să te întorci şi să nu mai săvârşeşti astfel de rău, să iubeşti în schimb cele bune, toate cele bine plăcute lui Dumnezeu, toate cele virtuoase şi să spui cuvântul proorocesc: «Urât-am pe cele rele şi am iubit pe cele bune»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XIV, C, p. 105).

5:16

Pentru cuvîntul *jelcuire* din MS.4389, vezi *supra*, 1:2.

5:17

Versetul este parafrazat de Efrem Sirul într-unul dintre „cuvintele" sale: „La acela blagoslovia vrând a o sui, pentru care şi Ammos în proorociile sale propovăduia: «Acestea zice Domnul Dumnezeul Atotţiitorul. Întru toate lăţimile este osteneală şi întru toate căile se va zice; vai, vai!»" (EFREM SIRUL, CUV., p. 182).

5:18-20

A invoca în van ziua venirii Domnului într-un viitor oarecare este, potrivit multor exegeţi creştini, un păcat major. Iată de exemplu, în acest sens, ce afirmă Simeon Noul Teolog: „Vai de cei care spun: «Cînd va veni ziua Domnului?» şi care nu se străduiesc deloc să o înţeleagă. Căci la credincioşii adevăraţi venirea Domnului s-a petrecut deja şi se petrece fără întrerupere, la fel cum el a venit pentru toţi cei care îl doresc. Într-adevăr, dacă el este lumina lumii şi dacă a spus apostolilor săi că va fi cu noi pînă la sfîrşitul lumii, cum ar mai putea să vină, de vreme ce este deja cu noi?" (SIMEON, TRAT. II, X, p. 309). ♦ Afirmaţia „ziua Domnului (...) este pentru voi întuneric, şi nu lumină" este valabilă, după Vasile cel Mare, cu referire la acest pasaj, pentru aceia dintre oameni care merită întunericul şi nu lumina. Explicaţia continuă astfel: „Scriptura cunoaşte, într-adevăr, această a opta zi, cum o numeşte Psalmistul, ca una care nu are nici seară, nici dimineaţă, pentru că se află în afara timpului săptămînii" (VASILE CEL MARE, HEX., II, 21C-21D, p. 185). Marele părinte al Bisericii oferă în alt loc o explicaţie şi mai nuanţată a acestui pasaj din Amos: „Dar trebuie observat că după altă şi altă concepţie şi viaţa actuală este numită «ziuă» şi ziua judecăţii «noapte». Şi iarăşi, ordinea actuală [este numită] «noapte», dar veacul cel aşteptat «zi». [Textul:] «Lucraţi cât este zi» se referă clar la viaţa aceasta luminată de cunoaşterea lui Hristos, dar «vine noaptea» (In. 9:4) se spune despre veacul viitor, considerat vrednic de această denumire pentru că este trist şi chinuitor pentru cei găsiţi în păcate. Pentru care şi profetul le spune celor care sunt în fapte rele, dar se grăbesc spre ziua răsplătirii: «De ce vă interesează ziua Domnului? Aceasta este întuneric, şi nu lumină»" (VASILE CEL MARE, ISA., IV, 135, p. 153-154). Mai departe, în corpul aceleiaşi lucrări, Sf. Vasile revine: „Mulţi dezgustaţi de lucrurile vieţii îşi grăbesc ieşirea şi îşi cheamă moartea. Către ei are frumos spus Amos: «Vai de cei care îşi doresc ziua Domnului. Şi ea este întuneric, şi nu lumină. Ca atunci când un om fuge de la faţa leului şi dă peste el ursoaica; şi se năpusteşte în casă şi-şi sprijină mâinile de zid şi îl muşcă şarpele. Oare nu este întuneric ziua Domnului, şi nu lumină şi negură care nu are flacără?». De aceea, dacă cineva nu a pus la zidirea vieţii sale lemne sau fân sau trestie, să-şi dorească ziua Domnului, în care focul va lămuri ce fel este lucrul fiecăruia" (*ibidem*, XIII, 262, p. 309). ♦ De un amplu comentariu se bucură acest pasaj din profetul Amos şi la Maxim Mărturisitorul: „Ziua Domnului este lumina şi cunoştinţa Domnului. Cel care doreşte să primească cunoştinţa lui Dumnezeu fără lucrare practică, acela pe bună dreptate este nenorocit, fiind tulburat de patimile mâniei şi poftei, caută scăpare de muşcătura leului, adică de mânie, şi nimereşte în gura ursului, adică în poftă. Şi apoi, strâmtorat de acestea, aleargă în casă, se sprijină cu mâna de perete şi îl muşcă pe el şarpele. Casa este sufletul, iar peretele, trupul. Prin urmare, când puterile făptuitoare ale sufletului se sprijină pe desfătarea trupului, apare plăcerea, căci aceasta înseamnă şarpele, şi îl muşcă pe el. Căci prin fiecare simţ al trupului plăcerea, şerpuind ca dintr-o gaură de şarpe, muşcă nenorocitul suflet. Aşadar, pentru cel căruia i-au

slăbit astfel ochii sufletului, soarele cunoştinţei este întuneric şi orbire" (MAXIM MĂRT., ÎNTR.,147, p. 196).

5:21-22

Întregul pasaj este parafrazat de Sf. Chiril al Alexandriei: „Dumnezeu (...) dezaproba jertfele de sînge şi umbra, iar prin Prorocul Amos le lepăda: «Am urît, m-am scîrbit de sărbătorile voastre şi nu mai primesc mirosul din adunările voastre. Cînd îmi aduceţi arderi de tot şi jertfe, nu le iau în seamă! Depărtează de la mine sunetul cîntărilor tale şi cîntarea organelor tale nu o voi auzi»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 68).

5:23

Pasajul este citat ca argument scriptural de NIKETAS STETHATOS (*Contra evreilor*, 4, p. 416), în polemica sa împotriva evreilor.

5:24

Pasajul este parafrazat şi integrat într-una din „citirile" sale de Nicodim Aghioritul: „Păcătoşii (...), în ceasul judecăţii, vor rămâne tare tulburaţi de marea asprime a dreptăţii dumnezeieşti faţă de ei, care atâta vreme fusese zăgăzuită, ca un râu vijelios şi foarte mare, care mai înainte era oprit de un zăgaz: «Şi se va rostogoli păcatul ca apa şi dreptatea ca un râu de netrecut»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 443).

5:25-26

Pasajul este parafrazat de Irineu din Lyon într-un loc din polemicile sale împotriva ereziilor: „Ei şi-au făurit în acele zile un viţel şi i-au adus jertfe şi s-au bucurat pentru lucrul mîinilor lor. Atunci Dumnezeu s-a întors împotriva lor şi i-a dat pe seama armelor cereşti, după cum scrie în cartea profeţilor: Mi-aţi adus jertfe şi daruri de-a lungul celor patruzeci de ani în deşert, casă a lui Israel? Aţi purtat cortul lui Moloh şi steaua zeului Remfam, acele chipuri pe care vi le-aţi făurit spre a le adora. Domnul arată în mod clar prin aceasta faptul că nu există un alt Dumnezeu, ci doar Acela care le-a dat o Lege potrivită stării lor de robie" (IRINEU, ADV. HAER. IV, 15, 1 p. 553).

Capitolul al 6-lea

6:3-6

Pasajul este redat, cu unele parafrazări, de Sf. Ioan Gură de Aur: „Profetul Amos, cînd se adresa evreilor, încă din copilărie, într-o vreme în care erau îngăduite viaţa de plăceri, luxul şi, la urma urmelor, toate deşertăciunile vieţii, ascultă cu cîtă îndîrjire ocărăşte el pe oamenii dedaţi la o viaţă de plăceri: «Vai de aceia care doresc o zi rea, de aceia care se apropie şi ţin sabaturi false, de aceia ce dorm pe paturi de fildeş şi se lăfăiesc în aşternuturile lor, de aceia care mănîncă iezii din turme şi viţeii încă sugari din mijlocul cirezii, de aceia care aplaudă la sunetul instrumentelor muzicale, de aceia care beau vinul strecurat şi se ung cu cele mai fine uleiuri. Ei îşi închipuie că aceste bunuri sînt statornice şi nu trecătoare»" (IOAN HRIS., VIRG., L, 2, p. 286-288). Iscusitul predicator a reluat interpretarea acestui pasaj într-una dintre omiliile sale la *Facere* (I, IV): „Beţia şi îmbuibarea sînt oprite nu numai în Noul Testament, unde filosofia e mai înaltă, luptele mai grele, sudorile mai multe, iar răsplăţile şi cununile nespuse, ci şi în Vechiul Testament, cînd oamenii stăteau încă în umbră, cînd erau cu ochii aţintiţi la opaiţ, cînd primeau treptat învăţături şi erau hrăniţi ca şi copiii cu lapte, nici atunci nu erau îngăduite beţia şi îmbuibarea. Şi ca să nu socoţiţi că spun acestea învinuind fără temei desfătarea cu mîncăruri şi băuturi, ascultaţi pe profetul care spune: «Vai de cei ce vin la ziua cea rea, de cei ce dorm pe paturi de fildeş şi se răsfaţă în aşternuturile lor, de cei ce mănîncă iezi din turme şi viţei de lapte din mijlocul cirezilor, de cei ce beau vin strecurat şi se ung cu cele mai de frunte parfumuri şi le socotesc pe toate ca şi cum ar sta şi nu ca şi cum ar fugi». Aţi văzut cît de mult învinuieşte profetul desfătarea?" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 36). ♦ Ca argument scripturistic într-o explicaţie a semnificaţiei creştine a Sabatului regăsim prima secvenţă a acestui pasaj la Sf. Vasile cel Mare: „Dar de la cei care prăznuiesc astfel sabatele, nu în odihnă de la cele rele, ci în reţinere de la cele potrivnice, după cât se pare [El] Îşi întoarce spatele şi nu le suferă, ca fiind mincinoase. Căci aşa sunt blamate sabatele de profet: «Vai de cei care se apropie şi se ating de sabatele cele mincinoase». Dar sabatele adevărate sunt odihna pusă deoparte poporului lui Dumnezeu, pe care, fiind adevărată, Dumnezeu o primeşte" (VASILE CEL MARE, ISA., 30, p. 54). ♦ O interpretare similară a aceluiaşi pasaj la Nicodim Aghioritul: „Acelaşi Dumnezeu, prin gura proorocului Amos, ne arată starea nenorocită a celor ce sunt bogaţi, de neam mare, demnitari, şi dorm în paturi moi, hrănindu-se cu cele mai alese bucate, şi benchetuiesc în sunetul instrumentelor muzicale, căci zice: «Vai celor ce dorm în paturi de fildeş şi se tăvălesc în aşternuturile lor şi mănâncă iezii turmelor şi viţeii cirezilor vitelor de lapte, care beau vinul ales şi se folosesc de cele mai scumpe miruri»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., p. 410). ♦ O altă secvenţă a aceluiaşi pasaj a fost prelucrată de acelaşi autor şi în altă scriere: „Vino-ţi deci în fire, iubitule, şi minunează-te şi osândeşte-ţi lipsa de grijă, cu care ai umblat până acum după lucrurile cele trecătoare, cu aşa sete şi foame, ca şi cum ar fi veşnice, după cum te învinuieşte de aceasta şi proorocul Amos zicând: «Le-au socotit ca stătătoare, nu ca trecătoare»" (*ibidem*, p. 54). ♦ În MS.4389, versetul 4, apare sintagma *oase de pil* (în MS.45 şi BIBL.1688: *elifand*, respectiv *elefand*), corespunzînd gr. *ἐλεφαντίνων* din *Septuaginta*, cf. SEPT.GERM.: *Elfenbein*). Căutînd să aflăm detalii, constatăm că în DLR, s.v. *fil*, apare, cu o unică atestare, lexemul *fil* 'elefant' la Cantemir, indicîndu-se ca etimon turc. *fil*. Forma de aici nu este înregistrată în DLR, dar apare la SCRIBAN, s.v., care ne informează că forma *pil* este cunoscută în unele dialecte ale limbii turce. În mod surprinzător, *pil* apare în două locuri ale HERODOT-ului de

la Coşula: *Acolo iase aur mult şi pili* (II, 114, p. 176 a ediţiei Onu) şi *Urşi, elifanzi adică pili* (IV, 191, p. 250 a ediţiei Onu). Pentru detalii, vezi şi MUNTEANU, LEX.BIBL., p. 35, 36, 553.

6:6

În răspunsul la întrebarea nr. 20 din *Regulile mari*, referitoare la modul cum trebuie primiţi oaspeţii, condamnînd tendinţa spre îmbuibare, Sf. Vasile cel Mare parafrazează conţinutul acestui verset astfel: „Dacă, deci, îmbuibarea este un rău şi poate să fie ocolită, atunci se cade ca să n-o alegem niciodată, căci nimic din cele total oprite nu poate să bun (folosit) temporar. Risipitorii (cei care trăiesc în plăceri), cei care se ung cu mirurile cele mai scumpe şi cei care beau vin rafinat sînt acuzaţi de către Scriptură. (...) Aşadar, ce avem noi în comun cu luxul? Ne-a vizitat un străin? Dacă este frate şi are acelaşi scop în viaţă, va recunoaşte masa sa proprie, pentru că va găsi la noi ceea ce a lăsat acasă. Este însă cumva obosit de călătorie? Atunci atît să-i pună înainte ca masă obişnuită, cît să-l îndestuleze pentru oboseală" (VASILE CEL MARE, ASC., p. 254-155).

6:8

În textul tipărit la 1688, din eroare, apare *semenţiia lui Iacov*, în loc de *semeţiia lui Iacov*, după cum impune contextul şi după cum apare, de altfel, şi în MS.45, cf. *Hochmut Iakobs* (SEPT.GERM.).

6:9

Secvenţa redată cu italice lipseşte din SEPT.FRANKF., fiind însă prezentă în alte ediţii ale *Septuagintei*.

6:10

Aici, ca şi la Ezd. 7:2, verbul *a pristăví*, cu sensul de 'a îndeplini funcţia de pristav; a supraveghea', echivalează în MS.45 şi în BIBL.1688 forme participiale ale verbului gr. *προίστημι* 'a sta în frunte; a comanda' din *Septuaginta*, cf. *to be at the had; to rule* '*idem*' (GR.ENGL.). Soluţia *cei ce sînt ispravnici* din MS.4389 reprezintă o explicitare a conţinutului verbului propus de predecesori. ♦ Invocarea aici a figurii lui Iosif este explicată astfel de către Sf. Ioan Gură de Aur: „Pe alţii îi învinuieşte, zicând că cei ce trăiesc în desfătări se îmbuibă şi nu se tem de nimic; văzându-i pe iudei duşi în robie, nu s-au întristat, nici n-au împărtăşit mânia lor. Şi învinuindu-i pe aceştia, zice: «Nu au pătimit deloc pentru nenorocirea lui Iosif», numind «Iosif» întreg poporul" (IOAN HRIS., OM. STAT. II, XVIII, p. 255).

6:12

Vezi *supra*, comentariul la 3:3-6.

Capitolul al 7-lea

7:1-3

Într-o scolie la epistolele Sf. Dionisie Areopagitul, Sf. Maxim Mărturisitorul evoca acest pasaj din profeţia lui Amos, pentru a argumenta rigoarea lui Dumnezeu: „Iar între cele proprii (lui Dumnezeu) este şi neîmblânzirea, cum se spune la Amos" (DIONISIE AREOPAG., p. 268). ♦ Într-una din omiliile la *Cartea Facerii* (XXIX, II), Sf. Ioan Gură de Aur subliniază altruismul profeţilor, trăsătură care îi diferenţiază de oamenii obişnuiţi: „Poate spune cineva că dreptul Noe nu era supărat şi întristat, cînd se vedea într-o pustietate atîta de mare, cînd avea înaintea ochilor lui stîrvuri de oameni aruncate la un loc cu stîrvurile dobitoacelor şi necuvîntătoarelor, cînd vedea că pămîntul ajunsese mormînt obştesc al tuturora? Nu! Profeţii şi toţi drepţii obişnuiesc să simtă durere nu numai pentru ei, ci şi pentru ceilalţi oameni. Dacă ai vrea să te gîndeşti, ai vedea că toţi îşi vădesc mila aceasta. (...) Vei auzi pe Amos: «Pară-ţi rău, Doamne, de asta»" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 366).

7:7-9

Cu referire la acest pasaj, unul dintre cei mai mari mistici ai creştinismului scrie: „Iar uneltele (geometrice) de măsurare şi ziditoare (cf. Zah. 2,5; Am. 7,7; Iez. 40,3; 47,3; Apoc. 21,15) arată puterea lor de întemeiere, de clădire şi de desăvârşire şi toate celelalte ale grijii de înălţare şi întoarcere a fiinţelor din a doua treaptă. Uneori, uneltele închipuite ale sfinţilor Îngeri sunt şi simboale ale judecăţilor dumnezeieşti asupra noastră (cf. Amos, 7,7-9). Unele arată certarea îndreptătoare sau dreptatea pedepsitoare; altele, eliberarea de anumite împrejurări sau scopul certării sau recâştigarea fericirii de mai înainte sau adaosul de daruri noi, mici sau mari, sensibile sau spirituale. Şi, în general, minţii străvăzătoare nu-i va fi greu să vadă în ele o potrivire a celor văzute cu cele nevăzute" (DIONISIE AREOPAG., XV, 5, p. 37).

7:8

Corelînd acest pasaj cu o pericopă din *Evanghelia după Matei* (21:41), un vechi comentator (EFREM NIS., COM., XVI, 20, p. 294) vede în „diamantul" despre care este vorba aici pe Dumnezeu însuşi.

7:9

Pentru calitatea de *hapax legomenon* a slavonismului *trebişte*, vezi *supra*, Ioil 2:17.

7:12

Pasajul de aici este întrebuinţat de Sf. Vasile cel Mare în cadrul unei explicaţii de natură etimologică: „Cel mai eficient dintre simţurile noastre, care are percepţia celor sensibile, este vederea. Căci nici cele înfricoşătoare nu pot fi percepute din auz ca din vedere, nici vreo altă putere [a sufletului] nu reţine cele plăcute precum vederea. Din această cauză contemplarea celor adevărate, fiind clară şi neechivocă, este numită vedere. De aceea profetului i se spune şi 'văzător' şi 'înainte-văzător'. În Amos am învăţat că Amasia a spus: «Văzătorule, pleacă şi du-te în pământul lui Iuda şi acolo profeţeşte». (...) Căci după aceasta cei care

vedeau cele viitoare erau numiţi 'înainte văzători', iar cei care contemplau voinţa divină erau chemaţi 'văzători'" (VASILE CEL MARE, ISA., 8, p. 25).

7:14

Expresiile *frecînd dude*, respectiv *dărîmînd dude* reflectă gr. *κνίζων συκάμινα* (SEPT.FRANKF.), cf. *einer der Maulbeerfeigen ritzt* (SEPT.GERM.). Ceea ce traducătorii au identificat cu dudele, fructele unor pomi larg cunoscuţi la noi (*Morus alba* sau *Morus nigra*), sînt, în realitate, fructele sicomorului, pom fructifer de talie mare, cultivat în Orientul Apropiat din timpuri imemoriale (*Ficus sycomorus*), denumit în BIBL.HEBR. prin ebr. *shiqmah*, iar în *Septuaginta* prin gr. *σικομωραία* (literal: *smochin-dud*). ♦ În comentariile sale la *Iov*, Sf. Grigorie cel Mare remarcă aici o contradicţie între afirmaţia lui Amos cum că nu ar fi proroc şi extrema veracitate a profeţiei rostite de acesta două versete mai jos! Rezoluţia exegetului este următoarea: „Aceste cuvinte ale profetului dovedesc în mod evident că în momentul în care vorbea astfel despre el însuşi, el a fost umplut de duhul prorocirii şi că merita din plin să deţină acest duh din clipa în care a recunoscut cu smerenie că nu este profet" (GRIGORIE, IOV, II, 89, p. 244). ♦ La rîndul său, citînd acest verset, Sf. Ambrozie este de părere că „profetul a vrut să ne arate că şi el aparţinea turmei păcătoşilor, el însuşi un păcătos (...). Sîntem, de altfel, cu toţii de aceeaşi părere că, înainte de a profeţi înaintea popoarelor, el a căutat fructe prin tufişuri, şi-a cules hrana din tufişuri. El a pornit să mîne turmele întunecate şi rău mirositoare ale neamurilor păgîne pe păşunile scrierilor sale, unde acestea se vor înfrupta dintr-o hrană spirituală, pe cînd el însuşi va scoate din păcătosul pocăit laptele spiritual" (AMBROZIE, LUC., VIII, 28, p. 112). ♦ Pasajul i-a reţinut atenţia şi lui Chiril din Alexandria, care, într-un context polemic, îl comentează astfel: „Odată coborîţi la asemenea treaptă de prostie încît să gîndim că Cuvîntul Unul Născut al lui Dumnezeu nu s-a făcut asemănător nouă şi nu şi-a însuşit un om, cum ar putea ei să ne facă să înţelegem această înălţare? Cuvîntul a pus deoparte pe cineva dinainte pentru a-l face să îndeplinească astfel de obiective stabilite după bunul său plac, întocmai ca în cazul unuia dintre profeţi care spune «Nu am fost nici proroc, nici fiu de proroc, ci am fost păstor de capre şi culegător de dude. Iar Domnul m-a luat de la oi şi mi-a vorbit Domnul: 'Du-te şi proroceşte poporului meu, Israel!'»? Din păstor cum era, Dumnezeu l-a făcut profet, destinîndu-l să îi împlinească dorinţele" (CHIRIL ALEX., DIAL. CHRIST., 733C-734a, p. 364-366). ♦ După Sf. Ioan Gură de Aur, vocaţia profetică poate fi simţită şi de alţi oameni obişnuiţi, dacă aceasta va fi voia Domnului: „«Desigur, eu nu sunt profet, nici fiu de profet», totuşi ştiu bine ceea ce va urma, şi strig cu voce tare şi desluşită că dacă ne vom schimba, dacă ne vom îngriji de sufletul nostru şi ne vom îndepărta de răutate, nimic nu va fi neplăcut sau dureros. Şi ştiu limpede acest lucru de la iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi de la cele pe care le-a făcut unor bărbaţi şi oraşe şi naţiuni şi populaţii întregi" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, V, 5, p. 283). ♦ Sf. Ieronim (Epistola a XIV-a, către monahul Heliodor) menţionează chemarea la profeţie a lui Amos ca unul dintre exemplele de elecţie divină: „Nu toţi episcopii sunt episcopi. (...) Nu demnitatea ecleziastică te face să fii creştin. Centurionul Cornelius, încă păgân, este pătruns de darul Sfântului Duh; copilul David judecă preoţi; Amos, culegătorul de mure sălbatice, devine dintr-o dată profet; David, păstorul, este ales rege; pe cel mai mic dintre ucenici Iisus îl iubeşte cel mai mult. Ocupă locul din urmă, fratele meu, pentru ca, sosind unul mai neînsemnat, să ţi se spună să urci mai sus" (IERONIM, EPIST. I, p. 85). Ulterior, într-o altă epistolă (a XXXVII-a, către Marcella), creatorul *Vulgatei* revine asupra personalităţii profetului Amos, subliniind de data aceasta marele contrast între umila origine a profetului şi măreţia sarcinii pe care şi-a asumat-o: „Efesenii însă, în rândul cărora nu s-a dat la iveală nici o vină, se hrănesc cu Domnul Însuşi, [Care este] pâinea cerească, şi recunosc o taină care fusese ascunsă de veacuri. Şi, de fapt, să nu fii îndemnată nici de autoritatea, nici de vârsta celor care au primit exemplarele de la mine, de vreme ce Daniel îi judecă pe bătrâni, iar Amos, păstorul caprelor, se porneşte împotriva căpeteniilor preoţimii" (IERONIM, EPIST., I, p. 259). ♦ Propunîndu-şi să dea un răspuns la întrebarea „Fiindcă este scris că profetul Amos era păstor şi adunător de sicomore, ce înseamnă păstor şi ce înseamnă adunător?", Sf. Maxim Mărturisitorul propune următoarele interpretări etimologico-anagogice: „*Αἰπόλος* este 'păstor de capre', iar *κνίζειν* este, de fapt, 'a tăia'. De vreme ce seva sicomorului este acră şi groasă şi vătămătoare, adunătorii de sicomore le crestează cu cuţitul şi fac astfel să se scurgă seva. Insecte mici intră înlăuntru şi, când soarele îşi aruncă razele, îndulcesc şi înmoaie sucul de sicomore. Acestea se referă însă la literă. Potrivit modului de lectură anagogic, păstorul caprelor este cel care păstoreşte prin raţiune partea poftitoare a sufletului. Taie sicomorele cel care îşi mortifică trupul prin înfrânare şi care face să se scurgă acreala patimilor; căci acela, în felul acestor mici insecte, primeşte înlăuntrul său dumnezeieştile cugetări şi prin soarele dreptăţii îndulceşte şi înmoaie sufletul, şi unul ca acesta este pus de Dumnezeu profet şi învăţător pentru alţii" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 9, p. 75-76).

Capitolul al 8-lea

8:9

Soarele despre care se vorbeşte aici este interpretat de Ioan Cassian în mod alegoric drept o prefigurare a lui Iisus Hristos: „Este evident că la acest soare se referă Dumnezeu prin intermediul profetului (...). Pentru păcătoşi, pentru profeţii mincinoşi şi pentru cei pradă mîniei, s-a spus că soarele va apune pentru ei în mijlocul zilei, potrivit cuvîntului prorocului: «Soarele va apune pentru ei la amiază!» Potrivit înţelesului figurat, spiritul, adică *νοῦς*-ul sau raţiunea, care este numit pe drept cuvînt soare, dat fiind că luminează toate gîndirile inimii, nu

trebuie să fie stins de către mînie, pentru ca nu cumva, la apusul său, întunericul turburărilor să cuprindă complet inima noastră cu diavolul, ziditorul lor, şi ca, pradă beznelor mîniei, să ignorăm, ca într-o noapte adîncă, ceea ce trebuie să facem" (IOAN CASSIAN, INST. CEN., VIII, x, p. 350). ♦ O altă interpretare în sens alegoric găsim la Sf. Ioan Gură de Aur: „Şi nu numai înfăţişarea [oraşului], ci şi firea însăşi a văzduhului şi rotocolul razelor solare îmi par acum că s-au posomorât şi se arată mai puţin strălucitoare, nu pentru că elementele îşi schimbă firea, ci pentru că ochii noştri, tulburaţi de norul tristeţii, nu pot să primească nici limpede, nici cu aceeaşi [bună] dispunere, lumina de la raze. Aceasta este ceea ce deplângea odinioară profetul, spunând: «Soarele le va apune în miezul zilei, iar ziua se va întuneca şi ea». Şi spunea aceasta nu fiindcă astrul s-ar ascunde sau ziua ar dispărea, ci pentru că cei ce se întristează nu pot să vadă nici măcar lumina amiezii din pricina întunericului durerii" (IOAN HRIS., OM. STAT. I, II, 2, p. 133).

8:10

Potrivit lui Origene, transformarea de către Dumnezeu a sărbătorilor umane în ocazii de durere semnifică faptul că, dacă a păcătuit, persoana umană nu mai are dreptul de a aduce ofrande Dumnezeului unic: „Fără îndoială că păcătosul care sărbătoreşte ziua păcatului nu poate sărbători o zi de sărbătoare (veritabilă). În zilele cînd păcătuieşte, el nu mai poate oferi lui Dumnezeu jertfa cuvenită" (ORIGENE, HOM. NUM., XXIII, p. 441). ♦ În Epistola sa nr. 243 („Către episcopii Italiei şi Galiei"), tratînd despre „starea şi confuzia Bisericilor", Sf. Vasile cel Mare evocă vechiul adagiu potrivit căruia păstorii sînt persecutaţi pentru ca să se împrăştie turma, parafrazînd în context, pe larg, cuvintele profetului Amos: „Urmările acestor stări de lucruri sunt cunoscute de toţi, chiar dacă nu vom vorbi despre ele: surghiunirea preoţilor, alungarea diaconilor şi nimicirea clerului întreg. Căci ori te închini la idoli, ori, dacă nu, eşti dat usturimii biciului, cum zice profetul: «E numai un oftat în popor, numai un plâns neîncetat, acasă şi în public, toţi îşi plâng unul altuia nenorocirile. Nimeni nu poate avea inimă atât de împietrită, după ce şi-a pierdut tatăl, să poată duce fericit viaţa de orfan, vaiete în oraş, vaiete la ţară, plâns pe străzi, plâns în pustie, numai bocete şi jale auzi peste tot.» Au dispărut de tot bucuria şi buna dispoziţie duhovnicească, s-au cernit serbările noastre în doliu. Au fost închise lăcaşurile de rugăciuni, la altare abia mai auzi câte o sfântă slujbă" (VASILE CEL MARE, EPIST., p. 394).

8:9-10

Lactanţiu parafrazează acest pasaj profetic, pe care îl leagă de nenorocirile mai recente ale poporului ales: „Despre întunecarea soarelui Amos vorbeşte astfel: «Şi în ziua aceea – spune Domnul – soarele va apune la amiază şi lumina va deveni întuneric şi voi preschimba sărbătorile voastre în tînguiri şi toate cîntările voastre în bocete». (...) Aceste cuvinte nu au fost spuse în zadar căci, după puţină vreme, împăratul Vespasian i-a supus pe evrei cu armele, le-a devastat pămînturile aducîndu-le împotrivă fierul şi focul, i-a decimat pe cei asediaţi prin foame, a distrus Ierusalimul, i-a tîrît pe captivi la triumful său şi le-a interzis tuturor supravieţuitorilor să mai calce pe propriile ţinuturi, căci nu le-a mai fost îngăduit să revină vreodată pe pămîntul patriei lor" (LACTANŢIU, EPIT., 41, 5-7, p. 172). ♦ În altă parte, acelaşi autor citează pasajul de mai sus ca semn profetic al momentului celui mai dureros al istoriei sfinte, crucificarea Domnului Iisus Hristos: „Aşadar, ridicat şi ţintuit de cruce, Iisus a strigat către Dumnezeu cu glas puternic şi şi-a dat sufletul. În acelaşi ceas, a fost un cutremur de pămînt şi catapeteasma Templului, care despărţea cele două încăperi ale altarului, s-a sfîşiat în două părţi; soarele s-a întunecat brusc şi, între ceasul al şaselea şi ceasul al nouălea, a fost întuneric. Despre aceste întîmplări îşi aduce prorocul Amos mărturia" (LACTANŢIU, INST. DIV. IV, XIX, 3).

8:11-12

Un ecou intertextual timpuriu al cuvintelor de aici ale profetului Amos găsim în scrierea creştină *Păstorul lui Herma* (VIII, 7), de pe la începutul secolului al II-lea: „Apostaţii şi trădătorii Bisericii (...) sunt ruşinaţi de numele Domnului, care a fost strigat către ei. În final, pentru Dumnezeu, aceştia sunt morţi" (PĂR. APOST., S. I, p. 355). ♦ O amplă şi adîncă interpretare a acestui pasaj din profeţia lui Amos formulează Sf. Ioan Gură de Aur: „Altădată, Stăpînul universului, mîniat foarte tare pe poporul iudeu, l-a ameninţat zicînd: «Vă voi da vouă nu foamete de pîine, nici sete de apă, ci foamete de auzirea cuvîntului lui Dumnezeu.» Altfel spus, ne-a învăţat că foamea de pîine poate slăbi trupul, pe cînd foamea de cuvîntul lui Dumnezeu omoară sufletul. Ei bine, pedeapsa cu care i-a ameninţat Stăpînul pe iudei o atragem acum asupră-ne cu voia noastră, cu toate că Dumnezeu ne poartă atîta de grijă, cu toate că a rînduit ca, în afară de îndemnurile Scripturii, să avem şi îndemnurile dascălilor" (IOAN HRIS., OM. FAC. II, LIV, 2, p. 204). ♦ Sf. Grigorie de Nyssa se referă la această ameninţare profetică cu foamea, arătînd că „foamea nu este aici o lipsă de pîine şi de apă, ci absenţă a Cuvîntului; căci Sfînta Scriptură nu vrea să vorbească aici nici de pîine, nici de apă, ci de foamea de a înţelege cuvintele Domnului" (GRIGORIE NYSS., CR., XIX, 196d, p. 174). ♦ Semnificaţii spirituale adînci pune în evidenţă Sf. Vasile cel Mare: „De aceea iudeii ţineau aceste postiri [postul în ascuns], ucigând prin înfometare omul dinlăuntru, pentru că i-a ajuns ameninţarea care spune: «Iată vin zile, zice Domnul, în care voi trimite foametea pe pământ, nu foamete de pâine şi nu sete de apă, ci foamete de auzit cuvântul Domnului.» [Profetul] spune că Domnul urăşte aceste postiri, când ei îşi distrug raţiunea prin nehrănirea cu învăţăturile mântuitoare şi de viaţă făcătoare, dar îşi îngraşă peste măsură omul din afară şi îl fac corpolent. Căci, după cum în înclinarea balanţei, când unul dintre [talgere] se lasă în jos, cel opus se ridică, tot aşa şi la

om, după cum oricine poate vedea: căci când trupul sporeşte, se întâmplă că mintea devine într-un fel mai slabă, iar când mintea se însănătoşeşte iarăşi, trupul adeseori se subţiază" (VASILE CEL MARE, ISA., 32, p. 57). Sf. Vasile reia peste cîteva zeci de pagini acest pasaj, reinterpretîndu-l: „Dar s-au întâmplat şi o mulţime de morţi între ei [despre iudei] din cauza foamei şi a lipsei de apă. Căci cei care nu acceptă hrana cuvenită sufletelor se fac morţi greşelilor. (...) Pentru că ei beau din acea apă, din care [bea] şi samariteanca. Căci, spune, oricine bea din apa aceea, va înseta iarăşi. Nu beau din apa curgătoare spre viaţa veşnică. Iar aceasta este un îndemn spre cunoaştere. Căci dacă neascultându-L pe Domnul ajung robi, trebuie să ne străduim pentru harisma cunoaşterii. Dar poate că adevărata moarte nu din cauza foamei de pâine, nici a setei de apa aceasta sensibilă, ci din cauza foamei de a asculta cuvântul Domnului li se întâmplă sufletelor care nu ascultă" (*ibidem*, 165, p. 187). ♦ Tema l-a preocupat constant pe marele predicator, căci o găsim reluată, de exemplu, într-una din omiliile la *Psalmi* (XXXIII, VII): „Aceştia deci «au sărăcit» din pricina păcatului lor faţă de Domnul; dar cei care, contrar acestora, «au căutat pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele». Dar întrucâtva au sărăcit şi au flămânzit. Pentru că au ucis «Pâinea vieţii», a venit peste ei foamete de Pâine; şi pentru că au uneltit împotriva Izvorului cu apă vie, a venit peste ei setea şi au fost pedepsiţi cu uscăciunea; nu foame de pâinea cea materială, nici sete de apă, ci foame de ascultarea cuvântului Domnului" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 481). ♦ Pasajul a reţinut atenţia şi Sf. Chiril al Alexandriei, care îl integrează în următorul comentariu: „Au respins Cuvîntul dumnezeiesc şi au căzut din harul dumnezeiesc ca din cea mai înaltă putere şi l-au supărat pe Dumnezeu prin nenumărate moduri ale neascultării. De aceea au pierit de foame. Aceasta a spus-o Dumnezeu prin cuvîntul proorocului: «Iată vin zile, zice Domnul, şi voi aduce foamete pe pământ. Nu foamete de pîine, nici sete de apă. Ci foametea de-a auzi cuvîntul lui Dumnezeu. Şi se vor clăti apele de la mare pînă la mare; şi de la miazănoapte pînă la răsărit vor alerga împrejur căutînd cuvîntul lui Dumnezeu şi nu-l vor afla.»" (CHIRIL ALEX., S. II, p. 423). ♦ La rîndul lui, Origene interpretează metafora cuprinsă în expresia „foame de a auzi cuvîntul Domnului" ca o prefigurare hristologică: „Iisus culege deci din Lege, din scrierile Profeţilor şi ale Apostolilor, cuvintele din vremea belşugului, pentru ca, odată ce ultimele cărţi au fost scrise, ultima alianţă încheiată şi misiunea apostolilor îndeplinită, să se poată împărţi cuvintele adunate de Iisus în hambarul Apostolilor, adică în sufletele lor şi în cele ale tuturor sfinţilor, hrănind astfel Egiptul ameninţat de foame, în primul rînd pe fraţii săi" (ORIGENE, LUC., XXVIII, 6, p. 359). În alt context, acelaşi autor oferă o altă nuanţă interpretativă acestui pasaj: „Poporul lui Israel «avea foame şi sete nu de pîine şi de apă, ci de a auzi cuvîntul lui Dumnezeu», atunci cînd Ilie a venit la acea văduvă, despre care profetul depune mărturie cu aceste cuvinte: «Fiii celei părăsite sînt mai numeroşi decît fiii soţiei». Şi, la venirea ei, Ilie înmulţeşte pîinea şi alimentele acestei femei" (ORIGENE, LUC., XXXIII, 4, p. 397). La aceeaşi simbolistică se mai referă Origene şi în alt loc, scriind: „Trebuie de asemenea să recitim în evanghelii parabolele unde este vorba despre mese. Căci hrana de la marele ospăţ reprezintă în întregime taina chemării şi a alegerii. (...) De aceea, «Dumnezeu nu va înfometa sufletul drept», dar, dacă devenim nedrepţi, va trimite «o foamete pe pământ, nu foamete de pîine, nici sete de apă, ci foame de a auzi cuvîntul Domnului». Cu cît înaintăm mai mult, cu atît mîncăm mai mult din hrana superioară şi îmbelşugată, pînă cînd vom ajunge poate să mîncăm aceeaşi hrană precum Fiul lui Dumnezeu, hrană pe care, deocamdată, discipolii săi nu o cunosc" (ORIGENE, IOAN, XIII, 5, p. 150-152). Origene revine asupra citatului şi într-una din omiliile la *Cartea Ieşirii*: „Există diferite forme de sete şi fiecare îşi are specificul său. Cei fericiţi, potrivit cuvîntului Domnului, «au sete de dreptate». (...) Păcătoşii suferă «nu de setea de apă, nici de foamea de pîine, ci de setea de a auzi cuvîntul Domnului»" (ORIGENE, HOM. EX., XI, 2, p. 328). Vezi, de asemenea, şi ORIGENE, HOM. SAM., I, 6, p. 148. ♦ Pasajul întreg a fost parafrazat în PALLADIOS, CHRYS. I, XII, 121-140, p. 242, pentru a ilustra ideea superiorităţii absolute a „foamei de a auzi cuvîntul Domnului" în raport cu foamea propriu-zisă: „Să nu admiri, Teodor, un om care satură pe un înfometat, ci mai degrabă pe acela care smulge un suflet din ghearele ignoranţei; pentru a îndopa un pîntec gol, gratuit sau nu, cu pîine sau cu legume, putem găsi cu uşurinţă pe cineva, în caz de nevoie, dar un învăţător care să împartă cuvintele ca pe o hrană, aşa ceva se găseşte mai greu şi atunci cînd l-am găsit nu îl credem sau îl credem cu mare greutate, căci spiritele rele se împotrivesc neîncetat salvării sufletelor. Cu această foame, cea pentru propovăduirea Cuvîntului, a ameninţat Domnul să lovească poporul său, pentru a-l pedepsi, spunînd profetului: «Voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pîine, nici sete de apă, ci foame de a auzi cuvîntul Domnului.» Desigur, cît priveşte foamea trupului, dacă un oraş sau un ţinut se află în lipsă, ei le pot părăsi şi pot găsi salvarea în altă parte; aşa au făcut sfinţii patriarhi coborînd din Palestina în Egipt. Dar cît priveşte foamea spirituală, care nu se poate abate peste Biserici decît dacă lipsesc propovăduitorii Cuvîntului, profetul mai spune: «De la miazănoapte pînă la răsărit vor cutreiera căutînd cuvîntul Domnului, dar nu îl vor găsi»". ♦ Cu o remarcabilă virtuozitate retorică, acest verset-cheie al profeţiei lui Amos este parafrazat şi de marele predicator Ilie Miniat, într-o predică despre obligaţia creştinului de a-şi însuşi învăţăturile evanghelice: „Mai mare foamete decât aceasta nu poate să trimită mânia dumnezeiască. Dumnezeu, creştini, înfricoşează pe evrei prin gura profetului şi le spune aceste înfricoşate cuvinte: Ascultă! Împietrit la inimă popor al lui Israil, spune Dumnezeu, pentru păcatele şi nedreptăţile voastre vreau să vă trimit foamete, dar nu foamete de pâine, ci foamete de cuvântul lui Dumnezeu, adică să flămânziţi, să doriţi cuvântul lui

Dumnezeu şi să nu-l auziţi. (...) Aceasta este o foame care nu aduce moartea trupurilor, ci moartea sufletelor; iar moartea sufletului înseamnă iadul" (MINIAT, DID., p. 296). Redăm acelaşi pasaj din Ilie Miniat într-o altă redacţie şi într-o traducere românească de la 1742: „Mai rea decât foametea aceasta, nu poate să trimiţă urgiia cea dumnezeiască. Creştinilor, Dumnezeu îngrozêşte pre evrei prin gura proorocului şi le zice cuvintele acêstea înfricoşate: «Ascultă, o împietritule la inimă, norodul lui Israíl, pentru păcatele voastre şi năpăştile voastre, voiu să vă trimiţ foamete, iar nu foamete de pâine, ci foamete de cuvântul lui Dumnezeu, ádecă să vă flămânziţi şi să pohtiţi cuvântul lui Dumnezeu, şi să nu-l auziţi: 'Iată, Eu voiu trimite voao foamete, nu foamete de pâine, ci foamete de a auzi cuvântul lui Dumnezeu'». A nu auzi la Bisêrică cuvântul lui Dumnezeu, a nu să afla la manna aceasta cerească această pâine a îngerilor cu care să hrănesc sufletele cêle ce flămânzesc de Dumnezeu, a peri de tot sămânţa a evangheliceştii propoveduiri, aceasta iaste o foamete carea face să moară nu trupuri, ci suflete, şi moartea sufletelor iaste munca iadului" (MINIAT, CAZ., 197v-198r). ♦ Şi un comentator mai aproape de vremea noastră, Nicodim Aghioritul, într-o „meditaţie" despre parabola fiului rătăcitor, reţine fraza cheie a întregului pasaj: „Tu, frate, însă, şi suferi şi nici nu-ţi simţi suferinţa în care te afli, încât suferi un îndoit rău, o îndoită pedeapsă. Pentru că eşti ameninţat să mori de foamea nu a pâinii şi a apei, ci de lipsa cuvântului lui Dumnezeu, precum este scris: «Iată vin zile, zice Domnul, şi voi trimite foamete pe pământ, nu foame de pâine, nici de apă, ci foamea de a asculta cuvântul Domnului»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XV, C, p. 111).

Capitolul al 9-lea

9:3

O iscusită inserare a acestui pasaj într-o suită de alte referinţe scripturistice întîlnim la Sf. Vasile cel Mare: „O altă invitaţie este cea de la casa lui Iacob, care cheamă la ceea ce este folositor. Căci după cum s-a spus: «veniţi să ne suim în muntele Domnului» (Is., 2:3), «veniţi să mergem în lumina Domnului» (Is., 2:5), aşa şi acum se spune: «şi acum intraţi în pietre şi ascundeţi-vă în pământ în faţa fricii Domnului». Cine este oare un aşa de [mare] calomniator al Scripturii încât să creadă că îi sfătuieşte pe unii să fugă de la faţa fricii de Domnul şi să se ascundă în crăpăturile pietrelor? Fiindcă: «unde să merg, spune, de la Duhul Tău şi de la faţa Ta unde să fug? Dacă mă voi urca în cer, Tu eşti acolo» (Ps., CXXXVIII, 7-8). Şi iarăşi Domnul: «Dacă se ascund în Carmel, de acolo îi voi lua. Dacă fug în mare, acolo voi porunci şarpelui şi îi va muşca» (Am., 9:3)" (VASILE CEL MARE, ISA., 85, p. 102).

9:9

Dezbătînd tema „căderii sinagogii iudeilor în neascultare", Sf. Chiril din Alexandria inserează acest verset în următorul comentariu hristologic: „A intrat în lumea aceasta cu trupul Unul Născut, cînd s-a făcut om. Cîte şi ce fel de mutare de la vechea răutate la vieţuirea cea bună n-ar fi trebuit să arate vechea Sinagogă, vizitînd-o El însuşi? Dar după cum a văzut-o stăruind în patimile de la început şi bolind statornic de necurăţie, porunceşte să fie surpată şi să fie trimisă în loc necurat. Aşa s-a desfăcut toată ţara Iudeilor şi neamul lor a fost împrăştiat în tot locul necurat, după cum s-a spus prin prooroci: «Şi-i voi vîntura pe ei în toate neamurile»" (CHIRIL ALEX., S. II, p. 394).

9:10

Pasajul este citat de DIDIM, ZAH. I, 349, p. 379, în următorul context: „Dar mai ales cumplita osîndă îndreptată împotriva necredincioşilor ne este arătată de Amos, al doilea dintre cei doisprezece profeţi, în următorul pasaj: «De sabie vor muri toţi păcătoşii din neamul meu». Profetul nu vorbeşte aici despre instrumentul material al duşmanilor, căci niciodată păcătoşii din mijlocul poporului nu au fost nimiciţi printr-o sabie vizibilă". Acelaşi exeget al Sfintei Scripturi, citîndu-l din nou, nuanţează pasajul în altă parte a aceleiaşi lucrări: „Cei care cad sub loviturile sabiei lui Dumnezeu sînt etiopienii, căci aceştia au parte cu toţii de răutatea şi de păcatul diavolului, de la negreala de unde îşi iau numele. În «Păstorul» şi în scrisoarea lui Barnaba Satan este denumit de altfel «Cel Negru», pentru că este lipsit de strălucirea, de virtutea şi de curăţenia duhovnicească, pe care le pot deţine doar cei care au fost albiţi de către Dumnezeu" (DIDIM, ZAH. III, IV, 13, 312, p. 965).

9:11-12

Sf. Ioan Gură de Aur citează acest pasaj, în care profetul Amos afirmă că „l-a văzut pe Dumnezeu", explicînd, însă, că nu este vorba despre o percepere reală a lui Dumnezeu în esenţa sa, ci doar de una indirectă, adecvată slăbiciunii naturii umane: „Nici unul dintre aceşti profeţi nu a văzut esenţa sa aşa cum este ea în sine însăşi, lucru care rezultă şi din faptul că fiecare dintre profeţi a văzut altceva decît ceilalţi. Într-adevăr, Dumnezeu este simplu, lipsit de alcătuire şi de înfăţişare, şi toţi profeţii au perceput înfăţişări diferite" (IOAN HRIS., INCOMPREHENS., IV, D, 730, p. 222). ♦ O interpretare în sens hristologic la Metodiu din Olimp (*Despre înviere*, I, LI): „La fel cum despre metalul care nu este aur, dar pare să fie aur, se zice că este ca aurul; dacă ar fi de aur, nu s-ar zice ca aurul, ci de aur sau aur. La fel, atunci cînd Mîntuitorul spune că morţii vor fi la înviere ca îngerii, nu vrea să spună că sfinţii vor fi îngeri, ci aproape ca îngerii. De aceea, este lucru nesăbuit a zice: Întrucît Hristos a zis că sfinţii vor fi ca îngerii la înviere, trupurile nu vor învia, pentru că însuşi cuvîntul lui Hristos îi contrazice. Astfel, se spune că se ridică nu cel ce n-a căzut, ci cel ce a căzut. Precum spune şi profetul: «Voi ridica cortul lui David, care a căzut»" (METODIU OLIMP., S., p. 158). Cîteva capitole mai departe (II, XXI), versetul acesta din Amos capătă o nouă interpretare: „«Noi cei vii» (I Tes.4:16) sînt sufletele, care vor întîmpina pe cei morţi

care se ridică din pământ, pentru ca împreună cu aceştia, slăviţi de Domnul, să serbăm sărbătoarea strălucită a învierii. În locul acestor corturi vom primi corturile noastre cele veşnice (adică trupurile), care nu vor mai muri, nici nu se vor mai descompune. Pentru că zice: «Voi ridica cortul lui David cel căzut şi-i voi drege săpăturile, ca în zilele de odinioară»" (*ibidem*, p. 189). ♦ Irineu de Lyon parafrazează acest pasaj în următorul cadru discursiv: „Se împlinesc astfel cuvintele profeţilor, potrivit cărora stă scris: După aceea voi reveni şi voi ridica cortul lui David, care s-a prăbuşit, voi reconstrui ruinele lui şi le voi pune iarăşi la loc, pentru ca să mă caute toţi cei care vor rămîne dintre oameni şi toate celelalte popoare la care numele meu a fost proclamat – spune Domnul, acela care săvîrşeşte toate acestea. Dumnezeu îşi cunoaşte lucrarea dintotdeauna. De aceea, în ceea ce mă priveşte, sînt de părere că pe cei dintre păgîni care se întorc spre Dumnezeu nu trebuie să îi speriem, ci doar să le indicăm să se abţină de la adorarea idolilor, de la împrunările trupeşti şi de la vărsarea de sînge şi să nu facă altora ceea ce nu vor să li se facă lor înşile" (IRINEU, ADV. HAER. III, 12, p. 243). ♦ Distrugerea şi reconstrucţia cortului lui David este văzută de Sf. Macarie Egipteanul ca un analogon al pocăinţei: „Să luăm, deci, trupul acesta, să-l facem jertfelnic, să punem deasupră-i toate cugetele noastre şi să ne rugăm Domnului să trimită din cer focul cel mare şi nevăzut, să mistuie jertfelnicul şi toate cele de pe el. Atunci toţi preoţii lui Baal – adică toate puterile vrăjmaşe – vor fi nimicite, atunci vom vedea ploaia cea duhovnicească venind în suflet (...), atunci se va împlini în noi făgăduinţa lui Dumnezeu, care s-a făcut prin profet: «În ziua aceea voi ridica cortul cel căzut al lui David şi dărîmăturile lui le voi ridica la loc»" (MACARIE EGIPTEANUL, p. 235).

9:13

La IOAN DAMASCHIN, NAŞT., 9, p. 69, munţii mistici din care se scurge vin dulce reprezintă o prefigurare a lui Ioachim şi a Anei, bătrînii cuvioşi care au dat naştere Mariei, Maica Domnului.

9:14-15

Ultimele două versete sînt citate de Didim cel Orb, cu următorul comentariu de natură escatologică: „Cînd aceste favoruri şi aceste daruri dumnezeieşti vor fi acordate prin mărinimia dumnezeiască, atunci va veni pacea care se va ridica alături de dreptate, în momentul venirii pe pământ a Împăratului care a primit de la Dumnezeu puterea judecăţii" (DIDIM, ZAH. II, 8, 332, p. 591).

AVDIE

Persoana profetului Avdie şi epoca în care a trăit

Transliterat, de obicei, *Obhadyahu* şi explicitat prin 'servitor (adorator) al lui Iahwe', numele profetului a fost adaptat în principalele versiuni istorice ale *Bibliei* după cum urmează: gr. *Ἀβδιοὺ*, lat. *Abdias*, slavon. **Авдїа.**

Despre sine însuşi, spre deosebire de alţi profeţi, Avdie nu spune nimic, iar referinţele la diferite evenimente istorice sînt sumare şi obscure, aşa încît ipotezele referitoare la perioada în care a trăit şi a compus profeţia sînt nesigure şi contradictorii. Referinţa principală, pedepsirea Edomului de către Iahwe drept consecinţă a faptului că această puternică cetate şi-a trădat aliatul, poporul ales, în timpul unui puternic atac extern, poate fi corelată cu două evenimente istorice distincte: 1. invadarea Ierusalimului între 853-841 î.Hr. de către filisteni, în timpul domniei lui Iehoram (cf. 4Reg. 8:20 şi urm.; 2Paral. 21:8-20), şi 2. cucerirea Ierusalimului de către babilonenii regelui Nabucodonosor (605-586 î.Hr.). Potrivit celor mai credibile raţionamente, textul lui Avdie ar fi fost redactat între anii 889-884 î.Hr., în timpul domniei lui Ioram, rege în Iuda.

Micul text al profeţiei lui Avdie face parte, încă din secolul al III-lea î.Hr., din canonul ebraic („palestinian"), alături de ceilalţi unsprezece profeţi minori.

Despre reflectarea figurii profetului Avdie în arta sacră, în BOCIAN, LEX., p. 403, citim: „Reprezentarea profetului Avdie este foarte rară în arta plastică: exclusiv în ciclurile şi seriile profetice care conţin pe toţi cei doisprezece profeţi, Avdie apare ca o figură profetică obişnuită, ca un bărbat bătrîn, cu barbă, ţinînd în mînă, ca atribut profetic, un pergament sau o carte cu inscripţie (de exemplu: relicvariul «Cei trei regi» din domul de la Köln, sfîrşitul secolului al XII-lea; mozaicurile din Basilica San Marco din Veneţia, secolul al XIV-lea). El mai apare şi în ciclurile profetice din catedralele gotice (de exemplu: arhivoltele portalului Sf. Honoré de la catedrala din Amiens, începutul secolului al XIII-lea) şi în ilustraţiile medievale ale *Vechiului Testament* (de exemplu: *Biblia* spaniolă de la Roda, de pe la 1000, Paris)".

Structura cărţii

I. Domnul vesteşte nimicirea Edomului, vinovat de presecuţiile împotriva lui Israel (1-4)
II. Domnul vesteşte din nou nimicirea Edomului (5-7)
III. Domnul arată vinovăţiile Edomului şi anunţă din nou iminenta sa nimicire (8-18)
IV. Domnul făgăduieşte mîntuirea lui Israel şi victoria acestuia împotriva vrăjmaşilor (16-18)
V. Prin instaurarea împărăţiei sale, Domnul va restitui lui Israel toate teritoriile lui de odinioară (19-21)

Capitolul 1

1:1

Sf. Vasile cel Mare foloseşte pasajul de aici pentru a ilustra caracteristicile şi esenţa noţiunilor de profet şi profeţie: „Pentru ce este adăugarea [menţionării] tatălui? Ca să arate că harisma profeţiei îi era moştenire de la tată. (...) Ce înseamnă repetiţia? Pentru că prin prima [se arată] faptul obişnuit al vederii, pe cînd prin a doua se arată de data aceasta particularul: care, ce fel de şi pentru cine a fost transmisă viziunea. Cuvintele sunt văzute, adică pe cele pe

care le-a văzut profetul sunt contemplate cu mintea, după cum s-a spus în *Ieşire*, că «Întreg poporul a văzut glasul». Şi alţi profeţi au o introducere asemănătoare. «Vedenia lui Avdie; aşa zice Domnul Dumnezeul Idumeii. Auzit-am o veste de la Domnul şi o solie a fost trimisă către popoare»" (VASILE CEL MARE, ISA. 9, p. 26). ♦ Una dintre rarele referiri scripturistice la profetul Avdie o găsim şi în „cuvintele" lui Efrem Sirul: „La acela blagoslovie vrînd a o sui, pe care Avdie l-a însemnat zicînd: «Acestea zice Domnul Dumnezeul Idumeii: Auzire am auzit de la Domnul, şi încurajare la neamuri am trimis»" (EFREM SIRUL, CUV., p. 482).

1:4

Sf. Ieronim ilustrează prin acest verset semeţia, atribut al lui Lucifer: „Cât timp suntem ţinuţi în acest firav trup, atâta timp ne avem comoara în vase de lut şi râvneşte duhul împotriva trupului, iar trupul împotriva duhului, şi nici o biruinţă nu este sigură. Diavolul, cel vrăjmaş nouă, precum leul care rage pregătindu-se să sfâşie pe cineva, dă târcoale. (...) Diavolul nu-i cercetează pe cei necredincioşi; nu pe aceia ce sunt în afară şi ale căror trupuri regele asirian le-a pus în oală la foc; din Biserica lui Hristos se străduieşte el să răpească [victimele]. Bucatele lui, potrivit lui Avacum, sunt alese. (...) Căci nu a venit Mântuitorul spre a aduce pacea pe pământ, ci sabia. S-a prăvălit Lucifer (Luceafărul), care de dimineaţă se înălţa; şi cel ce a fost hrănit în raiul plăcerilor s-a făcut vinovat să audă: «Dacă te vei înălţa ca vulturul, şi de acolo te voi da jos, zice Domnul»" (IERONIM, EPIST. I, p. 159).

1:12

Sf. Ambrozie conferă acestui îndemn la reţinere în faţa nenorocirii aproapelui o semnificaţie mai generală şi mai profundă: „Şi mai presus de orice, dă-ne ştiinţa de a ne împărtăşi din fundul inimii cu suferinţa celor care păcătuiesc. Aceasta este virtutea supremă, căci este scris: «Să nu te bucuri de fiii lui Iuda în ziua nimicirii lor şi să nu te preamăreşti în ziua mîhnirii lor». Ori de cîte ori este vorba despre păcatul cuiva care a căzut, fie să pot mai degrabă să îl compătimesc! Fie să pot, în loc de a răspîndi reproşuri cu trufie, mai degrabă să gem şi să plîng, astfel încît, plîngîndu-l pe altul, să mă plîng pe mine însumi" (AMBROZIE, PEN., II, VIII, 73, p. 181).

IONA

Persoana profetului Iona şi epoca în care a trăit

Numele originar (יונה) al personajului principal, pronunţat de vechii interpreţi români *Ioná* (cf. SEPT.FRANKF.: *Ἰωνᾶς*, VULG.: *Ionas*, BIBL.OSTROG: ***Ióна***), reflectă ebr. *Yonah* 'porumbel'. Fiu al lui Amitai, eroul nostru pare să se fi născut, după o indicaţie din 4Reg. 14:25, unde se vorbeşte despre „robul său [al Domnului] Iona, fiul lui Amitai, profetul din Gat-Hefer", în orăşelul Gath-Hepher (astăzi El-Meshed), în apropiere de Nazaret. Referinţa din 4Reg. ne trimite la domnia regelui Ieroboam al II-lea (786-746 î.Hr.), sub domnia căruia Israel a avut de înfruntat atacurile Damascului şi ale Asiriei, dar a reuşit să-şi extindă graniţele spre nord pînă la Hamat, iar în est pînă la Marea Moartă.

Conform unei tradiţii ebraice, Iona ar fi fiul văduvei din Sarepta, care l-a ospătat din sărăcia ei pe profetul Ilie Tesviteanul; ca răsplată pentru credinţa şi smerenia ei, profetul i-a readus la viaţă fiul mort (cf. 4Reg. 17:18-24). Potrivit acestor conjecturi, întîmplările relatate aici par să se fi petrecut în jurul anului 770 î.Hr. (cf. JENSEN, p. 21), dar alţi exegeţi consideră că textul ca atare nu are o referinţă istorică propriu-zisă şi a fost redactat probabil mai tîrziu, în secolele al IV-lea sau al III-lea d.Hr. (cf. BOCIAN, LEX., p. 258), epocă în care străvechea capitală a Asiriei simboliza pentru evrei un bastion al păgînismului şi al nocivităţii.

O veche tradiţie mozaică, reflectată în cartea cultică *Haggada*, oferă o explicaţie pentru comportamentul contradictoriu al profetului: deoarece poporul ales nu vrea să se pocăiască, cu atît mai puţin ar trebui pus într-o lumină favorabilă poporul din Ninive, care s-a supus poruncii Domnului. De aceea, profetul a fost trimis într-o ţară îndepărtată, în care Domnul nu a locuit niciodată.

În *Noul Testament*, avatarurile lui Iona sînt evocate de două ori în mod explicit, ca prefigurări profetice ale venirii lui Mesia: „Că precum a fost Ionà în pîntecele chitului trei zile şi trei nopţi, aşa va fi şi Fiul Omului în inima pămîntului trei zile şi trei nopţi. Bărbaţii din Ninive se vor scula la judecată cu neamul acesta şi-l vor osîndi. Că s-au pocăit la propovăduirea lui Ionà; iată, este mai mult decît Ionà" (Mat. 12:40-41); „Iar îngrămădindu-se mulţimile, El a început a zice. Neamul acesta este un neam viclean; cere semn, dar semn nu se va da decît semnul proorocului Ionà. Căci, precum a fost Ionà un semn pentru niniviteni, aşa va fi şi Fiul Omului semn pentru acest neam" (Luc. 11:29-30). Această poziţie proeminentă a figurii profetului Iona în raport cu persoana Mîntuitoarului a făcut din el unul dintre motivele centrale ale iconografiei creştine, ca şi o referinţă preferenţială în literatura patristică.

Figura profetului Iona apare cu mare frecvenţă în literatură, în arta plastică şi chiar în muzica universală, în special în cele europene. Cu accente diverse, puse pe una sau alta dintre componentele sale (fuga la chemarea Domnului, înghiţirea de către monstrul marin, salvarea sa miraculoasă, pocăinţa ninivitenilor păgîni, supărarea profetului faţă de decizia Domnului de a-i ierta pe ninivitenii pocăiţi etc.), mitul lui Iona a inspirat frecvent pe scriitori, muzicieni sau artişti plastici. După BOCIAN, LEX., p. 259-260, menţionăm cîteva titluri. Poemele medievale *De Jonas et de la balaine* din secolul al XIII-lea şi *Patience* din secolul al XIV-lea evocă păţania lui Iona ca exemplu de confruntare între virtuţi şi păcate, între curaj şi dezamăgire, nerăbdare şi răbdare. În drama renascentistă engleză *A Looking Glass for London and England*, publicată de T. Lodge şi R. Greene în anul 1591, atenţiei spectatorului se impune soarta cetăţii Ninive, ca oglindă a situaţiei Londrei

contemporane. În urma înflăcăratului discurs acuzator al lui Iona, locuitorii Londei se pocăiesc. Profetul se supune deciziei Domnului, deşi ar fi dorit mai degrabă să îi vadă pe păcătoşi tîrîţi în faţa unei judecăţi mai dure. O tratare în cheie satirică a salvării miraculoase a lui Iona găsim în sonetul *A la ballena y a Jonas* (1620) al poetului spaniol F. G. de Quevedos. Din secolul al XIX-lea reţinem drama *The Prophet of Niniveh* (1877) a lui J. T. Beer, în care perspectiva realist-istorică este determinată de recentele descoperiri arheologice majore din Mesopotamia. În cheia eticii nietzscheene şi a cultului puterii, un autor precum belgianul I. Gilkin contrazice radical principiile moralei creştine în romanul său *Jonas* (1900), cînd arată că Occidentul (recte: Ninive) poate rezista asaltului popoarelor asiatice nu prin resemnare evlavioasă, ci printr-un război brutal. Mai aproape de semnificaţiile primare ale mitului se poziţionează poetul maghiar M. Babits (*Cartea lui Iona*, 1940): poziţia profetului i se pare analoagă celei a intelectualului din lumea modernă, confruntat cu situaţii-limită în care, dacă tace asupra crimelor pe care le cunoaşte, devine părtaş la crimele respective. În drama *The Sign of the Prophet Jonah* din 1942, britanicul J. Bridie respinge propaganda nazistă care vorbea despre iminenta înfrîngere a armatei engleze de către trupele lui Hitler. Ca semnal al rezistenţei interne în faţa regimului nazist, poetul D. Bonhoeffer publică poemul *Jona* (1944), în care se subliniază curajul civic al profetului, care se autodenunţă corăbierilor, recunoscîndu-se vinovat pentru drama comună. O interpretare în cheie politică a mitului oferă şi dramaturgul german Günther Rutenborn în drama sa *Das Zeichen des Jonas* (1946), în care profetul, ca acuzator principal la Judecata de Apoi, critică poziţionarea unilaterală a proceselor criminalilor de război. În piesa de teatru *Iona* din 1968, poetul Marin Sorescu îşi afirmă un surprinzător talent dramatic, construind cu virtuozitate un text dramatic ingenios, cu un unic personaj, pe tema singurătăţii omului modern, prizonier al propriei singurătăţi.

Antropologii asimilează mitul lui Iona sau elemente ale sale cu structuri mitico-ritualice cu răspîndire universală. STEFFEN, p. 34 şi urm., reproduce imagini diverse în acest sens. Pe sarcofagul unui preot egiptean din secolul al IV-lea î.Hr. este încrustată o rafinată imagine prezentînd înghiţirea şi re-naşterea soarelui, zeul Ra, de către zeiţa Nut. Pe costumul unui indigen din Siberia este desenat un fel de dragon care înghite soarele sau luna, un basorelief aztec înfăţişează un şarpe uriaş înghiţind luna antropomorfizată. Demonul Skana în pîntecele unei balene apare într-un desen al indienilor din tribul Haida din nord-vestul Americii. Autohtonii din Papua îşi construiau case comune de mari dimensiuni în forma unui rechin uriaş, cu detalii sugestive. Pe un vas etrusc păstrat într-un muzeu din Perugia Herakles apare în poziţie de luptă în gura unui monstru marin, iar pe un alt vas etrusc, aflat la Vatican, întoarcerea în patrie a lui Iason este reprezentată ca ieşire a eroului, la picioarele Atenei, din gîtlejul unui dragon.

Narativitatea textului, asociată cu o simbolistică majoră şi uşor de receptat, a condus la o foarte frecventă reprezentare a profetului Iona în arta plastică, în toate etapele succesive ale istoriei artei europene. În catacombele din Roma s-au conservat fragmente de fresce sepulcrale sau basoreliefuri cu figura profetului, prezentată în trei ipostaze: aruncarea în mare, eliberarea pe uscat a profetului şi episodul final cu ricinul. Adeseori, unul dintre momentele aventurii profetului este folosit ca motiv decorativ în desenarea unor litere iniţiale, în manuscrise medievale şi chiar în unele incunabule. Uneori, profetul este prezentat ca un bărbat tînăr, dar cel mai adesea apare ca un om la vîrsta matură, cu barba obişnuită a profeţilor, ca de exemplu într-un vitraliu al catedralei din Augsburg. Pe tavanul Capelei Sixtine de la Vatican, în seria profeţilor minori, Michelangeleo îl cuprinde şi pe Iona, prezentat ca un bărbat tînăr, înfruntînd prin gesturi pe Domnul şi însoţit de atributele arhetipale, peştele şi copacul.

Structura cărţii

Partea I. Iona fuge de misiunea încredinţată de Domnul

I. Domnul porunceşte lui Iona să meargă la Ninive cu misiunea de a-i avertiza pe niniviteni, dar acesta fuge de porunca Domnului, îndreptîndu-se pe mare spre Tarsis (1:1-3)
II. Surprinşi de furtună, corăbierii de pe corabia pe care se afla Iona se roagă pentru salvare, fiecare zeilor săi (1:4-6)
III. Nesupunerea lui Iona faţă de Domnul este dezvăluită (1:7-10)
IV. Ca pedeapsă, Iona este aruncat în mare, înghiţit de un peşte uriaş dar, în cele din urmă, eliberat (1:11-2:10).
V. Rugăciunea de mulţumire a lui Iona către Domnul (2:3-10)

Partea a II-a. Iona îşi îndeplineşte misiunea

VI. Domnul îl trimite a doua oară pe Iona la Ninive şi acesta se supune poruncii de a predica pocăinţa printre niniviteni (3:1-4)
VII. Ninivitenii se supun poruncii Domnului şi se pocăiesc cu toţii, oameni şi animale (3:5-9)
VIII. Domnul este mulţumit de pocăinţa ninivitenilor şi nu le mai nimiceşte cetatea, ceea ce îl nemulţumeşte pe Iona (3:10-4:4)
IX. Domnul îl mustră pe Iona pentru neînţelegerea sa (4:5-12)

Capitolul 1

1:1

Neînţelegînd caracterul emfatic al particulei *vav* 'şi' de la începutul cărţii, Spinoza a presupus că *Iona* trebuie să fie un fragment dintr-o operă iniţial mai amplă. ♦ Prin formula

s-a făcut cuvîntul am redat SEPT. *ἐγένετο λόγος*, VULG. *factum est verbum*, BIBL.OSTROG ***бысть слово***, o formulă biblică stereotipă, care mai apare în Rut, 3Reg., Iez. etc. ♦ Primele versete ale cărţii sînt citate în mod aproximativ şi interpretate de Sf. Ioan Gură de Aur după cum urmează (citǎm după vechea traducere românească de la 1691 a lui Radu Greceanu): „Aceasta s-au făcut şi pentru prorocul Ioná, căci zice: «Fu cuvîntul Domnului către Ioná prorocul zicîndu: 'Scoală-te şi te du la Ninévi, cetatea cea mare, şi strigă înlăuntru într-însa că, încă trei zile, şi Ninévi se va potopi!'». Şi, deaca auzi Ioná, să pogorî la Iópa, ca să fugă pre mare de către faţa lui Dumnezău, să meargă la Tharsis. Unde vei să fugi, oame? De Dumnezăul tău fugi, ia spune-mi? Ce aşteaptă puţinel şi vei cunoaşte că nici den mînile slugii lui, mării, nu vei putea să scapi. Şi numai cum au întrat Ioná în corabie, furtună mare să făcu, atîta cît au lepădat toată povara şi unéltele lor în mare. Iară corabiia nu să uşura, că povara cea grea era încă înlăuntru, ádecă trupul proroculuí, de greul păcatului. Pentru că nu iaste alt lucru mai greu decît păcatul şi neascultarea. Direpţ acéia iaste să te uiţi ca la o judecată asupra corăbiiarilor şi a proroculuí, căci că zice că au aruncat sorţi şi au dat soarta pre greşitul şi neascultătoriul Ioná. Iară corăbiiarii nici atuncea n-au vrut să-l arunce în mare" (MĂRG., 34r). Marele orator se referă pe larg la parcursul lui Iona, insistînd asupra pocăinţei ninivitenilor, într-un pasaj din *Scrisorile din exil* (XIV): „Poporul ninivitenilor, aşa barbar cum era el şi de neam străin, care nu avusese parte de nici unul dintre aceste daruri, nici mici, nici mai mari, nici cuvîntări, nici minuni, nici fapte, nici cuvinte, atunci cînd au văzut un om scăpat din naufragiu, care nu avusese cu ei nici o legătură anterioară, pe care îl vedeau pentru prima dată şi care le spunea: «Încă trei zile şi Ninive va fi nimicită», în faţa unor asemenea cuvinte, şi-au schimbat viaţa, au devenit mai buni şi, renunţînd la viaţa rea pe care o duseseră înainte, au luat-o pe calea virtuţii, prin pocăinţă, pentru ca Dumnezeu să se întoarcă din gîndul său, pentru a-şi întări cetatea zguduită, pentru a îndepărta mînia Domnului şi a se îndepărta de toate relele. «Şi Dumnezeu a văzut, zise profetul, că fiecare s-a întors de la calea cea rea pe care o urmase». Cum s-a întors fiecare? Spune-mi! Căci perversitatea lor era totuşi foarte mare, răutatea lor cu neputinţă de descris, rănile lor greu de vindecat. Pentru a le arăta acest lucru, profetul a spus: «Răutatea lor s-a ridicat pînă la cer», sugerînd prin înălţimea spaţiului imensitatea perversităţii lor. Şi totuşi, această perversitate, care era atît de mare, care ajunsese la apogeul său şi care se ridicase pînă la cer, mulţumită celor cîteva cuvinte pe care le auziseră din partea unui singur om, necunoscut, străin şi naufragiat, ei au nimicit-o în trei zile ca într-o clipită, au îndepărtat-o, desprinzîndu-se de ea, ca să fie vrednici de aceste cuvinte: «Văzu Dumnezeu că s-au întors din căile lor cele rele; şi îşi întoarse Dumnezeu gîndul de la răul pe care spusese că li-l va face»" (IOAN HRIS., SCRIS., p. 126-129). ♦ Din secolul al VII-lea datează o amplă interpretare anagogică a *Cărţii lui Iona*, scrisă de Maxim Mărturisitorul (întrebarea 64 din *Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură*, în FILOCALIA III, p. 388-422). Potrivit „înţelesurilor mai înalte" ale textului scriptural, după Maxim Mărturisitorul, prorocul Iona „închipuieşte" succesiv, în diferitele momente ale parcursului său, „sau pe Adam, sau firea cea de obşte, sau pe Hristos, sau harul prorocesc, sau poporul nemulţumitor al iudeilor, care se întristează de orice bine şi pismuieşte toate darurile dumnezeieşti" (FILOCALIA III, p. 389).

1:2

Sintagma verbală *dă de veste* (versiunea noastră) corespunde imperativelor *κήρυξον* (SEPT.FRANKF.), *praedica* (VULG.), ***проповѣжды*** (BIBL.OSTROG). În versiunile moderne, verbul este interpretat ca având sensul 'a anunţa' (cf. BIBL.JER.: *annonce-leur que leur méchanceté est montée jusqu'a moi*), spre deosebire de vechile versiuni româneşti în care, potrivit originalelor folosite (SEPT.FRANKF., VULG., BIBL. OSTROG), s-a optat fie pentru neutrul *strigă* (MS.45, BIBL.1688, DOS.PAR., dar şi BIBL.1874, BIBL.CORN.1926), fie pentru *propoveduieşte* (BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.1819, BIBL.1914). ♦ Sintagma *strigătul nelegiuirii* (cf. MS.45 şi BIBL.1688: *strigarea răutăţii*, MS.4389: *strigarea răotăţii*, cf. de asemenea DOS.PAR. şi BIBL.MICU, pînă la BIBL.1914) corespunde gr. *ἡ κραυγὴ τῆς κακίας* (SEPT.FRANKF.) şi slavon. ***вопль злобы*** (BIBL.OSTROG), cf. şi SB: *le bruit de leur malice*, NEB: *die Kunde ihrer Schlechtigkeit*, deşi în VULG. apare (după BIBL.HEBR.) doar *malitia*, cf. BIBL.1760-1761: *răotatea*, BIBL.JER.: *méchanceté*, BIBL.CORN.1926.: *răutatea*, BIBL.RADU-GAL.: *fărădelegile*. ♦ Ninive, unul dintre cele mai vechi şi mai strălucite oraşe ale Mesopotamiei antice (menţionat şi în Fac. 10:11), a devenit capitală a imperiului asirian sub regele Senaherib (704-688 î.Hr.) şi a fost distrus în timpul unui asalt războinic de către o alianţă medo-caldeeană în anul 612. Epitetul *cetatea cea mare*, gr. *πόλις μεγάλη*, lat. *civitas grandis*, slavon. ***градъ великій***, este un stereotip stilistic, reapărînd ulterior în 3:1 şi 4:11, dar şi în alte locuri biblice, precum în Fac. 10:12. Urmată şi de traducătorii ulteriori, SEPT.FRANKF reproduce aici fidel originalul ebraic. Potrivit lui FEUILLET, p. 173, sensul primar al expresiei este cel de 'mare în ochii lui Dumnezeu', deoarece o regăsim folosită şi în Ier. 22:8-9, cu referire la Ierusalim. Numele cetăţii Ninive, care apare de şapte ori în textul nostru, a primit în tradiţia scripturală românească accentuări şi forme fonetice diferite: *Neneví* (MS.45, indeclinabil, după SEPT.FRANKF.: *Νινευή*, ca şi în BIBL.1819), *Ninéviia* (MS.4389, după BIBL.OSTROG: ***Нинéвїꙗ***) sau *Ninévi* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1914). La DOS.PAR. întîlnim nu mai puţin de trei încercări diferite de adaptare formală: *Ninéva* (1:1, 3:4), *Níneva* (3:1, 3:3, 3:7) şi *Níniva* (3:6, 4:11), cf. şi BIBL.1760-1761: *Nínevea*. O încercare de „românizare" mai accentuată, prin încadrarea în clasa I de declinare, constatăm în BIBL.1874: *Niniva*. Actuala variantă românească reflectă lat. *Ninive*. Numele corespunzător din BIBL.HEBR., ebr. *nīn-we*, reflectă, la rîndul lui, akkad. *ninuwa*, *ninua* sau *ninâ*. ♦ Pentru Maxim Mărturisitorul cetatea Ninive simbolizează deopotrivă

natura umană, sufletul individual, dar şi Biserica Universală: „Astfel Ninive, înţeleasă ca firea cea comună a oamenilor, sau ca Biserica neamurilor, are pururea pe Iona sau cuvântul harului prorocesc propovăduind în ea şi în fiecare zi întorcând pe cei rătăciţi la Dumnezeu. Iar dacă ne referim la înţelesul spiritual al Ninivei la fiecare ins în parte, atunci cetatea cea mare zicem că este sufletul fiecăruia, la care, după ce a păcătuit, este trimis cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăinţa spre viaţă. În acest caz, prin împăratul cetăţii înţelegem mintea; dregătorii sunt puterile înnăscute; bărbaţii gândurile pătimaşe; dobitoacele, mişcările poftitoare ale trupului; boii, mişcările lacome ale mâniei spre bunurile materiale; iar oile mişcările simţurilor, care percep lucrurile sensibile fără cugetare" (FILOCALIA III, p. 398-399). ♦ Tertulian (*De pudicitia*, X, 3-4) se referă şi el la problema aparentului contrast între corupţia ninivitenilor şi decizia Domnului de a-i salva: „Oare Iona socotea că (...) pocăinţa nu era necesară păgînilor din Ninive, atunci cînd încerca să scape de povara de a predica printre ei? Nu cumva, mai degrabă, prevăzînd faptul că îndurarea lui Dumnezeu se revărsase şi asupra străinilor, el se temea că aceasta va nimici oarecum efectul predicii sale? Şi totuşi, din pricina unui oraş plin de păcate, care nu îl cunoştea încă pe Dumnezeu şi care păcătuia încă din neştiinţă, puţin a lipsit ca profetul să-şi fi pierdut viaţa; doar dacă nu cumva suferinţele lui Iona au fost o imagine a pătimirii Domnului, care a trebuit să-i răscumpere şi pe păgînii care s-au pocăit" (TERTULIAN, PUD. I, p. 197).

1:3

Localitatea Tarsis, identificată de exegeţi cu *Ταρτήσσος* din vechi surse greceşti (*Τάρσις* la Polybios 4, 24), veche colonie semitică în sudul Spaniei, la vărsarea în mare a Guadalquivirului, reprezenta în ochii evreilor capătul lumii. Fugind acolo, Iona căuta să se îndepărteze cît mai mult de prezenţa divină. ♦ Referitor la acest toponim, în Epistola a XXXVII-a (către Marcella), Sf. Ieronim remarcă existenţa în limba greacă a unei omonimii cu numele unei pietre preţioase, fenomen comentat în următorii termeni: „Ai căuta să afli dacă piatra tharsis este crisolit sau hiacint, aşa cum vor diferiţi traducători, după a cărei asemuire este descrisă înfăţişarea lui Dumnezeu – de aceea se spune că profetul Iona voia să meargă la Tharsis, iar Solomon şi Iosafat au avut corăbii cu care au dus şi au adus mărfuri de la Tharsis, [cum aflăm] în *Cartea Regilor*. La această întrebare, un răspuns lesne este că Tharsis este un *ὁμώνυμον*, deoarece numeşte astfel şi un ţinut din India şi marea însăşi, care, pentru că este albastră şi, adeseori, reflectând razele soarelui, împrumută culoarea numitelor pietre, a căpătat numele de culoare, cu toate că Iosephus crede că, schimbând litera *tau*, grecii i-au zis Tarsus în loc de Tharsis" (IERONIM, EPIST. I, p. 258). ♦ Neaccentuat în SEPT.RAHLFS (*Θαρσις*), toponimul primeşte la traducătorii români accent oxiton (atunci cînd acesta este marcat): *Tharsís* (BIBL.1688, DOS.PAR., BIBL.MICU, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), dar şi, uneori, paroxiton: *Thársis* (BIBL.1760-1761); o opţiune savantă, prin apel la ebraică, în BIBL.1874: *Tarşişŭ* şi în BIBL.1911, BIBL.1921: *Tarşiş*, iar la BIBL.CORN.1926 o formă adaptată: *Tars*. ♦ Situat la aproximativ 50 de km nord-est de Ierusalim, portul numit astăzi Jaffa (ebr. *Joppe*, gr. *Ἰόππη*, lat. *Ioppe*, slavon. ***Іопъ***) este menţionat în documente egiptene încă din secolul al XV-lea î.Hr. Adaptări în tradiţia biblică românească: *Iopí* (MS.45), *Iópi* (BIBL.1688, DOS.PAR.), *Iópiia* (MS.4389, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *Ioppe* (BIBL.1760-1761), *Iafo* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926), *Iafa* (BIBL. RADU-GAL.), *Iope* (BIBL.ANANIA). ♦ În economia anagogică a textului, Maxim Mărturisitorul descifrează în Iope, portul din care profetul încearcă iniţal să fugă „de la faţa Domnului", simbolul paradisului şi al virtuţilor cardinale ale cunoştinţei şi înţelepciunii: „Ioppe închipuişte raiul, care este şi se numeşte cu adevărat «locul de unde se vede bucuria» sau «bucurie puternică» sau «frumuseţe minunată», dată fiind bogăţia nestricăciunii din el, cum era raiul sădit de mâna lui Dumnezeu (...). Ioppe mai înseamnă şi virtutea şi cunoştinţa, precum şi înţelepciunea de pe urma lor (...). Deci firea oamenilor fuge pururea din Ioppe, adică din deprinderea virtuţii şi a cunoştinţei, ca şi de la harul înţelepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai" (FILOCALIA III, p. 389-390). ♦ Desemnînd taxa curentă pentru o călătorie pe mare, gr. *τό ναῦλον* din SEPT.FRANKF. (preluat ca atare şi de *Vulgata*: *naulum*) este echivalat în MS.45 prin *navlon*, opţiune menţinută şi în BIBL.1688. Nota explicativă marginală *plata lui* din MS.45 indică faptul că acest grecism (atestat, potrivit indicaţiilor din DLR, într-un document de la 1693 şi apoi în alte documente ulterioare, din secolul al XVIII-lea) era „simţit" ca un termen tehnic cu circulaţie restrînsă; aşa că următorii traducători (MS.4389, DOS.PAR., BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1911, BIBL.1921) apelează la singura soluţie alternativă, substantivul *chirie* (marcat uneori cu accent proparoxiton *chíriia*). Singura excepţie se află în BIBL.1760-1761: *plata*. Abia la BIBL.CORN.1926 şi BIBL.RADU-GAL. găsim o soluţie de traducere explicită (*preţul călătoriei*), preluată şi de BIBL.ANANIA. ♦ Expresia „a fugi de la faţa Domnului" este întrebuinţată de Simeon Noul Teolog în următorul context explicativ: „Întrucît nu putem să îi rezistăm, fraţilor, şi nici să fugim de la faţa Domnului, veniţi să ne dăruim ca robi celui care pentru noi a îmbrăcat veşmînt de rob, Domnul Dumnezeu, care a şi murit pentru noi" (SIMEON, CATECH. I, VI, p. 248).

1:4

Expresia *vînt mare* din MS.45, MS.4389, BIBL.1688, DOS.PAR. şi BIBL.MICU, urmat de BIBL.1819, BIBL. FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, corespunde VULG. *ventus magnus* şi BIBL.OSTROG ***вѣтръ велиⷨ***, deoarece în *Septuaginta* (inclusiv în SEPT.FRANKF.) subst. gr. *πνεύμα* 'suflare, vînt' apare singur, fără nici un determinant. Opţiuni de traducere mai nuanţate: *vêntŭ puternicŭ*

(BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921) şi *vînt năpraznic* (BIBL.CORN.1926), după care *vânt năprasnic* (BIBL. RADU-GAL.). În *Epistola I către Serapion*, capitolul al VII-lea, Sf. Atanasie cel Mare citează acest pasaj pentru a ilustra distincţia dintre sensul material, concret, actualizat în context, şi cel spiritual al gr. *πνεύμα* (ATANASIE ALEX., S. II, p. 31). ♦ Expresia *era în primejdie să se sfarme* este traducerea exactă a propoziţiei *ἐκινδύνευεν τοῦ συντριβῆναι* din SEPT.FRANKF., cf. şi *ameninţa să se sfărîme* (BIBL.CORN.1926), *era gata să se sfărîme* (BIBL.RADU-GAL.), *menaçait de se briser* (BIBL.JER.), *drohte auseinanderzubrechen* (NEB). Secvenţe precum *să cumpăniia să să sfarme* (MS.45, BIBL.1688), *să arunca de valuri vrînd să se sfarme* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) reprezintă opţiuni interpretative libere ale vechilor interpreţi români, sugestii formale neputînd veni nici din partea altor izvoare, apropiate toate de *Septuaginta*: *periclitabatur conteri* (VULG.), ***страдаше іако съкрѣшитиса*** (BIBL.OSTROG). Opţiunea din DOS.PAR. este, în schimb, mai apropiată de forma şi sensul originalelor: *era în primejde să să zdrobască*, cf. şi BIBL.ANANIA: *era în primejdie de a se sfărâma*. Formulări defectuoase constatăm în BIBL. 1761-1761: *să silea a să sparge* şi în BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921: *ameninţa sfărămare*.

1:5

Pe corabie se aflau corăbieri de diferite naţionalităţi, fiecare cu religia sa. ♦ Expresia *încărcătura corăbiei* (introdusă de BIBL.RADU-GAL.) reprezintă sensul contextual exact al gr. *τὰ σκεύη* 'l'équipament sans hommes' (BAILLY, s.v.), cf. *the wares* (BIBL.KJV), *les objets qui étaient sur le bateau* (SB), *la cargaison* (BIBL.JER.), *die Ladung* (BIBL.LUTHER, NEB). Apariţia în toate vechile versiuni româneşti din linia tradiţională (de la MS.45 şi BIBL.1688, la BIBL.MICU şi BIBL.1914) a subst. *vase* pentru a desemna conţinutul pluralului gr. *σκεῦος* se datorează lat. *vasum* (VULG.) şi slavon. ***сокѫ*** (BIBL.OSTROG), unităţi lexicale care atestă un sens biblic special în limbile vechi, transmis şi în vechea română literară, căci, după DLR, s.v., acest sens al pluralului *vase* apărea frecvent în vechile traduceri biblice româneşti (*Psaltirea Scheiană*, *Palia de la Orăştie* – 1581, tipăriturile coresiene). Alte propuneri: *uneltele* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926), *mărfurile* (BIBL. ANANIA). ♦ Pasajul este amplu comentat de Ioan Gură de Aur : „Iară Ioná dormiia şi hîrîia, greu era somnul, iară nu cu dulceaţă ce cu scîrbă şi cu léne; că slugile céle fără minte curînd îşi cunoscu greşala, cum au păţit şi acesta. Că, deaca făcu păcatul, atuncea cunoscu răutatea lui. Căci că păcatul aşa iaste, deaca să naşte şi să săvîrşaşte, atuncea aţîţă durerile sufletului aceluia ce s-au născut, şi într-alt chip de durerile mai cu asupră decît ale naşterii noastre. Că noi, deaca ne naştem, încetăm durorile maicilor, iară el, deaca să naşte, decii adaoge gîndurile care l-au născut pre el şi trudele. Deci ce făcu mai marele corăbiii? Veni la el şi-i zise: «Ce dormi? Scoală-te de te roagă Dumnezeului tău!» Căci cunoscu că nu iaste furtună de céle obiciuite, ce iaste rană de Dumnezeu lovită şi turburare afară den meşterşugul omenesc. Că mînile cîrmaciului nici un ajutoriu nu putea să dea, pentru că trebuia alt chivernisitoriu mai mare la céle ce să făcea, ádecă cela ce chiverniséşte toată lumea. Pentru acéia, lăsară şi ei toate, şi opacine şi vétrile şi funile, şi numai ce căuta la ceriu şi să ruga lui Dumnezeu. Şi, deaca văzură că nici aşa nu să făcu linişte, aruncară sorţi, zice, şi vădi soarta pre vinovatul. Iară ei nici atunci nu-l luară să-l arunce în mare; ce, cu atîtea valuri şi cu atîta furtună, ca cum ar fi avut mare linişte, stătură de făcură judecată în corabie şi-i déderă vrême şi-l ruga să răspunză şi-l cerceta cu amăruntul de toate, ca nişte judecători. Şi ascultă ce-i zicea! «Ce slujbă ai? De unde vii şi unde mergi? Din ce oraş şi din ce neam eşti?» Măcară că marea îi era pîrîş şi soarta îl vădiia şi-l mărturisiia, iară încăşi nici pentru strigarea mării, nici pentru mărturiia soartei, tot nu i să răspundea judecata; ce, ca la o judecată, cînd sînt pîrîşii de faţă şi mărturiile vădesc pre cel vinovat, iară judecătorii tot nu rumpu judecata mai nainte până nu-şi dovedéşte sîngur vinovatul greşala, aşa dară făcură şi corăbiiarii aceia, fiind oameni proşti şi neînvăţaţi. Şi urma tocmeala cea bună a judecătorilor, măcară că avea atîta frică şi atîta nevoie şi atîta groază ce le veni den undele mării, de nu-i lăsa nicicît să să odihnească, aşa fierbea şi să turbura, cu mănie şi cu urlet înălţa mari valuri. Şi ei îşi pierdea toată povara lor pentru dînsul" (MĂRG., 102^{v}-103^{r}). ♦ Şi Evagrie Ponticul găseşte acest context demn de a fi comentat. În *Gnosticul* său (XXXIV, 4), contemporanul marilor capadocieni ia ca punct de referinţă acest context din *Cartea lui Iona* pentru a respinge tendinţa unor hermeneuţi de a vedea ascunse sensuri simbolice în orice amănunt nesemnificativ din Sfînta Scriptură: „Să nu interpretezi în sens spiritual tot ceea ce se potriveşte alegoriei, ci doar ceea ce îngăduie subiectul; căci, dacă nu vei face aşa, vei pierde multă vreme pe corabia lui Iona, pentru a explica fiecare dintre ustensilele sale. Şi vei provoca rîsul printre ascultători, în loc să le fii de folos. Toţi cei din jurul tău îţi vor numi una sau alta dintre ustensile, amintindu-şi, în glumă, de cele pe care le vei fi uitat" (EVAGRIE, GNOST., p. 153).

1:6

Prin sintagma *cîrmaciul corăbiei*, la vechii interpreţi români doar *cîrmaciul* (MS.4389, DOS.PAR., BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1914, BIBL.1921, BIBL. CORN.1926), am echivalat gr. *πρωρεύς* (SEPT.FRANKF.), cuvînt care în greaca comună desemna pe timonier, care era în acelaşi timp şi comandantul vasului. Cf. şi VULG.: *gubernator*, BIBL.OSTROG: ***кормникъ***, BIBL.RADU-GAL.: *căpitanul corăbiei*, BIBL.KJV: *shipmaster*, BIBL.LUTHER: *Schiffsherr*, SB, BIBL.JER.: *le chef de l'équipage*, NEB: *der Kapitän*. Sintagma *cel den fundul vasului* din MS.45 reprezintă o transpunere literală aproximativă a gr. *πρωρεύς*.

1:7

Ca şi alţi interpreţi moderni (BIBL.LUTHER: *einer... zum*

andern, SB: *l'un l'autre*, BIBL.JER.: *les uns aux autres*, NEB: *zueinander*), expresia pentru care am optat (*unul către altul*) reprezintă o interpretare contextuală a gr. *ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ* (cf. şi BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.), transpus în vechile versiuni româneşti în mod literal prin *careleşi către aproapele său* (MS.45), *tot însul către de-aproapele său* (DOS.PAR.), *fieştecare către aproapele său* (BIBL.1688), *fieştecare către vecinul său* (BIBL.MICU, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914; de asemenea, BIBL.ANANIA). Optînd pentru formularea *cineşi către soţiia sa*, autorul versiunii din MS.4389 pare să se fi inspirat mai degrabă după VULG. (*ad collegam suam*) decît după izvodul său principal, BIBL.OSTROG: ***къ подроугѣ своемѣ***. Menţionez că gr. *πλησίος* şi slavon. ***подроугъ*** sînt modelele lexicale după care s-a forjat, încă din primele traduceri româneşti de texte biblice, în secolul al XVI-lea, substantivul românesc *aproapele*, prin procedeul, foarte rar întrebuinţat în limba română, de substantivizare a unui adverb. M-am ocupat pe larg de acest aspect în articolul *Un fenomen de transfer semantic: lexicalizarea în limba română literară veche a conceptului biblic „aproapele"*, în „Limba română", Bucureşti, XLI (1992), nr. 1-2, p. 51-56. Vezi, de asemenea, şi nota 5:21 la versiunea pe care am dat-o *Leviticului* în: Cristian Bădiliţă *et alii* (coord.), *Septuaginta*, Polirom, Iaşi, 2004, p. 328-329. ♦ Ideea că prezenţa pe o corabie a unui vinovat faţă de zei reprezintă o primejdie pentru toţi apare şi la alte popoare antice (vezi, de exemplu, Cicero, *De natura deorum*, III, 37 şi Horatius, *Ode*, III, 2, 25-30). Obiceiul de a determina vinovatul prin tragere la sorţi este menţionat şi în 1Reg. 14:42 şi Ios. 7:19. Expresia *să tragem la sorţi* corespunde gr. *βάλωμων κλήρους* (SEPT.FRANKF.), lat. *mittamus sortes* (VULG.), slavon. ***да възвєрѕжемъ жрєбїѧ***. (BIBL.OSTROG). În selectarea verbului sintagmei, propunerea iniţială *să punem* din MS.45 şi BIBL.1688 nu a fost reţinută, impunîndu-se *să aruncăm* (MS.4389, DOS.PAR., BIBL.1760-1761, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1914, BIBL.1921, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA).

1:8

Secvenţa *din pricina cui* (cf. şi BIBL.CORN.1926) reprezintă echivalarea contextuală corectă pentru gr. *τίνος ἕνεκεν* (SEPT.FRANKF.), cf. VULG.: *cuius causa*, BIBL.OSTROG: ***кого ради***, SB: *par la faute de qui*. Unii dintre vechii traducători români nu au înţeles că întrebarea se referă la o persoană, traducînd prin *pentru care lucru* (MS.45 şi BIBL.1688) sau *pentru ce* (MS.4389). La alţii întîlnim, însă, interpretarea corectă: *pentru cine-i răul acesta* (DOS.PAR.), *pentru cine iaste rătatea acesta* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *din vina cui* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *din a cui pricină* (BIBL.ANANIA). ♦ Prin *rostul tău* am încercat să sugerăm atît sensul principal, cît şi pe cele contextuale ('profesiune, ocupaţie', chiar 'scop al călătoriei') ale gr. *ἐργασία* (SEPT.FRANKF.), lat. *opus* (VULG.), slavon. ***дѣло*** (BIBL.OSTROG.), cf. BIBL.KJV: *theine occupation*, SB: *ta profession*, BIBL.LUTHER, NEB: *dein Gewerbe*, BIBL.RADU-GAL.: *îndeletnicirea ta*, BIBL.JER.: *ton affaire*. Optînd pentru genericul *lucru*, vechii interpreţi români (MS.45, MS.4389, BIBL.1688, DOS.PAR., BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) fac o transpunere literală a originalului. BIBL.CORN.1926 explicitează prin *meserie*, în timp ce BIBL.ANANIA preferă o formulare propoziţională explicită: *cu ce te îndeletniceşti*.

1:9

În originalul ebraic, Iona îşi declină naţionalitatea întrebuinţînd termenul prin care israeliţii erau desemnaţi de către străini. Această interpretare, prezentă încă în VULG. (*Hebraeus sum*), este confirmată de versiunile moderne care au la bază BIBL.HEBR., cum ar fi BIBL.KJV, BIBL.LUTHER, SB, NEB, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL., BIBL.JER. Prin opţiunea *rob Domnului*, traducătorii români se menţin, însă, în tradiţia *Septuagintei* (*δοῦλος κυρίου*), bazată pe o interpretare greşită a tetragramei ebraice originare. ♦ Sintagma *Domnul Dumnezeul cerului*, după SEPT.FRANKF.: *κύριος θέος τοῦ αὐρανοῦ*, cf. VULG.: *Dominus Deus caeli*, nu este în BIBL.HEBR. o denumire curentă pentru Iahwe. După BEWER, acest titlu, acordat de Iona divinităţii sale, avea o rezonanţă deosebită pentru pentru marinarii fenicieni de pe corabie, care îl adorau pe Ba'al Shamin, zeul cerului. Diferit de tradiţia textuală dominantă, în BIBL.1874 *Domnul* este înlocuit peste tot cu *Iehova*, opţiune menţinută în BIBL.1911; în textul din această filieră, în BIBL.1921 se revine la *Domnul, Dumnezeul cerului*.

1:10

Mărturisirea lui Iona îi înspăimîntă pe navigatori, care se temeau că efectele justiţiei divine se vor abate asupra lor. Ultima frază a acestui verset pare să fie, după BREWER, o interpolaţie tîrzie din BIBL.HEBR., deşi verosimilă este şi părerea lui VAN HOONACKER, potrivit căruia versetele 8 şi 9 reprezintă doar o relatare sumară a interogatoriului la care fusese supus Iona.

1:12

Oferindu-se benevol drept jertfă expiatorie, Iona îşi recunoaşte, implicit, vina. Se pare că obiceiul de a arunca în mare pe vinovat era răspîndit şi la alte popoare antice. Tema nesupunerii pedepsite de divinitate prin stîrnirea unei furtuni care nu va fi calmată decît prin aruncarea în mare a vinovatului desemnat prin tragere la sorţi a fost atestată de SCHMIDT, p. 137, şi într-o povestire budistă.

1:13-15

În ciuda sfatului lui Iona, deşi păgîni din perspectiva tradiţiei israelite, marinarii mai fac o ultimă încercare de salvare a vinovatului, ceea ce dovedeşte buna lor credinţă şi solidaritatea umană în faţa primejdiei. Abia în ultimă instanţă, cînd constată că nu pot atinge ţărmul, ei se resemnează şi acceptă să îl jertfească pe Iona, dar nu înainte de a-l lua ca martor pe Dumnezeu că ei nu se

consideră decît simple instrumente ale pedepsei divine. Neliniştea sacră de care sînt cuprinşi după încetarea furtunii şi sacrificiile rituale pe care le săvîrşesc sînt semnul conversiunii marinarilor păgîni la credinţa lui Israel. Un caz similar de convertire spontană a unui păgîn în faţa puterii Dumnezeului lui Israel este relatat în *Cartea Iuditei*, v. 1-21. ♦ Aruncarea în mare a lui Iona este menţionată de Sfinţii Varsanufie şi Ioan (secolul al VI-lea) în rîndul încercărilor majore de care ar trebui să nu se teamă un credincios adevărat (FILOCALIA XI, p. 54).

1:15

Vechile versiuni prezintă în acest pasaj o construcţie sintactică simetrică, de tipul „complementului intern" cu valoare intensificatoare din ebraică: *ἐφοβήθησαν ... φόβῳ* (SEPT.FRANKF.), *timuerunt ... timore magno* (VULG.), ***оубоашасѧ ... боѧзнїю*** (BIBL.OSTROG), transpusă ca atare în aproape toate vechile versiuni româneşti: *să spămîntară ... cu frică mare* (MS.45, BIBL.1688), *se temură ... cu teamăt mare* (MS.4389), *să înfricoşară ... cu frică mare* (DOS.PAR.), *s-au temut ... cu mare temere* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1874, BIBL.1914, BIBL.1911, BIBL.1921), *s-au temut cu teamă mare* (BIBL.RADU-GAL.), *cu mare teamă s-au temut* (BIBL.ANANIA). La acest ebraism morfo-sintactic renunţă BIBL.CORN.1926, propunînd o formulă mai „românească": *i-a apucat o mare frică*. Sugerat, probabil, şi de lat. *timor* din VULG., forma mai rară *teamăt* din MS.4389 era cunoscută deja de Coresi şi de traducătorii români din secolul al XVI-lea, după cum o atestă citatele din DLR, s.v. ♦ Sintagma *făcură făgăduinţe* redă sensul corect în context al gr. *ηὔξαντο εὐχάς* (SEPT.FRANKF.), interpretat corect şi prin *voverunt vota* (VULG.), *made wows* (BIBL.KJV), *taten Gelübde* (BIBL.LUTHER), *firent des voeux* (SB, BIBL.JER.), *i-au făcut juruinţe* (BIBL.CORN.1926), *juruinţe i-au făcut* (BIBL.RADU-GAL.), *machten ihn viele Gelübde* (NEB), *i-au făcut făgăduinţe* (BIBL.ANANIA). Exactă din punct de vedere semantic, dar violent neologistică este formularea din BIBL.1874: *au făcutŭ voturi*, menţinută în BIBL.1911 şi în BIBL.1921. Interpretînd gr. *εὔχας* în sensul restrîns de 'rugăciune', vechii traducători români s-au inspirat, probabil, din varianta slavonă din BIBL.OSTROG, unde noţiunea în cauză este denotată prin subst. ***молитва*** 'rugăciune'. Prin formulările *să rugară rugile* (MS.45, BIBL.1688), *să rugară cu rugăciune* (MS.4389) se păstrează şi jocul simetriei etimologice din originale (*εὖχος/ εὔχομαι*; *votum/ voveo*; ***молитва/ молити***). Interesant de observat că şi în acest caz DOS.PAR. a identificat sensul exact (*făgăduiră făgade*), pe cînd BIBL.MICU (urmat de BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA şi BIBL.1914) menţine opţiunea înaintaşilor: *s-au rugat cu rugăciuni.*

Capitolul al 2-lea

2:1

Verbul *a porunci* (gr. *προστάσσεω*, slavon. ***повелѣти***), avîndu-l pe Dumnezeu ca subiect, este repetat mai departe cu privire la ricin (4:6), vierme (4:7) şi vînt (4:8), spre a arăta că nimic nu se întîmplă fără voinţa divină. Echivalînd în toate aceste locuri, după BIBL.HEBR., prin lat. *praeparare*, Sf. Ieronim pare să fi avut cunoştinţă de credinţa evreilor că Dumnezeu a plăsmuit ricinul, viermele şi vîntul încă din zilele Creaţiei şi le-a ţinut pe toate pregătite pentru Iona. Această semnificaţie ebraică primară o găsim reflectată în BIBL.1874: *Şi gătise Iehova un pesce mare.* ♦ Prin opţiunea *peşte mare* am urmat majorităţii interpreţilor care au ca izvor textul ebraic: *pisces grandis* (VULG.), *a great fish* (BIBL.KJV), *grosse Fisch* (BIBL.LUTHER, NEB), *grand poisson* (SB, BIBL.JER.), *peşte mare* (BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL.). În ciuda diverselor încercări, nu s-a putut determina cu precizie cărei specii trebuie să fi aparţinut acest „peşte" (balenă, delfin, rechin etc.). Termenul *chit*, corespunzător gr. *κῆτος* şi slavon. ***китъ***, desemna în vechile texte româneşti orice monstru marin. Deşi cuvîntul era cunoscut încă din secolul al XVI-lea în forma adaptată fonetic (cu pluralul *chiţii* la Cantemir, cf. TIKTIN, s.v.), în MS.45 şi BIBL.1688 reperăm forma neadaptată, cu desinenţa grecească, *chitos*. Autorul prezumat al versiunii din MS.4389, Daniil Panoneanul (vezi URSU) preia acest cuvînt fie din versiunea lui Milescu, fie din izvodul slavon, dar îl glosează marginal prin *peşte*, după VULG. La DOS.PAR. şi BIBL.MICU regăsim forma *chit*, menţinută constant în întreaga direcţie tradiţională (BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA). ♦ Experienţa atroce a lui Iona în pîntecele chitului şi salvarea lui *in extremis* este evocată şi în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, într-unul din pasajele originale ale vastei compilaţii, astfel: „Amar ţie, sufletul mieu, amar! Ce vom să facem acum, ce nădéjde ai şi la cine vom nădăjdui, într-această vréme dă nevoe, să ne priimească, cîndu noi n-am făcut nici un bine înaintea lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Ci însă, Iisuse, Doamne Dumnezeul mieu cel dulce, pre tine mă nădăjduescu într-această vréme dă nevoe, să mă izbăveşti din focul cel nestinsu şi din tartarul cel réce, cum ai izbăvit pe Iona din maţele chitului" (ÎNVĂŢ. NEAG., p. 341). ♦ Cifra trei nu pare să fi avut în context o semnificaţie specială. Fraza de aici este citată literal după *Septuaginta* la Matei 12:40, ca termen de comparaţie pentru şederea lui Iisus Hristos în măruntaiele pămîntului, înainte de Înviere. După Maxim Mărturisitorul, prorocul Iona prefigurează pe Dumnezeu-Mîntuitorul, „care s-a coborât pentru noi întru ale noastre, prin trup însufleţit mintal, făcându-Se ca noi, afară numai de păcat, şi zugrăveşte anticipat taina întrupării şi a patimilor în vederea mântuirii (...). Prin plecarea sa din Ioppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta, iar prin înghiţirea sa de către chit şi prin aruncarea nevătămată după trei zile şi trei nopţi, prevesteşte taina morţi, a îngropării şi a învierii" (FILOCALIA III, p. 391-393). ♦ Momentele cheie ale traseului profetului Iona au reţinut atenţia interpretativă şi Sf. Grigorie de Nyssa, care, în scrisoarea a XXII-a (către episcopi), scrie: „Profetul a fost ţinut doar trei zile în în

pîntecele chitului şi totuşi Iona s-a simţit descurajat! Eu însă mă simt de multă vreme în rîndul ninivitenilor nepocăiţi, prizonier în pîntecele fiarei, şi nu am putut fi vomitat din acest uriaş gîtlej. Rugaţi-vă deci Domnului pentru ca mila lui să se împlinească, pentru ca să vină ordinea care mă va elibera din această strîmtă temniţă, pe care o socot adăpostul meu şi la a cărei umbră mă odihnesc" (GRIGORIE NYSS., SCRIS., p. 274). ♦ Pentru Simeon Noul Teolog, „cel care a părăsit lumea îşi imaginează că locuieşte într-un deşert de nepătruns şi plin de fiare sălbatice; cuprins de o teamă inexplicabilă şi de un tremurat de nedescris; el strigă către Dumnezeu asemenea lui Iona din pîntecul chitului şi al mării vieţii acesteia" (SIMEON, CAP. THEOL., 1, 76).

2:2

BEWER remarcă faptul că rugăciunea pe care Iona o adresează lui Dumnezeu din pîntecele monstrului care îl înghiţise nu este de fapt o rugăciune de salvare, ci un psalm de mulţumire, formulat *post factum*. Această inadvertenţă „logică", împreună cu alte coincidenţe cu psalmi biblici cunoscuţi, a condus pe unii interpreţi să considere întregul pasaj (versetele 3-11) drept o interpolare tîrzie (cf. BEWER, MARTI, NOWAK). Sînt, însă, şi autori care admit totuşi autenticitatea acestui pasaj (BIBL.JER., FEUILLET).

2:3

În „capul" 68 din ale sale „o sută de capete de mângâiere", Ioan Carpatiul (secolul al VII-lea) citează pasajul acesta în întregime, pentru a sublinia ideea că „prin strigarea inimii veţi putea zdrobi şi izgoni gândurile rele şi pe cei ce le strecoară" (FILOCALIA IV, p. 162). ♦ Pîntecele monstrului este asimilat aici străfundurilor infernului (ebr. *şeol*, gr. *ἅδης*, lat. *infernus*, slavon. **адъ**). După părerea lui BARTH, p. 85, ebr. *şeol* ar putea desemna în context şi abisul ca atare, desemnat de regulă prin ebr. *tehom*, cele două noţiuni confundîndu-se adesea.

2:4

În MS.45, întregul pasaj de la începutul versetului pare corupt (*Aruncatu-m-au în afunduri inimii mării*), formularea corectă fiind cea din BIBL.1688. Persoana verbului nu poate fi a III-a plural, ci doar a II-a singular, avîndu-l pe Dumnezeu drept „subiect," cum apare în toate textele-sursă şi în celelalte versiuni. ♦ Am tradus *în adîncuri, în inima mării* (ca şi în BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926 şi BIBL.RADU-GAL.), urmînd semnificaţia implicită a pasajului, potrivit celor mai mulţi interpreţi: *in profundis in corde maris* (VULG.), *in die Tiefe, mitten ins Meer* (BIBL.LUTHER), *into the deep, in the midst of the seas* (BIBL.KJV), *dans les profondeurs, au coeur de la mer* (BIBL.JER.), *dans l'abîme au seins des mers* (SB), *in die Tiefe ... in das Herz der Meere* (NEB). Vechile versiuni româneşti urmează îndeaproape SEPT.FRANKF.: *εἰς βάθη καρδίας θαλάσσης* şi BIBL.OSTROG: **въ глоубинѣ сръдьца морскаго**, astfel: *într-adîncuri de inema mării* (DOS.PAR.), *în adîncul inimii mării* (BIBL.1688, MS.4389 şi, surprinzător, BIBL.ANANIA!), *întru adîncul inimii mării* (BIBL.MICU, după care BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914). ♦ Am preferat o echivalare contextuală mai vagă, prin *apele* (ca şi BIBL.MICU), spre deosebire de alţi înaintaşi ai noştri, care au echivalat literal prin *rîurile* (MS.45, MS.4389, BIBL.1688) sau *părao* (DOS.PAR.) gr. *ποταμοί* (SEPT.FRANKF.), lat. *flumen* (VULG.), **рѣки** (BIBL.OSTROG); cf. *şivoaiele* (BIBL.1911, BIBL.1921). Corespondentul din BIBL.HEBR., întrebuinţat cu articol, desemnează în genere Eufratul. Cuvîntul care desemnează marea apare doar aici şi în Ps. 24:2. ♦ Formula *toate talazurile şi valurile tale* (vezi BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA) echivalează corect şi exact SEPT.FRANKF.: *πάντες οἱ μετεωρισμοί σου καὶ τὰ κύματά σου*, VULG.: *omnes gurgites tui et fluctus tui*, cf. *toutes tes vagues et tes lames* (BIBL.JER., SB), *all deine Wellen und Wogen* (NEB), *toate undele tale şi valurile tale* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921). Negăsind, probabil, un sinonim potrivit pentru a fi folosit alături de *valuri*, traducătorii români au calchiat sensul primar al gr. *μετεωρισμός*, un derivat al verbului *μετεωρίζω* 'a ridica, a înălţa', echivalînd prin substantivele *ridicări* (MS.45, BIBL.1688), *înălţări* (MS.4389 şi BIBL.MICU, după care BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *nălţările* (DOS.PAR.), la fel cum se procedase, de altfel, şi în BIBL.OSTROG: **всѫ выкоты твоа и влъны твоѫ**.

2:5

În sintagma „cum voi mai vedea", multe manuscrise ale textului ebraic au, în locul lui „cum", adverbul „desigur". Cei mai mulţi dintre interpreţii moderni acceptă, totuşi, vechea interpretare a lui Theodotion şi preferă „cum" (cf. BIBL.RADU-GAL., BIBL.JER., SB, NEB). Formulările dubitative din vechile versiuni româneşti (MS.45, DOS.PAR., BIBL.1688 şi BIBL.ANANIA: *oare*; BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914: *au doară*) reflectă toate înţelesul particulei interogative greceşti *ἆρα* din *Septuaginta*. În BIBL.1760-1761 (*Însă iarăşi voiu vedea bisearica ta cea sfântă*), BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921 (*Totuşi iarăşi voiu privi la templul tău cel sfânt*) şi în BIBL.CORN.1926 (*Dar iarăşi voi vedea Templul tău cel sfînt*), secvenţa îşi pierde conotaţia dubitativă, potrivit textului ebraic, reflectat şi de VULG.: *veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum*. ♦ Echivalînd prin termenul creştin *biserică* gr. *ναός* (SEPT.FRANKF.), BIBL.JER.: *templum*, BIBL.OSTROG: **цръкꙑ**, vechii interpreţi români (MS.45, MS.4389, DOS.PAR., BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1760-1761, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) operează în mod consecvent o opoziţie lexicală între lăcaşul divin legitim al neamului lui Israel şi templul păgîn, desemnat de obicei prin *capişte*. În BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926 şi BIBL.RADU-GAL. întîlnim *templu*, iar BIBL.ANANIA preferă formula mai neutră *casa ta*. Dorinţa lui Iona de a revedea templul poate fi considerată ca un indiciu că psalmul intonat de erou reprezintă o interpolare din epoca postexilică (SELLIN, p. 241).

2:6

Cuvîntul ebraic echivalat de noi prin *gîtlej* (gr. *ψυχή*, lat. *anima*, slavon. ***дүша***) desemnează în mod primar 'suflul vital' şi doar secundar 'gîtlejul'; interpreţii moderni optează pentru sensul concret (SB, BIBL.JER.: *jusqu' à la gorge*, NEB: *bis in die Kehle*), pe cînd vechii traducători români au optat pentru sensul figurat, spiritualizat, traducînd toţi prin sintagma *pînă la sufletul mieu* (MS.45, MS.4389, BIBL.1688, DOS.PAR., BIBL.1760-1761, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), opţiune preferată şi de BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, ca şi de BIBL.ANANIA, cf. şi *usque ad animam* (VULG.), *even to the soul* (BIBL.KJV); BIBL.RADU-GAL. preferă o formulare mai explicită: *gata să mă înece*. Acest verset pare un ecou intertextual din Ps. 59:2, unde cuvîntul în discuţie este întrebuinţat în sens figurat. ♦ Prin *străfundul* am desemnat noţiunea de „abis primordial", desemnată prin gr. *ἄβυσσος*, lat. *abyssus*, slavon. ***бєздна***. Împrumutat încă din secolul al XVI-lea, odată cu primele traduceri religioase, poate chiar mai devreme, conceptul de 'abis' a fost lexicalizat în vechea română literară în două moduri paralele: pe de o parte s-au produs calcurile lexicale de expresie *fără fund* sau *fără de fund* (după slavon. ***бєз-*** 'fără', ***дънъ*** 'fund') şi, pe de altă parte, a fost acceptat din slavonă împrumutul lexical *bezdnă*, cu evoluţie semantică ulterioară spre 'întuneric profund'. În versiunile biblice româneşti din secolul al XVII-lea apar, alternativ, ambele procedee: *bezną* (MS.45 şi BIBL.1688), *fără-de-fundul* (MS.4389). Preferinţa pentru împrumutul din slavonă din MS.45 şi BIBL.1688 se explică, probabil, contextual, pentru a putea traduce prin sintagma *cea den fund* gr. *ἔσχατος* 'care este cel mai depărtat, extrem', determinant adjectival al gr. *ἄβυσσος*. În DOS.PAR., conceptul acesta a fost echivalat într-un chip sinonimic prin *prăpaste*, iar BIBL.MICU (urmat de BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914) revine la sintagma explicativă *adîncul cel den fund*. Alţi traducători au preferat echivalarea simplă prin *adîncul* (BIBL.1760-1761, BIBL.1874, BIB.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.), iar BIBL. ANANIA literarizează uşor tautologic prin sintagma *adâncul genunii*. ♦ Dintr-o probabilă eroare de lecţiune, cuvîntul „algele" nu există în SEPT.FRANKF. şi VULG. şi, deci, nici în cele mai vechi versiuni româneşti. Ne-am orientat după BIBL.HEBR., cf. şi BIBL.KJV: *weeds*, BIBL.LUTHER: *Schilf*, BIBL.JER., SB: *l'algue*, NEB: *Schilfgras*, BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921 şi BIBL.CORN.1926: *papura*, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968: *iarba mării*.

2:7

Sintagma cu valoare locativă *pînă la rădăcinile munţilor* (cf. BIBL.KJV: *to the bottoms of the mountains*, BIBL.LUTHER: *zu der Berge Gründen*, BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.: *pînă la temeliile munţilor*, BIBL.JER., SB: *à la racine des montagnes*, NEB: *bis zu den Wurzeln der Berge*) este subordonată de unii autori (SELLIN, SB) ultimei propoziţii principale din versetul anterior. Acest fapt ar explica obscuritatea sintactică din vechile versiuni româneşti, care redau literal gr. *εἰς σχισμὰς ὀρέων* (SEPT.FRANKF.): *întru spintecări de munţi* (MS.45, BIBL.1688), *în propastiia muntelui* (MS.4389), *în crepături de munţi* (DOS.PAR.), *întru crepăturile munţilor* (BIBL.MICU, urmat sistematic de interpreţii liniei tradiţionale româneşti pînă la BIBL.ANANIA). Gr. *σχίσμα* 'fisură' este calchiat prin substantivele *spintecare* (MS.45 şi BIBL.1688) şi *crepătură* (DOS.PAR. şi BIBL.MICU), dar tradus prin *propaste* în MS.4389, după BIBL.OSTROG, unde apare ***пропасть***. Această expresie metaforică desemnează porţile infernului, Şeol, descris în continuare ca un ţinut cu zăvoare veşnice (vezi BEWER, SB). Pentru Maxim Mărturisitorul, aceste „crăpături ale munţilor" reprezintă „ideile amăgitoare ale duhurilor răutăţii, ce sălăşluiesc undeva în fundul ultimului adânc al neştiinţei" (FILOCALIA III, p. 391). ♦ Perechea sinonimică *zăvoare/ încuietori* corespunde opţiunii lexicale din SEPT.FRANKF.: *μοχλός* 'bară orizontală, zăvor'/ *κάτοχος* 'care ţine strîns' (participiu substantivizat al verbului *κατέχω* 'a ţine strîns'). Aproape de SEPT.FRANKF., autorii MS.45 şi ai BIBL.1688 îl echivalează pe *μοχλός* prin *zăvor*, iar pe *κάτοχος* îl calchiază prin infinitivul substantivat *ţinere*, pe cînd autorul MS.4389 traduce coerent prin *căruia îi sînt verigile şi lacătele vecinice*, urmînd BIBL.OSTROG: ***еиже берєл и заклепив вѣчнїи***. Interesant de observat este că acest loc este unul din puţinele în care DOS.PAR. se află mai aproape din punct de vedere sintactic de *Septuaginta* decît de BIBL.OSTROG: *căruia-s rătêdzele lui încuietori vêcinice*. Pentru alte atestări vechi, la Varlaam, Dosoftei, N. Costin ale regionalismului *rătez* 'zăvor', vezi DLR, s.v. *rătez*[1]. ♦ În interpretarea lui Maxim Mărturisitorul prin aceste „zăvoare veşnice" trebuie să înţelegem „împătimirile sufletului după cele materiale, care nu lasă cugetarea să se izbăvească de întunericul neştiinţei, ca să vadă lumina adevăratei cunoştinţe" (FILOCALIA III, p. 392). ♦ Termenul *stricăciune*, pe care, ca şi BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.RADU-GAL., l-am păstrat de la înaintaşii noştri (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU), sinonim pentru *putreziciune* (MS.4389), *putregiune* (DOS.PAR.), corespunde sensului curent al gr. *φθορά* 'corupţie, distrugere', preluat ca atare şi de VULG.: *corruptio*, BIBL.OSTROG: ***истлѣнїе***, ca şi de corespondentele aramaice şi siriace din Targumuri şi Peshitta (vezi SB, p. 284), cf. şi BIBL.KJV: *corruption*, BIBL.LUTHER: *Verderben*. Exegeza mai recentă a arătat că sensul autentic al cuvîntului ebraic este cel de 'groapă', şi am avea de a face aici cu una dintre desemnările secundare ale Şeolului; cf. BIBL.JER., SB: *la fosse*, NEB: *der Grab*, BIBL.CORN.1926: *groapă*.

2:8

Expresia folosită în ebraică pentru a descrie apropierea morţii (pe care am tradus-o aici prin *pe cînd sufletul meu se sfîrşea în mine*) se regăseşte în Ps. 142:4 şi 143: 4. Abătîndu-se de la principiul literalităţii stricte, vechii interpreţi români redau construcţia nominală grecească *ἐν τῷ ἐκλείπειν ἀπ'ἐμοῦ τὴν ψυχήν μου* (SEPT.FRANKF.)

printr-o subordonată verbală: *cînd lipsêşte de la mine sufletul mieu* (MS.45), *cînd să sfîrşiia întru* [marginal: *de la*] *mine sufletul mieu* (MS.4389), *îndată ce să fîrşiia din mine sufletul mieu* (DOS.PAR.), *cînd să sfîrşaşte de la mine sufletul mieu* (BIBL.1688), *cînd să sfîrşiia din mine sufletul mieu* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), orientîndu-se şi după VULG.: *cum angustiaretur in me anima mea* şi BIBL.OSTROG: ***егда скончевашесѧ от мене доуша моѧ***; cf şi BIBL.RADU-GAL.: *cînd se sfârşea în mine duhul meu*, BIBL.JER.: *tandis qu'en moi mon âme défaillait*, NEB: *als mir der Atem schwand*, BIBL.ANANIA: *când sufletul mi se sfârşea în mine*. Cît priveşte acum conţinutul lexical al verbului ales pentru a echivala gr. *ἐκλείπειν*, se pare că acesta a fost sugerat de slavon. ***сконьчавати*** 'a sfîrşi' majorităţii vechilor interpreţi, cu excepţia lui Milescu, la care găsim *a lipsi*, prin atracţie etimologică probabilă faţă de verbul din SEPT.FRANKF.

2:9

Autorul versiunii din MS.45 reproduce literal, prin construcţia gerunzială *păzind* (*dăşarte*), participiul grecesc *φυλασσόμενοι* 'cei care păzesc', pe cînd ceilalţi vechi interpreţi întrebuinţează construcţia relativă, mai firească sintaxei romanice: *cei ce păzăscu* (BIBL.1688), *ceia ce păzesc* (MS.4389, BIBL.MICU), *ceia ce pădzăsc* (DOS.PAR.), cf. VULG.: *qui custodiunt vanitates*. ♦ Sintagma *deşertăciuni înşelătoare* este o denumire obişnuită în BIBL.HEBR. pentru a-i desemna pe idoli (cf. BIBL.CORN.1926, BIBL. RADU-GAL.: *idoli deşerţi*). Vechii interpreţi români transpun literal gr. *μάταια καὶ ψευδῆ* (SEPT.FRANKF.) prin *dăşarte şi mincinoase* (MS.45), *cele deşarte şi mincinoase* (BIBL.1688, opţiune menţinută în BIBL.1914), *cêle dăşarte şi minciuna* (MS.4389), *deşartele şi minciunile* (DOS.PAR.), *deşertăciunile şi minciunile* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA). ♦ Conceptul pe care l-am redat prin *harul* este în BIBL.HEBR. unul complex, de unde fluctuaţiile înregistrate în interpretarea sa ('milă', 'avere', 'providenţă', vezi explicaţiile din SB, p. 285): *ἔλεως* (SEPT.FRANKF.), *misericordia* (VULG.), *leur grace* (BIBL.JER.), *leur amour* (SB), *îndurare* (BIBL.CORN.1926) *providenţă* (BIBL.RADU-GAL.). Opţiunea *milă* din MS.45, BIBL.1688, DOS.PAR. (menţinută şi de BIBL.1760-1761, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL. FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA şi, surprinzător, BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921) pare să fi fost sugerată iniţial de BIBL.OSTROG: ***милость***, deşi cuvîntul căpătase conotaţiile harismatice cunoscute încă din secolele anterioare. Forma *milostivnicie*, preferată în MS.4389, este atestată deja în tipăriturile lui Coresi (vezi DLR, s.v.).

2:10

Secvenţa *şi mărturisire* apare în SEPT.FRANKF.: *καὶ ἐξομολογήσεως* şi în BIBL.OSTROG: ***и исповѣданиѥ***, de unde a fost preluată de traducătorii români, dar lipseşte din BIBL.HEBR. şi din VULG. ♦ Prin *voi împlini făgăduinţa pe care am făcut-o* am reprodus corect şi explicit ceea ce în vechile versiuni originare se exprimă mai concentrat („ceea ce am promis voi îndeplini"): *ὅσα ηὐξάμην ἀποδώσω* (SEPT.FRANKF.), *quaecumque vovi, reddam* (VULG.), ***елико обѣщахъ въздамъ*** (BIBL.OSTROG). Echivalarea greşită prin *a se ruga* a gr. *εὔχομαι* 'a făgădui', care este generală în versetul 1:16, persistă aici doar în MS.45, fiind corectată în celelalte două versiuni paralele din secolul al XVII-lea (MS.4389 şi BIBL.1688); traducerea este corectă şi la DOS.PAR. şi BIBL.MICU. ♦ Formularea *mîntuirea vine de la Domnul* corespunde exact BIBL.HEBR., cf. *de Yahwé vient le salut* (BIBL.JER.). Vechile versiuni româneşti calchiază aici structura „dativus commodi" din versiunile care le-au servit drept izvoare: *εἰς σωτηρίαν μοι τῳ κυρίῳ* (SEPT. FRANKF.), *pro salute Deo* (VULG.), ***на спасеніѥ мое господови*** (BIBL.OSTROG). Termenul *mîntuire* pare să se fi impus în uz deja în secolul al XVII-lea, fiindcă îl găsim în MS.45, MS.4389, BIBL.1688, BIBL.MICU etc., pînă la BIBL.CORN.1926, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.ANANIA, ca echivalent al gr. *σωτηρία* şi lat. *salus*. Dosoftei preferă, ca de obicei în scrierile sale, slavonismul *spăsenie* (DOS.PAR.), cf. BIBL.OSTROG: ***спасеніѥ***. ♦ Versetul este citat de Sf. Maxim Mărturisitorul într-o „scurtă tâlcuire a rugăciunii *Tatăl nostru*" pentru a ilustra fundamentul scriptural al votului pe care credinciosul îl aduce Domnului prin rugăciune (v. FILOCALIA II, p. 266).

2:11

Pentru înţelesul special al verbului *porunci* vezi *supra*, nota 2:1. ♦ După BEWER, logica narativă a discursului ar impune ca acest verset să fie deplasat la începutul capitolului, imediat după 2:2. ♦ Verbul gr. *ἐκβάλλω*, literal: 'a arunca afară', corespunde în VULG. verbului *evomo* 'a vomita', de unde şi opţiunile *vomited* (BIBL.KJV), *vomir* (SB, BIBL.JER.), *speien* (BIBL.LUTHER, NEB). Opţiunea explicit fiziologică o găsim la traducătorii care îşi iau ca referinţă principală textul ebraic sau pe cel latinesc: *au borât* (BIBL. 1760-1761), *a vĕrsatŭ* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *a vărsat* (BIBL.CORN.1926), *vărsă* (BIBL.RADU-GAL.). În restul tradiţiei textuale sînt menţinute formule eufemistice: *scoase* (MS.45, BIBL.1688), *lepădă* (MS.4389), *scoasă* (DOS.PAR.), *au lepădat* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA), *a aruncat* (BIBL.1936). ♦ Opţiunea lexicală *uscat* pentru 'ţărm' în vechile versiuni româneşti reflectă cu fidelitate gr. *ἡ ξήρα*, rezultat prin substantivizarea adjectivului *ξερός* 'uscat', proces de creaţie lexicală repetat şi de lat. *aridus* sau slavon. ***сѹхъ***. Este probabil ca rom. *uscat* cu această valoare să se fi format prin calchiere încă din secolul al XVI-lea, cu toate că cea mai veche atestare oferită în TIKTIN, s.v., este din BIBL.1688. ♦ Readucîndu-l la ţărm pe Iona, la locul de unde fugise, peştele îşi îndeplineşte menirea de instrument al voinţei divine. Motivul monstrului marin (peşte, dragon, şarpe, balenă etc.) trimis de divinitate în scop punitiv sau justiţiar este foarte răspîndit în mitologiile Antichităţii. Similitudini între povestea lui Iona şi miturile greceşti despre Hercule şi Hermiona, Perseu şi Andromeda au fost invocate încă de

unii părinţi ai Bisericii precum Sf. Chiril din Alexandria (PG, LXXI, 615) şi Theofilact (PG, CXXVI, 931). În exegeza biblică din ultimele două secole există abundente trimiteri comparative la mitologia asiro-babiloniană şi egipteană (WIEDEMANN, p. 18 şi urm.), la cea grecească şi indiană (SCHMIDT, p. 18 şi urm.). În esenţă, nucleul central al mitului se referă la apariţia unui monstru marin care, din diferite motive, înghite un om, pe care îl eliberează după un anumit timp. Studiind în mod special circulaţia acestui motiv în istoria religiilor, SCHMIDT a distins trei categorii de semnificaţii: peştele ca duşman, peştele ca eliberator şi peştele ca fiinţă infernală. Pentru o bună sinteză a rezultatelor cercetărilor referitoare la această temă, vezi şi *Introducerea* lui A. Dreissler şi M. Delcor, în SB, p. 269 şi urm. ♦ Pentru comentariile Sf. Grigorie de Nyssa referitoare la acest pasaj, vezi *supra*, nota de la 2:1.

Capitolul al 3-lea

3:2

Formulînd verbul la viitor (*ceea ce îţi voi spune*), am urmat interpretările mai recente (SB, BIBL.JER.: *je te dirai*, NEB: *ich dir sagen werde*). Participiul ebraic din BIBL.HEBR. fiind atemporal, în diferitele traduceri s-a optat pentru trecut, prezent sau viitor. Întrebuinţîndu-se aoristul *ἐλάλησα* ‘spusei’ sau ‘am spus’, în *Septuaginta*, urmată de BIBL.OSTROG: ***рѣхъ*** ‘am spus’ şi de vechile versiuni româneşti (inclusiv DOS.PAR., BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA), se face o corelaţie temporală cu secvenţa din 1:2. Sf. Ieronim preferă prezentul *loquor* (VULG.), ca şi BIBL.KJV: *that I bide thee*, BIBL.LUTHER: *was ich dir sage*, cf. BIBL.1760-61: *grăiesc către tine*.

3:3

Formulînd mai explicit *ar trebui trei zile pentru a o străbate*, am echivalat formularea mai sintetică din vechile versiuni: *ὡσει πορείας ὁδοῦ ἡμερῶν τριῶν* (SEPT.FRANKF.), *itinere trium dierum* (VULG.), ***іакоже три дьнъ поутъ*** (BIBL.OSTROG), redată sugestiv prin expresii idiomatice de înaintaşii noştri: *ca cale de 3 dzile* (MS.45 şi MS.4389, DOS.PAR.), *cale ca de trei zile* (BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914); cf. şi *of three days journey* (BIBL.KJV), *drei Tagereisen gross* (BIBL.LUTHER), *s-o străbaţi în trei zile de umblet* (BIBL.RADU-GAL.), *il fallait trois jours pour la traverser* (BIBL.JER., SB), *man brauchte drei Tage, um sie zu durchqueren* (NEB), *ca la trei zile de mers* (BIBL.ANANIA). Deşi s-ar părea că avem aici o hiperbolă menită să sugereze dimensiunile fabuloase ale cetăţii (BIBL.JER., p. 1358, nota c), datele oferite de istoricii antici se apropie de aprecierile lui Iona. După Diodor din Sicilia, II, 3, oraşul Ninive era înconjurat de ziduri puternice, a căror circumferinţă avea 480 de stadii, ceea ce înseamnă de fapt mai mult de trei zile de mers! PARROT, p. 64, exprimă părerea că Ninive ar putea desemna „triunghiul asirian”, arie urbană cuprinzînd incintele vechilor oraşe Khorasabad, Nimrud şi Ninive.

3:4

Termenul de patruzeci de zile pînă la prăbuşirea cetăţii, acceptat de toţi interpreţii moderni, apare deopotrivă în BIBL.HEBR. şi în VULG. şi trebuie pus în relaţie cu cele patruzeci de zile ale Potopului sau cu cei patruzeci de ani ai străbaterii deşertului de către neamul lui Israel călăuzit de Moise. În SEPT.FRANKF. şi BIBL.OSTROG este menţionat termenul de trei zile, printr-o confuzie determinată probabil de versetele imediat anterioare. Autorul MS.4389 a sesizat inadvertenţa şi a amendat cifra într-o notă marginală, inspirat probabil de VULG. ♦ Un comentariu la acest pasaj găsim din nou la Sf. Ioan Gură de Aur: „Şi de veţi vrea, să ascultăm şi istóriia. Că zice: «Fu cuvîntul Domnului către Ioná zicînd: ‘Scoală şi te du în Ninévi, cetatea cea mare!’» Vru Dumnezău îndată să o aducă la iertare de mărimea cetăţii, cunoscîndu-i mai nainte scăparea cea ce era să fie. Însă să auzim şi véstea ce i-au dat: «Încă trei zile şi Ninévi se va prăpădi!» Dară pentru ce, Doamne, spui mai nainte nevoia ce vei să faci? «Pentru ca să nu o facu, pentru acéia o spuiu mai nainte!» Pentru aceasta înfricoşază şi cu matca focului, pentru ca să nu o aducă. Zice un înţelept oarecarele: «Lasă să ne înfricoşaze cuvintele, să nu ne scîrbească faptele». Însă pentru care lucru şi ocrotirea nineviténilor aşa în scurtă vréme fu? Pentru ca să cunoşti şi bunătatea varvărilor acelora, ádecă a nineviténilor, cum putură în trei zile de stricară urgiia a multe păcate, şi să te miri şi de iubirea cea de oameni a lui Dumnezău, că priimi pocăinţă de trei zile pentru atîtea păcate, şi ca să nu cazi şi tu întru deznedejduire, macară de-ai avea întunérece de păcate. Că în ce chip cel léneş şi slab de fire, de va petréce şi multă vrême cu pocăinţă, nici un lucru mare nu face, nici întoarce pre Dumnezău către dînsul, pentru lénea lui, aşijderea iarăşi cel nevoitoriu şi fierbinte cu sufletul, ce să apucă de pocăinţă cu multă nevoinţă, poate în scurtă vréme să stingă păcatele de mulţi ani” (MĂRG., 101v). Pentru o altă referinţă a Sf. Ioan Gură de Aur la acest pasaj, vezi şi *supra*, nota 1:1. ♦ În omiliile sale la *Cartea Facerii* (XXIV, VI), Sf. Ioan Gură de Aur valorifică din nou funcţia paradigmatică a acestui pasaj din cartea profetului Iona: „Vezi şi în cuvintele spuse acum covîrşitoarea bunătate a lui Dumnezeu! I-a îngăduit pe oameni atîta vreme, iar acum le spune de potop cu şapte zile mai înainte, voind ca prin frică să-i facă mai înţelepţi şi să-i aducă la pocăinţă. Că le spune de potop mai înainte, tocmai ca să nu aducă peste ei potopul, gîndeşte-mi-te la nineviteni! Şi ai să vezi cîtă deosebire între unii şi alţii! Că obişnuim să ne trîndăvim cînd vedem că pedeapsa se tot amînă şi zăboveşte; dar cînd vedem că nenorocirea e aproape de noi, atunci ne smerim şi căutăm să ne schimbăm. Asta s-a întîmplat cu ninevitenii. Cînd au auzit că «încă trei zile şi cetatea Ninevei va fi nimicită», nu numai că nu s-au deznădăjduit, ba, dimpotrivă, s-au deşteptat la auzul acestor cuvinte; s-au depărtat de păcate aşa de mult şi şi-au mărturisit păcatele cu atîta căinţă, că au întins

mărturisirea şi la animale. (...) Scriptura ne spune că, după ce a fost propovăduit postul, împăratul a poruncit ca să nu se atingă nici de mîncare, nici de apă dobitoacele, boii şi însuşi împăratul, cel ce şedea pe tron, s-a mărturisit cu mare căinţă, cu toate că nu ştiau de au să scape sau nu de pedeapsă. Că spuneau: «Cine ştie dacă îi va părea rău lui Dumnezeu de răul care a spus că are să ni-l facă nouă?»" (IOAN HRIS., OM. FAC. I., p. 297). ♦ Clement din Alexandria echivalează tribulaţiile lui Iona cu beneficiile ascetismului asumat de un veritabil gnostic: „Gnosticul ca atare (...) se va ruga asemenea lui Iona dacă va fi înghiţit de un monstru, iar credinţa lui îl va readuce în lume, pentru a putea vorbi ninivitenilor" (CLEMENT, STROM. II, xx, 104, p. 114). ♦ Sf. Vasile cel Mare comentează şi el acest pasaj: „Este propriu iubirii de oameni a lui Dumnezeu să nu aducă pedepsele în tăcere, ci să vestească dinainte prin ameninţări chemându-i la pocăinţă pe cei care au păcătuit. Aşa a făcut ninivitenilor prin Iona (Iona, 3:4). Nici Israelului care a păcătuit nu i-a adus distrugerea în tăcere, ci, mişcându-şi slujitorul (să facă) rugăciune de cerere pentru popor, a vestit dinainte, spunând: «şi acum, lasă-Mă şi voi şterge poporul acesta» (Ieş., 32:10)" (VASILE CEL MARE, ISA., V, 144, p. 164).

3:5

În sintagma *vestiră post*, verbul corespondent întrebuinţat în SEPT.FRANKF., acelaşi din 1:2, este *κηρύσσω* 'a anunţa, a proclama', echivalat în VULG. prin *praedicare* '*idem*', iar în BIBL.OSTROG prin ***ꙁаповѣдати*** '*idem*'. În MS.45, conţinutul verbului este redat în mod automat prin *a striga*, iar autorul versiunii din MS.4389 găseşte expresia mai fericită *tocmiră ajun*, al doilea termen al acesteia vădind clar o sugestie din partea VULG.: *praedicaverunt jejunium*; cf. şi BIBL.1760-1761, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA: *au propoveduit post*. Alte opţiuni: *au prochiamat ajunare* (BIBL.1874, BIBL.1911), *au proclamat ajunare* (BIBL.1921), *au vestit un post* (BIBL.CORN.), *au ţinut un post* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.) Expresia *vestiră post*, în SEPT.FRANKF.: *ἐκήρυξαν νηστείαν*, în BIBL.OSTROG: ***повѣдаша алканиѥ***, se găseşte doar aici şi în Ier. 36:9, ceea ce ar îndreptăţi părerea formulată de FEUILLET, după care *Cartea profeţiei lui Ieremia* ar fi una din sursele *Cărţii lui Iona*. ♦ Cuvîntul *sac* (gr. *σάκκος*, lat. *saccus*, slavon. ***вретище***) este termenul tradiţional şi apare în toate vechile versiuni româneşti, fiind glosat în MS.4389 prin sinonimul *zăblaie*, cuvînt cu răspîndire populară şi atestat, în limba veche, la Dosoftei, în *Vieţile sfinţilor* şi în *Psaltirea în versuri* (vezi TIKTIN, s.v. *zăblău*). ♦ Referitor la acest pasaj, la CLEMENT, PROTR., X, 98, 4, p. 167 găsim următorul comentariu: „Îndemnul Domnului vă stă la îndemînă, dacă (...) doriţi să urmaţi esenţialul acestui mesaj, asemenea ninivitenilor: fiindcă au ascultat, ei au obţinut, mulţumită sincerei lor pocăinţe, fericirea mîntuirii, în locul catastrofei care le ameninţa cetatea". ♦ O interpretare încă şi mai nuanţată găsim la Sf. Vasile cel Mare: „Pentru că este expusă ameninţarea ca Domnul Însuşi să vină cu războinicii Lui ca să distrugă întreaga lume, de aceea sunt poruncite ţipătul şi plânsul, ca Domnul să fie înduplecat să-şi întoarcă urgia adusă. Căci Domnul iubitor de oameni le face pe amândouă, şi ameninţă cu [lucruri] înfricoşătoare, [dar] şi celor pocăiţi nu le aduce pedepsele promise. Jeliţi şi plângeţi fiecare propriile păcate, ca să nu îndurăţi cele anunţate. Dacă Dumnezeu n-ar fi voit pocăinţa păcătosului, de ce ar fi fost anunţată distrugerea după trei zile în Ninive? Dar pentru că Cel milostiv le-a văzut frângerea [inimii], a abătut urgia şi a împrăştiat-o ca pe un nor" (VASILE CEL MARE, ISA., XIII, 261, p. 307).

3:6

Gestul de a te aşeza în cenuşă, ca şi îmbrăcarea unor veşminte modeste, erau semne de umilinţă, cf. Iov 2:8 sau Iez. 27:30. Semnificaţia anagogică superioară a acestui pasaj se referă, după Maxim Mărturisitorul, la convertirea legii naturale, simbolizată prin regele cetăţii, către chemarea spre smerenie a Bisericii: „Cuvântul harului străbătând prin multe încercări la firea oamenilor sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe necazuri la cetatea cea mare a Ninivei, înduplecă legea care împărăţeşte peste fire să se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte către rău sau din trăirea după simţuri, şi să-şi scoată haina sa, adică să lepede fumurile slavei lumeşti pentru moravurile sale, apoi să îmbrace sacul, adică jalea şi asprimea neplăcută a relei pătimiri şi o purtare demnă de viaţa cea plăcută lui Dumnezeu, şi să şadă în cenuşă, adică în sărăcia cu duhul în care e învăţat să şadă tot cel ce vrea să trăiască cu evlavie şi are în sine biciul conştiinţei care-l loveşte pentru greşelile sale" (FILOCALIA III, P. 396).

3:7

Prin *din porunca regelui şi a mai-marilor săi* am redat în mod explicit conţinutul SEPT.FRANKF.: *παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ παρὰ τῶν μεγιστάνων*, VULG.: *ex ore regis et principum eius*, BIBL.OSTROG: ***отъ царѧ в нинєвїи и отъ дрꙋговъ єго***. Substantivul gr. *μεγιστᾶνες*, frecvent întrebuinţat în SEPT.FRANKF. (cf. 4Reg. 10:11; Ier. 10:5; Dan. 3:24 etc.) este reprodus literal prin expresia *mai-marii* doar în MS.45, ceilalţi vechi interpreţi români preferînd o echivalare a sensului prin substantivul *boiêrii* (BIBL.1688, MS.4389, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914). Alte echivalări: *căpetenii* (BIBL.1760-1761), *dregători* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.ANANIA). Vechea sintagmă sintetică *mai-marii* reapare în mod surprinzător la traducătorii care se îndepărtează de linia tradiţională (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN.1926). Demn de remarcat este faptul că termenul grecesc fusese împrumutat ca atare în epocă, forma *meghistan* fiind atestată în *Cronica anonimă a Ţării Româneşti* (vezi DLR, s.v.). ♦ Practicarea postului ca mijloc de solicitare a clemenţei divine era obişnuită la popoarele orientale. Documentele atestă un post de cinci zile în Ninive, în timpul lui Asarhaddon al II-lea, în timpul invaziei unui popor din nord. Herodot (*Istorii*, IX, 24) relatează despre un doliu

general la persani. S-a făcut o paralelă şi cu un celebru pasaj din Vergilius (*Georgicele*, V, 24-27), care descrie doliul animalelor la moartea lui Dafnis (cf. SB, p. 288, nota 7). ♦ Întregul pasaj, care începe aici şi se sfîrşeşte cu versetul 10, este rezumat de Sf. Ioan Gură de Aur, în următoarele cuvinte: „Marele Ilie a postit atîtea şi atîtea zile; şi, pentru că a postit, a scăpat de tirania morţii, s-a urcat în cer cu o căruţă de foc şi nici pînă azi n-a ştiut ce-i moartea. Iar Daniil, bărbatul doritorilor, după ce a postit multe zile, a fost învrednicit de acea minunată vedenie; a pus frîu furiei leilor şi i-a făcut blînzi ca nişte oi, nu schimbîndu-le firea, ci schimbîndu-le voinţa, cu toate că le rămăsese cruzimea. Ninivitenii, apoi, folosindu-se de post, au schimbat hotărîrea Stăpînului. Au pus la post nu numai pe oameni, ci şi pe animale; şi aşa, despărţindu-se fiecare de obiceiurile lui rele, a aplecat spre milostivire pe Stăpînul tuturora" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 34).

3:8

În *Septuaginta*, urmată de BIBL.OSTROG şi de vechile versiuni româneşti, vorbirea directă, corespunzătoare decretului regal, se termină în versetul 7. Respectînd originalul ebraic, VULG. întrebuinţează conjunctivul cu valoare imperativă în toate frazele corespunzătoare versetelor 7, 8 şi 9, soluţie adoptată de majoritatea versiunilor moderne, cf. BIBL.RADU-GAL., BIBL.JER., SB, NEB, BIBL.1968. ♦ Secvenţa *oamenii şi animalele* pare să fie o interpolaţie ulterioară în textul originar, inspirată de versetul anterior: animalele nu se pot îmbrăca în saci! Cf. NOWAK, VAN HOONACKER, BIBL.RADU-GAL., BIBL.JER., SB. ♦ Expresia *fiecare să se întoarcă din calea sa cea rea*, SEPT.FRANKF.: *ἀπέστρεψαν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς*, se regăseşte întocmai în Ier. 25:5, 26:3, 36:3 etc.

3:9

După SELLIN, formula *cine ştie dacă Dumnezeu nu-şi va întoarce gîndul* (SEPT.FRANKF.: *τίς οἶδεν εἰ μετανοήσει ὁ θεός*) aparţine ritualurilor de penitenţă; ea se regăseşte în Ioil 2:14. ♦ Semnificaţiile analogic-simbolice ale „aventurii lui Iona" sînt surprinse de Irineu din Lyon astfel: „La fel cum Dumnezeu a îndurat cu răbdare să îl vadă pe Iona înghiţit de un monstru marin, nu pentru a fi devorat şi nimicit în întregime, ci, după ce va fi aruncat afară, să slăvească încă o dată pe cel care i-a dăruit o salvare nesperată, ca să îi ducă pe niniviteni la o căinţă puternică şi să îi întoarcă spre Domnul, care îi sortise morţii (...) dintru începuturi. Dumnezeu a suportat ca omul să fie înghiţit de imensul monstru, autor al răpirii, nu spre a-l vedea înghiţit şi nimicit definitiv, ci pentru că el stabilise dinainte şi pregătea inventarea salvării împlinite prin Cuvînt, potrivit semnului lui Iona, în privinţa celor care au avut pentru Domnul aceleaşi sentimente ca şi Iona şi care s-au mărturisit în aceleaşi cuvinte" (IRINEU, ADV. HAER. III, 20, 2, p. 341-341).

3:10

Secvenţa *şi-a întors Dumnezeu gîndul* corespunde SEPT. FRANKF.: *μετενόησεν ὁ θεὸς ἐπὶ τῇ κακίᾳ*, VULG.: *misertus est Deus super malitiam*, BIBL.OSTROG: ***раскаѣсѧ богъ о злобѣ***. Prezent şi în versetul anterior, verbul gr. *μετανοέω* are sensul principal de 'a-şi schimba gîndul, a se răzgîndi', iar cel derivat este 'a regreta, a se căi' (vezi BAILLY, s.v.). În VULG. şi BIBL.OSTROG s-a optat pentru sensul secundar, lexicalizat prin lat. *misereor* şi, respectiv, slavon. ***раскаѧти***, de unde şi opţiunea pentru *să căi Domnul* (MS.45, BIBL.1688), reluată două secole mai tîrziu de traducători mai înclinaţi către modernizarea discursului biblic (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.CORN. 1926). BIBL.MICU (urmată de BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA) modifică aici opţiunea din BIBL.1688 prin secvenţa *au părut rău lui Dumnezeu*. Doar în DOS.PAR., în mod surprinzător, ţinînd seama că originalul traducerii a fost textul slavon, întîlnim sensul contextual adecvat după SEPT.FRANKF.: *întoarsă gîndul Dumnădzău de pre răutatea*. Consemnăm şi opţiunile *s-au milostivit* (BIBL.1760-1761), *i s-a făcut milă* (BIBL.1936), inspirate probabil de VULG. ♦ Pentru o referinţă a Sf. Ioan Gură de Aur la acest pasaj, vezi *supra*, nota 1:1. ♦ La IOAN CASSIAN, CONF., VI, VI, p. 225, este formulată opinia că, în pasajul de aici, cuvîntul „rele" (*mala*) trebuie înţeles cu sensul de „nenorociri" (*adflictiones*). Cu alte cuvinte, Dumnezeu nu poate trimite asupra omului răul ca atare, ci doar suferinţe şi încercări dureroase, spre a pedepsi păcatele şi a aduce pe oameni pe calea cea dreaptă. ♦ Într-una dintre epistolele sale către papa Damasus (VI, 1), Sf. Ieronim se referă şi el la valoarea paradigmatică a convertirii ninivitenilor: „Femeia curajoasă din Evanghelie s-a făcut totuşi vrednică de a fi ascultată; şi, deşi uşa fusese deja închisă, slujitorii culcaţi, prietenul îşi primeşte pâinile de la prieten, chiar de e în miez de noapte. Dumnezeu Însuşi, Cel care nu poate fi biruit de nici o forţă potrivnică Lui, este încins de rugăciunile vameşului; cetatea Ninive, care a pierit întru păcat, a dăinuit prin plânsete" (IERONIM, EPIST., I, p. 93). ♦ Într-una dintre omiliile sale la *Facere* (XXIV, VIII), Sf. Ioan Gură de Aur evocă virtuţile pocăinţei sincere, după exemplul ninivitenilor: „Dacă ninevitenii au meritat atîta milă, pentru că s-au pocăit în trei zile, apoi cu mult mai mult noi nu vom fi trecuţi cu vederea! Numai să arătăm adevărată pocăinţă şi să pornim pe calea care duce la virtute, întorcîndu-ne de la păcate. Că şi despre aceia, despre nineviteni adică, Dumnezeiasca Scriptură dă mărturie, grăind aşa: «A văzut Dumnezeu că fiecare s-a depărtat de la calea lui cea rea». Aşadar, dacă Dumnezeu va vedea că şi noi ne întoarcem spre virtute, depărtîndu-ne de rău şi grăbindu-ne spre facerea faptelor bune, va primi şi întoarcerea noastră; şi, slobozindu-ne de povara păcatelor, ne va da darurile Lui" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 300). ♦ Un autor anonim din Italia secolului al IX-lea vede în tribulaţiile lui Iona o prefigurare a destinului fiecărui creştin care, prin pocăinţă, poate obţine iertarea lui

Dumnezeu: „La fel cum ninivitenii, după ce au atras asupra lor mînia lui Dumnezeu prin păcatele lor, au obţinut iertarea prin pocăinţă în sac şi în cenuşă, tot aşa şi voi veţi atrage asupra voastră îndurarea Domnului, dacă, după exemplul acelora, veţi striga către Dumnezeu din tot sufletul vostru. Astfel aţi putea sărbători cu mai multă bucurie şi linişte ziua învierii Domnului şi să treceţi fericiţi, după această viaţă, în patria cerească" (ANONIM SEC. IX , VI, 24-25, p. 185).

3:10

Cu inimitabila sa precizie retorică şi cu căldura sa sufletească inimitabilă, Sf. Ioan Gură de Aur evocă (*Omilii la Cartea Facerii*, XXVII, v) marea dragoste a lui Dumnezeu faţă de oameni şi disponibilitatea sa de a ierta pe cei care se pocăiesc sincer. Ninivitenii îi servesc din nou ca pildă inconturnabilă: „Dacă vrem să fim cu puţină luare aminte, nici nu este mic numărul zilelor ce ne-au mai rămas. N-am spus asta numai pentru că avem nevoie de atîta timp pentru îndepărtarea păcatelor noastre, ci pentru că avem un Stăpîn blînd şi iubitor de oameni, aşa că nu ne trebuie timp mult; atîta numai, să ne apropiem de El cu mare căldură sufletească şi cu mintea trează; să ne depărtăm de toate cele lumeşti şi să ne lipim inima de ajutorul cel de sus. Ninevitenii erau împovăraţi cu mulţime mare de păcate; dar pentru că au arătat adîncă şi mare căinţă, n-au avut nevoie mai mult de trei zile ca să atragă asupra lor bunătatea lui Dumnezeu şi să facă fără de putere hotărîrea pronunţată asupra lor. Dar pentru ce vorbesc de niniviteni? Tîlharul cel de pe cruce n-a avut nevoie nici de o zi. Dar ce spun o zi? N-a avut nevoie nici de un ceas! Atît de mult ne iubeşte Dumnezeu! Nu întîrzie, nu zăboveşte cînd vede tăria voinţei noastre, cînd vede că ne apropiem de el cu dor clocotitor" (IOAN HRIS., OM. FAC. I, p. 343).

Capitolul al 4-lea

4:1

Vechile formulări *să mîhni Ioná mîhnire mare* (MS.45, BIBL.1688), *se întristă Ioná întristăciune mare* (MS.4389), *să oscîrbi Ioná cu scîrbă mare* (DOS.PAR.), *au fost năcăjit Iona cu năcaz mare* (BIBL.1760-1761), *s-au întristat Ioná cu întristare mare* (BIBL.MICU, urmată de BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, dar şi de BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921 şi BIBL.ANANIA) au preluat construcţia intensificatoare cu „acuzativ complement intern" specifică limbii ebraice şi păstrată şi în izvoadele traducerii: *ἐλυπήθη Ἰωνᾶς λύπην μεγάλην* (SEPT.FRANKF.), *afflictus est Ionas afflictione magna* (VULG.), ***съжали си Іона жалобою великою*** (BIBL.OSTROG). Începînd cu BIBL.KJV şi BIBL.LUTHER, unii interpreţi moderni renunţă la această figură retorică improprie limbilor europene, optînd pentru exprimarea prin mijlocare lexicale a conotaţiei intensificatoare: *lucrul acesta n'a plăcut deloc lui Iona* (BIBL.CORN.1926), *fu cuprins de mare supărare* (BIBL.1936), *se scîrbi grozav* (BIBL.RADU-GAL.). ♦ După MS.45, MS.4389, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, am tradus prin *s-a tulburat* verbul gr. *συγχέω* 'a provoca o agitaţie', la medio-pasiv în *Septuaginta*. În VULG. apare verbul *irascor* 'a se mînia'. DOS.PAR. aproximează sensul prin *a obidui* 'a se lăsa pradă deznădejdii'; cf. şi *s-au mâniat* (BIBL.1760-1761), *s-a aprins de mînie* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *s-a mîniat* (BIBL.CORN.1926), *se aprinse de mânie* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.), *se fâcha* (BIBL.JER., SB), *wurde zornig* (NEB). ♦ Sf. Ioan Gură de Aur se referă la acest pasaj în următorii termeni: „De vreme ce grădinarii iubesc dintre plantele lor mai ales pe acelea care le-au dat mai mult de lucru, Dumnezeu, dorind să arate că îi iubeşte pe oameni cu acest fel de iubire, a adăugat: «Dacă tu aperi cu atîta înflăcărare lucrarea altuia, cu mult mai multă îndreptăţire pot eu să apăr această lucrare care îmi aparţine într-o anumită privinţă şi al cărei autor sînt». Apoi el atenuează acuzaţia care li se aduce, spunînd: «Nu deosebesc dreapta lor de stînga lor». Şi arată că mai degrabă din neştiinţă decît din răutate ei au făcut o greşeală, fapt care a făcut posibil efectul pocăinţei lor" (IOAN HRIS., PROV., VI, 19, p. 105).

4:3

În MS.45 şi BIBL.1688 (preluată de BIBL.MICU), construcţia participială temporală *încă fiind eu întru* [BIBL.1688: *în*] *pămîntul mieu* este calchiată după SEPT.FRANKF.: *ἔτι ὄντος μου ἐν τῇ γῇ μου.* În DOS.PAR. apare construcţia cu subordonată temporală: *pînă eram în pământul mieu*. ♦ Suita de atribute ale divinităţii: *milostiv şi îndurător, mult îngăduitor şi mult milostiv* (MS.45, BIBL.1688), *milosîrd şi îndurător, îndelung răbdătoriu şi mult milostiv* (MS.4389), *milostiv eşti şi îndurat, lung răbdătoriu şi multmilostiv* (DOS.PAR.), *milostiv eşti şi îndurat, îndelung răbdătoriu şi multmilostiv* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914), *îndurat eşti şi milostiv, răbdătoriu şi mult milostiv* (BIBL.1760-1761), reflectă cu fidelitate SEPT.FRANKF.: *ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος*, VULG.: *clemens et misericors es, patiens et multae miserationis*, BIBL.OSTROG: ***милостивъ ты єси и щедръ и терпеливъ и многомилостивъ***. Cvasiidentitatea formală în acest loc între DOS.PAR. şi BIBL.MICU ne întăreşte impresia lăsată şi de alte pasaje (vezi, de exemplu, mai jos, nota 4:4) că Samuil Micu a întrebuinţat în mod consistent la realizarea revizuirii sale din 1795 a textului biblic tipăritura lui Dosoftei de la 1683. Această sintagmă ilustrează rezistenţa tradiţiei textuale, căci ecouri tîrzii din vechile traduceri româneşti identificăm în diferitele încercări ulterioare de precizare a conţinutului: *milos şi îndurător, târziu la mânie, plin de îndurare* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *milos şi plin de îndurare, îndelung răbdător şi bogat în bunătate* (BIBL.CORN.1926), *îndurat şi milostiv, îndelung răbdător şi mult milosîrd* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.), *milostiv şi îndurat, îndelung răbdător şi mult-milostiv* (BIBL.ANANIA). Secvenţa aceasta reprezintă o formulă de adresare către divinitate, relativ frecvent întrebuinţată în *Vechiul Testament*. Rostită mai întîi de către

Moise pe Muntele Sinai (Ieş. 34:7), formula apare pentru a evoca natura specială a raporturilor speciale dintre Dumnezeu şi poporul lui Israel. Extrapolarea ei şi la raporturile lui Dumnezeu cu ninivitenii poate fi pusă în legătură cu mesajul central al cărţii, care prefigurează universalismul hristic: bunătatea divină se revarsă asupra tuturor fiinţelor umane, în egală măsură. ♦ Secvenţa *îţi întorci gîndul de la răutăţi*, după μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κανίαις (SEPT.FRANKF.), *ignoscens super malitia* (VULG.), se referă la faptul, amintit şi anterior (3:9.10), că Dumnezeu îşi schimbă intenţia de a pedepsi pe niniviteni aducînd asupra lor rele; cf., în acest sens, *te repentant du mal* (SB, BIBL.JER.), *deine Drohungen dich reuen* (NEB). Înaintaşii noştri au crezut că gr. κακίας 'răutăţi' (termen care desemnează, de fapt, răul pe care Dumnezeu ar fi putut să îl facă ninivitenilor) ar însemna 'păcatele oamenilor', lăsîndu-se influenţaţi în această direcţie de interpretarea din BIBL.OSTROG: ***раскаимсѧ о злобах чл[овѣ]ческъ***, de unde *căindu-se pentru păcate* (MS.45, BIBL.1688), *şi-ţi pare rău pentru răotăţile oamenilor* (MS.4389), *întorci gîndul de pre răutăţîle oamenilor* (DOS.PAR.), *şi-ţi pare rău de răutăţi* (BIBL.MICU). ♦ Potrivit acestui context avem un alt amplu comentariu al Sf. Ioan Gură de Aur: „Căci aşa au zis Dumnezeu şi lui Ioná: «Mergi şi dă véste în cetatea Ninéviei, în carea lăcuiescu 120000 de bărbaţi, fără de muieri şi copii. Că încă trei zile şi Ninévi se va prăpădi». Iară Ioná nu vrea să meargă, ştiind cea multă şi nespusă a lui Dumnezeu iubire de oameni, ce purcése să fugă. Că zicea: «Eu voiu mérge de le voiu spune, dară tu eşti milostiv şi, deaca să pocăiaşte neştine şi plînge cătră tine, îl ierţi. Şi pre mine mă vor ucide ca pre un prorocu mincinos.» Şi pentru aceasta multă iaste povéstea, însă noi să zicem mai pre scurt. Luo pre dînsul marea şi nu-l ascunse, ce-l scoase iară la uscat şi-l duse în cetatea Ninéviei, ca o slujnică credincioasă. Pentru că să pogorî Ioná să fugă şi află o corabie de mergea la Tharsén. Şi-şi déde navlónul şi întră într-însa. Unde fugi? Spune-mi, Iona! Într-alt pămîntu vrei să te duci? N-ai auzit că al Domnului iaste pămîntul şi plinirea lui? Au în mare vei să mergi? A Domnului iaste marea şi el o au făcut pre dînsa. Dară în ceriu? N-ai auzit pre Davíd zicînd că văzú «ceriurile, lucrul dégetelor tale»? Dară la iadu? Ascultă iarăşi pre Davíd zicînd: «De mă voiu pogorî în iadu, acoló eşti! De-mi voiu rădica áripile méle de dimineaţă şi să mă sălăşluiescu la marginile mării, acoló mîna ta mă va povăţui şi mă va ţinea direapta ta!» Însă Ioná de frică fugiia şi nu socotiia că de Dumnezău nu iaste putinţă să scape cineva. Iară deaca-l scoase marea, să duse la Ninévi şi mărturisi că după trei zile Ninéviia va pieri. Şi ca să cunoşti tu că pentru aceasta vrea să fugă, că cunoştea că Dumnezău iaste milostiv şi să întoarce den răutatea ce grăise pentru dînşii şi vrea să să arate el proroc mincinos, el sîngur să vădéşte. Că, deaca déde véste în cetate, el ieşi afară şi aştepta să vază ce va să fie. Iară deaca trecură trei zile şi nu fu nemică de céle ce zice, atuncea-şi arătă gîndul lui cel dentîiu şi zise: «Au nu sînt acéstea cuvintele carele ziceam eu în inima mea? Că tu eşti Dumnezău milostiv şi îndelungu răbdătoriu şi nu te potriveşti răutăţilor oamenilor»" (MĂRG., 106v-107r).

4:4

În SEPT.FRANKF. avem aici o construcţie cu subiectul la infinitiv (ὅτι καλὸν τὸ ἀποθανεῖν με ἢ ζῆν), calchiată ca atare de unii dintre vechii interpreţi: *pentru că mai bun* [*mai bine*, BIBL.1688] *iaste a muri eu decît a trăi* (MS.45 şi BIBL.1688), *mai bine mi-i a muri, mai vîrtos decît a fi viu* (DOS.PAR.), *mai bine iaste mie a muri decît a fi viu* (BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914); cf. şi BIBL.OSTROG: ***іако оуне ми ѕмрѣти негли жити***. Devenită arhaism morfo-sintactic, această construcţie a fost înlocuită prin cea cu conjunctiv în versiunile ulterioare: *îmi este mai bine să mor decât să trăiesc* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *vreau mai bine să mor decît să trăiesc* (BIBL.CORN.1926), *este mai bine să mor decât să fiu viu* (BIBL.1936, preluat în BIBL.1990), *este mai bine să mor decît să trăiesc* (BIBL.RADU-GAL.), *mai bine-mi este să mor decât să trăiesc* (BIBL.ANANIA). Traducătorii blăjeni din secolul al XVIII-lea (BIBL.1760-1761) se situează, prin formularea *mai bine e mie moartea decât viaţa*, foarte aproape de VULG.: *melior est mihi mors quam vita*.

4:5

Conţinutul frazei *oare faci bine că te-ai supărat* reflectă corect *Septuaginta*: εἰ σφόδρα λελύπησαι σύ, cf. şi VULG.: *putasne bene irasceris tu*. Vechile versiuni româneşti urmează textul grecesc din SEPT.FRANKF., unde lipseşte conjuncţia condiţională εἰ. În MS.4389 şi DOS.PAR., în acest verset apar secvenţele *el răspunse: foarte mi-au părut rău, pînă la moarte* şi, respectiv, *şi dzîsă: foarte m-am oscîrbit, pînă la oară de moarte*, care nu au corespondent în nici unul din „izvoadele" cunoscute de vechii interpreţi români: *Septuaginta* (inclusiv SEPT.FRANKF.), VULG., BIBL.OSTROG. Întrucît apare în două versiuni româneşti vechi fără o legătură dovedită între ele, ar fi posibil să avem aici de a face cu o anticipare *ad hoc* a răspunsului lui Iona, care va apărea mai jos, în versetul 9, probabilitate foarte nesigură. Această coincidenţă devine şi mai interesantă cînd în BIBL.MICU, p. 717, în nota de subsol nr. 1 (reluată întocmai de BIBL.FILOTEI), citim următoarea indicaţie: „În parimie: *şi au zis: foarte m-am scîrbit eu, pînă la moarte*". Cercetări ulterioare mai aprofundate vor stabili dacă „parimia" la care se referă Samuil Micu este chiar tipăritura lui Dosoftei de la 1683, un alt parimiar românesc manuscris ori un parimiar slavon care a putut inspira deopotrivă şi pe Dosoftei şi pe autorul MS.4389. Totuşi, dacă avem în vedere şi alte izbitoare coincidenţe de formulare între DOS.PAR. şi BIBL.MICU (vezi *supra*, notele 2:7, 2:8, 3:2) şi mai avem în vedere şi buna cunoaştere a tradiţiei literare româneşti anterioare la reprezentanţii de marcă ai Şcolii Ardelene, presupunerea că Samuil Micu a utilizat la realizarea ediţiei sale chiar *Parimiile preste an* ale lui Dosoftei ne apare cum nu se poate mai justificată.

4:6

Complinirea *la răsăritul cetăţii* se află doar în originalul

ebraic, cf. *contra orientem civitatis* (VULG.), *à l'orient de la ville* (SB, BIBL.JER.), *östlich vor der Stadt* (NEB), *spre răsăritul cetăţii* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921), *la răsărit de cetate* (BIBL.CORN.1926). Vechile soluţii româneşti *în preajma cetăţii* (MS.45, BIBL.1688, BIBL.MICU, BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914)), *împotriva cetăţii* (MS.4389) corespund SEPT.FRANKF: *ἀπέναντι τῆς πόλεως* şi BIBL.OSTROG: ***прѣмо градꙋ***. Prezenţa în MS.45 a prepoziţiei *împotriva* este un ecou din VULG. ♦ Unii interpreţi văd aici o inadvertenţă cronologică (mai întîi Iona iese din cetate şi se aşază în partea de răsărit, apoi îşi ridică o colibă!), ceea ce ar fi un indiciu că secvenţa reprezintă o glosă ulterioară încorporată de copişti în text. ♦ Opţiunea lexicală *colibă*, după MS.45, BIBL.1688 şi DOS.PAR., dar şi după BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL. şi BIBL.1990, corespunde SEPT.FRANKF.: *σκηνή* 'colibă', dar şi 'cort', precum şi BIBL.OSTROG: ***кꙋща*** '*idem*', pe cînd *umbrăraş* din MS.4389 vădeşte apropierea de VULG.: *umbraculum*, ca şi *umbrariu* din BIBL.1760-1761, din BIBL.MICU (urmat de BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.ANANIA) şi din BIBL.CORN.1926 ♦ Pentru comentariile Sf. Grigorie de Nyssa referitoare la acest pasaj, vezi *supra*, nota de la 2:1.

4:7

Numele plantei evocate în context l-am identificat după analizele interpreţilor mai recenţi: *ricin* (BIBL.JER., SB), *Rizinusstrauch* (NEB). Este vorba despre planta anuală arborescentă, originară din Africa, din ale cărei seminţe se obţine un ulei neinflamabil. Termenul ebraic originar קִיקָיוֹן (*qīqayōn*), care în BIBL.HEBR. nu apare decît aici în *Cartea profetului Iona*, a fost pus în relaţie etimologică fie cu gr. *τὸ κίκι* 'ricin' (atestat la Herodot, *Istorii*, II, 94, vezi BAILLY, s.v.), cuvînt de origine egipteană în greacă, fie cu gr. *κρότων*, un alt nume al ricinului în limba greacă. S-a presupus că originea mai îndepărtată a cuvîntului ar putea fi akkad. *kûkanîtu*, desemnînd o plantă insuficient definită (cf. SB, p. 921, nota 6). Interpreţii mai vechi oscilează între diferite variante de traducere: *gourd* 'tigvă' (BIBL.KJV), *Stande* 'arbust, tufă' (BIBL.LUTHER), *vrej* (BIBL.RADU-GAL.), *Rizinusstrauch* (BIBL.EINHEITSÜB.), *Rizinus* (BIBL. ELBERFELDER). Neizbutind să identifice mai îndeaproape despre ce plantă ar putea fi vorba, autorii *Septuagintei* au optat pentru gr. *κολοκύνθη*, care denumeşte mai multe curcubitacee (cf. BAILLY: 'citrouille', LIDDELL-SCOTT: 'Cucurbita maxima'), iar Sf. Ieronim, în *Vulgata*, pentru lat. *hedera*. Preluată şi în BIBL.OSTROG, soluţia din *Septuaginta* se reflectă în toate vechile versiuni româneşti: *tigvă* (MS.45, MS.4389, BIBL.1688 şi DOS.PAR., dar şi BIBL.1760-1761: *tidvă*). De origine obscură (vezi CIORĂNESCU, s.v.), rom. *tigvă* denumeşte în mod generic un grup de plante tîrîtoare sau agăţătoare din familia curcubitaceelor, cf. DLR, s.v., unde citatul din BIBL.1688 este indicat cu pagina greşită, 588[1]/40, în loc de 596[1]/40! În BIBL.MICU se renunţă la *tigvă* în favoarea mai larg răspînditului *curcubete* (< lat. *curcubita*), menţinut multă vreme de tradiţia textuală biblică (BIBL.1819, BIBL.FILOTEI, BIBL.ŞAGUNA, BIBL.1914, BIBL.CORN.1926), pînă cînd a fost înlocuit prin *vrej* (BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL., BIBL.1968, BIBL.1990, BIBL.ANANIA). Opţiunea neologizantă *kikaion* pe care o găsim în bibliile „britanice" (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921) este greu de explicat, căci cuvîntul pare un împrumut direct din greacă, dar dicţionarele nu înregistrează un astfel de etimon! Avem de-a face, probabil, cu o „grecizare" din raţiuni eufonice, operată de traducătorii români, a gr. *τὸ κίκι* 'ricin'. ♦ Secvenţa *să-l apere de răutatea lui* este în toate versiunile ambiguă sau echivocă. Formulînd *să-i umbrească de relele lui* (MS.45), primul traducător al textului a reprodus literal conţinutul frazei din SEPT.FRANKF.: *τοῦ σκιάζειν αὐτῷ ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτοῦ*. Am avea de-a face aici, după VAN HOONACKER, cu o exprimare ironică: Dumnezeu trimite o plantă pentru a-l apăra pe Iona de propria răutate, sugerîndu-se că excesul de zel al personajului s-ar datora căldurii excesive; cf. în acest sens *afin de le délivrer de son mal* (BIBL.JER., SB). Opţiunile *să-i umbrească lui de chinurile lui* (BIBL.1688), *să-i umbrêze de osteneala lui* (MS.4389), *să-i ţîie umbră de cătră nevoia lui* (DOS.PAR.) şi *să-l umbrească despre necazurile lui* (BIBL.MICU) reflectă interpretarea din BIBL.OSTROG: ***осѣнити ним от за заѣнїи его***, înrudită, la rîndul ei, cu cea din VULG.: *protegerat eum, laboraverat enim*; această ultimă interpretare lasă să se înţeleagă că Dumnezeu voia să îl protejeze pe Iona pur şi simplu. ♦ Construcţia cu complement intern *să bucură Iona bucurie mare* (MS.45 şi BIBL.MICU) se explică prin gr. *ἐχάρη ... χαρὰν μεγάλην* (*Septuaginta*). Pentru construcţia cu complement instrumental *să bucură ... cu bucurie mare* (MS.4389 şi DOS.PAR.) modelele par să fi fost BIBL.OSTROG: ***обрадовасѧ ... радостїю великою*** şi VULG.: *laetatus est ... laetitia magna*. Un ecou evident al tradiţiei textuale cu menţinerea construcţiei intensificatoare tipice recunoaştem şi în versiunile moderne: *s-a bucurat ... cu bucurie mare* (BIBL.1874, BIBL.1911, BIBL.1921, BIBL.1936, BIBL.RADU-GAL.). Ca încercări de actualizare morfo-sintactică înregistrăm formula gramatical neutră *s-a bucurat foarte mult* la BIBL.CORN.1926 şi pe cea cu conotaţii colocviale *s-a bucurat Iona de vrej: bucurie mare* din BIBL.ANANIA.

4:8

Pentru expresia *porunci Dumnezeu*, cf. *supra*, nota 2:1. ♦ Prin formula *a doua zi, la revărsatul zorilor*, am recuperat semnificaţiile corecte ale contextului, după VULG.: *ascensu dilunculi in crastinum* (de unde şi BIBL.MICU: *a doua zi de demineaţă*), BIBL.JER. şi SB: *à la pointe de l'aube, le lendemain*, NEB: *als aber am nächsten Tag die Morgenröte heraufzog*. ♦ Construcţiile obscure din punct de vedere semantic *viêrme de mînecate* (MS.45), *viêrmelui de dimineaţă* (BIBL.1688), *viêrmelui dimineţii* (MS.4389, DOS.PAR.) reprezintă transpuneri literale după gr. *σκώληκι ἑωθινῇ* 'viermelui matinal' (SEPT.FRANKF.) şi slavon. ***чрьви оутренемꙋ*** '*idem*' (BIBL.OSTROG). ♦ Întregul pasaj a fost interpretat în sens

hristologic de Maxim Mărturisitorul astfel: „Umbrarul pe care şi l-a făcut Iona după ce a ieşit din cetate închipuieşte Ierusalimul de jos şi templul din el făcut de mâini. Curcubeta înfăţişează umbra vremelnică a slujirii trupeşti şi numai după litera legii, care nu este statornică şi nu poate să mulţumească mintea. Iar viermele este Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, precum El însuşi zice despre Sine la Proorocul David: «Sunt vierme şi nu om». Căci s-a făcut şi s-a numit cu adevărat vierme pentru trupul fără sămânţă pe care l-a primit. Fiindcă precum viermele nu are împreunare şi amestecare, ca pricină premergătoare a naşterii lui, tot aşa nici naşterii după trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. (...) Acest vierme a ros curcubeta şi a uscat-o, adică a pus capăt slujirii legii, ca unei umbre, şi a uscat părerea de sine a Iudeilor, întemeiată pe ea" (FILOCALIA III, p. 404-405).

4:9

Prin *un vînt înăbuşitor şi pîrjolitor* am transpus SEPT.FRANKF.: *πνεύματι καύσωνι, συγκαίοντι*, VULG.: *vento calido et urenti*, BIBL.OSTROG: ***вътрь знойнь жегущь***. Transpunerea gradaţiei de intensitate inclusă în gr. *καύσων* 'care are o căldură excesivă' şi *συγκαίοντος* 'care arde în întregime' a fost realizată în mod diferit de vechii interpreţi români: *la vînt arzător zădufos* (MS.45), *la vînt arzătoriu zăduhos* (BIBL.1688), *vîntului celui cald şi pîrjolitoriu* (MS.4389), *vîntului fierbinte ce arde* (DOS.PAR.), *unui vînt cald cu zăduf* (BIBL.MICU). Pentru ultimele trei opţiuni, hotărîtoare au fost modelele din VULG. şi BIBL.OSTROG. Forma *zăduhos*, cu fonetism nordic, prezentă în BIBL.1688, dar absentă în MS.45, este un indiciu că, uneori, copistul manuscrisului a renunţat la fonetismele moldoveneşti originare, chiar în locuri în care editorii de la Bucureşti, în posesia, probabil, a unei alte copii venite din Moldova a prototipului lui Milescu, le-au conservat. ♦ Şi acest pasaj s-a bucurat de o interpretare anagogică multiplă din partea lui Maxim Mărturisitorul: „După răsăritul soarelui dreptăţii, adică după învierea şi înălţarea Domnului, a venit vântul arzător al încercărilor peste iudeii rămaşi nepocăiţi şi le-a lovit capetele lor, potrivit unei drepte judecăţi. (...) Căci, de fapt, după învierea şi înălţarea Mântuitorului, a venit peste ei ca un vânt foarte arzător răzbunarea peste neamuri şi Soarele meu a doborât la pământ slava şi puterea întregului neam, lovind în ea ca într-un creştet. (...) Vântul arzător ridicat împotriva Iudeilor, care n-au ascultat cuvântul harului, mai este şi părăsirea, care opreşte ploaia cunoştinţei şi roua prorociei şi usucă izvorul natural al cugetărilor evlavioase din inimă. (...) Vântul arzător este trufia, care e patima urii de Dumnezeu şi de oameni. Fiindcă ea usucă inima necredincioşilor, veştejind cugetările evlavioase despre Dumnezeu şi raţiunile drepte despre fire" (FILOCALIA III, p. 406-407). ♦ Formulînd *şi-a pierdut puterile*, am redat sensul contextual adecvat al compusului grecesc *ὀλιγοψυχέω* 'être pusillanime, peu courageux' (BAILLY, s.v.), care mai apare şi în Sir. 4:9 şi este echivalat în VULG. prin lat. *aestuo* 'a se încinge', aici, figurat 'a se zbuciuma', iar în BIBL.OSTROG, mai exact, prin slavon. ***отнемошити*** 'a-şi pierde speranţa' (cf. SLOVAR, s.v.).

4:10

Prin *supărat ... pînă la moarte* am redat cu fidelitate SEPT.FRANKF.: *λελύπημαι ἐγὼ ἕως θανάτου*, VULG.: *bene irascor ego usque ad mortem*, BIBL.OSTROG: ***зѣло си жалню и до смерти***. Această expresie superlativă a durerii aminteşte de cuvintele lui Iisus Hristos din Mat. 26:38: *περίλυπτος ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου*, în NTB (1648) şi BIBL.1688: *trist iaste sufletul mieu pînă la moarte*.

4:11

Secvenţa *pentru care nu te-ai chinuit şi pe care nu l-ai hrănit* reprezintă traducerea corectă după *ὑπὲρ ἧς οὐκ ἐκακοπάθησας, ... οὐδὲ ἐξέθρεψας αὐτήν* (SEPT. FRANKF.) şi ***о не иже нѣсися трудилъ ни въскормилъ ея*** (BIBL.OSTROG), cf. şi VULG.: *in qua non laborasti neque fecisti ut crescat*. În acest verset, în SEPT.FRANKF. există, în comparaţie cu alte versiuni ale *Septuagintei*, următoarea adăugire (*οὐδὲ ἐξάθρησας*), preluată, împreună cu paranteza, în MS.45: *(ai răzluit-o)*. Verbul românesc *a răzlui*, echivalent în context al gr. *ἐξαρθρεύω* 'a dezarticula, a dizloca', al cărui sens se clarifică doar în urma analizei comparative, este de fapt un *hapax legomenon*, nefiind înregistrat de nici un dicţionar. Avem de-a face, probabil, cu o contaminare formală şi semantică între *a răzluşi* 'a se depărta, a se rupe' < slavon. ***разлѫчити*** 'a separa' (vezi DLR, cu atestări vechi din *Evanghelia învăţătoare*, Govora, 1642 şi din cronica lui Radu Greceanu), pe de o parte, şi regionalismul *a răzlogi* 'a despărţi, a separa', derivat de la *răzlog*, pe de altă parte. În urma reviziei finale operate de cărturarii de la Bucureşti, conţinutul parantezei din SEPT.FRANKF. a fost inclus în varianta tipărită a BIBL.1688, verbul obscur *a răzlui* din MS.45 fiind înlocuit cu *a ogorî* 'a desţeleni', ceea ce constituie cea mai veche atestare a acestui cuvînt, căci în DLR, s.v., prima indicaţie cronologică privitoare la acest verb este din *Dictionarium Valachico-Latinum* al lui Samuel Klein. ♦ Verbul gr. *κακοπαθέω* 'a se afla într-o situaţie grea' din SEPT. FRANKF., pe care l-am echivalat prin rom. *a se chinui*, a fost calchiat în MS.45 prin expresia *a păţi rău*, glosată marginal tocmai prin *a chinui*. Editorii bucureşteni de la 1688, revizuind textul moldovenesc, preferă sintagma *a pătimi rău*, în care atracţia etimologică contextuală a etimonului grecesc este încă şi mai evidentă.

4:12

Actualizînd o veche soluţie lexicală, autorii MS.4389 (*mai mult decît 12 întunêrece*) şi DOS.PAR. (*mai mult de doaosprêce întunêrece*) traduc literal formula din BIBL.OSTROG: ***множае двою десате тем***ъ. Substantivul slavon ***тьма*** are, pe lîngă sensul primar 'întuneric', şi valoarea unui numeral colectiv, desemnînd, de obicei, o mulţime de zece mii (cf. MIKLOSICH, s.v.). Cu acest sens calchiat, rom. *întunerec* (de obicei la plural) era încă întrebuinţat în texte din secolul al

XVII-lea (vezi TIKTIN, s.v.). Dar deja editorii de la Bucureşti „simt" că acest vechi calc semantic nu mai este corect perceput şi renunţă la el. ♦ În tratatul său *Despre providenţă* (VI, 17), Sf. Ioan Gură de Aur citează în întregime ultimele două versete, la sfîrşitul următoriului comentariu: „Într-adevăr, după fuga sa şi după împăcarea ninivitenilor cu Dumnezeu, Iona se arăta uimit că ameninţările sale nu au avut nici un efect; avea o suferinţă foarte omenească, era plin de tristeţe. Dumnezeu porunci razelor soarelui de a arunca o flacără mai arzătoare, apoi porunci pămîntului să alcătuiască repede, pentru Iona, un adăpost şi, încălzindu-l cu mărinimie, apoi răcorindu-l şi aruncîndu-l în cele din urmă în tristeţe şi răpindu-i adăpostul, atunci cînd îl văzu întremat pe de o parte şi pus la încercare pe de altă parte, iată ce i-a spus: «Ţie îţi pare rău de acest ricin pentru care nu te-ai chinuit şi pe care nu l-ai hrănit, care a răsărit într-o noapte şi într-o noapte a pierit! Dar eu cum să nu mă îndur de cetatea cea mare a Ninivei, unde trăiesc mai mult de o sută douăzeci de mii de oameni care nu deosebesc dreapta de stînga lor, ca şi un număr mare de dobitoace?»" (IOAN HRIS., PROV., p. 103). Marele orator bizantin citează şi în altă parte acest pasaj, cu următoarea explicaţie: „Dumnezeu indică numărul locuitorilor cetăţii nu fără o anumită intenţie, ci pentru ca tu să înţelegi faptul că rugăciunea în care se reunesc numeroase glasuri are o mare putere" (IOAN HRIS., INCOMPREHENS. III, 726 B, p. 199). ♦ Maxim Mărturisitorul interpretează şi el acest pasaj final astfel: „Cred că Scriptura indică aici prin cele douăsprezece miriade, după un înţeles mai înalt, raţiunile timpului şi ale firii, adică cunoştinţa cuprinzătoare a firii văzute împreună cu acelea fără de care aceasta nu poate să existe. Căci dacă numărul doisprezece se formează prin adunarea lui cinci şi şapte, iar firea e încincită pentru simţuri şi timpul înşeptit, atunci numărul doisprezece indică, desigur, firea şi timpul" (FILOCALIA III, p. 400). Acelaşi mare interpret al Sfintei Scripturi ne oferă o explicaţie anagogică şi pentru secvenţa „nu deosebesc dreapta de stînga lor": „Aşadar, prin «dreapta» Scriptura înţelege, după cum se vede, slava deşartă de pe urma aşa-ziselor isprăvi, iar prin «stânga» neînfrânarea ce răsare de pe urma patimilor de ruşine. Pe aceşti bărbaţi ce nu cunosc dreapta şi stânga lor îi are orice suflet luminat de vederile celor spirituale" (FILOCALIA III, p. 401). ♦ Discutînd pe larg conţinutul şi etapele profeţiei lui Iona, Origene invocă pasajul final, sesizînd o evidentă contradicţie între caracterul imuabil şi etern al deciziilor divine şi faptul că aici, ca şi în alte locuri ale Sfintei Scripturi, ca de exemplu la 3Reg. 24:11-16, Dumnezeu pare să îşi schimbe proiectul afirmat iniţial. Sînt două răspunsuri posibile, afirmă Origene. Prima explicaţie are în vedere faptul că nu Dumnezeu însuşi afirmă că „se va răzgîndi" şi nu va mai face ninivitenilor răul promis, ci cuvintele sînt ale profetului. Aşadar, Dumnezeu rămîne de neclintit în deciziile sale iniţiale. Cea de-a doua explicaţie are în vedere faptul, frecvent afirmat în Sfînta Scriptură, că Dumnezeu este „răbdător şi plin de îndurare" faţă de oameni, ceea ce îl face să poată să îşi schimbe gîndul în faţa actelor de supunere şi pocăinţă ale acestora. Dată fiind doctrina lui despre restauraţia finală a binelui şi iertarea universală (*ἀποκατάστασις*), Diogene ar înclina, desigur, către cea de a doua soluţie. În contextul de aici, însă, Diogene pare să lase discuţia deschisă: „Oamenii neglijenţi şi nepăsători vor insista asupra primei explicaţii, pe cînd cei mai perfecţi vor reţine-o pe cea de a doua, conferindu-i un înţeles mai tainic" (ORIGENE, HOM. NUM., XVI, p. 316 şi urm.).

MIHEA

Persoana profetului Mihea şi epoca în care a trăit

Profetul a cărui profeţie ocupă locul al şaselea în canonul ebraic şi locul al treilea în canonul *Septuagintei* este cunoscut în textele biblice prin două variante formale ale numelui, una lungă şi alta mai scurtă (מיכיהו sau מיכה), în transliterare: *Michaiahu*, respectiv *Michah*. Forma scurtă este întrebuinţată mai ales în versiunile care au ca bază textul masoretic al *Vechiului Testament*, pe cînd cea lungă este preferată de apartenenţii la tradiţia textuală a *Septuagintei*: gr. *Μιχαίας*, slavon. ***Михѣа***, lat. *Micheas*. Semnificaţia numelui este 'care este precum Iahwe (Domnul)'. După cele mai probabile aproximări propuse de erudiţi, profetul Mihea pare să fi fost activ între anii 758 – 710 î.Hr., în timpul domniei regilor Iotham (742 – 735 î.Hr.), Ahaz (735 – 715 î.Hr.) şi Iezekia (715 – 696 î.Hr.) din Iuda, fiind aproximativ contemporan cu profeţii Isaia, Amos şi Osea. Locul natal al profetului a fost Moresheth-Gath, o mică localitate din partea de sud-vest a Iudeii, la circa 40 de km de Ierusalim. Nucleul discursului lui Mihea îl constituie profeţia despre distrugerea de către Iahwe a Israelului şi a Samariei, ca urmare a păcatului capital al idolatriei, şi despre viitoarea restaurare a statului iudeu sub conducerea unui Mîntuitor (Mesia), care se va naşte în Betleem. Prima parte a profeţiei lui Mihea s-a realizat în anul 586 î.Hr., cînd babilonienii au distrus Ierusalimul, ducînd poporul israelit în captivitate. Corelaţia directă dintre viziunea mesianică a lui Mihea şi persoana lui Iisus din Nazaret este efectuată în *Noul Testament*, în *Evanghelia lui Matei* (2:1-6; 5:2; 10:35-36).

Uneori se face o confuzie între profetul Mihea despre care vorbim aici şi un alt profet cu acelaşi nume, care a trăit cu cca o sută de ani mai devreme şi a fost ucis de către regele Ioram, deranjat de admonestările sale (vezi 1Reg. 22:1).

În iconografia bizantină tradiţională, profetul Mihea este înfăţişat ca un bătrîn cu barbă albă lungă şi cu obişnuitul pergament inscripţionat. Dintre reprezentările figurii profetului Mihea în arta plastică laică, sînt de menţionat portretul zugrăvit de Michelangelo pe cupola Capelei Sixtine, alături de ceilalţi unsprezece profeţi minori, precum şi o gravură a lui Gustave Doré, în care profetul apare într-un peisaj urban romantic stereotip, vorbind cu o largă gesticulaţie în faţa unui public.

Structura cărţii

Partea I. Titul cărţii. Judecata şi mîntuirea lui Isreal de către Domnul (1:1-2:13)

I. Iuda şi Samaria vor fi pustiite din cauza îndepărtării de Domnul (1:2-7)
II. Este deplînsă soarta cetăţilor pustiite ale lui Iuda (1:8-16)
III. Căpeteniile care săvîrşesc nedreptăţi sînt izgonite din ţară (2:1-5)
IV. Dezvăluirea profeţilor mincinoşi (2:6-11)
V. O mică turmă este salvată din neamul lui Israel (2:12-13)

Partea a II-a. Dezvăluirea falselor căpetenii şi făgăduirea unui rege drept (3:1-5:15)

VI. Condamnarea păstorilor care îşi mănîncă turma încredinţată (de Domnul) (3:1-4)
VII. Condamnarea profeţilor mincinoşi (3:5-8)
VIII. Ierusalimul va fi nimicit din pricina răutăţii căpeteniilor sale (3:9-12)
IX. Profeţie despre viitoarea mîntuire şi înălţare a Sionului (4:1-5)
X. Cei slabi şi infirmi vor deveni puternici (4:6-7)
XI. Stăpînirea Ierusalimului va fi reinstaurată (4:8)
XII. Domnul are un plan secret pentru Sion (4:9-14)
XIII. Profeţie despre venirea unui împărat unic (5:1-6)
XIV. Profeţie despre viitoarele victorii ale urmaşilor lui Iacov (5:7-9)
XV. Domnul îşi va duce la capăt planul de pedepsire a poporului rătăcit (5:10-15)

Partea a III-a. În întuneric se întrezăreşte nădejdea (6:1-7:20)

XVI. Îndemnuri către întoarcerea la ascultarea către Domnul (6:1-8)
XVII. Ameninţarea cu noi pedepse pentru fărădelegi (6:9-16)
XVIII. Ultimele mustrări ale Domnului către neamul lui Israel (7:1-14)
XIX. Făgăduinţa eliberării finale şi un cîntec de mulţumire (7:15-20)

Capitolul 1

1:1

Începînd chiar cu citarea primului verset, Sf. Ambrozie îşi construieşte întreaga scrisoare a LXX-a (către Horontianus) folosind cuvintele profetului Mihea (vezi AMBROZIE, S. II, p. 282-287). ♦ Sf. Vasile cel Mare îşi construieşte distincţia pe care o propune între conceptele de 'cuvînt' şi 'viziune' evocînd incipiturile cărţilor profeţilor Mihea şi Ioil: „Aşadar, aceştia spun că sunt cărţi ale vedeniei, dar ceilalţi profeţi spun că au auzit cuvintele de la Dumnezeu. Căci spune: (...) În [cartea lui Miheia]: «şi a fost cuvântul Domnului către Miheia Moraştitul în zilele lui Ioatam şi Ahaz şi Iezechia, regii Iudei, referitor la cele văzute despre Samaria şi Ierusalim» (Mih., 1:1) şi «Cuvântul Domnului care a fost la Ioil, [fiul] lui Batuel» (Ioil, 1:1)" (VASILE CEL MARE, ISA., 9, p. 27). ♦ După cum se poate deduce din relatările din 1Reg. 16:23-24, Samaria a fost întemeiată în jurul anului 925 î.Hr. de un anumit Omri, care a plătit pentru colina pe care se va înălţa oraşul doi talanţi de argint lui Shemer, personaj care a dat şi numele cetăţii. Oraşul a devenit capitală a celor zece triburi nordice ale neamului lui Israel.

1:2

Invocaţia de aici este parafrazată frecvent în literatura patristică; un exemplu: „Cerule, ascultă, pămîntule, pleacă-ţi urechea, căci Domnul şi-a rostit cuvintele spre mărturie!" (BARNABA, 9, 3a, p. 143).

1:3

Sf. Ioan Damaschin face undeva o clasificare a textelor profetice, potrivit raportării temporale a acţiunii enunţate. Versetul de aici serveşte pentru ilustrarea uneia dintre clasele de profeţii distinse: „Alte texte sunt spuse în chip profetic. Dintre acestea, unele se raportează la cele viitoare, de exemplu: (...) şi cuvintele spuse de Mihea: «Iată Domnul pleacă din locul Lui şi Se va coborî şi Se va urca pe înălţimile pământului»" (IOAN DAMASCHIN, DOGM., II, XVII, p. 222).

1:7

Substantivul *năiemíre*, cu sensul general 'acţiunea de a năimi', iar în context acela de 'simbrie convenită pentru un serviciu' (cf. MS.4389: *chirie*), apare doar în acest context, atît în MS.45, cît şi în BIBL.1688. Echivalează aici gr. *τὰ μισθώματα* 'răsplătirile (pentru prostituate)', cf. *the wages of whoredom* '*idem*' (SEPT.ENGL.), *Hurenlohn* '*idem*' (SEPT.GERM.). Derivat nominal de la verbul *năiemi*, cuvîntul este atestat în DLR abia în dicţionare din secolul al XIX-lea.

1:8

Forma *sirină* din MS.4389 este anterioară celei actuale (*sirenă*) şi reflectă etimonul direct, ngr. *σειρήν* 'fiinţă mitologică, jumătate femeie, jumătate peşte', fiind atestată în DLR, s.v., la Dosoftei şi Cantemir.

1:9-10

Segmentarea versetelor şi formularea traducerii sînt foarte defectuoase în BIBL.1688. Mai atentă este transpunerea literală în MS.45, după SEPT.FRANKF.: *οἱ ἐν γὲθ μὴ μεγαλόνεσθε· οἱ ἐν βαχεὶμ μὴ ἀνοικοδομεῖτε ἐξ οἴκου κατὰ γέλωτα*. Pentru o relativă clarificare a pasajului, vezi şi versiunea noastră. ♦ Semnificaţia disociată aici de către Sf. Vasile cel Mare este următoarea: „Că învăţăturile despre credinţa în Dumnezeu sunt numite case ne-a învăţat chiar Domnul într-o pildă, spunând: «Oricine aude aceste cuvinte ale Mele şi le face, se va asemăna cu bărbatul

înţelept care şi-a clădit casa pe stâncă» (Mt., 7:24). (...) Pentru că între cei care construiesc învăţături, unii gândesc [învăţături] vrednice de râs şi glumă, ca şi cum ar construi «râs», iar cei mai de cinste construiesc [învăţături] serioase, Miheia, nimicind casele celor ridicoli, spune: «Cei din Gat să nu vă măriţi şi cei din Akkarim nu construiţi din casă după râsul vostru»" (VASILE CEL MARE, ISA.,V, 150, p. 172).

1:11

Sf. Ioan Gură de Aur citează acest verset în următorul context: „Pe alţii îi învinuieşte, zicând că cei ce trăiesc în desfătări se îmbuibă şi nu se tem de nimic; văzându-i pe iudei duşi în robie, nu s-au întristat, nici n-au împărtăşit mânia lor. Şi învinuindu-i pe aceştia, zice: (...) «Cea care locuieşte în Ainan n-a ieşit să jelească casa aflată lângă ea.» Chiar dacă sunt pedepsiţi pe drept, Dumnezeu doreşte ca noi să suferim împreună cu ei, nu să ne bucurăm, nici să ne veselim" (IOAN HRIS., OM. STAT., II, XVIII, p. 255).

1:12

Versetul de aici i se pare potrivit lui Origene pentru a exemplifica întrebuinţarea metaforică („catahreza") a cuvintelor în vorbire: „Deoarece în vorbire se întrebuinţează adesea cuvintele cînd în sensul lor propriu, cînd prin catahreză, nu este deloc de mirare să găsim adesea desemnarea lucruilor bune sau a celor rele atribuite unor realităţi corporale şi acelora pe care persoanele care susţin învăţături greşite le socotesc exterioare. De exemplu, (...) găsim la profetul Mihea scris «peste porţile Ierusalimului s-au prăbuşit de la Domnul lucruri rele». (...) În loc de a se spune «după voinţa Proniei, asemenea evenimente au avut loc la Ierusalim în vederea îndreptării locuitorilor lui» s-a scris: «peste porţile Ierusalimului s-au prăbuşit de la Domnul lucruri rele». Ar trebui deci ca aceia care înţeleg realitatea, să nu se ataşeze prea mult de cuvinte, ci să sesizeze cînd acestea sînt atribuite unor lucruri în sens propriu şi cînd prin catahreză, din cauza îngustimii supărătoare a numelor" (ORIGENE, LIB. ARB., 26, 8, p. 264).

Capitolul al 2-lea

2:7

Citatele din cei doi profeţi minori, Mihea şi Ioil, referitoare la „duhul Domnului" (*πνεῦμα κυρίου*) sînt reţinute de Sf. Atanasie cel Mare în *Scrisoarea către Serapion* (V), alături de numeroase alte conjecturi scripturale, ca argument pentru teza că acest concept central în dogmatica creştină circula deja încă din *Vechiul Testament*: „Dar voi spuneţi-ne dacă aţi aflat undeva în dumnezeiasca Scriptură pe Duhul Sfînt numit simplu «duh», fără adaosul pus înainte şi fără observaţia de care am amintit? Însă n-aţi putea-o spune. Căci nu veţi afla-o spusă. (...) Iar Mihea zice: «Casa lui Iacob mînie pe Duhul Domnului». Şi prin Ioel Dumnezeu zice: «Şi va fi după numele acestea şi voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul»" (ATANASIE ALEX., S. II, p. 26-27).

2:9

Sf. Chiril din Alexandria, în prima dintre „glafirele" sale la *Levitic*, parafrazează acest pasaj în următorul context: „Unii din regii din anumite timpuri (...) au atras poporul spre credinţe greşite şi unii proroci mincinoşi (...) au grăit cele ale cugetării lor, precum s-a scris, şi au slăbit dreapta credinţă a ascultătorilor. Pe aceştia porunceşte să îi scoată din casă, cerînd prin aceasta depărtarea lor sau aruncarea din văzul oamenilor (...): «Pentru aceea se vor arunca conducătorii poporului din casa desfătării lor, pentru faptele lor cele rele s-au lepădat»" (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 393).

2:11-12

Cu trimitere la pasajul de aici, picătura de băutură miraculoasă în jurul căreia Domnul va reuni neamurile risipite ale lui Israel este evocată de Origene astfel: „Vezi deci că Mîntuitorul se coboară pînă către lucrurile terestre şi umile, vei vedea de asemenea cum, dintr-o mare putere şi dintr-o mare măreţie dumnezeiască, o mică picătură s-a rostogolit pînă la noi. Aceasta este picătura cîntată de profet (Mihea)" (ORIGENE, CÎNT. II, 3, p. 82.).

Capitolul al 3-lea

3:4

Acest verset îl găsim integrat în următorul comentariu la SALVIANUS, GUV. DUMN., II, IX, , p. 227: „Pot să probez uşor că noi nu ispăşim ceea ce facem şi că Dumnezeu este mult mai îngăduitor cu noi decît sîntem noi cu Dumnezeu. (...) Domnul însuşi spune: «V-am strigat şi nu M-aţi auzit; şi voi Mă veţi striga şi nu vă voi auzi». Ce este mai demn şi mai drept? N-am auzit, nu sîntem auziţi; n-am respectat, nu sîntem respectaţi. Cine, mă rog, dintre stăpînii trupeşti este mulţumit să se poarte cu ai săi conform unei astfel de condiţii, încît să dispreţuiască pe servii săi numai atît cît a fost dispreţuit de ei? De altfel noi, dispreţuind pe Dumnezeu, nu-i pricinuim numai injuria pe care servitorii o pricinuiesc stăpînului lor trupesc dispreţuindu-l, deşi acest dispreţ al servitorilor este foarte mare, dacă ei nu fac ce li se porunceşte".

3:7-8

Secvenţa este parafrazată de Nicodim Aghioritul şi inserată în următorul discurs: „O, bucurie! O, putere! O, foc al Duhului Sfânt! Care îndată ce a atins inimile, a făcut din iepuri lei, pe cei slabi puternici, pe cei neînţelepţi înţelepţi, pe cei de lut de foc şi pe cei ce mai înainte erau nişte statui i-a făcut oameni deplini. Aceasta este ceea ce Domnul făgăduise prin profetul Mihea: «Nu este cine să-i asculte pe ei, dacă nu voi umplea eu tăria cu Duhul Domului»" (NICODIM AGH., DEPR. DUH., I, XXXIII, p. 282).

3:10

O secvenţă din acest pasaj este inserată de Didim cel Orb în următorul comentariu: „La sensul literal este bine să

adăugăm sensul spiritual: toţi ereticii, prin gîndurile şi faptele lor blestemate, «zidesc Sionul prin crime şi Ierusalimul prin nedreptăţi». Şi cum să nu zidească prin sînge Sionul cei care îi scandalizează şi le varsă sîngele celor pe care îi înşeală? De aceea spunem şi că aceştia zidesc Ierusalimul în nedreptăţi" (DIDIM, ZAH. III, IV, 195, p. 903).

3:10-12

Un amplu comentariu în care se inserează materia acestor versete, ca şi cea din secvenţele de la 7:1-4, găsim la Grigorie din Nazianz: „Urmează acum dumnezeiescul Mihea. El nu suportă ca Sionul să fie zidit pe sînge (...) şi Ierusalimul pe nedreptate, pentru că căpeteniile lui fac judecăţi contra plată, preoţii lui îşi fac datoria primind răsplată, iar profeţii lor propovăduiesc pentru bani. Şi ce va urma? Sionul va fi arat ca un cîmp, Ierusalimul va fi ca o colibă în vie, iar muntele casei va fi socotit ca un crîng în adîncul codrului. El va suspina de asemenea pentru lipsa oamenilor cu viaţă dreaptă, pînă într-acolo încît cu greu s-ar mai putea găsi ceva de cules sau de adunat, cînd cîrmuirea cere bani şi cînd discursul judecătorului este dictat de îngăduinţă" (GRIGORIE NAZ., DISC. II, 58, p. 168).

3:12

Secvenţa „Sion va fi lucrat ca un ogor" este inserată de Didim cel Orb într-un tablou al deriziunii rezervate neamului ales odată ce va fi părăsit de Domnul (DIDIM, ZAH. III, IV, 193, p. 901).

Capitolul al 4-lea

4:1

În comentariul său la *Cîntarea cîntărilor*, Sf. Grigorie din Nyssa face o trecere în revistă a principalelor trimiteri profetice la persoana lui Iisus Hristos, între acestea şi acest pasaj din profeţia lui Mihea: „Dar s-ar lungi mult să adunăm din proorocii toate pe rînd. Cum spunea Miheia că «în zilele de pe urmă se va arăta un munte pe vîrful munţilor», dacă nu că prin aceasta numeşte taina Evangheliei, ce se va arăta spre surparea puterilor duşmane? Cum zice că «va răsări toiag şi floare din rădăcina lui Iesei» (Is. 11:1), decît că prin aceasta marele Isaia vesteşte arătarea Domnului în trup?" (GRIGORIE NYSS., S. I, p. 117).

4:2

Într-un „cuvînt panegiric la slăvita Înălţare a Mîntuitorului", ilustrul predicator Ilie Miniat relevă semnificaţiile hristologice ale acestui verset: „«Veniţi să ne suim în muntele Domnului şi în casa Dumnezeului lui Iacov», ca să fim şi noi privitorii slăvitei înălţări a lui Hristos! Să ne suim printr-o contemplaţie evlavioasă la muntele de trei ori fericit al Măslinilor, acolo unde astăzi se deschide priveliştea prea minunată a slavei cuvenite lui Dumnezeu, unde Iisus cel înviat, purtătorul de trofee, nimicitorul nebiruit al iadului, înfăţişează triumful cel mai strălucit împotriva morţii" (MINIAT, DID., p. 403).

4:2-3

Repetiţia *casa Domnului* şi *casa Dumnezeului* din MS.45 şi BIBL.1688 se datorează SEPT.FRANKF., unde sintagma *εἰς ὄικον κυρίου* apare de două ori, spre deosebire de alte ediţii ale *Septuagintei*, unde prima oară avem *εἰς ὄρος κυρίου* „în muntele Domnului". ♦ Profetul Mihea este citat cu cuvintele sale de Lactanţiu: „Căci Mihea a vestit cu aceste cuvinte că va fi dată o lege nouă: «Legea va ieşi din Sion şi cuvîntul Domnului din Ierusalim. El va judeca în mijlocul multor popoare şi va mustra neamuri puternice». Într-adevăr, legea cea dintîi, care a fost dată prin Moise, nu a fost dată pe Muntele Sion, ci pe Muntele Horeb" (LACTANTIU, INST. DIV. IV, XVI, 3-4, p. 152). ♦ Despre semnificaţia preschimbării uneltelor în arme, vezi explicaţiile oferite *supra*, Ioil 3:10.

4:4

În finalul celei de-a doua omilii la *Cartea Numerilor*, Origene citează acest verset, într-un context în care momentul odihnei netulburate a fiecăruia sub smochinul sau sub viţa sa de vie este înţeles ca o prefigurare a venirii Mîntuitorului: „Toate aceste perspective prefigurate prin nişte taine sublime vor fi îndeplinite de către însuşi Domnul Iisus, în ziua venirii sale, dar nu «într-o oglindă şi printr-o pildă, ci faţă în faţă», potrivit meritelor fiecăruia dintre cei pe care îi cunoaşte El, «cel care scrutează inimile»" (ORIGENE, HOM. NUM., I, p. 79). ♦ Unul dintre marii părinţi capadocieni face şi el o trimitere la acest pasaj din profetul Mihea: „Şi iarăşi învăţăm prin laudele ce urmează cum se face cineva soră şi soţie a Domnului. Căci zice: «Grădină închisă eşti, sora mea, mireasă». Aşadar, dacă cineva se străduieşte să se facă mireasă, prin alipirea de Domnul, şi soră, prin aceea că împlineşte voia Lui, cum zice Evanghelia (Mt. 12:30), va fi o grădină bine înflorită, avînd în sine frumuseţea tuturor pomilor, smochinul dulce şi măslinul încărcat de rod şi palmierul cu frunziş înalt şi via bogată, nu scaiul mărăcinos, nici urzica, ci chiparosul şi rodiul. Aşa a ştiut să-l împodobească marele David şi înaltul Isaia, cu o astfel de grădină (...). Alt prooroc fericeşte pe cel ce se odihneşte sub smochinul său" (GRIGORIE NYSS., S., I, p. 236).

4:5

Secvenţa *Căci toate popoarele vor umbla, fiecare pe drumul său, noi însă vom umbla în numele Domnului, Dumnezeului nostru, în veci şi pentru totdeauna* (traducerea noastră) este citată, alături de alte numeroase fragmente veterotestamentare, ca *argumenta auctoritatis* în capitolul al XLVII-lea (*De deo alieno et de multis diis*) din tratatul catar *De duobus principiis*: „Dacă cineva ar dispreţui, din neînţelegere, argumentele foarte corecte expuse pînă aici, să ştie acea persoană că existenţa unui alt dumnezeu, domn şi principe alături de Domnul şi

adevăratul Dumnezeu este demonstrată cu evidenţă prin mărturia Sfintelor Scripturi" (DUO. PRINC., 47, p. 323).

4:6

Conţinutul acestui verset este interpretat în sens hristologic de către Sf. Chiril din Alexandria în următoarele cuvinte: „S-a surpat pentru furia împotriva Lui Sinagoga cea necurată şi a ieşit din iubirea lui Dumnezeu.(...) Căci va veni ca să o vadă iarăşi Arhiereul tuturor. Şi aflînd-o îmbunătăţită, îndată o curăţeşte şi o primeşte, după spusa sfinţilor prooroci: «În ziua aceea, zice Domnul, aduna-voi pe cea alungată şi voi primi pe cea zdrobită şi pe cei ce i-a izgonit. Şi voi pune pe cea zdrobită întru rămăşiţă»" (CHIRIL ALEX., S. II, p. 295).

Capitolul al 5-lea

5:2

Importantul pasaj cu trimitere hristologică este reţinut şi comentat frecvent de Sfinţii Părinţi şi alţi exegeţi din epoca patristică. De exemplu, Origene scrie: „Este adevărat ceea ce s-a scris: Hristos Iisus, «din bogat ce era, s-a făcut sărac». De aceea, aşadar, şi-a ales o mamă săracă din care să se nască şi o patrie săracă, despre care se spune: «Şi tu, Betleem, eşti cel mai mic între miile lui Iuda» etc." (ORIGENE, LEV., VIII, 5, p. 317). O altă referire la pasajul de aici face Origene şi în a sa *Filocalie* (I, 5): „Până şi locul naşterii I-a fost proorocit de proorocul Miheia: «Şi tu Betleeme, pământul lui Iuda, deşi eşti mic, între miile lui Iuda, din tine va ieşi Stăpânitor peste Israel». S-au împlinit şi cele 70 de săptămâni (de ani) până a venit Hristos, aşa cum a vorbit Daniil" (ORIGENE, S. A. II, p. 306). ♦ Sf. Chiril din Alexandria notează şi el: „Undeva (în Sfînta Scriptură) Dumnezeu a spus, prin gura unuia dintre sfinţii profeţi, referitor la Hristos, născut, după carne, din seminţia lui David, următoarele: «Şi tu, Bethleem, casa lui Ephrata, ai devenit prea mic spre a mai intra în miile (de oameni) ai lui Iuda. Din tine va ieşi pentru mine (cineva), ca să fie căpetenie lui Israel, şi originile sale sînt de la începuturi, din zilele veacului»" (CHIRIL ALEX., DIAL. CHRIST., 711b-c, p. 292). Referinţa hristologică a profetului Mihea este întrebuinţată de marele scriitor şi teolog şi în tratatul său despre Sfînta Treime: „Iar că Fiul născut înainte de timp şi mai înainte de un început temporal nu e mai mic decît Tatăl, ne convinge şi un alt Prooroc, care spune: «Şi tu, Betleeme, casă a lui Efrata, eşti foarte mic între miile lui Iuda. Dar din tine va ieşi Cel ce va fi căpetenie în Israel şi ieşirile Lui de la început, din zilele veacului (eternităţii)». Proorocul numeşte naşterea ca o ieşire la subzistenţă proprie. Ea este dată de la începutul dincolo de care nu a fost absolut nimic" (CHIRIL ALEX., S. III, II, p. 76). ♦ Trimiterea hristologică de aici este reţinută şi de Sf. Grigorie din Nazianz, în următorul comentariu: „Nu voi fi de acord că cetăţile cele mai populate şi turmele cele mai mari au ceva mai mult decît noi, în ciuda faptului că sîntem puţini, noi, care sîntem tribul cel mai mic între fiii lui Israel, partea cea mai neînsemnată dintre miile neamului lui Iuda, noi, care sîntem între cetăţi ca micul oraş Betleem, unde s-a născut Hristos, unde el este cunoscut şi cinstit cum se cuvine, acum ca la începuturi" (GRIGORIE NAZ., DISC. III, 6, p. 249). ♦ Alt scriitor ecleziastic comentează destinul dramatic al regelui Irod, după decizia acestuia de a ucide toţi pruncii din care, potrivit profeţiilor, va apărea Mesia, în următorii termeni: „Orbit de ură, Irod nu şi-a putut lămuri şi nici înţelege această întîmplare. După cum s-a interesat cu privire la conţinutul unei preziceri a profetului Mihea, la fel a făcut şi cu privire la o profeţie a lui Isaia. Căci familia, mama, satul şi data de naştere a acestui copil fuseseră dezvăluite; familia lui va fi din casa lui David, după cum spusese Iacov, mama sa va fi fecioară, potrivit lui Isaia, satul lui va fi Bethleem, potrivit lui Mihea; data de naştere a fost întocmai cea menţionată de magi. Datorită recensămîntului populaţiei făcut de romani, Irod aflase că Iisus fusese înregistrat ca fiu al lui Iosif. După ce a aflat toate aceste lucruri, el nu reuşea, îmbătat de mînie, să-l găsească pe copil. Semăna cu Saul: acesta avea posibilitatea să guste din sîngele lui David, dar nu ştia că David se afla în mîinile sale" (EFREM NIS., COM., III, 2, p. 81-82). ♦ În celebrul său tratat de hermeneutică a textelor biblice, un cunoscut autor scolastic din secolul al XII-lea se referă şi el la semnificaţia profetică şi hristologică a acestui pasaj din profeţia lui Mihea: „Legea era sigilată, profeţiile erau sigilate, fiindcă prevesteau în mod tainic vremurile răscumpărării viitoare. Oare nu ţi se pare sigilată acea carte care spune: (...) «Şi tu, Betleeme Efrata, deşi eşti prea mic între miile lui Iuda, totuşi din tine îmi va ieşi cel ce va stăpâni în Israel şi a cărui obârşie urcă până la început, în zilele veşniciei?» (...) Cine se gândeşte la aceste lucruri le-ar putea oare înţelege înainte ca să se împlinească? Ele fuseseră sigilate şi nimeni nu a putut dezlega sigiliile decît Leul din neamul lui Iuda. Prin urmare, a venit Fiul lui Dumnezeu şi a luat asupra sa natura noastră: s-a născut din fecioară, a fost crucificat, a fost înmormântat, a înviat, s-a urcat la cer şi, împlinind făgăduinţele, a dezvăluit astfel ceea ce era ascuns" (HUGO ST.-VICT., DID., VI, VI, p. 295). ♦ Semnificaţii hristologice suplimentare identifică Ilie Miniat, într-o predică ţinută în duminica dinaintea Naşterii Domnului: „Nici faptul că Domnul nostru Iisus Hristos se naşte în Betleemul Iudeii, potrivit profeţiei lui Miheia: «Iar tu, Betleeme, casa lui Efrata, nu eşti mai mic între miile Iudei», nu este fără taină. Iudeia se traduce mărturisire, iar Betleemul casa pâinii. Aceste cuvinte tălmăcite în chip simbolic înseamnă că cel care vrea în aceste sfinte zile să găsească pe Hristos, să meargă în Iudeia, adică la sfânta mărturisire, să meargă în Betleem, adică să se apropie de altar, unde este casa pâinii vieţii" (MINIAT, DID., p. 365). Acelaşi text al marelui predicator, într-o altă redactare şi într-o veche versiune românească, sună astfel: „Nici aceasta iaste făr' de taină, cum că Domnul nostru Iisus Hristos să naşte în Vithlêemul Iudéii, după prorociia lui Mihéia (cap 5): «Şi tu, Vithlêeme, casa Efráthului, nu vei fi mai mic întru miile

Iúdeii», că dintru tine va ieşi mie, ca să fie stăpânitoriu întru Israil. Iudéia să tâlcuiaşte «ispovedanie», Vithlêemul iarăşi «casa pâinii» care, aligoriicindu-se, însemnează cum că cela ce va pohti să găsească pre Domnul Hristos într-acêste sfinte zile, să meargă la Iudéia, ádecă la sfânta ispovedanie, să meargă la Vithlêem, ádecă să să apropie de sfântul jărtvenic, acolo unde iaste pâinea vieţii. Voiu să zic aşa, că oricare va pohti să prăznuiască cu vrêdnică cuviinţă naşterea lui Hristos, să să ispoveduiască, să să pricistuiască, acesta iaste gândul Sfintei Bisêricii noastre, care au rânduit Sfântul acest de patruzeci de zile, pentru ca să ne gătim mai-nainte întru ispovedanie şi sfânta priceaştenie" (MINIAT, CAZ., p. 186v-187r).

5:11

Substantivul *culă* 'clădire fortificată' (< turc. *kula* '*idem*') din MS.4389 este atestat în texte de DLR, s.v., abia în secolul al XVIII-lea.

Capitolul al 6-lea

6:1

Pasajul întreg se bucură de un amplu comentariu la Sf. Vasile cel Mare: „«Şi veniţi să stăm de vorbă, zice Domnul; şi de vor fi păcatele voastre cum e purpura, ca zăpada le voi albi, şi de vor fi precum cârmazul, ca lâna le voi albi» (Is., 1:18). În multe locuri ale Scripturii avem asemenea termeni, ca şi cum Dumnezeu S-ar coborî la nivelul oamenilor pentru judecată. Căci astfel este: «Însuşi Domnul va veni la judecată cu bătrânii poporului Său şi cu conducătorii lui» (Is., 3:14), şi de la Miheia, care are astfel: «Ascultaţi deci cuvântul Domnului. Domnul a spus: Scoală-te, fă judecată cu munţii, căci Domnul are judecată cu poporul Său şi cu poporul Său discută. Poporul Meu, ce ţi-am făcut? Sau cu ce te-am întristat? Sau cu ce te-am tulburat? Răspunde-Mi.» Şi este cuvenit ca judecata dumnezeiască să nu fie tiranică, ci mai degrabă comună cu cea a judecătorilor dintre oameni, dându-le loc de apărare celor judecaţi, pentru ca văzând cineva dreptatea că îi este lămurită, chiar şi la pedeapsă, să fie de acord cu judecăţile de netăgăduit ale lui Dumnezeu, încuviinţând că sunt aduse asupra lui după toată dreptatea, ca să vadă şi lăsarea [păcatelor] iertate, făcută cu raţiune şi ordine în privinţa lui" (VASILE CEL MARE, ISA., 43, p. 68). ♦ În corelaţie cu acest pasaj, o interpretare anagogică se găseşte la Sf. Maxim Mărturisitorul: „Fiindcă îngerii sunt cei cărora li s-a încredinţat, din purtare de grijă, viaţa sufletului şi a trupului, şi acest loc pământesc, slujind pentru noi dumnezeieştile cuvinte, asemenea şi profeţii ne transmit nouă prin propriile lor cuvinte modurile de a ne mântui; cu privire la acestea, aşadar, spune că se va judeca cu noi, *munţi* numindu-i pe îngeri, iar *coline* pe patriarhi şi pe profeţi" (MAXIM MĂRT., ÎNTR., 134, p. 187).

6:2

Prin substantivul *ponor* 'adîncitură de pământ; rîpă, groapă' se echivalează în MS.45 gr. *φάραγξ* '*idem*' din *Septuaginta*, cf. *ravine* '*idem*' (GR.ENGL.), *Tal* 'vale' (SEPT.GERM.). Ocurenţa este unică în textele noastre. Împrumut după bulg. *понор*, s.-cr. *ponor*, cuvîntul este înregistrat de DLR pentru prima dată abia într-un document din anul 1741. Interesant de observat că revizorii de la Bucureşti preferă aici cuvîntul mai vag, dar înţeles de toată lumea, *văi*, pe cînd în MS.4389 apare un alt regionalism, *padină*, şi acesta un împrumut din bulgară (*падина*), cu atestări tîrzii în DLR (abia în secolul al XIX-lea).

6:3-5

Citînd în întregime acest pasaj, Origene îl prezintă pe profetul Mihea ca pe un martor scripturistic important privind însemnătatea lui Balaam, primul dintre profeţi care a vorbit despre „dreptatea lui Dumnezeu" (cf. ORIGENE, HOM. NUM., XV, p. 295-296). ♦ La semnificaţiile acestui pasaj se referă şi un mare părinte al Bisericii: „Poate că cineva se va opune cuvântului vostru, pentru că s-a spus: «Spune poporului acestuia», neacceptând că acestea au fost profeţite pentru timpurile Mântuitorului. Căci dacă «acestuia» este demonstrativ, dar nimeni din poporul arătat nu urma să-L audă pe Mântuitorul, nici să-I vadă minunile, cum se potriveşte [sintagma] «poporul acestuia» cu cei născuţi atât de mult după profet? Dar să concepem din alte cuvinte profetice o dezlegare simplă pentru problemă. Căci se spune la unul dintre cei doisprezece: «Poporul Meu, ce ţi-am făcut? Sau cu ce te-am supărat? Sau cu ce te-am tulburat? Răspunde-Mi. Te-am scos din pământul Egiptului şi te-am răscumpărat din casa robiei şi i-am trimis înaintea ta pe Moise şi pe Aaron şi pe Miriam»" (VASILE CEL MARE, ISA., VI, 189, p. 217).

6:4

Lectura alegorică propusă de Sf. Chiril al Alexandriei pentru acest pasaj este următoarea: „Am înţeles prin Moise legea, iar prin Aaron preoţia. Vom înţelege prin persoana Mariamei slujirea legii. De fapt, Dumnezeu a spus şi prin glasul sfinţilor către neînfrînatul Ierusalim: «Şi am trimis înaintea feţei Tale pe Moise şi pe Aaron şi pe Mariam». Vezi cum a fost chemată împreună cu Moise şi cu Aaron să conducă pe Israel? Căci mijlocind preaînţeleptul Moise şi fiind rînduit în fruntea preoţimii Aaron pentru slujirea în chipuri, Israel cel după trup a putut aduce slujirea sa lui Dumnezeu. Era de trebuinţă ca lui Moise şi lui Aaron să i se adauge şi persoana Mariamei" (CHIRIL ALEX., S. II, III, p. 339).

6:6-8

Origene (*Filocalia*, XXI, 5) reliefează în pasajul de aici importanţa liberului arbitru al omului în raport cu respectarea prescripţiilor divine: „Depinde, dar, de contribuţia noastră proprie ca să ducem o viaţă cinstită şi aceasta o şi cere Dumnezeu de la noi nu ca ceva care vine de la El, dar nici de la altcineva din afară, sau, cum cred unii, din prescripţiile destinului, ci decisivă rămîne hotărîrea

noastră proprie, după cum mărturiseşte proorocul Miheea, care zice: «Ţi s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire şi cu smerenie să mergi înaintea Domnului Dumnezeului tău!»" (ORIGENE, S. A. II, p. 424). ♦ Pasajul este parafrazat de Sf. Chiril al Alexandriei în următorul context: „Dumnezeu (...) dezaproba jertfele de sînge şi umbra, iar prin Prorocul Amos le lepăda (...). Iar prin Miheia înfăţişează persoana unui bărbat care doreşte să înveţe în ce mod ar putea face binele fără greşeală: «Cu ce voi întîmpina pe Domnul? Cum voi primi pe Dumnezeu cel Preaînalt? Îl voi îndupleca pe el prin arderi de tot, prin viţei de un an? Dar oare Domnului îi vor plăcea miile de berbeci şi zecile de mii de rîuri de untdelemn? Sau să dau pe cel dintîi născut al meu pentru păgînătatea mea şi rodul pîntecelui meu pentru păcatul sufletului meu?» Apoi adaugă în continuare: «Dar ţi s-a arătat, omule, ce este binele sau ce cere Domnul de la tine: să faci dreptatea şi să iubeşti mila şi cu smerenie să mergi înaintea Domnului Dumnezeului tău»" (CHIRIL ALEX., S. I, p. 68). ♦ Pentru un comentariu al Sf. Vasile cel Mare la acest pasaj, vezi şi *supra*, la Iosia 6:6.

6:14

Secvenţa din traducerea noastră culeasă cu caractere italice nu apare în SEPT.FRANKF., dar este prezentă în alte ediţii ale *Septuagintei*.

Capitolul al 7-lea

7:1-4

Sf. Chiril din Alexandria parafrazează acest pasaj în prima dintre „glafirele" sale la *Levitic*, în cadrul unei ample discuţii despre „căderea adunării iudeilor în neascultare": „Şi iarăşi: «Vai mie, suflete! Că a pierit cel evlavios de pe pămînt şi nu mai este între oameni cel ce lucrează drept. Toţi judecă spre vărsare de sînge, fiecare necăjeşte cu necaz pe aproapele său. Îşi gătesc mîinile lor spre rău.» În aceste plîngeri ale proorocilor auzim anunţarea leprei de care s-a îmbolnăvit Israil" (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 293). ♦ Întregul pasaj este inserat şi interpretat în propriul discurs de Didim cel Orb astfel: „Despre aceste lucruri vorbeşte Mîntuitorul la profetul Mihea: «Vai de mine, căci am devenit ca acela care adună paie la seceriş şi (ca acela care adună) rămăşiţa culesului, nemaiputînd mînca struguri din primele roade». Evocînd astfel printr-o metaforă sterilitatea care se instaurează, o denumeşte apoi limpede în cele ce urmează, spunînd: «Căci a dispărut cel smerit de pe pămînt şi între oameni nu mai există cine să împartă dreptatea, toţi urmăresc la judecată vărsare de sînge, fiecare îl asupreşte pe aproapele său cu (mare) necaz. Îşi pregătesc mîinile pentru rău». Într-adevăr, cum să nu fie pedepsiţi, mistuiţi de focul răzbunării celor care săvîrşesc nelegiuirile despre care tocmai am vorbit?" (DIDIM, ZAH. III, IV, 213-214, p. 913). ♦ Vezi şi *supra*, 3:10-12. Pasajul este parafrazat de Sf. Grigorie din Nazianz într-unul dintre discursurile sale, în combinaţie cu pasaje din Iosia (9:10): „Aşa a fost ogorul nostru, aşa a fost şi secerişul nostru. Era totuşi un seceriş mare, plin de spice frumoase, bogat pentru cineva care observă lucruile ascunse, şi demn de un astfel de cultivator, acest ogor acoperit cu văi ale sufletelor cultivate prin cuvînt. De fapt, ogorul nu a fost cunoscut de oameni şi nu a fost adunat la un loc, ci a fost supus unui cules treptat, la fel ca spicele la seceriş, asemenea culesului rămăşiţei strugurilor. Cred că trebuie să mai adaug încă ceva, un lucru de circumstanţă: l-am găsit pe Israel ca pe un mire în deşert, ca pe două-trei boabe pe un ciorchine verde" (GRIGORIE NAZ., DISC. XLII-XLIII, 42, 4, p. 61).

7:3

În cel de-al 31-lea dintre „cuvintele ascetice", Sf. Maxim Mărturisitorul deplînge starea de nepregătire sufletească a oamenilor pentru întîlnirea supremă cu Iisus Hristos, citînd, între altele, şi acest verset din profeţia lui Mihea: „Iar Miheia plînge şi zice: «Vai sufletului meu, că a pierit cel evlavios de pe pămînt şi nu se mai află între oameni cel ce săvîrşeşte virtutea. Fiecare necăjeşte cu necaz pe aproapele; spre rău îşi gătesc mîinile lor»" (FILOCALIA II, p. 43).

7:5

La Efrem Sirul identificăm accente puternice de misoginism, într-o predică „asupra femeilor celor rele", unde versetul de aici este parafrazat ca argument scripturistic: „Şi căruia nici leii, nici cei de altă semenţie nu puteau să-I stea împotrivă, pe acesta muierea sa l-a surpat. Şi de unde a putut ea să facă aceasta? Din bunătatea bărbatului. Pentru că taina virtuţii lui noaptea cu vicleşug jefuind-o, gol pe dânsul l-a înjunghiat. Pentru aceasta ne porunceşte nouă Proorocul zicând: «De aceea ce se sprijină pe pieptul tău, păzeşte cuvintele gurii tale»" (EFREM SIRUL, CUV., p. 94-95).

7:9

Versetul este parafrazat de Sf. Vasile cel Mare în răspunsul la întrebarea nr. 55 din *Regulile mari*, unde se vorbeşte despre utilitatea artei medicale: „Aşadar, cei de felul acesta, cînd vor cunoaşte greşelile lor, fiind liniştiţi şi uitînd de ajutoarele medicale, trebuie să îndure cele trimise asupra lor, după exemplul celui care a zis: «Îndura-voi mînia Domnului, căci am păcătuit împotriva Lui», şi să dea dovadă de îndreptare, prin aceea că fac roade vrednice de căinţă, şi să-şi aducă aminte de Domnul. (...) Dar bolile mai provin cîteodată şi la cererea celui rău, cînd Stăpînul cel iubitor de oameni pune la luptă ca un împotrivitor al acestuia pe un mare luptător şi dărîmă trufia lui prin răbdarea la cea mai înaltă treaptă a servilor Săi, ceea ce ştim că s-a întîmplat în cazul lui Iov" (VASILE CEL MARE, ASC., p. 300).

7:13

Pentru ecouri intertextuale ale pasajului de aici la Sf. Vasile

cel Mare, vezi *supra*, Iosia 10:12.

7:14

Într-una dintre „glafirele" sale la cărțile lui Moise, în pasajul despre Abel și Cain, Sf. Chiril al Alexandriei integrează versetul de aici în următorul comentariu: „Israil a crezut că poate cinsti pe Dumnezeu dăruindu-i cele ce trec și se veștejesc ușor și înzestrate cu o nu prea mare rațiune, ca unul ce-și ocupa întreaga minte cu grija de ele. Căci Cain se ocupa cu lucrarea pământului, iar Abel era păstor de oi. Fiindcă Emanuil își conduce turma cuvântătoare ca unul ce este el însuși Păstorul cel bun, care-și paște turmele de sus și de pe pământ (...). Către el a grăit și cuvîntul prorocesc: «Paște poporul Tău cu toiagul pazei Tale, oile moștenirii Tale»" (CHIRIL ALEX., S. II, I, p. 25).

7:19

Versetul acesta este citat în IRINEU, ADV. HAER. III, 20, 4, p. 347, ca referire profetică la natura dublă, divin-umană, a lui Iisus Hristos. ♦ ORIGENE, LUC., XXIII, 4, p. 317, comentează acest pasaj: „Și este scris de asemenea: «vom scufunda în fundul mării păcatele noastre» și trebuie, de asemenea, să aruncăm departe de noi viciile și păcatele, pentru a le îndrepta asupra celui care a fost pentru noi cauza (tuturor)". ♦ Într-una din omiliile sale la *Psalmi* (XXVIII, VIII), Sf. Vasile cel Mare apelează la cuvintele de aici ale profetului Mihea: „Potopul este o revărsare de apă, care face să dispară tot ce este sub ape; potopul curăță tot ce era mai înainte murdar. Psalmistul numește aici «potop» harul botezului, așa încât sufletul care și-a spălat păcatele prin botez și a fost curățit de omul cel vechi, sufletul acela este potrivit pentru a fi locuință a lui Dumnezeu în Duhul. La fel cu aceasta sunt și cele spuse în Psalmul XXXI. (...) Căci nu se apropie păcatele de cel ce a primit botezul iertării păcatelor prin apă și prin Duh. Înrudite cu acestea sunt și cele spuse de profetul Miheia: «Că voitor de milă este: se va întoarce și ne va milui pe noi; va afunda păcatele noastre și vor fi aruncate în adâncurile mării» (Miheia 7:18-19)" (VASILE CEL MARE, S. DOGM., p. 434). ♦ Vasile de Seleucia vede și el în secvența „va scufunda și va părăsi în adîncurile mării toate păcatele noastre" o prefigurare clară a reînnoirii baptismale: „Botezul este, într-adevăr, o însumare a tuturor lucrurilor bune, un principiu de curățire pentru întreaga lume, o reînnoire a naturii, o răscumpărare, un leac ușor de luat, o umezime care topește păcatele, un burete care curăță cunoașterea, un veșmînt care nu a fost învechit de timp, un sîn care zămislește spiritual, un mormînt care îi renaște pe cei care sînt îngropați în el, un abis care absoarbe păcatele, un element care devine mormîntul diavolului, o pecete aplicată de acela care preia bastionul, un avocat sigur în fața judecătorului, un izvor care slujește la stingerea Gheenei, o îndurare care ne deschide drumul către ospățul Stăpînului, o taină veche și nouă, schițată la Moise" (HOM. PASC., III, 3, p. 215).

INDICE DE CUVINTE ŞI FORME

A

a[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „zu, nach" : „à" : (2x)
a *prep.* [3] 3, 1; [6] 4, 13;

a[2] → **al**

abáte : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : v. III : „1. ablenken, 2. hingehen, 3. abweichen" : „1. dévier, 2. aller faire qch., 3. dériver" : (4x)
abătîndu-vă *verb gerunziu* [3] 5, 12;
au abătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 7;
s-au abătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 6;
vor abate *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 7;

ábur : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hauch" : „souffle légère, respiration" : (2x)
abur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 30;
aburul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3;

aceásta → **acest**

acêea → **acel**

acél : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „jener" : „ce, celui-lá" : (49x)
acêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 1, 5; 2, 16; 2, 18; 2, 21; [2] 3, 1; 3, 18; [3] 2, 16; 8, 9; 8, 13; 9, 11; [4] 1, 8; 1, 11; [5] 4, 3; [6] 1, 13; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 9; 3, 4; 3, 6; 3, 12; 4, 6; 5, 3; 5, 10; 7, 11; 7, 12;
acêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 6; 2, 9; 2, 14; 4, 3; 4, 14; 6, 5; 8, 10; 9, 6; 13, 3; 13, 6; [3] 2, 13; 3, 2; 3, 11; 4, 12; 5, 11; 5, 13; 5, 13; 5, 16; 6, 7; 7, 17; 8, 3;
acêlea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [2] 2, 29; 3, 1;

acést : (1521 NEACŞU) : adj./pron. dem. : „dieser" : „ce-ci, celui-ci" : (67x)
aceasta *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 5, 18; 5, 18; 5, 20; [4] 1, 20; [5] 1, 7;
aceasta *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 3, 5; 8, 6; 11, 9; [2] 2, 28; [3] 7, 3; 7, 3; 7, 6; 7, 6; 7, 17; [5] 1, 10; [6] 1, 7;
această *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [5] 1, 12;
acêstea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 12; 2, 22; 5, 1; 7, 10; 13, 4; 14, 10; [2] 1, 2; 1, 2; 3, 9; [3] 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 2, 11; 3, 11; 3, 12; 4, 5; 5, 3; 5, 4; 5, 16; 6, 2; 7, 11; 8, 4; 8, 8; 9, 12; [4] 1, 1; [6] 1, 5; 2, 3; 2, 6; 2, 7; 3, 1; 3, 5; 3, 9; 4, 4;
acêstea *pron. dem. neutru pl. nom./ac.* [5] 4, 2;
acesta *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* [5] 1, 8;
acesta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 6, 1; 13, 10; 13, 12; 13, 15; [3] 3, 1; 4, 1;
acestuia *adj. pron. dem. masc. sg. gen./dat.* [5] 1, 14;
acestuia *adj. pron. dem. neutru sg. gen./dat.* [6] 2, 3; 2, 11;
aceştia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 13, 2; [6] 3, 7;

acólo : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dort(hin)" : „lá-bas" : (24x)
acoló *adv. de loc* [1] 2, 15; 2, 15; 6, 7; 6, 10; 9, 18; 10, 9; 12, 4; 13, 8; [2] 3, 2; 3, 7; 3, 11; 3, 12; [3] 6, 2; 7, 12; 7, 12; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; [4] 1, 4; [5] 4, 6; [6] 4, 10; 4, 10;

acoperămînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Decke" : „bâche" : (1x)
acoperemîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 13;

acoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(be)decken" : „couvrir" : (3x)
acoperiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 8;
acoperi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 10;
să acopere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 9;

acoperíre : (1581 CORESI, EV. 244) : s. f. : „1. Bedeckung, Hülle, 2. Schild": „1. couverture, 2. bouclier" : (2x)
acoperirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 8;
acoperiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 8;

acúm : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. jetzt, 2. bald ... bald, 3. vor, 4. nun also" : „1. maintenant, 2. tantôt ... tantôt, 3. il y a, 4. donc, alors" : (27x)
acum *adv. de timp* [1] 2, 7; 2, 10; 4, 17; 5, 3; 5, 7; 7, 2; 8, 8; 8, 10; 8, 13; 10, 2; 10, 3; 11, 13; 13, 2; 13, 12; [2] 2, 12; [3] 6, 7; 7, 16; [5] 1, 11; 4, 4; [6] 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 1; 5, 4; 7, 4; 7, 10;

adăpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. tränken, 2. trinken" : „1. abreuver, 2. boire" : (2x)
adăpaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 2, 12;
vor adăpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 18;

adăugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à" : (9x)
adaoge-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [5] 2, 5;
adaose *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 2;
să vor adaoge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 3, 15;
va adaoge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 2;
vei adaoge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 7, 13;
voiu adaoge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 6; 9, 18; [3] 7, 8; 8, 2;

adevăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wahrheit, Treue" : „vérité, acte de fidélité" : (2x)

adevăr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 1;
adevărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 7, 20;

adînc : (1551-1553 ES) : s. n. : „Tiefe, Abgrund" : „profondeur, abîme" : (2x)
adîncul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 2, 4;
adîncurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 9, 3;

adúce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen" : „(r)apporter" : (17x)
aduce *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 9;
aduce-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 15;
adus-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 6;
adu-ţi *verb imp. 2 sg.* [6] 6, 5;
am adus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 10;
aţi adus *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4; 5, 25;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 22;
îmi aduş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 7, 2;
mi-am adus *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 8;
să va aduce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 17;
ş-au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 1, 9;
va aduce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 19;
veţi aduce *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 5, 22;
voiu aduce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 14; [3] 1, 8; [6] 1, 14;

aduná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(ver)sammeln" : „rassembler" : (20x)
aduna-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 2, 12;
adunaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 14; 2, 16; 2, 16;
aduna-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 4, 6;
adunaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 11; [3] 3, 9;
adună *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 7, 1;
adunînd *verb gerunziu* [6] 6, 10;
adunîndu-se *verb gerunziu* [6] 2, 12;
au adunat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 7; 4, 12;
să să adune *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 7;
să vor aduna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 1, 11; 10, 10; [3] 4, 8; [6] 4, 11;
vă adunaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 11;
voiu aduna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 2;
vom aduna *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [2] 1, 18;

adunáre : (1581-1582 PO) : s. f. : „Sammlung, Ansammlung, Gemeinde" : „rassemblement, communauté" : (3x)
adunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;
adunarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 13; [6] 2, 5;

afără : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „draussen, ausser" : „dehors, sauf" : (4x)
afară *adv. de loc* [1] 13, 5; 13, 5; [2] 2, 27; [3] 4, 5;

aflá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (auf-, vor)finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhandensein, 6. erreichen" : „1. trouver, 2. arriver à qn., 3. découvrir, 4. apprendre, 5. se trouver, 6. atteindre" : (14x)
aflaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 9, 12; 12, 8;
află *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 3;
au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 4;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 1, 12;
s-au aflat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 14, 9;
să te afli *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 3, 3;
să va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 2, 16;
să vor afla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 12, 8;
va afla *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 6; 2, 7;
vom afla *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 3;
vor afla *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 6; [3] 8, 12;

afundá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „eintauchen, untertauchen" : „plonger, immerger" : (3x)
afundatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 2, 7;
afunda-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 19;
să vor afunda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 3;

agonisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
agonisescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 10;

ajúnge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „erreichen, einholen" : „(re)joindre" : (1x)
va ajunge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 7;

ajutorá/-í : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 261) : v. I/IV : „helfen" : aider, secourir" : (1x)
va ajutori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 9;

alătúri : (1593 DIR) : adv. : „nebenan" : „à côté" : (1x)
alăturea *adv. de loc* [3] 2, 8;

albí : (1469 BGL / în top. *Albeştii*) : v. IV : „weiß machen" : „blanchir" : (1x)
albit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 7;

alége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „aussondern, -wählen" : „choisir, séparer, trier" : (2x)
alêgeţi *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 16;
alêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 19;

alergá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „laufen, eilen" : „courir" : (3x)
alerga-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 8, 12;
vor alerga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 7; 2, 9;

alergătór : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 287) : s. m. : „Läufer" : „coureur" : (1x)
alergătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 14;

alés : (c. 1432-1437 BGL) : adj./s. : „1. auserlesen, 2. Gewählte" : „1. choisi, remarquable, 2. élu" : (3x)
alêse *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;
cel ales *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 5;
cêle alêse *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 5;

alt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./pron. nehot. : „(ein) anderer" : „autre" : (8x)
alt *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 3, 3;
alt *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [2] 1, 3; 3, 17; [4] 1, 19;
altă *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 4, 7;
alte *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [3] 3, 15;
alţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 8;

alţiia *pron. nehot. fem. sg. gen./dat.* [3] 4, 3;

aluát : (1551-1553 ES) : s. n. : „Teig": „pâte" : (1x)
aluatului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 4;

amăgí : (1581-1582 PO) : v. IV : „täuschen, verleiten" : „tromper" : (1x)
au amăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 3;

amărăciúne : (1563 CORESI, PRAXIU 426) : s. f. : „Bitterkeit" : „amertume, tristesse, troublement" : (1x)
amărăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 12;

amărî́ : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verbittern" : „affliger" : (1x)
au amărît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 5;

amestecá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „mischen" : „mélanger" : (2x)
să amesteca *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 8;
să amêstecă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 2;

amiázăzi : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. f. : „Mittag" : „midi" : (1x)
amiazăzi *adv.* [3] 8, 9;

amínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. (în expr. *a-şi aduce aminte*) : „in Errinerung" : „au souvenir" : (6x)
aminte *adv.* [1] 5, 1; 7, 2; [3] 1, 9; [5] 2, 8; [6] 1, 2; 6, 5;

amîndói : (1551-1553 ES) : num. colectiv : „beide" : „les deux" : (1x)
amîndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* [1] 10, 10;

amoréu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. : „Amoriter" : „Amoréen" : (1x)
amoreilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 10;

an : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Jahr" : „an, année" : (6x)
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 6;
ani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; [3] 1, 1; 2, 10; 5, 25;
anii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 25;

ápă : (1213 SUCIU / în top. *Apa*) : s. f. : „Wasser" : „eau" : (18x)
apa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 5, 10; [3] 5, 8; 5, 24; 9, 6; [6] 1, 4;
apă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3; 6, 8; [2] 2, 20; [3] 4, 8; 8, 11; [5] 2, 6; 3, 7;
ape *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 18;
apei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 7;
apele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 12;
apelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 11; [2] 1, 20;

apói : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „danach" : „après" : (4x)
apoi *adv. de timp* [1] 3, 5; [2] 2, 20; 2, 20; [6] 4, 1;

aprínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „anzünden" : „allumer" : (2x)
au aprinsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 19;
voiu aprinde *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 14;

aproápe : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. : „1. nahe, 2. Mitmensch" : „1. près de, proche, 2. le prochain" : (7x)
aproape *adv. de loc* [2] 1, 15; 2, 1; 3, 14; [4] 1, 15;
aproapele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 8; [5] 1, 7; [6] 7, 2;

apropía : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nahen, nähern" : „approcher" : (7x)
apropiaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 9;
apropiiaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [6] 2, 9;
s-au apropiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 3, 6;
să apropie *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 3;
să va apropiia *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 9, 10;
te apropie *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 6; [6] 4, 10;

apucá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. (an)fassen, ergreifen, 2. erreichen" : „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper" : (8x)
am apucat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 4, 3;
apuca-mă-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 6, 6;
apuca-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 6, 6;
să vor apuca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 9;
te vei apuca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 14;
va apuca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 9; [3] 9, 13;
voiu apuca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 14;

apúne : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. III : „untergehen, erlöschen" : „se coucher, s'éteindre" : (4x)
va apune *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 9; [6] 3, 6;
vor apune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 10; 3, 15;

apús : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Abendland, Westen" : „occident, ouest" : (1x)
apusurilor *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 14*;

ará : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „pflügen" : „labourer" : (1x)
să va ara *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 3, 12;

arámă : (1448 DRHA/ în top. *Arămeşti*) : s. f. : „Kupfer" : „cuivre" : (1x)
aramă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 13;

aráp : (1587 DERS / în antr. *Arapul*) : s. m. : „Äthiopier" : „Éthiopien" : (1x)
arapilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 9, 7;

arătá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten, 4. erfinden : „1. montrer 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer" : (10x)
am arătat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 13, 4;
arătat *verb participiu sg. masc.* [6] 4, 1;
arătat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 5, 9;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 4;
au arătat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 1; 7, 4; 7, 7; 8, 1;
voiu arăta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 7, 15;
vor arăta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 4, 2;

arătătór : (1581 CORESI, EV. 537) : s. m. : „Verräter" : „dénonciateur" : (1x)
arătători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 4;

arc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bogen" : „arc" : (4x)

arc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 7;
arcul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 2, 18;
un arcu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 15;

arcáş : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. m. : „Schütze" : „tireur d'arc" : (1x)
arcaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 15;

archéth → archieth

archiéth : (c. 1683-1686 MS. 45, 362/[2]) : s. m., după gr. *ἄρκευθος* (SEPT.FRANKF.) : „Zypresse" : „cyprès, genévrier" : (1x)
un archéth *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 9;

árde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder) brennen" : „brûler" : (7x)
arzînd *verb gerunziu* [1] 7, 4; 7, 7; [3] 4, 2;
au arsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 1;
s-au arsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 6;
vor arde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 18; [6] 1, 7;

árdere : (c. 1573-1578 PS. SCH. 162) : s. f. : „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe" : „1. action de brûler, 2. sacrifice" : (3x)
ardere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 6;
arderi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 6; [3] 5, 22;

árepă → aripă

argínt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./m. : „1. Silber, 2. Silbermünze" : „1. argent, 2. monnaie d'argent" : (10x)
argint *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8; 2, 8; [3] 2, 6; 8, 6; [6] 3, 11;
argintul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 4; 9, 7; 13, 2; [2] 3, 5;
arginţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 2;

árie : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Tenne" : „aire" : (5x)
arie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 2; 13, 3; [6] 4, 12;
ariia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 1;
ariile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 24;

áripă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flügel" : „aile" : (1x)
árepile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 20;

arm : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. n. : „Glied" : „membre" : (1x)
armuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 12;

ármă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Waffe" : „arme" : (2x)
arme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 2;
armele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 8;

arsúră : (1451 DERS / în top. *Arsurile*) : s. f. : „Brennen" : „brûlement" : (2x)
arsura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 6;
arsurii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 4;

aruncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „werfen" : „jeter" : (1x)
aruncatu-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 2, 4;

arzătór : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „brennend, glühend" : „ardent, brûlant" : (1x)
arzătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 9;

asămănă → asemăna

ascultá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (an)hören, 2. lauschen, 3. gehorchen" : „1./2. écouter, 3. obéir" : (17x)
ascultaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 4, 1; [2] 1, 2; [3] 3, 1; [6] 6, 1;
asculta-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 7;
asculta-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 21;
ascultă *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 16; [6] 6, 9;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 20; [6] 5, 15;
au ascultat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 2, 3;
neascultînd *verb gerunziu* [1] 9, 18;
să asculte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 3, 7;
va asculta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 21; 2, 22; [6] 3, 4;
vor asculta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 22;

ascúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. verbergen, verstecken, 2. verheimlichen" : „1. cacher, 2. dissimuler" : (3x)
ascuns-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 9;
s-au ascunsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 14;
să vor ascunde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 3;

ascúns : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. verborgen, heimlich, versteckt, 2. Geheimnis, Versteck" : „1. occulte, caché, énigmatique, 2. énigme, cache" : (2x)
ascuns *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 11;
cêle ascunse *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 6;

asemănă : (1559-1560 BRATU) : v. I : „(sich) ähneln" : „(se) ressembler" : (3x)
asămănat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 4, 5;
asămănă-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 6;
mă asămănaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 12, 10;

asémenea : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „gleich" : „pareil" : (1x)
asêmene *adv.* [2] 2, 2;

asirián : (1642 CAZ. GOV. 395) : s. m. : „Assyrianer" : „Assyrien" : (10x)
asiriêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 13; 5, 13; 7, 11; 9, 3; 10, 6; 11, 12; [3] 3, 9;
asiriênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 1;
asiriênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 7; [6] 7, 12;

astupá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verstopfen" : „boucher" : (1x)
astup *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 2, 6;

asúpra : (1551-1553 ES) : prep. : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb" : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus" : (44x)
asupra *prep.* [1] 1, 4; 2, 13; 3, 3; 4, 9; 4, 15; 7, 13; 8, 1; 8, 12; 10, 5; [3] 1, 3; 1, 6; 1, 6; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 14; 4, 2; 5, 1; 6, 8; 7, 10; 7, 16; 8, 7; 8, 14; 9, 1; [4] 1, 1; 1, 15; [5] 1, 12; [6] 1, 15; 2, 3; 2, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 11; 4, 11; 5, 1; 5, 3; 6, 5; 6, 13; 7, 6; 7, 8;

asupră *prep.* [1] 3, 3; [3] 5, 19;

asupreálă : (1574 DERS) : s. f. : „Unterdrückung" : „oppression" : (1x)
asupreala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 9;

asuprí : (1581 CORESI, EV. 141) : v. IV : „unterdrücken" : „opprimer" : (5x)
a asupri *verb infinitiv prezent* [1] 12, 7;
asupresc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 8, 4;
asupri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 11;
asupriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 2, 2;
asupriţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 4, 1;

asurzí : (1632 EUSTR. PRAV. 196, *ap.* TIKTIN) : v. IV : „taub werden" : „assourdir" : (1x)
vor asurzi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 16;

aşá : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „so" : „ainsi, de la sorte" : (19x)
aşa *adv.* [1] 4, 7; 4, 9; 7, 15; 10, 16; 11, 3; [2] 2, 4; [3] 3, 12; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 5, 11; 7, 1; 7, 4; 7, 7; 8, 1; [4] 1, 15; [6] 3, 4;

aşezá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „1. stellen, 2. begründen" : „1. placer, 2. fonder" : (2x)
aşezaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 5, 15;
voiu aşăza *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 12;

aşteptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(er)warten, harren" : „attendre" : (2x)
aşteptînd *verb gerunziu* [6] 2, 12;
voiu aştepta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 2, 12;

aşternút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bettzeug" : „literie" : (3x)
aşternutele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 6, 4;
aşternutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 16;
aşternuturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 14;

atínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. berühren, 2. treffen" : „1./2. toucher" : (3x)
au atins *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 8;
să ating *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 3;
să atinge *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 5;

atotţiitór : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 194) : adj. : „allbeherrschend" : „toutpuissant" : (6x)
atotţiitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 16;
atotţiitoriului *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 4;
totţiitoriul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 6;

atúnci : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „dann, damals" : „alors, lors" : (1x)
atuncea *adv. de timp* [1] 2, 7;

aţîţá : (1581-1582 PO) : v. I : „Feuer anfachen" : „enflammer" : (2x)
aţîţîndu-se *verb gerunziu* [2] 2, 3;
să aţîţa *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 6;

au : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. /conj : „1. oder, 2. denn" : „1. ou, 2. est-ce que" : (41x)
au *adv. interog.* [2] 3, 4; [3] 2, 11; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 5, 20; 5, 25; 6, 10; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 8, 8; 9, 7; [4] 1, 5; 1, 5; [6] 2, 7; 3, 1; 3, 1; 3, 11; 3, 11; 4, 9; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 10; 6, 11;
au *conjuncţie coord.* [2] 3, 4; [3] 3, 12; [5] 4, 12; [6] 4, 9; 6, 3; 6, 3; 6, 7;

áur : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gold" : „or" : (4x)
aur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8; 13, 2;
aurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 4; [2] 3, 5;

aúz : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gehör; 2. Nachricht" : „1. ouïe; 2. nouvelle" : (2x)
auz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 1;
auzul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 12;

auzí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „hören" : „ouïr, entendre" : (14x)
a auzi *verb infinitiv prezent* [3] 8, 11;
am auzit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [4] 1, 1;
auză *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 6, 1;
auzit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 2, 3;
auziţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 1; [3] 3, 13; 4, 1; 5, 1; 8, 4; [6] 1, 2; 3, 1; 3, 9; 6, 2;
voiu auzi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 5, 23;

aveá : (1521 NEACŞU) : v. II : „haben" : „avoir" : (11x)
am avut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 6, 13;
ar avea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [1] 4, 6;
au *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 14, 1;
avea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 1, 3; 1, 13;
avut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 19;
neavînd *verb gerunziu* [1] 5, 13; 7, 11; 8, 7; [3] 3, 4; 5, 20;

avuţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reichtum" : „fortune, richesse" : (2x)
avuţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 10;
avuţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 12;

ázimă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „ungesäuertes Brot" : „azyme" : (1x)
azimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 8;

B

baalím : (c. 1683-1686 MS. 45, 312/[1]) : s. m., ebraism după *βααλίμ* (SEPT.FRANKF.) : „die Baalim" : „les Baals" : (1x)
vaalímilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 17;

baláur : (1480 DRHA / în antr. Marco *Bălaur*) : s. m. : „Drache" : „dragon" : (2x)
a bălaurilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 7;
bălaurului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 3;

báte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schlagen" : „battre" : (1x)
bat *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 5;

batjocorí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „beschimpfen" : „insulter" : (1x)
să vor batjocori *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 3, 7;

batjocuríe : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Demütigung, Hohn" : „humiliation, raillerie" : (1x)
batjocoriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 10;

băgá : (1521 NEACŞU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben" : „mettre dans, introduire" : (4x)
aţi băgat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 3, 5;
băgaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 1; [2] 1, 2;
vor băga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 4, 2;

băláur → balaur

bărbát : (1262 DRĂGANU / în top. Terra *Barbata*) : s. m. : „Mann" : „homme" : (11x)
bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 2; 3, 3; [3] 7, 7; [6] 2, 2; 2, 2;
bărbatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 7; 2, 16; [2] 1, 8;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 9;
bărbaţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [2] 3, 9;
bărbaţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 5;

bătrî́n : (1399 DOR) : s. m. : „Alte": „vieux" : (4x)
bătrînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 14; 2, 16; 2, 28;
cei bătrîni *subst. comun masc. pl. voc. art.* [2] 1, 2;

bea : (1418 DLRV) : v. II : „trinken" : „boire" : (14x)
ai băut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [4] 1, 16;
bea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 3, 3; [3] 2, 8; 4, 8;
beau *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 6;
bea-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 16; 1, 16;
bêţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 1, 5;
să bea *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 4, 8; [5] 3, 7;
să bem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 4, 1;
vei bea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;
veţi bea *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 5, 11;
vor bea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 14;

belí : (1581-1582 PO) : v. IV : „die Haut abziehen" : „enlever la peau, écorcher, dépouiller" : (2x)
au belit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 3, 3;
au belitu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 2, 8;

berbéc : (1443 DLRV / în antr. Oană *Berbece*) : s. m. : „Widder" : „bélier" : (1x)
berbeci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 7;

besêrecă → biserică

beţíe : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Trunkenheit" : „ivresse" : (1x)
beţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 5;

béznă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „tiefe Finsternis, Abgrund" : „ténèbre, abîme" : (1x)
bezna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 7;

bíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. : „gut; Gut" : „bien" : (4x)
bine *adv. de mod poz.* [5] 4, 9; [6] 1, 10;
binele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 14;
mai bine *adv. de mod comp.* [5] 4, 4;

binevestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer une bonne nouvelle" : (1x)
binevestind *verb gerunziu* [2] 2, 32;

biruí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. besiegen, 2. überwinden" : „1. gagner, 2. dépasser" : (4x)
biruiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 4, 9;
să birui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 1, 8;
va birui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 2, 14;
voiu birui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 5;

bisérică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Kirche, 2. Tempel" : „1. église, 2. temple" : (4x)
besêreca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 5; 2, 8;
besêreci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 14;
besêricii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 8, 3;

blagoslovénie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Segen" : „bénédiction" : (1x)
blagoslovenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 14;

blestém : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fluch, Verwünschung" : „malédiction" : (1x)
blestem *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 2;

blestemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verfluchen, verwünschen" : „maudire" : (1x)
blestemînd *verb gerunziu* [1] 7, 6;

blînd : (1519 DERS / în antr. *Blîndul*) : adj./s. : „barmherzig" : „clément" : (2x)
blînd *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 2;
cel blînd *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 11;

boálă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Krankheit" : „maladie" : (1x)
boala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 13;

boiér : (1392 DRHA I, 3) : s. m. : „1. Bojar, Adliger, Fürst, 2. Oberst, Haupt, Kommandant" : „1. boiard, noble, prince, 2. chef, commandant" : (4x)
boiêrin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 4;
boiêrenul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 15; [6] 7, 3;
boiêri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 3; 8, 10; 13, 10;
boiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 10; 7, 5; 7, 15; 9, 18; 12, 11; [3] 1, 15; 2, 3; [5] 3, 7;

boiêrin → boier

bóinic : (1643 VARLAAM, C. 205) : adj./s. m. : „tapfer" : „brave" : (1x)
cel boinic *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 14;

bold : (1517 BGL / în antr. *Boldiş*) : s. n. : „Nadel" : „aiguille" : (2x)

boldul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 14;
un boldu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 12;

bou : (1235 DRĂGANU / în top. *Bool*) : s. m. : „Ochse" : „beuf" : (2x)
boii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 3, 7;
boilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 18;

braţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Arm" : „bras" : (2x)
braţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 11, 4;
braţurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 15;

broáscă : (1528 DOR) : s. f. : „Frosch, Schildkröte" : „grenouille" : (1x)
broaştele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 11;

bucátă : (1425 BGL) : s. f. : „1. Speise, 2. pl. Habe" : „1. plat, 2. biens" : (2x)
bucate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 23;
bucatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 16;

bucurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich freuen" : „se réjouir" : (6x)
bucura-ne-vom *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [6] 4, 11;
bucuraţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 23;
bucură-te *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 21;
nu te bucura *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 1; [6] 7, 8;
să bucură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 7;

bucuríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Freude" : „joie" : (4x)
bucurie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 5; 1, 16; [5] 4, 7;
bucuriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 12;

bun : (1211 DRĂGANU / în antr. *Buna*) : adj./s. : „1. gut, 2. Gut" : „1. bon/2." : (13x)
bun *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 8;
bun *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 13;
bună *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
bune *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 7;
bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 4; [6] 1, 11;
bunu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 13;
cêle bune *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 3; [2] 3, 5; [3] 5, 15; [6] 3, 2;
mai bun *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 7;
mai bunu *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;

bunătáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Güte" : „bonté" : (4x)
bunătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 3;
bunătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 3, 5; 10, 1; [6] 7, 4;

búză : (1487 DRHA III, 313 / în antr. *Budzea*) : s. f. : „Lippe" : „lèvre" : (1x)
buzelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 3;

C

ca : (1521 NEACŞU) : adv. /conj. : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr" : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près" : (170x)
ca *adv.* [1] 1, 10; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 4, 4; 4, 6; 4, 17; 4, 17; 5, 1; 5, 10; 5, 10; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 7; 7, 2; 7, 4; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 11; 7, 12; 7, 15; 8, 1; 8, 1; 8, 1; 8, 8; 9, 1; 9, 4; 9, 8; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 10, 4; 10, 7; 10, 15; 11, 9; 11, 9; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 12, 9; 12, 11; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 12; 14, 6; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 14, 9; [2] 1, 2; 1, 6; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 9; 2, 23; [3] 2, 9; 2, 10; 3, 12; 4, 1; 4, 11; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 14; 5, 15; 5, 24; 5, 24; 6, 5; 6, 5; 6, 10; 6, 14; 8, 5; 8, 8; 8, 8; 8, 10; 8, 10; 9, 5; 9, 5; 9, 7; 9, 11; 9, 12; [4] 1, 4; 1, 11; 1, 16; [5] 3, 3; 3, 4; [6] 1, 4; 1, 4; 1, 7; 1, 7; 1, 15; 2, 12; 2, 12; 3, 3; 3, 3; 3, 12; 4, 9; 4, 10; 4, 12; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 7, 1; 7, 1; 7, 4; 7, 10; 7, 17;
ca *conjuncţie subord.* [1] 2, 9; 2, 15; 4, 4; 4, 6; 5, 4; 5, 6; 7, 2; 8, 4; 12, 2; 13, 4; 14, 3; [2] 2, 17; 2, 17; 3, 6; [3] 1, 6; 1, 6; 1, 13; 2, 7; [4] 1, 9; 1, 14; 1, 21; [5] 1, 3; 1, 5; 2, 5; 4, 7; 4, 7; [6] 2, 8; 3, 8; 5, 2; 5, 7; 6, 5; 6, 16;

cal : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Pferd" : „cheval" : (7x)
cai *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 7;
caii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 12; [6] 5, 10;
cailor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 2, 4; [3] 4, 10; 6, 7;
cal *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 4;

cále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Weg, 2. Mittel, Weise" : „1. chemin, 2. moyen" : (22x)
cale *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 3; [5] 3, 3; 3, 4;
calea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 6; 6, 9; 7, 1; 13, 7; [2] 2, 7; [3] 2, 7; 4, 10; [5] 3, 8; [6] 4, 2; 4, 5;
căi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 10;
căile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 6; 4, 9; 9, 10; 12, 2; 14, 10; [3] 5, 17; 5, 17; [5] 3, 10;

canaanít : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Kanaaniter" : „Cananéen" : (1x)
a hananeilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 20;
hananei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 19;

cantár → cîntar

cap : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Kopf, Haupt" : „tête" : (10x)
capetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 4; 3, 7; [3] 2, 7; 9, 1;
capul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 8, 10; [5] 2, 7; 4, 9;
capului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [4] 1, 15; [5] 4, 7; 4, 7;

cápişte : (1620 MOXA) : s. f. : „heidnischer Altar, Tempel" : „autel païen, temple" : (2x)
capiştele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 7, 9;
capişti *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 8;

car[1] : (1654 NEAGOE 253) : s. m. : „Holzwurm" : „vrillette" : (1x)
un cariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 4;

car² : (c. 1573-1578 PS. SCH. 484) : s. n. : „Karren, Wagen" : „charrette" : (6x)
cară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 7;
carăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 14; [6] 5, 10;
carălor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 2, 5; [6] 1, 12;
carul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 13;

cáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int.-rel./adj. : „wer, welcher" : „qui, lequel" : (51x)
ale căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [1] 13, 4;
care *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [1] 5, 8; [4] 1, 11;
care *adj. pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [3] 5, 26;
care *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 1, 10; [2] 2, 5; [5] 1, 7; 1, 8;
care *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [1] 13, 10; 14, 10;
carea *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [2] 2, 25; [3] 3, 1; 3, 6; 4, 7; 5, 3; 5, 3; [5] 3, 2; 4, 11; 4, 11; 4, 12; [6] 1, 5;
carele *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 12; 2, 13; 12, 8; [3] 9, 12; [6] 1, 1; 2, 3; 7, 1;
carele *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* [2] 1, 1; 2, 26; 2, 32; [5] 1, 9;
carele *pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* [3] 1, 1; 1, 1; [6] 6, 12;
carele *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 1, 1; [3] 3, 1; 5, 1; 9, 15; [5] 3, 10; [6] 1, 1; 1, 5;
carii *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [2] 2, 25; 2, 32; 3, 2; [5] 4, 12; [6] 4, 6;
cărora *pron. int.-rel. pl. dat./gen.* [1] 10, 5; [3] 2, 4;
căruia *pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* [3] 2, 9;
căruia *pron. int.-rel. neutru sg. gen./dat.* [5] 2, 7;

cárne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fleisch" : „viande" : (4x)
carnea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 14;
cărnuri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 13;
cărnurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 3, 2; 3, 3;

cásă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haus" : „maison" : (81x)
ai casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 3, 1;
casa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 6; 4, 16; 5, 1; 5, 1; 5, 8; 6, 10; 8, 1; 9, 4; 9, 10; 10, 15; 10, 16; 11, 13; 12, 4; [2] 1, 9; 1, 13; 1, 14; 1, 16; 3, 18; [3] 1, 4; 2, 8; 3, 1; 3, 15; 3, 15; 5, 1; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 25; 6, 1; 6, 11; 6, 11; 6, 14; 7, 9; 7, 13; 9, 8; 9, 9; [4] 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 18; [6] 1, 2; 1, 10; 2, 2; 2, 7; 4, 2; 4, 2; 5, 2; 6, 4; 6, 10; 7, 6;
casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 19; 6, 10; [6] 1, 9;
case *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 9; [3] 3, 15; 3, 15; 5, 11; [6] 1, 13; 2, 2;
casei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 3, 13; [6] 1, 5; 1, 5; 1, 5; 6, 16;
casele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 12; [2] 3, 5; [6] 2, 9;
casii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 4; 1, 4; 5, 12; 10, 5; [3] 6, 10; 7, 16; 7, 10; [6] 3, 1; 3, 9; 3, 12;
o casă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 9;

că : (1521 NEACŞU) : conj. : „dass" : „que" : (35x)
că *conjuncţie subord.* [1] 1, 2; 1, 4; 1, 6; 2, 8; 4, 1; 5, 13; 8, 7; 9, 4; 9, 14; 10, 3; 11, 2; 11, 4; 13, 2; [2] 2, 11; 2, 27; 3, 10; 3, 12; 3, 13; 3, 17; [3] 3, 7; 4, 5; 9, 8; 9, 9; [4] 1, 15; 1, 16; [5] 1, 11; 1, 12; 1, 12; 4, 3; 4, 4; [6] 1, 8; 2, 6; 2, 10; 4, 12; 7, 8;

căce → căci

căci : (1551-1553 ES) : conj. : „1. denn, 2. warum" : „1. car, 2. pourquoi" : (150x)
căce *conjuncţie subord.* [2] 2, 22; 2, 22; 2, 23;
căci *conjuncţie subord.* [1] 1, 11; 2, 2; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 3, 4; 4, 1; 4, 6; 4, 10; 4, 12; 4, 13; 4, 15; 4, 17; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 5, 7; 5, 11; 5, 14; 6, 1; 6, 6; 6, 9; 7, 1; 7, 6; 7, 13; 7, 13; 8, 1; 8, 3; 8, 6; 8, 9; 8, 11; 8, 13; 9, 1; 9, 14; 9, 18; 9, 19; 9, 20; 10, 3; 10, 5; 10, 5; 10, 14; 10, 14; 11, 6; 11, 10; 11, 11; 13, 12; 13, 15; 14, 1; 14, 2; 14, 5; 14, 10; [2] 1, 5; 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 2, 1; 2, 1; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 2, 20; 2, 21; 2, 32; 3, 1; 3, 5; 3, 8; 3, 13; 3, 13; 3, 14; 3, 19; [3] 1, 3; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 3, 14; 4, 2; 4, 12; 4, 13; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 5, 17; 5, 18; 5, 22; 6, 8; 6, 8; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 7, 2; 7, 5; 7, 11; 7, 13; [4] 1, 18; [5] 1, 2; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 14; 4, 3; [6] 1, 3; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 3, 4; 3, 7; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 13; 5, 4; 5, 15; 6, 2; 6, 4; 7, 1; 7, 2; 7, 6; 7, 8; 7, 9; 7, 18;

cădeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. fallen, stürzen, 2. münden" : „1. tomber, 2. se jeter dans" : (17x)
am căzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 7, 8;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 7;
au căzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 8, 3;
cădea-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 5;
cădea-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 7, 15;
căderi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 8;
căzînd *verb gerunziu* [6] 5, 7;
căzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 7;
căzut fiind *verb gerunziu* [3] 9, 11;
căzut-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 5, 2;
va cădea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 19; 9, 9;
vor cădea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 1; [2] 2, 8; [3] 3, 14; 7, 17; 8, 14;

căí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bereuen" : „se repentir" : (6x)
căiêşte-te *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 3; 7, 6;
căindu-se *verb gerunziu* [2] 2, 13;
căindu-te *verb gerunziu* [5] 4, 3;
să căi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 10;
să va căi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 14;

căínţă : (1642 CAZ. GOV. 187) : s. f. : „Reue" : „pénitence" : (1x)
căinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 9;

călăréţ : (1608-1613 VARLAAM, L. 321) : s. m. : „Reiter" : „cavalier" : (4x)
al călăreţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 12;
călăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 7;
călăreţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 4;
călăreţul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 15;

călcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. treten, 2. zertreten" : „1. marcher, 2. piétiner" : (9x)
calcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 2, 7;

calcă *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 7;
călcară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 1;
călcaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 13;
călcaţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 4, 1;
călcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 11;
călcînd *verb gerunziu* [3] 5, 12;
va călca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 5; 5, 6;

călcáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „das, was ausgetretenen wird" : „ce qui est foulé aux pieds" : (1x)
călcare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 10;

căldáre : (1492 BGL / în top. *Căldăruşa*) : s. f. : „Kessel" : „chaudron" : (2x)
căldare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 3;
căldări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 2;

cămără : (1431 DERS) : s. f. : „Kammer" : „chambre" : (2x)
cămara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 16;
cămară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 11;

căpeténie : (c. 1675 COSTIN, L. 48) : s. f. : „Oberhaupt" : „commandant" : (2x)
căpetenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 2;
căpeteniile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 3, 1;

căprár : (1632 PUMNUL LEPT. I, 203, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Ziegenhirt" : „chevrier" : (1x)
căprariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 14;

cără : (1563 CORESI, PRAXIU 59) : v. I : „tragen" : „porter" : (1x)
voiu căra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 9;

căráre : (1392 BGL / în top. *Cărarea*) : s. f. : „Pfad, Fussweg, Schritt" : „sentier, chemin, pas" : (3x)
cărările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 6; [2] 2, 7; [6] 4, 2;

cărămídă : (1508 DERS) : s. m. : „Ziegelstein" : „brique" : (1x)
cărămizii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 7, 11;

căruntéţe : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 92) : s. f. : „Ergrautsein" : „canitie" : (1x)
căruntêţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 9;

cắtră→ către

cắtre : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „gegen, an" : „vers" : (94x)
către *prep.* [1] 1, 1; 1, 2; 1, 4; 2, 2; 2, 2; 2, 7; 3, 1; 3, 1; 3, 3; 4, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 13; 5, 13; 6, 1; 6, 1; 7, 1; 7, 7; 7, 10; 7, 14; 9, 12; 10, 16; 11, 5; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 6; 12, 10; 14, 1; 14, 2; 14, 3; 14, 5; [2] 1, 1; 1, 8; 1, 14; 1, 19; 1, 20; 2, 3; 2, 6; 2, 8; 2, 12; 2, 13; 2, 20; 3, 2; [3] 1, 3; 2, 7; 3, 7; 3, 7; 4, 6; 4, 7; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 4; 7, 8; 7, 8; 7, 10; 7, 12; 7, 14; 7, 15; 8, 2; [4] 1, 5; 1, 7; [5] 1, 1; 1, 2; 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 2, 2; 2, 3; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 3, 1; 3, 2; 3, 6; 3, 8; 4, 2; 4, 10; [6] 1, 1; 2, 1; 3, 4; 3, 4; 4, 3; 6, 1; 6, 2; 7, 10;

căutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben" : „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher" : (5x)
caută *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 3, 1;
căutară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 20;
căuta-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 5;
să caute *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 5, 6;
va căuta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 7;

căzút : (1563 CORESI, PRAXIU 70) : adj./s. : „gefallen, verwundet" : „tombé, blessé" : (1x)
cêle căzute *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 11;

ce : (1521 NEACŞU) : pron. rel.-inter./adj. : „was, welches" : „que, quoi, qui" : (156x)
ce *adj. pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* [5] 1, 8;
ce *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* [1] 7, 12; 9, 15; 11, 3; [3] 2, 13; 4, 11; 5, 14; 5, 19; 9, 9; [4] 1, 15; 1, 16; [5] 1, 8; [6] 3, 3; 7, 20;
ce *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 1, 6; 2, 5; 2, 5; 3, 1; 3, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 9; 4, 13; 4, 17; 5, 2; 5, 10; 5, 15; 6, 4; 6, 4; 6, 7; 7, 2; 7, 7; 7, 14; 8, 14; 9, 4; 9, 5; 10, 3; 10, 5; 10, 5; 10, 11; 11, 9; 11, 9; 12, 4; 13, 4; 13, 12; 14, 1; 14, 9; [2] 1, 2; 1, 5; 1, 5; 1, 9; 1, 13; 1, 14; 1, 18; 2, 1; 2, 5; 2, 17; 2, 31; 3, 4; 3, 17; [3] 1, 3; 1, 5; 1, 8; 1, 13; 2, 7; 2, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 12; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 13; 5, 17; 5, 18; 6, 1; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 8; 6, 10; 6, 13; 6, 13; 7, 8; 7, 12; 7, 14; 8, 2; 8, 3; 8, 4; 8, 8; 8, 10; 8, 11; 8, 14; 8, 14; 9, 1; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 10; 9, 12; [4] 1, 11; 1, 14; 1, 14; 1, 17; [5] 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 2, 9; 3, 8; 4, 6; [6] 1, 4; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 2, 7; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 4, 4; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 9; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 3; 6, 5; 6, 5; 6, 6; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 12; 6, 16; 7, 1; 7, 2; 7, 5; 7, 10; 7, 13;

ceará : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wachs" : „cire" : (1x)
ceara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 4;

ceáţă : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 345) : s. f. : „Nebel" : „brouillard" : (1x)
ceaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2;

cédru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zeder" : „cédre" : (25x)
chedrului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 9;

cel[1] : (1521 NEACŞU) : pron dem./adj. : „der" : „ce" : (107x)
cea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [3] 2, 4; 3, 9; 3, 15; [5] 2, 7;
cea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [2] 2, 20; [6] 1, 10; 1, 11;
cêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* [1] 2, 5; [6] 1, 12; 4, 9; 4, 10; 7, 10;
cei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [4] 1, 7; [5] 3, 5;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 1; 5, 10; 7, 2; 14, 1; [2] 1, 5; 1, 9; 1, 13; 2, 17; [3] 1, 5; 3, 10; 4, 2; 5, 17; 6, 1; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 13; 6, 13; 8, 4; 8, 10; [4] 1, 11; 1, 14; 1, 14; 1, 19; 1, 19; 1, 19; [5] 2, 9; [6] 1, 9; 1, 9; 1, 13; 6, 12; 6, 16; 7, 5; 7, 6;
ceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 3; 5, 2; 9, 4; 10, 5; [2] 1, 2; 1, 5; 2, 1; [3] 1, 8; 3, 12; 5, 18; 6, 8; 8, 14; 8, 14; 9, 5; 9, 10; [4] 1, 17; [6] 3, 5; 3, 7; 3, 9; 3, 10; 4, 11; 5, 9; 6, 9; 7, 13;

ceiia *pron. dem. fem. sg. gen./dat.* [1] 13, 12;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 7, 7; 13, 4; 14, 4; [2] 2, 20; 3, 17; [3] 5, 8; 5, 9; 5, 10; 9, 1; 9, 5; [6] 4, 4;
cela *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* [1] 8, 14; [3] 5, 13; 7, 12; 8, 3; 8, 8; 9, 6; 9, 6; 9, 12; [6] 2, 7; 3, 7; 7, 1;
cêle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [1] 3, 5; 14, 1; [2] 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 20; [3] 1, 3; 1, 3; 3, 10; 4, 1; 4, 1; 4, 4; [6] 6, 1;
cêlea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* [3] 1, 13; 4, 1;
celor *adj. pron. dem. fem. pl. dat./gen.* [5] 1, 5;
celor *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 12, 4; [3] 2, 7; 6, 10;
celora *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* [1] 2, 5; [6] 3, 5;

cel² : (1521 NEACŞU) : art. dem.-adj. : „der" : „ce" : (29x)
cel *articol dem adj. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 7; [2] 1, 8; [3] 5, 7; 5, 8; [6] 6, 11; 7, 2;
cêle *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* [3] 1, 3; 1, 3; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 2, 1; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 6, 6; 7, 9; 9, 1; [6] 4, 1; 7, 20;
celor *articol dem adj. fem. pl. gen./dat.* [3] 1, 3; 1, 6; 1, 6;
celui *articol dem adj. masc. sg. gen./dat.* [6] 6, 10;

célălalt : (1560-1561 CORESI, TE.²) : pron. dem. : „der andere" : „l'autre" : (1x)
ceialalţi *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* [6] 3, 9;

cenúşă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Asche" : „cendre" : (1x)
cenuşă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 6;

cer : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Himmel" : „ciel" : (13x)
ceriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 30; [3] 9, 2; 9, 6;
ceriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 21; 13, 4; [2] 2, 10; 3, 16;
ceriului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 12; 2, 18; 2, 21; 4, 3; 7, 12; [5] 1, 9;

cercá : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen" : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer" : (7x)
au cercat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 7;
cercaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 13;
cercînd *verb gerunziu* [2] 1, 7; [3] 8, 12; [6] 3, 2;
vor cerca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 3, 5; 5, 15;

cercél : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ohrring" : „boucle d'oreille" : (1x)
cerceii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 13;

cercetá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „prüfen" : „examiner" : (9x)
au cercetat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 10;
cercetaţi *verb imp. 2 pl.* [3] 5, 4; 5, 5; 5, 6; 5, 14;
să cercetêze *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 9, 12;
s-au cercetat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 6;
voiu cerceta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 21; [3] 9, 3;

cercetáre : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Untersuchung, Prüfung" : „recherche, examen, investigation" : (1x)
cercetărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 7, 4;

cercetătór : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. m. : „Besucher" : „chercheur" : (1x)
cercetătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 2;

cére : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bitten, verlangen" : „demander" : (2x)
cêre *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 6, 8; 7, 3;

certá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. schelten, 2. strafen" : „1. gronder, 2. punir" : (5x)
a certa *verb infinitiv prezent* [1] 10, 10;
am certat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 6, 13;
certară-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 14;
certa-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 12;
să vor certa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 10;

certáre : (1581 PRL) : s. f. : „Bestrafung" : „punition" : (1x)
certarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 7;

cetáte : (1391 DRHB I, 37 / în top. *Czetate*) : s. f. : „Stadt" : „cité" : (36x)
cetate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 10; [2] 2, 9; [3] 3, 6; 3, 6; 4, 7; 7, 17; [5] 3, 3; 3, 4; 4, 6; [6] 4, 10; 6, 9;
cetatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 8; [3] 5, 3; 6, 8; [5] 1, 2; 3, 2; 4, 12; [6] 6, 9;
cetăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 14; [3] 4, 8;
cetăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 6; 4, 6;
cetăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 14; 11, 7; 13, 10; [3] 4, 6; 9, 14; [4] 1, 20; [6] 1, 10; 5, 11; 5, 14; 7, 12; 7, 12;
cetăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 2;
o cetate *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7; 4, 8;

cevá : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „etwas" : „quelque chose" : (4x)
ceva *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [3] 3, 4; 3, 5; [6] 7, 5;
cevaşi *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [3] 3, 4;

chemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „rufen" : „appeler, invoquer" : (22x)
a chema *verb infinitiv prezent* [3] 4, 12;
am chemat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 2; 11, 3;
au chemat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 32; [3] 7, 4;
chema *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 5, 13; 7, 11;
chema-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 1, 10;
chema-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 17;
chiamă *verb imp. 2 sg.* [1] 1, 4; 1, 6; 1, 9; [5] 1, 6;
chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 8; 9, 6;
să chiamă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 12;
să chema *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 7, 7;
să va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 13; [6] 6, 9;
va chema *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 16; 2, 16; [2] 2, 32;

chin : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Leid, Schmerz" : „souffrance, torture" : (3x)
chin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 4;
chinuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 13;
chinurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 4, 7;

chinuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (sich) quälen, peinigen, plagen, 2. leiden" : „1. (se) tourmenter, (se) torturer, 2. souffrir" : (7x)
am chinuit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [6] 2, 4;
chinuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 5, 9;

chinuiêşte-te *verb imp. 2 sg.* [6] 4, 10;
chinui-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 2;
s-au chinuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 10;
să chinui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 10;
să va chinui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 8;

chinuíre : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Quälerei" : „souffrance, tourment" : (4x)
chinuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 15; 1, 15;
chinuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 6; [3] 3, 10;

chip : (1480 DERS) : s. n. : „1. Bild(nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Mittel, Weg" : „1. image, 2. figure, 3. manière" : (20x)
chip *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 4, 9; 7, 12; 9, 15; 10, 5; 11, 3; [3] 2, 9; 2, 13; 4, 11; 5, 14; 5, 19; 9, 9; [4] 1, 15; 1, 16; [5] 1, 14; [6] 3, 3; 7, 20;
chipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 2;
chipurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 5, 26; [6] 1, 7;

chit : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 196) : s. n. : „Leviathan, Wal" : „léviathan, baleine" : (4x)
chitului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 1; 2, 2; 2, 11;
unui chitos *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 2, 1;

chítos → chit

cíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int.-rel. : „der, wer" : „qui" : (17x)
cine *pron. int.-rel. nom./ac.* [1] 5, 14; 13, 9; [2] 2, 11; 2, 14; [3] 3, 8; 3, 8; 5, 2; 5, 6; 7, 2; 7, 5; [4] 1, 3; [5] 3, 9; [6] 1, 11; 2, 4; 5, 8; 6, 9; 7, 18;

cineş : (c. 1573-1578 PS. SCH.) : pron. nehot. : „(ein) jeder, jeglicher" : „n'importe quel, tout..." : (1x)
cineşi *pron. neg. masc. sg. nom./ac.* [5] 1, 5;

cinstít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geehrt" : „honoré" : (1x)
cêle cinstite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 8;

cioplít : (1581-1582 PO) : adj./s. : „1. behauen, 2. Götze, Idol" : „1. sculpté, 2. idole" : (4x)
cêle cioplite *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 13;
celor cioplite *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 11, 3;
cioplite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;
cioplitele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 1, 7;

cireádă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Herde" : „troupeau" : (2x)
cirezii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 6, 4;
cirezile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 18;

cití : (1551-1553 ES) : v. IV : „lesen" : „lire" : (1x)
cetiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 4, 5;

ciubótă : (1587 DIR) : s. f. : „Bestechungsgeld": „paiement illicite" : (1x)
ciobote *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 6;

ciudí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich wundern" : „enrager" : (1x)
să vor ciudi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 3, 5;

ciulín : (1443 DOR) : s. m. : „Distel" : „chardon" : (1x)
ciulini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 8;

cîmp : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „1. Feld, Flur, 2. Ebene" : „1. champs, 2. plaine" : (10x)
cîmp *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 10;
cîmpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 22;
cîmpul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 12, 12; [2] 2, 3; 3, 19; [3] 1, 5; [4] 1, 19;
cîmpului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 20; 2, 22;
cîmpurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 10;

cînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wann, als" : „quand, lorsque" : (20x)
cînd *adv. pron. inter./relat.* [1] 4, 15; 4, 15; 8, 5; [2] 3, 1; [3] 3, 12; 3, 14; 5, 5; 6, 5; 6, 5; 8, 5; [4] 1, 16; [5] 2, 8; [6] 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 8;
cîndu *adv. pron. inter./relat.* [1] 4, 6; 10, 9; 10, 10;

cîndái : (1581 CORESI, EV. 4) : adv. : „vielleicht" : „peut-être" : (1x)
cîndai *adv.* [5] 1, 6;

cîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „singen" : „chanter" : (2x)
cîntă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 7, 2;
să cînte *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 7, 2;

cîntár : (1446 DERS) : s. n. : „Waage" : „balance" : (1x)
cantarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 6, 11;

cîntáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gesang" : „chant" : (3x)
cîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 23;
cîntările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 10;
cîntărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 5, 23;

cîrmáci : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Steuermann" : „pilote, timonier" : (1x)
cîrmaciul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 6;

cîştigá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „erwerben" : „acquérir" : (1x)
a cîştiga *verb infinitiv prezent* [3] 8, 6;

cîştigáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 484/1) : s. f. : „Erwerb" : „acquisition" : (1x)
cîştigările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 15;

cît : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. int-rel. : „wieviel" : „combien" : (4x)
cîte *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 5; 2, 12; [5] 2, 10;
cîţi *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* [6] 1, 2;

clătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „rühren, rücken" : „mouvoir" : (6x)
clătêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 5;
să va clăti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 10; 3, 16; [3] 1, 14;
să vor clăti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 8, 12; 9, 1;

coáce : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. III : „backen" : „cuire" : (1x)
să va coace *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 9, 13;

coborî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herab-, hinabsteigen, herunterkommen" : „descendre" : (14x)
pogoară *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 1, 4;
pogorîiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [5] 2, 7;
s-au pogorît *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 5;
să pogorî *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 3;
să pogorîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 1, 11;
să va pogorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 11; 8, 8; 9, 5; [6] 1, 3;
vă pogorîţi *verb imp. 2 pl.* [3] 6, 2;
voiu pogorî *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 7, 12; [2] 3, 2; [3] 9, 2; [4] 1, 4;

coborî́ş : (c. 1665-1672 MS. 4389, 852/[1]) : s. n. : „Abhang" : „pente" : (1x)
pogorîş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 4;

colíbă : (1538-1544 DERS / în top. *Colibu*) : s. f. : „Hütte" : „cabane" : (1x)
colibă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 6;

comoáră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schatz" : „trésor" : (1x)
comorîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 17;

concenire : (1682-1686 DOS. VS., mart. 26[v]) : s. f. : „Vernichtung" : „anéantissement" : (2x)
concenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 8, 8; 9, 5;

copác : (1264 DRĂGANU/ în top. *Kopach*) : s. m. : „Baum" : „arbre" : (2x)
copacii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 12;
copaciului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 13;

copiláş : (c. 1665-1672 MS.4389, 18/[2]) : s. m. : „Kind " : „enfant" : (1x)
copilaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 3;

copítă : (1649 MARD. 160) : s. f. : „Huf" : „sabot" : (1x)
copitele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 4, 13;

copt : (1581-1582 PO) : adj. : „reif" : „mûr" : (1x)
copt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 9;

corábie : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Schiff" : „bateau" : (5x)
corabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 3; 1, 5;
corabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 4;
corăbiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 5; 1, 6;

corăbiér : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Schiffer" : „batelier" : (1x)
corăbiêrii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 5;

corn : (1436 DLRV / în top. *Cornul* lui Ujog) : s. n. : „1. Horn, 2. Ecke" : „1. corne, 2. coin" : (3x)
coarne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 13;
coarnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 3, 14; [6] 4, 13;

cort : (1563 CORESI, PRAXIU 564) : s. n. : „Zelt" : „tente" : (3x)
cortul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 26; 9, 11;
corturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 9;

covîrşí : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 229) : v. IV : „überragen" : „dépasser" : (1x)
covîrşind *verb gerunziu* [6] 7, 18;

crámă : (1551 DERS) : s. f. : „Weinlager" : „chai" : (2x)
cramă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 6; 3, 12;

créde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „glauben" : „croire" : (2x)
crezu *verb indicativ prezent 1 sg.* [5] 1, 9;
crezură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 3, 5;

credinciós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „wahr" : „vrai" : (1x)
credincioase *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 9;

credínţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glaube" : „croyance" : (1x)
credinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 20;

crin : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Lilie" : „lis" : (1x)
crinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 6;

crívăţ : (1522 DERS / în top. Dealul *Crivăţului*) : s. n. : „Norden" : „nord" : (1x)
crivăţ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 12;

cu : (1521 NEACŞU) : prep. : „mit" : „avec" : (144x)
cu *prep.* [1] 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 2, 3; 2, 6; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 12; 4, 12; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 8; 6, 5; 7, 3; 7, 3; 7, 5; 7, 8; 7, 12; 9, 10; 10, 1; 11, 5; 11, 7; 11, 13; 11, 13; 12, 1; 12, 3; 12, 4; 12, 13; 12, 13; 14, 1; 14, 3; 14, 5; 14, 8; [2] 1, 8; 1, 13; 2, 1; 2, 8; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 15; 2, 26; [3] 1, 1; 1, 3; 1, 11; 1, 14; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 8; 2, 8; 2, 12; 2, 15; 4, 2; 4, 2; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 5, 14; 6, 6; 6, 6; 6, 8; 6, 11; 6, 11; 6, 13; 7, 4; 7, 9; 7, 11; 7, 17; 7, 17; 8, 6; 8, 10; 9, 1; 9, 10; [4] 1, 1; [5] 1, 3; 1, 10; 1, 15; 2, 10; 2, 10; 3, 5; 3, 6; 3, 8; [6] 1, 7; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 2, 12; 3, 5; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 4, 13; 5, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 15; 6, 2; 6, 6; 6, 6; 6, 8; 6, 10; 6, 13; 6, 15; 7, 2; 7, 5; 7, 10; 7, 13; 7, 14;

cuib : (1551-1553 ES) : s. n. : „Nest" : „nid" : (1x)
cuibul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 4;

culcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schlafen legen" : „coucher" : (1x)
să culcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 7, 5;

culcúş : (1682-1686 DOS. VS., nov. 144[r]) : s. n. : „Lager(stätte)" : „nid, gîte" : (1x)
culcuşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 3, 4;

culegătór : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : s. m. : „Erntearbeiter" : „moissonneur" : (1x)
culegători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 5;

culége : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(auf)lesen" : „cueillir" : (4x)
aţi cules *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 10, 14;
culêgeţi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 12;
culegînd *verb gerunziu* [1] 6, 11;
cules-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 6, 1;

culés : (1581-1582 PO) : s. n. : „Lese" : „récolte" : (4x)
cules *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 13;
culesul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 11; 3, 13;
culesului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 7, 1;

cum : (1521 NEACŞU) : adv. : „wie" : „comme(nt)" : (7x)
cum *adv. pron. inter./relat.* [2] 2, 32; [4] 1, 6; [5] 1, 14; 3, 3; 3, 10; 4, 9; [6] 7, 3;

cúmpănă : (1509 DERS) : s. f. : „1. Waage, 2. Gewicht" : „1. balance, 2. poids" : (4x)
cumpăna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 7; [3] 8, 5;
cumpănă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 5; [6] 6, 11;

cumpăní : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „drohnen" : „menacer" : (1x)
să cumpăniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 4;

cunoáşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (er)kennen, 2. wissen" : „1. (re)connaître, 2. savoir" : (28x)
a cunoaşte *verb infinitiv prezent* [1] 6, 3; [6] 3, 1;
am cunoscut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 3, 2; 5, 12; [5] 1, 12; 4, 3;
au conoscut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 2;
au conoscut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 13; 11, 4;
au cunoscut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 4; [3] 3, 10; [5] 4, 12; 1, 11; [6] 4, 12;
conoscu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 2, 8;
cunoscu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 9; 7, 9;
conoscuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 5, 3;
cunoscuşi *verb indicativ perfect simplu 2 sg.* [6] 4, 9;
cunoscut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 8, 2;
să cunoaştem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 7;
să să cunoască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 6, 5;
se vor cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 3, 3;
va cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 10;
vei cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 2, 20;
veţi cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 2, 27; 3, 17;
vom cunoaşte *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 3;

cunoáştere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Erkenntnis" : „connaissance" : (1x)
cunoaşterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 1;

cunoştínţă : (1581-1582 PO) : s. f. : „Wissen" : „information, avis" : (2x)
conoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 6;
cunoştinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 6;

cupríndere : (1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Belagerung" : „siège" : (1x)
cuprinderi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 1;

cuptór : (1501 SUCIU / în top. *Kuptor*) : s. n. : „Ofen" : „four" : (3x)
cuptoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 4;
un cuptoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 7, 6; 7, 7;

curát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „rein" : „pur" : (1x)
cel curat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 10;

curăţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „reinigen" : „nettoyer, purifier" : (1x)
să să curăţască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 8, 5;

curăţíre : (1632 EUSTR. PRAV. 645) : s. f. : „Reinigkeit" : „pureté" : (1x)
curăţirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 8, 14;

curăţitór : (c. 1564 CORESI, CAZ. 60) : adj./s. : „reinigend, (aici) Altar" : „purificateur; (aici) autel" : (1x)
curăţitoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 1;

cúrge : (**curre** : înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „fließen" : „couler, bondir" : (2x)
cura-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 18;
vor cura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 18;

cúrsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Falle" : „piège" : (1x)
cursă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 6;

cúrvă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Hure" : „prostituée" : (3x)
curva *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 15;
curve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 15; [2] 3, 3;

curví : (1563 CORESI, PRAXIU 266) : v. IV : „huren" : „forniquer" : (13x)
ai curvit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 9, 1;
au curvit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 12; 4, 19;
au curvit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 4;
curvi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 3;
curvind *verb gerunziu* [1] 1, 2; 4, 19;
curvit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 10;
curvi-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 14;
să curveşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 3, 3;
va curvi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 2; [3] 7, 17;
vor curvi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 15;

curvíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hurerei" : „fornication" : (10x)
curvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 2; 1, 2; 4, 11; 5, 4;
curviei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 12; [6] 1, 7; 1, 7;
curviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2; 6, 10;
curviii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 4;

cutrémur : (1551-1553 ES) : s. n. : „Beben" : „tremblement" : (1x)
cutremur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 1;

cutremurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erzittern" : „trembler" : (1x)
să vor cutremura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 1, 4;

cuvení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zustehen, zukommen" : „mériter" : (1x)
se cuvin *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 5;

cuvînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wort" : „mot, parole" : (26x)
cuvinte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 4; 14, 3; [6] 7, 3;
cuvintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 1, 1; 7, 10; [5] 4, 2; [6] 2, 7;
cuvintelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 2, 11;
cuvîntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 4, 1; 13, 1; [2] 1, 1; [3] 3, 1; 4, 1; 5, 1; 5, 10; 7, 16; 8, 11; 8, 12; [5] 1, 1; 3, 1; 3, 6; [6] 1, 1; 4, 2;
cuvîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 1, 2;
un cuvînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 13;

D

da : (1521 NEACŞU) : v. I : „geben, durchführen" : „donner, accomplir" : (40x)
a da *verb infinitiv prezent* [6] 4, 3;
am dat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 8; [3] 9, 15; [4] 1, 2;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 12; [2] 2, 22; 3, 3;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 23; [3] 1, 2;
da *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 2, 7;
da-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 10;
da-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 6, 7;
daţi *verb imp. 2 pl.* [3] 4, 1;
daţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 5, 11;
dau *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 5;
da-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 4; [6] 5, 3;
da-vei *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 7, 20;
dă *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 16; 9, 16; 9, 17; 13, 10;
dediu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 13, 11;
dînd *verb gerunziu* [1] 11, 5;
nu da *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 17; [5] 1, 14;
s-au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 3, 5;
să dau *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [6] 6, 16;
să dêde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 12;
să vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 6, 14;
şi-au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 3;
va da *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 11; 3, 16; [6] 1, 13;
voiu da *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 15; [2] 2, 19; 3, 8; [3] 4, 6; [5] 2, 10;
vor da *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 30;

dar[1] : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „aber" : „mais" : (10x)
dară *conjuncţie* [3] 7, 5; 8, 4; [5] 1, 8; 3, 9; 4, 2; 4, 12; [6] 3, 1; 3, 9; 6, 1; 6, 5;

dar[2] : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gabe" : „don" : (3x)
daruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 9; [3] 5, 11; [6] 3, 11;

dără → dar[1]

dardă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Wurfspieß" : „dard, javelot" : (1x)
darde *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 10;

dáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gabe" : „don" : (2x)
darea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 6;
dări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 1;

dărîmá : (c. 1665-1672 MS. 4389, 823/2) : v. I : „niederschlagen" : „écraser" : (1x)
dărîmînd *verb gerunziu* [3] 7, 14;

dărîmáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 789/2) : s. f. : „Zertrümmern" : „destruction" : (1x)
dărîmare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 7;

de[1] : (1521 NEACŞU) : conj. : „1. um, zu, 2. wenn" : „1. que, 2. si" : (30x)
de *conjuncţie subord.* [1] 1, 2; 8, 7; 8, 13; 9, 14; 9, 19; 12, 11; [2] 1, 2; 2, 14; 3, 13; [3] 3, 3; 3, 4; 3, 7; 5, 22; 6, 2; 6, 9; 7, 2; 7, 12; 8, 7; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; [4] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; [5] 3, 9; [6] 2, 7; 3, 8; 7, 8;

de[2] : (1504 DLRV/ în top. Vai-*de*-ei) : prep. : „von, seit" : „de, depuis" : (281)
de *prep.* [1] 1, 2; 1, 2; 1, 4; 1, 11; 2, 2; 2, 3; 2, 8; 2, 8; 2, 12; 2, 15; 2, 18; 3, 2; 3, 2; 3, 5; 4, 12; 4, 19; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 7; 5, 8; 5, 13; 6, 4; 6, 4; 6, 6; 6, 9; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 6; 7, 11; 7, 13; 7, 14; 8, 4; 8, 7; 8, 7; 8, 14; 9, 1; 9, 8; 9, 9; 10, 2; 10, 3; 10, 5; 10, 9; 10, 12; 10, 13; 10, 16; 11, 3; 11, 12; 11, 12; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 3; 13, 5; 13, 8; 13, 8; 13, 14; 14, 1; 14, 5; 14, 7; [2] 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 16; 1, 17; 1, 19; 1, 20; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 9; 2, 16; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 27; 2, 30; 2, 31; 3, 4; 3, 4; 3, 11; 3, 16; 3, 17; 3, 19; 3, 20; [3] 1, 1; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 10; 2, 10; 2, 13; 2, 14; 3, 4; 3, 5; 3, 12; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 4, 1; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 5, 6; 5, 8; 5, 11; 5, 12; 5, 18; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, 25; 5, 27; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 6; 6, 7; 6, 14; 7, 1; 7, 2; 7, 4; 7, 7; 7, 9; 7, 11; 7, 14; 7, 15; 7, 17; 7, 17; 8, 1; 8, 2; 8, 4; 8, 6; 8, 11; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 9, 2; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 9, 8; 9, 11; 9, 11; 9, 15; [4] 1, 1; 1, 4; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 14; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 19; [5] 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 8; 1, 11; 1, 15; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 11; 3, 1; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 4, 4; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 12; 4, 12; [6] 1, 4; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 2, 11; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 12; 4, 1; 4, 1; 4, 3; 4, 7; 4, 8; 4, 10; 4, 10; 4, 13; 4, 13; 5, 2; 5, 5; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 11; 5, 13; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 7; 6, 8; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 7, 2; 7, 5; 7, 5; 7, 5; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 17; 7, 18; 7, 20;

deal : (1392 DERS) : s. n. : „Hügel" : „colline" : (8x)
dealu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 9;
dealului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 9, 11;
dealuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 13; [6] 4, 1;
dealurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 18; [3] 9, 13; [6] 6, 1;

dealurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 10, 8;

deasúpra : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „über" : „sur, au-dessus (de)" : (5x)
deasupra *adv.* [3] 2, 9;
deasupra *prep.* [5] 1, 11; 1, 12; 4, 7; 4, 7;

decínde : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „jenseits" : „au-delà" : (1x)
decindea *prep.* [3] 5, 27;

decî́t : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „als" : „que" : (8x)
decît *adv.* [1] 2, 7; 6, 6; [2] 1, 8; [3] 3, 5; 6, 2; [5] 4, 4; 4, 9; 4, 12;

dedesúbt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „unten, darunter" : „au dessous de, en dessous" : (1x)
dedesupt *adv. de loc* [3] 2, 9; 4, 2;
dedesuptul *prep.* [1] 4, 13; 14, 1; [3] 2, 13; [6] 1, 4;

defăimá : (1551-1553 ES) : v. I : „verwerfen, verachten" : „rejeter, mépriser" : (1x)
defaimă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 1;

defăimáre : (1649 MARD.) : s. f. : „Übertretung" : „méchanceté" : (1x)
defăimarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 15;

den → din

denpreúnă → dimpreună

denaínte → dinainte

denapói → dinapoi

denprejúr → dimprejur

denpreúnă → dimpreună

déntru → dintru

deodátă : (1559-1560 BRATU) : adv. : „zugleich" : „en même temps" : (1x)
deodată *adv.* [1] 1, 11;

deosébi : (1593 DIR) : adv. : „getrennt" : „séparément" : (1x)
deosăbi *adv. de mod* [6] 7, 14;

depárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „fern, weit" : „loin" : (2x)
departe *adv. de loc* [2] 3, 8; [6] 4, 3;

depărtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(sich) entfernen, verlassen" : „chasser, s'éloigner, abandonner" : (3x)
s-au depărtat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 3;
să depărtaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [2] 3, 6;
să depărtă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 13;

depărtát : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 166) : adj. : „entfernt, fern" : „distant, éloigné" : (1x)
depărtată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 8;

desăvîrşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „vollkommen, vollständig" : „parfait(ement), entier(èrement)" : (1x)
desăvîrşit *adv. de mod poz.* [3] 9, 8;

deschíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „öffnen" : „ouvrir" : (2x)
să deşchiză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 2, 15;
vom deşchide *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 5;

descoperí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufdecken, öffnen, enthüllen" : „découvrir, dévoiler" : (4x)
se va descoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 7, 1;
va descoperi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 7;
voiu descoperi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 10; [6] 1, 6;

descúlţ : (1551 DERS / în top. *Desculţi*) : adj. : „barfuss" : „nu-pieds" : (1x)
desculţă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 7;

desfătăciúne : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Ergötzen" : „plaisir" : (2x)
desfătăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 3; [6] 2, 9;

desíş : (1649 MARD.) : s. n. : „Dickicht" : „fourré" : (2x)
desiş *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 12;
desişurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 5, 14;

despărţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „trennen, scheiden" : „séparer, disjoindre" : (2x)
să va despărţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 8;
te desparte *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 12;

déspre : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „von... her" : „vers, de" : (1x)
despre *prep.* [1] 13, 7;

destúl : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. : „1. reichlich, 2. genug" : „1. suffisant, 2. assez" : (2x)
destul *adv.* [2] 2, 11;
destule *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 5;

deşért : (înc. sec XVI PS. H.) : adj./s. : „1. vergeblich, 2. Wüste" : „1. (en) vain, 2. vide, désert" : (5x)
celor deşarte *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 5, 11;
deşarte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 8; 12, 1; [5] 2, 9;
deşert *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 13;

deşertăciúne : (a. 1633 GCR I, 80) : s. f. : „Eitelkeit" : „vanité" : (1x)
deşărtăciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 4;

dezbrăcá : (1551-1553 ES) : v. I : „ausziehen" : „déshabiller" : (3x)
dezbrăcîndu *verb gerunziu* [1] 7, 1;
să dezbrac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 2, 3;
să dezbrăcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 6;

diamánt : (1600 DIR) : s. n. : „Diamant" : „diamant" : (4x)
diamant *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8;

dimineáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./adv. : „1. Morgen, 2. morgens" : „1. matin, 2. le matin" : (8x)
a dimineţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 7, 1;
demineaţa *adv. de timp* [3] 4, 4;
dimeneaţa *adv. de timp* [1] 7, 6; [3] 8, 4;
dimeneaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 4; 13, 3; [5] 4, 8;
dimineaţa *adv. de timp* [3] 5, 8;

dimprejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „umher" : „d'alentour" : (1x)
denprejur *adv.* [2] 3, 12;

dimpreúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (3x)
denpreunã *adv.* [1] 7, 8; [3] 1, 15; 3, 3;

din : (1521 NEACŞU) : prep. : „aus, von" : „de" : ((105x)
den *prep.* [1] 2, 2; 2, 7; 2, 10; 2, 15; 2, 17; 7, 5; 9, 8; 9, 13; 9, 13; 9, 13; 9, 18; 10, 15; 11, 2; 12, 9; 12, 13; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 5; 13, 5; 13, 13; 13, 15; [2] 1, 5; 1, 5; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 2, 2; 2, 12; 2, 16; 2, 28; 2, 29; 3, 6; 3, 7; 3, 16; 3, 16; 3, 18; [3] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 5; 2, 10; 3, 1; 3, 2; 3, 4; 3, 4; 3, 12; 4, 1; 4, 11; 6, 4; 6, 4; 6, 10; 9, 7; 9, 7; 9, 7; [4] 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 19; 1, 21; [5] 1, 5; 1, 8; 1, 8; 1, 15; 2, 2; 2, 3; 2, 7; 3, 5; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 4, 6; [6] 1, 2; 1, 3; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 2, 9; 2, 11; 2, 12; 4, 2; 4, 2; 4, 10; 4, 10; 4, 12; 5, 2; 5, 6; 5, 10; 5, 12; 5, 13; 5, 14; 6, 4; 6, 4; 7, 6; 7, 15;
din *prep.* [2] 2, 16;

dinaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./ prep. : „vorher, vor" : „plus tôt à l'avance, devant" : (6x)
denainte *adv. de loc* [2] 2, 3;
denaintea *prep.* [2] 1, 16; [3] 3, 12; 5, 19; 9, 1; 9, 3;

dinapói : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „hinter" : „derrière" : (10x)
denapoi *adv. de loc* [2] 2, 3;
denapoia *prep.* [1] 1, 2; 2, 5; 2, 13; 5, 11; 11, 11; 13, 4; [2] 2, 3; [3] 2, 4;
dinapoia *prep.* [2] 2, 14;

dínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Zahn" : „dent" : (4x)
dinţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 6;
dinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 6; [6] 3, 5;
dinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 6;

dintîi : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „(der) erste" : „(le) premier, premièrement" : (5x)
cea dentîiu *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 20; [5] 3, 2; [6] 4, 8;
cêle dentîiu *num. ord. fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 7; 7, 1;

díntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „aus" : „de" : (28x)
dentru *prep.* [1] 4, 20; 5, 13; 9, 6; 9, 14; 11, 7; 11, 8; 13, 13; 14, 4; 14, 9; [3] 2, 8; 2, 9; 2, 11; 2, 11; 3, 11; 5, 3; 5, 3; 6, 2; 6, 7; 9, 1; 9, 1; [4] 1, 11; 1, 14; [6] 2, 3; 3, 6; 5, 2; 6, 12; 7, 16; 7, 18;

dînsul, **dînsa** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „1. er, 2. selbst" : „1. il, 2. -même" : (8x)
dînsa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [5] 4, 6; 4, 11;
dînsele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [2] 2, 19;
dînşii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 5, 4; 5, 5; 12, 4; [4] 1, 11; [6] 3, 4;

doar : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „etwa, wohl, vielleicht" : „peut-être" : (1x)
doară *adv.* [3] 6, 12;

dobitóc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „1. Tier, 2. Herde" : „1. animal, 2. troupeau" : (6x)
dobitoace *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 12; [6] 5, 8;
dobitoacele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 20; 2, 22; [5] 3, 7; 3, 8;

dodeí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bedrängen, stören" : „harceler, incommoder" : (2x)
am dodeit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 6, 3;
să dodeieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 7, 16;

doi : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „zwei" : „deux" : (3x)
doao *num. card. fem. nom./ac.* [1] 6, 2; [3] 3, 12;
doi *num. card. masc. nom./ac.* [3] 3, 3;

dóilea : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die zweite" : „le/la deuxième" : (2x)
a doa *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 8;
al doilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 1;

dojení : (1551-1553 ES) : v. IV : „rügen, schelten, tadeln" : „réprimander, gronder" : (1x)
-şi dojeniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 4, 9;

domn : (1472 DERS / în top. *Domneşti*) : s. m. : „1. Herr, 2. Gott, 3. Fürst" : „1. Seigneur, 2. Dieu, 3. prince" : (256x)
a Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 4;
Doamne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [1] 8, 2; 9, 16; [2] 1, 19; 2, 17; [3] 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 5; 7, 5; 7, 6; [5] 1, 14; 1, 14; 2, 7; 4, 2; 4, 4;
Domnul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; 1, 4; 1, 7; 2, 13; 2, 16; 2, 20; 2, 21; 2, 23; 3, 1; 3, 5; 3, 5; 4, 10; 4, 16; 4, 17; 5, 4; 5, 6; 5, 7; 6, 1; 6, 3; 7, 10; 8, 13; 9, 1; 10, 3; 10, 13; 11, 12; 12, 5; 12, 9; 12, 13; 12, 14; 13, 4; 13, 15; 14, 2; 14, 3; [2] 1, 14; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 18; 2, 19; 2, 21; 2, 23; 2, 27; 2, 32; 2, 32; 3, 8; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 21; [3] 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 11; 2, 16; 3, 1; 3, 6; 3, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 13; 5, 3; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 8; 5, 11; 5, 14; 5, 15; 5, 16; 5, 17; 5, 27; 6, 8; 6, 8; 6, 11; 6, 14; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 15; 7, 17; 8, 1; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 9; 8, 9; 8, 11; 8, 11; 9, 1; 9, 5; 9, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 12; 9, 13; 9, 15; [4]

1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 8; 1, 18; [5] 1, 4; 1, 9; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 8; 2, 11; 3, 3; 4, 2; 4, 5; 4, 7; 4, 10; 4, 11; [6] 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 11; 2, 3; 2, 13; 3, 4; 3, 5; 3, 11; 3, 11; 4, 6; 4, 7; 4, 10; 4, 13; 5, 4; 5, 7; 5, 10; 6, 1; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 17;
Domnului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 4, 1; 4, 1; 6, 9; 8, 1; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 11, 11; 12, 2; 14, 10; [2] 1, 1; 1, 9; 1, 9; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 2, 11; 2, 14; 2, 17; 2, 26; 2, 31; 2, 32; 3, 14; 3, 18; [3] 5, 1; 5, 18; 5, 18; 5, 20; 6, 10; 7, 16; 8, 11; 8, 12; 9, 8; [4] 1, 15; 1, 11; 1, 21; [5] 1, 1; 1, 3; 1, 3; 1, 9; 2, 10; 3, 1; [6] 1, 1; 2, 5; 2, 7; 3, 8; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 12; 4, 13; 5, 4; 6, 2; 6, 2; 6, 5; 6, 9; 7, 9;

domníe : (1521 NEACŞU) : s. f. : „Herrschaft, Regierung" : „seigneurerie, règne" : (1x)
o domnie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 11;

dormí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schlafen" : „dormir" : (3x)
dorm *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 4;
dormiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 5;
dormiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 13;

dosádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pein" : „peine" : (1x)
dosadă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 9;

dovedí : (1645 VARLAAM, R. 227) : v. IV : „zeigen" : „prouver, révéler" : (1x)
va dovedi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 3;

drept : (1437 DERS / în top. *Dereptul*) : adj./s. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter" : „1. droit, 2. juste(ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste" : (10x)
cel drept *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 6; 5, 12;
cêle dirêpte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 3, 9;
direapta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 12;
drept *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 19; [5] 1, 14;
dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 14, 10;
dirêpte *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 7;
direpţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 3;
direpţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 10;

dreptáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gerechtigkeit, 2. Recht" : „1. justice, 2. droit" : (11x)
direptate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 10, 12; [2] 2, 23; [3] 5, 7;
direptatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 24; [6] 6, 5; 7, 9;
direptăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 1;
direptăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 13; [3] 6, 12;
direptăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 16;

dúce : (1521 NEACŞU) : v. III : „1. tragen, 2. (fort-, davon)gehen" : „1. emmener, 2. (s'en) aller" : (4x)
s-au dus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 11, 3;
să va duce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 11;
să vor duce *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 15;
va duce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 3;

dúdă : (1683-1686 MS. 45, 359/1) : s. f. : „Maulbeere" : „mure" : (1x)
dude *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 14;

duh : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Atem, Hauch, 2. Geist" : „1. souffle, 2. esprit" : (10x)
duh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 8; 12, 1; [3] 4, 13; [6] 2, 11;
duhu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 4;
duhul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 4, 12;
Duhul *subst. propriu neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 28; 2, 29; [6] 2, 7; 3, 8;

dulceáţă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wonne" : „plaisir" : (2x)
dulceaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 18; [3] 9, 13;

dumbrávă : (1483 DLRV / în antr. Ivan *Dumbrava*) : s. f. : „Aue" : „pré" : (5x)
ai dumbrăvii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 8;
dumbrava *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 4;
dumbravă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 12; 5, 8;
dumbrăvi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 14;

dumnezéu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Gott" : „Dieu" : (98x)
Dumnăzău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 9;
Dumnăzăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 10;
Dumnăzăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 5;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 8, 6; 9, 10; 11, 8; 11, 10; 11, 13; 12, 3; 12, 5; 13, 5; [3] 3, 7; 3, 8; 3, 11; 3, 13; 4, 11; 4, 13; 5, 15; 5, 16; 5, 27; 6, 14; 9, 5; [5] 1, 6; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 4, 3; 4, 9;
dumnezăul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 5;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 7; 2, 23; 3, 5; 5, 4; 6, 1; 7, 10; 9, 1; 12, 6; 12, 9; 13, 4; [2] 2, 13; 2, 17; 2, 23; 3, 17; [3] 5, 8; 6, 8; [5] 1, 6; 1, 9; 2, 2; 2, 3; [6] 6, 8; 7, 17;
Dumnezăul *subst. propriu masc. sg. voc. art.* [5] 2, 7;
dumnezăului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 26;
Dumnezăului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 13; 1, 14; 1, 16; [6] 4, 2; 5, 4;
dumnezei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 1;
dumnezeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 4;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 20; [3] 5, 14; 9, 8; 9, 15; [4] 1, 1; [5] 4, 7; 4, 8; 4, 10; [6] 2, 1; 7, 18;
Dumnezeul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 12; 12, 6; 14, 1; 14, 2; [2] 2, 12; 2, 27; [3] 4, 12; 8, 14; 8, 14; [6] 6, 6; 7, 7; 7, 10;
Dumnezeului *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 6; [2] 2, 14; 2, 26; [3] 2, 7; 2, 8;
lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 10; 9, 10; 11, 13; [2] 1, 13; [5] 3, 3; 3, 5;
lui Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 1; 6, 6; [6] 7, 7;

dúpă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „nach" : „après, selon" : (24x)

după *prep.* [1] 2, 14; 2, 15; 2, 15; 3, 5; 4, 7; 6, 2; 9, 11; 10, 1; 10, 1; 10, 10; 11, 10; 12, 2; 12, 2; 13, 1; 13, 2; 13, 6; [2] 2, 2; 2, 28; 2, 32; [5] 3, 2; 3, 3; [6] 7, 14; 7, 15; 7, 20;

durére : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Schmerz" : „douleur, souffrance, peine" : (9x)
durêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 19;
durêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 13; 5, 13;
dureri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 11; 4, 9;
durerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 8, 10; [6] 1, 10;
durori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 12;
durorilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 13;

E

ea → el, ea

el, ea : (1425 DERS) : pron. pers. : „er, sie; sie" : „il, lui, elle; ils, elles" : (708x)
ai lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [3] 9, 1;
ale ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 2, 11;
ale lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [6] 2, 9;
ale lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 11, 8; 13, 15; [2] 2, 3; 2, 3; 2, 20; [3] 9, 11; 9, 11; [4] 1, 6;
ea *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [1] 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 23; 3, 3; 8, 7; [2] 1, 7; [3] 5, 2; 5, 6; 5, 8; 9, 6; 9, 8; [5] 1, 2; 3, 2; [6] 1, 10; 2, 13; 6, 16; 7, 10;
ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 6; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 17; 4, 19; 4, 20; 10, 1; 10, 1; 10, 7; 10, 11; 10, 14; 14, 1; [2] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 2, 11; 2, 16; [3] 1, 7; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 3, 10; [4] 1, 1; [5] 1, 2; 1, 15; [6] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 7, 5; 7, 6; 7, 6;
ei *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* [1] 1, 7; 1, 7; 1, 10; 1, 11; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 3, 1; 4, 15; 4, 17; 5, 6; 5, 7; 5, 10; 6, 5; 6, 7; 7, 2; 7, 6; 7, 7; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 13; 8, 3; 8, 5; 8, 9; 8, 10; 8, 13; 9, 2; 9, 2; 9, 6; 9, 6; 9, 12; 9, 14; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 10, 9; 10, 10; 10, 10; 10, 10; 11, 3; 11, 3; 11, 4; 11, 5; 11, 12; 11, 13; 13, 8; 13, 8; 13, 13; 13, 13; 14, 5; 14, 5; [2] 1, 3; 2, 2; 2, 17; 3, 2; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 8; [3] 1, 6; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 3, 3; 3, 9; 5, 2; 5, 11; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 15; [4] 1, 14; 1, 14; 1, 17; 1, 18; 1, 18; [5] 1, 3; 1, 9; 1, 12; 1, 13; [6] 2, 13; 3, 2; 3, 3; 3, 6; 3, 7; 4, 7; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 5, 3;
el *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 1, 4; 2, 23; 4, 3; 4, 5; 5, 6; 5, 13; 6, 3; 7, 1; 7, 4; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 8, 14; 9, 7; 9, 20; 10, 2; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 11, 2; 11, 4; 11, 5; 11, 6; 11, 8; 11, 11; 12, 2; 12, 14; 13, 1; 13, 15; 14, 9; [2] 2, 3; 2, 20; 3, 17; [3] 1, 3; 2, 3; 2, 3; 5, 19; 7, 8; 8, 2; 8, 10; 8, 10; 9, 5; 9, 5; 9, 11; [5] 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 11; [6] 1, 2; 2, 4; 2, 7; 6, 6; 7, 9; 7, 13;
elu *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [1] 13, 15; 14, 9;
i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* [1] 1, 4; 2, 7; 2, 7; 9, 2; 9, 6; [2] 2, 17; 3, 6; 3, 6; 3, 7; [3] 1, 6; 1, 6; 1, 6; 5, 19; 9, 2; 9, 2; [6] 5, 3;
-i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* [5] 4, 7; 4, 7;
iale *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* [1] 2, 12; 2, 12; 8, 7; 8, 13; 9, 4; 14, 10; 14, 10; 14, 10; [2] 3, 2; [3] 5, 11; [5] 1, 5; [6] 2, 1; 4, 1; 4, 13;
îl *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [2] 3, 2;
l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* [1] 4, 10; 5, 4; 5, 6; 7, 1; 8, 14; 10, 6; 11, 4; 11, 5; 11, 8; 11, 8; [2] 2, 20; 2, 20; [3] 5, 10; 5, 19; 7, 8; 8, 12; [5] 1, 15;
le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* [2] 1, 4; 3, 2; [3] 2, 4; 5, 22; 9, 11; [5] 3, 10; 1, 11; [6] 1, 7; 1, 7; 1, 7; 2, 1; 3, 3; 3, 3; 4, 13; 4, 13;
lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 1, 6; 1, 7; 1, 10; 2, 4; 2, 13; 2, 17; 2, 18; 3, 5; 3, 5; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 12; 4, 20; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 7; 6, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 10; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 8, 4; 8, 4; 8, 4; 8, 7; 8, 13; 8, 13; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 7; 9, 7; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 9, 15; 9, 16; 9, 16; 9, 17; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 19; 10, 2; 10, 2; 10, 8; 10, 10; 11, 5; 11, 7; 11, 12; 12, 11; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 4; 13, 6; 13, 6; 13, 7; 13, 8; 13, 8; 14, 1; 14, 1; 14, 5; [2] 1, 3; 1, 5; 1, 17; 1, 18; 2, 4; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 10; 2, 17; 2, 22; 3, 6; 3, 13; 3, 15; 3, 19; 3, 21; [3] 1, 13; 1, 15; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 12; 3, 10; 4, 1; 5, 11; 6, 2; 6, 4; 6, 10; 6, 10; 9, 4; 9, 14; 9, 14; 9, 15; 9, 15; 9, 15; [4] 1, 5; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; [5] 1, 11; 2, 9; 3, 5; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 4, 12; 4, 12; [6] 2, 1; 2, 1; 2, 9; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 4, 3; 4, 3; 4, 13; 4, 13; 5, 3; 5, 4; 6, 12; 6, 12; 6, 12; 6, 16; 7, 3; 7, 4; 7, 13; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 16; 7, 17;
loru *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [1] 10, 2;
loruşi *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* [3] 6, 1;
lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 9; 2, 9; 2, 9; 3, 5; 4, 9; 4, 9; 4, 12; 4, 12; 4, 18; 5, 5; 5, 11; 5, 13; 5, 13; 6, 2; 6, 11; 7, 1; 7, 5; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 14; 8, 14; 9, 4; 9, 10; 9, 15; 9, 19; 10, 1; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 11; 11, 2; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 3; 12, 5; 12, 7; 12, 8; 12, 8; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 13, 4; 13, 11; 13, 12; 13, 15; 13, 15; 13, 15; 14, 3; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 14, 9; [2] 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 14; 2, 16; 2, 18; 2, 18; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 22; 3, 16; 3, 16; [3] 1, 2; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 7; 3, 7; 3, 14; 4, 2; 4, 13; 4, 13; 5, 8; 5, 19; 5, 27; 6, 8; 6, 8; 7, 7; 7, 10; 7, 11; 7, 17; 8, 8; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 11; [4] 1, 3; 1, 3; 1, 11; 1, 11; [5] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 2, 2; 2, 7; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 9; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 9; [6] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 2, 2; 2, 2; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 3, 4; 3, 5; 3, 8; 3, 8; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 4, 2; 4, 2; 4, 4; 4, 4; 4, 12; 5, 2; 5, 4; 5, 5; 5, 6; 6, 2; 6, 5; 6, 9; 7, 3; 7, 4; 7, 6; 7, 9; 7, 9; 7, 18; 7, 18;
o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* [1] 2, 3; 4, 7; 10, 15; [2] 1, 4; 1, 4; 2, 25; [3] 1, 11; 5, 2; 5, 6; 5, 23; [5] 4, 11; 4, 11; [6] 2, 8; 4, 6; 7, 9;

elefánd → elefant

elefánt : (c. 1683-1686 MS. 45, 295/1) : s. m. : „Elfenbein" : „ivoire" : (2x)
elefand *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15;
elefandu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 4;

elén : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Hellene, Grieche" : „Grec" : (1x)
elinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 6;

elín → elen

eu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „ich" : „je, moi" : (149x)
eu *pron. pers. 1 sg. nom. acc.* [1] 1, 9; 2, 2; 2, 6; 2, 8; 2, 14; 3, 3; 4, 6; 4, 6; 5, 2; 5, 3; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 6, 11; 7, 1; 7, 13; 7, 15; 10, 11; 11, 2; 11, 4; 11, 10; 12, 9; 12, 10; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 14, 9; 14, 9; [2] 2, 19; 2, 27; 2, 27; 3, 1; 3, 7; 3, 10; 3, 17; [3] 2, 9; 2, 10; 2, 13; 4, 6; 4, 7; 4, 13; 5, 1; 6, 8; 6, 14; 7, 8; 7, 14; 9, 9; [5] 1, 9; 1, 9; 1, 12; 2, 5; 2, 10; 3, 2; 4, 2; 4, 4; 4, 10; 4, 12; [6] 2, 3; 3, 8; 6, 13; 7, 7;
îmi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 2, 7; [6] 7, 8;
m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 12, 4; [3] 7, 15; [5] 2, 4; 2, 4; 2, 7;
mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* [1] 2, 16; 2, 16; 8, 2; [3] 5, 4; [4] 1, 3; [5] 1, 12; 1, 12; [6] 7, 3; 7, 7; 7, 9;
mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* [1] 2, 2; 2, 5; 3, 3; 13, 10; [5] 2, 3; 2, 6; [6] 6, 3;
mie *pron. pers. 1 sg. dat. acc.* [1] 2, 2; 2, 5; 2, 12; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 23; 3, 2; 4, 6; 4, 7; 8, 4; 12, 4; 12, 8; [2] 3, 4; 3, 4; 3, 4; [3] 5, 22; 5, 25; 7, 1; 7, 4; 7, 7; 8, 1; 9, 7; [5] 2, 6; 4, 9; [6] 5, 2; 7, 8;
mine *pron. pers. 1 sg. ac. acc.* [1] 2, 13; 3, 1; 5, 3; 6, 1; 6, 7; 7, 7; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 8, 2; 8, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 14, 9; [2] 1, 8; 2, 12; 2, 27; [3] 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 23; 7, 8; 7, 8; 7, 15; 8, 2; 9, 12; [5] 1, 2; 1, 12; 2, 4; 2, 8; 4, 4; [6] 7, 10;

F

fáce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen" : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder" : (70x)
a face *verb infinitiv prezent* [1] 8, 7; [2] 2, 21; [3] 8, 5; [6] 6, 8;
ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [4] 1, 15; [5] 1, 10; 1, 14;
am făcut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 6, 3;
aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 26;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 9; [5] 1, 5;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 8; 8, 6; 8, 14; 13, 2; [2] 2, 26; [3] 3, 6; [5] 1, 9; 3, 10;
face *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 7; 5, 8; 7, 10; 9, 12;
face-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 1, 7;
făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 2, 8;
făcînd *verb gerunziu* [3] 4, 13;
făcură-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 1;
făcură-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 11;
făcut-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 4;
făcutu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 10;
m-am făcut *verb copulativ indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 7, 1;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 1, 2;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 1; 5, 13; [2] 1, 1; 2, 2; [3] 1, 1; [6] 1, 1;
să fac *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [1] 2, 3;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 3, 10;
să facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [3] 8, 5;
să făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 9; 7, 6; 7, 8; 8, 8; [5] 1, 1; 1, 4;
să făcură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 2; 7, 15; 9, 12; [6] 1, 13;
se va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 6;
-şi făcu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 6;
va face *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 7; 10, 3; [3] 3, 7; [6] 7, 9;
v-aţi făcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 5, 1; [3] 4, 11;
vei face *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;
veţi face *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [1] 9, 5;
voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 6, 4; 6, 4; 10, 16; 11, 10; [3] 4, 12; 4, 12 [6] 5, 15;
vom face *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [5] 1, 11;
vor face *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 14;

fálcă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kinn(lade)" : „menton" : (1x)
fălcile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 5;

fáptă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf" : „1. action, 2. oeuvre" : (4x)
faptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 11; 2, 20; [5] 3, 10;
faptelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 4;

fátă : (1219 DRĂGANU / în antr. *Fata*) : s. f. : „Tochter, Mädchen" : „fille" : (16x)
a fêtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 7;
fata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 3; [6] 1, 12; 4, 8; 5, 1; 7, 6;
fata *subst. comun fem. sg. voc. art.* [6] 4, 8; 4, 10; 4, 13;
fată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 6;
fêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 14; [2] 2, 28; 3, 8; [3] 7, 17;
fêtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 15;
fêtii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 14;

fáţă : (1519 DERS) : s. f. : „Gesicht, Angesicht, Antlitz" : „face, visage" : (27x)
faţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2; 5, 5; 5, 15; 7, 10; 10, 7; 10, 16; 11, 3; [2] 2, 3; 2, 6; 2, 6; 2, 20; [3] 2, 9; 5, 8; 9, 6; 9, 8; [5] 1, 3; 1, 3; 1, 11; [6] 1, 4; 3, 4;
fêţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 7, 2; [2] 2, 10; 2, 11; [3] 9, 4; [6] 2, 13; 2, 13; 6, 4;

făgăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „versprechen" : „promettre" : (1x)
am făgăduit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 10;

făgăduínţă : (c. 1640 URECHE2 127) : s. f. : „Versprechen" : „promesse" : (8x)
făgăduinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18; 10, 4;
făgăduinţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 7; 8, 1; 12, 1; [3] 1, 9; 9, 6;
făgăduinţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 7;

făínă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mehl" : „farine" : (1x)

făină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;

fắră : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „ohne" : „sans" : (12x)
fără *prep.* [1] 2, 3; 5, 13; 7, 11; 9, 14; [2] 2, 20; [3] 3, 5; 3, 5; 7, 4; [6] 6, 8; 6, 10; 6, 10; 6, 11;

fărădelége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frevel" : „infamie" : (4x)
fărădelêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 9;
fărădelegi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 18;
fărădelegile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 13; [6] 7, 19;

fărmăcătúră → fermecătură

fecioáră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Jungfrau" : „vierge, jeune fille" : (2x)
fecioara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 2;
fecioarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 13;

feciór : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*) : s. m. : „1. Kind, 2. Sohn, 3. Jüngling" : „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme" : (5x)
feciori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 14;
feciorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 15;
fecioru *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 14;
feciorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 5; 7, 6;

fel : (1581-1582 PO) : s. n. : „Stamm" : „tribu, peuple, descendance" : (10x)
fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4; [3] 1, 8; 6, 2; 9, 7; [4] 1, 19;
fêliul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 3, 1;
fêliului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 3, 12;
fêliurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 5, 9; [3] 3, 2;
un fêliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 8;

ferăstrắu : (1632 BGL) : s. n. : „Säge" : „scie" : (1x)
herestraie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 1, 3;

fereástră : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Fenster" : „fenêtre" : (1x)
ferestri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 9;

fermecătúră : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 113) : s. f. : „Zauberei" : „sorcellerie, magie" : (1x)
fărmăcăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 12;

fetíe : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Jungfräulichkeit" : „virginité" : (1x)
fetie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 8;

fetişoáră : (c. 1683-1686 MS. 45, 731/[2]) : s. f. : „Jungfrau": „petite fille" : (1x)
fetişoarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 3;

fi : (1521 NEACŞU) : v. IV : „1. sein, 2. geschehen" : „1. être, 2. arriver" : (208x)
a fi *verb infinitiv prezent* [6] 5, 2; 6, 8;
ar fi *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* [3] 5, 5;
ar fi fost *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [4] 1, 16;
e *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [1] 1, 11; 2, 2; 4, 13; 7, 15; 9, 10; 10, 11; 12, 2; 12, 7; 13, 10; 13, 11; 13, 12; 13, 14; 13, 14; 14, 9; 14, 10; [2] 2, 11; [3] 5, 18; 5, 20; 8, 3; [4] 1, 20; [6] 1, 5; 1, 5; 1, 10; 6, 8; 7, 18;
e *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 1, 15; 2, 1; 3, 4; 3, 14; [3] 3, 9; [5] 1, 8;
era *verb copulativ indicativ imperfect 3 sg.* [5] 3, 3;
era *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 1, 10; 2, 7; 7, 7; 7, 11; 8, 6; 12, 11; [2] 1, 18; [3] 2, 9; 2, 9; [5] 2, 1; 3, 8; [6] 2, 4; 4, 9;
eram *verb copulativ indicativ imperfect 1 sg.* [3] 7, 14; 7, 14;
eşti *verb copulativ indicativ prezent 2 sg.* [1] 2, 23; 2, 23; 4, 20; [4] 1, 2; [5] 1, 8; 4, 3; [6] 5, 2; 7, 18;
fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 1, 2;
fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 3, 11;
fii *verb copulativ 2 sg. imp.* [1] 4, 16; [3] 7, 2;
fiind *verb copulativ gerunziu* [1] 3, 4; 3, 4; 3, 4; 10, 8; [3] 9, 11;
fiind *verb gerunziu* [5] 4, 2;
fi-va *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 10;
fi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 5; [3] 3, 6;
fu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 1; 4, 9;
iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 11; 2, 13; 3, 13; [3] 7, 2; 7, 5; [5] 1, 8; 1, 12; 4, 4; 4, 9; [6] 1, 5; 2, 3; 6, 2; 7, 3; 7, 18;
iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 1; 4, 1; 5, 1; 5, 4; 5, 14; 8, 6; 9, 14; 10, 3; 10, 13; 11, 2; 12, 11; 13, 5; 13, 5; [2] 2, 17; 2, 27; [3] 5, 2; 5, 13; 5, 18; 7, 13; 7, 13; [4] 1, 7; 1, 15; [5] 1, 7; [6] 2, 10; 3, 1; 3, 7; 3, 11; 7, 2; 7, 10;
nefiind *verb gerunziu* [6] 7, 1;
nefiindu *verb gerunziu* [1] 3, 4;
-s *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 1, 9; 2, 2;
-s *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [5] 4, 2; [6] 2, 7;
-s *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 2, 11;
să fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 4, 7;
să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 2;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* [1] 2, 4; 2, 12; 6, 7; 7, 13; 9, 15; 11, 10; 14, 10; [2] 2, 11; [3] 6, 2; 6, 10; 6, 10; 6, 10; [5] 1, 9; [6] 2, 7;
sînt *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* [1] 5, 2; 5, 14; [2] 3, 17;
sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 4, 2; 5, 12; [6] 1, 2; 2, 7;
sînt *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 3, 3; [2] 2, 27;
sînteţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [1] 1, 9; [3] 9, 7;
va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 11; 2, 32; 3, 17; 3, 19; 3, 19; [4] 1, 17; [6] 3, 12; 4, 1; 7, 13;
va fi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 5; 1, 10; 2, 16; 2, 21; 4, 9; 14, 7; [2] 2, 3; 2, 28; 2, 32; 3, 18; [3] 5, 5; 5, 6; 5, 14; 6, 9; 7, 2; 7, 3; 8, 9; [4] 1, 15; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 21; [5] 4, 6; [6] 2, 5; 2, 11; 3, 6; 3, 6; 4, 4; 5, 5; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 10;
vei fi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 14, 6;
veţi fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 2 pl.* [4] 1, 11;
voiu fi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 5; 13, 7;
vor fi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 14; 9, 20; 13, 3; [3] 3, 10; 6, 7; 8, 10; 9, 13; [4] 1, 16; [6] 5, 4; 5, 12; 7, 4;

fiără : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie, Raubtier" : „animal sauvage, bête" : (4x)
fiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 3;
hiarăle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 12; 2, 18; 13, 8;

ficlení → vicleni

fiecáre : (1570 CORESI, LIT.) : pron. nehot. : „jeder" : „chaque, chacun" : (8x)
fieştecare *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [5] 1, 7; 3, 8;
fieştecarele *pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [6] 4, 5;
fieştecarele *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [2] 2, 7; 2, 8; [6] 4, 4; 4, 4; 7, 2;

fier : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Eisen" : „fer" : (2x)
fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 3; [6] 4, 13;

fieştecáre → fiecare

finíc : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. m. : „Dattelpalme" : „palmier" : (1x)
finicul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 12;

fíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wesen, Fassung, Natur" : „nature, esprit, caractère" : (2x)
fire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 8; [3] 2, 4;

fiu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sohn" : „fils" : (54x)
a fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 4;
ale fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 13;
fii *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 1, 2; 1, 10; 2, 4; 5, 7; 10, 15;
fiii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 7; 1, 11; 1, 11; 2, 4; 3, 1; 3, 4; 3, 5; 4, 1; 4, 6; 9, 14; 9, 15; 10, 9; 11, 2; 11, 11; [2] 1, 3; 1, 12; 2, 23; 2, 28; 3, 6; 3, 6; 3, 8; 3, 16; [3] 2, 11; 2, 11; 3, 12; 4, 5; 7, 17; 9, 7; 9, 7; [4] 1, 12; [6] 5, 7;
fiilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 1, 10; 13, 12; [2] 1, 3; 1, 3; 1, 3; 3, 6; 3, 8; 3, 19; [4] 1, 20; [6] 1, 15; 5, 3;
fiiu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 3; 1, 8; [3] 2, 7;
fiiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 13, 12;
fiiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 4;

fîntî́nă : (1426 DERS / în top. *Fîntîneale*) : s. f. : „Brunnen" : „source" : (1x)
fîntîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 5;

foámete : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hungersnot" : „famine" (4x)
foamete *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 11; 8, 11; 8, 11; 8, 11;

foárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „sehr" : „très" : (3x)
foarte *adv.* [5] 4, 5; 4, 10; 4, 10;

foc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Feuer" : „feu" : (27x)
foc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 14; [2] 1, 19; 2, 5; [3] 1, 4; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 2, 5; 4, 10; 4, 11; [4] 1, 18; 1, 18; [6] 1, 7;
focu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 7; [2] 1, 19; 1, 20; 2, 3; 2, 3; 2, 30; [3] 2, 2; 7, 4;
focul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 6; [6] 6, 10;
focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 4; 7, 6; [6] 1, 4;

fráte : (1455 DERS / în top. *Frateşti*) : s. m. : „Bruder" : „frère" : (8x)
ai fraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 5, 3;
fratele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 3;
fratelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 1; [4] 1, 10; 1, 12;
fraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 11;
fraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 13, 15; [3] 1, 9;

frămîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verwirren, zerbrechen" : „tourmenter, s'agiter" : (2x)
să frămînta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 15;
să va frămînta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 7, 4;

frămîntáre : (1559–1560 BRATU) : s. f. : „Kneten " : „pétrissage" : (1x)
frămîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 4;

frămîntătúră : (1648 NTB) : s. f. : „Kneten" : „pétrissage" : (1x)
frămîntătură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1;

frícă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Angst, Furcht" : „peur, crainte" : (2x)
frică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 10; 1, 15;

frînge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) brechen" : „rompre, (se) tordre" : (1x)
au frînt *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 3, 3;

frumós : (1411 DERS / în top. Pîrîu *Fromosul*) : adj./s. : „schön" : „beau, belle" : (2x)
cêle frumoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 13;
cêle frumoase *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 19;

frúnte : (1490 DERS / în antr. *Frunte[şi]*) : s. f. : „Stirn" : „front" : (1x)
frunte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 6, 6;

fúgă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flucht, Lauf" : „fuite" : (1x)
fuga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 14;

fugí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „flüchten, fliehen" : „fuir, prendre la fuite" : (6x)
a fugi *verb infinitiv prezent* [5] 1, 3; 4, 3;
ar fugi *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 6, 5;
fuge *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 1, 11;
fugind *verb gerunziu* [3] 9, 1;
fugu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 14;

fum : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Rauch" : „fumée" : (2x)
fum *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 3; [2] 2, 30;

fund : (1428 DERS / în antr. *Fundea*) : s. n. : „Grund" : „fond, base" : (4x)
fund *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 7;
fundul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 7, 4; [5] 1, 5;
fundurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 7, 19;

fúnie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Strick, Seil" : „corde" : (5x)
fune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 5;
funea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 17; [6] 2, 4;
funi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 8; [6] 6, 5;

fur : (1448 DERS / în antr. *Furul*) : s. m. : „Dieb" : „voleur" : (3x)
furi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 5;
furii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 9;
furul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 1;

furá : (1551-1553 ES) : v. I : „stehlen, entwenden" : „voler, dérober" : (1x)
ar fi furat *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [4] 1, 5;

furtişág : (1551-1553 ES) : s. n. : „Raub" : „vol" : (1x)
furtişagu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 2;

furtúnă : (1235 DIRC I, 147 / în antr. *Furtun*) : s. f. : „Sturm, Gewitter" : „tempête" : (3x)
furtuna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 12;
furtună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 4; 1, 11;

G

galaaditeán : (c. 1665-1672 MS. 4389, 305/2) : s. m. : „Gileaditer" : „Galaadite" : (1x)
ale galaaditênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 13;

gáta : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „bereit, fertig" : „prêt, fini" : (3x)
gata *adj. invariabil* [1] 6, 3; [6] 4, 1; 6, 8;

gáură : (1405 DRĂGANU 446 / în top. *Gaura*) : s. f. : „Loch" : „trou" : (1x)
gaurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 3;

gălbenáre : (1649 MARD.) : s. f. : „Gelbsucht, (aici) (Korn)Rost" : „jaunisse, ictère, (aici) rouille des blés" : (1x)
gălbenare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 9;

gătéj : (1620 MOXA) : s. n./f. : „Span" : „copeau" : (1x)
o gătejie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 7;

gătéjie→ gătej

gătí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : v. IV : „1. (sich) bereiten, 2. zu Ende bringen" : „1. (se) préparer, 2. achever" : (4x)
au gătit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 1, 11;
au gătitu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 1, 11;
gătesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 7, 3;
gătêşte-te *verb imp. 2 sg.* [3] 4, 12;

ghímpe : (1620 MOXA) : s. m. : „Stachel": „épine" : (1x)
ghimpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 7;

gínere : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Schwiegersohn" : „gendre" : (1x)
ginere *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;

gíngaş : (c. 1640 URECHE2 92) : adj. : „zart" : „délicat" : (1x)
cei gingaşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 15;

gînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sinn, Gedanke" : „pensée" : (1x)
gîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 4, 12;

gîndác : (1578 DERS) : s. m. : „Käfer" : „cafard" : (4x)
gîndacii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 25;
gîndacul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 4;
gîndacului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;
un gîndac *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 1;

gîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „denken" : „penser" : (1x)
gîndescu *verb indicativ prezent 1 sg.* [6] 2, 3;

glas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Stimme, 2. Geräusch" : „1. voix, 2. bruit" : (13x)
glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 2; [5] 2, 10;
glasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 5; 2, 5; 2, 11; 3, 16; [3] 1, 2; 3, 4; 5, 23; 6, 5; [5] 2, 3; [6] 6, 1; 6, 9;

gol : (1551-1553 ES) : adj./s. : „unbedeckt, nackt" : „nu" : (4x)
cel golu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 16;
goală *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3; [6] 1, 7;
goale *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 3;

gomór : (c. 1683-1686 MS. 45, 316/2) : s. m., ebraism după *γομόρ* (SEPT. FRANKF.) : (probabil) „Last, Ladung" : „charge" : (1x)
un gomór *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 3, 2;

goní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „jagen" : „chasser" : (11x)
au gonit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 12, 1;
au gonit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 3; [3] 1, 11;
gonindu-vă *verb gerunziu* [6] 2, 11;
gonitu-v-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 2, 11;
goni-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 2, 20;
va goni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 7; [3] 2, 16;
vom goni *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 3;
vor goni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 4; [3] 6, 12;

grai : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Rede, Sprache" : „voix" : (1x)
graiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 5;

gras : (1455 DLRV / în top. *Graşii*) : adj. : „fruchtbar" : „fertile" : (1x)
graşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 7;

grădínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Garten" : „jardin" : (3x)
grădina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 3;
grădinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 9;
grădini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 14;

grăí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sagen, sprechen, reden" : „dire, parler" : (30x)
am grăit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 3, 2;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 13;
au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 3, 8; [3] 3, 1; 3, 8; [4] 1, 18; [5] 3, 3; 3, 10; [6] 4, 4; 7, 3;
grăindu *verb gerunziu* [1] 10, 4;
grăiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 6, 12;
s-au grăit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 1, 10;
să grăi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 4; [5] 3, 7;
să grăieşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 12;

va grăi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 7; 2, 23; [3] 6, 10; 6, 10; 6, 10; [6] 3, 1;
voiu grăi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 14; 2, 23; 12, 10;
vor grăi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 3; 10, 8; [2] 2, 17; [6] 3, 7; 4, 2;

greşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)fehlen, sich irren, sich versündigen" : „(se) tromper, manquer, pécher" : (7x)
a greşi *verb infinitiv prezent* [1] 13, 2;
am greşit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 7, 9;
ar fi greşit *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [4] 1, 5;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 7;
au greşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 9; 12, 8;
greşit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 5, 2;

greşít : (1688 BIBLIA) : s. n : „Schuld" : „faute" : (1x)
greşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 7, 1;

grîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Weizen, Getreide" : „blé, céréales" : (11x)
grîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 14; 14, 8; [2] 1, 11; 2, 24;
grîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 8; 2, 9; [2] 1, 10; 1, 17; 2, 19;
grîului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 22; 9, 1;

groápă : (1520 DERS / în top. *Groapa*) : s. f. : „Grube" : „fosse" : (1x)
groapă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 7;

groáză : (1581-1582 PO) : s. f. : „Entsetzen" : „trouble, terreur" : (1x)
groaza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 1, 11;

groáznec → groaznic

groáznic : (1563 CORESI, PRAXIU 517) : adj./s. : „furchtbar" : „affreux, terrible" : (1x)
groaznece *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 10;

grumáz : (1499 DERS / în antr. *Grumadz*) : s. m. : „Nacken, Hals" : „nuque, cou" : (2x)
al grumazului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 11;
grumazii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 2, 3;

gúră : (1306 DRĂGANU 555 / în top. *Gura*) : s. f. : „Mund" : „bouche" : (7x)
gura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 5; [3] 3, 12; [6] 3, 5; 4, 4; 6, 12; 7, 16;
gurii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 6, 5;

gustá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kosten" : „savourer, goûter" : (1x)
să guste *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 3, 7;

H

háină : (1581-1582 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand" : „vêtement" : (4x)
hainele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 2, 9; [2] 2, 13; [3] 2, 8;

hălăduí : (c. 1640 URECHE 153) : v. IV : „entgehen" : „(se) sauver" : (1x)
hălăduiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [4] 1, 14;

hărăţ́ : (a. 1675 COSTIN, L.) : s. m : „Tapfere" : „brave" : (1x)
nişte hăreţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7;

hiáră → fiară

hîrîí : (1649 MARD.) : v. IV : „schnarchen" : „ronfler" : (2x)
hărăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 5;
hărăieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 1, 6;

hotár : (1392 DERS) : s. n. : „Grenze, Grenzgebiet" : „frontière, confins" : (7x)
hotară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 10; [3] 6, 2; [4] 1, 7;
hotarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 6; [3] 1, 13; 6, 2; [6] 5, 6;

hrăní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ernähren" : „nourrir" : (2x)
ai hrănit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 4, 11;
vor hrăni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 14;

hrăpí → răpi

hulí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schmähen, lästern" : „blâmer" : (1x)
au hulit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 7;

I

i- → el, ea

-i → el, ea

iad : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hölle" : „enfer" : (4x)
iad *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 2;
iadule *subst. comun neutru sg. voc. art.* [1] 13, 14;
iadului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 13, 13; [5] 2, 3;

iápă : (1593 DIR) : s. f. : „Stute" : „jument" : (1x)
iêpe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 12;

iar : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „aber, und" : „mais, cependant, et" : (17x)
iară *conjuncţie coord.* [1] 1, 7; 4, 4; 8, 4; 8, 7; 14, 10; [2] 3, 16; [3] 4, 7; 7, 11; 7, 13; 7, 17; [4] 1, 17; 1, 18; [5] 1, 5; 2, 10; 3, 3; [6] 4, 5; 7, 7;

iárbă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gras" : „herbe, verdure" : (1x)
iarba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 2;

iátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „siehe da" : „voici, voilà" : (23x)
iată *interjecţie* [1] 2, 6; 2, 14; 9, 6; [2] 2, 19; 3, 1; 3, 7; [3] 2,

13; 4, 2; 4, 13; 6, 11; 6, 14; 7, 1; 7, 1; 7, 4; 7, 7; 7, 8; 8, 1; 8, 11; 9, 8; 9, 9; 9, 13; [4] 1, 2; [6] 1, 3;

ibóvnic : (1646 PRAV. MOLD. 400) : s. m. : „Liebhaber" : „amant" : (5x)
ibovnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 7; 2, 12;
ibovnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 5; 2, 10; 2, 13;

ídol : (c. 1551-1558 PS. V. 463) : s. m. : „Götze, Idol" : „idole" : (4x)
idoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 4;
idolilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 18; 13, 2; 14, 9;

ied : (1549 BGL) : s. m. : „Zicklein" : „chevreau" : (1x)
iezi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 4;

iésle : (c. 1573-1578 PS. SCH. 506) : s. f. : „Krippe" : „crèche" : (1x)
iêslele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 17;

ieşí : (1521 NEACŞU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen" : „sortir" : (13x)
au ieşit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 10;
iasă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 16;
iêse *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 1, 3;
ieşi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 6; [6] 2, 13;
ieşiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 5, 3; 5, 3;
ieşiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 13;
va ieşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 5; [2] 3, 18; [6] 4, 2; 5, 2;
vei ieşi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 4, 10;

ieşíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ausgang, Exodus" : „sortie" : (3x)
ieşirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 14; [6] 7, 15;
ieşirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 2;

ieşít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „ausgegangen" : „sorti" : (1x)
cel ieşit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 8;

ínimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herz, Seele" : „cœur, âme" : (17x)
inema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 12;
inima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 14; 4, 11; 7, 2; 11, 9; [3] 2, 16; [4] 1, 3;
inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 13; 7, 11;
inimii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 8; [4] 1, 3; [5] 2, 4;
inimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 6; 7, 14; 10, 2; 13, 6; [2] 2, 13;

intrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „hinein-, hereintreten" : „entrer" : (19x)
a întra *verb infinitiv prezent* [5] 3, 4;
aţi întrat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 12; [4] 1, 11;
au întrat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 5;
întrară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 6, 1;
întraţi *verb imp. 2 pl.* [1] 4, 16; [2] 1, 13; 3, 11; 3, 13; [3] 5, 5;
să întraţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 6, 14;
să întri *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 13;
va întra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 7, 1; [6] 4, 8;
voiu întra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 10;
vor întra *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 4; [2] 2, 9; 3, 17;

ispititór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 17) : adj. : „verlockend" : „tentant" : (1x)
ispititoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 9;

isprávnic : (1495 DERS) : s. m. : „Aufseher" : „surveillant" : (1x)
ispravnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 10;

isprăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ausrichten, zustande bringen" : „finir, accomplir, achever" : (1x)
isprăvêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 7, 2;

iubí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „aimer" : (10x)
a iubi *verb infinitiv prezent* [6] 6, 8;
am iubit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 2;
au iubit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 4, 5;
iubescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 3, 1;
iubêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 3, 1; 3, 1; 3, 1;
iubi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 9;
iubit-ai *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 9, 1;
iubit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 19;

iubít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geliebt, beliebt" : „aimé" : (2x)
celui iubit *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [3] 8, 10;
iubite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 11;

iúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv./s. : „1./2. schnell" : „1. vite, 2. rapide" : (2x)
cel iute *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 15;
iute *adv. de mod poz.* [2] 3, 4;

ivíre : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Erscheinen" : „apparition" : (1x)
iviri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 22;

izbăví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erretten" : „sauver" : (2x)
va izbăvi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 10;
voiu izbăvi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 13, 13;

izbîndí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) rächen" : „(se) venger" : (10x)
izbîndi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 11;
izbîndi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 3, 2;
să izbîndească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 12, 2; [4] 1, 21;
va izbîndi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 13;
voiu izbîndi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 4; 2, 13; 4, 9; [3] 3, 14; 3, 14;

izbîndíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Sieg, 2. Rache" : „1. victoire, 2. vengeance" : (3x)
izbîndire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 15;
izbîndirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 8;

izbîndirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 7, 4;

izgoní : (1581 CORESI, EV. 203) : v. IV : „vertreiben" : „rejetter" : (2x)
am izgonit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 4, 6;
va izgoni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 2, 6;

izgonít : (1646 PRAV. MOLD. 178) : adj./s. : „vertrieben, verbannt" : „expulsé, chassé" : (2x)
cea izgonită *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 6; 4, 7;

iznoávă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Neuigkeit" : „nouveauté" : (3x)
iznoavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 8; 9, 11; 9, 11;

izvór : (1453 DERS) : s. n. : „Quelle, Brunnen" : „source, fontaine" : (2x)
izvoarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;
izvor *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 18;

Î

îi → el, ea

îl → el, ea

îmbărbătá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ermutigen" : „encourager" : (1x)
te îmbărbătează *verb imp. 2 sg.* [6] 4, 10;

îmbătá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 109) : v. I : „(sich) berauschen, betrinken" : „(s')enivrer" : (1x)
să îmbată *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 1, 5;

îmbătáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 240/2) : s. f. : „berauschender Trunk" : „boisson capiteuse" : (2x)
îmbătare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 11; [6] 2, 11;

îmblá → umbla

îmbogăţí : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „reich machen/werden" : „(s')enrichir" : (1x)
m-am îmbogăţit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 12, 8;

îmbrăcá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „anziehen, bekleiden" : „(se) vêtir" : (4x)
să îmbrăcară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 3, 5; 3, 8;
să îmbrăcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 6;
să va îmbrăca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 10;

îmbrăcát : (1560-1561 CORESI, TE.2) : adj. : „bekleidet" : „habillé, vêtu" : (1x)
cea îmbrăcată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 8;

îmbrăcămínte : (1551-1553 ES) : s. f. : „Kleidung" : „vêtements" : (1x)
îmbrăcămintele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 3, 6;

îmi → eu

împăcătór : (1640 PRAV. GOV., *ap.* TIKTIN) : adj. : „versöhnlich" : „conciliant" : (1x)
împăcătoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 3;

împărát : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Kaiser" : „empereur" : (34x)
împărat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 4; 8, 10; 10, 3; 11, 6; 13, 10; 13, 11; [6] 4, 9;
împăratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 3, 5; 5, 13; 7, 3; 10, 3; 10, 7; 11, 1; 13, 10; [3] 1, 1; 1, 1; 7, 1; 7, 10; [5] 3, 6; 3, 7; [6] 2, 13; 6, 5;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 1; 10, 6; [3] 2, 1; 7, 13; 7, 13;
împăraţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 7, 7; [3] 1, 15;
împăraţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 5; [6] 1, 1; 1, 13;

împărăţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „herrschen" : „régner" : (3x)
au împărăţit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 4; 8, 4;
va împărăţi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 7;

împărăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reich" : „royaume" : (5x)
împărăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 4; [3] 9, 8; [4] 1, 21; [6] 4, 8;
împărăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 2;

împărţeálă : (1563 CORESI, PRAXIU 537) : s. f. : „Verteilung" : „partage" : (2x)
împărţeala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 12;
împărţeală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 12;

împărţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. aufteilen, zerteilen, verteilen, 2. unterscheiden" : „1. partager, 2. distinguer" : (4x)
împarte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 9;
împărţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 10, 2; [2] 3, 2;
să împărţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 4;

împiedicá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 248) : v. I : „beherrschen" : „dominer" : (1x)
am împiedecat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 4;

împlé/-eá → umple/-ea

împodobí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 53/2) : v. IV : „schmücken, zieren" : „orner, décorer" : (1x)
va împodobi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 6, 9;

împotrívă : (1551-1553 ES) : adv. : „gegen(über), entgegen" : „au contraire, contre" : (4x)
împotrivă *adv.* [1] 14, 1; [4] 1, 7; 1, 11; [6] 2, 8;

împotriví : (1551-1553 ES) : v. IV : „sich widersetzen" : „s'opposer" : (2x)
împotrivi-mă-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 6;
împotrivindu-mă *verb gerunziu* [1] 1, 6;

împrejúr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „um ... herum, in der Gegend" : „autour de, aux alentours de" : (3x)

împrejur *adv. de loc* [2] 3, 11; [3] 8, 12;
prejur *prep.* [1] 2, 13;

împreúnă : (1551-1553 ES) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" : (11x)
împreună *adv.* [1] 4, 3; 4, 5; 7, 2; 11, 9; 14, 3; [2] 2, 26; [3] 2, 3; 6, 8; 9, 13; [4] 1, 13; [6] 7, 13;

împuciciúne → împuțiciune

împúngere : (1649 MARD.) : s. f. : „Erstechen, Erdolchung" : „action de poignarder, égorgement" : (1x)
împungere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 15;

împuțiciúne : (1643 VARLAAM, C. 305) : s. f. : „Gestank" : „puanteur" : (1x)
împuciciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 20;

împuțináː : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „vermindern" : „se diminuer, devenir moins nombreux" : (5x)
împuțină-să *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 10;
să împuținară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 12;
să va împuțina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 3;

împuținát : (1643 VARLAAM, C. 12) : adj. :„verringert, vermindert" : „réduit, atténué" : (2x)
împuținat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 2; 7, 5; [6] 5, 2;
împuținat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 2;

în : (1499 DERS) : prep. : „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen" : „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi" : (186x)
în *prep.* [1] 1, 1; 1, 1; 1, 5; 1, 5; 1, 10; 2, 16; 2, 18; 2, 21; 3, 1; 4, 9; 4, 20; 5, 1; 5, 8; 5, 9; 6, 2; 6, 10; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 12; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 9, 3; 9, 7; 9, 10; 9, 12; 9, 12; 9, 15; 9, 18; 10, 5; 10, 9; 10, 15; 11, 3; 11, 6; 11, 7; 12, 3; 12, 4; 12, 7; 12, 9; 12, 9; 12, 10; 12, 11; 12, 12; 13, 5; 13, 5; 13, 15; 14, 1; [2] 1, 2; 1, 2; 2, 1; 2, 1; 2, 7; 2, 15; 2, 17; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 29; 2, 30; 2, 32; 2, 32; 3, 1; 3, 1; 3, 5; 3, 14; 3, 14; 3, 17; 3, 18; 3, 19; 3, 20; 3, 21; [3] 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 5; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 9; 2, 13; 3, 6; 3, 6; 3, 9; 3, 10; 3, 12; 3, 12; 3, 14; 4, 2; 4, 3; 4, 6; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 5, 10; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 19; 5, 19; 5, 25; 6, 5; 6, 12; 6, 12; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 17; 8, 3; 8, 3; 8, 9; 8, 13; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 9; 9, 11; [4] 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 18; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 9; 1, 12; 1, 15; 2, 1; 2, 4; 2, 7; 3, 4; 3, 8; 4, 2; 4, 6; [6] 1, 1; 1, 6; 1, 10; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 2, 4; 2, 5; 2, 8; 2, 12; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 4, 1; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 10; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 16; 7, 4; 7, 14; 7, 20;

înaínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. /prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be)vor" : „1. auparavant, 2. avant" : (15x)
înainte *prep.* [1] 2, 8;
înaintea *prep.* [1] 2, 10; 6, 2; [2] 2, 10; [3] 3, 10; 9, 4; [6] 2, 13; 2, 13; 6, 4;
mai înainte *adv. de timp* [6] 4, 5;
mai nainte *adv. de timp* [2] 2, 23; 2, 31; [3] 1, 1; 4, 7; [6] 7, 20;

înált : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „hoch, Höhe" : „haut, hauteur" : (3x)
cea înaltă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 15;
cêle înalte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 8;
cel înaltu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [6] 6, 6;

înălțá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhöhen, erheben" : „lever, (s')élever" : (6x)
înălța-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 9;
înălțind *verb gerunziu* [4] 1, 3;
să înălțară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 6;
să înălță *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 6, 12;
te vei înălța *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [4] 1, 4;
va înălța *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 8;

înălțíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Höhe, Anhöhe" : „hauteur" : (5x)
înălțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 7;
înălțimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 9; 2, 9;
înălțimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 13; [6] 1, 3;

íncă : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls" : „1. encore, 2. aussi, de même" : (27x)
încă *adv.* [1] 1, 4; 1, 6; 1, 6; 1, 8; 2, 16; 2, 17; 3, 1; 9, 19; 10, 13; 12, 9; 13, 2; 14, 4; 14, 9; [2] 2, 19; 2, 27; 2, 27; [3] 5, 2; 6, 10; 8, 2; 8, 14; 9, 15; [5] 3, 4; 4, 2; [6] 4, 3; 5, 13; 6, 13; 7, 7;

încălecá : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : v. I : „(ein Pferd) besteigen" : „monter (à cheval)" : (3x)
încăleca-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 10, 11;
va încăleca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 1, 3;
vom încăleca *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 14, 4;

încălțămínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schuwerk" : „chaussure" : (1x)
încălțăminte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 6;

începătór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Häupter der Väter, Patriarch" : „chef de famille, patriarche" : (1x)
începătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 12;

începătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Anfang" : „commencement, début" : (4x)
începătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; [4] 1, 20; [6] 4, 8;
începăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 1;

íncépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen" : „commencer" : (5x)
au început *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 11; [6] 1, 11;
încêpe *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 6, 11;
începu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 4;
început-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 5;

începút : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Beginn, Anfang" : „commencement" : (2x)

începutul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 7;
-nceput *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 2;

încetá : (1551-1553 ES) : v. I : „aufhören" : „cesser" : (5x)
au încetat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 11, 7;
încetează *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 5;
va înceta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 1, 11; 1, 12;
vor înceta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 10;

închíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schließen" : „fermer" : (1x)
au închis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 9;

închídere : (c. 1665-1672 MS. 4389, 538/2) : s. f. : „Versteck" : „cachette" : (1x)
închiderea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 17;

închiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „neigen, sich verneigen" : „s'incliner" : (1x)
te vei închina *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 5, 13;

încínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „gürten" : „ceindre" : (1x)
încingeţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 13;

încîlcít : (1581 PRL.) : adj. : „kraus, konfus" : „vague" : (1x)
încîlcit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 10;

înconjurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umkreisen" : „encercler" : (4x)
au încungiurat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 2; [5] 2, 4;
au încungiurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 2, 7;
încungiuratu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 13;

încréde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „auf jdn. vertrauen, jdm. vertrauen" : „se fier, avoir confiance" : (1x)
vă încrêdeţi *verb imp. 2 pl.* [6] 7, 5;

încuiá : (1551-1553 ES) : v. I : „schließen" : „fermer" : (1x)
să încuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 6;

încuiére : (1649 MARD.) : s. f. : „Verschließung" : „fermeture" : (1x)
încuiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 8;

îndátă : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : adv. : „gleich, sogleich" : „tout de suite" : (1x)
îndată *adv. de timp* [5] 4, 9;

îndrăgí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lieben" : „prendre en affection" : (5x)
a îndrăgi *verb infinitiv prezent* [1] 9, 18; 10, 11;
am îndrăgit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 5, 15;
îndrăgi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 7;
îndrăgi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 14, 5;

îndrăgíre : (1581 CORESI, EV. 174) : s. f. : „Liebe" : „affection" : (1x)
îndrăgirii *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 5;

îndrăgít : (1563 CORESI, PRAXIU 471) : adj./s. : „beliebt" : „aimé" : (1x)
cei îndrăgiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 12;

îndrăzní : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „wagen" : „oser" : (2x)
îndrăznêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 21;
îndrăzniţi *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 22;

îndreptá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. recht geben, 2. verbessern" : „1. faire justice, 2. s'améliorer" : (3x)
îndirepta-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 6, 11;
să vor îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 10;
va îndirepta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 9;

îndreptáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Recht" : „justice" : (1x)
îndireptare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 4;

îndulcí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „besänftigen, enthärten, versüßen" : „adoucir" : (1x)
au îndulcit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 4;

îndurá : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 187) : v. I : „erbarmen" : „prendre qqn. en pitié" : (5x)
nu te îndura *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 17;
să îndură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 18;
să mă îndur *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [5] 4, 12;
se va îndura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 16;
te îndurai *verb indicativ imperfect 2 sg.* [5] 4, 11;

înduráre : (a. 1633 GCR I, 81) : s. f. : „Mitleid, Erbarmen" : „pitié" : (1x)
îndurări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 2, 19;

îndurătór : (1563 CORESI, PRAXIU 509) : adj. : „barmherzig, mitleidig" : „miséricordieux" : (2x)
îndurătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; [5] 4, 3;

înfierbîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erhitzen" : „échauffer" : (1x)
s-au înfierbîntat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 7;

înfierbîntáre : (1648 NTB) : s. f. : „Erhitzung" : „échauffement" : (1x)
înhierbîntarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 19;

înflorí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erblühen" : „fleurir" : (3x)
înfloriră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 9;
înflori-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 6;
va înflori *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 8;

înfricoşá : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. I : „Furcht/Angst einjagen" : „effrayer" : (1x)
înfricoşază *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 4, 4;

înfrumuseţát : (1560-1561 CORESI, TE.2) : adj./s. : „verschönert, geschmückt" : „embelli, enjolivé" : (1x)
cêle înfrumuseţate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 20;

îngăduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „warten" : „attendre" : (2x)
îngădui-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 7, 7;
va îngădui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 2, 15;

îngăduitór : (1581 CORESI, EV. 49) : adj. : „nachsichtig" : „tolérant" : (2x)
mult îngăduitoriu *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; [5] 4, 3;

ínger : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Engel" : „ange" : (1x)
îngerul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 4;

înghiţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „schlucken" : „ingurgiter" : (3x)
să înghiţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 2, 1;
să înghiţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 8;
vor înghiţi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 16;

îngrădí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zäunen" : „clôturer" : (1x)
să va îngrădi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 1;

îngrădíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Umzäumung" : „clôture" : (1x)
îngrădire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 1;

îngreuiá : (c. 1567 CORESI, CAZ. 86) : v. I : „be-, erschweren" : „alourdir" : (1x)
îngreuindu-se *verb gerunziu* [2] 2, 8;

îngropá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ein-, be-, vergraben" : „enterrer, enfouir, ensevelir" : (2x)
să vor îngropa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 2;
va îngropa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 6;

îngurluí : (1652 ÎNDR.) : v. IV : „einlassen" : „s'impliquer" : (1x)
să îngurluia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 4, 15;

înmulţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „vermehren" : „accroître, multiplier" : (10x)
am înmulţit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 2, 8; 12, 10;
aţi înmulţit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 4;
au înmulţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 1;
înmulţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 11; 8, 14; 10, 1;
înmulţit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 9;
să înmulţi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 9;
să înmulţiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 3, 13;

ínsa(ul), ínsa : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „er, sie" : „il, elle" : (6x)
însa *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* [3] 3, 9; 6, 8; [5] 1, 3; [6] 6, 12;
însul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* [3] 8, 8; [4] 1, 7;

ínsă : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „indessen" : „pourtant" : (3x)
însă *conjuncţie coord.* [1] 12, 8; [3] 4, 12; 9, 8;

însănătoşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „gesund werden" : „guérir, se rétablir" : (1x)
însănătoşa-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 2;

înspăimá : (1648 NTB) : v. I : „sich ängstigen, erschrecken" : „s'effrayer, s'épouvanter" : (1x)
au înspăimat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 10;

înspăimîntá → spăimînta

înstrăiná : (1577 CORESI, PS.) : v. I : „sich entfremden" : „s'éloigner" : (1x)
să înstreinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 12;
să înstriină *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 5;

înşelá : (1551-1553 ES) : v. I : „betrügen, hintergehen, täuschen" : „tromper, duper, tricher" : (1x)
înşălînd *verb gerunziu* [1] 8, 6;

întărí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(ver)stärken, kräftigen, befestigen" : „fortifier, renforcer" : (9x)
am întărit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 7, 15;
întăresc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 4;
întărind *verb gerunziu* [3] 4, 13;
întări-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 11;
s-au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 3;
să întări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 4;
va întări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 16;
voiu întări *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 14, 9;
vor întări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 8;

întărîtá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erregen" : „irriter" : (1x)
întărîtă-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 5;

întemeiá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. I : „begründen" : „fonder" : (1x)
întemeind *verb gerunziu* [3] 9, 6;

întínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ausstrecken, sich erstrecken" : „(s')étendre, tendre" : (3x)
au întinsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 2;
întins-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 5;
întinse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 5;

întíns : (1559-1560 BRATU) : adj./adv. : „1. ausgedehnt, 2. unaufhörlich" : „1. étendu, 2. ininterrompu" : (4x)
întins *adv. de mod* [2] 1, 14;
întinsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 1;
întinsu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 15;
întinsu *adv. de mod* [5] 3, 8;

întîmpiná : (c. 1665-1672 MS. 4389, 601/1) : v. I : „entgegengehen, -kommen, -treten" : „aller à la rencontre de, aller au devant de" : (1x)
întîmpina-voiu *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 8;

întoárce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener" : (39x)
a să întoarce *verb infinitiv prezent* [6] 2, 4;
aţi întorsu *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 6, 12;
au întors *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 7;
au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 8, 3;
întoarce *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 8;
întoarce-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 19;

întoarce-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 3, 5; 14, 8;
întoarce-te *verb imp. 2 sg.* [1] 14, 2;
întoarceţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 12;
întoarsără-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 15;
întorcînd *verb gerunziu* [6] 3, 9;
întorcîndu *verb gerunziu* [1] 6, 11;
întorsu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 9;
mă voiu întoarce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 7; 2, 9; [3] 1, 3;
s-au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 3, 10;
s-au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 10;
să întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 5;
să întoarseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 3, 8;
să ne întoarcem *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 6, 1;
să să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 13;
să să întoarcă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 4; 11, 6;
să va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 14; [5] 3, 9;
se va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 3, 9;
te vei întoarce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 12, 6;
va întoarce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 3, 4;
v-aţi întorsu *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11;
vă întoarceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 14, 3; [2] 2, 13;
voiu întoarce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 11; [3] 9, 14;

întrebá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fragen" : „demander" : (1x)
întreba *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 4, 12;

întristá : (1551-1553 ES) : v. I : „betrüben, traurig machen" : „rendre/devenir triste, s'affliger, s'attrister" : (1x)
s-au întristat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 5, 8;

ínntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „in, an, um" : „en, dans, à" : (114x)
într- *prep.* [3] 3, 9; 6, 8; 6, 9; 8, 8; [4] 1, 7; [5] 1, 3; 1, 14; [6] 2, 12; 6, 12; 7, 5;
întru *prep.* [1] 1, 2; 1, 7; 1, 11; 2, 13; 2, 18; 4, 8; 4, 12; 5, 4; 5, 5; 5, 9; 5, 14; 6, 1; 7, 7; 7, 10; 7, 14; 7, 15; 8, 6; 8, 8; 8, 10; 9, 3; 9, 14; 9, 20; 10, 6; 10, 10; 10, 12; 10, 14; 10, 14; 10, 15; 11, 5; 11, 7; 11, 9; 11, 10; 12, 1; 12, 12; 13, 1; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 12; 14, 2; 14, 10; 14, 10; [2] 1, 2; 2, 2; 2, 17; 2, 19; 3, 2; 3, 9; [3] 1, 14; 1, 15; 2, 2; 2, 8; 2, 10; 2, 16; 2, 16; 3, 4; 3, 9; 3, 9; 5, 11; 5, 21; 9, 9; 9, 13; [4] 1, 2; 1, 18; [5] 1, 2; 1, 8; 2, 7; 2, 10; 3, 2; 3, 7; 4, 12; [6] 1, 2; 1, 2; 1, 12; 2, 1; 2, 1; 2, 12; 3, 4; 3, 11; 3, 12; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 5, 2; 5, 4; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 12; 5, 15; 6, 6; 6, 7; 6, 7; 6, 14; 6, 16; 7, 2; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 7, 10; 7, 17;
-ntru *prep.* [2] 2, 8;

întrutoţiitór : (1642 CAZ. GOV. 307) : s. m. : „allherrschend" : „tout-puissant" : (6x)
cel întrutoţiitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 5; [3] 4, 13; 5, 8; 5, 27; 9, 5; 9, 15;

întunecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „ab-, verdunkeln" : „s'obscurcir, devenir sombre" : (5x)
întunecînd *verb gerunziu* [3] 5, 8;
va întuneca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 10; [3] 8, 9; [6] 3, 6;
vor întuneca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 15;

întunéric : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Finsternis, Dunkel" : „ténèbres, obscurité" : (6x)
întunêrec *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 31; [3] 5, 18; 5, 20; [6] 3, 6;
-ntunêrec *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 8;

întunrá : (1551-1553 ES) : v. I : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener" : (4x)
întunra-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 5, 3;
să întunrară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 13;
mă voiu întunra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 15;
voiu întunra *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 1;

înţărcá : (1581-1582 PO) : v. I : „entwöhnen": „sevrer" : (1x)
înţărcă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 8;

înţelegătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „sachverständig, -kundig" : „intelligent, avisé" : (1x)
înţelegătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 10;

înţelége : (1521 NEACŞU) : v. III : „verstehen" : „comprendre" : (2x)
înţelêge *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 13;
va înţelêge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 10;

înţelégere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verständnis" : „entendement" : (1x)
înţelêgerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 15;

înţelépt : (1521 NEACŞU) : adj./s. : „1. Weise, 2. weise" : „1./2. sage" : (3x)
celui înţelept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 13, 12;
înţelept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 10;
înţelepţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 8;

învăţá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. lehren, 2. lernen" : „1./2. apprendre" : (1x)
să vor învăţa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 4, 3;

învăţát : (1559-1560 BRATU) : adj. : „gelehrt" : „instruit" : (1x)
învăţată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;

înviá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „wieder auferstehen, jmdn. auferwecken" : „ressusciter, réveiller d'entre les morts" : (1x)
vom înviia *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 2;

J

jále : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Klage, Wehmut" : „lamentation, douleur" : (1x)
jăli *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 8, 10;

jefuí : (înc. sec. XVII ROSETTI, SB 41) : v. IV : „plündern, rauben" : „ravir, piller" : (4x)
jăfuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 2, 2; 2, 2;
jăfuind *verb gerunziu* [6] 3, 2;

se vor jăfui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 3, 11;

jelí : (1563 CORESI PRAXIU 98) : v. IV : „(be)klagen, (be)trauern" : „plaindre, déplorer" : (1x)
jăliţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 5;

jértfă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Opfer" : „offrande" : (12x)
jîrtvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 4; 6, 6; 8, 13; [2] 1, 9; 1, 13; 2, 14; [5] 1, 15;
jîrtve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 25;
jîrtvele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 20; 9, 4; [3] 4, 4; 5, 22;

jertfélnic : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Altar" : „autel" : (15x)
jîrtăvnic *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 4;
jîrtăvnice *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 11; 8, 11; 8, 13; 10, 1;
jîrtăvnicele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 12, 11; [3] 3, 14;
jîrtăvnicile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 10, 2; 10, 8;
jîrtăvnicul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 8;
jîrtăvnicului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 9; 1, 13; 2, 17; [3] 3, 14; 9, 1;

jertfí : (1581-1582 PO) : v. IV : „opfern" : „sacrifier" : (8x)
au jîrtvuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 2, 13;
jîrtvuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 15; 11, 3;
jîrtvuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 4, 13;
jîrtvuind *verb gerunziu* [1] 12, 11;
jîrtvuiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 1, 15;
voiu jîrtvui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [5] 2, 10;
vor jîrtvui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 13;

jgheab : (1668-1670 HERODOT) : s. n. : „Traufe" : „chéneau" : (1x)
jghiabul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 13;

jîrtvă → jertfă

jîrtăvnic → jertfelnic

jîrtvuí → jertfui

judecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „richten, urteilen" : „juger" : (8x)
au judecat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 3, 11;
judecaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [1] 2, 2; 2, 2;
judecă-te *verb imp. 2 sg.* [6] 6, 1;
judece *verb imp. 3 sg.* [1] 13, 10;
să judecă *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 7, 2;
să judece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 4;
va judeca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 3;

judecátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil" : „1. jugement, 2. réflexion" : (24x)
judecata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 5, 11; 6, 5; 12, 6; 13, 14; [3] 5, 15; 5, 24; 6, 12; 7, 4; [6] 3, 1; 3, 9; 6, 2; 6, 2; 7, 9; 7, 9;
judecată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 4, 1; 10, 4; 12, 2; [3] 5, 7; [6] 6, 8;
judecăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 3, 8;
Judecăţii *subst. propriu fem. sg. gen./dat. art.* [2] 3, 14*; 3, 14*;

judecătór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Richter" : „juge" : (3x)
judecătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 7;
judecătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 3; [6] 7, 3;

junc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Färse, Jungkuh" : „génisse" : (3x)
juncele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 17; [3] 4, 1;
junice *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 11;
junicea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 17;

júncă → junc

junghietúră : (1682-1686 DOS. VS., nov. 142r) : s. f. : „Schlachtopfer": „sacrifice" : (1x)
jungheturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 25;

junghiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. abstechen, schlachten, 2. opfern, schächten" : „1. juguler, abattre, 2. sacrifier" : (2x)
junghiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 4, 13;
junghiiaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 13, 2;

junghiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schlachten" : „tuerie" : (1x)
junghiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 9;

jurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schwören" : „jurer" : (6x)
ai jurat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [6] 7, 20;
juraţi *verb imp. 2 pl.* [1] 4, 16;
jură-să *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 4, 2;
jură-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [3] 8, 7;
să jură *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 8, 14;
să jură *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 8;

jurămî́nt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schwur, Eid" : „serment" : (1x)
jurămîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 5, 5;

L

la : (1471 DERS) : prep. : „an, zu, bei, in, nach" : „à, en, près de, vers" : (185x)
la *prep.* [1] 2, 9; 2, 9; 2, 14; 2, 18; 3, 5; 4, 12; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 5, 3; 5, 5; 5, 6; 5, 13; 5, 15; 7, 4; 7, 10; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 8, 9; 8, 13; 8, 14; 9, 1; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 11, 1; 11, 3; 11, 10; 11, 12; 11, 12; 11, 12; 12, 1; 12, 6; 12, 12; 13, 14; [2] 1, 3; 1, 14; 2, 2; 2, 5; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 25; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 12; [3] 1, 4; 1, 6; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 12; 2, 2; 2, 3; 2, 7; 2, 14; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 8; 4, 10; 4, 13; 5, 3; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 7; 5, 11; 5, 12; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 23; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 5; 6, 7; 6, 14; 6, 14; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 7, 15; 7, 17; 7, 17; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 9, 3; 9, 6; 9, 8; 9, 9; [4] 1, 1; 1, 1; 1, 5; 1, 7; 1, 9; 1, 14; 1, 14; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; [5] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 11; 1, 13; 2, 3; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 11; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 4, 10; [6] 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 11;

1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 2, 9; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 4, 2; 4, 2; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 10; 4, 13; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 6, 5; 6, 5; 6, 8; 6, 14; 6, 16; 7, 1; 7, 2; 7, 9; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 14; 7, 19;

lácrămă → lacrimă

lácrimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Träne" : „larme" : (2x)
lacrămi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 3; [6] 2, 6;

lápte : (1517 DERS / în top. Lacul *Laptelui*) : s. n. : „Milch" : „lait" : (1x)
lapte *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 18;

látură : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Seite" : „côté" : (1x)
laturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 12;

laţ : (1496-1507 DERS) : s. n. : „Schlinge" : „piège" : (3x)
laţu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 1; 9, 10;
laţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 3, 5;

láudă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lob(preisung)" : „louange" : (1x)
laudă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 10;

lăcáş → locaş

lăcrămá → lăcrima

lăcrimá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „tränen" : „larmoyer" : (1x)
să lăcrămêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 2, 6;

lăcústă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heuschrecke" : „sauterelle" : (4x)
lăcusta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 4; 2, 25;
lăcuste *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 1;
lăcustei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;

lărgí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erweitern, ausdehnen, ausbreiten" : „élargir, étendre" : (1x)
să lărgească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 13;

lărgíme : (1581-1582 PO) : s. f. : „Weite" : „largeur" : (1x)
lărgime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

lăsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „lassen, verlassen" : „laisser, quitter, abandonner" : (3x)
au lăsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 2, 9;
lăsă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 6, 11;
va lăsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 14;

lăţí : (c. 1640 URECHE[2] 115) : „breitmachen, ausverbreiten" : „étendre, élargir" : (1x)
lăţêşte *verb imp. 2 sg.* [6] 1, 15;

lăudá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „loben, lobpreisen" : „louer, glorifier" : (1x)
veţi lăuda *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 2, 26;

lecuí : (a. 1633 GCR I, 84) : v. IV : „heilen" : „guérir" : (1x)
lecui-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 14, 5;

left : (c. 1665-1672 MS. 4389, 234/2) : s. n. : „Halskette" : „collier" : (1x)
lefturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 13;

legá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(zusammen)binden" : „lier" : (2x)
legînd *verb gerunziu* [3] 2, 8;
legîndu *verb gerunziu* [1] 10, 6;

legătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fessel" : „lien" : (1x)
legăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 5;

lége : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gesetz, Ordnung" : „loi, commandement" : (8x)
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 10; 6, 10; 6, 11;
lêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 6; [3] 2, 4; 4, 5; [6] 4, 2;
legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 8, 1;

legiuíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 876/2) : s. f. : „Ordnung" : „commandement" : (3x)
legiuirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 8, 12; [6] 6, 16; 7, 11;

lemn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Baum, 2. Holz" : „1. arbre, 2. bois" : (3x)
lemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 22;
lêmnele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 19;
lemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 10;

lepădá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. verwerfen, wegwerfen, 2. abschwören" : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier" : (17x)
ai lepădat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 4, 6;
au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 4;
au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 7;
lepădară-să *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 9;
lepăda-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 2, 9;
lepădat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 5, 21;
lepădatu-s-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 1;
lepăda-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 20;
lepăda-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 4, 6;
lepădă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 7;
m-am lepădat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 5;
s-au lepădat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 1;
să vor lepăda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 19;
te-ai fi lepădat *verb cond.-opt. perfect 2 sg.* [4] 1, 5;
va lepăda *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 11;
vă veţi lepăda *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 4, 3;
voiu lepăda *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 8, 3;

leşiná : (c. 1665-1672 MS. 4389, 144/2) : v. I : „ohnmächtig werden" : „s'évanouir" : (1x)
leşina *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 4, 9;

leu : (1519 DERS / în antr. *Leul*) : s. m. : „Löwe" : „lion" : (12x)
leu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 8; [2] 1, 6; [3] 3, 4; [6] 5, 8;
leul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 11; [3] 3, 4; 3, 8; [6] 5, 8;
leului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 6; [3] 3, 12; 5, 19;
un leu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 14;

límbă : (1433 DERS / în antr. *Limbă*) : s. f. : „1. Zunge, Sprache, 2. Volk" : „1. langue, 2. peuple" : (35x)
limba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 12;
limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 6; 3, 8; [3] 6, 14; [6] 4, 3; 4, 3; 4, 7;
limbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 8; 8, 10; 9, 20; [2] 2, 17; 2, 17; 2, 19; 3, 2; 3, 9; [4] 1, 1; 1, 2; [6] 4, 2; 4, 3; 4, 11; 4, 13; 5, 7; 5, 8; 5, 15; 7, 16;
limbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 2; 3, 12; 3, 12; [3] 9, 9; 9, 12; [4] 1, 15; 1, 16;
limbile *subst. comun fem. sg. voc. art.* [2] 3, 11;
limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 7, 15; [3] 6, 1;

línge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „lecken" : „lécher" : (1x)
linge-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 17;

lipít : (c. 1564 CORESI, CAZ. 68) : adj. : angeklebt, (aici) benachbart" : „collé, (aici) voisin" : (1x)
lipită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 10;

lípsă : (c. 1563-1583 COD. VOR.[2]) : s. f. : „Mangel" : „manque, disette" : (1x)
lipsă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 6;

lipsít : (1559-1560 BRATU) : adj. : „mittellos" : „dépourvu" : (1x)
cea lipsită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 8;

lîngă : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „neben, bei" : „près de, à côté" : (1x)
lîngă *prep.* [3] 6, 10;

loc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte" : „lieu, endroit, place" : (9x)
loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 18; [6] 2, 12;
locul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 10; 5, 15; [2] 3, 7; [3] 8, 3; [6] 1, 3;
locurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 4, 6; 6, 8;

locáş : (1508-1509 DERS) : s. n. : „Wohnung, Wohnsitz" : „domicile, demeure" : (2x)
lăcaşul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [4] 1, 3;
lăcaşurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 14, 5;

locuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „wohnen" : „habiter" : (30x)
au lăcuit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 3;
lăcui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 6;
lăcuia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 1, 8;
lăcuiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 4, 1; 4, 3; [3] 1, 5; 6, 8; 9, 5; [5] 4, 12; [6] 6, 12; 6, 16;
lăcuiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 10, 5; [2] 1, 14; 2, 1; [6] 7, 13;
lăcuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 8, 8; [6] 1, 10; 1, 11;
lăcuieşti *verb indicativ prezent 2 sg.* [6] 1, 12;
lăcuind *verb gerunziu* [4] 1, 3; [6] 1, 10; 1, 14;
lăcuit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 3;
lăcuiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 1, 2;
să va lăcui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 20;
vei lăcui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 4, 10;
veţi lăcui *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 5, 11;
voiu lăcui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 18; 12, 9;
vor lăcui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 14;

logodí : (1563 CORESI, PRAXIU 305) : v. IV : „verloben" : „fiancer" : (3x)
voiu logodi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 18; 2, 19; 2, 20;

loví : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen" : „1. attaquer, essaillir, envahir, 2. battre, frapper" : (8x)
au lovit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 6, 1;
lovêşte *verb imp. 2 sg.* [3] 9, 1;
lovi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 8; 4, 9;
lovit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 9;
lovi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 1;
va lovi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 6, 11;
vor lovi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 5, 1;

lua : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „nehmen" : „prendre" : (29x)
aţi luat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 3, 5; [3] 5, 26;
au luat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 13, 1; [3] 7, 15;
ia *verb imp. 2 sg.* [1] 1, 2; [5] 4, 4;
iau *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 5, 1;
luaiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [3] 2, 11;
luară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 1, 15;
lua-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 2, 4;
luatu-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 11, 4;
luaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 1; 14, 3;
lua-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 1, 10;
luînd *verb gerunziu* [3] 5, 12; [6] 2, 5;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 3;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [6] 2, 8;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 1, 2;
să luară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [4] 1, 6;
să luaţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [1] 14, 3; 14, 3;
veţi lua *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [6] 6, 16;
voiu lua *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 9; 5, 14; [3] 9, 3;
vor lua *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 8; [3] 4, 2; 6, 10;

lucíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Glanz" : „éclat, resplendissement" : (2x)
lucirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 10; 3, 15;

lucrá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „arbeiten" : „travailler" : (3x)
au lucrat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 1;
lucrînd *verb gerunziu* [1] 6, 8;
lucrîndu *verb gerunziu* [6] 2, 1;

lúcru : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding" : „1. travail, 2. œuvre, acte, 3. chose" : (8x)
lucru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 7; [5] 1, 7; 1, 8;
lucrul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 8;
lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;
lucrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 8, 7; [6] 6, 16;
lucrurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [6] 5, 13;

luminá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erleuchten" : „illuminer" : (2x)
luminaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 13;
va lumina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 7, 8;

luminát : (1448 DERS / în top. Vîrf *Luminatei*) : adj. : „hell, aufsehenerregend" : „lumineux, éclatant" : (1x)

luminată foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 11;

lumínă : (1435 DERS / în top. *Lumireani*) : s. f. : „Licht" : „lumière" : (8x)
lumina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 6; [3] 8, 9;
lumină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 13; [3] 5, 18; 5, 20; 5, 20; [6] 7, 9;
o lumină *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 5;

luminós : (1551-1553 ES) : adj. : „hell, leuchtend" : „lumineux" : (1x)
luminoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 31;

lúnă : (1467 DERS / în antr. *Luna*) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat" : „1. lune, 2. mois" : (6x)
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 10; 2, 31; 3, 15; [3] 8, 5;
luni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 7;
lunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11;

M

mai : (1400 BGL) : adv. : „noch, schon" : „plus, encore, déjà" : (17x)
mai *adv.* [1] 1, 6; 2, 7; 2, 16; 2, 17; 9, 19; 14, 4; [2] 2, 19; 3, 17; [3] 6, 10; 7, 8; 7, 13; 8, 2; 9, 15; [5] 2, 5; [6] 4, 3; 4, 3; 5, 13;

máică : (c. 1551-1558 PS. V. 197) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (5x)
maica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2; 2, 4; 4, 5;
maică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 11;
maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 7, 6;

maínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „früher, zuerst" : „auparavant" : (1x)
mainte *adv. de timp* [1] 2, 7;

mámă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mutter" : „mère" : (1x)
mumă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 15;

máre[1] : (1490 DERS / în antr. Toader *Marele*) : adj./s. : „groß" : „grand" : (20x)
cea mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 25; 2, 31; [3] 6, 11; [5] 1, 2; 3, 2; 4, 12;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 11;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 11; [2] 2, 11; [5] 1, 4; 1, 10; 1, 12; 1, 15; 3, 3; 4, 1; 4, 7;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 1;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 4;
marele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 5;
mari *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 12;

mare[2] : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Meer" : „mer" : (22x)
mare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 12; 8, 12; [5] 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 12; 1, 15; [6] 7, 12;
marea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 20; [5] 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 13; 1, 15;
mării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 10; 4, 3; [3] 5, 8; 9, 3; 9, 6; [5] 2, 4; [6] 7, 19;

márgene → margine

márgine : (1365 SUCIU / în top. *Margina*) : s. f. : „Rand, Grenze" : „marge, limite" : (3x)
margenile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 14;
margine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 12;
marginile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 4;

maslín → măslin

maslínă → măslină

maslinét → măslinet

mădulár : (1501 DERS / în top. *Mădulari*) : s. n. : „(Körper)glied" : „membre (du corps)" : (1x)
mădularele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 3, 3;

mắgură : (1364-1395 DRĂGANU 203 / în top. *Magur*) : s. f. : „Hügel" : „colline" : (2x)
măguri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 9;
măgurile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 13;

măr : (1532 DERS / în top. *Mărul*) : s. m. : „Apfelbaum" : „pommier" : (1x)
mărul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 12;

mări : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. vergrößern, 2. rühmen" : „1. agrandir, 2. louer, glorifier" : (5x)
a mări *verb infinitiv prezent* [3] 8, 5;
mări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 21;
să măriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 2, 20;
să vă măriţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [6] 1, 9;
să vor mări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 5, 4;

măríre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Größe, Ruhm" : „grandeur, gloire" : (5x)
mărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 7; 10, 5; [6] 1, 14; 5, 4;
măririle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 13;

mărturíe : (1433-1437 DERS) : s. f. : „Bezeugung" : „témoignage" : (4x)
mărturie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 12; [3] 1, 11; [6] 1, 2; 7, 18;

mărturisí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bezeugen" : „témoigner" : (3x)
mărturisesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 3, 5;
mărturisiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 8; [3] 3, 13;

mărturisíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zeugenaussage, Beichte" : „témoignage, confession" : (3x)
mărturisire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 5; [5] 2, 10;
mărturisiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 5;

măseá : (c. 1573-1578 PS. SCH. 177) : s. f. : Backenzahn" : „molaire" : (1x)

măsêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 6;

măslín : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Ölbaum" : „olivier" : (1x)
maslinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 7;

măslínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Olive" : „olive" : (1x)
maslina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 15;

măslinét : (1682-1686 DOS. VS., mai 138r) : s. n. : „Olivenbaumgarten" : „jardin d'oliviers" : (1x)
maslinetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 4, 9;

măsurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „messen" : „mesurer" : (3x)
să măsură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 2, 4;
să va măsura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 10; [3] 7, 17;

măsúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Mass" : „mesure" : (1x)
măsură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 5;

meáser : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. demütig, 2. Arme" : „1. humble, 2. pauvre" : (4x)
cel mêseru *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 6;
mêser *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 6;
mêseri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 1;
mêserul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 8, 4;

mérge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. gehen, 2. bewegen" : „1. aller, marcher, 2. mouvoir" : (42x)
a mêrge *verb infinitiv prezent* [1] 5, 11; [6] 6, 8;
aţi mers *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 6, 16;
au mers *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 11;
au mersu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 2, 7;
mergea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 2, 7;
mergea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 13; 5, 13; 12, 1; [5] 1, 11; 1, 13;
mêrge-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 1, 7;
mêrge-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 5; 2, 7; 5, 15;
mêrge-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 7; [3] 3, 3;
mergi *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 1, 8;
mergînd *verb gerunziu* [1] 13, 3; [5] 1, 3;
mergîndu *verb gerunziu* [1] 6, 4;
mêrse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 3; 5, 13; [5] 3, 3;
să meargă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 1, 3;
să mêrgem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 6, 1;
să mergi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 13, 4;
va mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 7;
veţi mêrge *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [6] 2, 3;
voiu mêrge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 14; 11, 11;
vom mêrge *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [6] 4, 2; 4, 5;
vor mêrge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 6; 7, 12; 9, 6; 14, 10; [2] 2, 8; [3] 1, 15; 9, 4; [6] 4, 2; 4, 5;

meu, mea : (1521 NEACŞU) : adj. pron. pos. : „mein" : „mon" : (119x)
ale mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [2] 3, 5; [6] 6, 7;
al mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 2, 1; 3, 17; [4] 1, 16;
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 2; 2, 5; 2, 10; 5, 10; 5, 15; 7, 12; 7, 13; 8, 1; 8, 5; 9, 14; 10, 10; 11, 3; 11, 9; 11, 9; 13, 11; 13, 11; 14, 5; [2] 1, 7; 2, 25; 3, 2; [3] 1, 8; 4, 10; 9, 2; [5] 2, 3; 2, 3; 2, 7; 2, 8; 2, 10; [6] 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 10;
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. voc. sg.* [6] 7, 8;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 6, 5; 7, 2; 8, 1; 11, 5; 11, 10;
mêle *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 9; 2, 9; 2, 12; [2] 2, 29; 2, 29;
mêle *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. pl.* [5] 4, 2;
meu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [6] 7, 7;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 2, 5; [3] 9, 3;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 2, 12; 13, 14; [2] 1, 7; [3] 9, 4; [6] 7, 10;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 2, 7; 2, 16; 2, 23; [5] 2, 3; [6] 6, 6; 7, 7; 7, 8;
mieu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. sg.* [5] 2, 7;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. gen./dat. sg.* [1] 2, 23; 4, 8; 4, 11; 6, 11; [3] 7, 8; 7, 15; 9, 10; 9, 14; [6] 1, 8; 2, 4; 2, 8; 2, 9; 3, 3; 6, 7; 6, 7; 6, 16;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 1, 9; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 2, 5; 2, 9; 2, 9; 2, 23; 4, 4; 4, 6; 5, 15; 9, 18; 11, 4; [2] 1, 6; 2, 26; 2, 27; 2, 28; 2, 29; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; [3] 8, 2; 9, 12; [5] 2, 3; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 4, 2; 4, 4; [6] 3, 5; 7, 1;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. voc. sg.* [6] 6, 3; 6, 5;

miazănoápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Norden" : „nord" : (1x)
miazănoapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 20;

mic : (1222 DLRV / în antr. *Mic*) : adj./s. : „klein" : „petit" : (3x)
cea mică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 11;
mică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 5;
micul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 5;

míe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „tausend" : „mille" : (3x)
mii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 7; 6, 7;
miile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 2;

miel : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Lamm" : „agneau" : (2x)
mieii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 7;
miel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 17;

míjloc : (1504 DERS / în top. *Mijloci*) : s. n. : „Mitte" : „milieu" : (19x)
mijloc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 3; 5, 7; 5, 8;
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2; 13, 15; [2] 2, 17; 2, 27; [3] 3, 9; 5, 17; 6, 4; 7, 8; 7, 10; 8, 10; [4] 1, 4; [6] 2, 12; 5, 10; 5, 13; 5, 14; 7, 14;

mílă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gnade, Mitleid" : „grâce, pitié" : (9x)
mila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 4; 12, 6; [5] 2, 9; [6] 6, 8;
milă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 19; 4, 1; 6, 6; [6] 7, 18; 7, 20;

milostív : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „barmherzig, gnädig" : „charitable, indulgent" : (4x)

milostiv *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; [5] 4, 3;
mult milostiv *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 13; [5] 4, 3;

miluí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ein Almosen geben, aus Mitleid helfen" : „donner l'aumône, avoir pitié" : (7x)
a milui *verb infinitiv prezent* [1] 1, 6;
să miluiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 15;
va milui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 4; [6] 7, 19;
voiu milui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 7; 2, 4; 2, 23;

miluít, -ă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 836/2) : adj./s. : „barmherzig, (aici n. pr.) Erbarmen" : „pitoyable, (aici n. pr.) Pitié" : (1x)
Miluita *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 1;

mincenós → mincinos

mincinós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. verlogen, lügenhaft, 2. Lüge" : „1. mensonger, menteur, 2. mensonge" : (7x)
mincenoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 14;
mincenoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 3;
mincinoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 4;
mincinoase *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 1; [5] 2, 9;
mincinos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 11;
mincinoşi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 11;

minciúnă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lüge" : „mensonge" : (4x)
minciună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 2;
minciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 13; 11, 13;
minciunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 3;

mínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verstand, Geist" : „esprit, raison" : (6x)
minte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 6; 5, 13; 7, 11; 10, 13; [4] 1, 7;
mintea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 8;

minţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „lügen, täuschen" : „mentir, tromper" : (1x)
au minţit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 9, 2;

minunát : (c. 1564 CORESI, CAZ. 45) : adj./s. : „wunderbar, (aici) Wunder" : „merveilleux, (aici) merveille" : (2x)
minunate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 9; [6] 7, 15;

minúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder" : „merveille" : (1x)
minuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 26;

mir : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Öl, Balsam" : „huile, balsam" : (1x)
miruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 6;

mireásă : (1646 PRAV. MOLD. 196) : s. f. : „Braut" : „mariée" : (1x)
mireasa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 8;

mirós : (1639 PARACLIS 253) : s. n. : „Geruch" : „odeur" : (1x)
mirosul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 14, 7;

mirosí : (1581-1582 PO) : v. IV : „riechen" : „sentir" : (1x)
voiu mirosi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 5, 21;

mistuí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 109) : v. IV : „zerstören, (aici) verbrennen" : „détruire, (aici) brûler" : (1x)
mistuiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 5;

mistuíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vernichtung, (aici) Verbrennen, Backen" : „destruction, (aici) brûlage, cuisson" : (1x)
mistuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 4;

mîhní : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekümmern" : „affliger, chagriner" : (5x)
am mîhnit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [6] 6, 3;
m-am mîhnit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 4, 10;
să mîhni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 1;
te-ai mîhnit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 4, 5; 4, 10;

mîhníre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kummer" : „affliction, tristesse" : (1x)
mîhnire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 1;

mîlcomişí : (c. 1683-1686 MS. 45, 424/1) : v. IV : „unterwerfen" : „soumettre" : (1x)
mîlcomişi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 10, 11;

mínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand" : „main" : (21x)
mîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 11, 7;
mîinilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 5, 13;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 10; 7, 5; 12, 7; 13, 13; [3] 1, 8; 7, 7; 9, 2; [5] 3, 8; [6] 4, 10; 5, 9;
mîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 4;
mînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 10; [2] 3, 8; [3] 5, 19; [6] 2, 1; 5, 12; 7, 3; 7, 16;
mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 14, 4;

mîncá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „essen, fressen" : „manger, dévorer" : (40x)
a mînca *verb infinitiv prezent* [3] 7, 2; [6] 7, 1;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 25; [3] 4, 9; [6] 3, 3;
au mîncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 7, 7; [2] 1, 20; [3] 7, 4; 7, 4;
au mîncatu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 4;
mănîncă *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 9, 4; [3] 6, 4;
mîncară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 9;
mîncat-aţi *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 10, 14;
mîncatu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 4; 1, 4;
mîncînd *verb gerunziu* [2] 2, 26; [6] 7, 4;
va mînca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 14; [3] 1, 4; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 2, 2; 2, 5; 5, 6;

vei mînca *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 14;
veţi mînca *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 2, 26;
vor mînca *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 12; 4, 8; 4, 10; 5, 7; 8, 7; 8, 13; 9, 3; 11, 7; 13, 8; [3] 9, 14; [4] 1, 18;

mînecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „früh aufstehen, sich beeilen" : „se lever tôt, se hatêr" : (1x)
mîneca-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 6, 1;

mînecát : (c. 1665-1672 MS. 4389, 585/1) : s. n. : „Frühe" : „grand matin" : (1x)
mînecate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 1;

mîngîiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich trösten" : „se consoler" : (1x)
să va mîngîia *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 3, 9;

mîngîiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Trost, Tröstung" : „consolation, réconfort" : (1x)
mîngîiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 14;

mîniá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „in Zorn geraten, zornig werden" : „(s')enrager, se mettre en colère" : (4x)
a să mîniia *verb infinitiv prezent* [1] 7, 5;
mînie *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 2, 7;
mînie-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 14;
să va mîniia *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 8;

mînie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zorn, Ärger" : „colère" : (7x)
mînie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4; [3] 6, 12; [6] 5, 15;
mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 11, 10; [5] 3, 9;
mîniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 5; 13, 11;

mîntuí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erlösen, erretten, befreien" : „délivrer, sauver" : (16x)
am mîntuit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 7, 13; [6] 6, 4;
mîntui *verb infinitiv prezent* [1] 5, 13;
mîntuiască *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 13, 10;
mîntuind *verb gerunziu* [1] 13, 5;
mîntuindu-se *verb gerunziu* [4] 1, 21;
să va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 32;
va mîntui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 4; [3] 2, 14; [5] 1, 6; [6] 4, 10; 5, 6; 6, 9;
voiu mîntui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 7; 1, 7; 13, 13;

mîntuíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erlösung, Errettung" : „délivrance, salut" : (3x)
mîntuirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 17; [5] 2, 10;
mîntuirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 22;

mîntuít : (1642 CAZ. GOV. 241) : adj. : „befreit, erlöst" : „libéré, sauvé" : (1x)
mîntuit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 32;

mîntuitór : (c. 1559-1560 CORESI, ÎC.) : s. m. : „Erlöser" : „sauveur" : (1x)
mîntuitoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 7;

moárte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tod" : „mort" : (5x)
moarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 13; [3] 4, 10; [5] 4, 10;
moarte *subst. comun fem. sg. voc. neart.* [1] 13, 14;
morţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 5, 8;

moştení : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „(be)erben" : „hériter" : (7x)
au moştenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 1, 17;
să moşteniţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 2, 10;
va moşteni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 7;
vor moşteni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [4] 1, 17; 1, 19; 1, 19; 1, 20;

moşteníre : (1652 ÎNDR.) : s. f. : „Erbschaft, Erbe" : „héritage" : (7x)
moştenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 14;
moştenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 17; 3, 2; [6] 1, 13; 2, 2; 7, 18;
moştenirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 7, 14;

moştenitór : (1581 CORESI, EV. 290) : s. m. : „Erbe" : „héritier" : (1x)
moştenitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 1, 14;

mreájă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Netz" : „filet" : (2x)
mreaja *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 12;
o mreajă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 1;

muiére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frau, Weib" : „femme" : (6x)
muiêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 2; 2, 2; 3, 1; 12, 12; 12, 12;
muiêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 17;

mult : (1521 NEACŞU) : adj./adv. : „viel" : „maint, nombreux, beaucoup" : (21x)
cel mult *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [3] 7, 4;
mai mult *adv. cantitativ comp.* [2] 1, 8; [5] 1, 13;
mai multe *adj. calificativ gradul comparativ neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 2;
mai mulţi *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 12;
mult *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 5;
multă foarte *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 11;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; 3, 4; [3] 3, 9; 3, 15; 5, 12; [6] 4, 2; 4, 11;
multe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [5] 4, 12; [6] 4, 3; 4, 13; 5, 7; 5, 8;
multu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 3;

mulţíme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Menge" : „foule, multitude" : (6x)
mulţime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 12;
mulţimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 7; 9, 9; 10, 1; 10, 14; [6] 4, 13;

múmă → mamă

múnte : (1443 DERS / în antr. *Muntea*) : s. m. : „Berg" : „mont(agne)" : (31x)
munte *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 12;
muntele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 1; 2, 32; 3, 17; [3] 3, 9; 4, 1; 4, 3; 6, 1; [4] 1, 8; 1, 9; 1, 16; 1, 17; 1, 19; 1, 19; 1, 21; 1, 21; [6] 3, 12; 4, 1; 4, 7;
munţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 8; [2] 2, 2; [5] 2, 7; [6] 6, 1;
munţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [6] 6, 2;
munţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 9; [2] 3, 18; [6] 1, 4;
munţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 4, 13; 10, 8; [2] 2, 5; [6] 4, 1;

murí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sterben" : „mourir" : (7x)
a muri *verb infinitiv prezent* [5] 4, 4; 4, 9;
muri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 13, 1;
va muri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 2, 2; 7, 11;
vor muri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 9; 9, 10;

muruiálă : (c. 1683-1686 MS. 45, 176/2) : s. f. : „Staub, Schmiere" : „poussière, cambouis" : (1x)
muruială *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 1;

mustrá : (1581 PRL) : v. I : „tadeln, rügen" : „réprimander" : (3x)
mustra-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 6, 2;
mustră *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 10;
să mustre *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 4, 4;

mustráre : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 85) : s. f. : „Tadel, Vorwurf" : „réprimande, reproche" : (1x)
mustrării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 5, 9;

muşcá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „beissen" : „mordre" : (3x)
muşcă *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 3, 5;
va muşca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 19; 9, 3;

muşcáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 635/2) : s. f. : „Biss" : „morsure" : ((1x)
muşcări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 5;

mutá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „umziehen, versetzen, verrücken" : „déménager, transférer, changer de lieu" : (3x)
mută *verb imp. 2 sg.* [3] 5, 23;
mută *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 5, 10;
voiu muta *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 5, 27;

mutáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Versetzung" : „déplacement" : (2x)
mutarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 20;
mutării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 20;

N

náşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. zeugen, gebären, 2. geboren/ erzeugt werden" : „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procréé" : (11x)
au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 5;
naşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 13, 12; [6] 4, 9; 4, 10;
naşte-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 3;
născu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 8;
s-au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 4, 11;
să născură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 5, 7;
vor naşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 19;

náştere : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geburt" : „naissance" : (2x)
naşteri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 13;
naşterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 3;

návlon → navlu

návlu : (c. 1683-1686 MS. 45, 703/1) : s. n. : „Fahrgeld" : „prix (du billet)" : (1x)
navlonul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 3;

năcáz → necaz

năcăjí → necăji

nădăjduí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hoffen, vertrauen" : „espérer, avoir confiance" : (3x)
ai nădejduit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 10, 14;
nădejduiesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 1;
nădejduiţi *verb imp. 2 pl.* [6] 7, 5;

nădéjde : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hoffnung" : „espoir, espérance" : (2x)
nădêjde *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18;
nădejdile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 2, 8;

nădejduí → nădăjdui

năimí : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „heuern, mieten" : „engager, louer" : (1x)
am năimit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 3, 2;

năimíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 688/1) : s. f. : „Lohn, Belohnung" : „salaire, récompense" : (2x)
năimirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 12; [6] 1, 7;

năpástă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verleumdung" : „diffamation, calomnie" : (1x)
năpăşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 8;

năród → norod

născător, -oáre : (1559-1560 BRATU) : adj./s. f. : „1. (aici neg.) unfruchtbar, 2. (fem.) Gebärerin" : „1. (aici neg.) infertile, infécond, 2. (fem.) celle qui enfante" : (1x)
născătoarei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 5, 3;
nenăscătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 17;

născút : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „geboren" : „né" : (2x)
cêle născute *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 6, 7; 7, 1;

năsíp → nisip

neam : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Geschlecht, Volk" : „famille, descendance, peuple" : (11x)
neam *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 3; [4] 1, 11;

neamu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 17;
neamul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 5;
neamule *subst. comun neutru sg. voc. art.* [6] 6, 9;
neamului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 2, 3;
neamuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 20; 3, 20;
neamurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 2; [6] 5, 1;
neamurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [2] 2, 2;

nébel : (c. 1683-1686 MS. 45, 232/1) : s. m., după *νέβελ* (SEPT. FRANKF.) : „Nebel, Krug" : „nebel, cruche" : (1x)
nevel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2;

nebuníe : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Verrücktheit" : „folie" : (2x)
nebunie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 10;
nebuniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 9;

necáz : (1654 GCR I, 171) : s. n. : „Angst, Ärger" : „angoisse, peine, ennui" : (3x)
năcaz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 2;
necazul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 6, 1;
necazului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 7, 12;

necăjí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 527/1) : v. IV : „plagen, ärgern" : „peiner, agacer" : (2x)
năcăjescu *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 7, 2;
vor necăji *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 14;

necălcát : (c. 1665-1672 MS. 4389, 537/1) : adj. : „unbetreten" : „non accédé" (2x)
cel necălcat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 24;
necălcat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 1;

necertáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 839/1) : s. f. : „fehlender Erziehung" : „manque d'éducation" : (1x)
necertarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 15;

nechezáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 847/2) : s. f. : „Wiehern" : „hennissement" : (1x)
nechezarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 7;

necínste : (1563 CORESI, PRAXIU 252) : s. f. : „Unehre, Verachtung" : „déshonneur, mépris" : (2x)
necinste *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 7;
necinstea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 19;

necinstí : (c. 1683-1686 MS. 45, 176/2) : v. IV : „verunglimpfen, entehren" : „diffamer, déshonorer" : (1x)
necinstêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 7, 6;

necinstít : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 233) : adj. : „verachtet" : „méprisé" : (1x)
necinstit foarte *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 2;

necurát : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. unrein, unsauber, 2. gesetzlos" : „1. impur, 2. malhonnête" : (3x)
cei necuraţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 10;
necurat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 17;
necurate *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 3;

necurăţíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Unreinheit" : „impureté" : (10x)
necurăţie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 10; 6, 12;
necurăţii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 12;
necurăţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 10; 10, 14; [4] 1, 10; [6] 1, 5; 6, 7;
necurăţiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 12; 3, 8;

négură : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Nebel" : „brume, brouillard" : (3x)
negură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; [3] 4, 13; 5, 20;

negustorí : (a. 1618 GCR I, 52) : v. IV : „Handel treiben" : „marchander" : (1x)
ne vom neguţători *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 6;

neguţătorí → negustori

neîntórs : (c. 1665-1672 MS. 4389, 838/2) : adj. : „nicht umgewandt" : „non retourné" : (1x)
neîntoarsă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 8;

nelăcuít → nelocuit

nelocuít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 713/2) : adj. : „unbewohnt" : „inhabité" : (1x)
nelăcuit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 5;

nemernicí : (c. 1683-1686 MS. 45, 642/2) : v. IV : „einwandern, unstet umherwandern" : „immigrer, errer" : (1x)
vor nemernici *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 5;

nemernicíe : (1651 PS. B. 561) : s. f. : „Fremdsein" : „condition d'étranger" : (1x)
nemerniciia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 8;

nemíc → nimic

nemiluít, -ă : (c. 1563-1583 COD. VOR.2) : adj./s. : „unbarmherzig, (aici n. pr.) Nicht-Erbarmt" : „impitoyable, (aici n. pr.) Sans-Pitié" : (3x)
Cea Nemiluită *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 8; 2, 23;
Nemiluita *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 6;

nenumărát : (1642 CAZ. GOV. 299) : adj. : „unzählig, ungezählt" : „innombrable" : (1x)
nenumărată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 6;

nepriéten : (c. 1640 URECHE2 95) : s. m. : „Feind, Gegner" : „ennemi" : (1x)
nepriêtin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 3;

neputinciós : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „ohnmächtig, schwach" : „affaibli, (homme) qui est faible" : (1x)
cel neputincios *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 10;

neputínţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Ohnmacht" : „impuissance" : (1x)
neputinţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 2;

neştiút : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unwissend" : „ignorant" : (1x)
neştiut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* [1] 4, 16;

netrebuít : (c. 1683-1686 MS. 45, 691/1) : adj. : „unnütz" : „inutile" : (1x)
netrebuit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 8;

nevástă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Braut, Ehefrau" : „mariée, épouse" : (1x)
nevastă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;

nével → nebel

nevinovăţí : (c. 1683-1686 MS. 45, 221/2) : v. IV : „ungestraft lassen" : „laisser impuni" : (1x)
voiu nevinovăţi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 21;

nici : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./conj. : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder ... noch" : „aucun, même pas, ni ... ni" : (35x)
nice *adv.* [1] 1, 7;
nici *adv.* [1] 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 10; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 4, 1; 4, 1; 4, 4; 4, 4; 9, 1; [3] 4, 9; 4, 10; 4, 11; 6, 13; 7, 14; 8, 11; 9, 10; [4] 1, 13; 1, 14; 1, 14; [5] 3, 7; 4, 11; 4, 11; [6] 2, 6; 2, 6; 5, 7;
nici *conjuncţie subord.* [5] 1, 14; [6] 5, 7;

nímenea → nimeni

nímeni : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „niemand" : „personne" : (5x)
nimenea *pron. neg. nom./ac.* [1] 4, 4; [6] 2, 11;
nimeni *pron. neg. nom./ac.* [1] 2, 10; 4, 4; [2] 2, 3;

nimíc : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „nichts" : „rien" : (3x)
nemică *pron. neg. nom./ac.* [1] 7, 15; 12, 1;
nimica *pron. neg. nom./ac.* [3] 6, 6;

nisíp : (1534 DERS / în top. *Năsipul*) : s. n. : „Sand" : „sable" : (1x)
năsipul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 10;

noápte : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./s. f. : „1. nachts, 2. Nacht" : „1. la nuit, 2. nuit" : (9x)
noapte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 8; [5] 4, 11; [6] 3, 6;
noaptea *adv. de timp* [1] 4, 5; 7, 6; [4] 1, 5; [5] 4, 11;
noaptea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 6;
nopţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 1;

noi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „wir" : „nous" : (32x)
ne *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* [1] 6, 1; 6, 1; 6, 2; 14, 4; [5] 1, 6; [6] 7, 19;
ne *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* [3] 4, 1; [5] 1, 8;
noao *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* [1] 2, 11; 6, 3; 10, 3; 10, 3; [2] 1, 18; 2, 23; 2, 23; [3] 4, 1; [5] 1, 8; [6] 4, 2;
noi *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* [1] 6, 1; 6, 1; 6, 2; 10, 8; 10, 8; 14, 4; [3] 9, 10; [5] 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 14; [6] 3, 11; 4, 5; 7, 19;

nor : (1467 DERS / în top. *Noureşti*) : s. m. : „Wolke" : „nuage" : (3x)
nor *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2;
norul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 4; 13, 3;

nóră : (1557 DERS) : s. f. : „Schwiegertochter" : „belle-fille, bru" : (3x)
nora *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 6;
nurorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 14; 4, 15;

noród : (1551-1553 ES) : s. n. : „Volk" : „peuple" : (61x)
năroade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 6; [6] 4, 13; 5, 7; 5, 8;
năroadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 7, 8;
năroadele *subst. comun neutru pl. voc. art.* [6] 1, 2;
năroadelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [6] 6, 16;
nărod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 5; 2, 16;
nărodu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 13;
nărodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 23; 11, 8; [2] 2, 17; 2, 26; 2, 27; [3] 3, 6; 8, 2;
nărodul *subst. comun neutru sg. voc. art.* [6] 6, 3; 6, 5;
nărodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 7, 8; 7, 15; [6] 1, 8; 6, 16;
Nenărodului *subst. propriu neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 23;
noroade *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 10; [6] 4, 1; 4, 3;
noroadele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 9, 1; [6] 4, 5;
norod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 8;
norodul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 9; 1, 9; 1, 10; 2, 1; 4, 4; 4, 6; 4, 9; 4, 15; 10, 5; 10, 15; [2] 2, 18; 3, 2; 3, 3; 3, 16; [3] 1, 5; [6] 3, 5; 6, 2; 7, 14;
norodului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 8; 4, 11; 6, 11; [2] 2, 19; [3] 9, 10; 9, 14; [6] 2, 4; 2, 8; 2, 9; 2, 11; 3, 3;
norodurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [4] 1, 13;

nóstru, noástră : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. pos. : „unser, -e" : „notre, nôtre" : (18x)
noastră *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg.* [3] 6, 13; [5] 1, 11; [6] 3, 11; 5, 1;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl.* [1] 14, 3; 14, 4;
noastre *adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl.* [6] 7, 19;
noastre *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. pl.* [6] 5, 6; 7, 19;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg.* [2] 2, 14; [6] 4, 5;
nostru *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 6, 1; [2] 2, 12; [6] 7, 17;
nostru *adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. sg.* [6] 5, 6;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. pl.* [6] 7, 20;
noştri *adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 14, 4; [6] 4, 11;

nu : (1521 NEACŞU) : adv. : „nein, nicht" : „non, ne... pas" : (233x)
n- *adv. neg.* [1] 4, 6; 5, 4; 5, 13; 7, 10; 7, 14; 8, 4; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 20; 11, 4; 11, 6; 13, 4; [3] 3, 6; 3, 10; 5, 5; [4] 1, 5; 1, 16; [5] 3, 10; 4, 11; 4, 12; [6] 1, 10; 2,

1; 4, 12; 4, 12; 5, 15; 7, 18;
nu *adv. neg.* [1] 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 16; 2, 17; 3, 3; 4, 1; 4, 6; 4, 10; 4, 10; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 13; 5, 14; 6, 6; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 8, 4; 8, 5; 8, 6; 8, 13; 9, 1; 9, 4; 9, 18; 9, 19; 10, 3; 10, 3; 10, 9; 11, 8; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 12, 8; 12, 11; 13, 5; 13, 5; 13, 12; 13, 12; 14, 3; 14, 4; 14, 4; 14, 4; [2] 1, 18; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 13; 2, 17; 2, 18; 2, 19; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 3, 16; 3, 17; 3, 21; [3] 1, 3; 1, 6; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 11; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 3, 3; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 5, 2; 5, 2; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 11; 5, 11; 5, 14; 5, 18; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 6, 5; 6, 6; 6, 10; 6, 10; 6, 13; 6, 14; 7, 3; 7, 6; 7, 8; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 7, 16; 7, 16; 8, 2; 8, 8; 8, 11; 8, 12; 8, 14; 9, 1; 9, 1; 9, 4; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 10; 9, 15; [4] 1, 5; 1, 7; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 18; [5] 1, 6; 1, 13; 1, 14; 3, 7; 3, 7; 3, 9; 4, 2; 4, 11; [6] 1, 5; 1, 5; 1, 9; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 10; 3, 1; 3, 4; 3, 5; 3, 7; 3, 8; 3, 11; 3, 11; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 9; 5, 7; 5, 8; 5, 12; 5, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 7, 2; 7, 5; 7, 5;

númai : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „nur" : „seulement" : (4x)
numai *adv.* [1] 1, 6; 7, 14; [3] 3, 2; [6] 6, 8;

número : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zahl, Anzahl" : „nombre" : (1x)
numărul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 10;

numărá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „zählen" : „compter" : (1x)
să va număra *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 1, 10;

núme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Name" : „nom" : (17x)
numele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 4; 1, 6; 1, 9; 2, 17; 2, 17; [2] 2, 26; 2, 32; [3] 2, 7; 4, 13; 5, 8; 5, 27; 6, 10; 9, 6; 9, 12; [6] 4, 5; 6, 9;
numelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 5, 4;

numí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(be)nennen" : „nommer" : (2x)
numiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 4, 5;
să numeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 6, 10;

O

o : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „o!, oh!" : „oh!, ô!" : (1x)
o *interjecţie* [5] 4, 2;

oáie : (1332 SUCIU II, 5 / în top. *Voya*) : s. f. : „Schaf" : „brebis, mouton" : (7x)
oi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 15; [6] 5, 8;
oile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 6; [5] 3, 7; [6] 2, 12; 7, 14;
oilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 18;

oálă : (1535 BGL / în top. *Oale*) : s. f. : „Topf" : „pot" : (2x)
oală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 3;
oalei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 6;

oáre : (1478 DERS) : adv. : „wohl, denn?" : „vraiment?" : (2x)
oare *adv. interog.* [1] 12, 11; [5] 2, 5;

oáste : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heer" : „troupe" : (2x)
oastea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 4;
oşti *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 14;

oblojí : (1682-1686 DOS. VS., nov. 172r) : v. IV : „Umschläge machen" : „panser une blessure" : (1x)
va obloji *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 1;

obráz : (1424 DRHB I, 102 / în antr. Gherghi *Obraz*) : s. n. : „Gesicht" : „face" : (1x)
obraz *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 1;

ocără : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. f. : „Schimpf" : „insulte" : (4x)
ocara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 12, 14;
ocară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 17;
ocărîle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 2, 6; 6, 16;

ochi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Auge" : „œil" : (8x)
ochii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 14; [3] 9, 4; 9, 8; [5] 2, 5; [6] 4, 11; 7, 10;
ochilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 16; [3] 9, 3;

ócină : (c. 1389-1400 DERS) : s. f. : „Erbe, Erbschaft" : „patrimoine, hoirie (terre héritée)" : (1x)
ocine *subst. comun fem. pl. voc. neart.* [2] 1, 11;

odátă : (1620 MOXA) : adv. : „gleichzeitig" : „simultanément" : (1x)
odată *adv. de timp* [6] 2, 1;

odíhnă : (c. 1564 CORESI, CAZ. 53) : s. f. : „Ruhe, Rast" : „repos" : (1x)
odihnă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 10;

odihní : (1560-1561 CORESI, TE.2) : v. IV : „1. sich ausruhen, 2. sich stützen" : „1. se reposer, 2. s'appuyer" : (2x)
să odihniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 3, 11;
să va odihni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 4;

odrăslí : (1620 MOXA) : v. IV : „aufsprießen" : „pousser" : (1x)
au odrăslit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 2, 22;

odrăslít : (c. 1683-1686 MS. 45, 588/2) : adj. : „gesprossen" : „germé" : (1x)
odrăslite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 13;

ogorî́ : (1688 BIBLIA) : v. IV : „brachen, (aici) kultivieren" : „craquer, (aici) cultiver" : (1x)
ai ogorît *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 4, 11;

om : (1521 NEACŞU) : s. m. : „Mensch, Mann" : „homme" : (31x)
ai oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 9, 12;

nişte oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 7;
oameni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 14; 13, 2; [3] 4, 13; [5] 4, 12; [6] 2, 12; 5, 5; 7, 2;
oamenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 7; 1, 7; [5] 1, 10; 1, 11; 1, 13; 1, 15; 3, 5; 3, 7; 3, 8;
oamenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 11, 5; [2] 1, 12; [6] 5, 7;
om *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 9; 11, 5; 11, 10; [3] 5, 19; [4] 1, 9;
omul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 7; 9, 8;
omule *subst. comun masc. sg. voc. art.* [6] 6, 8;
omului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 14; [6] 7, 6;

omídă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Raupe" : „chenille" : (3x)
omida *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 25; [3] 4, 9;
omidei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 4;

omorî́ : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „töten" : „tuer" : (6x)
am omorît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 10;
au omorît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 6, 9;
va omorî *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 9, 4;
voiu omorî *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 3; [3] 2, 3; 9, 1;

oprí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (auf-, an)halten, 2. verbieten" : „1. arrêter, retarder, entraver, 2. interdire" : (3x)
am oprit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 7;
să oprească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 2, 4;
să opreşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 14;

opríre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (1x)
oprire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 1;

orgán : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Musikinstrument" : „instrument de musique" : (2x)
organelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 5, 23; 6, 5;

oricî́t : (1646 PRAV. MOLD. 105) : pron. nehot. : „wieviel auch" : „tant (que)" : (1x)
oricîţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [6] 6, 14;

orz : (1497 DERS / în antr. *Ordzea*) : s. n. : „Gerste" : „orge" : (2x)
orzu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2; [2] 1, 11;

os : (1437 DRHD 336 / în antr. *Os*) : s. n. : „Knochen" : „os" : (4x)
oasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 1; 6, 10; [6] 3, 2; 3, 3;

osebí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. auswählen, 2. trennen" : „1. choisir, 2. séparer" : (3x)
a osebi *verb infinitiv prezent* [2] 3, 12;
osebind *verb gerunziu* [6] 5, 8;
va osebi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 15;

osteneálă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Mühe, Müdigkeit" : „peine, fatigue, lassitude" : (2x)
ostenêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 1;
ostenêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 3;

oştí : (1581-1582 PO) : v. IV : „kämpfen" : „lutter, combattre" : (1x)
se va oşti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 2;

P

páce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frieden" : „paix" : (4x)
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 7; [6] 3, 5; 5, 5;
păcii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 2, 8;

pai : (1581-1582 PO) : s. n. : „Halm, Stroh" : „paille" : (1x)
paie *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 1;

pálmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand(fläche)" : „paume" : (4x)
palmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;
palme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 5; [3] 2, 7; 6, 5;

pantéră : (c. 1665-1672 MS. 4389, 838/[1]) : s. f./m. : „Panther" : „panthère" : (1x)
panthír *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 7;
un panthír *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 14;

panthír → panteră

páră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (3x)
para *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 4;
pară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 19; 2, 3;

párdos : (1480 DERS / în antr. *Pardos*) : s. m. : „Panther" : „panthère" : (1x)
un párdos *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 7;

párte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Teil, Anteil" : „part, partie" : (4x)
o parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7;
partea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7; 7, 4; [6] 2, 4;

pásăre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vogel" : „oiseau" : (7x)
pasăre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 5;
pasărea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 13; 11, 12;
păsările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 12; 2, 18; 4, 3; 7, 12;

păşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „weiden, halten eine Herde" : „paître, garder un troupeau" : (7x)
paşte *verb imp. 2 pl.* [6] 7, 14;
paşte-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 14;
păşteam *verb indicativ imperfect 1 sg.* [1] 13, 5;
să pască *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 3, 7;
va paşte *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 17; [6] 5, 4;
vor paşte *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 5, 6;

pat : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Bett" : „lit" : (2x)
pat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 5;
paturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 4;

păcát : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sünde" : „péché" : (14x)
păcate *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 11; [5] 4, 3;
păcatele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 8; 9, 11; 10, 8; [3] 5, 12; [6] 3, 8; 6, 13; 7, 19;

păcatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 13, 11; [6] 1, 5; 1, 5; 6, 7;
păcatului *subst. comun neutru. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 12;

păcătós : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sünder" : „pécheur" : (2x)
păcătoşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 10;
păcătoşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 9, 8;

păgînătáte : (1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Gottlosigkeit" : „pratique immorale" : (11x)
păgînătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 5;
păgînătăţi *subst. comun fem. pl. gen./dat. neart.* [3] 1, 3; 1, 6;
păgînătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 11, 13; [3] 1, 9; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 6;
păgînătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 14;

păgîní : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : v. IV : „entheiligen, profanieren" : „profaner" : (2x)
a păgîni *verb infinitiv prezent* [3] 4, 4;
au păgînit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 13;
să păgîneascâ *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 2, 7;

păliciúne : (c. 1665-1672 MS. 4389, 190/1 marg.) : s. f. : „Mehltau, Rost" : „moisissure, rouille" : (2x)
păliciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 7; [2] 1, 4;

pălitór : (c. 1665-1672 MS. 4389, 841/2) : adj. : „brennend" : „brûlant" : (1x)
pălitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 15;

pălitúră : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Mehltau, Rost" : „moisissure, rouille" : (1x)
pălitura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 25;

pămînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Erde, Land": „terre, pays" : (93x)
păminte *subst. comun neutru sg. voc. neart.* [2] 2, 21;
pământ *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18; 2, 23; 4, 2; 13, 5; [2] 2, 20; 2, 30; [3] 1, 11; 3, 5; 3, 5; 3, 14; 5, 7; 7, 17; 8, 4; 8, 9; 8, 11; 9, 5; 9, 6; 9, 9; [4] 1, 3; [5] 1, 13; 2, 7; [6] 7, 2;
pământu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 11; 4, 1; 14, 1;
pământul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 2; 2, 3; 2, 15; 2, 22; 4, 1; 4, 3; 7, 15; 8, 1; 9, 3; 12, 9; 12, 13; 13, 4; 13, 5; 13, 15; [2] 1, 2; 1, 6; 1, 10; 1, 14; 2, 1; 2, 3; 2, 10; 2, 18; 3, 2; 3, 16; 3, 19; [3] 2, 10; 2, 10; 3, 1; 3, 9; 3, 11; 5, 2; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 17; 7, 17; 8, 8; 9, 7; 9, 15; 9, 15; [5] 4, 2; [6] 1, 2; 1, 10; 4, 13; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 6, 4; 7, 13; 7, 17;
pământului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 2, 12; 2, 18; 2, 21; 4, 3; 6, 3; 10, 1; [3] 2, 7; 3, 2; 4, 13; 5, 8; 7, 2; 9, 6; 9, 8; [6] 1, 3; 5, 4; 5, 11; 6, 2;

părăsí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verlassen, 2. entsagen" : „1. quitter, 2. renoncer" : (3x)
au părăsit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 10; 5, 7;
voiu părăsi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 10;

păréte → perete

părínte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern" : „1. père, 2. pl. parents" : (4x)
părinţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 12; [3] 2, 4;
părinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 1, 2; [6] 7, 20;

părtáş : (c. 1564 CORESI, CAZ. 119) : s. m. : „Komplize" : „complice" : (1x)
părtaşul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 18;

păsá : (1551-1553 ES) : v. I : „gehen" : „aller" : (7x)
pasă *verb imp. 2 sg.* [1] 1, 2; 3, 1; [3] 7, 12; 7, 15; [5] 1, 2; 3, 2; [6] 2, 10;

păsărár : (c. 1683-1686 MS. 45, 698/1) : s. m. : „Vogelsteller" : „oiseleur" : (3x)
păsărariu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 5; 8, 1; 8, 2;

păstór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Hirte" : „berger" : (3x)
păstori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 5, 5;
păstorilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 2;
păstoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 12;

păşúne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weide, prairie" : „pâturage" : (3x)
păşune *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 18;
păşunele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 6; [3] 1, 2;

pătimí : (1551-1553 ES) : v. IV : „leiden" : „souffrir" : (1x)
ai pătimit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 4, 11;

păţí : (1462-1473 DLRV) : v. IV : „erleiden, erdulden" : „subir, endurer" : (1x)
păţiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 6, 6;

păzí : (1551-1553 ES) : v. IV : „bewahren, achtgeben" : „garder, protéger" : (8x)
a păzirea *verb infinitiv prezent* [1] 4, 10;
au păzit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 4;
păzăscu *verb indicativ prezent 3 pl.* [5] 2, 9;
păzêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 12, 6;
păzêşte-te *verb imp. 2 sg.* [6] 7, 5;
păzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 6, 16;
să păzi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 12; 12, 13;

pe : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für" : „1./2. sur, 3. par, 4. pour, contre" : (334x)
pe *prep.* [3] 2, 6; 9, 7; 9, 7; [4] 1, 19;
pre *prep.* [1] 1, 3; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 11; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 10; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 20; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 5; 3, 5; 4, 1; 4, 2; 4, 3; 4, 5; 4, 6; 4, 10; 4, 16; 4, 17; 4, 17; 4, 19; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 7; 5, 11; 5, 13; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 5; 6, 5; 6, 7; 6, 9; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 7; 7, 10; 7, 11; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 9, 2; 9, 2; 9, 4; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 12; 9, 12; 9, 14; 9, 15; 9, 15; 9, 18; 9, 18; 9, 18; 9, 20; 9, 20; 10, 4; 10, 5; 10, 6; 10, 7; 10, 7; 10, 8; 10, 9; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 11; 10, 13; 10, 15; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 4; 11, 5; 11, 8; 11, 9;

11, 9; 11, 9; 11, 12; 11, 13; 12, 2; 12, 3; 12, 9; 12, 11; 12, 13; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 8; 13, 8; 13, 10; 13, 10; 13, 13; 13, 13; 14, 4; 14, 4; 14, 4; 14, 5; 14, 9; 14, 9; 14, 10; [2] 1, 6; 1, 7; 1, 14; 1, 16; 2, 17; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 30; 2, 32; 3, 2; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 16; [3] 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 12; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 14; 3, 14; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 5, 2; 5, 2; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 8; 5, 10; 5, 12; 5, 15; 5, 19; 5, 19; 5, 27; 6, 1; 6, 4; 6, 13; 6, 14; 7, 2; 7, 5; 7, 7; 7, 8; 8, 2; 8, 4; 8, 4; 8, 6; 8, 6; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 8; 9, 9; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 9, 15; 9, 15; 9, 15; [4] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 7; 1, 11; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 19; 1, 21; [5] 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 14; 1, 15; 2, 1; 2, 4; 2, 11; 2, 11; 3, 6; 4, 7; 4, 9; 4, 11; [6] 1, 6; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 12; 2, 13; 3, 5; 3, 5; 3, 7; 3, 11; 4, 1; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 12; 4, 13; 5, 3; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 6; 6, 6; 6, 9; 6, 9; 6, 16; 6, 16; 7, 2; 7, 2; 7, 6; 7, 10; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 19;

pen → prin

péntru : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. für, 2. wegen... halber, 3. weil" : „1. pour, 2. à cause de, 3. parce que" : (157x)
pentru *prep.* [1] 1, 2; 1, 4; 1, 6; 2, 3; 2, 6; 2, 9; 2, 14; 4, 1; 4, 3; 4, 4; 4, 10; 4, 14; 5, 1; 5, 1; 5, 3; 5, 13; 5, 14; 6, 5; 6, 6; 7, 2; 7, 6; 7, 15; 8, 1; 8, 4; 8, 6; 8, 7; 8, 10; 9, 4; 9, 6; 9, 14; 9, 14; 9, 18; 9, 19; 10, 3; 10, 6; 10, 14; 11, 2; 11, 10; 12, 8; 12, 12; 13, 2; 13, 3; 13, 6; 13, 12; 13, 15; 14, 2; 14, 3; 14, 5; [2] 1, 3; 1, 11; 2, 11; 2, 17; 2, 25; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 6; 3, 12; 3, 19; [3] 1, 1; 1, 3; 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 13; 3, 2; 3, 7; 3, 11; 3, 14; 4, 2; 4, 12; 4, 13; 5, 3; 5, 4; 5, 6; 5, 11; 5, 11; 5, 13; 5, 14; 5, 15; 5, 16; 5, 18; 5, 22; 6, 7; 6, 8; 6, 10; 6, 11; 6, 14; 7, 11; 7, 16; 7, 17; 8, 6; 8, 8; 9, 9; 9, 12; [4] 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 15; 1, 16; [5] 1, 7; 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 3, 10; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 7; 4, 10; 4, 11; [6] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 13; 2, 1; 2, 3; 2, 5; 2, 6; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 3, 4; 3, 6; 3, 7; 3, 12; 3, 12; 4, 4; 4, 9; 4, 10; 5, 3; 5, 4; 5, 7; 5, 15; 6, 5; 6, 7; 6, 7; 6, 13; 6, 16;

peréte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wand" : „mur" : (1x)
părête *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 19;

péste : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" : (96x)
peste *prep.* [3] 1, 3;
preste *prep.* [1] 4, 2; 4, 13; 4, 13; 5, 1; 5, 8; 5, 8; 5, 10; 7, 12; 7, 14; 7, 14; 8, 5; 9, 1; 9, 10; 10, 5; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 10; 10, 11; 10, 15; 11, 4; 11, 5; 11, 8; 12, 14; 13, 15; [2] 1, 8; 2, 2; 2, 5; 2, 7; 2, 9; 2, 9; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 3, 3; [3] 1, 7; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 2, 1; 2, 1; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 3, 9; 3, 9; 3, 15; 4, 2; 4, 4; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 5, 8; 5, 9; 5, 9; 6, 4; 6, 14; 7, 9; 8, 2; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 9, 1; 9, 4; 9, 6; 9, 8; 9, 10; 9, 12; [4] 1, 13; 1, 15; [6] 1, 3; 1, 11; 1, 12; 3, 6; 3, 6; 4, 1; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 5, 1; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 9; 7, 6; 7, 16;

péşte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Fisch" : „poisson" : (1x)
peştii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 3;

petréce : (1559-1560 BRATU) : v. III : „leben" : „vivre" : (1x)
să petreci *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [3] 7, 12;

piátră : (1400-1418 DERS / în top. *Piatra*) : s. f. : „Stein" : „pierre" : (3x)
pietri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 12;
pietrile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 6;
pietrilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 3;

picá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „tropfen" : „goutter" : (3x)
pica-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 18;
pică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [6] 2, 11;
vor pica *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 13;

picătúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tropfen" : „goutte" : (1x)
picătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 11;

piciór : (1410 DERS [„pied d'une montagne"]) : s. n. : „Fuß" : „pied" : (1x)
picioarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 2, 15;

piédică : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hindernis" : „obstacle" : (1x)
piêdeci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 18;

piéle : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Haut, Fell" : „peau" : (3x)
pieile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 3, 2; 3, 3;
piêlea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 8;

piérde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „verlieren" : „perdre" : (9x)
piêrde-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [4] 1, 8;
să piarză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 14;
voiu piêrde *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 5; 1, 8; 2, 3; [6] 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 13;

pierí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zugrunde gehen, umkommen" : „périr, mourir" : (14x)
au pierit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 4, 11; [6] 4, 9; 7, 2;
piêre *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 2, 14;
pieri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 11;
pieriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 16; 1, 17;
să piară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [1] 8, 4;
să pierim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 14;
vom pieri *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [5] 1, 6; 3, 9;
vor pieri *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 1, 8; 3, 15; [6] 5, 9;

pieríre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tod" : „mort" : (3x)
pierire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 15;
pierirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 13; 1, 13;

pierzáre : (1581 CORESI, EV. 363) : s. f. : „Verlust, Totschlag" : „perte, meurtre" : (2x)
pierzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 7;

pierzării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 12;

píldă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gleichnis, Beispiel" : „sentence, modèle" : (1x)
pildă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 4;

pisc : (1425 DERS [„pic d'une montagne, cime"]) : s. n. : „Gipfel, Wipfel" : „sommet" : (1x)
piscului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 5, 1;

pizmáş : (1581 CORESI EV. 15) : adj./s. : „neidisch" : „envieux" : (1x)
pizmaşul *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 11;

píine : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Brot, 2. Feldfrucht" : „1. pain, 2. céréales" : (5x)
pîine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 6; 8, 11;
pîinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 4;
pîinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 9, 4;

pínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj./prep : „bis, auch, noch" : „jusque, encore" : (30x)
pînă *conjuncţie subord.* [1] 5, 15; 8, 5; [5] 4, 6; [6] 1, 14; 7, 9;
pînă *prep.* [1] 7, 4; 10, 13; 10, 13; [2] 2, 2; [3] 6, 14; 8, 12; 8, 12; [4] 1, 7; 1, 20; 1, 20; [5] 2, 6; 3, 5; 4, 10; [6] 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 13; 1, 14; 4, 3; 4, 7; 4, 10; 5, 3; 5, 4; 6, 5; 7, 12;

pîngări : (1632 EUSTR. PRAV. 178, *ap.* TIKTIN) : v. IV : „besudeln, beflecken" : „tacher, profaner" : (4x)
pîngăriră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 1;
pîngări-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 9, 4;
să pîngări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 3; 6, 10;

píntece : (1448 DERS / în antr. Oană *Píntece*) : s. n. : „Bauch, Leib" : „ventre" : (9x)
pîntece *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 3; [3] 1, 3; 1, 13;
pîntecele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 14, 1; [5] 2, 1; 2, 2; 2, 3;
pîntecelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 9, 19; [6] 6, 7;

pîríu : (1337 DRĂGANU 265 / în top. *Pereu*) : s. n. : „Bach" : „ruisseau" : (3x)
pîrîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 3, 18; [3] 5, 24; 6, 14*;

pîrjól : (1652 ÎNDR. 300) : s. n. : „Feuersbrunst" : „grand incendie" : (1x)
pîrjol *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 9;

plátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zahlung, Bezahlung, Lohn, Belohnung" : „paiement, salaire, récompense" : (3x)
plată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 11;
plăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 7; 1, 7;

plecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „weggehen" : „partir" : (1x)
va pleca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 12;

plesní : (1642 CAZ. GOV. 288) : v. IV : „zerbersten" : „éclater" : (1x)
vor plesni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 1;

pleşuvíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 177/2) : s. f. : „Kahlheit" : „calvitie" : (1x)
pleşuvire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 10;

plimbá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „geleiten" : „conduire, escorter" : (1x)
am priumblat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 10;

plin : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. voll, gefüllt, 2. reich an" : „1. plein, rempli, 2. riche en" : (2x)
cel plin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 13;
plin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 13;

plínge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be)weinen, klagen" : „déplorer, plaindre, regretter" : (17x)
au plîns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 1, 2;
plîngă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 1, 10;
plînge *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 1, 8;
plîngeţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 5; 1, 9; 1, 11; 1, 13; [6] 2, 6;
plînge-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 3; [6] 1, 7;
plînse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 10, 5;
plînseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 4; [2] 1, 18;
să va plînge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 2, 4;
va plînge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 8;
vor plînge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 17; [3] 9, 5;

plíngere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Beweinen, Klage" : „pleure, plainte" : (10x)
plîngere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; [3] 5, 1; 5, 17; 5, 17; 8, 10; [6] 1, 7; 2, 4;
plîngerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 8, 10;
plîngerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 4;
plîngerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 7, 4;

ploá → ploua

ploáie : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Regen" : „pluie" : (3x)
o ploaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 3;
ploaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 7;
ploaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 23;

plocón : (1554-1557 DERS) : s. n. : „Gabe, Geschenk" : „don, présent" : (1x)
poclon *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 6;

plop : (1429 BGL / în top. *Plopeşti*) : s. m. : „Pappel" : „peuplier" : (1x)
plopului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 13;

plouá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „regnen" : „pleuvoir" : (5x)
să va ploa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 7;
va ploa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 23;
voiu ploa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 4, 7; 4, 7; 4, 7;

plug : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. n. : „Pflug" : „charrue" : (2x)
pluguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [6] 4, 3;
plugurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 3, 10;

plugár : (1563 CORESI, PRAXIU 309) : s. m. : „Pflüger, Landmann" : „laboureur, campagnard" : (2x)
plugarii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 11;

plugariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 17;

poártă : (1470 DERS) : s. f. : „Tor" : „porte" : (9x)
poarta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 8; 2, 13;
porţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 10; 5, 12; 5, 15;
porţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 1;
porţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 11; 1, 13; [6] 1, 11;

poclón → plocon

pod : (1352 DRHC X, 109) : s. n. : „Dachboden" : „comble, grenier" : (1x)
podurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 8, 3;

póftă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Begierde, Lust" : „désir, envie" : (3x)
pohta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 10; [6] 7, 3;
pohtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19;

poftí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „begehren, verlangen, wünschen" : „demander, désirer" : (3x)
au pohtit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 7, 1;
poftesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 5, 18;
poftiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 2, 2;

poftít : (1577 CORESI, PS.) : adj. : „begehrt" : „désiré, recherché" : (2x)
cêle poftite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;
poftite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 11;

pogorí → coborî

pogorîş → coborîş

póhtă → poftă

pohtí → pofti

pomení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „gedenken, erinnern" : „se souvenir de, mentionner" : (4x)
a pomeni *verb infinitiv prezent* [6] 7, 5;
pomeni-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 9, 11;
va pomeni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 13;
vor pomeni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 2, 17;

pomeníre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Erinnerung, An-, Gedenken" : „souvenir, mémoire, commémoration" : (2x)
pomenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 5;
pomenirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 14, 8;

ponóslu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schimpf" : „insulte" : (1x)
ponoslu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 19;

porníre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Aufbruch" : „remuement" : (2x)
pornirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 10; [3] 1, 11;

porúmb : (1514-1519 DERS / în top. *Porumbul*) : s. m. : „Taube" : „pigeon" : (1x)
porumbul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 12;

porumbíţă : (1642 CAZ. GOV. 217) : s. f. : „Taube, Täubchen" : „colombe, pigeonneau" : (2x)
o porumbiţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 13; 7, 11;

porúncă : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 191) : s. f. : „Befehl, Gebot" : „ordre, commandement" : (1x)
poruncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 4;

poruncí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „befehlen, gebieten" : „ordonner, commander" : (10x)
poruncesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 9, 9;
poruncêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 6, 11;
porunci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 1; 4, 7; 4, 8; 4, 9;
porunciaţi *verb indicativ imperfect 2 pl.* [3] 2, 12;
să porunci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 11;
voiu porunci *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 3; 9, 4;

post : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fasten" : „jeûne" : (4x)
post *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12;
postu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 14; 2, 15; [5] 3, 5;

postávă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 21/1) : s. f. : „Mulde" : „creux" : (1x)
postăvile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 13;

potolí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. beschwichtigen, 2. nachlassen" : „1. calmer, 2. relâcher" : (2x)
va potoli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 5, 13;
voiu potoli *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 4;

potopí : (c. 1573-1578 PS. SCH. 168) : v. IV : „auslöschen, verheeren" : „détruire, anéantir" : (1x)
vei potopi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 4, 13;

povăţuí : (1668-1670 HERODOT) : v. IV : „anleiten, unterweisen" : „conseiller, conduire" : (1x)
va povăţui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 2, 13;

povăţuitór : (1642 ÎNV.2 588) : s. m. : „Ratgeber" : „conseilleur" : (4x)
povăţuitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 2, 9; 3, 11;
povăţuitorii *subst. comun masc. pl. voc. art.* [6] 3, 9;
povăţuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 5;

povestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzählen" : „raconter" : (1x)
povestiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 3;

práznic : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fest" : „fête" : (2x)
praznicele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11; [3] 7, 9;

prăfós : (c. 1665-1672 MS. 4389, 282/1 marg.) : adj. : „staubig" : „poussiéreux" : (1x)
cel prăhos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [6] 4, 8;

prăhós → prăfos

prăpástie : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Abgrund, Schlucht" : „abîme" : (1x)

propastie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 6;

prăpădí : (1577 CORESI, PS.) : v. IV : „1. verschwenden, zerstören, 2. töten" : „1. dissiper, détruire, 2. mourir, tuer" : (3x)
au prăpădit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 4, 11;
prăpădit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 11;
să va prăpădi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 3, 4;

prăseálă : (c. 1665-1672 MS. 4389, 848/1) : s. f. : „Fortpflanzung, Vermehrung, (aici) Gewimmel" : „reproduction, prolifération, (aici) multitude" : (1x)
prăseală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 1;

pre → pe

preacúrvă : (1646 PRAV. MOLD. 140) : s. f. : „Ehebrecherin" : „femme adultère" : (1x)
preacurvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 1;

preacurví : (1563 CORESI, PRAXIU 298) : v. IV : „huren" : „forniquer" : (3x)
preacurvind *verb gerunziu* [1] 7, 4;
vor preacurvi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 14; 4, 15;

preacurvíe : (1563 CORESI, PRAXIU 226) : s. f. : „Ehebruch" : „adultère" : (2x)
preacurvie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 2;
preacuviia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 2;

preájmă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Nähe" : „entourage" : (5x)
preajma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 2; [3] 4, 3; [5] 4, 6; [6] 2, 8;
preajmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 11;

preavărsá : (1581 CORESI, EV. 191) : v. I : „überfließen" : „déborder" : (1x)
să vor preavărsa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 24;

precúm : (1592 DIR) : conj. : „wie" : „comme" : (1x)
precum *conjuncţie subord.* [6] 7, 18;

premení → primeni

pren → prin

prenprejúr → primprejur

préot : (1502 BGL / în top. *Preuteşti*) : s. m. : „Priester" : „prêtre" : (11x)
preotul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 9; [3] 7, 10;
preoţi *subst. comun masc. pl. voc. neart.* [2] 1, 9; 1, 13;
preoţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 1; 6, 9; [2] 2, 17; [3] 1, 15; 3, 12; [6] 3, 11;
un preotu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 4;

preoţí : (1640 PRAV. GOV. 12) : v. IV : „als Priester dienen" : „être prêtre" : (1x)
să preoţeşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [1] 4, 6;

preoţíe : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Priestertum" : „sacerdoce" : (1x)
preoţíi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 4;

préste → peste

príce : (c. 1573-1578 PS. SCH. 208) : s. f. : „Streit, 2. Sieg" : „1. dispute, querelle, 2. victoire" : (3x)
price *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 11; 8, 7;
pricea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 11;

pricépe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „wahrnehmen, erkennen" : „percevoir, connaître" : (3x)
au priceput *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 4, 12;
pricepînd *verb gerunziu* [1] 4, 15;
voiu pricêpe *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 6, 6;

prícină : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Ursache" : „raison, motif" : (1x)
pricini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 4;

pricít : (c. 1665-1672 MS. 4389, 689/1) : adj. : „widersprochen" : „contesté" : (1x)
pricit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 4;

priéten : (1592 DIR) : s. m. : „Freund" : „ami" : (1x)
priêtini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 5;

priétin → prieten

prigoní : (1581-1582 PO) : v. IV : „mit jdm. streiten" : „se disputer avec qn." : (1x)
mă voiu prigoni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 2;

priméjdie : (c. 1640 URECHE 169) : s. f. : „Gefahr" : „danger, péril" : (3x)
primejdiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [4] 1, 12; 1, 14;
primejdiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 3;

primení : (1563 CORESI, PRAXIU 9) : v. IV : „(sich) verändern" : „(se) changer" : (2x)
să va premeni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 31;
voiu premeni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 8, 10;

primí : (1551-1553 ES) : v. IV : „bekommen" : „recevoir" : (10x)
aţi priimit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 11;
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 11;
priimi-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 6; [6] 6, 7;
priimi-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 4, 6;
va priimi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 8, 7; 8, 13; 9, 6;
voiu priimi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 8, 10; [3] 5, 22;

primprejúr : (1620 MOXA) : adv. : „herum" : „autour" : (1x)
prenprejur *adv. de loc* [3] 3, 11;

prin : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. in, 2. durch" : „1. en, 2. à travers" : (8x)
pen *prep.* [6] 2, 13;
pren *prep.* [1] 8, 4; [2] 1, 17; 3, 17; [3] 3, 9; 5, 17; [6] 2, 13;
prin *prep.* [2] 2, 9;

prínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ergreifen, erfassen" : „prendre, saisir, attraper" : (1x)
a prinde *verb infinitiv prezent* [3] 3, 5;

priumblá → plimba

priví : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ansehen, betrachten" : „regarder, contempler" : (3x)
să privescu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [5] 2, 5;
să priveşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 13;
voiu privi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 5, 22;

propástie → prăpastie

proróc : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Prophet" : „prophète" : (16x)
proroc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 13; [3] 7, 14; 7, 14;
proroci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 10; [3] 2, 11; 3, 7; [6] 3, 6;
prorocii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 5; [3] 2, 12; [6] 3, 11;
prorocilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [1] 12, 10; [6] 3, 5;
prorocu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 13;
prorocul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 5; 9, 8; 9, 10;

prorocí : (1551-1553 ES) : v. IV : „prophezeien, weissagen" : „prophétiser, prédire" : (8x)
a proroci *verb infinitiv prezent* [3] 7, 13;
nu proroci *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 16;
prorocêşte *verb imp. 2 sg.* [3] 7, 15;
să prorocească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [3] 2, 12;
va proroci *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 8;
vei proroci *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 7, 12;
vor proroci *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 28; 2, 29;

prunc : (1523-1528 DERS / în antr. *Pruncea*) : s. m. : „Kind, Säugling" : „enfant, nourrisson" : (2x)
prunc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 2;
prunci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;

pruncíe : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 311) : s. f. : „Kindheit, Jugend" : „petite enfance, jeunesse" : (1x)
prunciei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 15;

pui : (1453 DERS / în antr. *Puiul*) : s. m. : „Junges" : „petit (d'un animal)" : (4)
ale puiului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [2] 1, 6;
puii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 8;
puiul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 3, 4; [6] 5, 8;

púne : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) setzen, stellen, legen" : „(se) mettre" : (40
au pus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 4; [4] 1, 11;
au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 12, 1; [3] 5, 7;
îşi puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 4, 18;
puiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 7, 8;
punea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [1] 2, 13;
puneţi *verb imp. 2 pl.* [5] 1, 12;
pune-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 4;
pune-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 2, 12; 4, 13; 4, 13;
pune-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 16;
pus-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 7;
pusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [4] 1, 7;
puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 9; 13, 1;
puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 3, 3; [5] 1, 7; 1, 15;
să punem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [5] 1, 7;
să te pui *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 13;
va pune *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 6;
vei pune *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [4] 1, 4; [6] 4, 13;
voiu pune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 3; 2, 12; 2, 18; 4, 7; 7, 12; 11, 9; 11, 9; 11, 9; [3] 8, 10; 8, 10; 9, 4; [6] 1, 6; 1, 7; 4, 7;
vor pune *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 1, 11;

purtătór : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. tragend, 2. Träger" : „1./2. porteur" : (2x)
cel purtătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 8;
purtătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 18;

púrurea → pururi

púruri : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „immer, stets" : „toujours, éternellement" : (1x)
pururea *adv. de timp* [1] 12, 6;

pustíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wüste" : „désert" : (2x)
o pustie *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 3;
pustie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 25;

pustií : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwüsten, verheeren" : „dévaster, ravager" : (3x)
pustii-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 11;
pustii-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 7, 9;
va pustii *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 15;

pustiíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. f. : „Verheerung" : „dévastation" : (1x)
pustiire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 14;

pustíu : (1551-1553 ES) : adj./s. n. : „1. wüst, 2. Wüste" : „1. désert, 2. désert" : (8x)
ale pustiiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 1, 19; 1, 20;
pustiii *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 2;
pustiiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 12; 13, 5; 13, 15; [3] 2, 10;
pustiiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [2] 2, 22;

puteá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „können, dürfen, vermögen" : „pouvoir" : (5x)
au putut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 5, 13;
pociu *verb indicativ prezent 1 sg.* [2] 3, 10;
putea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [5] 1, 13;
va putea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 10;
vor putea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 5;

putére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Macht, Gewalt, Stärke, 2. Heerschar (Domnul Dumnezău *puterilor*)" : „1. pouvoir, puissance, 2. armée (Domnul Dumnezău *puterilor*)" : (6x)
putêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;
putêrea *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 25; [4] 1, 11; 1, 13;
puterii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 11;
puterilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [3] 6, 8;

putérnic : (1551-1553 ES) : adj./s. : „mächtig" : „puissant" : (1x)

putêrnicilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 6, 7;

puternicíe : (1581 CORESI, EV. 282) : s. f. : „Kraft" : „puissance" : (1x)
puternicii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 3, 8;

putreziciúne : (1581 CORESI, EV. 99) : s. f. : „Fäulnis" : „pourriture, putréfaction" : (1x)
putreziciunea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 20;

puţín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wenig" : „peu" : (1x)
puţin *adv. cantitativ poz.* [1] 1, 4;

puţinél : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wenig" : „peu" : (1x)
puţinel *adv. cantitativ poz.* [1] 8, 10;

R

ráde : (1581-1582 PO) : v. III : „rasieren" : „raser" : (1x)
rade-te *verb imp. 2 sg.* [6] 1, 15;

ránă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunde" : „plaie" : (2x)
rana *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 8; 1, 10;

ras : (1494 DLRV / în antr. *Rasul*) : adj./s. : „rasiert" : „rasé" : (1x)
rasul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 1, 15;

răcní : (1640 CEASLOV 71[r]) : v. IV : „schreien" : „crier" : (4x)
răcni-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 4;
va răcni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 11, 11; 11, 11; [3] 3, 8;

rădăcínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wurzel" : „racine" : (3x)
rădăcinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 19;
rădăcinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 6; [3] 2, 9;

rădicá → ridica

rădicáre → ridicare

rămás : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „zurückgeblieben, verlassen" : „demeuré, resté" : (8x)
cei rămaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 8; 5, 15; 9, 1; 9, 12; [6] 2, 12; 3, 1; 5, 3;
celor rămaşi *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [6] 7, 18;

rămăşíţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Rückstand, Nachlass" : „reste, héritage" : (6x)
rămăşiţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 1, 4; 1, 4; [6] 5, 7; 5, 8;
rămăşiţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 4, 7;
rămăşiţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 4;

rămíne/-eá : (1551-1553 ES) : v. III/II : „bleiben" : „rester" : (3x)
vor rămînea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 5, 3; 5, 3; 6, 9;

răpáos → repaus

răpí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „rauben, entreissen" : „ravir, arracher" : (2x)
va hrăpi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 4;
va răpi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 8;

răsădí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „pflanzen" : „planter" : (3x)
aţi răsădit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 11;
voiu răsădi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 15;
vor răsădi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 14;

răsăditúră : (c. 1665-1672 MS. 4389, 531/1) : s. f. : „Verpflanzung" : „transplantation" : (1x)
răsăditura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 6;

răsărí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. aufgehen, 2. aufsprießen" : „1. se lever, 2. pousser" : (2x)
răsări *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 9;
răsări-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 4;

răsărít : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Osten" : „est, levant" : (1x)
răsărituri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 8, 12;

răsfăţá : (1581 CORESI, EV. 71) : v. I : „sich ergötzen, schwelgen" : „se délecter" : (1x)
să răsfaţă *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 6, 4;

răsipí → risipi

răsipíre → risipire

răsplătí : (c. 1640 URECHE[2] 83) : v. IV : „belohnen" : „récompenser" : (9x)
răsplătiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 3, 4;
să răsplătim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [1] 14, 3;
să va răsplăti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [4] 1, 15;
va răsplăti *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 2; 12, 14;
voiu răsplăti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 4, 9; [2] 3, 4; 3, 7;
vor răsplăti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 25;

răsplătíre : (c. 1683-1686 MS. 45, 51/1) : s. f. : „Belohnung" : „récompense" : (5x)
răsplătire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4;
răsplătirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 4; 3, 7; [4] 1, 15;
răsplătirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 8;

răspúnde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „antworten, erwidern" : „répondre" : (7x)
au răspuns *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 3, 11;
au răspuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 1, 2;
au răspunsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 6, 5;
răspunde *verb imp. 2 sg.* [6] 6, 3;
răspunse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 19; [3] 7, 14;
răspunzînd *verb gerunziu* [6] 5, 12;

răsturná : (1551-1553 ES) : v. I : „1. umwerfen, umstoßen, 2. rollen" : „1. renverser, 2. rouler" : (2x)
răstornu *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 2, 13;
să răstoarnă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 2, 13;

răsuná : (1581 CORESI, EV. 338) : v. I : „widerhallen" : „retentir" : (2x)
au răsunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 14;

răsunaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 8;

rătăcí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verirren, 2. umherirren" : „1. (se) perdre, (s') égarer, 2. errer" : (4x)
au rătăcit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 4;
rătăcesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 2, 14;
rătăcesc *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 3, 5;
să rătăciră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 4, 12;

rătăcít : (1551-1553 ES) : adj./s. : „umherirrend" : „égaré, perdu" : (1x)
rătăciţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 20;

rău : (1490 DRHA III, 75 / în antr. Dumitru *Rău*) : adj./s. n. : „1. schlecht, böse, schlimm, 2. Böse" : „1./2. mauvais, mal" : (22x)
cea rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [5] 3, 8;
cêle rêle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [5] 3, 10; [6] 2, 9;
cêle rêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 15; [6] 3, 2;
rău *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 1;
rău *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 11; [6] 7, 3;
răul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 5, 14; [5] 1, 8; 3, 10;
rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 13; 6, 3; [6] 2, 3;
rêle *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 1; 7, 15; [3] 9, 4; [6] 1, 11; 2, 1; 2, 3; 3, 11; 4, 9;

răutáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schlechtigkeit, Bosheit" : „méchanceté" : (13x)
răutate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 6;
răutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 1; [5] 1, 7;
răutăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 13;
răutăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 1, 2;
răutăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 2; 7, 3; 9, 18; 9, 18; [2] 3, 13; [3] 3, 2; 9, 10;
răutăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 16;

răvărsá → revărsa

războí : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Krieg, Schlacht" : „guerre" : (11x)
războiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 7; 10, 9; [2] 2, 5; 3, 9; [4] 1, 1; [6] 3, 5; 4, 3;
războiul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 18;
războiului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 10, 15; [3] 1, 14; [6] 2, 8;

războínic : (1581 CORESI, EV. 176) : adj./s. : „1. kriegerisch, 2. Krieger" : „1./2. guerrier" : (5x)
războinic *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 11;
războinici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 3, 9;
războinici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 9;
războinicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 9;

răzimá → rezema

repáus : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Ruhe, Erholung" : „repos" : (1x)
răpaos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 8;

revărsá : (1581-1582 PO) : v. I : „sich ausbreiten" : „se répandre" : (1x)
s-au răvărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 4, 2;

rezemá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „stützen" : „appuyer" : (1x)
va răzima *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 19;

ridicá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. heben, 2. tragen" : „1. lever, soulever, 2. porter" : (27x)
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 2, 1;
au rădicat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [4] 1, 3;
rădicaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 9;
rădica-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 11;
rădică-să *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 9;
rădice-se *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 3, 12;
rîdica *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 11;
rîdicară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 3, 5;
rîdicaţi *verb imp. 2 pl.* [5] 1, 12;
rîdică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 4;
să rădică *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 5;
să rîdica *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 13;
să să rădice *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [4] 1, 9;
să va rădica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 6, 7;
să va rîdica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 1, 8; [6] 4, 1;
să vor rădica *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 8;
te vei rădica *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [4] 1, 10;
va rîdica *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 4, 3;
veţi rădica *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [6] 2, 3;
voiu rădica *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 6, 14; 9, 8; 9, 11; [6] 5, 11; 5, 12;
voiu rîdica *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 2; [3] 6, 8;

ridicáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Heben, (aici) Welle" : „action de lever, (aici) vague" : (1x)
rădicările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 2, 4;

risipí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich zerstreuen" : „disperser" : (1x)
s-au răsipit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 2;

risipíre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zerstreuung" : „dispersion" : (1x)
răsipire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 12;

rîdicá → ridica

rînd : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Reihe" : „rangée" : (1x)
rînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 3, 1;

rînduí : (c. 1564 CORESI, CAZ. 178) : v. IV : „1. einsetzen, 2. (an)ordnen" : „1./2. ordonner" : (3x)
au rînduit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 5, 1;
să rînduiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 5;
voiu rîndui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 3;

rîs : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „1. Gelächter, 2. Missachtung" : „1. rire, 2. mépris" : (2x)
rîs *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 9; [6] 1, 10;

rîu : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Fluss, Strom" : „fleuve, torrent" : (6x)
rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 12;
rîul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 8, 8; 9, 5;
rîurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 2, 4;
un rîu *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 8, 8; 9, 5;

rîvní : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „verlangen, begehren" : „désirer, aspirer à" : (1x)
rîvni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 2, 18;

roáoă → rouă

rob : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Sklave" : „esclave" : (3x)
rob *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 11; [5] 1, 9;
robi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 7;

robí : (1563 CORESI, PRAXIU 183) : v. IV : „knechten, versklaven" : „s'asservir" : (6x)
robiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [4] 1, 11;
robindu-se *verb gerunziu* [3] 5, 5;
s-au robit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 1, 15;
să robească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 1, 6;
să va robi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 1, 5; 5, 5;

robíe : (1563 CORESI, PRAXIU 245) : s. f. : „1. Sklaverei, 2. Gefangenschaft" : „1. esclavage, 2. captivité" : (3x)
robie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 8; [3] 9, 4;
robiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 6, 4;

robíme : (c. 1683-1686 MS. 45, 94/1) : s. f. : „1. Gesamtheit von Sklaven, 2. Sklaverei" : „1. foule d'esclaves, 2. esclavage" : (4x)
robimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 11; [3] 1, 9; 4, 10; 9, 14;

robíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 507/1) : s. f. : „Gefangenschaft, Unterjochung" : „captivité, état de l'esclave" : (3x)
robire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 15;
robirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 3, 1; [3] 1, 6;

robít : (1616 DIRB XVII/3, 28) : adj. : „unterworfen, gefangen" : „assujetti, captif" : (1x)
robit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 17;

rod, roádă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n./f. : „Frucht" : „fruit" : (14x)
a roadelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 10, 1;
roada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 1; 14, 3; 14, 9; [2] 2, 22; [3] 2, 9; 6, 12; [6] 6, 7;
roadele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 13; [3] 9, 14; [6] 7, 13;
roadă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 19; 10, 12; 10, 14;

rodí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „Früchte tragen" : „donner des fruits" : (1x)
rodind *verb gerunziu* [1] 10, 1;

ródie : (1581-1582 PO) : s. f. : „Granatapfel" : „grenade" : (1x)
rodiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 12;

rodít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „fruchtbar" : „fertile" : (1x)
rodit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 7;

rópot : (c. 1683-1686 MS. 45, 705/1) : s. n. : „Getrappel, Geräusch" : „(bruit du) trot" : (1x)
ropotul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 1, 12;

rost : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mund" : „bouche" : (1x)
rostul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 17;

rostogolí : (c. 1665-1672 MS. 4389, 847/1) : v. IV : „rollen" : „(faire) rouler" : (1x)
să va rostogoli *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 24;

róuă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tau" : „rosée" : (4x)
roa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3; 14, 6; [6] 5, 7;
roaoa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 4;

rúdă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Geschlecht, Familie" : „race, famille" : (1x)
rudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 10;

rugá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. bitten, 2. beten" : „1. supplier, 2. prier" : (4x)
să rugară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 12, 4; [5] 1, 15;
să rugă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 2; 4, 2;

rúgă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gebet" : „prière" : (2x)
ruga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 8;
rugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [5] 1, 15;

rúmpe → rupe

rúpe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. reißen, 2. durchbrechen" : „1. arracher, 2. briser, déchirer" : (2x)
rumpeţi *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 13;
voiu rumpe *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 13, 8;

ruptúră : (1422 DERS / în top. *Ruptură*) : s. f. : „Bresche" : „brèche" : (1x)
ruptură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 13;

ruşiná : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschämen, sich schämen" : „faire honte, avoir honte" : (8x)
ruşinară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 12;
ruşina-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 6;
ruşinat-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 5;
să va ruşina *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 26; 2, 27;
să vor ruşina *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 20; [6] 3, 7; 7, 16;

ruşíne : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schande, Scham" : „honte" : (5x)
ruşine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 12; 10, 6; [6] 7, 10;
ruşinea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 9; [4] 1, 10;

S

sábie : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Schwert" : „épée" : (18x)
sabie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 1, 7; 7, 15; 14, 1;

[3] 1, 11; 4, 10; 7, 9; 7, 11; 7, 17; 9, 1; 9, 10; [6] 4, 3; 5, 6; 6, 14;
sabiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 9, 4;
sabii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 10;
sabiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 18; 11, 7;
sabiile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 4, 3;

sac : (1482-1492 DERS) : s. m. : „1. Sack, 2. Sackgewand" : „1. sac, 2. habillement de sac" : (7x)
sac *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; [3] 8, 10; [5] 3, 6;
saci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 1, 13; [5] 3, 5; 3, 8;
sacu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 8;

sáţ : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sättigung" : „satiété" : (1x)
saţiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 6;

sáţiu → saţ

sau : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „oder" : „ou" : (3x)
sau *conjuncţie coord.* [2] 1, 2; [4] 1, 5; [6] 6, 8;

săláş : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zelt" : „tent" : (1x)
sălaşurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 9, 7;

sălăşluí : (a. 1633 GCR I, 82) : v. IV : „(be)herbergen, hausen" : „demeurer, habiter, gîter" : (3x)
sălăşluiêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 3, 17;
sălăşluindu *verb gerunziu* [6] 7, 14;
va sălăşlui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 21;

săltá : (1551-1553 ES) : v. I : „springen" : „sauter" : (1x)
săltară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 17;

sămănáre → semăna

sămeţíe → semeţie

sămînţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Samen, Saat" : „semence, graine" : (1x)
sămînţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 13;

săpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „niederreißen" : „détruire, démolir" : (3x)
săpară-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 17;
să vor săpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 3, 14;
va săpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 2;

săpat : (1404-1406 DERS / în top. *Săpatul*) : adj./s. : „geschnitzt, (aici) Trümmer" : „scuplté, creusé, (aici) ruine" : (1x)
cêle săpate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 11;

sărác : (1525 DERS / în top. Valea *Siracilor*) : adj./s. : „1. arm, 2. Arm, 3. elend" : „1./2. pauvre, 3. malheureux" : (8x)
celor săraci *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 5, 11;
săraci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 1; 5, 12; 8, 4;
săracii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 8, 6; [6] 2, 2;
săracilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 7;
săracu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 4;

sărbătoáre : (1551-1553 ES) : s. f. : „Feiertag" : „fête" : (4x)
sărbătorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 9, 5; 12, 9;
sărbătorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 21; 8, 10;

sări : (1551-1553 ES) : v. IV : „springen" : „sauter" : (3x)
au sărit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 13;
va sări *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 19;
vor sări *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 5;

săturá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sättigen, satt werden" : „rassasier, être rassasié" : (7x)
să săturară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 6;
să săturá *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 7, 6;
să vor sătura *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 10; [3] 4, 8;
te vei sătura *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 14;
vă veţi sătura *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [2] 2, 19; 2, 26;

său, sa : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. pos. : „sein" : „son" : (5x)
sa *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* [6] 4, 5;
său *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* [2] 2, 8; [5] 1, 7; [6] 7, 2;
său *adj. pron. pos. 3 neutru sg. gen./dat. sg.* [2] 2, 19;

săvîrşí : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. vollenden, 2. verscheiden" : „1. accomplir, 2. mourir" : (4x)
săvîrşiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 2, 1;
te vei săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [3] 7, 17;
va săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 2;
vor săvîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 8;

săvîrşíre : (c. 1580-1619 COD. ST.) : s. f. : „Ende, Vernichtung" : „fin, destruction" : (1x)
săvîrşirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 1, 14;

săvîrşít : (1570 CORESI, LIT.) : adj./s. n. : „1. vollendet, 2. Ende" : „1. accompli, achevé, 2. fin" : (3x)
cei săvîrşiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 15;
săvîrşite *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;
săvîrşitul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 8, 2;

scáun : (1495-1508 DERS / în top. *Scăunean*) : s. n. : „Thron" : „trône" : (1x)
scaunul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 3, 6;

scăpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. entkommen, 2. fallen lassen, 3. retten" : „1. fuir, 2. laisser tomber, 3. sauver" : (9x)
să scape *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 2, 3;
scapă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 1;
va scăpa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 2, 15; 2, 15; 5, 19; 9, 1; 9, 1;
vei scăpa *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 14;
vor scăpa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 6, 14;

schimbáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wechsel" : „change" : (1x)
schimbări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 12;

scoáte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen" : „1. sortir, tirer, 2. faire sortir" : (25x)

am scos *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 12, 9; 13, 5; [3] 2, 9; 2, 10; 3, 1; [6] 6, 4;
a scoate *verb infinitiv prezent* [1] 9, 15; [3] 6, 10;
să scoaţă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [1] 5, 14; [6] 5, 8;
să vor scoate *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 3, 12;
scoase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 13; [5] 2, 11;
scoate *verb indicativ prezent 3 sg.* [6] 7, 3;
scoate-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 2, 12;
scoţînd *verb gerunziu* [6] 7, 18;
va scoate *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 10; [3] 3, 12; [6] 7, 9;
vă veţi scoate *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 4, 3;
voiu scoate *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 17; 9, 18; [2] 2, 20; [3] 9, 8; [6] 6, 14;

scoátere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „(Heraus)ziehen" : „élimination, détachage" : (1x)
scoatere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 5;

scos : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „herausgenommen" : „tiré" : (1x)
scos *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 11;

scríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schreiben" : „écrire" : (1x)
scrie-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 8, 12;

sculá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufstehen, sich erheben" : „(se) lever" : (22x)
a să scula *verb infinitiv prezent* [3] 5, 2;
mă voiu scula *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 7, 9; [6] 7, 8;
să ne sculăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [4] 1, 1;
să scoale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 2;
să sculă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 3; 3, 3; 3, 6;
să va scula *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 10, 15; [6] 7, 6;
să vor scula *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 8, 14; [6] 5, 5;
scoală-te *verb imp. 2 sg.* [5] 1, 2; 1, 6; 3, 2; [6] 2, 10; 4, 13; 6, 1;
sculaţi-vă *verb imp. 2 pl.* [4] 1, 1;
va scula *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 7, 2; 7, 5;
voiu scula *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 7;

scutí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „beschützen" : „protéger" : (1x)
scuti-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 9;

secerá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. mähen, 2. niedermachen" : „1. moissonner, 2. massacrer" : (2x)
am secerat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 6, 5;
vei secera *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;

séceră : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „1. Sichel, 2. Getreideernte" : „1. faucille, 2. récolte, moisson" : (5x)
sêcere *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 7; [6] 7, 1;
sêceri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 13; [6] 4, 3;
sêcirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 10;

secerătúră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Ernte" : „moisson, récolte" : (1x)
secerătura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 11;

semănă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aussäen" : „semer" : (5x)
au sămănat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 7; 9, 4;
sămănaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 10, 12;
vei sămăna *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;
voiu sămăna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 23;

sementţíe → seminţie

semeţíe : (1581 CORESI, EV. 66) : s. f. : „Hochmut, Stolz" : „arrogance, fierté" : (4x)
sămeţiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 8, 7;
sămeţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 6, 10;
semeţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 5; [4] 1, 3;
simeţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 10;

seminţíe : (1563 CORESI, PRAXIU 25) : s. f. : „Geschlecht, Stamm" : „souche, descendance" : (1x)
sementţiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 8;

semn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Zeichen" : „signe" : (2x)
sêmne *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 12; [2] 2, 30;

séte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Durst" : „soif" : (2x)
sête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 3; [3] 8, 13;

sfat : (1491-1492 DERS) : s. n. : „1. Rat(schlag), 2. Vorhaben" : „1. conseil, 2. démarche, projet" : (7x)
sfatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 4, 9; 4, 12;
sfaturile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 9; 5, 4; 7, 2; 11, 7; [6] 6, 16;

sfărîmá : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : v. IV : „1. zerbrechen, zermalmen, 2. zerstören" : „1. (se) casser, briser, 2. (se) détruire" : (2x)
să să sfărîme *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 1, 4;
vei sfărîma *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 4, 13;

sfărîmát : (1642 CAZ. GOV. 245) : adj./s. : „zerschlagen, zerstört" : „brisé, détruit" : (2x)
cea sfărîmată *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 4, 6; 4, 7;

sfărîmáre : (1642 CAZ. GOV. 469) : s. f. : „1. Vernichtung, 2. Trümmer" : „1. anéantissement, destruction, 2. débris" : (3x)
sfărîmare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 9;
sfărîmarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 6, 6;
sfărîmări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 11;

sfătuí : (1551-1553 ES) : v. IV : „(be)raten" : „conseiller" : (1x)
au sfătuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 6, 5;

sfinţénie : (1642 CAZ. GOV. 431) : s. f. : „Weihe, Heiligkeit" : „sainteté" : (1x)
sfinţenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 11;

sfinţí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „heiligen" : „sanctifier" : (4x)
sfinţiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 14; 3, 9;
svinţiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 15; 2, 16;

sfinţíre : (1577 CORESI, PS.) : s. f. : „Heiligtum" : „sanctuaire" : (1x)
sfinţirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 7, 13;

sfinţít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „geheiligt" : „sacré, béni" : (1x)
cei sfinţiţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 2, 12;

sfînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. heilig, 2. Heilige" : „1. saint, sacré, 2. saint" : (12x)
cea sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 5; 2, 8;
cea svîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* [6] 1, 2;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 1; 3, 17; [4] 1, 16;
sfinţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 2;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 10; [4] 1, 17;
sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 11, 13;
sfîntu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 17;
sfîntul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 6;

sfîrşí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „enden, beedingen" : „finir, terminer" : (4x)
s-au sfîrşit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 2;
să sfîrşaşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [5] 2, 8;
să vor sfîrşi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 4, 3; [3] 8, 13;

shin : (c. 1683-1686 MS. 45, 696/2) : s. m., după gr. *σχοῖνος* (SEPT. FRANKF.) : „Brombeergestrüpp, (aici) Schilf" : „ronceraie, (aici) roseau" : (1x)
shínilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 18;

silí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. zwingen, 2. drängen" : „1. obliger, 2. s'efforcer" : (2x)
siliia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [5] 1, 13;
vor sili *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 10;

sílnic : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s., cf. gr. *ἡ δυναστεία* (SEPT. FRANKF.) : „mächtig/ Macht" : „fort/ pouvoir, autorité" (1x)
sîlnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 2, 16;

simeţíe → semeţie

síne : (1551-1553 ES) : pron. refl. : „sich" : „soi" : (2x)
sine *pron. refl. 3 ac. acc.* [1] 8, 9; [5] 3, 6;

sir → sirian

siréná : (c. 1660 ST. LEX., *ap.* TIKTIN) : s. f., după gr. *ἡ σειρήν* (SEPT. FRANKF.) : „Sirene" : „sirène" : (1x)
sirinilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 1, 7;

sirián : (1560-1561 CORESI, TE.2) : s. m. : „Syrer" : „Syrien" : (2x)
siri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 9, 7;
siriêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 9;

sílnic → silnic

sîmbătă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Samstag" : „samedi" : (3x)
sîmbete *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 3;
sîmbetele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11; [3] 8, 5;

sîn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schoß" : „sein" : (1x)
sînul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 1;

sînge : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Blut" : „sang" : (11x)
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 30; 2, 31; 3, 19; [5] 1, 14;
sîngele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 1, 4; 12, 14; [2] 3, 21;
sîngiuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [1] 4, 2; 4, 2; [6] 3, 10; 7, 2;

sîrg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Hast, Hochdruck" : „vitesse, hâte" : (1x)
sîrgu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 3, 4;

sîrguí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „eilen" : „se dépêcher, se hâter" (1x)
vor sîrgui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 4, 1;

slăbí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. schwächen, 2. schwach werden" : „1. affaiblir, 2. s'affaiblir" : (9x)
ai slăbit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 14, 2;
au slăbit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 7;
slăbi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 4;
slăbiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [4] 1, 7;
slăbi-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 10;
va slăbi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 4, 5; 4, 5; 5, 5;
vor slăbi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 5;

slobozíre : (1581 CORESI, EV. 190) : s. f. : „Befreiung, (aici) Quelle" : „libération, (aici) source" : (2x)
slobozirele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 3, 18;
slobozirile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 20;

slúgă : (1476 LDSR 279) : s. f. : „Knecht, Magd" : „serviteur, servante" : (2x)
slugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 29; [3] 3, 7;

slújbă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Dienst" : „service" : (2x)
slujbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 14; 2, 15;

slují : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „dienen" : „servir, officier" : (5x)
slujăscu *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 2, 17;
sluji *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 12;
slujind *verb gerunziu* [2] 1, 13;
slujiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 1, 9; 1, 13;

slújnică : (1482 DERS) : s. f. : „Magd" : „servante" : (2x)
slujnică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 7;
slujnicile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 29;

smerí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. erniedrigen, 2. demütig werden" : „1. (s')abaisser, 2. (s')humilier" : (4x)
am smerit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 14, 9;
să va smeri *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 2, 15; 5, 5; 7, 10;

smerít : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. demütig, 2. fromm" : „1. humble, 2. dévot" : (2x)
cel smerit *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 2;
smeriţilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 2, 7;

smochín : (1551-1553 ES) : s. m. : „Feigenbaum" : „figuier" : (6x)
smochin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 12;
smochinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 12; [2] 1, 7; 1, 12;

smochinul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 22; [6] 4, 4;

smochínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Feige" : „figue" : (1x)
smochina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 12;

smochinét : (c. 1683-1686 MS. 45, 578/1) : s. n. : „Feigenbäume" : „verger de figuiers" : (1x)
smochinetul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 4, 9;

smúlge : (1559-1560 BRATU) : v. III : „ausreißen" : „arracher" : (2x)
să vor zmulge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 15;
va zmulge *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 9, 2;

snop : (1551-1553 ES) : s. m. : „Garbe" : „gerbe" : (2x)
znop *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;
znopii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 4, 12;

soácră : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schwiegermutter" : „belle-mère" : (1x)
soacra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 6;

soáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Sonne" : „soleil" : (7x)
soarele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 10; 2, 31; 3, 15; [3] 8, 9; [5] 4, 9; 4, 9; [6] 3, 6;

soártă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f./m. : „Los, Teil, Schicksal" : „sort, part, destin" : (7x)
sorţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 3; [4] 1, 11; [5] 1, 7; 1, 7;
sorţii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 7;
sorţu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 5;
sorţul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 7;

socotí : (1481 DERS) : v. IV : „1. (be)achten, 2. bedenken, erwägen" : „1. observer, 2. juger, réfléchir" : (6x)
au socotit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 6, 5;
să socotiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 8, 12;
socotind *verb gerunziu* [6] 2, 1;
socotiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 15;
voiu socoti *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 4, 15; [6] 7, 7;

sol : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Sendbote" : „messager" : (1x)
soli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 13;

somn : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schlaf" : „sommeil" : (1x)
somnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 7, 6;

sóră : (1487 DERS / în antr. *Soră*) : s. f. : „Schwester" : „sœur" : (1x)
surorii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 1;

sorţ → soartă

sosí : (1431 DERS) : v. IV : „ankommen" : „arriver" : (2x)
au sosit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 2, 1; 3, 13;

spárge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „zerreissen" : „déchiqueter, mettre en pièces" : (1x)
vor sparge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 8;

spăimîntá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich ängstigen, erschrecken" : „s'effrayer, s'épouvanter" : (8x)
s-au spămîntat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 1, 10;
să spămîntară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 1, 5; 1, 15;
se va spămînta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 6; 3, 8;
să vor spămînta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 11, 11; [4] 1, 9; [6] 7, 17;

spămîntá → spăimînta

spărtúră : (1532 DERS / în top. *Spărturi*) : s. f. : „Bruch" : „brèche" : (1x)
spărturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 11;

spin : (1352 DRHC X, 101 / în top. *Spini*) : s. m. : „Dorn, Brombeergestrüpp" : „épine, ronceraie" : (1x)
spini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 8;

spintecá : (1620 MOXA) : v. I : „aufschlitzen, erdolchen" : „éventrer, poignarder" : (1x)
spinteca *verb indicativ imperfect 3 pl.* [3] 1, 13;

spintecáre : (c. 1683-1686 MS. 45, 703/2) : s. f. : „Spalt" : „fissure, fente" : (1x)
spintecări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 7;

spînzurá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aufhängen" : „suspendre" : (1x)
spînzurîndu *verb gerunziu* [1] 11, 8;

spre : (1519 DERS) : prep. : „für, zu, nach, auf" : „pour, vers, sur" : (70x)
spre *prep.* [1] 2, 12; 3, 5; 3, 5; 4, 7; 4, 15; 5, 9; 7, 4; 7, 15; 8, 9; 8, 11; 8, 12; 9, 12; 9, 15; 9, 15; 10, 12; 13, 6; [2] 1, 5; 1, 7; 1, 7; 1, 15; 2, 13; 2, 19; 2, 23; 2, 23; 2, 26; 2, 31; 2, 31; 3, 10; 3, 10; 3, 19; 3, 19; 3, 20; [3] 1, 11; 1, 11; 2, 11; 2, 11; 5, 8; 6, 12; 6, 12; 7, 3; 7, 6; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 9, 1; 9, 4; 9, 4; [5] 1, 13; [6] 1, 4; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 11; 2, 8; 2, 11; 3, 6; 4, 3; 4, 3; 4, 7; 6, 16; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 10; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 17; 7, 18; 7, 20;

spúne : (1521 NEACŞU) : v. III : „sagen" : „dire" : (3x)
au spus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [5] 1, 11;
spune *verb imp. 2 sg.* [5] 1, 8;
spusu-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 6, 8;

sta : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich befinden, sitzen, stehen" : „se trouver, rester, demeurer" : (14x)
ai stătut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [4] 1, 11;
ar sta *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* [3] 6, 5;
au stătut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 10, 9;
să stai *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 14;
să stea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [6] 5, 7;
sta-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 5;
stătu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 14, 1; [5] 1, 15; [6] 2, 8; 2, 11;
stătură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [4] 1, 7;
stînd *verb gerunziu* [3] 7, 7; 9, 1;
va sta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 5, 4;

stafídă : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Rosine" : „raisin sec" : (1x)

stafide *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 1;

stăpîn : (1551-1553 ES) : s. m. : „Herr, Gebieter" : „seigneur, Seigneur" : (2x)
Stăpîne *subst. propriu masc. sg. voc. neart.* [5] 4, 4;
stăpînilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 4, 1;

stăpîní : (1595-1596 DIR) : v. IV : „(be)herrschen" : „dominer, maîtriser" : (1x)
să stăpînească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 17;

stea : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stern" : „étoile" : (4x)
steaoa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 26;
stêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 10; 3, 15;
stêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 4;

stejár : (1538 DERS) : s. m. : „Eiche" : „chêne" : (2x)
stejariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 9;
stejariului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 13;

stínge : (1551-1553 ES) : v. III : „1. auslöschen, 2. vernichten, 3. vergehen" : „1. éteindre, 2. anéantir, se dissiper, 3. périr" : (12x)
a să stinge *verb infinitiv prezent* [1] 11, 10;
să stingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 6;
să stinseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 18;
să vor stinge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 5, 15; 10, 2; [6] 6, 16;
se vor stinge *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 7, 9;
stinge-se-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 14, 1; [3] 3, 11;
voiu stinge *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 12; [2] 2, 20; [6] 5, 14;

stíngere : (1581-1582 PO) : s. f. : „Verwüstung, Auslöschen" : „destruction, anéantissement" : (10x)
stingere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 9; [2] 1, 7; 3, 19; [6] 1, 7; 6, 13; 6, 16; 7, 13;
stingerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 11;
stingerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 3; 3, 19;

stîlp : (1480 DERS / în top. *Stîlpul* Scurtului) : s. m. : „Säule, Pfeiler" : „pilier, colonne" : (3x)
stîlpi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
stîlpii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 2; [6] 5, 13;

stîlpáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „grüner Zweig" : „branche verte" : (1x)
stîlpările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 14, 7;

stîng : (1551-1553 ES) : adj./s. : „link" : „gauche" (1x)
stînga *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 12;

stoárce : (1581-1582 PO) : v. III : „ausdrücken, auspressen" : „presser, pressurer" : (1x)
vei stoarce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;

strájă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wache" : „garde" : (1x)
straja *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 10;

străín : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. m. : „1. fremd, 2. Fremder" : „1./2. étranger" : (12x)
a celor striini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [2] 3, 4; [3] 6, 2;
ai celor striini *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 1, 8;
cei streini *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 9;
cei striini *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 7;
streini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 1;
striin *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 11;
striine *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 12;
striini *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 7;
striini *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;
striinii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [4] 1, 11;
striinilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [4] 1, 12;

strălucí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „erstrahlen" : „briller, rayonner" : (1x)
să strălucească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 5, 6;

strecheá : (c. 1665-1672 MS. 4389, 837/[2]) : v. I : „wüten, rasend werden" : „enrager" : (2x)
au strechiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 4, 17;
strêche *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 4, 17;

strecurát : (c. 1650 ANON. CAR.[2]) : adj. : „gefiltert, gereinigt" : „filtré, purifié" : (1x)
cel strecurat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* [3] 6, 6;

streín → străin

strepezíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 846/[1]) : s. f. : „(Zähne) Knirschen" : „grincement (de dents)" : (1x)
strepezire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 6;

stricá : (1551-1553 ES) : v. I : „zerschlagen, zerbrechen" : „briser, casser, détruire" : (3x)
stricară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 1, 11;
stricară-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 11;
v-aţi stricat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [6] 2, 10;

stricáre : (c. 1564 CORESI, CAZ. 43) : s. f. : „Verderbnis, Beschädigung, Destruktion" : „corruption, endommagement, destruction" : (3x)
stricare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 10;
stricarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 5;
stricării *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* [1] 13, 9;

stricát : (1560 DERS / în top. *Stricatul*) : adj. : „verdorben" : „altéré" : (1x)
stricate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 7;

stricăciúne : (1551-1553 ES) : s. f. : „Zerstörung, Schädigung" : „destruction, dégradation" : (1x)
stricăciune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 7;

strigá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „schreien, rufen" : „crier, appeler" : (20x)
au strigat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 7, 14;
să strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 7;
striga *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 1, 5;

strigară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 1, 14; 3, 5; 3, 8;
strigat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [5] 2, 3;
strigaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 14; 1, 14; 2, 1; 2, 15; 3, 9;
striga-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 3, 6;
strigă *verb imp. 2 sg.* [5] 1, 2; 3, 2;
strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 4;
va striga *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 3, 16;
voiu striga *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 1, 19;
vor striga *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 8, 2; [6] 3, 4;

strigáre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Hochruf, 2. Nachricht" : „1. clameur, rumeur, 2. savoir" : (5x)
strigare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 1, 14; 2, 2;
strigarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 1, 2; 2, 3; 3, 2;

striín → străin

strîmb : (1428 BGL / în top. *Strîmbii*) : adj. : „ungerecht" : „injuste" : (1x)
strîmbă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 5;

strîmbătáte : (1480 BGL / în top. *Strîmbătaţi*) : s. f. : „Unrecht, Unbill" : „tort, injustice" : (25x)
strîmbătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 14, 3; [6] 6, 12;
strîmbătatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 1; [3] 3, 10; [5] 3, 8;
strîmbătăţi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 3, 10; 7, 18;
strîmbătăţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 4, 16; 5, 8; 10, 9; 12, 7; 13, 11; [6] 6, 10;
strîmbătăţile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 4, 8; 5, 5; 8, 13; 10, 5; 10, 8; 10, 10; 10, 14; 12, 8; 14, 2; [2] 3, 19;
strîmbătăţilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 9; 9, 11;

strîmtoáre : (c. 1650-1675 GCR I, 191) : s. f. : „Bedrängnis, Enge" : „embarras, étroitesse" : (1x)
strîmtoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 12;

strúgure : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Traube" : „raisin" : (4x)
strugur *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 1;
struguri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 5;
strugurul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 9, 12; [3] 9, 13;

sub : (1463 DERS) : prep. : „unter" : „sous, au-dessous de" : (6x)
supt *prep.* [1] 14, 8; [4] 1, 7; [5] 4, 6; 4, 11; [6] 4, 4; 4, 4;

suferí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „ertragen, aushalten, leiden" : „endurer, supporter, souffrir" : (4x)
să sufere *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [3] 7, 10;
suferiiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 13, 11;
va suferi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 12;
voiu suferi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 7, 9;

suflá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „blasen" : „souffler" : (1x)
suflîndu-se *verb gerunziu* [1] 13, 3;

súflet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Seele, Wesen, 2. Atem" : „1. âme, être, 2. souffle" : (13x)
suflete *subst. comun neutru sg. voc. neart.* [6] 7, 1;
sufletele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 8;
sufletelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [1] 9, 4;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 2, 14; 2, 15; [5] 1, 14; 2, 6; 2, 8; 4, 4; 4, 9; [6] 7, 1;
sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 6, 7; 7, 3;

sugár : (1644 IORGA S.D. X, 175) : adj. : „Säugling" : „nourrisson" : (1x)
sugari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 4;

sugătór : (c. 1573-1578 PS. SCH. 19) : adj. : „Säugling" : „nourrisson" : (1x)
sugători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;

suí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen" : „monter" : (23x)
am suit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 7;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 8, 9;
s-au suit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 6;
să ne suim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* [6] 4, 2;
să să suie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 2, 7;
să sui *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 2; 1, 3; 4, 7;
să suie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 3, 12;
să va sui *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 20; 2, 20; [3] 8, 8; 9, 5;
să vor sui *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 1, 11; 10, 8; [2] 2, 7; 2, 9; [3] 9, 2; [4] 1, 21;
suie-te *verb imp. 2 sg.* [6] 2, 13;
suind *verb gerunziu* [3] 4, 13;
vă suiţi *verb imp. 2 pl.* [1] 4, 16; [2] 3, 9;

suíre : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Aufstieg" : „montée" : (2x)
suirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 9, 6;
suirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 15;

súliţă : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Speer" : „lance" : (1x)
suliţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 4, 3;

súnet : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Getöse" : „bruit" : (1x)
sunete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 3, 14;

supt → sub

surpá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verderben, zugrunde richten, umstürzen, vernichten" : „écrouler, faire tomber, détruire" : (3x)
surpaţi *verb imp. 2 pl.* [6] 1, 10;
voiu surpa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 18; [6] 1, 6;

surpáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 138/2) : s. f. : „Vernichtung" : „écroulement, destruction" : (1x)
surparea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 7;

surpát : (1581 CORESI, EV. 176) : adj. : „verdorben, verwüstet" : „écroulé, ravagé" : (1x)
cêle surpate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [3] 9, 14;

sus : (1521 NEACŞU) : adv. : „oben, hinauf" : „haut, en haut" : (1x)
mai sus *adv. de loc comp.* [6] 4, 1;

svinţí → sfinţi

svînt → sfînt

Ş

şanţ : (c. 1640 URECHE² 191) : s. n. : „Grube" : „fossé" : (1x)
şanţul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 5, 6;

şárpe : (1501 DERS / în antr. *Şarpe*) : s. m. : „Schlange" : „serpent" : (2x)
şarpe *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 19;
şarpele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 17;

şădeá → şedea

şedeá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „1. sitzen, sich setzen, 2. bleiben, wohnen" : „1. être assis, s'asseoir, 2. rester, vivre" : (9x)
şăd *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 3, 12;
şădea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [5] 4, 6;
şăzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 3, 6; 4, 6;
vei şădea *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [1] 3, 3;
voiu şădea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 3, 12;
voiu şedea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 7, 8;
vor şădea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 3, 4; 14, 8;

şi : (1521 NEACŞU) : conj. (uneori adv.) : 1. „und, 2. sowohl ... als-auch, 3. auch" : „1. et, 2. et ... et, 3. aussi" : (1252x)
şi [1] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 15; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 16; 4, 20; 5, 1; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 6, 1; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 3; 6, 3; 6, 3; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 7; 6, 9; 6, 11; 7, 1; 7, 1; 7, 1; 7, 3; 7, 7; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 8, 4; 8, 4; 8, 6; 8, 6; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 9, 2; 9, 2; 9, 3; 9, 4; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 8; 9, 12; 9, 12; 9, 12; 9, 13; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 9, 15; 9, 17; 9, 19; 9, 20; 10, 3; 10, 5; 10, 6; 10, 8; 10, 8; 10, 8; 10, 8; 10, 10; 10, 11; 10, 14; 10, 15; 10, 15; 11, 2; 11, 2; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 5; 11, 5; 11, 6; 11, 7; 11, 7; 11, 7; 11, 8; 11, 8; 11, 8; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 12; 11, 12; 11, 13; 11, 13; 11, 13; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 3; 12, 4; 12, 4; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 6; 12, 6; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 10; 12, 10; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 12, 14; 12, 14; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 2; 13, 2; 13, 3; 13, 3; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 5; 13, 6; 13, 6; 13, 7; 13, 7; 13, 8; 13, 8; 13, 8; 13, 10; 13, 10; 13, 11; 13, 11; 13, 13; 13, 15; 13, 15; 13, 15; 14, 1; 14, 1; 14, 3; 14, 3; 14, 3; 14, 6; 14, 6; 14, 7; 14, 7; 14, 8; 14, 8; 14, 8; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 10; 14, 10; [2] 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 9; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 15; 1, 16; 1, 18; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 5; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 12; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 16; 2, 17; 2, 17; 2, 18; 2, 18; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 19; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 20; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 24; 2, 24; 2, 24; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 25; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 2, 26; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 27; 2, 28; 2, 28; 2, 28; 2, 28; 2, 28; 2, 28; 2, 29; 2, 29; 2, 29; 2, 30; 2, 30; 2, 30; 2, 30; 2, 31; 2, 31; 2, 32; 2, 32; 2, 32; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 15; 3, 15; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 16; 3, 17; 3, 17; 3, 17; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 3, 20; 3, 20; 3, 21; 3, 21; 3, 21; [3] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 9; 2, 10; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 12; 2, 12; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 3, 1; 3, 6; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 14; 3, 14; 3, 15; 3, 15; 3, 15; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 11; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 5, 3; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 5, 18; 5, 18; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 19; 5, 20; 5, 20; 5, 21; 5, 22; 5, 22; 5, 23; 5, 24; 5, 24; 5, 25; 5, 26; 5, 26; 5, 27; 6, 1; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 2; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 14; 7, 1; 7, 1; 7, 2; 7, 2; 7, 3; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 7; 7, 7; 7, 8; 7, 8; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 14; 7, 15; 7, 15; 7, 15; 7, 16; 7, 16; 7, 17; 7, 17; 7, 17; 7, 17; 8, 1; 8, 2; 8, 2; 8, 2; 8, 3; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8,

6; 8, 8; 8, 8; 8, 8; 8, 8; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 11; 8, 12; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 8, 14; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 1; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 3; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 4; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 7; 9, 8; 9, 9; 9, 9; 9, 11; 9, 11; 9, 11; 9, 12; 9, 13; 9, 13; 9, 13; 9, 13; 9, 14; 9, 14; 9, 14; 9, 14; 9, 14; 9, 14; 9, 15; 9, 15; [4] 1, 1; 1, 1; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 17; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 18; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 19; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 21; [5] 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 8; 1, 9; 1, 9; 1, 9; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 1, 15; 2, 1; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 3; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 5; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 10; 3, 10; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; [6] 1, 1; 1, 1; 1, 1; 1, 2; 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 7; 1, 8; 1, 12; 1, 15; 2, 1; 2, 1; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 7; 2, 10; 2, 11; 2, 11; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 2, 13; 3, 1; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 5; 3, 6; 3, 6; 3, 6; 3, 7; 3, 7; 3, 7; 3, 8; 3, 8; 3, 8; 3, 9; 3, 9; 3, 10; 3, 11; 3, 11; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 4, 1; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 4; 4, 4; 4, 5; 4, 6; 4, 6; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 8; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 12; 4, 12; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 4, 13; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 5; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 8; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 13; 5, 13; 5, 13; 5, 14; 5, 14; 5, 15; 5, 15; 6, 1; 6, 2; 6, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 4; 6, 5; 6, 8; 6, 8; 6, 9; 6, 9; 6, 10; 6, 10; 6, 11; 6, 12; 6, 12; 6, 13; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 15; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 6, 16; 7, 1; 7, 2; 7, 3; 7, 3; 7, 4; 7, 5; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 12; 7, 13; 7, 14; 7, 15; 7, 16; 7, 17; 7, 18; 7, 19; 7, 19;

şti : (1521 NEACŞU) : v. IV : „wissen" : „savoir, connaître" : (3x)
ştie *verb indicativ prezent 3 sg.* [2] 2, 14; [5] 3, 9;
ştiu *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 5, 17;

şuieráre : (c. 1683-1686 MS. 45, 589/2) : s. f. : „Gezisch" : „sifflement" : (1x)
şuierare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 16;

T

tábără : (1581-1582 PO) : s. f. : „(Feld) Lager" : „camp" : (2x)
tabăra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 11;
taberile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 10;

táre : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „stark, groß, sehr" : „fort, grand, très" : (10x)
cêle tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [6] 7, 12;
cel tare *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 14;
cêle mai tari *adj. calificativ gradul superlativ fem. pl. nom./ac. art.* [3] 6, 2;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 6; [6] 4, 7;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 5;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 11; [6] 4, 3;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 12;

tátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Vater" : „père" : (2x)
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 6;
tatăl *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 2, 7;

tăceá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „schweigen" : „se taire" : (4x)
aţi tăcut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [1] 10, 14;
taci *verb imp. 2 sg.* [3] 6, 10;
tăcea-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 13;
vor tăcea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 6, 12;

tăcére : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schweigen" : „silence" : (1x)
tăcêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 3;

tăciúne : (1591 BGL / în antr. *Tăciune*) : s. m. : „Feuerbrand" : „bois carbonisé" : (1x)
tăciunele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 11;

tăiá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln" : „1. couper, 2. massacrer" : : (9x)
să tăia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 14;
taie *verb imp. 2 sg.* [3] 9, 1;
tăia *verb indicativ imperfect 3 sg.* [3] 1, 3;
tăiară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 13;
tăiaţi *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 10;
voiu tăia *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 5; [6] 5, 14;
vor tăia *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 1, 7; 4, 3;

tămîiá : (1643 VARLAAM, C. 426) : v. I : „weihräuchern" : „encenser" : (1x)
tămîia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 11, 3;

tăríe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Macht, Stärke, 2. Festung" : „1. puissance, force, 2. forteresse" : (3x)
tărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 9;
tăriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 14;
tăriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 11;

tău, ta : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. pos. : „dein" : „ton" : (98x)
ale tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 10, 15; [6] 5, 13;
a ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [5] 2, 8;
ta *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. sg.* [1] 3, 3; 4, 5; 6, 5; 6, 9;

9, 9; 13, 14; 14, 9; [2] 2, 17; [3] 3, 11; 7, 10; 7, 17; [4] 1, 15; [5] 2, 5; [6] 4, 11; 5, 9; 6, 5; 6, 13; 7, 11;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. sg.* [1] 9, 8; 10, 14; 13, 9; [4] 1, 3; 1, 7; [6] 6, 4; 7, 14; 7, 15;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. pl.* [1] 9, 9; [3] 5, 23; [6] 5, 13; 7, 4;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* [1] 13, 10; 14, 2; [3] 3, 11; 7, 17; [5] 2, 4; [6] 4, 13; 5, 11; 5, 12; 5, 12; 5, 14; 7, 4; 7, 11; 7, 12; 7, 12;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. pl.* [3] 5, 23;
tale *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. pl.* [1] 10, 14; [5] 2, 4; [6] 4, 13; 5, 10; 6, 13;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. pl.* [1] 13, 15; [6] 1, 15; 4, 10;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. pl.* [1] 4, 6; [3] 7, 17; [4] 1, 9; [5] 2, 5; [6] 5, 9; 5, 13;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* [1] 4, 6; [4] 1, 12;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* [1] 8, 5; 8, 6; 9, 1; 12, 6; 12, 6; 12, 9; 13, 4; 13, 10; 14, 2; [3] 4, 12; 8, 14; 8, 14; [5] 1, 6; [6] 4, 10; 6, 8; 7, 10;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. gen./dat. sg.* [4] 1, 15; [6] 5, 11;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* [1] 10, 15; 13, 14; [3] 3, 11; 5, 17; 7, 17; [2] 2, 17; [4] 1, 4; [5] 1, 8; [6] 1, 15; 4, 9; 5, 10; 5, 13; 5, 14; 6, 1; 7, 14; 7, 14;

teasc : (1551-1553 ES) : s. n. : „Kelter" : „pressoir" : (3x)
teasc *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 9, 2;
teascurele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 2, 24;
teascurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [2] 1, 17;

téme : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „Angst haben, sich fürchten" : „avoir peur, craindre" : (3x)
ne-am temut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* [1] 10, 3;
să tem *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 6, 9;
să vor tême *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 17;

teméi : (1551-1553 ES) : s. n. : „Gründung, Grund" : „base, fondement" : (1x)
temêiele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 8, 14;

temelíe : (1520 DERS) : s. f. : „Fundament" : „fondation, base, fondement" : (9x)
temeliile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 1, 4; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 2, 2; 2, 5; [6] 1, 6; 6, 2;

teslár : (1616 BGL) : s. m. : „Tischler, Handwerker" : „artisan, menuisier" : (2x)
teslari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;
teslariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 6;

ticăít : (1563 CORESI, PRAXIU 243) : adj. : „armselig" : „misérable" : (1x)
ticăiţi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 7, 13;

tígvă : (1528 DERS / în top. *Tigveani*) : s. f. : „Kürbisstaude" : „gourde, calebassier" : (5x)
tigva *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 4, 8;
tigvă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 7; 4, 10; 4, 11;
unii tigve *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 7;

timp : (1581-1582 PO) : s. n. : „Zeit" : „temps" : (1x)
timpul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 9;

timpuríu : (1559-1560 BRATU) : adj. : „früh(zeitig)" : „précoce, prématuré" : (3x)
timpurie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 3; [2] 2, 23;
timpuriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 12;

tínă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ton, Lehm" : „boue, argile" : (1x)
tina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 10;

tîlhár : (1482-1487 DERS) : s. m. : „Räuber" : „brigand, pillard" : (2x)
tîlhari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 5;
tîlhariul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 7, 1;

tínăr : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. jung, 2. Jüngling" : „1./2. jeune" : (4x)
tinere *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 8, 13;
tinerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 28; [3] 2, 11; 4, 10;

tînguí : (a. 1550 GCR I, 3) : v. IV : „jammern, wehklagen" : „plaindre, se lamenter" : (3x)
tînguiţi-vă *verb imp. 2 pl.* [6] 1, 10;
tîngui-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [6] 1, 7;
vă tînguiţi *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 13;

tînguíre : (c. 1550 HC II, 458) : s. f. : „Wehklage" : „lamentation" : (5x)
tînguire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 12; [3] 5, 17; 5, 17; 5, 17; [6] 1, 7;

tîrî́ : (c. 1573-1578 PS. SCH. 346) : v. IV : „kriechen" : „ramper" : (1x)
tîrînd *verb gerunziu* [6] 7, 17;

tîrîtoáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 632/1) : s. f. : „Kriechtier" : „reptile" : (3x)
tîrîtoarele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 12; 2, 18; 4, 3;

tîrzíu : (1559-1560 BRATU) : adj. : „spät" : „tard" : (2x)
tîrzie *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 6, 3; [2] 2, 23;

tocmeálă : (1453 DERS) : s. f. : „1. Plan, Weise, 2. Verhalten, 3. Übereinkommen, Vereinbarung" : „1. plan, moyen, 2. moeurs, 3. convention, accord" : (6x)
tocmêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 9;
tocmêlele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 2; [6] 2, 7; 3, 4;
tocmêlelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 9, 18; [6] 7, 13;

tocmí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verwandeln" : „transformer" : (1x)
tocmêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 8;

toiág : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Stab" : „bâton" : (3x)

toiag *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 1;
toiagul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 7, 14;
toiêgele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 12;

topí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verzehren, schmelzen" : „dissoudre, fondre" : (2x)
au topit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [2] 1, 19;
să vor topi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 1, 4;

topíre : (c. 1667-1672 MS. 4389, 172/2) : s. f. : „Gussbild" : „objet en métal fondu" : (1x)
topire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 13, 2;

topitór : (c. 1683-1686 MS. 45, 157/1) : adj. : „verzehrend" : „dévorant, consumant" : (1x)
topitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 3;

tot, toátă : (1521 NEACŞU) : adj./adv./pron. : „ganz, alles" : „tout, entier" : (131x)
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [1] 7, 6; 9, 1; 12, 1; [2] 2, 6; 2, 12; [3] 6, 8; 8, 6; [6] 7, 16;
toată *adj. pron. nehot. fem. sg. voc.* [2] 3, 4;
toate *adj. pron. nehot. fem. pl. nom./ac.* [1] 2, 11; 2, 11; 7, 2; 7, 10; 9, 10; 9, 18; 10, 15; 12, 8; 13, 10; [2] 3, 2; 3, 12; 3, 12; 3, 18; [3] 3, 2; 4, 6; 5, 17; 5, 17; 5, 17; 6, 2; 8, 10; 9, 9; 9, 12; 9, 12; [4] 1, 15; 1, 16; [5] 2, 4; [6] 1, 5; 1, 7; 3, 9; 5, 11;
toate *adj. pron. nehot. fem. pl. voc.* [2] 3, 11; [6] 1, 2;
toate *adj. pron. nehot. neutru pl. nom./ac.* [1] 13, 15; [2] 1, 19; [3] 3, 2; 4, 6; 7, 10; 8, 7; 9, 13; [6] 1, 7; 1, 7; 4, 5; 6, 16; 7, 19;
toate *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 2, 5; [3] 5, 8;
tot *adj. pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 7, 4;
tot *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [2] 2, 28; [3] 8, 3; 8, 10; 8, 10;
tot *adv. nehot.* [5] 1, 11;
tot *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [1] 1, 4; 2, 12; 5, 7; 6, 6; 7, 14; 8, 4; 8, 14; 10, 2; 13, 8; 14, 7; [2] 1, 16; 1, 17; 1, 20; 2, 32; [3] 1, 4; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 8; 1, 10; 1, 12; 1, 14; 2, 2; 2, 5; 2, 10; 3, 14; 4, 1; 5, 6; 5, 22; 7, 2; 7, 4; 7, 17; 8, 8; 9, 15; [4] 1, 17; 1, 18; 1, 19; [6] 1, 7; 1, 8; 3, 7; 5, 11; 5, 13; 6, 6; 7, 5;
toţi *adj. pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 4, 3; 7, 4; 7, 7; 9, 4; 9, 18; [2] 1, 2; 1, 5; 1, 12; 1, 14; 2, 1; 3, 9; [3] 1, 8; 2, 3; 6, 8; 9, 5; 9, 10; [6] 3, 7; 5, 9; 7, 6;
toţi *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [1] 7, 4; 7, 7; [3] 6, 2; [4] 1, 7; [6] 1, 2; 7, 2;
toţii *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* [6] 2, 12;
tuturor *pron. nehot. masc. pl. gen./dat.* [3] 9, 1;

trăí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „leben" : „vivre" : (7x)
a trăi *verb infinitiv prezent* [5] 4, 4; 4, 9;
să trăiţi *verb conjunctiv prezent 2 pl.* [3] 5, 14;
trăiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 5, 6;
trăi-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 8;
veţi trăi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* [3] 5, 4;
vom trăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 6, 2;

tréce : (1521 NEACŞU) : v. III : „gehen, durchgehen" : „aller, passer" : (9x)
a trêce *verb infinitiv prezent* [3] 7, 8; 8, 2;
trêceţi *verb imp. 2 pl.* [3] 5, 5; 6, 2; 6, 2;
trecură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 2, 13;
va trêce *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 5; [6] 5, 8;
voiu trêce *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 5, 17;

trei : (1551-1553 ES) : num. card. : „drei" : „trois" : (4x)
trei *num. card. fem. nom./ac.* [3] 4, 7; [5] 2, 1; 2, 1; 3, 3;

treierá : (1563 CORESI, PRAXIU 309) : v. I : „dreschen" : „égrener, moissonner" : (1x)
trieră *verb imp. 2 sg.* [6] 4, 13;

treieríş : (1581 CORESI, EV. 459) : s. n. : „Dreschen" : „égrenage, moissonnage" : (1x)
trierişul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 9, 13;

tréilea, tréia : (1551-1553 ES) : num. ord. : „dritte" : „troisième" : (2x)
a treia *num. ord. fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 2; [3] 4, 4;

tréstie : (1439 SUCIU II, 204 / în top. *Tresztia*) : s. f. : „Rohr" : „roseau" : (3x)
trestie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 13; [4] 1, 18;
trestiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 5;

trezí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „erwachen" : „éveiller, réveiller" : (1x)
trezviţi-vă *verb imp. 2 pl.* [2] 1, 5;

trezví → trezi

trierá → treiera

trieríş → treieriş

trimíte : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „schicken" : „envoyer" : (18x)
am trimis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [2] 2, 25; [6] 6, 4;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [4] 1, 7;
au trimis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [3] 7, 10; [4] 1, 1;
să trimit *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 1, 13;
trimis-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 4, 10;
trimise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 13;
trimiteţi *verb imp. 2 pl.* [2] 3, 13;
voiu trimite *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 8, 14; [2] 2, 19; [3] 1, 4; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 2, 2; 2, 5; 8, 11;

trîmbiţá : (1551-1553 ES) : v. I : „trompeten, ausposaunen" : „trompeter, sonner de la trompette" :
trîmbiţaţi *verb imp. 2 pl.* [1] 5, 8; [2] 2, 1; 2, 15;

trîmbíţă : (1551-1553 ES) : s. f. : „Trompete" : „trompette" : (5x)
trîmbiţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 1;
trîmbiţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 5, 8; [2] 2, 15; [3] 2, 2; 3, 6;

trîntí : (1581 CORESI, EV. 78) : v. IV : „niederschmettern" : „écraser" : (2x)
au trîntitu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 15;
să vor trînti *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 14, 1;

tróscot : (c. 1573-1578 PS. SCH. 312) : s. n. : „Vogelknöterich" : „renouée des oiseaux" : (2x)
troscot *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 7;
troscotul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 10, 4;

trúdă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Mühe" : „effort" : (1x)
trudele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 8;

trup : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Körper" : „corps" : (2x)
trupul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 2, 28;
trupurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 3, 3;

tu : (1521 NEACŞU) : pron. pers. : „du" : „tu, toi" : (112x)
îţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [5] 2, 10;
te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* [1] 2, 19; 2, 20; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 11, 9; 12, 9; 12, 9; 13, 10; 13, 10; [4] 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 7; 1, 10; [6] 4, 9; 4, 10; 4, 10; 5, 9; 6, 3; 6, 4; 6, 4; 6, 14;
tine *pron. pers. 2 sg. ac. acc.* [1] 2, 18; 2, 19; 8, 2; 11, 9; 11, 10; 12, 9; 13, 5; 13, 5; 13, 10; 14, 4; [2] 1, 19; 1, 20; [3] 3, 11; 6, 10; [4] 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 5; 1, 7; 1, 7; 1, 7; [5] 2, 7; 2, 8; 3, 2; [6] 1, 12; 1, 15; 4, 8; 4, 9; 5, 2; 5, 12; 6, 3; 6, 8; 6, 14; 6, 16; 7, 5; 7, 17;
tu *pron. pers. 2 sg. nom.* [1] 2, 23; 2, 23; 4, 6; 4, 16; 4, 20; 12, 6; 13, 4; [3] 7, 8; 7, 12; 7, 16; 7, 17; 8, 2; [4] 1, 2; 1, 13; 1, 13; [5] 1, 6; 1, 8; 1, 14; 4, 5; 4, 10; 4, 11; [6] 4, 8; 5, 2; 6, 14; 6, 15; 6, 15; 7, 18;
ţ *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [6] 6, 8;
ţi *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* [1] 1, 2; [4] 1, 15;
ţie *pron. pers. 2 sg. dat. acc.* [1] 1, 2; 6, 4; 6, 4; 6, 11; 13, 4; 13, 11; [3] 4, 12; 4, 12; [4] 1, 7; 1, 7; 1, 15; [5] 1, 11; 2, 10; 2, 10; [6] 1, 14; 2, 5; 2, 10; 2, 11; 4, 9; 6, 3; 6, 3; 6, 8;

tulburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „berühren, bestürzen" : „troubler, boulverser" : (7x)
să să turbure *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 1;
să turbură *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 4, 1;
să va turbura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 10;
se va turbura *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 8, 8;
turbura-să-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 17;
turbură-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 11, 9;
turburînd *verb gerunziu* [1] 6, 8;

tulburáre : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Trübung, Störung, Unordnung" : „trouble, perturbation, désordre" : (1x)
o turburare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 5, 12;

túnde : (1559-1560 BRATU) : v. III : „abscheren" : „tondre : (1x)
te tunde *verb imp. 2 pl.* [6] 1, 15;

túnet : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. n. : „Donner" : „tonnerre" : (1x)
tunet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 4, 13;

turburá → tulbura

turburáre → tulburare

túrmă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herde" : „troupeau" : (6x)
turma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 12; 5, 4;
turme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 6, 4; [6] 5, 8;
turmei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 4, 8;
turmele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 18;

turn : (1469 DERS / în top. *Turnul*) : s. n. : „Turm" : „tour" : (1x)
turnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [6] 4, 8;

turná : (c. 1564 CORESI, CAZ. 176) : v. I : „(ein-, be)gießen" : „verser" : (3x)
toarnă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 6;
turnă-se *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 2, 6;
voiu turna *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [2] 2, 28;

turnáre : (c. 1667-1672 MS. 4389, 128/1) : s. f. : „Libation, Trankopfer" : „libation" : (3x)
turnare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 9; 1, 13; 2, 14;

Ţ

ţap : (1499 DERS / în top. *Ţăpeştii*) : s. m. : „Bock" : „bouc" : (1x)
ţapi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 7;

ţără : (1515 DERS / în top. *Ţara* lui Oană) : s. f. : „Land" : „pays" : (6x)
ţara *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 5, 5;
ţară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 1, 8;
ţări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 3, 9; 3, 9;
ţările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 3, 10; 3, 11;

ţárenă → ţarină

ţárină : (1400 DERS) : s. f. : „Land, Feld" : „terre, champ labouré" : (13x)
o ţarină *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 3, 12;
ţarenii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 10, 4; 12, 11; 13, 8;
ţarină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 11;
ţarine *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 2, 2;
ţarinei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 18; [6] 1, 6;
ţarinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 2, 4;
ţarinii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [1] 2, 12; 4, 3; [2] 1, 12; 1, 19;

ţărînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Erde, Staub" : „terre, poussière" : (4x)
ţărîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 3; [3] 2, 7; [6] 7, 17;

ţélină : (1536 DERS) : s. f. : „Brachfeld" : „jachère" : (2x)
ţêlina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 10, 4; 12, 11;

ţestós : (1649 MARD.) : adj./s. : „mit Schildpatt bedeckt" : „couvert d'écaille (de tortue)" : (1x)
cêle ţestoase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 12, 11;

ţíne/-eá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III/II : „halten" : „tenir" : (2x)
au ţinut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 7, 18;
ţineţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [2] 3, 4;

ţínere : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Riegel, Barriere" : „verrou, barrière" : (1x)
ţinéri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 7;

ţîţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Brust, Zitze" : „sein, tétine, tette" : (4x)
ţîţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 16;
ţîţe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 17;
ţîţelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [1] 2, 2; 14, 1;

U

ucíde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „töten" : „tuer" : (2x)
voiu ucide *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 9, 19;
ucis-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 6, 5;

ucídere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Mord" : „meurtre" : (1x)
ucidere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 4, 2;

ucigáş : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 189) : adj./s. : „1. tödlich, 2. Mörder" : „1./2. assassin" : (2x)
cei ucigaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 7, 5;
ucigaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [3] 4, 2;

uitá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „vergessen" : „oublier" : (6x)
ai uitat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 4, 6;
au uitat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 13;
se vor uita *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 8, 7;
uitară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 13, 6;
uita-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 4, 6;
uită *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 14;

úliţă : (1475 DERS / în top. *Uliţa*) : s. f. : „Gasse" : „rue(lle)" : (1x)
uliţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 5, 17;

umblá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „gehen, laufen" : „aller, marcher" : (1x)
îmblînd *verb gerunziu* [6] 7, 4;

úmbră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Schatten" : „ombre" : (2x)
umbra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 8;
umbră *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 7;

umbrí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „beschatten" : „ombrager" : (2x)
să umbrească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 4, 7;
umbriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 13;

úmple/-eá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III/II : „füllen, erfüllen" : „remplir" : (3x)
împlură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [6] 6, 12;
să vor împlea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 24;
voiu împlea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 3, 8;

un, o : (1521 NEACŞU) : num. card./pron. nehot./adj. : „ein" : „un" : (9x)
o *num. card. fem. nom./ac.* [5] 3, 4;
un *adj. pron. nehot. neutru sg. nom./ac.* [5] 1, 14; [6] 2, 12; 7, 5;
un *num. card. masc. nom./ac.* [1] 3, 2; [6] 6, 6;
una *pron. nehot. fem. sg. nom./ac.* [3] 2, 7; 4, 3;
unul *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* [4] 1, 11; [6] 5, 7;

únde : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „wo, wohin" : „où" : (10x)
unde *adv. pron. int.-rel.* [1] 1, 10; 13, 10; 13, 14; 13, 14; [2] 2, 17; 3, 7; [4] 1, 5; [5] 1, 8; 1, 8; [6] 7, 10;

undelémn → untdelemn

únge : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(be-, ein)schmieren, einreiben" : „huiler, oindre" : (3x)
a unge *verb infinitiv prezent* [1] 8, 10;
te vei unge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 6, 15;
ungîndu-să *verb gerunziu* [3] 6, 6;

úngere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „bestreichen" : „enduire" : (1x)
ungerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 7, 11;

uns : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Gesalbten" : „oint" : (1x)
unsul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 4, 13;

unt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Öl" : „huile" (1x)
untul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [2] 1, 10;

untdelémn : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 289) : s. n. : „Öl" : „huile" : (7x)
undelemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 8;
untdelemn *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 6, 15;
untdelemnu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 1; [2] 2, 24;
untdelemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 2, 22; [2] 2, 19;

uréche : (1407 DERS / în antr. Petru *Ureaclea*) : s. f. : „Ohr" : „oreille" : (4x)
urêche *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 12;
urechi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 5, 1; [2] 1, 2;
urechile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 7, 16;

urgíe : (1543 DERS / în antr. *Urgie*) : s. f. : „Grimm, Zorn" : „fureur, rage" : (8x)
urgie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 5, 15;
urgiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 11, 10; 13, 11; 14, 5; [3] 4, 10; [5] 3, 9; [6] 7, 9; 7, 18;

urgisí : (1563 CORESI, PRAXIU 256) : v. IV : „wütend machen" : „mettre en colère" : (1x)
urgisi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 12, 14;

urí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „hassen" : „haïr" : (16x)
am urît *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 9, 18; [3] 6, 8;
au urît *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 5, 10;
urăsc *verb indicativ prezent 1 sg.* [3] 6, 8;
urăsc *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 3, 9;
urînd *verb gerunziu* [6] 3, 2;
urîră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [3] 5, 10;
urît-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 5, 15; 5, 21;
voiu urî *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 1, 6; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 2, 1; 2, 4; 2, 6;

urîre : (c. 1573-1578 PS. SCH. 453) : s. f. : „Hass" : „haine" : (1x)

urîrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 2, 12;

urît : (1490 DLRV / în antr. *Urita*) : adj./s. : „verhaßt, gehaßt" : „haï, détesté" : (1x)
cei urîţi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 12;

urmá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „folgen" : „suivre" : (1x)
au urmatu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 4;

urs : (c. 1318 DLRV / în antr. *Ursul*) : s. m. : „Bär" : „ours" : (1x)
ursul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [3] 5, 19;

ursoáie : (1594 BGL / în antr. *Ursoaia*) : s. f. : „Bärin" : „ourse" : (1x)
ursoaia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 8;

uscá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „(aus-, ver)trocknen, verdorren" : „(se) sécher, (se) dessécher" : (13x)
am uscat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 2, 9;
să uscară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 9, 19; [2] 1, 12; 1, 20;
să uscă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 12; 1, 17; [3] 1, 2; [5] 4, 8;
uscară-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [2] 1, 11;
usca-să-va *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 4, 7;
uscă-să *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [2] 1, 10;
va usca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 13, 15; 13, 15;

uscát : (1439 DERS / în antr. *Uscatul*) : adj./s. : „1. trocken, ausgetrocknet, 2. Festland" : „1. sec, desséché, 2. terre ferme" : (3x)
uscat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 2, 11;
uscate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 17;
uscatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 9;

uşurá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sich erleichtern" : „se soulager" : (1x)
să să uşurêze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [5] 1, 5;

V

vaalím → baalim

vai : (1504 DERS / în top. *Vai*-de-ei) : interj. : „wehe!, ach!" : „malheur!, hélas!" : (10x)
vai *interjecţie* [1] 7, 13; 9, 14; [3] 5, 17; 5, 17; 5, 18; 6, 1; [6] 7, 1; 7, 1; 7, 4; 7, 4;

val : (1551-1553 ES) : s. n. : „Welle, Woge" : „vague, onde, torrent" : (2x)
valul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [5] 1, 15;
valurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [5] 2, 4;

vále : (1428 DERS / în top. *Valea* Călugărul) : s. f. : „Tal" : „val(lée)" : (8x)
valea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 2, 15; [2] 3, 2*; 3, 12*; 3, 14*; 3, 14*;
văile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [6] 1, 4;
văile *subst. comun fem. pl. voc. art.* [6] 6, 2;

várá : (1551-1553 ES) : s. f. : „Sommer" : „été" : (1x)
vară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 3, 15;

vas : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Gefäß, Geschirr, 2. Gerät" : „1. récipient, vaisseau, 2. ustensile" : (5x)
un vas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 8, 8; [3] 8, 1;
vas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 2;
vasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;
vaselor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [5] 1, 5;

vátră : (1525 BOGD., C. M. 33) : s. f. : „Gestell" : „socle" : (1x)
vêtrii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 17;

văietá : (1551-1553 ES) : v. I : „wehklagen, jammern" : „se lamenter" : (2x)
să văieta *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 7, 14;
să vor văieta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 8, 3;

văpáie : (1551-1553 ES) : s. f. : „Flamme" : „flamme" : (2x)
văpaie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 18;
văpăii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [2] 2, 5;

vărsá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „aus-, vergießen" : „couler, verser" : (7x)
au vărsat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [2] 3, 19;
să varsă *verb indicativ prezent 3 pl.* [2] 3, 13;
să va vărsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [2] 2, 2;
se va vărsa *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 12, 14;
varsă *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 5, 8;
voiu vărsa *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 5, 10; [2] 2, 29;

veac : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./n. : „1. Zeit, 2. Ewigkeit" : „1. temps, 2. éternité" : (11x)
veac *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18; [2] 2, 27; 3, 20; [6] 4, 5;
veacu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 2; 2, 26;
veacului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [3] 9, 11; [6] 5, 2; 7, 14;
vêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [4] 1, 10; [6] 4, 7;

vêcinic → veşnic

vedeá : (1521 NEACŞU) : v. II : „1. sehen, 2. wahrnehmen" : „1. voir, 2. apercevoir" : (22x)
am văzut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [1] 9, 12; 9, 15;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [6] 1, 1; i
să vezi *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 12;
va vedea *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [5] 4, 6; [6] 5, 4; 7, 10;
văd *verb indicativ prezent 3 pl.* [6] 3, 7;
văzu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 5, 13; [5] 3, 10;
văzuiu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 6, 10;
văzut-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* [3] 9, 1;
vedea-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [6] 7, 16;
vedeţi *verb imp. 2 pl.* [3] 3, 9; 6, 2;
vezi *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 7, 8; 7, 12; 8, 2;
voiu vedea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [6] 7, 9;
vor vedea *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 28; [6] 4, 11; 7, 10;

vedére : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Anblick, 2. Vision" : „1. vue, 2. vision" : (6x)
vedêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 3, 6;

vedêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [2] 2, 4; 2, 4; [4] 1, 1;
vederi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 12, 10; [2] 2, 28;

vení : (1521 NEACŞU) : v. IV : „kommen" : „venir" : (31x)
ar fi venit *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* [4] 1, 5;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [5] 2, 4; [6] 7, 4;
a veni *verb infinitiv prezent* [1] 10, 13;
să vie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [5] 2, 8;
va veni *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 3; [2] 1, 15; 2, 31; [6] 1, 14; 4, 8; 5, 5; 5, 6;
vei veni *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* [6] 4, 10;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [5] 1, 6; [6] 1, 8;
venit-au *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 9, 8; 9, 8;
venit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 10, 10; [3] 8, 2;
veniţi *verb imp. 2 pl.* [5] 1, 7; [6] 4, 2;
vii *verb indicativ prezent 2 sg.* [5] 1, 8;
viind *verb gerunziu* [3] 7, 1;
vin *verb indicativ prezent 3 pl.* [3] 4, 2; 6, 3; 8, 11; 9, 13;
voiu veni *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 10, 11;
vor veni *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 13, 12; [3] 9, 10; [6] 3, 11; 7, 12;

veselí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) erfreuen" : „(se) réjouir" : (7x)
[nu] te veseli *verb imp. 2 sg.* [1] 9, 1;
să te veseleşti *verb conjunctiv prezent 2 sg.* [4] 1, 12;
să vor veseli *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 10, 5;
te veselêşte *verb imp. 2 sg.* [2] 2, 21;
vă veseliţi *verb imp. 2 pl.* [2] 2, 23;
vă veseliţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 6, 13;
veseliră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [1] 7, 3;

veselíe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Fröhlichkeit" : „joie" : (3x)
veselie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [2] 1, 5; 1, 16;
veseliile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11;

vestí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verkünden" : „annoncer" : (5x)
să vestesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* [6] 3, 8;
vestiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [1] 4, 12;
vestind *verb gerunziu* [3] 4, 13;
vestiţi *verb imp. 2 pl.* [3] 3, 9; 4, 5;

véşnic : (c. 1573-1578 PS. SCH. 526) : adj. : „ewig" : „éternel" : (2x)
vêcinice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [5] 2, 7; [6] 2, 9;

viáţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Leben" : „vie" : (2x)
viaţa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [5] 2, 7;
viaţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 12;

viclení : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verraten, überlisten" : „trahir, tromper" : (1x)
au ficlenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [6] 3, 4;

vicleşúg : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. List, Heimtücke, 2. Hinterhalt" : „1. perfidie, ruse, 2. embuscade" : (2x)
vicleşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [4] 1, 7;
vicleşugului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [6] 6, 11;

víe : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Weinberg" : „vigne" : (11x)
vie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
viei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 1, 6;
vii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 5, 11; 9, 14;
viia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 12; 14, 8; [2] 1, 7; 1, 12; 2, 22; [6] 4, 4;
viile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 9;

viérme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Wurm" : „ver" : (1x)
viêrmelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* [5] 4, 8;

viérs : (1649 MARD.) : s. n. : „Lied, Melodie" : „chant, mélodie" : (1x)
viersu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 4;

vin : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wein" : „vin" : (26x)
vin *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 3, 2; 4, 11; 7, 5; 7, 14; 9, 4; [2] 1, 5; 3, 3; [3] 2, 12; [4] 1, 16; [6] 2, 11; 6, 15; 6, 15;
vinu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [2] 2, 24; [3] 2, 8;
vinul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 2, 8; 2, 9; 2, 22; 9, 2; 9, 18; 14, 8; [2] 1, 5; 1, 10; 2, 19; [3] 5, 11; 6, 6; 9, 14;

vínde : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. verkaufen, 2. verraten" : „1. vendre, 2. trahir" : (6x)
aţi vîndut *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [2] 3, 6; 3, 7;
au vîndut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 2, 6;
vindea *verb indicativ imperfect 3 pl.* [2] 3, 3;
vom vinde *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [3] 8, 5;
vor vinde *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 3, 8;

vindecá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „heilen" : „guérir" : (3x)
va vindeca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [1] 6, 1;
vindecînd *verb gerunziu* [1] 7, 1;
voiu vindeca *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 11, 4;

vis : (1551-1553 ES) : s. n. : „Traum" : „rêve" : (2x)
visele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [6] 3, 7;
visuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 28;

visá : (1581-1582 PO) : v. I : „träumen" : „rêver" : (1x)
vor visa *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 28;

visteríe → vistierie

vistieríe : (c. 1564 CORESI, CAZ. 103) : s. f. : „Schatzkammer" : „trésorerie" : (1x)
visterie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 5;

víţă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Weinstock, 2. Zweig" : „1. vigne, 2. sarment" : (2x)
viţă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 1;
viţele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 1, 7;

viţél : (1499 DERS / în top. *Viţelu*) : s. m. : „Kalb" : „veau" : (7x)
viţei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 13, 2; [3] 6, 4; [6] 6, 6;
viţeii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 5, 6;
viţelul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 5; 8, 6; 10, 5;

viu : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „lebendig" : „vivant" : (5x)

cêle vii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 9, 16;
celui viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art.* [1] 1, 10;
cel viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 16;
viu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 8, 14; 8, 14;

vînă : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „jagen" : „chasser" : (1x)
vînează *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 5, 2;

vînát : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „(Jagd)Beute, Wild" : „proie, gibier" : (3x)
vînat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 15; [3] 3, 4;
vînatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [1] 5, 2;

vînă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Vene, (aici) Wasserader" : „vein, (aici) veine d'eau" : (1x)
vinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 13, 15;

vînt : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Wind" : „vent" : (5x)
vînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 8, 7; 13, 15; [5] 1, 4; 4, 9;
vîntului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 4, 20;

vînturá : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sieben" : „vanner" : (2x)
să vîntură *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 9;
voiu vîntura *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [3] 9, 9;

vînturáre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 849/1) : s. f. : „Sieb" : „tamis" : (1x)
vînturare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 9;

vînzáre : (1581 CORESI, EV. 111) : s. f. : „Verkauf" : „vente" : (1x)
vînzarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [3] 8, 6;

vîrf : (1517 DERS / în top. *Vîrhul*) : s. n. : „Spitze, Gipfel" : „sommet, cime" : (5x)
vîrful *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* [3] 1, 2; 9, 3;
vîrfurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 4, 13; [2] 2, 5; [6] 4, 1;

vîrtuciós : (1643 VARLAAM, C. 374) : adj. : „fest, stark, kräftig" : „solide, fort, vigoureux" : (1x)
vîrtucios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [3] 2, 9;

vîrtúte : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stärke, Kraft" : „force, vigueur" : (11x)
vîrtute *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 5, 9; [6] 5, 4;
vîrtuţii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [3] 2, 14;
vîrtutea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 6, 9; 7, 9; [2] 2, 22; [3] 3, 11; 6, 13; [6] 3, 8; 4, 13; 7, 16;

voaă → voi

voao → voi

voi : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „ihr" : „vous" : (44x)
voaă *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [2] 2, 25;
voao *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* [1] 1, 9; 10, 12; 10, 13; 10, 13; 10, 16; [2] 2, 19; 3, 4; [3] 4, 6; 5, 18; 5, 26; [6] 1, 2; 3, 1; 3, 6; 3, 6;
voi *pron. pers. 2 pl. nom./ac. acc.* [1] 1, 9; 1, 10; 5, 1; 5, 13; 14, 3; [2] 2, 19; 2, 20; 2, 25; 2, 26; 3, 4; 3, 4; [3] 2, 10; 2, 10; 3, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 2; 4, 7; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 14; 5, 27; 6, 14; 6, 14; 9, 7; [4] 1, 11; [6] 1, 10; 3, 12;

voitór : (1639 PARACLIS 248) : adj. : „wollend, wünschend" : „qui veut, qui désire" : (1x)
voitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* [6] 7, 18;

vólbură : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „1. Wirbel, 2. Aufruhr" : „1. tourbillon, 2. émeute" : (2x)
volbura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 4, 20; 13, 11;

vóstru : (1581-1582 PO) : adj. : „eu(e)r(er)" : „votre" : (79x)
ale voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [3] 5, 12;
ale voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [3] 6, 2;
voastră *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* [1] 2, 2; 6, 4; [2] 1, 5; 2, 12; 3, 4; 3, 7; [3] 3, 1; 3, 2; 5, 1; [5] 1, 12; 1, 12; [6] 1, 10; 2, 4; 5, 5;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. pl.* [1] 4, 15; 10, 16;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. sg.* [1] 2, 1;
voastre *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* [1] 4, 14; 4, 14; 4, 15; [2] 1, 2; 2, 13; 2, 13; 2, 28; 3, 5; 3, 8; 3, 10; [3] 3, 2; 4, 4; 4, 4; 4, 6; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 5, 21; 5, 22; 5, 22; 8, 10; 8, 10; [6] 2, 4;
voastre *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. pl.* [2] 3, 4; 3, 7; 3, 10; [3] 4, 6; 5, 12; 5, 21; 8, 7;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. sg.* [1] 2, 1; [2] 1, 13; 1, 14; 1, 16; 2, 26; [3] 2, 13; 5, 26;
vostru *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. sg.* [1] 5, 2; [2] 2, 23; 2, 27; 3, 17;
vostru *adj. pron. pos. 2 neutru pl. nom./ac. sg.* [2] 2, 13; [3] 4, 9; 4, 9; [6] 5, 5;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. pl.* [1] 7, 5; [2] 1, 2; 1, 3; 1, 16; [3] 4, 10;
voştri *adj. pron. pos. 2 masc. pl. nom./ac. pl.* [1] 6, 5; [2] 1, 3; 2, 28; 2, 28; 2, 28; 3, 8; [3] 2, 11; 2, 11; 4, 10; [6] 2, 3;

vrájă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Wahrsagung" : „prédiction" : (1x)
vrăji *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 3, 6;

vrájbă : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : s. f. : „Feindschaft" : „hostilité" : (1x)
vrajbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [6] 2, 8;

vrăjí : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „vorhersagen" : „prédire" : (1x)
vrăjiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* [6] 3, 11;

vrăjitór : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Wahrsager" : „devin" : (1x)
vrăjitorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 3, 7;

vrăjmáş, -ă : (1421 DERS) : s. f./m. : „Feind" : „ennemi" : (6x)
vrăjmaşa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [6] 7, 10;
vrăjmaşa *subst. comun fem. sg. voc. art.* [6] 7, 8;
vrăjmaşi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [6] 7, 6;

vrăjmaşii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [6] 5, 9;
vrăjmaşilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* [3] 9, 4; [6] 4, 10;

vrea : (1521 NEACŞU) : v. II : „wollen" : „vouloir" : (3x)
ai vrut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [5] 1, 14;
au vrut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 11, 6;
voiu *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 6, 6;

vréme : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Zeit" : „temps" : (7x)
vrême *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 10, 13; [3] 5, 13;
vrêmea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 2, 9; [2] 3, 1; [3] 5, 13; [6] 2, 3; 5, 3;

vúlpe : (1449 DERS / în antr. *Vulpaş*) : s. f. : „Fuchs" : „renard" : (1x)
vulpea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 1;

vúltur : (1487 DERS / în top. *Vultureşti*) : s. m. : „Adler" : „aigle, vautour" : (3x)
un vultur *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [4] 1, 4;
vulturul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* [1] 8, 1; [6] 1, 15;

Z

zadár : (1551-1553 ES) : s. n., în loc. adv. *în zadar* : „umsonst, erfolglos" : „en vain, vainement" : (1x)
zadar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [6] 1, 13;

zárvă : (1643 VARLAAM, C. 432) : s. f. : „Streit, Aufruhr" : „querelle, sédition" : (1x)
zarve *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [3] 7, 10;

zăcére : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schlafstelle, Hürde" : „gîte, enclos" : (1x)
zăcerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* [6] 2, 12;
zăcerile *subst. comun fem. pl. mon./ac. art.* [6] 2, 1;

zădúf : (1551-1553 ES) : s. n. : „Hitze, Schwüle, (aici) heißen Wind" : „chaleur étouffante, (aici) vent brûlant" : (1x)
zăduh *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 12, 1;

zădufós : (c. 1660 ST. LEX. 54, *ap.* TIKTIN) : adj. : „heiß, schwül" : „brûlant, chaud" : (1x)
zăduhos *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* [5] 4, 9;

zădúh → zăduf

zăduhós → zădufos

zămislí : (1570 CORESI, LIT.) : v. IV : „empfangen, schwanger werden" : „concevoir, devenir enceinte" : (3x)
zemisli *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 3; 1, 6; 1, 8;

zămislíre : (c. 1665-1672 MS. 4389, 537/2) : s. f. : „Empfängnis" : „conception" : (1x)
zemisliri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 9, 13;

zăveástă → zăvează

zăveáză : (1581 CORESI, EV. 536) : s. f. : „Leinenstoff" : „étoffe de lin" : (2x)
zăveastele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 2, 5; 2, 9;

zăvór : (1649 MARD.) : s. n. : „Riegel" : „verrou" : (2x)
zăvoarăle *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 1, 5; [5] 2, 7;

zbór : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Versammlung, Zusammenkunft" : „assemblée, rassemblement" : (3x)
zborului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* [1] 9, 5;
zborurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [1] 2, 11; [3] 5, 21;

zburá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fliegen" : „voler" : (2x)
să zboară *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 9, 13;
zbura-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [1] 11, 12;

zdrobí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „zerbrechen" : „briser" : (6x)
voiu zdrobi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 1, 5; [3] 1, 5; 3, 15;
zdrobêşte *verb imp. 2 sg.* [1] 8, 5;
zdrobi-se-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [2] 2, 6;
zdrobiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [3] 8, 4;

zdrobíre : (1563 CORESI, PRAXIU 229) : s. f. : „Vernichtung" : „destruction" : (1x)
zdrobirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 13, 12;

zdrobitúră : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Zerstörung, 2. Krümel" : „1. brisement, 2. miette" : (2x)
zdrobitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [3] 9, 9;
zrobiturilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* [6] 2, 8;

zéce : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. zehn, 2. Zehnt" : „1. dix, 2. dîme" : (1x)
zeci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [6] 6, 7;
zecile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [3] 4, 4;

zemislí → zămisli

zemislíre → zămislire

zgău : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Gebärmutter, Mutterleib, Schoß" : „matrice, sein, ventre" : (1x)
zgău *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [1] 9, 17;

zi : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tag" : „jour, temps" : (94x)
zi *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* [1] 2, 18; [2] 1, 15; 2, 2; 2, 2; [3] 2, 16; 4, 4; 6, 3; [5] 3, 4; 4, 8;
zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 3, 3; 3, 4; 4, 5; 6, 2; [3] 4, 2; 8, 11; 9, 13; [5] 2, 1; 3, 3; 3, 4;
zilele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [1] 1, 1; 1, 1; 2, 13; 2, 15; 2, 15; 3, 5; 5, 9; 7, 5; 9, 8; 9, 8; 9, 11; 10, 15; 12, 9; [2] 1, 2; 1, 2; 2, 29; 3, 1; [3] 1, 1; 9, 11; [6] 1, 1; 4, 1; 5, 2; 7, 4; 7, 14; 7, 15; 7, 20;
zioa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* [1] 1, 5; 1, 11; 2, 3; 2, 16; 2, 21; 6, 2; 9, 5; 9, 5; 12, 1; [2] 1, 15; 2, 1; 2, 11; 2, 31; 3, 14; 3, 18; [3] 1, 14; 1, 14; 3, 14; 5, 8; 5, 18; 5, 18; 5, 20; 8, 3; 8, 9; 8, 9; 8, 10; 8, 13; 9, 11; [4] 1, 8; 1, 11; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 12; 1, 13; 1, 13; 1, 13; 1, 14; 1, 15; [6] 2, 1; 2, 4; 3, 4; 3, 6; 4, 6; 5, 10; 7, 11; 7, 11; 7, 12;

zíce : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „sagen" : „dire" : (131x)
ai zis *verb indicativ perfect compus 2 sg.* [1] 13, 10;
aţi zis *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 14;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [3] 3, 9;
au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* [1] 2, 5; 2, 12; [2] 2, 32; [3] 1, 1; [6] 6, 1;
să va zice *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* [3] 5, 17;
să zică *verb conjunctiv prezent 3 pl.* [2] 2, 17;
vom zice *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* [1] 14, 4;
zic *verb indicativ prezent 3 pl.* [1] 13, 2; [3] 4, 1; 6, 13; 8, 14; [6] 4, 11;
zică *verb conjunctiv prezent 3 sg.* [2] 3, 10;
zice *verb indicativ prezent 3 sg.* [1] 2, 13; 2, 16; 2, 21; 11, 12; [2] 2, 12; [3] 1, 5; 1, 6; 1, 8; 1, 9; 1, 11; 1, 13; 1, 15; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 11; 2, 16; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 15; 4, 3; 4, 5; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 5, 3; 5, 4; 5, 11; 5, 16; 5, 27; 6, 8; 6, 14; 7, 3; 7, 6; 7, 11; 7, 17; 8, 3; 8, 9; 8, 11; 9, 7; 9, 8; 9, 12; 9, 13; 9, 15; [4] 1, 1; 1, 4; 1, 8; [6] 2, 3; 2, 7; 3, 5; 4, 6; 5, 10;
zicea *verb indicativ imperfect 3 sg.* [6] 7, 10;
ziceţi *verb imp. 2 pl.* [1] 2, 1; 14, 3;
zici *verb indicativ prezent 2 sg.* [3] 7, 16;
zicînd *verb gerunziu* [3] 2, 12; 3, 1; 7, 10; 8, 5; [4] 1, 3; [5] 1, 1; 3, 1; 3, 7; 3, 9; [6] 2, 4; 3, 11;
zicîndu *verb gerunziu* [1] 6, 1;
zise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 1, 2; 1, 4; 1, 6; 1, 9; 3, 1; 12, 8; [2] 2, 19; [3] 1, 2; 1, 3; 5, 17; 7, 8; 7, 8; 7, 12; 7, 14; 7, 15; 8, 2; 8, 2; 9, 1; 9, 10; [5] 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 12; 2, 3; 3, 4; 4, 2; 4, 5; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 11;
ziseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* [5] 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 14;
ziş *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* [1] 3, 3; [3] 7, 2; 7, 5; 7, 8; 8, 2; [5] 2, 5;

zid : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Mauer" : „mur" : (7x)
zid *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* [3] 7, 7;
ziduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* [2] 2, 7; 2, 9;
zidurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* [3] 1, 7; 1, 10; 1, 14;
zidurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* [3] 1, 12;

zidí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bauen, erbauen, 2. schaffen" : „1. construire, bâtir, 2. créer" : (13x)
aţi zidit *verb indicativ perfect compus 2 pl.* [3] 5, 11;
au zidit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* [1] 13, 4;
nu ziditi *verb imp. 2 pl.* [6] 1, 9;
voiu zidi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* [1] 2, 6; [3] 9, 11; 9, 11;
vor zidi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* [3] 9, 14;
zidesc *verb indicativ prezent 1 sg.* [1] 13, 4;
zidêşte *verb indicativ prezent 3 sg.* [3] 9, 6;
zidi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* [1] 8, 14; 10, 1;
zidind *verb gerunziu* [3] 4, 13;
zidiţi *verb indicativ prezent 2 pl.* [6] 3, 10;

zidít : (1560-1561 CORESI, TE.[2]) : adj. : „gebaut, errichtet" : „bâti, construit" : (2x)
cêle zidite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* [1] 10, 15;
zidite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* [1] 8, 14;

zíoă → zi

zmúlge → smulge

znop → snop

zori : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m./s. f. pl. : „Tagesanbruch" : „lever du jour, aube" : (5x)
nişte zori *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* [1] 6, 3;
zori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* [1] 6, 4; 13, 3; [3] 4, 13;
zorile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 2;

zvîrlitúră : (c. 1665-1672 MS. 4389, 83/1) : s. f. : „Geschosse, Projektil" : „projectile" : (1x)
zvîrliturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* [2] 2, 8;

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Bibliografia indicelui de cuvinte şi forme

AA = *Analele Academiei Române*. Academia Română, Bucureşti, Anul I (1867) ş.u.

AGY = Culegere de cântece religioase copiată de Sándor Gergely Agyagfalvi, în 1642 [Manuscris din Haţeg], *ap*. TIKTIN.

AIIN = *Anuarul Institutului de Istorie Naţională*. Publicat de Alexandru Lapedatu şi Ioan Lupaş. Anul I (1921-1922). Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj, 1922-1945.

AL = *Anuarul de lingvistică şi istorie literară*, Iaşi, 1964 ş.u.; vezi TIKTIN.

ANON. CAR.[2] = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române* [c. 1650]. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

APOST. IORGA = *Apostolul Iorga* [c. 1551-1583]. În G. Mihăilă, *Observaţii asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)*, în Ion Gheţie *et al.* (ed.), *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1972, p. 301-345.

BGL = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor româneşti din documentele slavo-române*. Tipografia „Cărţilor Bisericeşti", Bucureşti, 1946. (Institutul de Studii şi Cercetări Balcanice. Seria filologică, nr. 1).

BOGD., C. M. = N. A. Bogdan, *Din trecutul comerţului moldovenesc şi mai ales al celui ieşean*. Documente, memorii şi note, culese şi comentate de N. A. Bogdan, tipărite din iniţiativa şi cu o prefaţă a d-lui N. V. Ştefăniu. Institutul Modern de Arte Grafice N. V. Ştefăniu & D. Ştaierman, Iaşi, 1925.

BRATU = *Codicele popii Bratul (1559-1560)*. Grafie şi fonetică, morfologia, vocabularul, textul facsimilat, indice de cuvinte şi forme româneşti de C. Dimitriu. Casa Editorială „Demiurg", Iaşi, 2006.

BRV = *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. I, II, III/1-2 (Ed. I. Bianu şi N. Hodoş), Bucureşti, 1903-1912. III/3-8, IV (Ed. I. Bianu şi D. Simonescu), Bucureşti, 1936-1944.

CATEH. CALV. = *Catehismul Calvinesc impus clerului şi poporului român sub domnia principilor Georgiu Rákoczy I şi II*, 1656. Ediţie de George Barițiu. Tipografia lui W. Krafft, Sibiiu, 1879.

CAZ. DEALU = *Evanghelie învăţătoare* [...], Monastirea Dealu, 1644.

CAZ. GOV. = *Evanghelie învăţătoare* (*Govora, 1642*). Ediţie, studiu introductiv, note şi glosar de Alin-Mihai Gherman. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2011.

CCR = Timotei Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie din cărţile mai vechi şi nouă româneşti tipărite şi manuscrise, începînd de la secolul XVI pînă la al XIX, cu notiţia literaria*, Blasiu, 1858.

CEASLOV = *Ceaslov* [Govora, 1640]. Ştefan Paşca, *O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea: cel mai vechiu Ceaslov românesc. Studiu istoric, literar şi de limbă*. Colecţia „Academia Română – Studii şi cercetări", vol. XXXVI. Imprimeriile Statului şi Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1939.

CHEIA ÎNŢ. = *Cheia înţelesului*, scoasă pre limba rumânească de Varlaam, mitropolitul Ungrovlahiei [...], Bucureşti, 1678. În Ioannykij Haleatovskyj, *Cheia înţelesului*. Ediţie, indice de nume şi glosar de Rodica Popescu. Prefaţă de Alexandru Mareş. Libra, Bucureşti, 2000.

COD. ST. = *Codex Sturdzanus* [c. 1580-1619]. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediţie de text şi indice de cuvinte de Gheorghe Chivu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993.

COD. VOR.[2] = *Codicele voroneţean* [c. 1563-1583]. Ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1981.

CORESI, CAZ. = Coresi, *Cazania* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998.

CORESI, EV. = Coresi, *Cartea ce să cheamă Evanghelie cu învăţătură* [*Cazania a II-a*], Braşov, 1581. În Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură (1581)*. Publicată de Sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici. Vol. I: Textul. Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, Bucureşti, 1914.

CORESI, ÎC. = *Întrebare creştinească*, [tipărită de] diaconul Coresi şi Tudor diacul, Braşov [c. 1559-1560]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi* [1570]. Text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969.

CORESI, MOLIT. = Coresi, *Molitevnic rumânesc* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor şi Molitevnic rumânesc*. Ediţie critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Ion Gheţie. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 189-211.

CORESI, PRAXIU = Coresi, *Lucrul apostolesc* sau *Praxiul*, Braşov, 1563. În *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în facsimile de I. Bianu. IV. *Lucrul apostolesc – Apostolul* tipărit de diaconul Coresi la Braşov, la anul 1653. Tiparul „Cultura Naţională", Bucureşti, 1930.

CORESI, PRAV. = Coresi, *Pravila*, Braşov [c. 1560-1562]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982, p. 129-257.

CORESI, PS. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparaţie cu psaltirile coresiene din 1570 şi din 1589*. Text stabilit, introducere şi indice de Stela Toma. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1976.

CORESI, TE.[2] = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Braşov, 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Măniceşti, 1574*. Ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

COSTIN, L. = Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [c. 1675]. În *Opere*. Ediţie critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. [Bucureşti], Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1958.

DA = (Academia Română) *Dicţionarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A – B*. Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Tipografia Ziarului „Universul", Bucureşti, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D – de*. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, Bucureşti, 1949; [Fascicula II: *de – deştina*; şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F – I*. Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J – lacustru*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă – lepăda*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepăda – lojniţă*. Tipografia Ziarului „Universul" S. A., Bucureşti, 1948.

DERS = *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române: 1374-1600*. Redactor responsabil Gh. Bolocan. Editura Academiei, Bucureşti, 1981.

DERS[2] = Gh. Bolocan, V. Nestorescu, Aspazia Reguş, C. Reguş, I. Robciuc, *Elemente româneşti în documentele slavo-române*, în „Studii şi cercetări lingvistice" XXXV (1984), nr. 2, p. 143-147.

DIR = *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*. Text stabilit şi indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mareş. Editura Academiei, Bucureşti, 1979.

DIRA = *Documente privind istoria României. A. Moldova*. Veacul XVI. Vol. I-IV; Veacul al XVII-lea. Vol. I-V. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951-1957.

DIRB = *Documente privind istoria României. B. Ţara Românească*. Veacul XVII. Vol. I-IV. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951-1954.

DIRC = *Documente privind istoria României. Veacul XI, XII şi XIII. C. Transilvania*. Vol. I (1075-1250). Editura Academiei Române, Bucureşti, 1951.

DLR = *Dicţionarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Editura Academiei, Bucureşti. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera *D*, 2006-2008; Tomul IV. Litera *L*: 2008; Tomul V. Litera *L*: 2008; Tomul VI. Litera *M*: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972-1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ţ*: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W*, *X*, *Y*: 1997-2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000.

DLRV = G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI)*. Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974.

DOR = N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*. Editura Academiei, Bucureşti, 1963.

DOS. LIT.[2] = Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie (1679)*. Ediţie critică de N. A. Ursu. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1980.

DOS. MOLIT. = Dosoftei, *Molitvenic de-nţăles* [...], Iaşi, 1681.

DOS. PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an. Iaşi, 1683*. Ediţie critică, introducere, note asupra ediţiei şi glosar de Mădălina Ungureanu. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012.

DOS. PS. SLAV. R. = Dosoftei, *Psaltirea de-nţăles*. Text stabilit şi studiu lingvistic de Mihaela Cobzaru. Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2007.

DOS. PS. V. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri, 1673*. Ediţie critică de N. A. Ursu, cu un cuvânt înainte de Înalt Prea Sfinţitul Iustin Moisescu, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1974.

DOS. VS. = Mitropolitul Dosoftei, *Viaţa şi petrêcerea svinţilor*, Iaşi, 1682-1686.

DRĂGANU = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1933 (Academia Română. Studii şi cercetări. XXI).

DRH = M. Berza *et alii*, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Comitet de coordonare: Ştefan Pascu, Ştefan Ştefănescu, Alexandru Elian, Damaschin Mioc, Ioan Caproşu, Constantin Cihodaru, Aurel Răduţiu, Leon Şimanschi. Editura Academiei, Bucureşti, 1969-1974. Volumul I (1384-1448) [volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu]: 1976; volumul II (1449-1486) [volum întocmit de L. Şimanschi]: 1976; volumul III (1487-1504) [volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi N. Ciocan]: 1980; volumul VI (1546-1570) [volum întocmit de I. Caproşu]: 2008; volumul XIX (1626-1628) [volum întocmit de Haralambie Chirca]: 1969; volumul XXI (1632-1633) [volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi]: 1971; volumul XXIII (1635-1636) [volum întocmit de Leon Şimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat şi Dumitru Agache]: 1969. *B. Ţara Românească*. Editura Academiei, Bucureşti, 1965-1974. Volumul I (1247-1500) [volum întocmit de P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc]: 1966; volumul II (1501-1525) [volum întocmit de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu]: 1972; volumul XXI (1626-1627) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1965; volumul XXII (1628-1629) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969; volumul XXIII (1630-1632) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969; volumul XXIV (1633-1634) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1974; volumul XXX (1645) [volum întocmit de Violeta Barbu, Mariana Chiper şi Gheorghe Lazăr]: 1998. *C. Transilvania*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-2006. Volumul X (1351-1355) [volum întocmit de Constantin Cihodaru, Francisc Pall, Damaschin Mioc, Ştefan Ştefănescu şi Mihai Berza]: 1977; volumul XI (1356-1360) [volum întocmit de Ştefan Pascu]: 1981. *D. Relaţii între Ţările Române*. Editura Academiei, Bucureşti, 1977-. Volumul I (1222-1456) [volum întocmit de Ştefan Pascu *et alii*]: 1977.

ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

EUSTR. PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].

FRAG. TOD. = *Fragmentul Todorescu* [1571-1575]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982, p. 261-364.

GCR = M. Gaster, *Chrestomaţie română*. Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale şi populare, cu o introducere, gramatică şi un glosar româno-francez... Vol. I: *Introducere*, *gramatică*, *texte (1550-1710)*. Vol. II: *Texte (1710-1830)*. *Dialectologie*, *literatură populară*, *glosar*. F. A. Brockhaus – Socec & Co., Leipzig – Bucureşti, 1891.

GD = Ion Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1974.

G. LEX. = Mihai Alin Gherman, *Primele lexicoane româneşti*, [Ms. Cluj]; vezi TIKTIN.

GLOS. B = *Glosele Bogdan* [c. 1516-1636]. În Ion Gheţie (coord.), *Texte româneşti din secolul al XVI-lea: Catehismul lui Coresi*, *Pravila lui Coresi*, *Fragmentul Todorescu*, *Glosele Bogdan*. Ediţii critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1982.

HC = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Typografia Societatii Academice Romane (Laboratorii Romani), Bucureşti. Tomul I. Limba română vorbită între 1550-1600. Studiu paleografico-linguistic de... Cu observaţiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă, 1879. Tomul III. Istoria limbei române. Partea I: Principie de linguistica, 1881.

HC^2 = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu [...]; Tomul II. *Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI*…; Tomul III. *Istoria limbei române*. Partea I. *Principie de linguistică*. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă. Vol. I-III. Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983-1987.

HERODOT = Herodot, *Istorii*, 1668-1670 [copie din 1801]. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, prefaţă, studiu filologic, note şi glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Şapcaliu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

IORGA, S.D. I-XXXI = N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I-XXXI. Editura Minerva, Bucureşti, 1901-1916.

ÎNDR. = *Îndreptarea legii* (Pravila lui Matei Basarab), Tîrgovişte, 1652. În *Îndreptarea legii – 1652*. Ediţie de acad. Andrei Rădulescu *et al.* Editura Academiei Române, Bucureşti, 1962.

ÎNV. = *Învăţături preste toate zilele*, Cîmpulung, 1642 (şi în GCR I).

ÎNV.^{2} = *Învăţături preste toate zilele* (1642). Vol. I-II. Ediţie de W. van Eeden, Amsterdam, 1985.

LDSR = Lucia Djamo-Diaconiţa, *Limba documentelor slavo-române din Ţara Românească din sec. XIV-XVI*. Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1971.

MARD. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc şi tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note şi indicele cuvintelor româneşti de Grigorie Creţu. Cu mai multe facsimile. Ediţiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1900.

MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală* [1620]. Ediţie critică, însoţită de izvoare, studiu introductiv, note şi indici de G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1989.

MURNU GR. = George G. Murnu, *Studiu asupra elementului grec ante-fanariot în limba română*. Bucureşti, 1894.

MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

NEAGOE = *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* [1654]. Text ales şi stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă. Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

NEACŞU = Stela Toma, *Scrisoarea lui Neacşu* [1521]. În *Crestomaţie de literatură română veche*. Vol. I. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 32-33.

NTB = *Noul Testament sau Împăcarea cu Leagea noao a lui Iisus Hristos Domnului nostru. Izvodit cu mare socotinţă den izvod grecescu şi slavonescu pren limbă rumânească...*, Bălgrad, 1648. [Ed. modernă: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988].

PO = *Palia de la Orăştie*, *1581-1582*. Text, facsimile, indice, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1968.

PARACLIS = *Cea mai veche carte rákóczyană* [1639]. Ediţie de N. Drăganu. În *Anuarul Institutului de Istorie Naţională*. Publicat de Alex. Lapedatu şi Ioan Lupaş. Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj. Anul I (1921-1922), p. 161-278.

PRAV. GOV. = *Pravila dela Govora*. *Pravila bisericească numită Cea mică*, tipărită mai întîiu la 1640, în Mănăstirea Govora. Publicată acumu în transcripţiune cu litere latine de Academia Română. Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1884.

PRAV. MOLD. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, Iaşi, [1646], însoţită: 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii a lui Matei Basarab*, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franţuzeşte de A. Patrognet (Vol. I din *Legi vechi româneşti şi izvoarele lor*). Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", Bucureşti, 1912.

PRL = *Pravila ritorului Lucaci*, Putna, [1581]. Text stabilit, sudiu introductiv şi indice de Ion Rizescu. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1971.

PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte. [1573-1578]*. Ediţiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul şi glosarele. Bucureşti, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].

PS. B. = *Psaltirea ce să zice Cântarea a fericitului proroc şi împărat David* [*Psaltirea de la Alba Iulia*, *1651*. Tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ştefan, Mitropolitul Ardealului, şi văzând acum din nou lumina tiparului cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei. Ediţie de Mihai Moraru, Alexandra Moraru, Alin Mihai Gherman. Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001].

PS. H. = *Psaltirea Hurmuzaki* [înc. sec. XVI]. Vol. I-II. Studiu filologic, studiu lingvistic şi ediţie de Ion Gheţie şi Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Şenchi. Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005.

PS. SCH. = *Psaltirea Scheiană. Ms. 449 BAR* [c. 1573-1578]. Publicată de I. Bianu. Tomul I. Textul în facsimile şi transcriere cu variante din Coresi (1577). Ediţiunea Academiei Române, Tipografia Carol Göbl, Bucureşti, 1889.

PS. V. = *Psaltirea voroneţeană* [c. 1551-1558], editată de G. Giuglea. În „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie". Bucureşti, vol. XI (1910), p. 444-467; vol. şi XII (1911), p. 194-209 şi p. 475-487.

PUMNUL, LEPT. = *Aron Pumnul, Lepturariu rumânesc* I-IV. Wien, 1862-1865.

ROSETTI, SB = *Scrisori româneşti din arhivele Bistriţei, 1592-1638*. Publicat de Al. Rosetti. Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944.

Ş. TAINE = *Şeapte taine a Besearicii sau Pravila pe scurt aleasă*, Iaşi, 1644.

SICR. DE AUR = Ioan Zoba din Vinţ, *Sicriul de aur*, Sas-Sebeş 1683. Ediţie îngrijtă şi studiu introductiv de Anton Goţia. Editura Minerva, Bucureşti, 1984 (Restitutio).

SIM. DASC., LET. = Simion Dascălul, *Letopiseţul Ţării Moldovei până la Aron Vodă (1359-1595), întocmit după Grigorie Ureche vornicul, Istratie logofătul şi alţii* [c. 1670]. Ediţie de Const. Giurescu, cu o prefaţă de I. Bogdan. Socec et Co., Bucureşti, 1916.

SLLF = *Studii de limbă literară şi filologie*. Vol. I-III. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1969-1974.

ST. LEX. = [Grămăticul Staicu], *Lexicon slavo-român*. [Manuscris de pe la 1660, Tîrgovişte. Biblioteca Academiei Române, cota 312].

SUCIU = Coriolan Suciu, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*. Vol. I-II. Editura Academiei Române, Bucureşti, 1967-1968.

ŞERBAN CORESI = Şerban Coresi, *Psaltirea slavo-română*, Braşov, 1589, în CORESI, PS.

TIKTIN = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Vol. I-III. Staatsdruckerei, Bucureşti, 1903-1911-1924; Tiktin[2] I-III. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden – Freiburg, 1986-1989; Tiktin[3] I-III. Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005.

URECHE = Grigore Ureche, *Domnii Ţerei Moldovei şi viaţa lor* [*Letopiseţul Ţării Moldovei*, c. 1640]. În *Cronicele României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, de Mihail Kogălniceanu. Tomul I. Bucureşti, 1872.

URECHE[2] = Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei* [c. 1640]. Ediţie îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1955.

VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediţie de J. Byck. Editura Fundaţiilor, Bucureşti, 1943.

VARLAAM, L. = *Leastviţa sau Scara Raiului de Ioan Scărarul* [c. 1608-1613]. Ediţie jubiliară dedicată Sfântului Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei, autorul traducerii. Ediţie, notă asupra ediţiei şi glosar de Oana Panaite, prefaţă şi revizuirea transcrierii interpretative de Eugen Munteanu. Editura Trinitas, Iaşi, 2007.

VARLAAM, R. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc* [Dealu, 1645]. Ediţie de text, studiu filologic şi lingvistic de Mirela Teodorescu. Editura Minerva, Bucureşti, 1984.

B. Bibliografia prefeţei şi a comentariilor

AMBROZIE, LUC. = Ambroise de Milan, *Traité sur l'Évangile de S. Luc*, II, Livres VII-X. Texte latin, introduction, traduction et notes de Dom Gabriel Tissot, Les Éditions du Cerf, Paris, 1958 (Sources Chrétiennes, nr. 52).

AMBROZIE, PEN. = Ambroise de Milan, *La pénitence*. Texte latin, introduction, traduction et notes de Roger Gryson, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971 (Sources Chrétiennes, nr. 197).

AMBROZIE, S. II = Sfîntul Ambrozie, *Scrieri*, partea a doua, *Despre sfintele taine*, traducere, introducere şi note de preot prof. dr. Ene Branişte; *Scrisori*, traducere de prof. David Popescu; *Imnuri*, traducere şi introducere de lector dr. Dan Petrescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

ANDERSEN/ FREEDMAN = *Hosea. A New Translation with Introduction and Commentary* by Francis I. Andersen and David Noel Freedman, The Anchor Bible, Doubleday, New-York, 1980.

ANET = James B. Pritchard (ed.), *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, ediţia a II-a, Princeton University Press, Princeton, 1969.

ANONIM SEC. IX = *XIV homélies du IXe siècle d'un auteur inconnu de l'Italie du nord*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Paul Mercier, Les Éditions du Cerf, Paris, 1970 (Sources Chrétiennes, nr. 161).

ATANASIE ALEX., INCARN. = Atanase d'Alexandrie, *Sur l'incarnation du verbe*. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Charles Kannengiesser, Les Éditions du Cerf, Paris, 1973 (Sources Chrétiennes, nr. 199).

ATANASIE ALEX., S. II = Sfîntul Atanasie cel Mare, *Scrieri*, partea a doua. *Epistole, Viaţa cuviosului părintelui nostru Antonie*. Traducere din greceşte, introducere şi note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

AUGUSTIN, CONFES. = Sfîntul Augustin, *Confesiuni*, ediţia a doua, revizuită. Ediţie bilingvă latină-română, traducere din limba latină, introducere şi note de Eugen Munteanu, Nemira, Bucureşti, 2006.

BAILLY = Anatole Bailly, *Dictionnaire grec-français, rédigé avec le concours de E. Egger*. Édition revue par L. Séchan et P. Chantraine, avec, en appendice, de nouvelles notices de mythologie et religion par L. Séchan, Librairie Hachette, Paris, 1950.

BARNABA = *Épitre de Barnabé*. Introduction, traduction et notes par Pierre Prigent, texte grec établi et présenté par Robert A. Kraft, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971 (Sources Chrétiennes, nr. 172).

BARTH = C. Barth, *Die Errettung vom Tode in den individuellen Klage- und Dankliedern des Alten Testaments*, Zollikon, Zürich, 1947.

BEWER = J.-A. Bewer, *The Book of the XII Prophets*, vol. I-II, Harper, New York, 1949.

BIBL.1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a ceii Vechi şi ale ceii Noao Leage, toate care s-au tălmăcit dupre limba elinească spre înţelegerea limbii rumâneşti, cu porunca preabunului Domn Ioan Şărban Cantacozino Basarabă Voievod* (…), Bucureşti, 1688 (Ediţie modernă: *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani, în facsimil şi transcriere, cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988).

BIBL.1760-1761 = *Biblia Vulgata, Blaj, 1760-1761* [versiune manuscrisă elaborată de un colectiv de cărturari greco-catolici, sub conducerea episcopului Petru Pavel Aaron], Cuvânt înainte de acad. Eugen Simion, Editura Academiei Române, vol. I-V, Bucureşti, 2005.

BIBL.1819 = *Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii vechi şi a ceii noao, cu chieltuiala Rosieneştii Soţietăţi a Bibliei, în Sanktpeterburg, în tipografia lui Nic. Grecea, în anul 1819, avgust, 15 zile.*

BIBL.1865-1867 = *Sânta Scriptura a Vechiului Testament*, tradusă şi publicată de Societatea Biblică Britană şi străină, Imprimeria Adolf Bermann, Iaşii, 1865.

BIBL.1874 = *Sănta Scriptura a Vechiului şi a Noului Testamentŭ. Ediţiune nouă, revedută după tecsturile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi străinătate. Vechiulŭ Testamentŭ*, Iaşii, Tipo-litografia H. Goldner, 1874.

BIBL.1911 = *Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărit cu spesele Societăţii de Biblii Britanică şi Străină, Bucureşti, Strada Salcîmilor 2, 1911.

BIBL.1914 = *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă*, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I [...], Ediţia Sfîntului Sinod, Bucureşti, 1914.

BIBL.1921 = *Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, ediţiune nouă, revizuită după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate, Bucureşti, 1921.

BIBL.1936 = *Sfînta Scriptură*, tradusă după textul grecesc al Septuagintei, confruntat cu cel ebraic, în vremea domniei Majestăţii sale Carol II, regele românilor, din îndemnul şi cu purtarea de grijă a înalt prea sfinţitului dr. Miron Cristea, patriarhul României, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1936 [trad. de Nicodim Munteanu, Gala Galaction, Vasile Radu].

BIBL.ALEX. = *La Bible d'Alexandrie. Les douze prophètes*, 4-9, *Joël, Abdiou, Jonas, Naoum, Ambakoum, Sophonie*. Traduction du texte grec de la Septante, Introduction et notes par Marguerite Harl, Cécile Dogniez, Laurence Brottier, Michel Casevitz, Pierre Sandevoir, avec la collaboration de Roselyne Dupont-Roc, Thérèse Roqueplo er Félicien Roux, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999.

BIBL.ANANIA = *Biblia sau Sfânta Scriptură. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod* (...), redactată şi adnotută de Bartolomeu Valeriu Anania, Bucureşti, 2001.

BIBL.CAT.2013 = *Biblia*, traducere, introducere şi note de pr. Alois Bulai şi pr. Eduard Patraşcu, Sapientia, Iaşi, 2013.

BIBL.CORN.1921 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament.* Tradusă de D. Cornilescu. Cu locuri paralele. Societatea Evanghelică Română, Bucureşti, 1921.

BIBL.CORN.1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri.* Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1924.

BIBL.CORN.1926 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri.* Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1926 [trad. de D. Cornilescu, nemenţionat].

BIBL.CORN.1934 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, *cu trimeteri.* Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1934.

BIBL.EINHEITSÜB. = *Die Bibel. Altes und Neues Testament.* Einheitsübersetzung, Herder, Freiburg/ Basel/ Wien, 2005.

BIBL.ELBERFELDER = *Die Bibel.* Elberfelder Übersetzung, revidierte Fassung, Voltmedia, Padeborn, 2005.

BIBL.FILOTEI = *Biblia sau Testamentul vechiu şi nou* (...) tipărit (...) prin binecuvîntarea (...) iubitoriului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D.D. Filoteiu, Buzău, vol. I-IV, 1854.

BIBL.HEBR. = *Biblia Hebraica Stuttgartensia* quae antea cooperantibus A. Alt. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel (...). Editio funditus renovata (...) ediderunt K. Ellinger et W. Rudolf. Textum Masoreticum curavit H. P. Rüdiger, Masoram elaboravit G. E. Weil, Stuttgart, 1977.

BIBL.JER. = *La Bible de Jérusalem*, traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem, Les Éditions du Cerf, Paris, 1998.

BIBL.KJV = *The Holy Bible*, authorized King James Version, P.S.I. & Associates, Miami, 1986.

BIBL.LUTHER = *Die Bibel oder die ganze Schrift des Alten und Neuen Testaments*, nach der Übersetzung Martin Luthers, mit Apokryphen, revidierter Text, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1974.

BIBL.MICU = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi şi a ceii noao, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înţelesul limbii româneşti, acum întîiu s-au tipărit românìşte supt stăpînirea preaînălţatului împărat a Romanilor Francisc al doilea* (...). *Cu blagoslovenia mării sale prealuminatului şi preasfinţitului domnului domn Ioan Bob, vlădica Făgăraşului* (...), Blaj, 1795 [ediţie modernă, Roma, 2000].

BIBL.OSTROG = ***Библиѣ сиречь книгы Ветхаго и Новаго Завета по ѣзыкоу словенскоу*** (...), Ostrog, 1581.

BIBL.RADU-GAL./ BIBL. 1938 = *Biblia*, *adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction, din înalta iniţiativă a Majestăţii sale regelui Carol II, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», Bucureşti, 1938 (ed. a II-a, 1939).

BIBL.ŞAGUNA = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură* (...), tipărită (...) cu binecuvîntarea excelenţiei sale, preasfinţitului Domn Andreiu, Baron de Şaguna, Sibiiu, 1856-1858.

BOCIAN, LEX. = Martin Bocian, *Lexikon der biblischen Personen, mit ihrem Fortleben in Judentum, Christentum, Islam, Dichtung, Musik und Kunst*, Kröner, Stuttgart, 2004.

BONS = Eberhard Bons, *Das Buch Hosea.* Neues Stuttgarter Kommentar: Altes Testament, 23/1, Katolisches Bibelwerk, Stuttgart, 1996.

CEZAR DE ARLES, SERM. III = Césaire d'Arles, *Sermons au peuple*, tome III (sermons 56-80). Traduction, notes et index par Marie-José Delage, Paris, Les Éditions du Cerf, 1986, (Sources Chrétiennes, nr. 330).

CHIRIL ALEX., DIAL. CHRIST. = Cyrille d'Alexandrie, *Deux dialogues christologiques.* Introduction, texte critique, traduction et notes par G. M. de Durand, Paris, Les Éditions du Cerf, 1964 (Sources Chrétiennes, nr. 97).

CHIRIL ALEX., JUL. I = Cyrille d'Alexandrie, *Contre Julien.* Tome I, livres I et II. Introduction, texte critique, traduction et notes par Paul Burguière et Pierre Évieux, Paris, Les Éditions du Cerf, 1964 (Sources Chrétiennes, nr. 322).

CHIRIL ALEX., S. I = Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, partea întîia, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloaie, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1991.

CHIRIL ALEX., S. II = Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, partea a doua, *Glafire.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloaie, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992.

CHIRIL ALEX., S. III = Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, partea a treia, *Despre Sfânta Treime.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloaie, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

CHIRIL ALEX., SCRIS. FEST. III = Cyrille d'Alexandrie, *Lettres festales*, XII-XVII, tome III. Texte grec par W. H. Burns, traduction et annotation par Marie-Odile Boulnois et Bernars Meunier, Paris, Les Éditions du Cerf, 1998 (Sources Chrétiennes, nr. 438).

CHIRIL IERUS., CATEH. MIST. = Cyrille de Jérusalem, *Catéchèses mystagogiques*. Introduction, texte critique et notes de Auguste Piédagnel, traduction de Pierre Paris, revue et adaptée, Paris, Les Éditions du Cerf, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 126).

CIORANESCU = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, 2001.

CIPRIAN, ELEEM. = Cyprien de Carthage, *La bienfaisance et les aumône* (*De opere et eleemosynis*). Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Michel Poirier, Paris, Les Éditions du Cerf, 1999 (Sources Chrétiennes, nr. 440).

CLEMENT, PEDAG. I = Clément d'Alexandrie, *Le pédagogue*. Livre I. Text grec, introduction et notes de Henri-Irénée Marrou, traduction de Marguerite Harl, Les Éditions du Cerf, Paris, 1960 (Sources Chrétiennes, nr. 70).

CLEMENT, PEDAG. II = Clément d'Alexandrie, *Le pédagogue*. Livre II. Text grec, traduction de Claude Mondésert, notes de Henri-Irénée Marrou, Les Éditions du Cerf, Paris, 1965 (Sources Chrétiennes, nr. 108).

CLEMENT, PROTREPT. = Clément d'Alexandrie, *Le protreptique*. Introduction, traduction et notes de Claude Mondésert, Les Éditions du Cerf, Paris, 1949 (Sources Chrétiennes, nr. 2).

CLEMENT, STROM. II = Clément d'Alexandrie, *Les stromates* (*Stromate II*). Introduction et notes de P. Th. Camelot, o.p., texte grec et traduction de Cl. Mondésert, s.j., Les Éditions du Cerf, Paris, 1953 (Sources Chrétiennes, nr 38).

CLEMENT, STROM. VII = Clément d'Alexandrie, *Les stromates* (*Stromate VII*). Introduction, texte critique, traduction et notes par Alain le Boulluec, Paris, Les Éditions du Cerf, 1997 (Sources Chrétiennes, nr. 428).

CONST. AP. I, II, III = *Les constitutions apostoliques*, tome I, livres I et II. Introduction, texte critique, traduction et notes par Marcel Metzger, Paris, Les Éditions du Cerf, 1985 (Sources Chrétiennes, nr. 320); tome III, livres VII et VIII. Introduction, texte critique, traduction et notes par Marcel Metzger, Paris, Les Éditions du Cerf, 1987 (Sources Chrétiennes, nr. 336).

DAMASCHIN EGIPTEANUL = Sfîntul Macarie Egipteanul, *Scrieri. Omilii duhovniceşti*. Traducere de pr. prof. dr. Constantin Corniţescu, introducere, indici şi note de prof. dr. N. Chiţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992.

DIDIM, ZAH. I-III = Didyme l'Aveugle, *Sur Zacharie*. Text inédit d'après un papyrus de Toura. Introduction, texte critique, traduction et notes de Louis Doutreleau, Paris, Les Éditions du Cerf, 1962, tome I, II, III (Sources Chrétiennes, nr. 83, 84, 85).

DIOGN. = *A Diognète*. Introduction, édition critique, traduction et commentaire de Henri Irénée Marrou, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987 (Sources Chrétiennes, nr. 33 bis).

DIONISIE AREOPAG. = Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete* şi *Sholiile Sfântului Maxim Mărturisitorul*. Traducere, introducere şi note de pr. Dumitru Stăniloae, ediţie îngrijită de Constanţa Costea, Paideia, Bucureşti, 1996.

DLR = *Dicţionarul limbii române* (ediţie anastatică), 19 tomuri, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2010.

DOS.PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an* (...), Iaşi, 1683 (ed. modernă de Mădălina Ungureanu, Iaşi, 2013).

DRIVER = S. R. Driver, *Joel and Amos*, în seria „The Cambridge Bible for Schools and Colleges", The University Press, Cambridge, 1898.

DRIVER = Driver, S.R., *Notes on Isaiah*, în: J. Hempel/ L. Rost (edit.), *Vom Ugarit nach Qumran* (…), în seria „Beihefte zur Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft, 77, Töpelmann, Giessen/Berlin, 1958, p. 42-48.

DUO. PRINC. = *Livre des deux principes* (*Liber de duobus principibus*). Introduction, texte critique, traduction, notes et index de Christine Thouzellier, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 198).

EFREM NIS., COM. = Éphrem de Nisibe, *Commentaire de l'Évangile concordant ou Diatessaron.* Traduit du syriaque et de l'arménien. Introduction, traduction et notes par Loius Leloir, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 121).

EFREM SIRUL, CUV. = Sf. Efrem Sirul, *Cuvinte şi învăţături.* Cartea a treia, tipărită cu binecuvîntarea preasfinţitului Eftimie, episcopul Romanului, Editura Bunavestire, Bacău, 1996.

EUSEBIU, IST. III = Eusèbe de Césarée, *Histoire ecclésiastique*, tome III. Livres VIII-X et *Les martyrs en Palestine.* Texte grec, traduction et notes par Gustave Bardy, Les Éditions du Cerf, Paris, 1958 (Sources Chrétiennes, nr. 55).

EUSEBIU, IST. IV = Eusèbe de Césarée, *Histoire ecclésiastique*, tome IV. Introduction par Gustave Bardy, index par Pierre Périchon, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987 (Sources Chrétiennes, nr. 73)

EVAGRIE, GNOST. = Évagre Le Pontique, *Le Gnostique, ou A celui qui est devenu digne de la science.* Édition critique des fragments grecs, traduction intégrale établie au moyen des versions syriaques et arméniennes, commentaire et tables par Antoine Guillaumont et Claire Guillaumont, Paris, Les Éditions du Cerf, 1959 (Sources Chrétiennes, nr. 356).

EVAGRIE, PROV. = Évagre Le Pontique, *Sholies aux Proverbes.* Introduction, texte, traduction, notes, appendices et index par Paul Géhin, Paris, Les Éditions du Cerf, 1987 (Sources Chrétiennes, nr. 340).

FEUILLET = J. Feuillet, *Les sources du livre de Jonas*, în „Revue biblique", LIV (1947), p. 161-186; idem, *Le sens du livre de Jonas*, ibidem, p. 340-361.

FILOCALIA I = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, cari arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi.* Volumul I, scrieri de Sfîntul Antonie cel Mare, Evagrie Ponticul, Sfîntul Ioan Casian, Nil Ascetul, Marcu Ascetul, Diadoh al Foticeii, Isaia Pustnicul. Traducere din greceşte de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

FILOCALIA II = *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, volumul al II-lea, Maxim Mărturisitorul. *Cuvânt ascetic. Capete despre dragoste. Capete teologice. Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri. Tâlcuire la tatăl nostru.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, ediţia a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1993.

FILOCALIA III = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*, volumul al III-lea, Maxim Mărturisitorul, *Despre diferite locuri grele din Sfînta Scriptură.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, ediţia a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1994.

FILOCALIA IV = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*, volumul al IV-lea, scrieri de Talasie Libianul, Isihie Sinaitul, Filotei Sinaitul, Ioan Carpatiul, Avva Filimon, Sf. Ioan Damaschin, Teodor al Edesei, Teognost, Elie Ecdicul, Teofan Monahul. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, ediţia a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1994.

FILOCALIA V = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi.* Volumul al V-lea, Petru Damaschin, *Învăţături duhovniceşti*, Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie Egipteanul.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Harisma, Bucureşti, 1995.

FILOCALIA VI = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi.*, volumul al VI-lea, Sfîntul Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice şi practice, Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul, Cuvîntări morale*; Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştinţă, Vederea duhovnicească a raiului.* Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997.

FILOCALIA VII = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi.* Volumul al VII-lea, scrieri de Nichifor din singurătate, Teolipt al Filadelfiei, Sfîntul Grigorie Sinaitul, Sfîntul Grigorie Palama. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 2004.

FILOCALIA VIII = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*. Volumul al VIII-lea, scrieri de Calist şi Ignatie, Calist Patriarhul, Calist Angelicude, Calist Catafygiotul şi alţii, precum şi un studiu al traducătorului despre istoria isihasmului în ortodoxia română, cu cîteva texte filocalice ale unor călugări români. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009.

FILOCALIA IX = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*. Volumul al IX-lea, *Scara Sfîntului Ioan Scărarul* şi *Învăţăturile lui Ava Dorotei*. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009.

FILOCALIA X = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*. Volumul al X-lea, Sfîntul Isac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoinţe*. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

FILOCALIA XI = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*. Volumul XI, Sfinţii Varsanufie şi Ioan, *Scrisori duhovniceşti*. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, Bucureşti, 1990.

FILOCALIA XII = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi*. Volumul al XII-lea, Cuviosul Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte*. Traducere, introducere şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009.

GISIN = Walter Gisin, *Das Buch Hosea*, Edition C. Bibelkommentar Altes Testament, Band 37, herausgegeben von Helmuth Pehlke, SCM R. Brockhaus, 2014.

GORDON, HOM. = C. H. Gordon, *Homer and the Bible*, Ventnor Publishers, Ventnor, 1961.

GR.ENGL. = *Greek-English Lexicon of the Septuagint*. Revised Edition, compiled by Johan Lust/ Erik Enykel/ Katrin Hauspie, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2013.

GRIGORIE NAZ., DISC. I-III = Grégoire de Nazianze, *Discours 1-3*, Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Bernardi, Paris, Les Éditions du Cerf, 1978 (Sources Chrétiennes, nr. 247).

GRIGORIE NAZ., DISC. IV-V = Grégoire de Nazianze, *Discours 4-5*, Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Bernardi, Les Éditions du Cerf, Paris, 1983 (Sources Chrétiennes, nr. 309).

GRIGORIE NAZ., DISC. VI-XII = Grégoire de Nazianze, *Discours 6-12*, Introduction, texte critique, traduction et notes par Marie-Ange Calvet-Sebasti, Les Éditions du Cerf, Paris, 1995 (Sources Chrétiennes, nr. 405).

GRIGORIE NAZ., DISC. XLII-XLIII = Grégoire de Nazianze, *Discours 42-43*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Bernardi, Les Éditions du Cerf, Paris, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 358).

GRIGORIE NAZ., DISC. XXVII-XXXI = Grégoire de Nazianze, *Discours 27-31*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Paul Gallay, avec la collaboration de Maurice Jourjon, Les Éditions du Cerf, Paris, 1978 (Sources Chrétiennes, nr. 250).

GRIGORIE NAZ., DISC. XXXII-XXXVII = Grégoire de Nazianze, *Discours 32-37*. Introduction, texte critique et notes par Claudio Moreschini, traduction par Paul Gallay, Les Éditions du Cerf, Paris, 1985 (Sources Chrétiennes, nr. 318).

GRIGORIE NAZ., DISC. XXXVIII-XLI = Grégoire de Nazianze, *Discours 38-41*. Introduction, texte critique et notes par Claudio Moreschini, traduction par Paul Gallay, Les Éditions du Cerf, Paris, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 358).

GRIGORIE NYSS., CR. = Grégoire de Nysse, *La création de l'homme*. Introduction et traduction de Jean Laplace, S.J., notes de Jean Daniélou, S.J., Les Éditions du Cerf, Paris, 1943 (Sources Chrétiennes, nr. 6).

GRIGORIE NYSS., MACR. = Grégoire de Nysse, *Vie de sainte Macrine*. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Pierre Marival, Les Éditions du Cerf, Paris, 1971 (Sources Chrétiennes, nr. 178).

GRIGORIE NYSS., S. I = Sfintul Grigorie de Nyssa, *Scrieri*, partea întîia. Traducere de preot prof. D. Stăniloae şi preot Ioan Buga, note de preot prof. D. Stăniloae, indice de preot Ioan Buga, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.

GRIGORIE NYSS., SCRIS. = Grégoire de Nysse, *Letres*. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Pierre Maraval, Les Éditions du Cerf, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 363).

GRIGORIE, IOV = Grégoire le Grand, *Morales sur Job*, livres 1 et 2. Introduction et notes de Dom Robert Gillet, traduction de Dom André de Gaudemaris, Paris, Les Éditions du Cerf, 1950 (Sources Chrétiennes, nenumerotat).

GRIGORIE, OM. EZEC. II = Grégoire le Grand, *Homélies sur Ézéchiel*, tome II (Livre II). Texte latin, introduction, traduction, notes et index par Gharles Morel, Paris, Les Éditions du Cerf, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 360).

HERODOT = Herodot, *Istorii*. Ediţie îngrijită de Liviu Onu şi Lucia Şapcaliu, prefaţă, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Şapcaliu, Minerva, Bucureşti, 1984.

HESYCHIUS, HOM. PASC. = Hésychius de Jérusalem, Basile de Séleucie, Jean de Béryte, Pseudo-Chrysostome, Léonce de Constantinople, *Homélies pascales* (cinq homélies inédites). Introduction, texte critique, traduction, commentaire et index de Michel Aubineau, Les Éditions du Cerf, Paris, 1972 (Sources Chrétiennes, nr. 187).

HOFFNER = H. A. Hoffner, *Symbols for Masculinity and Feminity: their Use in Ancient Near Eastern Sympathetic Magic Rituals*, în „Journal of Biblical Literature", 85 (1966), p. 326-334.

HUBBARD = *Ioel and Amos. An Introduction and Commentary*, by David Allan Hubbard, în seria „Tyndale Old Testament Commentaries", Inter-Varsity Press, Leicester, 1989.

HUGO ST.-VICT., DID. = Hugo de Saint-Victor, *Didascalion. Despre studiul lecturii*. Ediţie bilingvă. Text latin stabilit şi introducere de Dominique Poirel, traducere în limba română de Laura Maftei, îngrijire critică şi notă introductivă de Alexander Baumgarten, Polirom, Iaşi, 2013.

IERONIM, EPIST. I = Fericitul Ieronim, *Epistole*, vol. I. Studiu introductiv de Constantin Răchită, traduceri de Dan-Nicolae Negrescu, Diana Maria Diaconescu, Constantin Răchită, Traian Diaconescu, Nicolae Felecan, Ana-Cristina Halichias, Maria-Luiza Dumitru Oancea, Ştefan Cucu, ierom. Policarp Pîrvuloiu, Florentina Nicolae şi Florin Filimon, ediţie îngrijită de Ana-Cristina Halichias şi ierom. Policarp Pîrvuloiu, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2013.

IERONIM, IONA = Saint Jérôme, *Sur Jonas*. Introduction, texte latin, traduction et notes de Dom Paul Antin, Paris, Les Éditions du Cerf, 1956 (Sources Chrétiennes, nr. 42).

IOAN CASSIAN, CONF. = Jean Cassien, *Conférences, I-VII*. Introduction, texte latin, traduction et notes par Dom E. Pichery, Paris, Les Éditions du Cerf, 1955 (Sources Chrétiennes, nr. 42 bis).

IOAN CASSIAN, INST. CEN. = Jean Cassien, *Institutions cénobitiques*. Texte latin revu, introduction, traduction et notes par Jean Claude Guy, Paris, Les Éditions du Cerf, 1965 (Sources Chrétiennes, nr. 109).

IOAN DAMASCHIN, DOGM. = Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*. Traducere din limba greacă veche, introducere şi note de preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2005.

IOAN DAMASCHIN, NAST. = S. Jean Damascène, *Homélies sur la Nativité et la Dormition*. Texte grec, introduction, traduction et notes par Pierre Voulet, Paris, Les Éditions du Cerf, 1961 (Sources Chrétiennes, nr. 80).

IOAN HRIS., CATECH. = *Trois catéchèses baptismales*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Auguste Piédagnel, avec la collaboration de Louis Doutreleau, Paris, Les Éditions du Cerf, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 366).

IOAN HRIS., CATEH. BAPTISM. = Jean Chrysostome, *Huit Catéchèses baptismales inédites*. Introduction, texte critique, traduction et notes de Antoine Wenger, Paris, Les Éditions du Cerf, 1957 (Sources Chrétiennes, nr. 50).

IOAN HRIS., DISC. BAB. = Jean Chrysostome, *Discours sur Babylas*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Margaret A. Schatkin, avec la collaboration de Cécile Blanc et Bernard Grillet, suivi de *Homélie sur Babylas*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Bernard Grillet et Jean-Noël Guinot, Paris, Les Éditions du Cerf, 1990 (Sources Chrétiennes, nr. 362).

IOAN HRIS., INCOMPREHENS. = Jean Chrysostome, *Sur l'incompréhensibilité de Dieu*. Introduction de Ferdinand Cavallera et de Jean Danielou, traduction et notes de Robert Flecelière, Paris, Les Éditions du Cerf, 1951 (Sources Chrétiennes, volum nenumerotat).

IOAN HRIS., IOV = Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Iov*. Traducere şi note de Laura Enache, studiu introductiv de Dragoş Mîrşanu, Doxologia, Iaşi, 2012.

IOAN HRIS., OM. FAC. I-II = Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, partea întîia, *Omilii la Facere (I)*, partea a doua, *Omilii la Facere (II)*. Traducere, introducere, indici şi note de pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987 (I), 1989 (II).

IOAN HRIS., OM. STAT. I-II = Ioan Gură de Aur, *Omilii la statui*, ediţie bilingvă, I-II. Studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Podaru, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2011.

IOAN HRIS., OSP. STAP. = Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Din ospăţul stăpînului*. Introducere, traducere, note şi comentarii de Irineu Slătineanu, *s.l.*, 1995.

IOAN HRIS., OZ. = Jean Chrysostome, *Homélies sur Ozias* (in illud vidi Deum). Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Dumortier, Paris, Les Éditions du Cerf, 1981 (Sources Chrétiennes, nr. 277).

IOAN HRIS., PROV. = Jean Chrysostome, *Sur la providence de Dieu*. Introduction, texte critique, traduction et notes de Anne-Marie Malingrey, Les Éditions du Cerf, Paris, 1961 (Sources Chrétiennes, nr. 79).

IOAN HRIS., SCRIS. = Jean Chrysostome, *Lettre d'exil à Olympias et à tous les fidèles (Quod nemo laeditur)*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Anne-Marie Malingrey, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964 (Sources Chrétiennes, nr. 103).

IOAN HRIS., VAD. = Jean Chrysostome, *À une jeune veuve. Sur le mariage unique*. Introduction, traduction et notes par Bernard Grillet. Texte grec établi et présenté par Gérard H. Ettlinger, Les Éditions du Cerf, Paris, 1968 (Sources Chrétiennes, nr. 138).

IOAN HRIS., VIRG. = Jean Chrysostome, *La virginité*. Texte et introduction critiques par Herbert Musurillo, introduction générale, traduction et notes par Bernard Grillet, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 125).

IRINEU, ADV. HAER. II-IV = Irénée de Lyon, *Contre les hérésies*, livre IV, vol. 2, édition par A. Rousseau, B. Hemmerdinger, L. Doutreleau et C. Mercier, Éditions du Cerf, Paris, 1965 (Sources Chrétiennes 100); livre III, édition critique par Adelin Rousseau et Louis Doutreleau, tome II, texte et traduction, Éditions du Cerf, Paris, 1974 (Sources Chrétiennes 211); livre II, édition critique par Adelin Rousseau et Louis Doutreleau, tome II, texte et traduction, Éditions du Cerf, Paris, 1982 (Sources Chrétiennes 294).

ÎNVAT. NEAG. = *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Text stabilit de Florica Moisil şi Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, studiu introductiv şi note de Dan Zamfirescu şi G. Mihăilă, Editura Minerva, Bucureşti, 1970.

JAMES = F. James, *Personalities of the Old Testament*, Scribner's, New York, 1947.

JENSEN = Irving L. Jensen, *Minor Prophets of Israel*, Moody Press, Chicago, 1975.

JULIEN, SERM. I-II, = Julien de Vézelay, *Sermons*. Tome I (sermons 1-16). Introduction, texte latin, traduction et notes par Damien Vorreux, Paris, Les Éditions du Cerf, 1972 (Sources Chrétiennes, nr. 192).

KEIL = *Comentary on the Old Testament in ten volumes*, by C. F. Keil and F. Delirzsch, translated from the German, volume X, *Minor Profets*, by C. F. Keil, William B., Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1980 [ed. I: 1866].

KITCHEN = Kenneth A. Kitchen, *On the Reliability of the Old Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, 2003.

LACTANTIU, EPIT. = Lactance, *Épitomé des institutions divines*. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Michel Perrin, Paris, Les Éditions du Cerf, 1987 (Sources Chrétiennes, nr. 335).

LACTANTIU, INST. DIV. II, IV = Lactance, *Institutions divines*, livre II, livre IV. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Pierre Monat, Paris, Les Éditions du Cerf, 1992 (Sources Chrétiennes, nr. 337); livre IV. Introduction, texte critique, traduction, notes et index par Pierre Monat, Paris, Les Éditions du Cerf, 1992 (Sources Chrétiennes, nr. 377).

LEON, SERM. IV = Léon le Grand, *Sermons*. Tome IV. Traduction, notes et index de Dom René Dolle, Paris, Les Éditions du Cerf, Paris, 1973 (Sources Chrétiennes, nr. 200).

LIDDELL-SCOTT = *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie and with the cooperation of many scholars. With a revised supplement, Oxford Clarendon Press, 1996.

MACARIE EGIPTEANUL = Sfintul Macarie Egipteanul, *Scrieri. Omilii duhovnicești*. Traducere de pr. prof. dr. Constantin Corniţescu, introducere, indici şi note de prof. dr. N. Chiţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992.

MACINTOSH = *A Critical and Exegetical Commentary on Hosea*, by A. A. Macintosh, T&T Clark, Edinburgh, 1997.

MANUEL, MUS. = Manuel II Paléologue, *Entretiens aves un musulman. 7e Controverse*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Théodore Khoury, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 115).

MARG. = *Mărgăritare*, ádecă cuvinte de multe féliuri a celui întru sfinţi părintelui nostru Ioan, Arhiepiscopul Ţarigradului, a lui Zlatoust (...), tălmăcite den limbă elenească pre limba grecească, spre cea de obşte (...), iară acum întîiu (...) s-au scos de pre limba grecească pre limba rumânească şi s-au dat în tipariu (...). Şi s-au tipărit (...) Bucureşti, în sfînta şi dumnezeiasca mitropolie (...). Anii de la facerea lumii 7199 (= 1691).

MARTI = K. Marti, *Das Dodekapropheton*, Mohr, Tübingen, 1904 (în seria „Kurzer Handkommentar zum Alten Testament").

MAXIM MART., ÎNTR. = Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Întrebări şi nedumeriri*. Traducere din limba greacă veche şi note de Laura Enache, studiu introductiv, indici, bibliografie şi note de Dragoş Bahrim. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Teofan, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, Doxologia, Iaşi, 2012.

MELANIA = *Vie de Sainte Mélanie*. Texte grec, introduction, traduction et notes par Denys Gorce, Les Éditions du Cerf, Paris, 1961 (Sources Chrétiennes, nr. 90).

METODIU OLIMP., S. = Sfintul Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*. Studiu introductiv, traducere, note şi indici de preot prof. Const. Corniţescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1984.

MIGNE, PG = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, Imprimerie catholique, Paris, 1857-1866.

MIGNE, PL = J. P. Migne, *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Imprimerie catholique, Paris, 1844-1864.

MIKLOSICH = *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*. Emendatum auctum edidit Fr. Miklosich, Vindobonae, Guilelmus Braumueller, 1862-1865.

MINIAT, CAZ. = Ilie Miniat, *Cazanii (Bucureşti, 1742)*. Studiu filologic şi lingvistic, ediţie de text, notă asupra ediţiei, note şi glosar de Cristina Creţu, cuvânt înainte de Eugen Munteanu, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2013.

MINIAT, DID. = Ilie Miniat, episcop de Kalavrita, *Didahii şi predici*. Traducere de preot prof. dr. Dumitru Fecioru, Editura Bunavestire, Bacău, 1995.

MS.45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; conţine traducerea integrală a Vechiului Testament, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea.

MS.4389 = Biblioteca Academiei Române, manuscrisul românesc nr. 4389; conţine traducerea integrală a Vechiului Testament, efectuată după slavonă şi latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanul), în a doua jumătate a sec. al XVII-lea.

MUNTEANU, LEX.BIBL. = Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Humanitas, Bucureşti, 2008.

NEB = Alfons Deissler, *Die zwölf Propheten: Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk*, Echter Verlag, Würzburg, 1981 (în seria „Die neue echter Bibel", hrsg von Weichbischof Dr. Joseph D. Plöger, Profesor Dr. Josef Schreiner).

NICODIM AGH., DEPR. DUH. = Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovniceşti*. Ediţie îngrijită de pr. Pleşa Petru, tipărită cu binecuvântarea P. S. Andrei, episcopul Alba-Iuliei, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba-Iulia, 1995.

NIKETAS STETHATOS = Nicétas Stéthatos, *Opuscules et lettres*. Introduction, texte critique, traduction et notes par J. Darrouzès, Les Éditions du Cerf, Paris, 1961 (Sources Chrétiennes, nr. 81).

NOWAK = W. Nowak, *Die kleinen Propheten*, 3. Aufl., Göttingen, 1922 (în seria „Handkommentar zum Alten Testament").

ORIGENE, CÎNT. = Origène, *Homélies sur le cantique des cantiques*. Introduction, traduction et notes de Dom. O. Rousseau, O. S. B., Les Éditions du Cerf, Paris, 1954 (Sources Chrétiennes, nr. 37).

ORIGENE, EZEC. = Origène, *Homélies sur Ézéchiel*. Texte latin, introduction, traduction et notes par Marcel Borret, Les Éditions du Cerf, Paris, 1989 (Sources Chrétiennes, nr. 352).

ORIGENE, HOM. EX. = Origène, *Homélies sur l'Exode*. Texte latin, introduction, traduction et notes par Marcel Borret, Les Éditions du Cerf, Paris, 1985 (Sources Chrétiennes, nr. 321).

ORIGENE, HOM. NUM. = Origène, *Homélies sur les Nombres*. Introduction et traduction de André Méhat, Les Éditions du Cerf, Paris, 1951 (Sources Chrétiennes, nr. 29).

ORIGENE, HOM. SAM. = Origène, *Homélies sur Samuel*. Édition critique, introduction, traduction et notes par Pierre et Marie Thérèse Nautin, Les Éditions du Cerf, Paris, 1986 (Sources Chrétiennes, nr. 328).

ORIGENE, IOAN, I-III = Origène, *Commentaire sur Saint Jean*. Tome I (livres I-V). Texte grec, avant-propos, traduction et notes par Cécile Blanc, Les Éditions du Cerf, Paris, 1966 (Sources Chrétiennes, nr. 120). Tome II (livres VI et X). Texte grec, avant-propos, traduction et notes par Cécile Blanc, Les Éditions du Cerf, Paris, 1970 (Sources Chrétiennes, nr. 157); Tome III (livre XIII). Texte grec, avant-propos, traduction et notes par Cécile Blanc, Les Éditions du Cerf, Paris, 1975 (Sources Chrétiennes, nr. 222).

ORIGENE, IOS. = Origène, *Homélies sur Josué*. Texte latin, introduction, traduction et notes de Annie Jaubert, Les Éditions du Cerf, Paris, 1960 (Sources Chrétiennes, nr. 71).

ORIGENE, LEV. = Origen, *Omilii şi adnotări la Levitic*. Ediţie bilingvă. Studiu introductiv, traducere şi note de Adrian Muraru, Polirom, 2006.

ORIGENE, LIB. ARB. = Origène, *Philocalie, 21-27, Sur le libre arbitre*. Introduction, texte, traduction et notes par Éric Junod, Les Éditions du Cerf, Paris, 1976 (Sources Chrétiennes, nr. 226).

ORIGENE, LUC. = Origène, *Homélies sur St. Luc*. Texte latin et fragments grecs, introduction, traduction et notes par Henri Crouzel, François Fournier, Pierre Périchon, Les Éditions du Cerf, Paris, 1962 (Sources Chrétiennes, nr. 87).

ORIGENE, MATTH. = Origène, *Commentaire sur l'Évangile selon Matthieu*. Tome I (livres X et XI). Introduction, traduction et notes par Robert Girod, Les Éditions du Cerf, Paris, 1970 (Sources Chrétiennes, nr. 162).

ORIGENE, S. A. II = Origen, *Scrieri alese. Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia*. Traducere de pr. prof. T. Bodogae, pr. prof. Nicolae Neaga şi Zorica Laţcu, studiu introductiv şi note de pr. prof. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982.

PALLADIOS, CHRYS. I-II = Palladios, *Dialogue sur la vie de Jean Chrysostome*, tome I. Introduction, texte critique, traduction et notes par Anne-Marie Malingrey, avec la collaboration de Philippe Leclercq, Les Éditions du Cerf, Paris, 1988 (Sources Chrétiennes, nr. 341); tome II. Histoire du texte, index et appendices par Anne-Marie Malingrey, Les Éditions du Cerf, Paris, 1988 (Sources Chrétiennes, nr. 342).

PAR. APOST., S. I = Părinţi apostolici, *Scrieri*. Ediţie bilingvă. Serie coordonată de Dan Batovici. Traduceri de Cristina Ciubotaru, Nicolae Mogage şi Dan Batovici, note de Nicolae Mogage şi Dan Batovici, tabel cronologic de Adrian Munteanu, studiu introductiv şi introduceri de Dan Batovici, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, Iaşi, 2010.

PARROT = A. Parrot, *Ninive et l'Ancien Testament*, în „Cahiers d'archéologie biblique", III, Delachaux, 1955.

POPE = M. H. Pope, *Song of Songs*, în „Anchor Bible", 7C, Garden City, New York, 1977.

ROMAN MELODUL, IMN. = Romanos le Mèlode, *Hymnes*. Introduction, texte critique, traduction et notes par José Grosdidier de Matons, tome IV, Nouveaux Testament (XXXII-XILV), Les Éditions du Cerf, Paris, 1986 (Sources Chrétiennes, nr. 128).

RUDOLPH = Wilhelm Rudolf, *Hosea*. Kommentar zum Alten Testament, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1971.

RUFINUS = Rufin d'Aquilée, *Les bénédictions des patriarches*. Introduction, texte latin, notes et commentaire par Manlio Simonetti, traduction de H. Rochais revue par P. Antin, Les Éditions du Cerf, Paris, 1968 (Sources Chrétiennes, nr. 140).

SALVIANUS, GUV. DUMN. = Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu (De gubernatione Dei)*. Traducere, introducere, note şi comentarii de Prof. David Popescu, în vol. Boetius şi Salvianus, *Scrieri. Articole teologice şi Mîngîierile filozofiei. Despre guvernarea lui Dumnezeu*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992.

SB = L. Pirot, A. Clamer (ed.), *La Sainte Bible*. Traduction française d'après les textes originaux, commentaire exégétique et théologique. Tome VIII (1ère partie), *Les petits prophètes*, par A. Deissler et M. Delcor, Letoutey et Ané, Paris, 1961.

SCHAFF = *The Minor Prophets*, exegeticaly, theologically, and homiletically expounded by Paul Kleinert, Otto Schmoller, George R. Bliss, Talbot W. Chambers, Charles Elliot, John Forsyth, J. Frederick McCurdy, and Joseph Packard. Edited by Philip Schaff, New York, 1874. Reeditare în: *Commentary on the Holy S Profeţii minori. Introducere generalăcriptures*, critical, doctrinal and homiletical by John Peter Lange. Translated from the German and edited with additions by Philip Schaff. *Ezekiel and the Minor Prophets*, Zondervan Publishing House, Grand Rapids, Michigan, 1960.

SCHMIDT = Hans Schmidt, *Jona, eine Untersuchung zur vergleichenden Religionsgeschichte*, Göttingen, Vanderhoeck, 1907.

SCRIBAN = *Dicţionaru limbii româneşti (Etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologizme, provincialisme)*, Editura „Presa Bună", Iaşi, 1939.

SELLIN = *Das Zwölfprophetenbuch*, übersetzt und erklärt von Ernst Sellin, A. Deichertsche Verlagsbuchhandlung, Leipzig/ Erlangen, 1922.

SEPT.BOS = *Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ. VETUS TESTAMENTUM EX VERSIONE SEPTUAGINTA INERPRETUM. Secundum exemplar Vaticanum Romae editum, accuratissime denuo recognitum, una cum scholiis ejusdem editionis, variis manuscriptorum codicum veterumque exemplarium lectionibus, nec non fragmentis versionum Aquilae, Symachi Theodothionis. Summa cura edidit Lambertus Bos, L. Gr. in Acad. Franeq. Professor. Franequerae. Excudit Francisus Halma, Illustr. Frisiae Ord. atque eorundem Academiae typogr. ordinar. MDCCIX.*

SEPT.ENGL. = *A New English Translation of the Septuagint and the Other Greek Translations Traditionally Included under That Title*, Albert Pietersma and Benjamin G. Wright (ed.), Oxford University Press, New York – Oxford, 2007.

SEPT.FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἁπάντα. Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece*, a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.

SEPT.GERM. = *Septuaginta Deutsch. Das griechische Alte Testament in deutscher Übersetzung*, in Zusammenarbeit mit Eberhard Bons, Kai Brodersen, Helmut Engel, Heinz-Josef Fabry, Siegfried Kreuzer, Wolfgang Orth, Martin Rösel, Helmut Utzschneider, Dieter Vieweger und Nikolaus Walter, herausgegeben von Wolfgang Kraus und Martin Karrer, Deutesche Bibelgesellschaft, zweite, verbesserte Auflage, Stuttgart, 2010.

SEPT.RAHLFS = *Septuaginta*, *id est Vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes*, edidit Alfred Rahlfs, Editio altera quam recognovit et emendavid Robert Handhart, duo volumina in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

SEPT.VEN. = *Ἡ θεία Γραφὴ δηλαδὴ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ἅπαντα. Divina Scriptura nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia* [...], *παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ* [...], Venetiis, MDCLXXXVII.

SEPT.ZIEGLER = *Septuaginta*. Vetus Testamentum Graecum, auctoritate Societatis Litterarum Gottingensis editum. Vol. XII/ 2, *Sapientia Iesu Filii Sirach*, edidit Josephus Ziegler, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1965.

SIMEON, CAP. THEOL. = Siméon le Nouveau Théologien, *Chapitres théologiques gnostiques et pratiques*. Introduction, texte critique, traduction et notes de J. Darrouzè, Les Éditions du Cerf, Paris, 1963 (Sources Chrétiennes, nr. 51).

SIMEON, CATECH. I = Siméon le Nouveau Théologien, *Catéchèses*, I-V. Introduction, texte critique et notes par Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, Tome I, Les Éditions du Cerf, Paris, 1963 (Sources Chrétiennes, nr. 96).

SIMEON, CATECH. II = Siméon le Nouveau Théologien, *Catéchèses*, VI-XXII. Introduction, texte critique et notes par Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, Tome II, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964 (Sources Chrétiennes, nr. 104).

SIMEON, CATECH. III = Siméon le Nouveau Théologien, *Catéchèses*, XXIII-XXXIV. Introduction, texte critique et notes par Basile Krivochéine, traduction par Joseph Paramelle, Tome III, Les Éditions du Cerf, Paris, 1965 (Sources Chrétiennes, nr. 113).

SIMEON, TRAT. II = Siméon le Nouveau Théologien, *Traités théologiques et éthiques*. Introduction, texte critique, traduction et notes par Jean Darrouzès, Tome II, Les Éditions du Cerf, Paris, 1967 (Sources Chrétiennes, nr. 129).

SLOVAR = *Slovar' cerkovidnoslavjanskogo i russkogo jazyka*, Sanktpetersburg, I-IV, 1867-1868.

SMITH = G. A. Smith, *The Book of the Twelve Prophets*, în seria „Expositors Bible", Harper & Brothers, New York/ London, 1928.

STEFFEN = Uwe Steffen, *Das Mysterium von Tod und Auferstehung*. Formen und Wandlungen des Jona-Motivs, mit 28 Abbildungen im Text und 16 Bildtafeln, Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen, 1963.

TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, I (A-C), Bucureşti, 1913, II (D-P), Bucureşti, 1906, III (P-Z), Bucureşti, 1912.

TEODORET = Teodoret, episcopul Cirului, *Scrieri. Istoria bisericească*. Traducere de pr. prof. Vasile Sibiescu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1995.

TERTULIAN, PUD. I = Tertullien, *La Pudicité* (*De pudicitia*), tome I. Introduction par Claudio Michaelli, texte critique et traduction par Charles Munier, Les Éditions du Cerf, Paris, 1993 (Sources Chrétiennes, nr. 394).

TUAT = *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments*, herausgegeben von Otto Kaiser, vol. I-III, Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh, 1982-2001.

URSU = N. A. Ursu, *Un cărturar puţin cunoscut de la mijlocul secolului al XVII-lea: Daniil Andrean Panoneanul*, în „Cronica", nr. 43 (1981), p. 5-8.

VAN HOONACKER = A. van Hoonacker, *Les XII Prophètes*, în seria „Études Bibliques", Librairie Victor Lecoffre, Paris, 1908.

VASILE CEL MARE, ASC. = Sfîntul Vasile cel Mare, *Scrieri*, partea a doua, *Asceticele*. Traducere, introducere, indici şi note de prof. Iorgu D. Ivan, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1989.

VASILE CEL MARE, EPIST. = Sfântul Vasile cel Mare, *Epistole*. Traducere din limba greacă, introducere şi note de pr. Teodor Bodogae, ediţie revizuită de Tudor Teoteoi, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2010.

VASILE CEL MARE, EUN. = Sfîntul Vasile cel Mare, *Împotriva lui Eunomie. Expunere a credinţei niceene*. Traducere şi note de ierom. Lavrentie Carp, Editura Crigarux, Piatra-Neamţ, 2007.

VASILE CEL MARE, HEX. = Basile de Césarée, *Homélies sur L'Hexaéméron*. Texte grec, introduction et traduction de Stanislas Giet, Les Éditions du Cerf, Paris, 1949 (Sources Chrétiennes, nr. 26).

VASILE CEL MARE, ISA. = Sfântul Vasile cel Mare, *Comentariu la cartea Profetului Isaia*. Traducere din limba greacă, introducere şi note de Alexandru Mihăilă, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2009.

VASILE CEL MARE, S. DOGM. = Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri dogmatice şi exegetice*. Traducere din limba greacă de ierom. Policarp Pîrvuloiu şi pr. Dumitru Fecioru, revizuirea traducerii realizată de pr. Dumitru

Fecioru, Adrian Muraru şi ierom. Policarp Pîrvuloiu, note de ierom. Policarp Pîrvuloiu, Dumitru Fecioru şi Adrian Muraru, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2011.

VASILE CEL MARE, S. MOR. = Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri morale şi asecetice*. Studiu introductiv de pr. Vasile Răducă, traduceri de Isabela Alina Panainte, Florin Filimon, Laura Enache, Octavian Gordon, diac. Nicolae Mogage, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2013.

VASILE CEL MARE, TRAT. = Basile de Césarée, *Traité du Saint-Esprit*. Texte grec, introduction, traduction et notes de Benoit Pruche, Les Éditions du Cerf, Paris, 1947 (Sources Chrétiennes, nr. 14).

HOM. PASC. = Basile de Séleucie/ Hésychius de Jérusalem/ Jean de Beryte/ Léonce de Constantinople, *Homélies pascales*. Introduction, texte critique, traduction, commentaire et index de Michael Aubineau, Les Éditions du Cerf, Paris, 1972.

VULG. = *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata* [...], Antwerpiae, ex officina Christophori Plantini, 1565 [*Vulgata Clementina*, ediţie indicată ca izvod în prefaţa MS.4389].

WIEDEMANN = A. Wiedemann, *Die Unterhaltungsliteratur der alten Aegypter*, Leipzig, 1902.

WOLFF = H. W. Wolf, *Gesammelte Studien zum Alten Testament*, 22, Kaiser Verlag, München, 1964 (în seria „Theologische Bücherei").

ABREVIERILE SERIEI

a. = ante
ac. = acuzativ
adj. = adjectiv
adv. = adverb
ags. = anglosaxon
ahd. = vechi german literar
akk. = acadian
alb. = albanez
antr. = antroponim
ap. = apud
arab = arăbesc
aram. = aramaic
arom. = aromân
art. = articol
asir. = asirian
aux. = auxiliar
av. = avestic
băn. = bănăţean
bg. = bulgăresc
c. = circa
ceh. = cehesc
cf. = confer
cond. = condiţional
conj. = conjuncţie
criş. = crişean
dat. = dativ
dial. = dialect, dialectal
dr. = dacoromân
ebr. = ebraic
engl. = englezesc
egipt. = egiptean
f. = feminin
ğagat. = dial. tc. al uzbecilor
gen. = genitiv
got. = gotic
gr. = grec(esc)
gr. biz. = grecesc bizantin
i.-e. = indoeuropean
istrorom. = istroromân
invar. = invariabil
în expr. = în expresia
kaikav. = dial. kaiakavian
karaim. = dial. tăt.
kazan. = dial. tc. de la Kazan
lat. = latin, latinesc
lat. med. = latina medievală
lat. sav. = latina savantă
lit. = literal
loc. adv. = locuţiune adverbială
LXX = Septuaginta
m. = masculin
magh. = maghiar
maram. = maramureşean
marg. = marginal
mhd. = medio-german literar
mgl. = meglenoromân
mgr. = mediogrecesc
mold. = moldovenesc
ms. = manuscris
munt. = muntenesc
n. = neutru
năsăud. = năsăudean
ngr. = neogrecesc
nhd. = nou german literar
nslov. = neosloven
part. = participiu
pers. = persan
pl. = plural
plur. tant. = plurale tantum
polon. = polonez
pref. = prefix
prep. = prepoziţie
prin ext. = prin extensie
priv. = privativ
pron. = pronume
rom. com. = românesc comun
rus. = rusesc
sam. = samarinean
săs. = săsesc
s.-cr. = sîrbo-croat
sg. = singular
sir. = sirian
sîrb. = sîrbesc
sl. = slav
sl. bis. = slavonesc, slav bisericesc
sl. c. = slav comun
slov. = slovac
sloven. = slovenesc
sorb. j. = soraba de jos
subst. = substantiv
suf. = sufix
tăt. = tătărăsc
tc. = turcesc
tc. tăt. = turco-tătar
toh. = toharic
top. = toponim
TM = Textul Masoretic
ucr. = ucrainean
v. = verb
vbavar. = vechi bavarez
vbg.= vechi bulgăresc
vfr. = vechi francez
vgr. = vechi grecesc
viit. = viitor
vnord. = vechi nordic
vrom. = vechi românesc
vrus. = vechi rusesc
vsîrb. = vechi sîrbesc
vsl. = vechi slav

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRȚILOR BIBLICE

VECHIUL TESTAMENT

CĂRȚILE BIBLICE (BIBL.1688)	SERIA VECHE	SERIA NOUĂ
Facerea	Fac.	Fac.
Ieșirea	Ieș.	Ieș.
Preoțiia	Lv.	Lev.
Numerile	Nm.	Num.
A doa lêge	Dt.	Deut.
Iisus Návi	Ios.	Ios.
Judecătorii	Jud.	Jud.
Ruth	Rt.	Rut
A împărățiilor cea dentîiu	1 Reg.	1Reg.
A împărățiilor a doa	2 Reg.	2Reg.
A împărățiilor a treia	3 Reg.	3Reg.
A împărăției a patra	4 Reg.	4Reg.
Cartea întîia Paralipomenon	1 Cr.	1Paral.
Cartea a doa Paralipomenon	2 Cr.	2Paral.
Ésdras	Ezd.	Ezd.
Neémiia	Neem.	Neem.
Esthír	Est.	Est.
Iov	Iov	Iov
Psaltirea	Ps.	Ps.
Parimiile lui Solomón	Pild.	Parim.
Cartea Eclisiiastului	Eccl.	Ecles.
Cîntarea cîntărilor	Ct.	Cînt.
Isaía	Is.	Is.
Ieremíia	Ier.	Ier.
Plînsurile Ieremíei	Plg.	Plîng.
Iezechiíl	Iez.	Iez.
Daniíl	Dan.	Dan.
Iósiia	Iosia	Iosia
Ióil	Ioil	Ioil
Amós	Am.	Am.
Avdíu	Avd.	Avd.
Ioná	Iona	Iona
Mihéa	Mih.	Mih.
Naúm	Naum	Naum
Avvácum	Avac.	Avac.
Sofónia	Sof.	Sof.
Agghéu	Ag.	Ag.
Zaharíia	Zah.	Zah.
Maláhia	Mal.	Mal.
Tóvit	Tob.	Tov.
Iudíth	Idt.	Idt.
Varúh	Bar.	Var.
Carte trimisă a Ieremíei	Ep. Ier.	Ep. Ier.
Cîntarea a trei sfinți cuconi	Ct. Tin.	Cînt. trei tin.
Catastih al Ésdrii	2 Ezd.	2Ezd.
Ésdra [3]	3 Ezd.	3Ezd.
Înțelepciunea lui Solomón	Sol.	Sol.
Înțelepciunea lui Iisús, fiiul lui Siráh	Sir.	Sir.
A Sosánnei istoríe	Sus.	Sus.
Pentru a bălaurului Víl topire	Bel.	Bel
Al Maccavéilor cuvînt dentîiu	1 Mac.	1Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al doilea	2 Mac.	2Mac.
Al Maccavéilor cuvînt al treilea	3 Mac.	3Mac.
A lui Iósip la Maccavéi carte	Iosip	Iosip

NOUL TESTAMENT

De la Matthei svînta Evanghelie	Mt.	Mat.
Evanghelia de la Marco	Mc.	Marc.
Evangheliia de la Lúca	Lc.	Luc.
Evangheliia de la Ioan	Ioan	Ioan
Faptele apostolilor	Fpt.	Fapte
A lui Pável apostolul cea către Rîmlêni carte	Rom.	Rom.
Cea către Corinthêni carte trimisă dentîiu	1 Cor.	1Cor.
Către Corinthêni carte trimisă a doa	2 Cor.	2Cor.
Către Galatêni carte trimisă a lui Pável	Gal.	Gal.
Cea către Efesêni carte trimisă a lui Pável	Ef.	Efes.
Cea către Filipiêni carte trimisă	Filip.	Filip.
Cea către Colaseiêni carte trimisă a lui Pável	Col.	Col.
Cea către Solonêni carte trimisă a lui Pável dentîiu	1 Tes.	1Tes.
Cea către Solonêni carte trimisă a doa	2 Tes.	2Tes.
Cea către Timothéu carte trimisă dentîiu	1 Tim.	1Tim.
Către Timothéiu carte trimisă a doa	2 Tim.	2Tim.
Cea către Tit carte trimisă a lui Pável	Tit	Tit
Cea către Filimon carte trimisă a lui Pável	Filim.	Filim.
Cea către Evrei carte trimisă a lui Pável	Evr.	Evr.
A lui Iácov carte trimisă preste tot	Iac.	Iac.
A lui Pétru cea preste tot carte trimisă cea dentîiu	1 Petr.	1Petr.
Carte trimisă a lui Pétru preste tot a doa	2 Petr.	2Petr.
Carte trimisă a lui Ioán cea dentîiu preste tot	1 Ioan	1Ioan
Carte trimisă a lui Ioán adeverită a doa	2 Ioan	2Ioan
Carte lui Ioán a treia	3 Ioan	3Ioan
Carte trimisă a Iúdei adeverită	Iuda	Iuda
Apocalipsis a lui Ioán Bogoslovul	Apoc.	Apoc.

Numele cărţilor biblice din Ms.45 şi Ms.4389 care apar în formă slavonă sînt scrise cu litere chirilice, completate şi echivalate ca în lista de mai jos.

Бы *[ик]*	*[= Fac.]*
Ис *[о]* *[ъ]*	*[= Ieş.]*
2 ***Зак*** *[онъ]*	*[= Deut.]*
Чи́сла	*[= Num.]*
1, *2* ***Пар****[алипоменонъ]*	*[= 1*, *2Paral.]*
Сѵ́д*[е́и]*	*[= Jud.]*
1, 2, *3*, *4* ***Цр*** *[ъ]*	*[= 1*, *2*, *3*, *4Reg.]*
Прит*[чи]*	*[= Parim.]*
*[****Пре****]****Мѵ́****[****рости****]* sau ***Моудр****[****ость****]*	*[= Sol.]*
Пла́чъ	*[= Plîng.]*
*[****Къ****]* ***Ри*** *[****ляном****]*	*[= Rom.]*
Дѣян*[ик]*	*[= Fapte]*
Сол*[****ѵ́няном****]*	*[= Tes.]*
Петров*[о]*	*[= Petr.]*
Июдин	*[= Iuda]*

1 Moi[si]	*[= Fac.]*
2 Moi[si]	*[= Ieş.]*
3 Moi[si]	*[= Lev.]*
4 Moi[si]	*[= Num.]*
5 Moi[si]	*[= Deut.]*

FOTOCOPII

Ms. 45

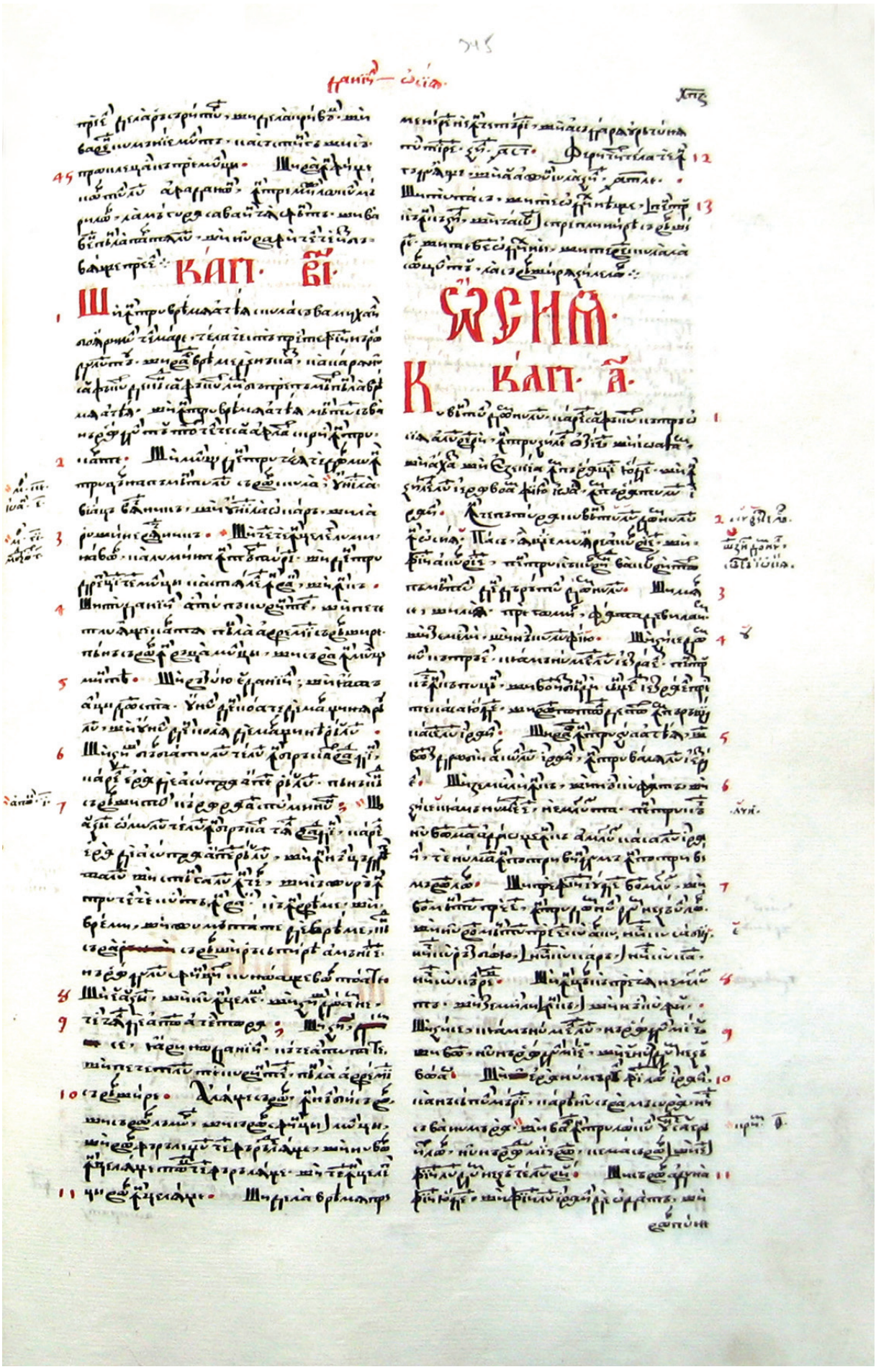

Ms. 45 p. 688

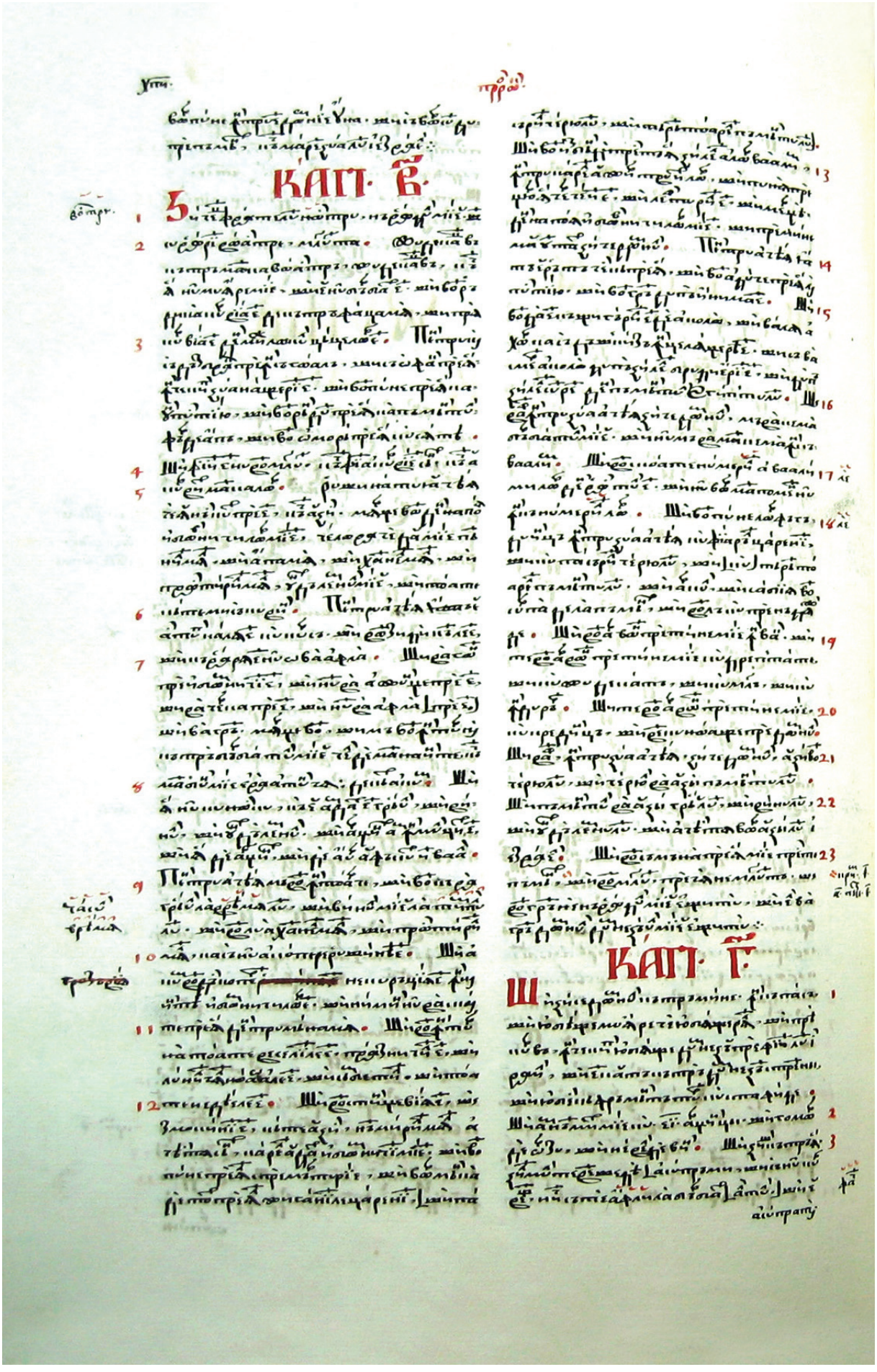

Ms. 45 p. 689

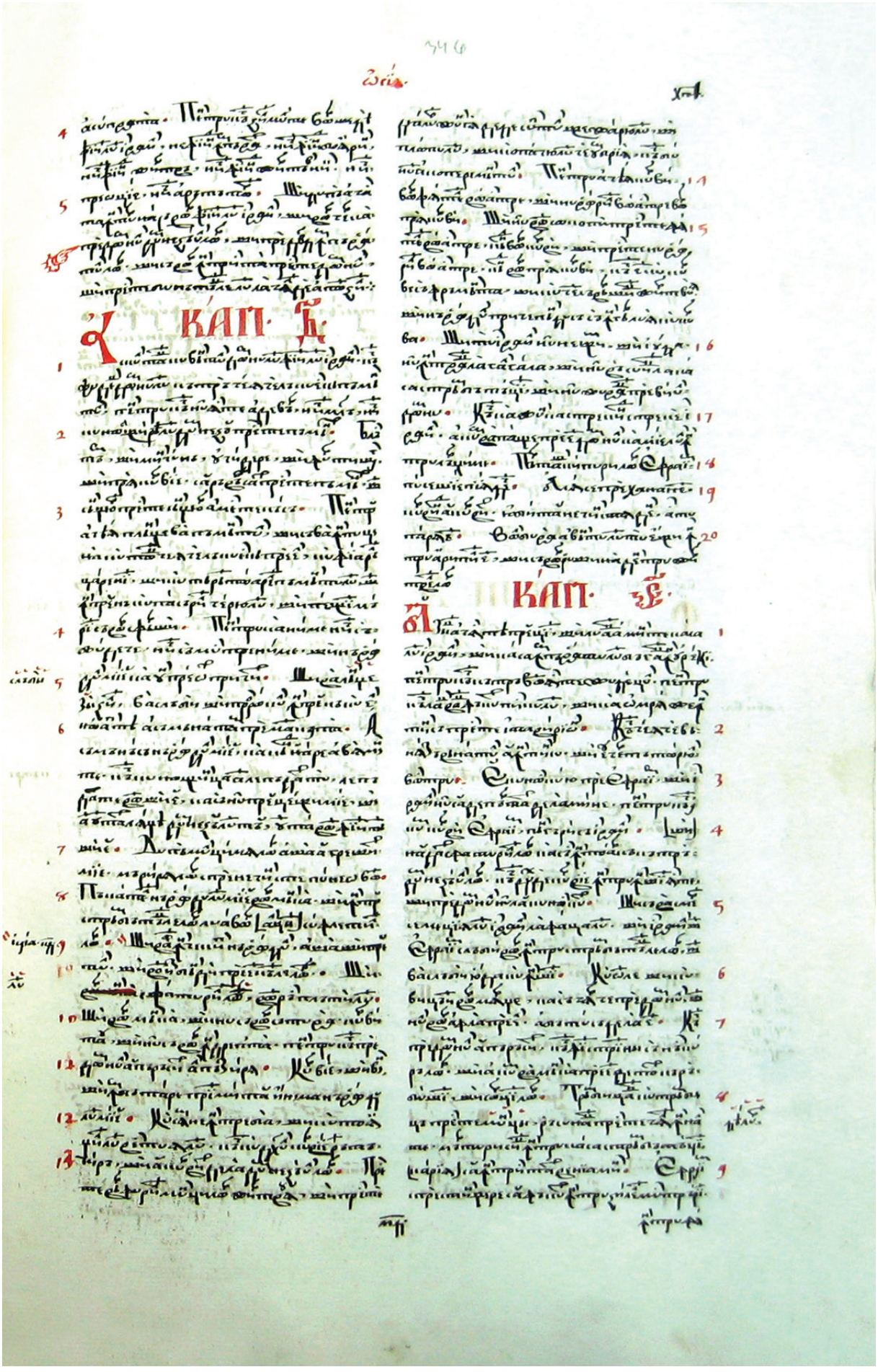

Ms. 45 p. 690

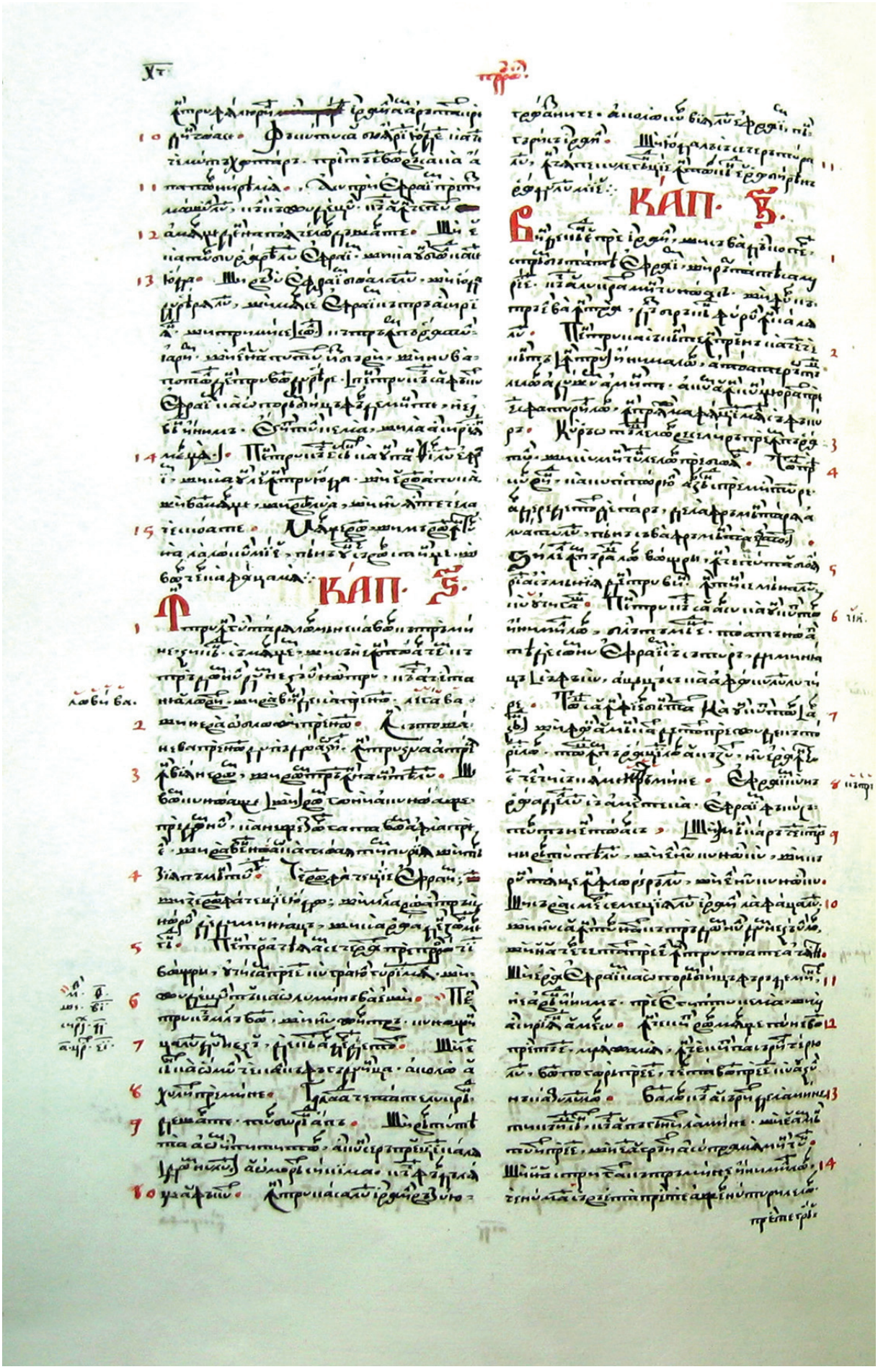

Ms. 45 p. 691

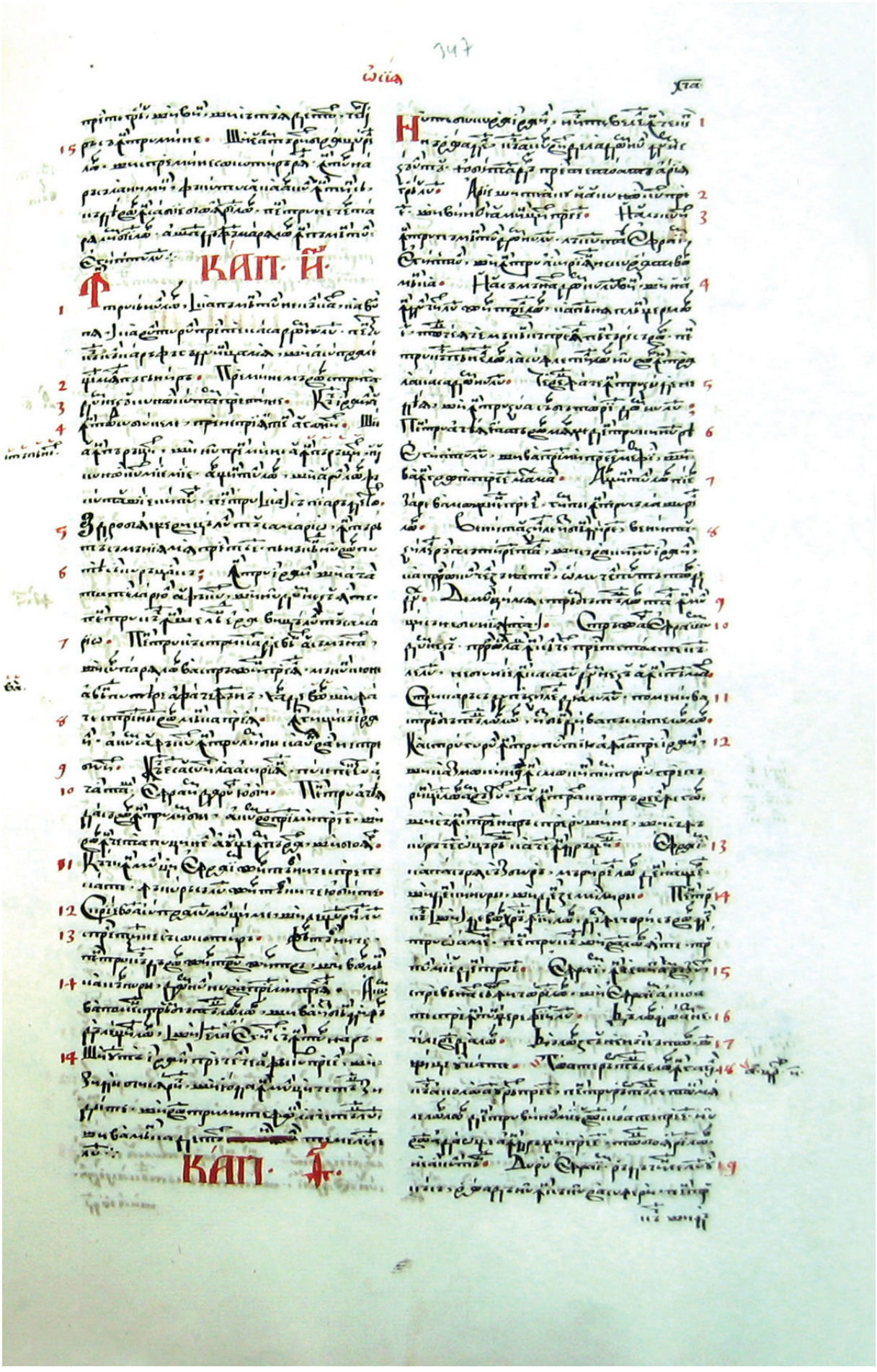

Ms. 45 p. 692

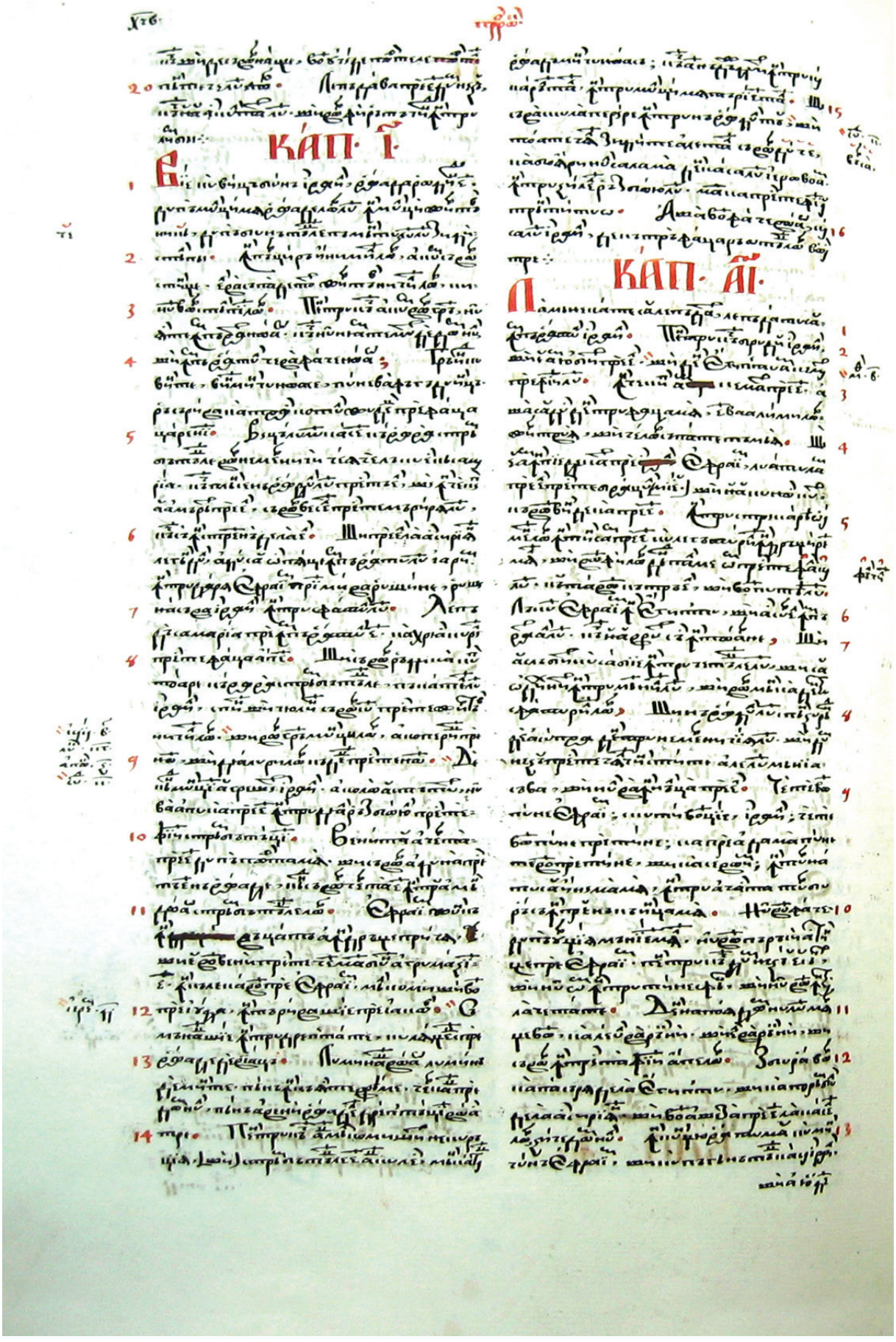

Ms. 45 p. 693

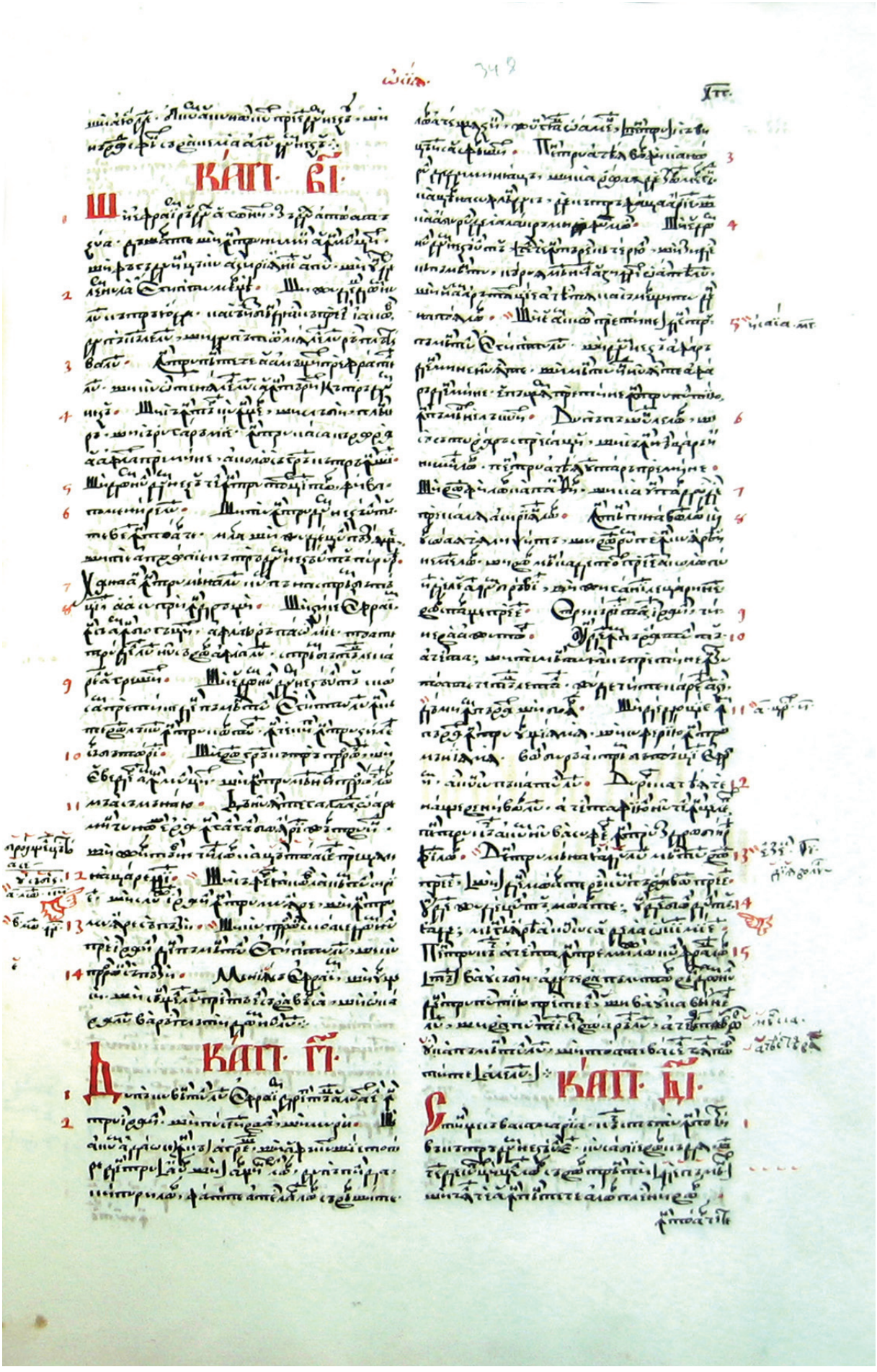

Ms. 45 p. 694

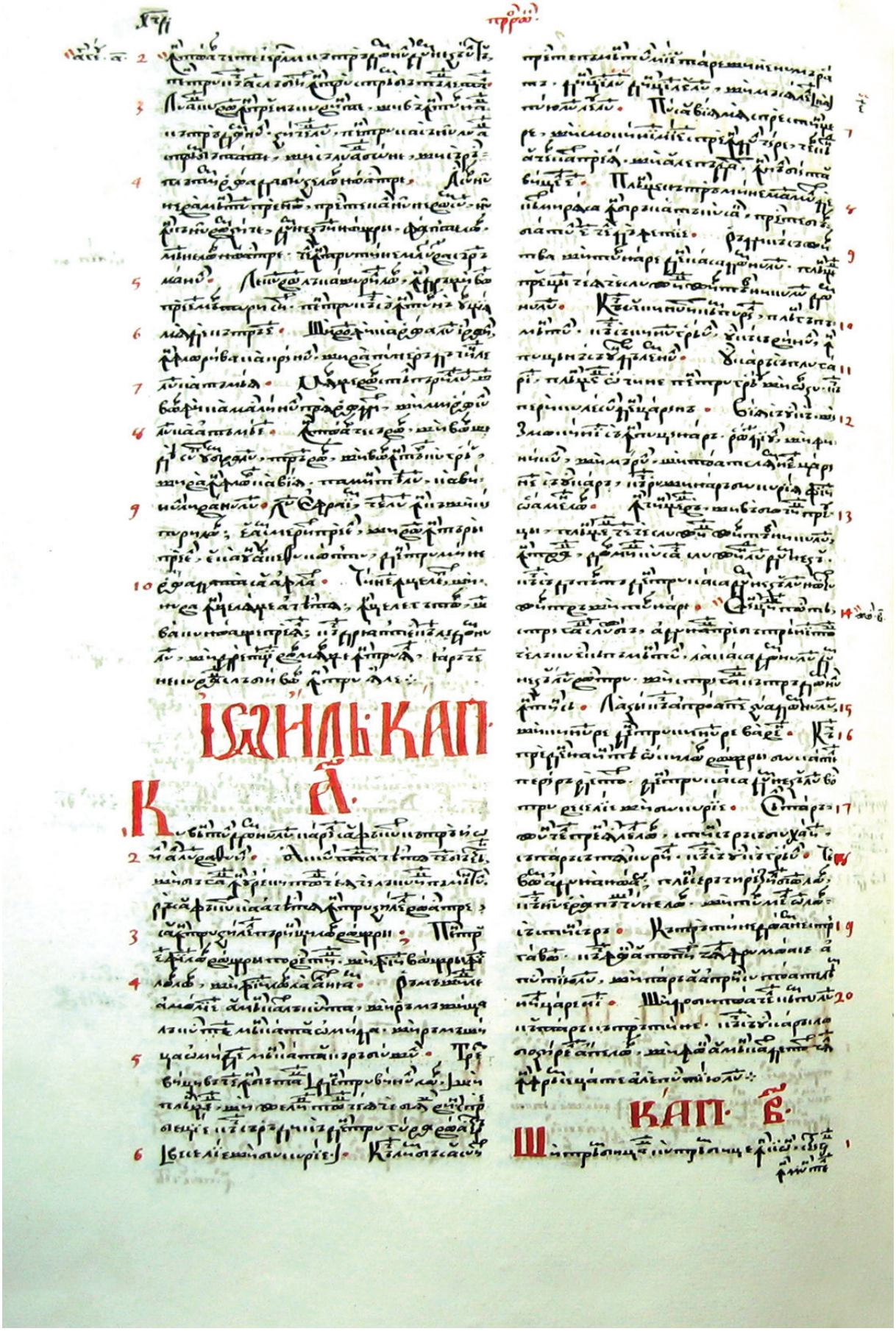

Ms. 45 p. 695

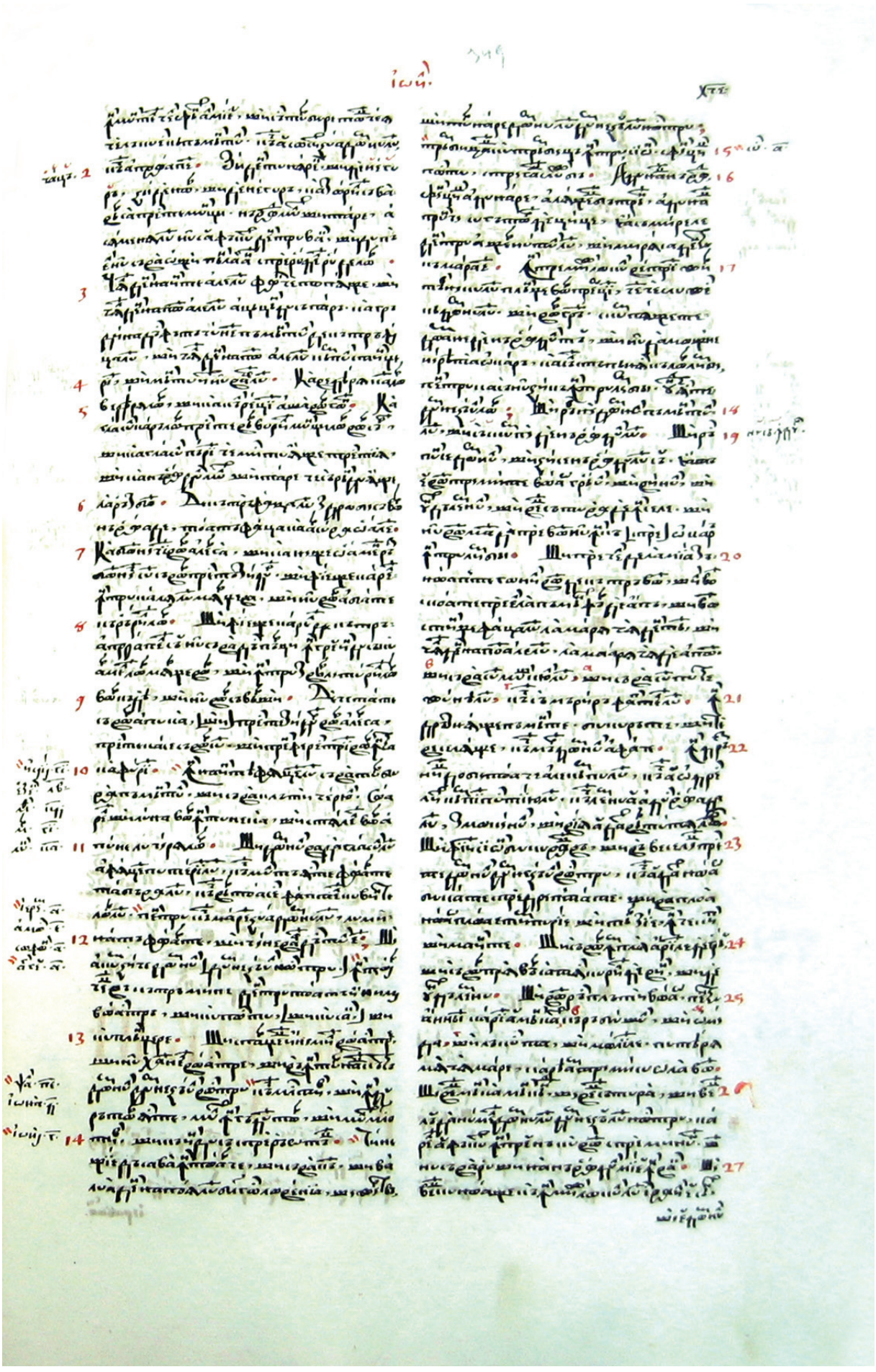

Ms. 45 p. 696

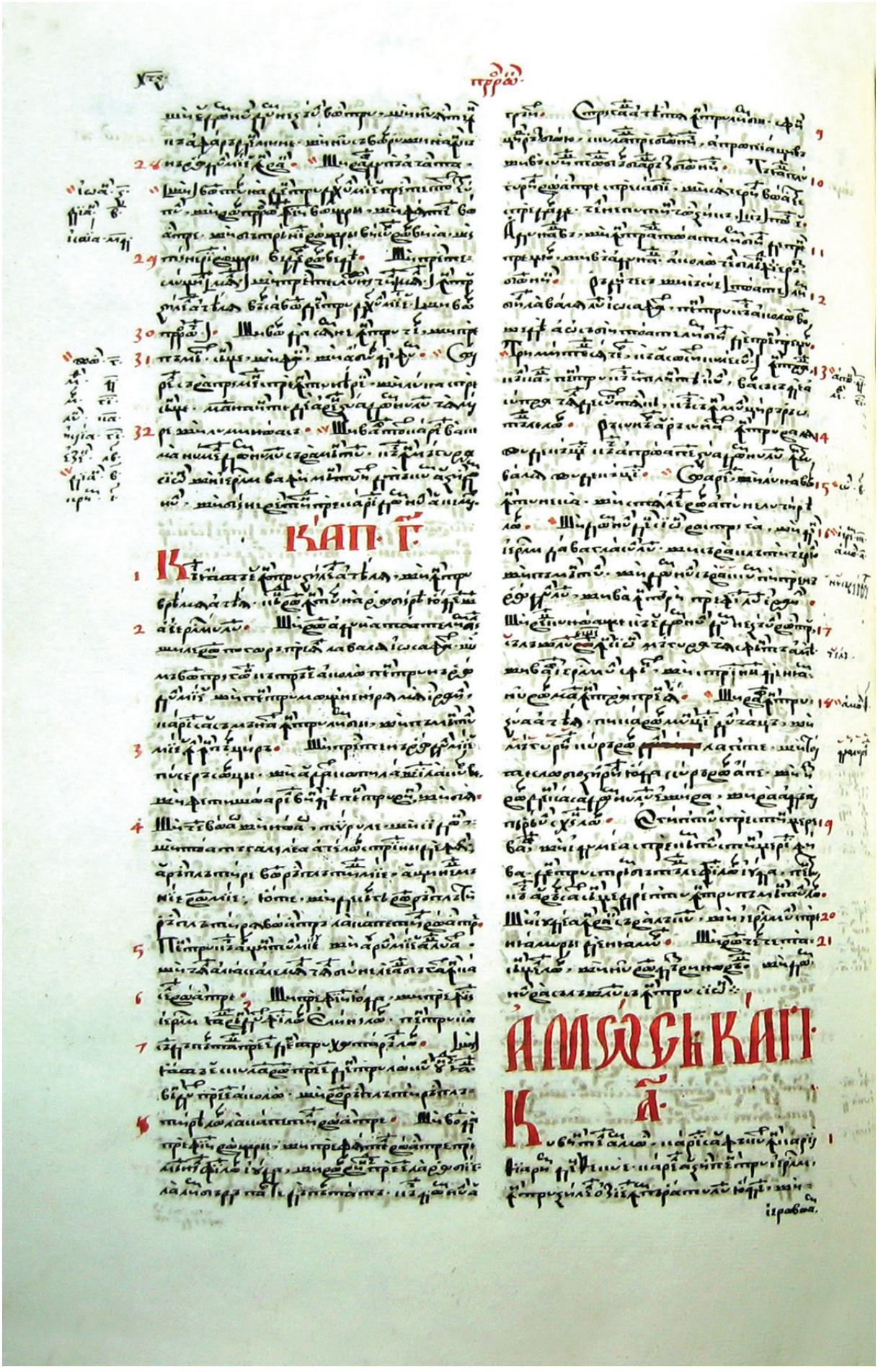

Ms. 45 p. 697

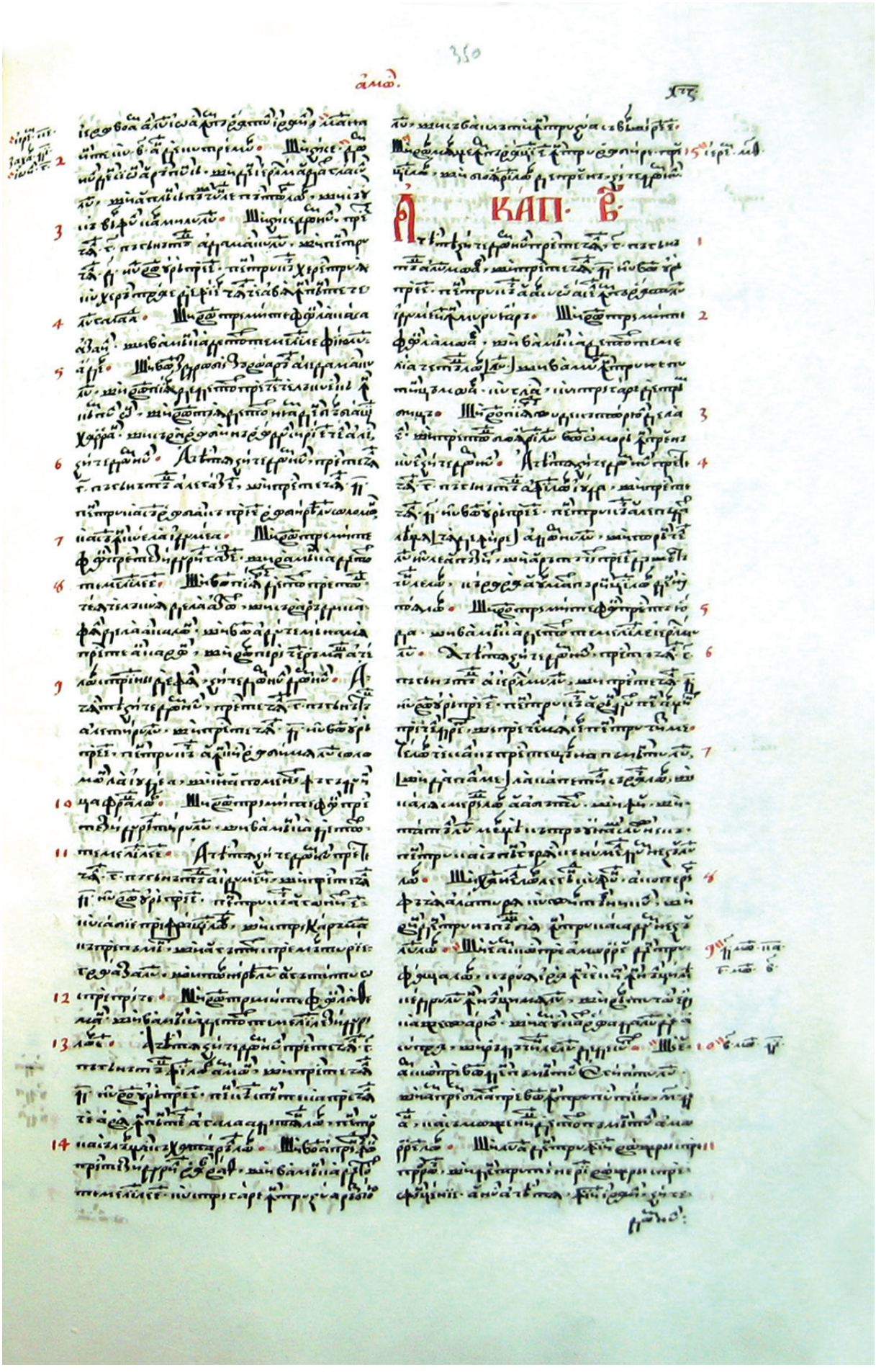

Ms. 45 p. 698

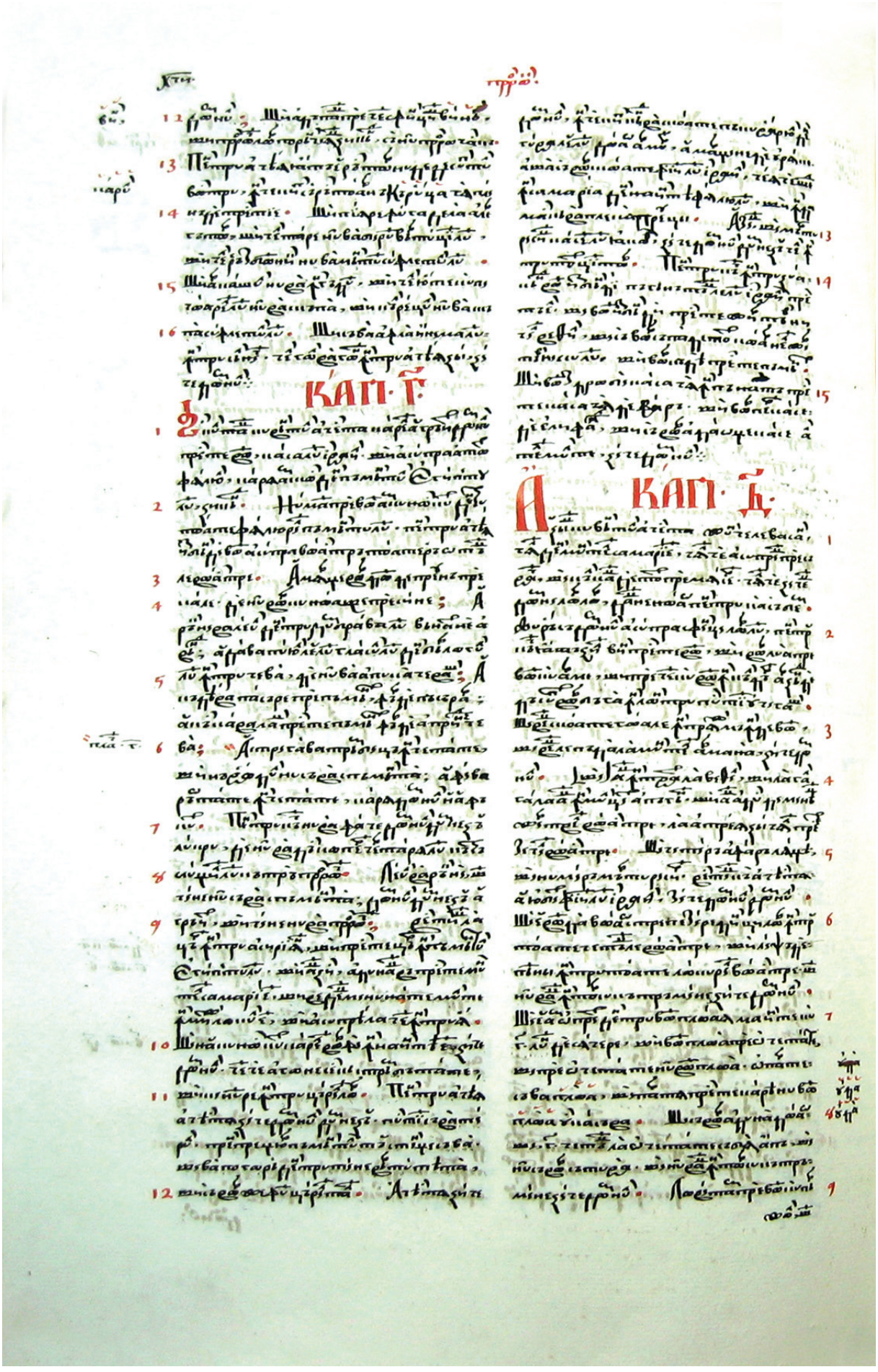

Ms. 45 p. 699

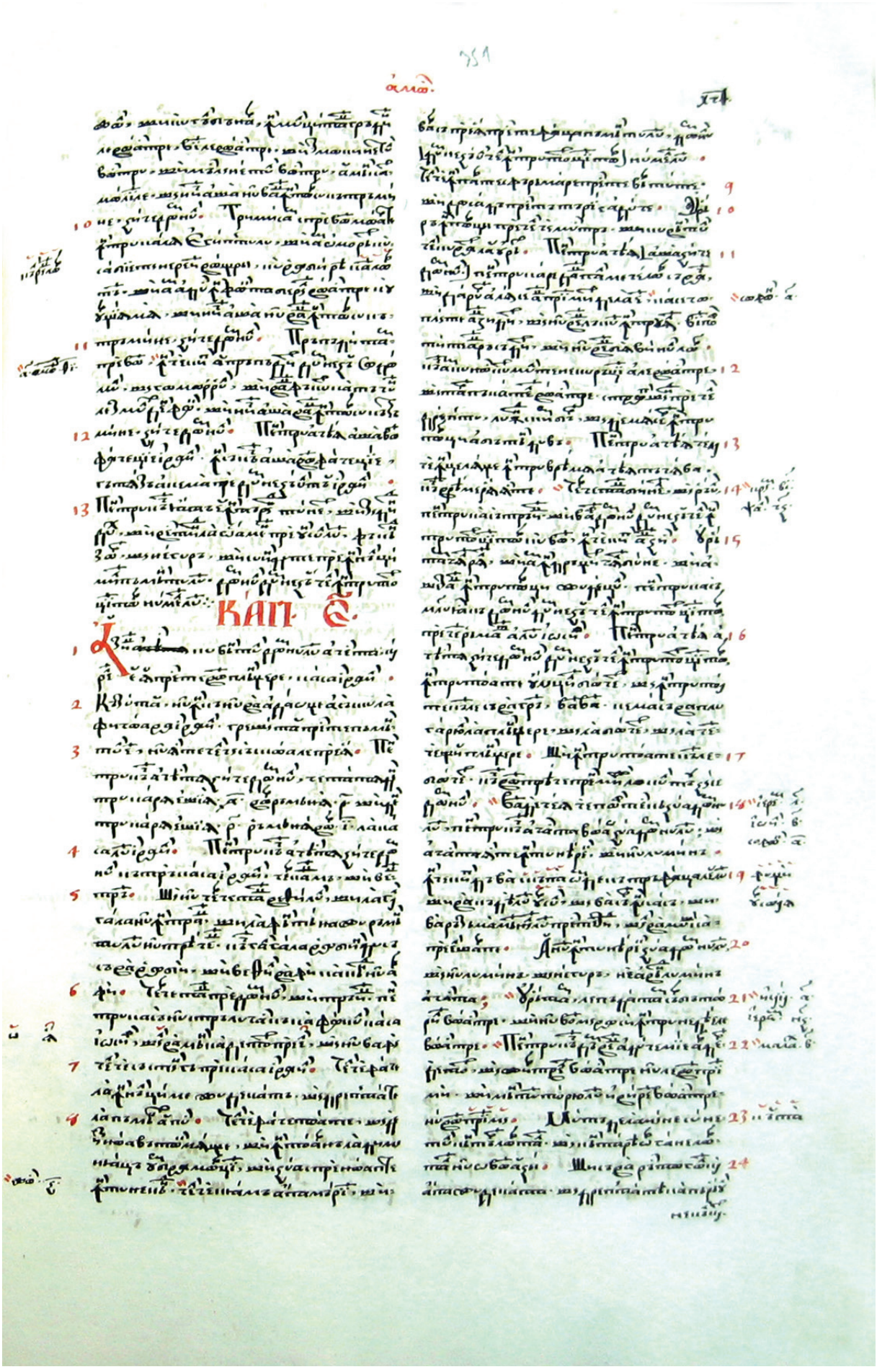

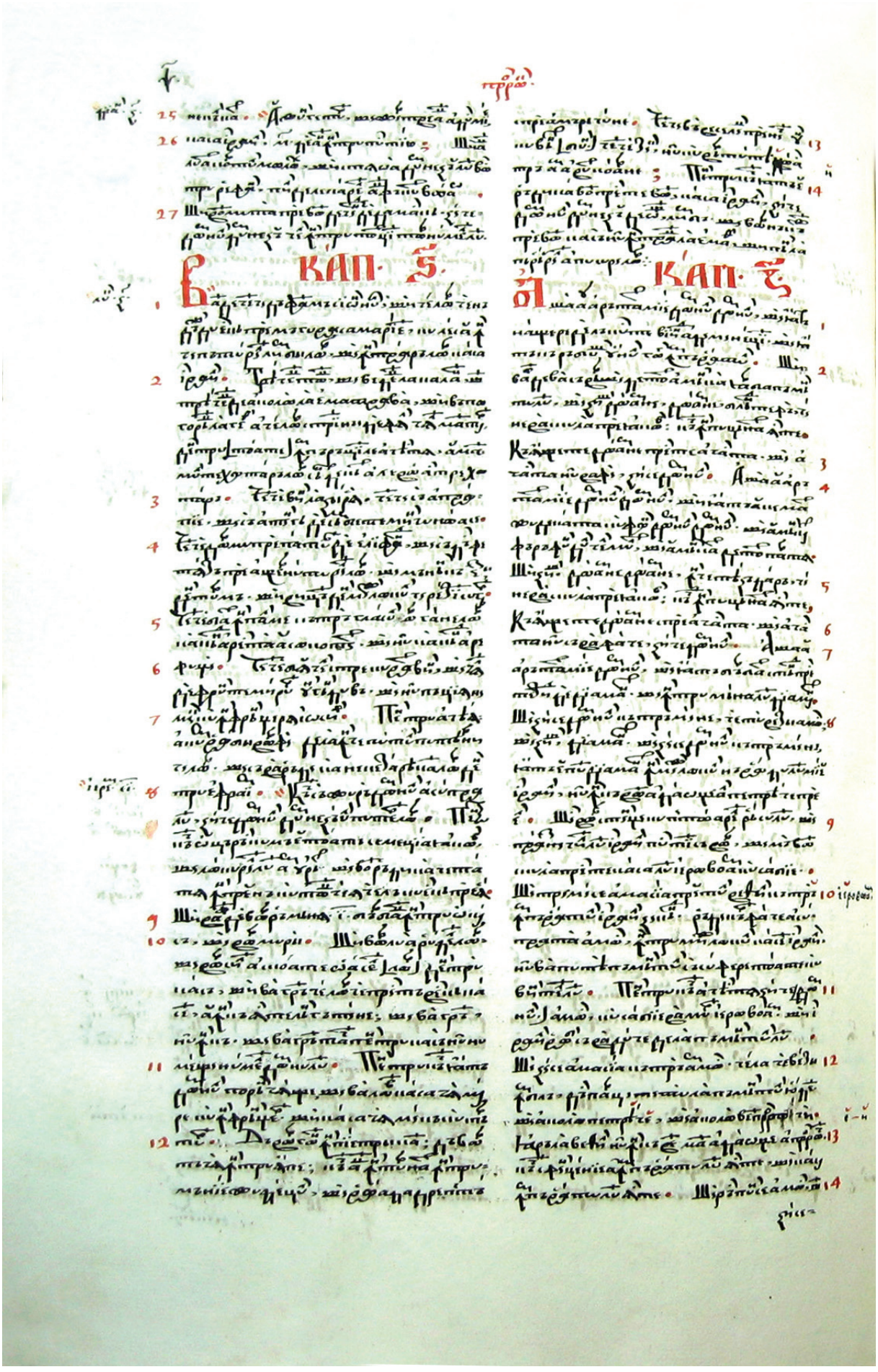

Ms. 45 p. 701

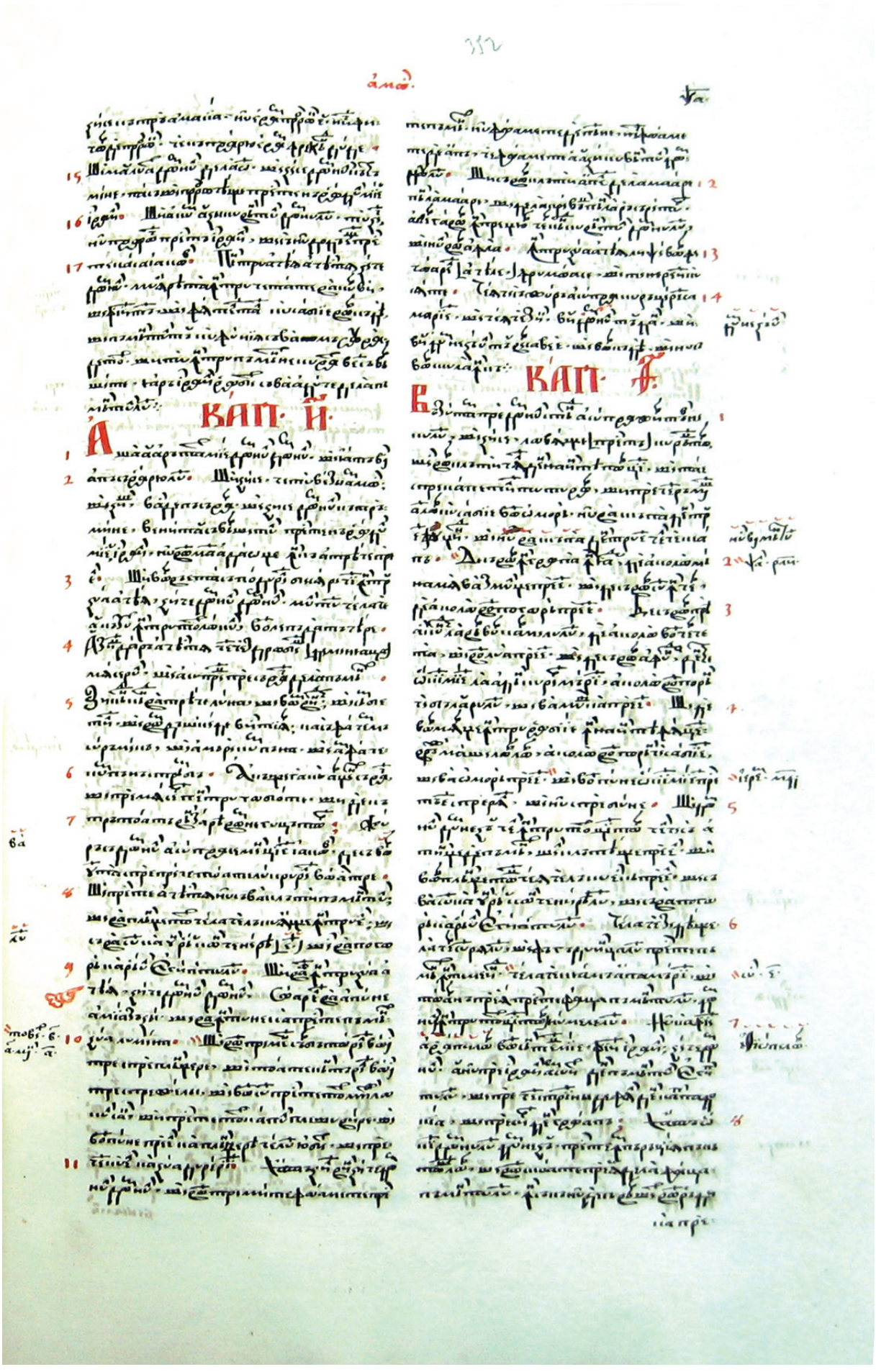

Ms. 45 p. 702

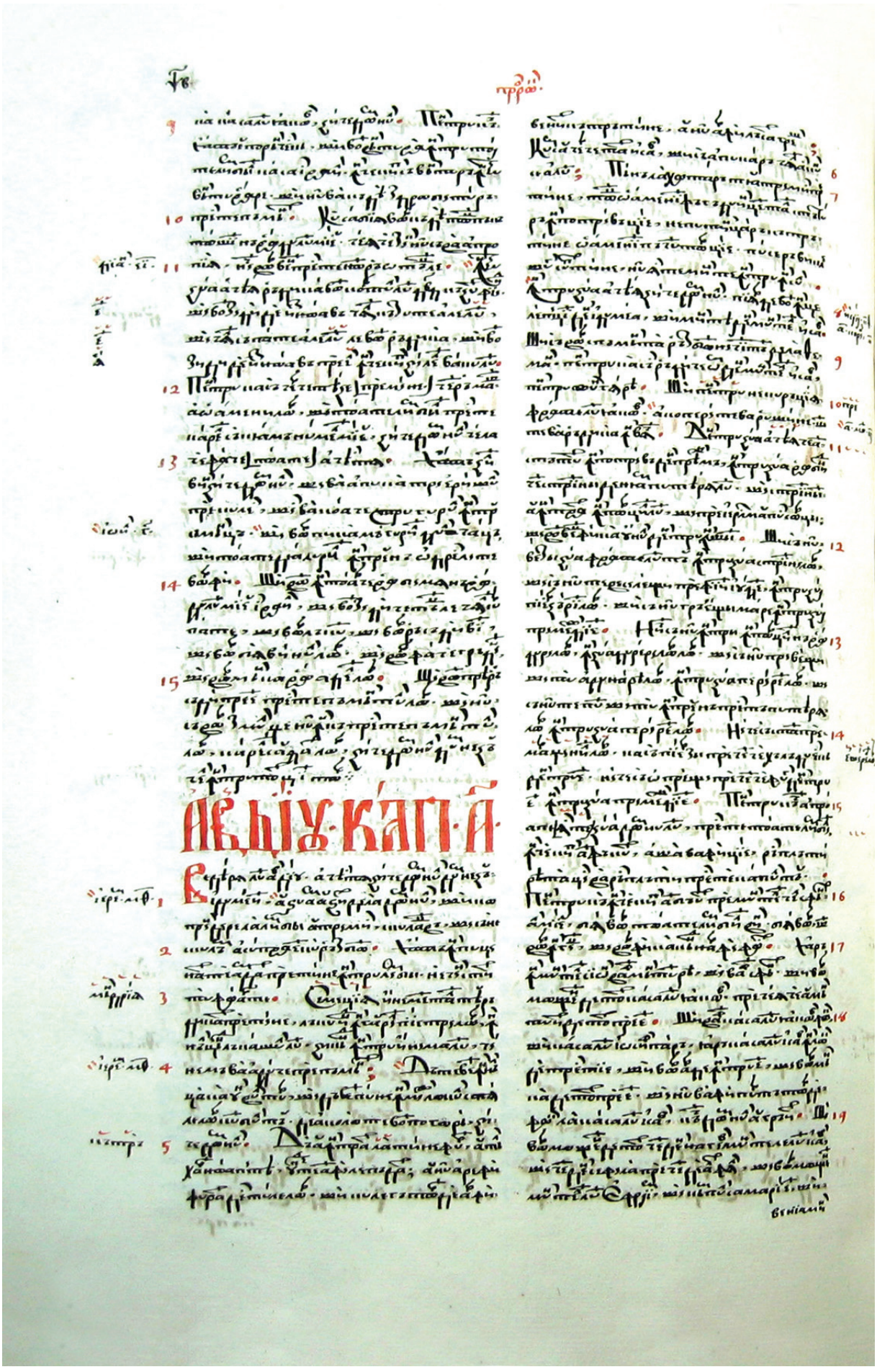

Ms. 45 p. 703

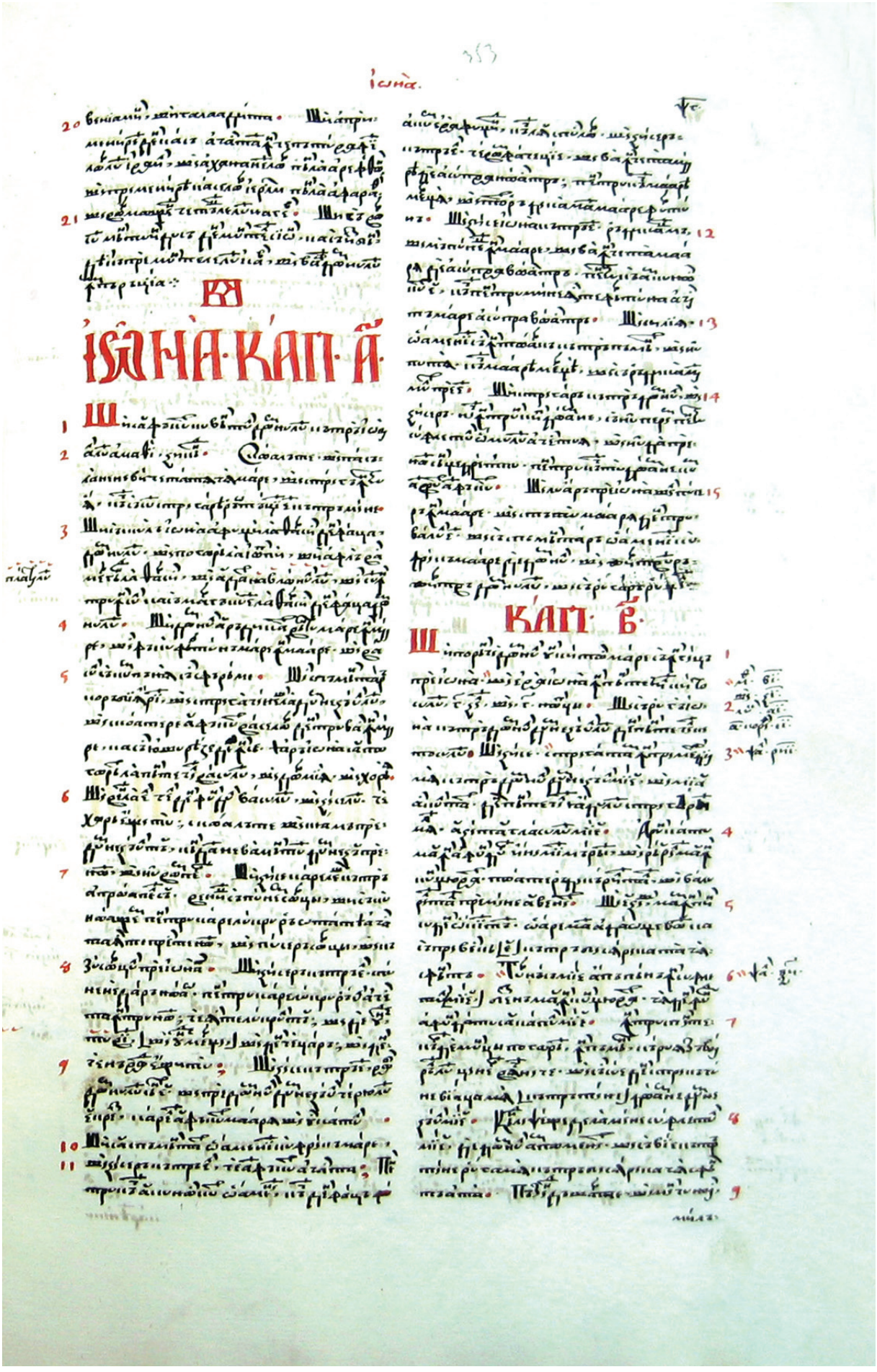

Ms. 45 p. 704

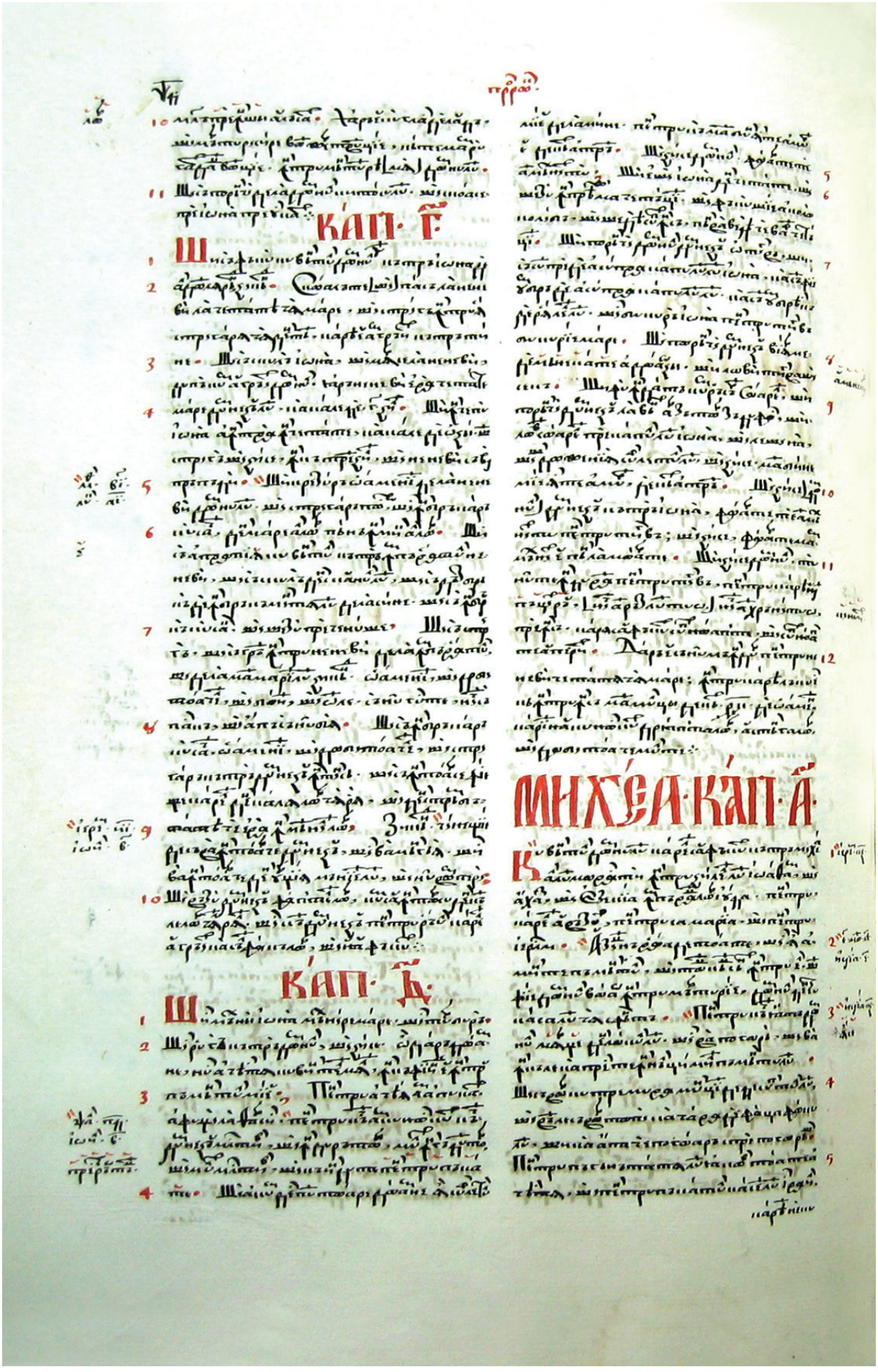

Ms. 45 p. 705

Ms. 45 p. 706

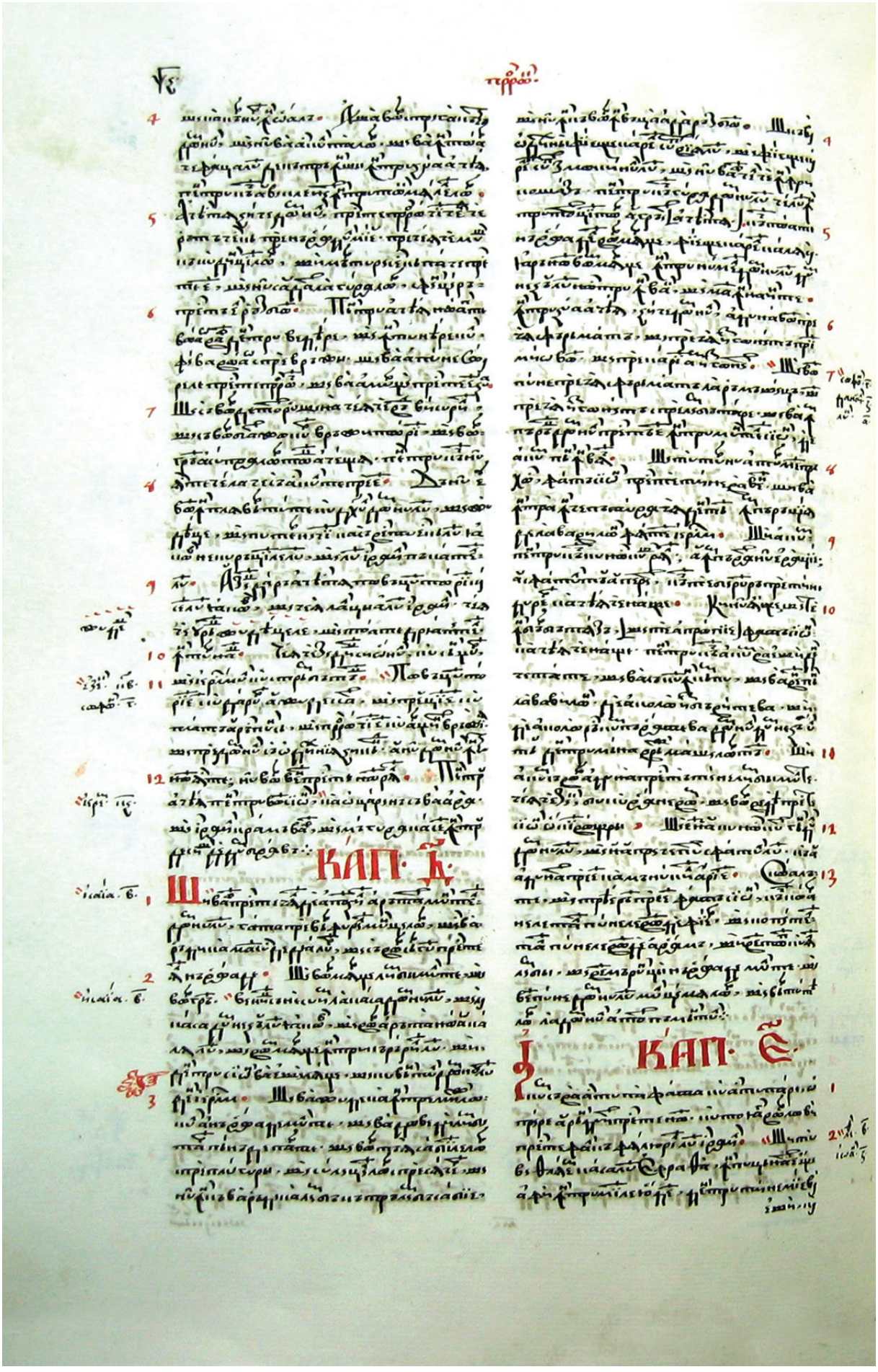

Ms. 45 p. 707

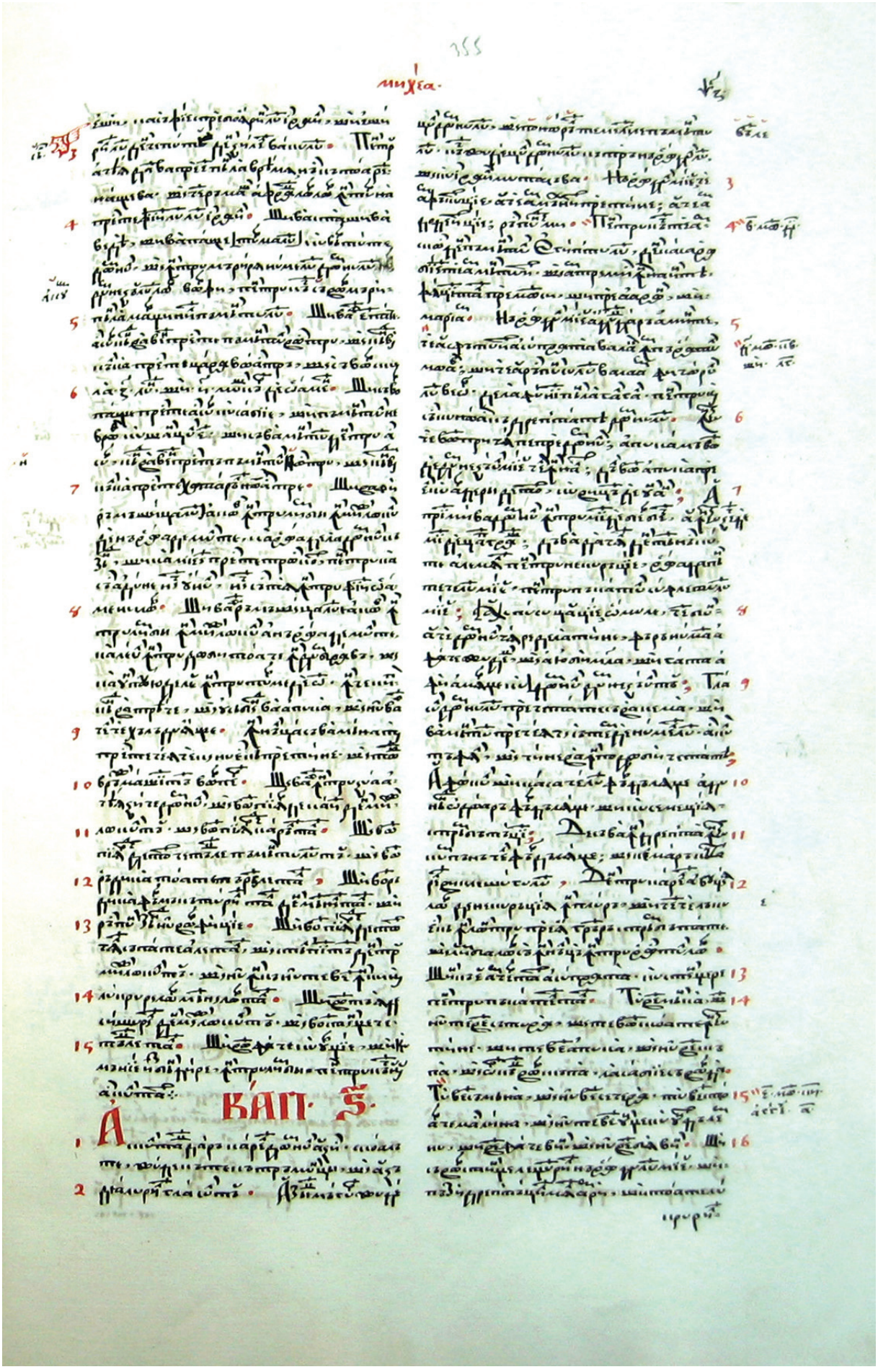

Ms. 45 p. 708

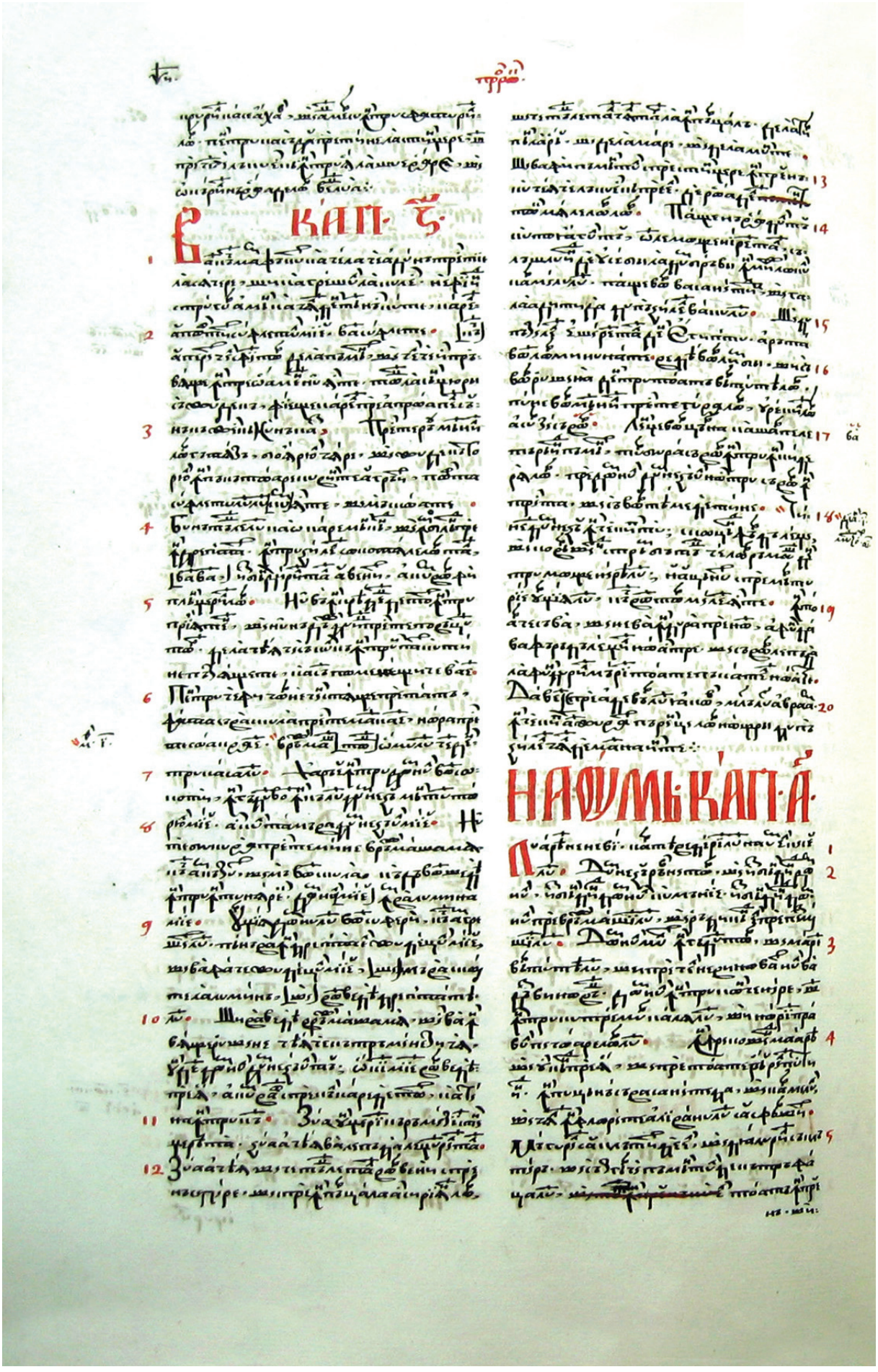

FOTOCOPII

Ms. 4389

Ms. 4389 p. 836

Пророчїе.

Кърте пророчїеи Їосїе, Кап. А.

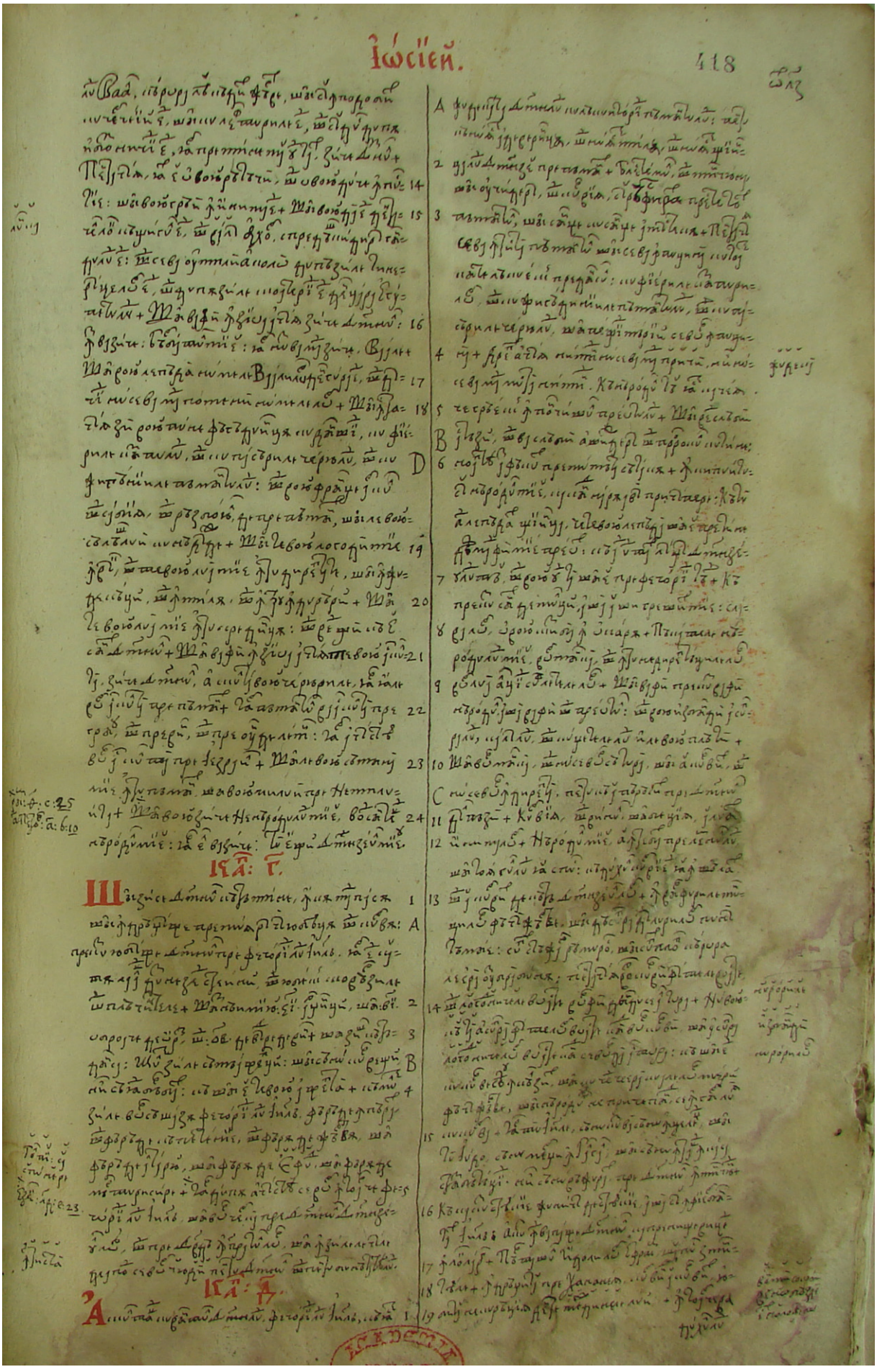

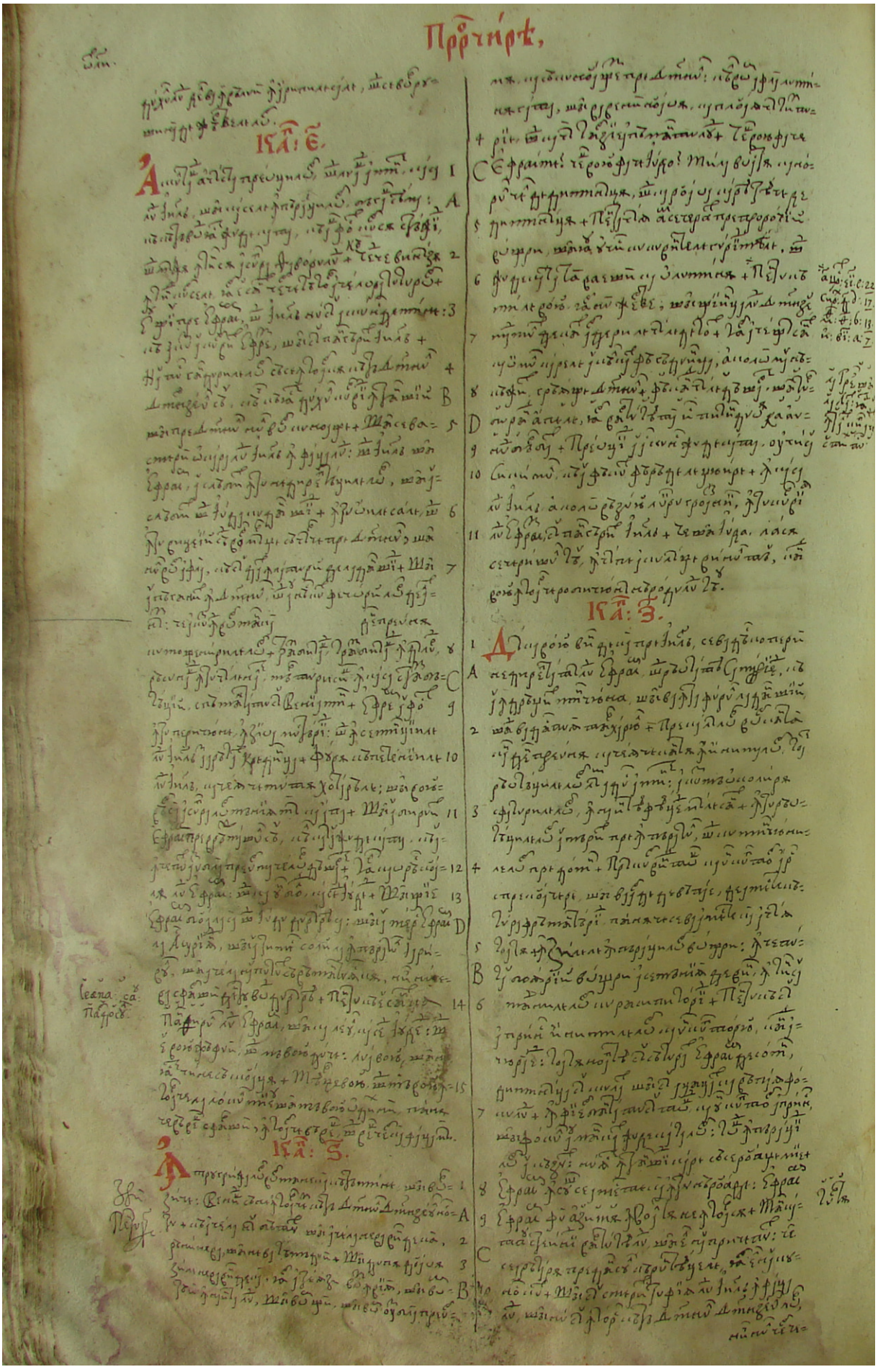

Ms. 4389 p. 839

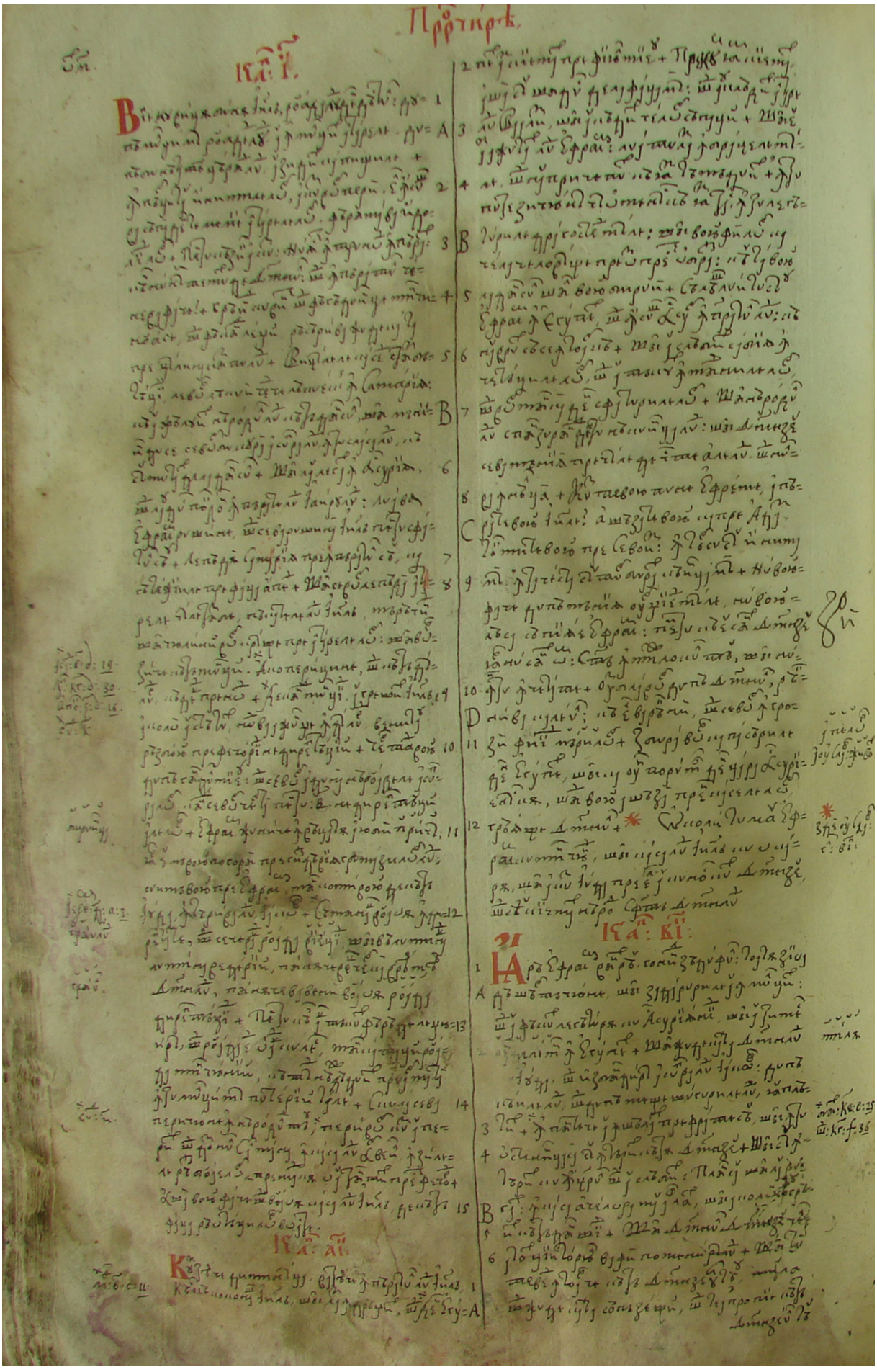

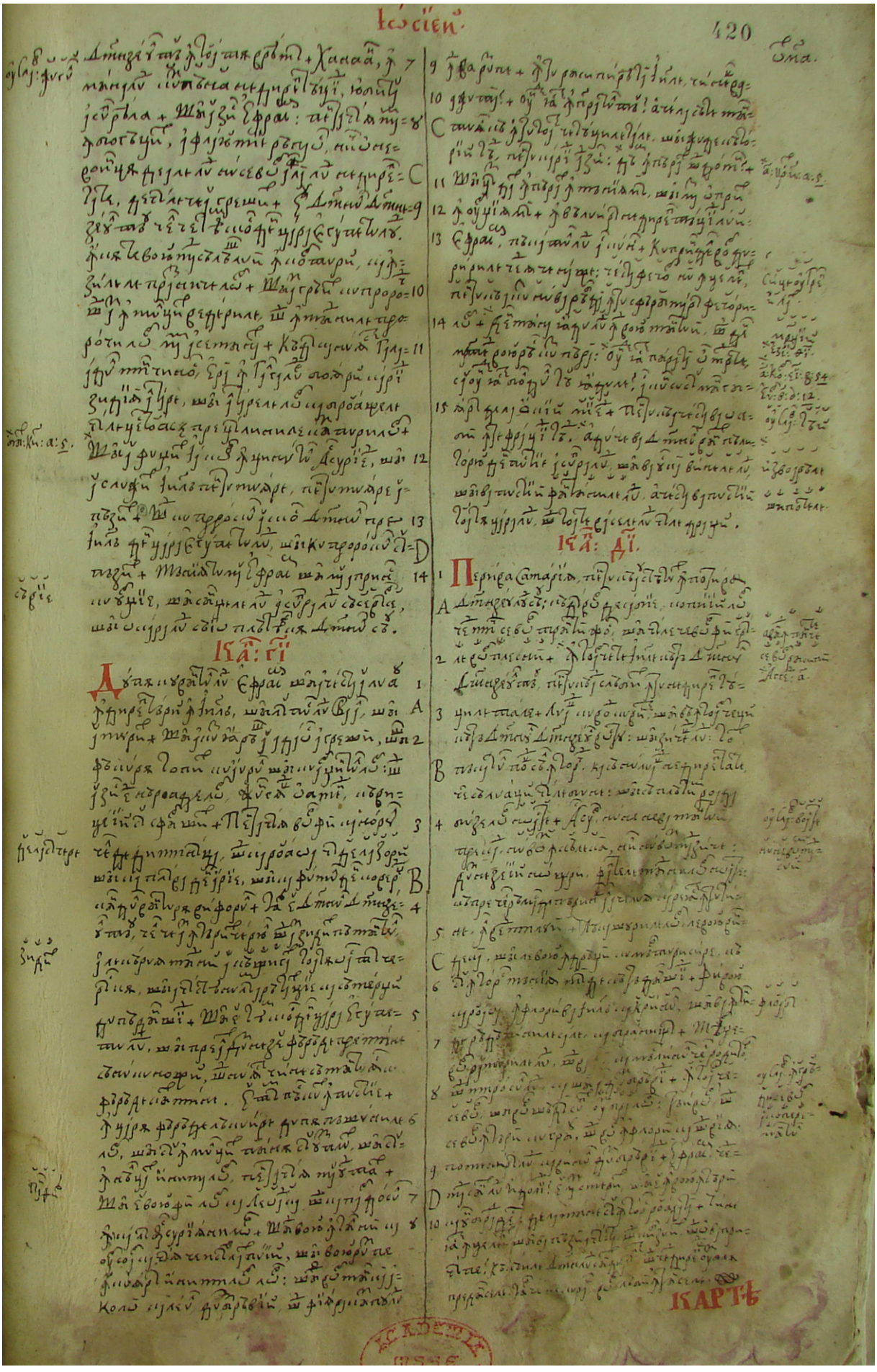

Ms. 4389 p. 842

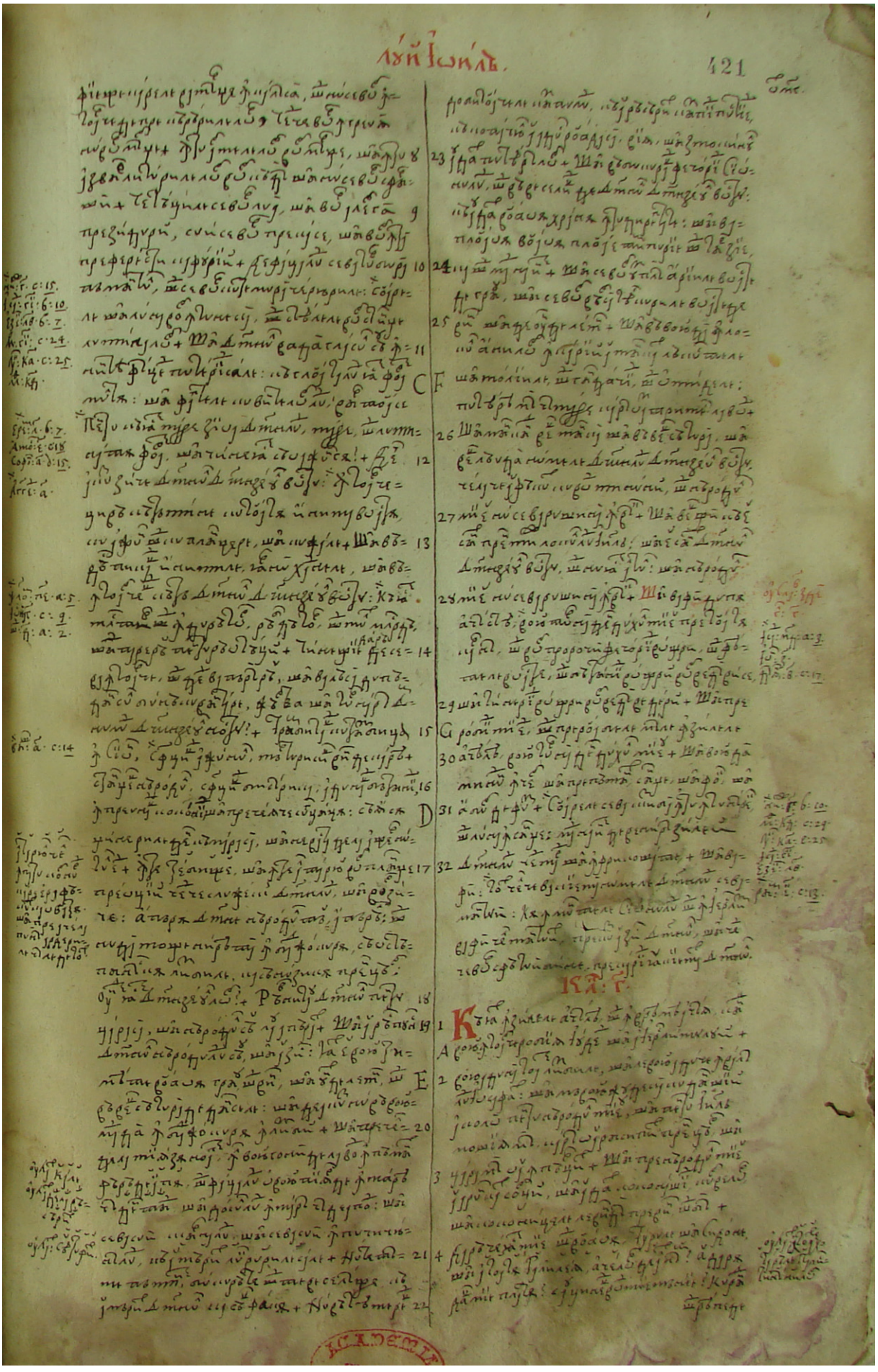

Ms. 4389 p. 844

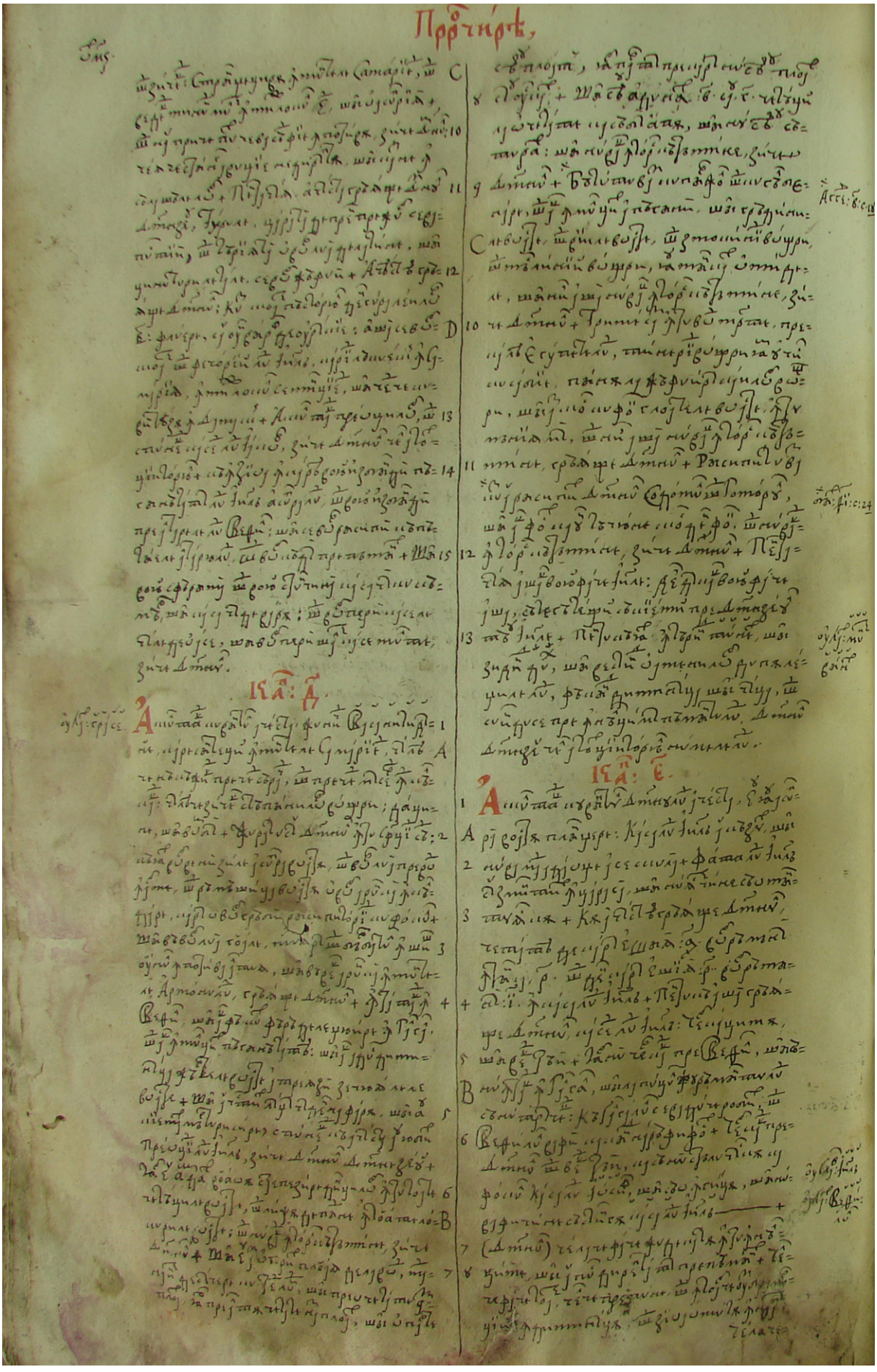

Ms. 4389 p. 848

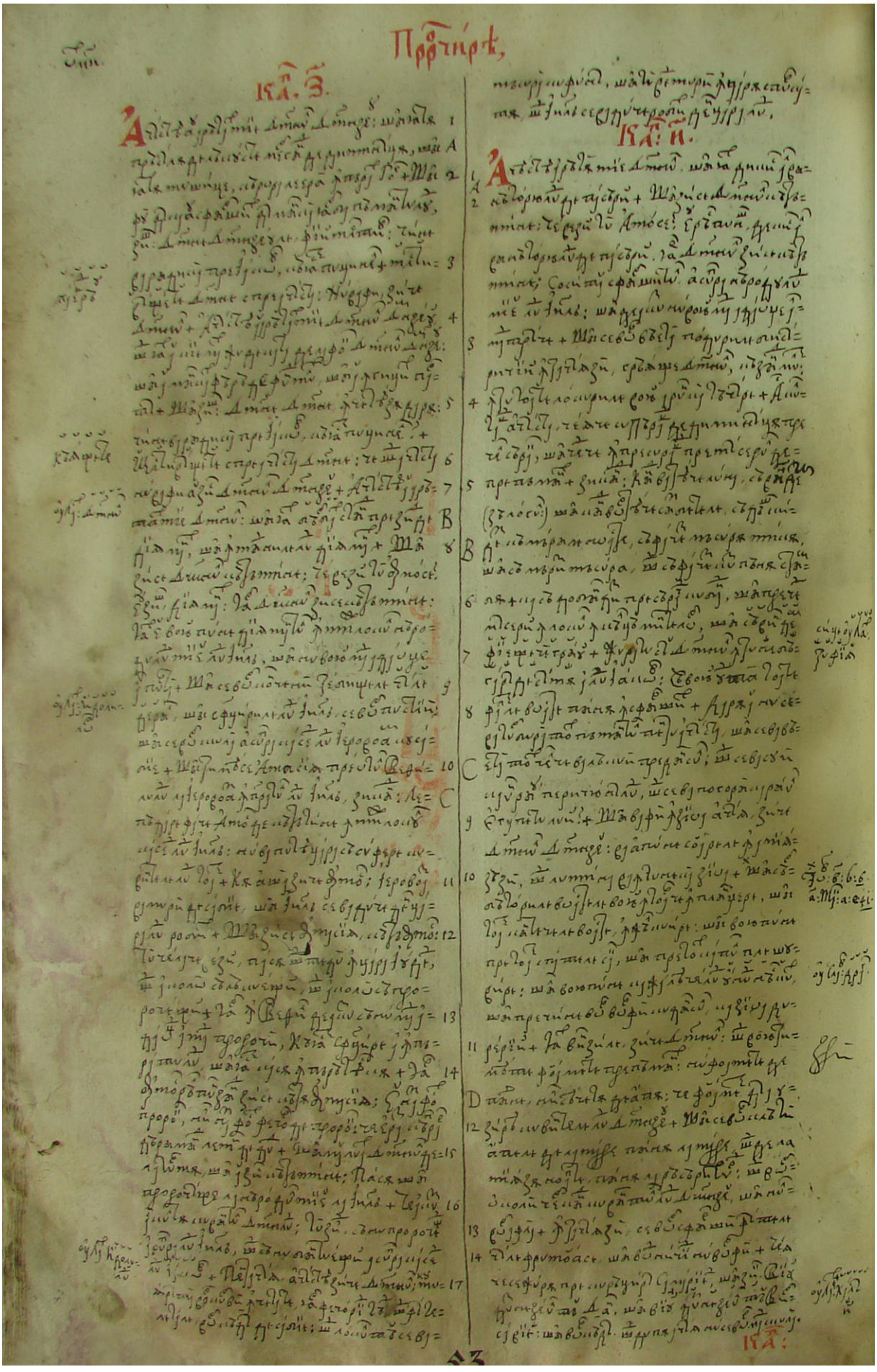

Ms. 4389 p. 850

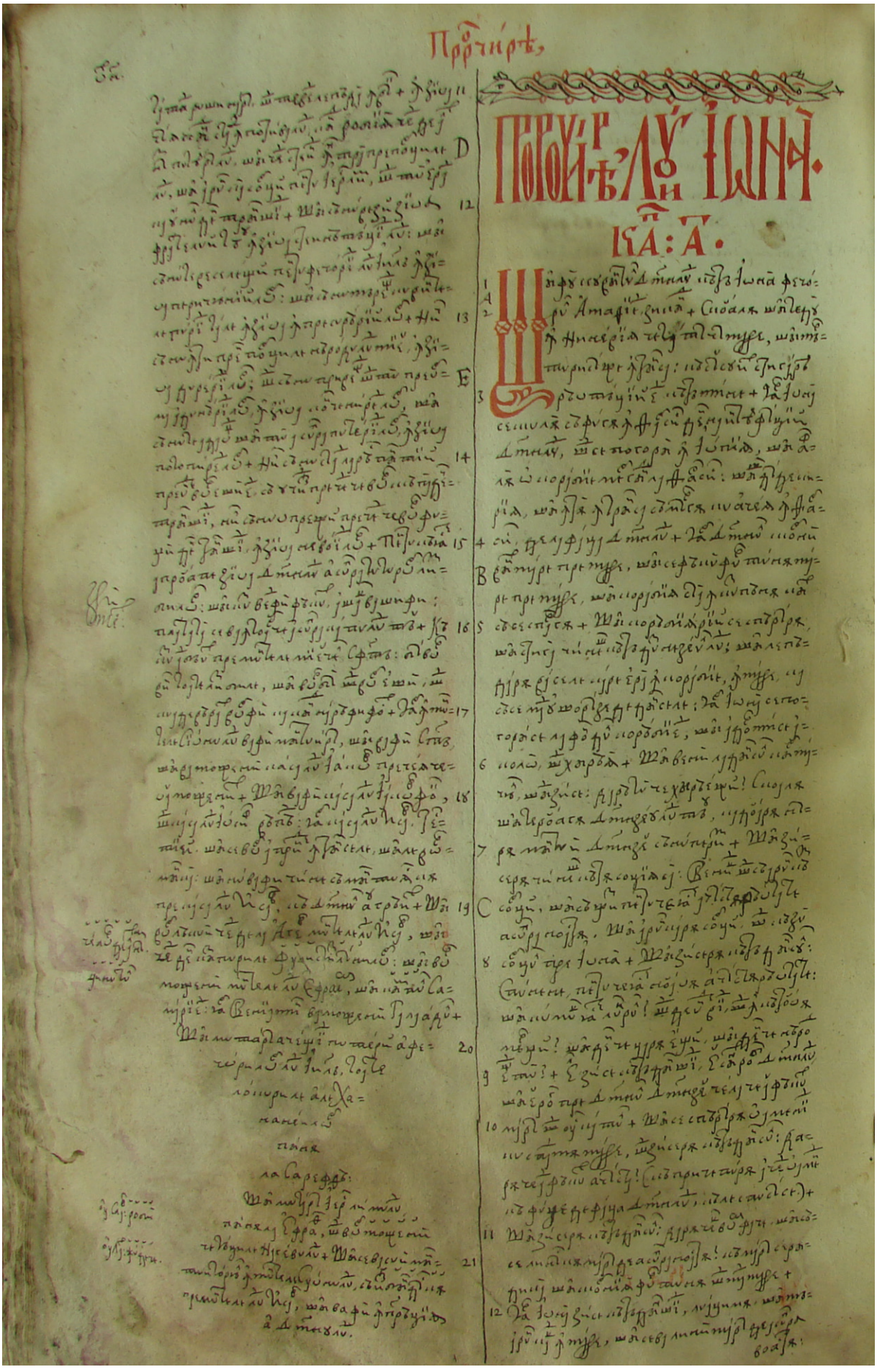

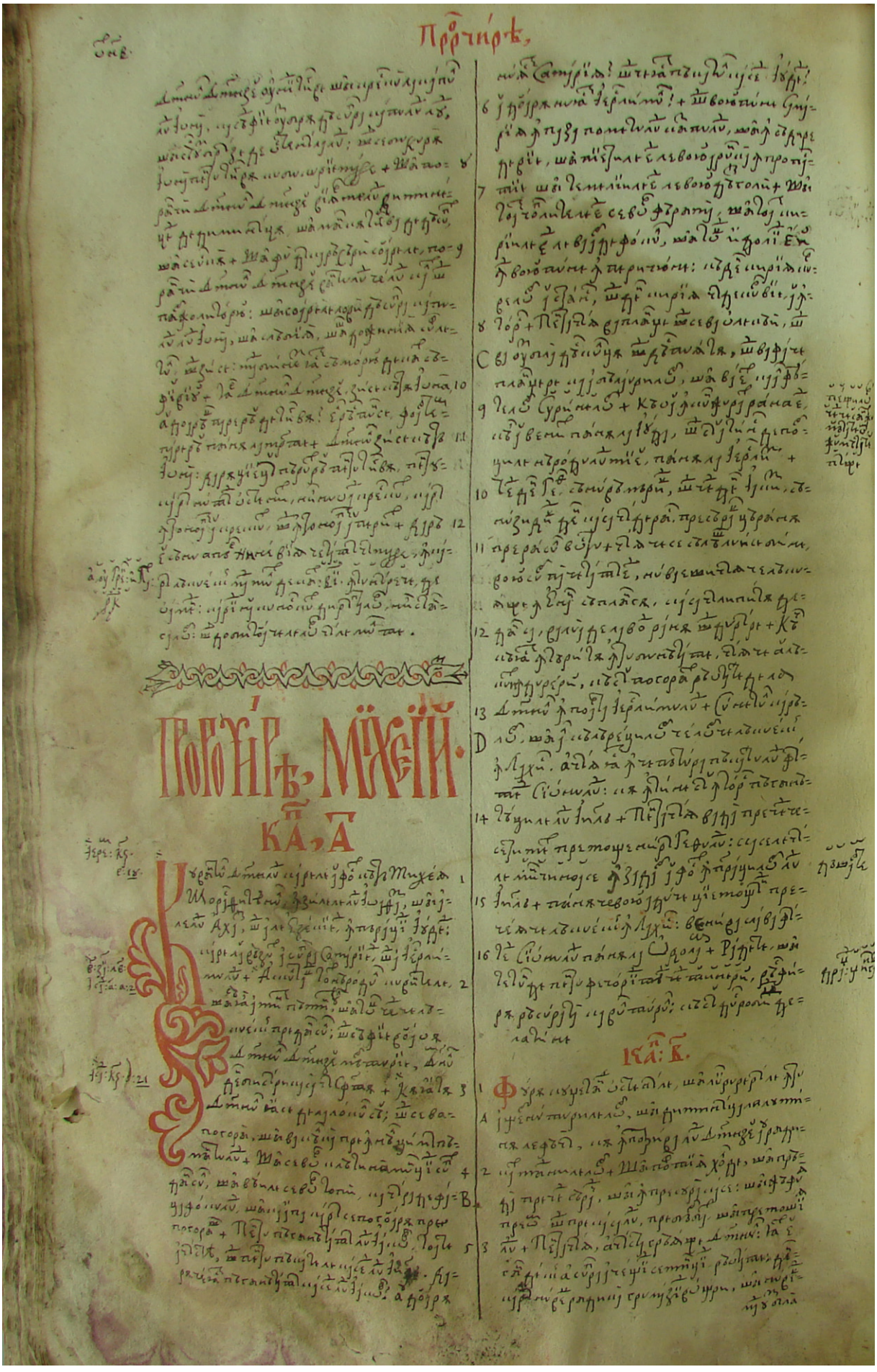

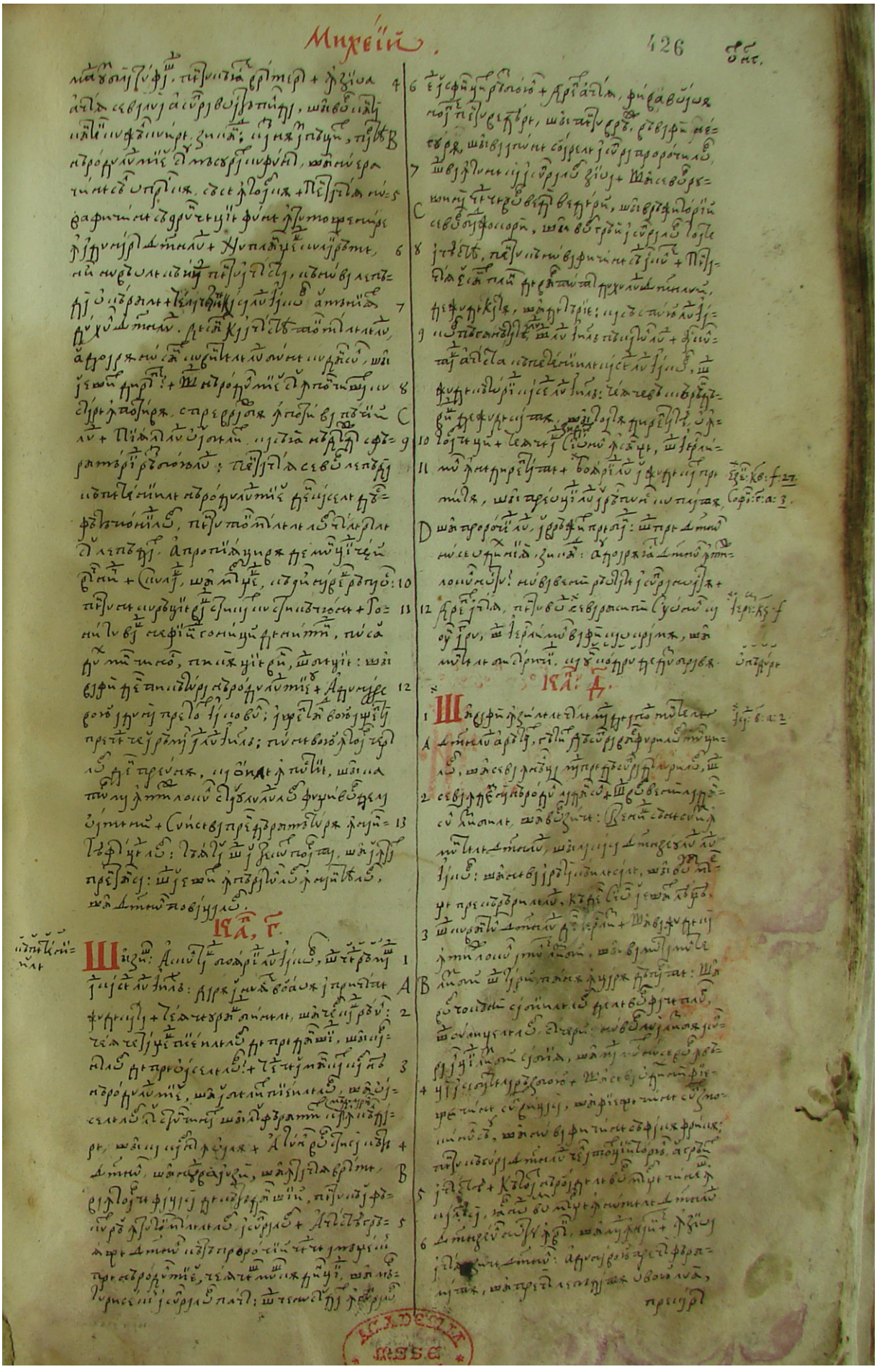

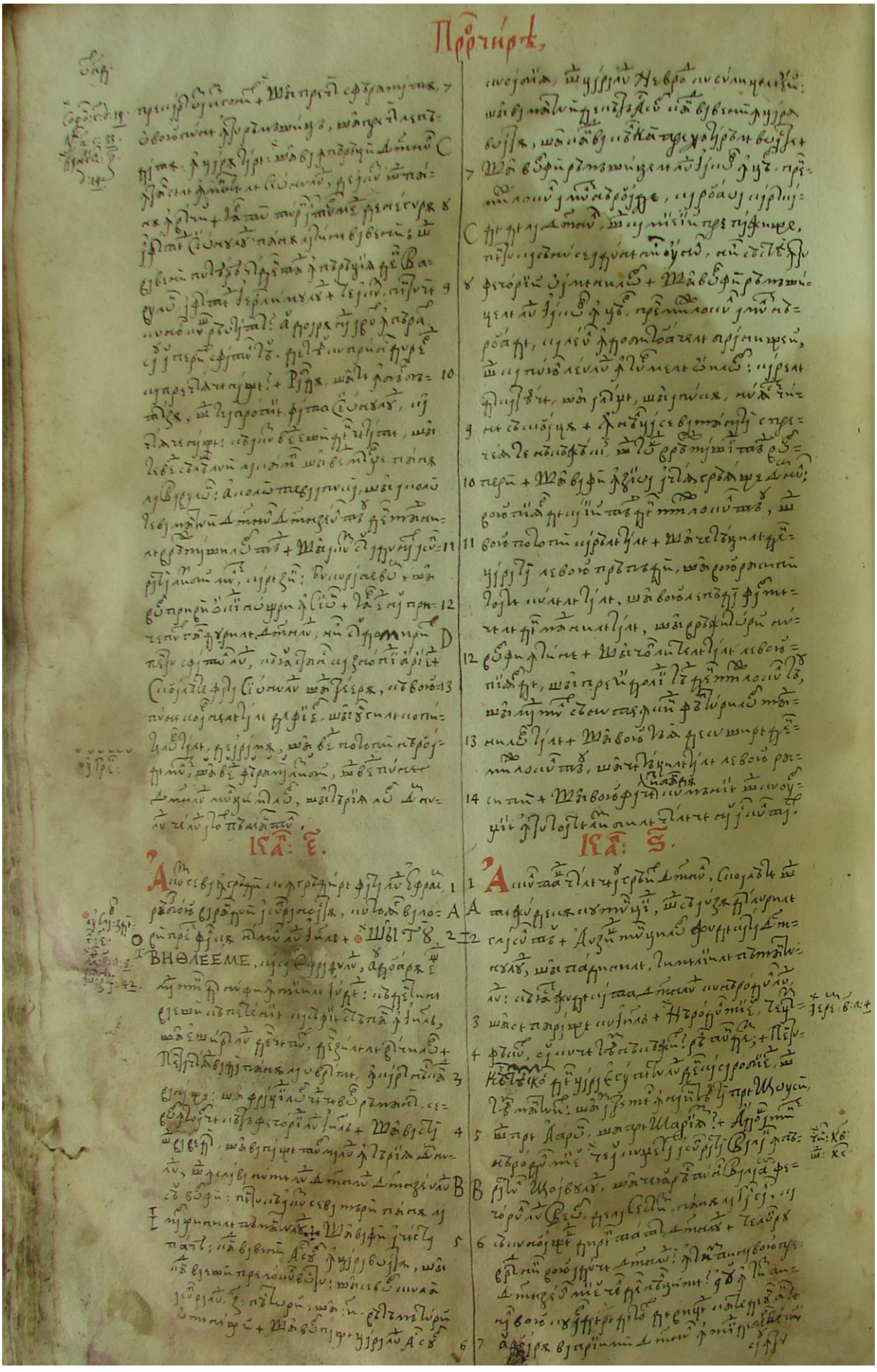

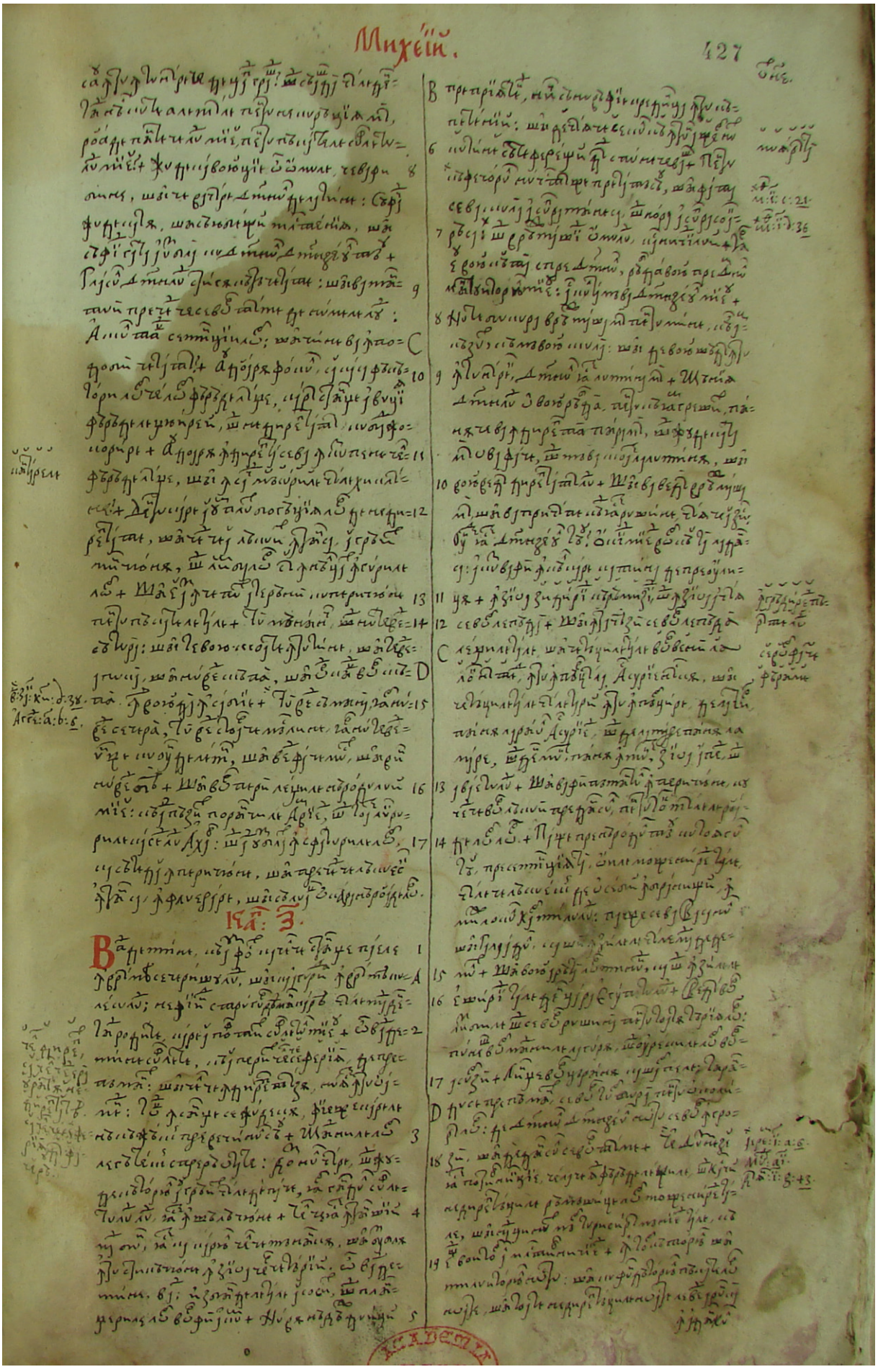

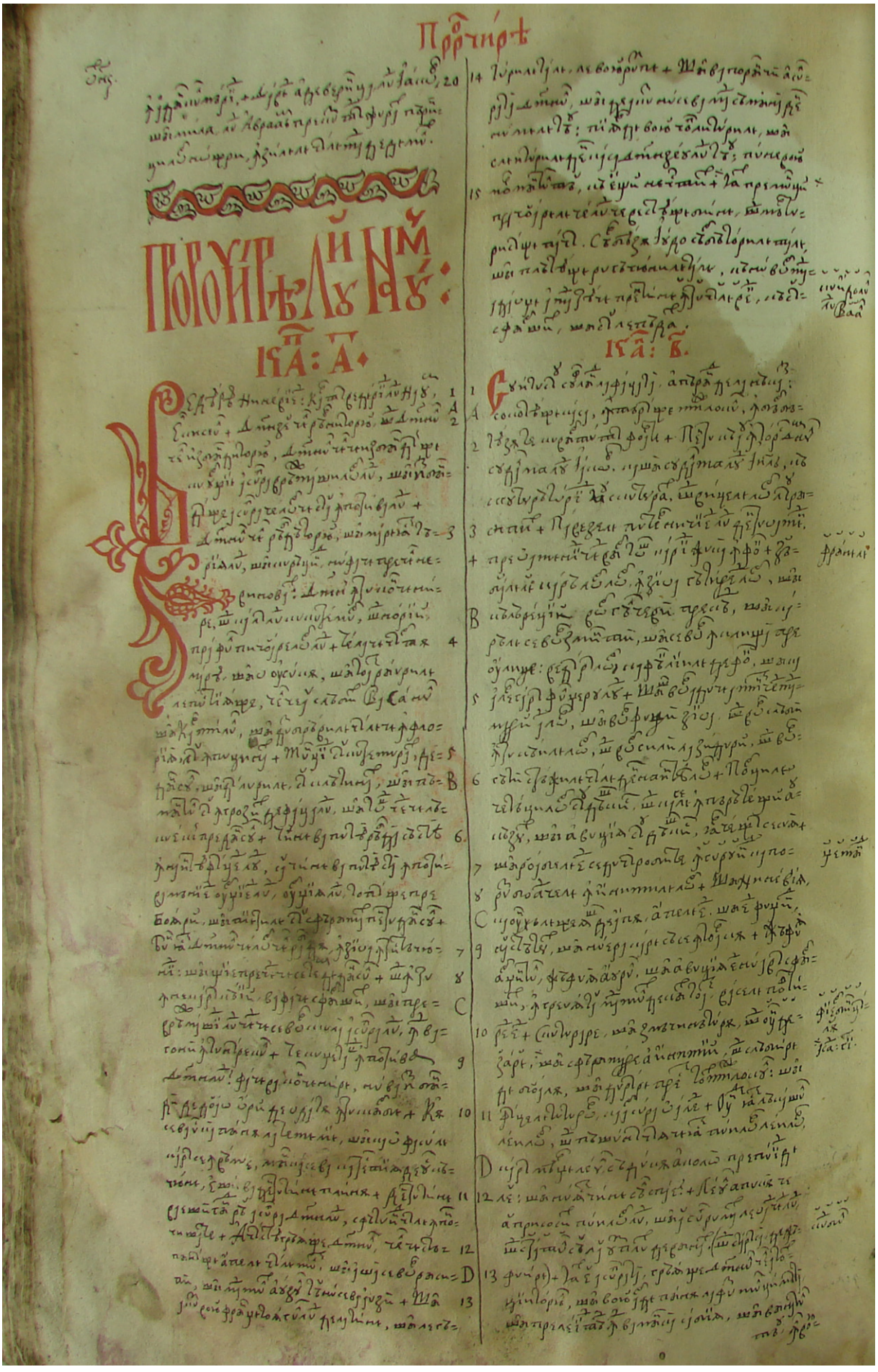

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI 5
de **Eugen Munteanu**

TEXTE 21
Coloana I: *Biblia de la Bucureşti* (1688) – Facsimile
Coloana a II-a: *Biblia de la Bucureşti* (1688)
Transcriere interpretativă de **Lucia-Gabriela Munteanu**
Revizie de **Eugen Munteanu**
Coloana a III-a: *Ms. 45*
Transcriere interpretativă de **Lucia-Gabriela Munteanu**
Revizie de **Eugen Munteanu**
Coloana a IV-a: *Ms. 4389*
Transcriere interpretativă de **Eugen Munteanu**
Revizie de **Eugen Munteanu şi Lucia-Gabriela Munteanu**
Coloana a V-a: *Versiune modernă*
de **Eugen Munteanu**

NOTE FILOLOGICE 91
de **Eugen Munteanu**, **Lucia-Gabriela Munteanu**

COMENTARII 103
de **Eugen Munteanu**

INDICE 183
Adnotare morfologică de **Mădălina Ungureanu**
Corectură şi stabilirea atestărilor de **Ana-Veronica Catană-Spenchiu** (*a – jurământ*), **Ana-Maria Gînsac** (*la – zvârlitură*)

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ 251

ABREVIERILE SERIEI 269

PRESCURTĂRILE TITLURILOR CĂRŢILOR BIBLICE 271

FOTOCOPII 273
Manuscrisul 45 273
Manuscrisul 4389 297